

ಅಪ್ರೋವ್ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

ಶಿವರಾಮು ಕಾರಂತ

1953

ಚೆಲ್ಲಿ: ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಹಣ ಮುದ್ರಣ, ಪ್ರಕಟಣಾಲಯ, ಪುತ್ತೂರು, ದ. ಈ.

ಪೂಜ್ಯರೂ ಕಲಾಸ್ತ್ರಿಯರೂ ಆದ
ಶ್ರೀ ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ಮಂಜಯ್ಯ ಹೆಗ್ಡೆಯವರಿಗೆ.

ನಿವಯ ಸೂಚಿ.

		ಶತ
೧.	ತೇಲುವ ಅಮರಾವತಿ	೧
೨.	ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ	೨೫
೩.	ಲಂಡನ್ ನಗರ	೭೭
೪.	ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಉದ್ಯೋಗ	೬೬
೫.	ಕಲೆಗಳ ಪರಿಚಯ	೪೬
೬.	ಬ್ರಿಟನಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರು	೯೮
೭.	ನಾರ್ವೇಗಿ ಪಯಣ	೧೦೬
೮.	ಒಸ್ಮೊ ನಗರದಲ್ಲಿ	೧೨೭
೯.	ಸ್ವೀಡನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ	೧೪೦
೧೦.	ಕಿರಿಯ ದೇಶವೆನಿಸಿದರೂ	೧೪೭
೧೧.	ಹೆಂಬಗ್ರಾ ನಗರದಲ್ಲಿ	೧೬೬
೧೨.	ಹಾಲಿನ ನಾಡು, ಹಾಲೆಂಡ್	೧೬೦
೧೩.	ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಸ್ತೇರಕು ದಿನ	೨೦೪
೧೪.	ಬೆಲ್ಲಿ ಯವಿನಲ್ಲಿ	೨೦೬
೧೫.	ಉನ್‌ತ್ರ ಸೀಸಿನಲ್ಲಿ	೨೨೫
೧೬.	ವೈಭವಶಾಲಿ ವೇರಿಸಾ	೨೪೦
೧೭.	ಕಲಾ ವೈಭವ	೨೫೬
೧೮.	ಯುರೊಪಿನ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ	೨೬೧
೧೯.	ಇಟೆಲಿಯ ವಿಹಂಗಮ ಸೈಟ್	೨೬೭
೨೦.	ನೀಲಾನಾ ಮತ್ತು ವೇರಿಸಾ	೨೬೪
೨೧.	ಫ್ಲಾರೆನ್ಸ್ ನಗರ	೨೧೬
೨೨.	ರೋಮ್ ನಗರದಲ್ಲಿ	೨೧೫
೨೩.	ಮರಳ ಉರಿಗೆ	೨೧೨

— — — — —

ಒತ್ತು ಸೂಚಿಕೆ.

**ರಕ್ಷಾವತ್ತ — ಕೊಳಲೂದುತ್ತಿರುವ ಶಸ್ಯ (ವೆಟಿಕನ್ ಮೃಸಿಯವಿನಲ್ಲಿ
ರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೇಕ್ ಶಿಲ್ಪದಿಂದ)**

- ೧. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾಲ್ರಿಮೆಂಟ್ ಮಂದಿರ. (ಲಂಡನ್)
- ೨. ಫಿನ್ಲೆ ಸಿಲ್ವಾಣದಿಂದ ಕಾಣುವ ಪರ್ವತಗಳು. (ನಾರ್ವೆ)
- ೩. ಗಸ್ಟ್ರಾವ್ ವೀಗಲೆಂಡನ್, ಶಿಲಾಬಾಲಕೆಯರು. (ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀ)
- ೪. ಗಸ್ಟ್ರಾವ್ ವೀಗಲೆಂಡನ್ ಶಿಲ್ಪಗಳು (ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ). (ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀ)
- ೫. ಸ್ವಾಕಾಶಾನು ನಗರದ ಒಂದು ನೋಟ.
- ೬. ಪಾಲ್ರಿಮೆಂಟ್ ಮಂದಿರ. ಕೊಪನ್‌ಹೆನ್‌ಹ್ಯಾ.
- ೭. ಹೇಂಬಗ್ರಾ ನಗರದ ಬೀದಿಯೊಂದು.
- ೮. ಪೇರಿಸಿನ ಎಫಿಲ್ ಶಿತ್ತಳದಿಂದ.
- ೯. ಷಿತ್ತುಕಾರ ಟೊಸಿಸಿಯು, ರತ್ನ ಮನ್ಯಧರು. (ಲಂಪಾ)
- ೧೦. ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೇಕ್ ದೇವತೆ-ನೀನೆಸ್. (ಲಂಪಾ)
- ೧೧. ಪಿಯೋ ಫೆಡಿಯ ಶಿಲ್ಪ-ಪೊಲಿಕ್ಸೈನಾ ಅವಶರಣ. (ಫಾಲ್‌ರೆನ್ಸ್)
- ೧೨. ಯಂಗ್ ಪ್ಲೇ ಶಿಶರದಿಂದ ಹಿಮನದಿಯೊಂದರ ನೋಟ.
- ೧೩. ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮನ್ ಸಭಾಂಗಣಗಳು; ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್‌ಸಿಯಮ್ (ರೋಮ್)
- ೧೪. ಮೃಕೀಲ್ ಎಂಜೆಲೋ ಕೆತ್ತಿದ ಮೃತ ಯೋಸುವಿನ ಮುಖ ಭಾಗ. (ರೋಮ್)
- ೧೫. ಪ್ರಾಚೀನ ತಜಪ್ಪಿನ ಶಿಲ್ಪ. (ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮೃಸಿಯಮ್)
- ೧೬. ಸ್ವೀಂಟ್ ಪೀಟರ್ಸ್ ಬೆಸಿಲಿಕಾ. (ರೋಮ್)

ಅ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ

ಗ. ತೇಲುವ ಅಮರಾವತಿ

ಹಲವು ನಷ್ಟಗಳಿಂದ ವಿದೇಶಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಕನಸು ನನ್ನನ್ನು ಬಯಸಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಯಾತ್ರೆ ಏಕೆ? ಏನು? - ಎಂಬ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಾದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಲಿ, ಚಿಕ್ಕವಾಗಲಿ ಕಣ್ಣನ ಮುಂದೆ ಹೊಳೆಯ ದಾದರೂ, ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿತಾರದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಜೆಲುವು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸೀಕ್ಕುತ್ತು ಎಂಬ ಆಸೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಇದೊಂದೇ ಅಳ್ಳಿ-ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಚಿಕ್ಕ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಓದಿಕೊಂಡ ಬರಹ ಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಇಟೆಲಿಯ ಶಿಲ್ಪಿಯೂ ಚಿಕ್ಕಕಾರನೂ ಆದ ಮೈಕ್ಲೆಲ್ ಎಂಜೆಲ್‌, ಚಿಕ್ಕಕಾರರಾದ ವಿಸ್ಲೂರ್, ಟರ್ನರರು; ಡಜ್ ಚಿಕ್ಕ ಕಾರನಾದ ರೆಂಬ್ರಂಡ್; ಫ್ರೆಂಚ್ ಚಿಕ್ಕಕಾರ ಪಾಲ್‌ಗಾಗಿನ್, ಸಿಸಾನಾ-ಇವರೀ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರ ಹೆಸರುಗಳು, ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಓದಿದ ಬರಹಗಳು, ಕಂಡ, ಮೂಲಚಿಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಚಿಕ್ಕಪ್ರತಿಗಳು ನನ್ನ ಈ ಆಸೆಗೆ ರೂಪು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇಂಥವುಗಳ ಜಡಿಗೆ ಪವ್ಲೋವಾ, ಡಂಕನ್ ಮೊದಲಾದ ನರ್ಕಾಕಿಯರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಓದಿದವನಾದುದರಿಂದ ಆ ದೇಶದ ಜನಗಳ ಸ್ವತ್ಯ ಹೇಗಿದೆ, ಬಾಲೆ (Ballet)ಹೇಗಿದೆ, ನಾಟಕ ಹೇಗಿದೆ-ಎಂದೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಂಬಲ ವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ನಾನು ದುಡುಕಿ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಯಿಸಿದುವು ಗಳಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದ ಪೇರಿಸ್, ರೋಮ್, ಫಾಲ್‌ರೆನ್ಸ್, ಲಂಡನ್ ನಂಧ ನಗರಗಳು ನನಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಜಡಿಗೆ ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದನು ಹೇಗಿದೆ? ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯಾವ ಬಗೆಯದು? ಎಂಥವು ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಆನು ಕರಣೀಯ? - ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಜನಲವೂ ಸೇರಿತ್ತು. ಅದರೀ....?

ಈ ಹಂಬಲ ಹಂಬಲವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರನಾಡ ನನಗೆ ನಮಯದ ತೊಡಕರಲ್ಲಿ. ಅದರೆ ಇಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರವಾಸ ಕ್ಯೋಕ್ಕಿಲು ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಾನುಕೂಲತೆ ಇಲ್ಲಿತ್ತು. ಆರೆಂಬು ಸಾಮಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗಂಟಾಗಿ ಕೂಡಿರಿಸಿ, ವಿದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಾನು ನನಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಂಬಲ ಮುಂದುವರಿಯಿತು; ಆಸೆ ನಿರಾಸೆಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದು ಮುಂದೆಂದೂ ಕ್ರಾಗೂಡು ಎಂಬ ಭೇತ್ತಿ ನಷ್ಟಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದುದರಿಂದ ಅವಸರ ವಾಡಿದೆ. ಆ ಭೇತ್ತಿ ಮೂರನೆಯ ಮಾರಾಯುದ್ಧದ ಭೇತ್ತಿ.

ಕಿರ್ಕಿ ಯುದ್ಧದ ಮೊದಲು ಮೂಡಿದ ಆಸೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಯುದ್ಧ ಬಂದರೆ ಸಿನಾರ್ ಮಾಪಾಡಿತು; ಆಗ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಳಿಯಲಾರದು-ಎಂಬ ಭೇತ್ತಿ ನನಗಿತ್ತು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಚಿತ್ರಲಭಿಕಾರ ದಾವ ಶಕ್ಕನೆ ರಾಂತವಾಗುವುದಲ್ಲ. ರಸ್ಯ ಮತ್ತು ವಾರಾಷ್ಟ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳೇ ಇಗನ ಸಂಶಯ, ಭೇತ್ತಿಗಳು ನಿರಾರಣೆಯಾದಾವೆಂದು ನನಗಿಸಿಸಲಿಲ್ಲ; ಅನಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ-ಜನ ಬೇಕೆನಲಿ, ಬೇಡನಲಿ ಮೂರನೆಯ ಮಾರಾಯುದ್ಧ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದು-ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು. ಅಂತಹ ದುರ್ಬಿನ ಬಂದರೆ ತಿರುಗಿ ಯುರೋಪು ಇನ್ನೊಂದು ಸುಡುಗಾಡು. ಈಗಾಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಆಹಾರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಗಳಿಂದ ತೊಳಿಲಾಡುವ ನಮ್ಮ ದೇಶ ಇನ್ನುಷ್ಟು ತಳೆನುಳಗೊಂಡಿತು. ಆಗ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಬರವಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹುಣ್ಣ ಕನಸಿಗಾಗಿ ವಿದೇಶಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವ ದಿನವು ತೀರ, ತೀರ ದೂರ. ಅಲ್ಲಿದೆ ಈಗಾಗಲೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಯಸುವ ಸಾಗಿದ ನಾನು, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೇನು? ಏನು ಕಂಡರೇನು? ಉರುಗೋಲು ಹಿಡಿದು ಖಾರಿನ ದಾರಿ ತುಳಿದಷ್ಟೇ ಲಾಭ ಆ ಪಯಣದಿಂದ. ಇಂಥಿಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳ ಸುಂಪುಗಳು ನನ್ನ ಅವಸರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುವು.

ಹಣದ ಅನುಕೂಲತೆ ಕಣ್ಣಿದುರಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಹೋಗುವ ಹಡಗ ಗನ್ನು ದಿನವನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕುಯವಾಡಿದೆ. ಪ್ರವಾಸದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಾ ಕೆಯ ಪ್ರೌತ್ಸಾಹವಂತು ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಏತ್ತರ ಪ್ರೌತ್ಸಾಹವೂ ಇತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹೊರಜುವ ದಿನ ಸಿಕ್ಕುಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜುನಾವಣೆಯ ಗಡ್ಡಲಕ್ಷ್ಯ ದುಮುಕಿ ಕೈಸುಟ್ಟುಕೊಂಡುದಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಆದ

ಒಂದು ಲಾಭವೆಂದರೆ ಜನ ಸಮುದ್ರದ ತಾತ್ಯಾಲಿಕ ಮನಃಪ್ರಲಂಘದ ದರ್ಶನ. ನೇರಿಸೀರು ತರುವ ಹೊಳೆಯಬ್ಜರದ ರಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಈಸುವಂಥ ಪ್ರಮೇಯ. ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಆಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದವನಿಗೆ ಬರುವ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಂದ ಎನ್ನುವುದೇ ಲೇಸು, ಒಂದು ಅನುಭವವೆಂದರೆ—ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಜನರು—ಹೊಡ್ಡಿವರು, ಸ್ತೋವರು, ಬಡವರು, ಬಲ್ಲಿದರು ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ—ತತ್ಯಾಲದ ಗೆಲುವಿಗಾಗಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಡೆಗಳಿಸುವಿಲ್ಲರು ಎಂಬೊಂದು ಕಟ್ಟಿ ಅನುಭವ, ಈ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಮನಃಶಾಂತಿ ಗಳಿಸುವುದಕ್ಕೂಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಯಿತು. ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ದೂರಿತು ಚೆಂಬಲ ಪಣದೊಂದೇ. ನನ್ನ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆ ಸಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈಗೇನು ಹೊಸತು? ಆದರೆ ಕೊಡುವವರು ಮುಂದೆ ಇರಬೇಕಿಲ್ಲ! ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆಧಿಕ ಮುಗ್ಗುಟ್ಟಿನ ಮನಸ ಮನಸ ಮುಗ್ಗುಟ್ಟಿನ್ನು ವಿಳಿಸಿ ಕವಿಯಿತು. ಸಾಹುಕಾರರು ಉರುಳಿತ್ತೊಡಗಿದ್ದರು; ಆಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಸ್ತಾವಾದ ಸಾನೂ ಅದುರಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಒಂದು ಬೇಂಕನ್ನು ಪಾರ್ಫಿಸಿದೆ. ‘ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೇ ಕೊಡು’ ಎಂದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಬೇಂಕಿನವರು-ಇನನಿನ್ನೊ ತೀರ ದಿವಾಳಿಯಾಗಿಲ್ಲ—ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಿಡುವಾಯಿದೆಯ ಸಾಲವುದಾಗಿಸಿದರು. ಸಾಲ ತೇರಿಸುವ ಹೊಕೆ ಸುಲಭವಳ್ಳಿದಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ವಾಡದೆ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಹೊಗಿ ಬರುವ ಹಡಗಿನ ಹಾಸಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ದಾರಿಯ ಚೆಚ್ಚಕ್ಕಿಂದು ಇದು ಸಾವಿರದವ್ಯೂ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟೆ. ಹೊರಡುವ ದಿನ ನೇರಿಕರೆಯ ಗೆಳೆಯರು ಬಂದು ಹರಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೆ ಶ್ರೀಯರಾದ ಅನೇಕ ಮಿತ್ರರು ಸುಖ ಪಯಣ ಬಯಸಿದ್ದರು. ಹೊರಡುವ ದಿನ, ತುಸು ದೂರದ ತನಕ, ಪ್ರತ್ಯಾರಿಂದ ಧರ್ಮ ಸ್ಥಳವ ತನಕ, ನನ್ನ ಮಾಡಿಯೂ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಆ ದಿನ ಸೇನೆವ ದಿನ ವಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಚಿತ್ರಾಪೂರ್ಣವಿ. ನಾನೂ ನನ್ನ ಲೀಲೆಯೂ ಸಂಸಾರನೊಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ದಿನ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ—ಗೊತ್ತು ಬುದ್ಧನಾನ ದಿನ. ಮೊದಲು ನನಗೆ ಹಿರಿಯರೂ ಶ್ರೀಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ. ಮಂಜುಷ್ಯ ಹೆಗ್ಗಿಯವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ, ಅನಂತರ ಉಚ್ಛ್ರಾತಿಗೆ ಬಂದು ಆ ರಾತ್ರಿ ನಿಂತೆ; ಮಾಡಿ

ಯನ್ನು ಬೀಳೊಕ್ಕಿಂದಿರುತ್ತಿರುತ್ತು. ಹೊರಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣ
ಹಸಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊರೆದ ಪ್ರಯಾಣ, ನಮ್ಮದಳ್ಳಿದ ನಾಡಿಗೆ, ದೀಪಾಲಿ
ಕಾಲದ ಪ್ರವಾಸ—ಎಂದಾಗ ಅಗಲಿಕೆ ವ್ಯಧೀಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವುದು
ಸಹಜ.

ಶಾರು ಬಿಡುವಾಗಲೇ ಸನ್ನ ಕಿರಿಯ ಹುಡುಗ, ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಬಿಲ್ಲಾಸ, ನನ್ನೊಂದು ನಾಟಕದ ರಾಜನ್ನು ತಿದ್ದಿ “ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೊರಟ
ಕಳ್ಳುರಿವರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಏನು?” ಅನ್ನತ್ತಿದ್ದು. ನನಗೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು—ಸಂಸಾರ
ದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದವಳನ್ನು, ಜತೆಗೆ ಆಡಿದವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಬ್ಬನೇ ಸುಖದ
ಹಾಬಲದಿಂದ ಹೊರಟ್ಟಿದ್ದೇನೆಂದು. ಅದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾವೇ. ಈ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಕ್ಷಾಗಿ
ಮಾಡಿದ ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ಏಳು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ದುಡಿಯಬೇಕು. ಗಂಡ
ಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಟಿರಿ ಯದಿನಾಲ್ಲಿ ವರ್ಷಗಳ ಅಜ್ಞಾತ ವಾಸವೇ ಗತಿ—
ಎಂಬುದೇ ಸನ್ನ ಭಯ.

ಇನ್ನು ಪಯಂದ ವಿಜಾರವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಉಚ್ಚಾರಿಂದ ಕಡೂ
ರಿನ ತನಕ ಬಸ್ತು; ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂಬಯಿ ತನಕ ರೈಲು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ
3-4 ದಿನಗಳ ಛಡ್ಡಾಟ. ವಾಸ್ತಾ ಪ್ರೋಟೆನ್ ಮೇಲೆ ವೀಸಾ ಬರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ
ಕೆಲಸ. ಈ ಅಲ್ಕಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಮುಂಬಯಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸನ್ನನ್ನು
ಬೀಳೊಡಲು ಒಂದು ಸತ್ಯಾರ ಕೂಟವನ್ನು ಜರುಗಿಸಿದರು. “ಯಾರವ್ವನ
ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಇವನು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಹೊರಟಿ?” ಎಂದವರೂ ಇದ್ದರು. ಅಂತು
ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ನೂರು ಮಂದಿಯವ್ಯು ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು.
“ಕಾರಂತರು ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೊಗುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಂದು ‘ಎಮ್ಮೆಯಾ’
ವಿಜಾರ” ಎಂದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಮಾನದ ವಿಷಯವೇನಿಲ್ಲ. ಕಾಷಿ, ತಿಂಡಿ,
ಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಡುತ್ತ ಹರಸುವಾಗ, ಹೆ(ನ)ಮೈಯ ನಾಡು ಕನ್ನಡ
ನಾಡು, ಎಂದರೆ ನನಗೂ ಸಂತೋಷವೇ. ಈ ಸಮಾರಂಭ ಯೋರಿಗಿನ
ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕೇವಲ ದ್ವಿಪಜಾರಿಕಾಗಿತ್ತು—ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು
ಉಪಡಿಸಲು ಹೊರಟ ನಾಲ್ಕುರು ಮಂದಿ ನನ್ನ ಆವೃತ್ತಿ ಪ್ರಿತಿಪುರಸ್ಸರ
ವಾದ ಕಾಣಿಕೆಯದು ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ನಾನು ಮಣಿ.

ಎಪ್ರಿಲ್ ಹಿನ್ನೆಂಟಿರ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ 12 ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಸನ್ನ
ಸೋದರನೊಡನೆಯೂ, ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆಯೂ ಹಜಗಿನ ಧಕ್ಕಿಗೆ ಬಂದುದಾ

ಇತ್ತು. ಮುಂಬಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸುಮಾರು ೬೦೦ ಮುಂದಿ ಪ್ರಸಾಸಿಗಳ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತು, ನಿಂತು, ಕಾಡು, ಕಾಡು ತಾಕ್ಷಿಂತಲೂ ಕ್ಯಾಕಾಲು ಸೈಂಟ್‌ಪ್ರೈಸ್‌ನುವಷ್ಟು ಡಳಿವು, ಬೀಸರ. ಸುಂಕದವರು, ಆರೋಗ್ಯದವರು ಇಡಕ್ಕಾಗಿ ತೋರಿದ ಚುರುಕು, ಪಟ್ಟ ಕಳವಳ ಹೇಳಲಸಾಧ್ಯ. ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ಪೀಡಿ. ನಾನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಯಾವೋಂದು ಪಡುವಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ತೆರನ ಮೇಲುಗತಿ, ಹಿಂಸೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಇದು ಗಂಟಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಡಗನ್ನೇರಿದೆ.

ನನ್ನ ಹಡಗು 14,000 ಟಿಎ ತೂಕದ ಬೆಟ್ಟೋರಿ ಎಂಬುದು. ಅದು ಪೋಲೆಂಡ್‌ ಅಮೇರಿಕಾ ಲೈನ್‌ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಕಳಿದ ವರ್ಷ ಒಟ್ಟು ಕಮ್ಮುನಿಸ್‌ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ಯುರೋಪಿಗೆ ಕಡ್ಡಿ ಸಾಗಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಅದಕ್ಕಂಟಿತ್ತು. ಹಡಗು ಹೇಸರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲೈನರ್. ಒಟ್ಟಿಗೆ 800 ಮಂದಿ ಪಯಣಿಗರಿದ್ದರು. ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ವಾಸದ ಕೆಬಿನ್‌ಗಳೂ, ಕುಳಿತಿರಲು ಲೌಂಜುಗಳೂ, ವಿನೋದವಿಹಾರಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳಗಳೂ ಸೊಗಸಾಗಿದ್ದವು. ಸಿನೆಮಾ, ವಾಚನಾಲಯ, ಈಜಾಡುವ ಕೆರೆ ಮೊದಲಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಭೋಜನ ಗ್ರಹ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತೆ ಉಣಿ ಬಲ್ಲವಸಿಗೆ ಆಹಾರಕ್ಕೂ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಡುವಾಗ ನಾನು ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಡಗಿನ ವಾಚನಾ ಲಯವಾಗಲಿ ಪ್ರಸ್ತುಕಾಲಯವಾಗಲೇ ಎರಡೂ ನಿರಾಶೆಗಳಿಸಿದುವು. ಬಹು ಮಟ್ಟಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪೋಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಚಿತ್ರ, ಸ್ವೇಲನನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತೇನೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಇನ್ನಷ್ಟು ದುರ್ಬಲ. ಹಡಗು ಸೌತಾಮ್ಮನ್‌ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪೋಲೆಂಡಿನ ಒಂದರಾದ ಗಿಡ್‌ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತಹುದು. ಅಷ್ಟು ದೂರದ ವಯಣವಾದರೂ, ಬಡಕಲು ವಾಚನಾಲಯದಿಂದ, ಏನೂ ಉತ್ಸಾಹ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂತು ಹಡನೆಂಟು ದಿನಗಳ ಈ ಯಾನವನ್ನು ಬೀಸರವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಕಳೆಯಲಿ ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ನನಗೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಆಟವೇ? ಟೀಬಲ್‌ ಟೀನ್‌ನಿಸ್‌, ಚದುರಂಗ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ನುರಿತವನಿಲ್ಲ. ಬಿಂಗೊ, ಬಿಯರ್ ಬೆರೆಸಿದ ಬಿಂಗೊ, ಅದೂ ರುಚಿಸದು. ಒಂದೆರಡು ರಾತ್ರಿ ಆಕ್ರಸ್‌ದ

ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಸ್ತ್ರೀಗಳನ್ನು ಸೋಡಹೋಗಿದ್ದೇ. ಅದೂ, ತಮ್ಮ ಕಾನೂಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕುಶಿಯದ ಜನ ಕುಶಿಯತೊಡಗಿದರಿ ಕುಶಿದವ ರಿಗಷ್ಟೇ ಸಂತೋಷ; ಸೋಡುವವರಿಗಲ್ಲ. ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮುದುಕಿ ಯರು ಉತ್ಸೇಯ ನೂಲನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿದು ವಸ್ತುವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಅದೂ ಬಾರದು. ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ತಿರುವಿದೆ. ಪುಣಿಕ್ಕೆ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪ್ರಸ್ತುಕದ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣದ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಬರಿದೆ. ಉಳಿದ ವೇಳೆ ಯೇಗೆ ಸರಿಯಿತೋ, ಕಳಿದನೋ? ಪೆನಾಶನ್ ಪಡೆದವರ ಪಾಲಿನ ನಿವೃತ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗ... ಅಂದರಿ ಕಡಲಿಗೆ ಮುಖ ನೂಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ದುವಿಸುವ ಅಲೆಗಳನ್ನಿಣಿಸುವ ಅನಂತ ಕೆಲಸ.

ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಮೊದಲಿನ ಐದು ದಿನಗಳಕಾಲ ಹೀಂದೂ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳಿಯಿತು. ಸುಮಾರು 1,600 ಮೈಲು ದೂರ; ಮುಗಿಲ್ಲಿದ ಬಾಸು; ಕಡು ನೀಲವೂ, ಪ್ರಾಂತವೂ ಆದ ಸಾಗರ. ನಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ಇವರಾಗಿ ಸರಿದ ಹಡಗುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಂದೋ ಎರಡೋ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಡಲು ಚೀತನಗೋಳ್ಯತ್ವ-ಜಲಚರಗಳ ಓಡಾಟದಿಂದ. ಶಾಂತ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಡಾಲ್ವಿನ್ ವಿಳಂಗಳು ಹೀಂಡುಹೀಡಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮೈಯನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿಂತೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ, ಉರುಳಿ ಉರುಳಿ ಹೊಗುವ ಸೋಟಿ ನೋಹಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಹಡಗಿನ ಗತಿಗೆ ಚಕಿತಗೊಂಡು ಹಾರುವ ವಿಳಂಗಳು, ನೀರಿಂದ ಹಿಮ್ಮಾನಿಸ್ತಾರು ಗಜ ಅಂತರ್ಕೂದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ, ಅಂಬಿನಂತೆ ನೀರನ್ನು ಹೊಗುವ ಸೋಟಿ ಅಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತೃಯಾಕಾರಕ ವಾಗಿತ್ತು.

ಮಿತ್ರರೋ? ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವೇಳೆ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗಾಗಿ ಎಂಕದರೂ ಹಂಬಲಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲ ದಿನ ಭೋಜನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕುಶಿಯಲು ಕುಳಿತಾಗಲೇ, ವೃಧ್ಧರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಒಬ್ಬರು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು “ಕಾರಂತರಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು ಹಿಗ್ಗಿ ಅಹುದೆಂದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರಿಷಯ ಬೆಳಿಯಿತು. ಅವರು ಗದುಗಿನವರು. ಹೆಸರು ‘ಸಿಳ್ಳಿ’ ಎಂದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಕನ್ನಡ ಎರಡೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನನಗಿಂತ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಕಿರಿಯರಾದರೂ ಸೋಟಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಹಿರಿಯರಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಪಯಣದ ಉದ್ದುಕ್ಕೂ ಸ್ನೇಹ ಮಾತುಕತೆಗಳಿಗೆ ದೂರಕ್ಕೆ

ದವರೀಂದರೆ ಅವರೆಳಬ್ಬರೇ ಅನ್ನಬೇಕು. ಬಾಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವಿಶುದ್ಧಿಸಿ ಮಿತ್ರತ್ವ ಅವರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾವಿ ಭೇಟಿಯಾಡರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಾಪಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಕಗೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದರು.

ಇನ್ನು ನಮ್ಮು ಶಾಟದ ಮೇಜಿನ ಪಾಲುಗಾರರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಎಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ತರುಡರು ಇದ್ದರು. ಕೇವಲ ಮುಖ ಸೋಡಿ ನಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಾವಿನ ಭಟ್ಟುಕಾಯ್ರಾರು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ತಾವಡೆಯವರು, ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರೂ ಇದ್ದರು. ನಾನು ನುನಬಿಜ್ಞ ಮಾತಾಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಶ್ರೀ “ಸಿಫ್ಟ್”ಯವರೊಜನೆ ಮಾತ್ರ. ಆ ಯಾಸೆಂಟ್ ವಿನಗಳ ವಯಾಣದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಂಡುದು ಹಡಗಿಸೋಳಿಗಿನ ಜನ ಜಂಗುಳಿಯಲ್ಲಿ; ಹಡಗಿನ ಸುತ್ತಲಿನ ವಿರಾಲವಾದ ಕಡಲು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ವಿಚಿತ್ರ ಮನೋವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಅವರಲ್ಲಿ.

ಆಗ ನಮ್ಮು ನೌಕಾ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಳಲ ಚಿತ್ರ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮು ಸರ್ವಾಸಿಗಳಾದವರು—ಪಾಕಿಸ್ತಾನಿಗಳೂ, ಹಿಂದಿಯರೂ, ಯುರೋಪಿಯನರೂ. ಬಹುಸಂಖ್ಯಾ ಕರಾದವರು, ಬಿಳಿಜನರು, ಎಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನರು ಎಂದರೆ ಸಲ್ಲಾತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕಲೆತ ನಮ್ಮುಜನಕ್ಕೆ, ನಜವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯರನ್ನು ವಿಶುದ್ಧಿಸುವ ಹಣವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ತರುಣರೂ ತರುಣೀಯರೂ, ಎಳೆಯರೂ ಮುದುಕರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಧಿರ್ಗಳೇ. ಉಡುಗೆತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅದಿಳ್ಳಿದರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ಮಾಡಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಸ್ವಧಿಸುವ ಹಂಬಲ. ಎಷ್ಟುದರೂ ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೊಗೆನವ ಹಿಂದಿಯರಲ್ಲಿನೇ? ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹಡಗಿನಲ್ಲೇ ತೊಡಗುವ ಉತ್ಸಾಹ. ಹಡಗು ಅದಕ್ಕಾಗಿದ್ದ ಪಾಠಾಲೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಈ ತನಕ ಬಾಳಿದವರಿಗೆ, ಹಡಗನ್ನೇರಿದಾಗ ತಾವೆವ್ವಿನಿಃಶ್ವಂತಿಲರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಯಾಗುತ್ತಿರೆಬೇಕು. ಅದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ಸ್ವಷ್ಟಿಂದವ್ಯತ್ಯಾಸ ಆಗಲೇ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಹಡಗಿನ ಪ್ರವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತೆರನ ಜನಗಳಿದ್ದರು. ಮುದುವೆಯಾಗಿ ಹೊರಟಿ ಮುದುವಳಿಗರಿದ್ದರು; ಗಂಡನನ್ನು ಅರಸಿ ಹೊರಟಿ ಹೇಂಡಿರಿದ್ದರು. ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೊರಟಿ ಗಂಡಂದಿರಿದ್ದರು; ವಿಷ್ಣಗಾಗಿ

ಹೊರಟವರಿದ್ದರು, ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟವರಿದ್ದರು. ನಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವವರೂ ಇದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಅಮೇರಿಕಾಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ ತರುಣ ತರುಣಿಯರು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂದಿ. ಅರಾಮು ಕುಚೀರ್ಯೋಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಣ್ಣಿರೆದು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರೆ, ಕಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಈ ಭಾರಮಾತ್ರ ಲೋಕದ ಜಿತ್ತುಪಟ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಸರಿಯುತ್ತದೆ.

ಹಡಗಿನ ಭೋಜನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತ ಜನಕ್ಕೆ—ಸಸ್ಯಾಹಾರ ವಿಂದ ಜೀವ ಬೆಳೆಯದು ಎಂದು ಆಸಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಉಬ್ಬ, ಕಾಫಿ ಮೊದಲಾದ ಪಾನಿಯಗಳೂ ಸಾಲದಹೋಗಿ ಹಡಗಿನ “ಬಾರ್”ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಚಟ್ಟತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಬಿಂಗೋ ಅಡತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಬಿಯರಿನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಂಕವಿಲ್ಲದೆ ದೊರೆಯುವ ಹಲವಾರು ತೆರನ ಮಾಡಕ ದ್ವಾರಾ ಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗಿ, ಸೀರಲ್ಲಿ ನೊನು ಈಸಿದಷ್ಟು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಪಾರಾಷ್ಟ್ ತನದಲ್ಲಿ ಈಸುವುದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತರುಣ ತರುಣಿಯರು, ಪ್ರಾಯಸ್ಥರು, ಪ್ರಾಯ ಕಳೆದವರು ಸಹ ವಾಶ್ವತ್ತರ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಲುಗೆಯ ವಾರವನ್ನು ನಿನಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲು ಏನು ಕಾರಣ? ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮವರ ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣಗಳ ಭಯ ತಮ್ಮ ನಡತೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದೇ ಬಂದುತ್ತದೆ. ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಆಭೀತಿ ಕಳಿಂಬಿಡುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮಜನಸಗಳೂ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಗುರುತಿನವರೂ ಅಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಈ ನಿಃಕೃಂಖಲಪ್ರತಿಗೆ ಬೆಂಬಲ. ಮುವ್ವು ಸರಿದ ಹೊಟ್ಟೆವಿನಾಯಕರು ಸಹ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಎಳೆ ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು “ಡಾನ್ನಿ”ಸುವಾಗ, ಕುಣಿತ ಹೇಗಿದ್ದರೂ, ಮೈಗಾನಿನ ಸುಖ ಅನುಭವಿಸುವಾಗ, ತರುಣತರುಣಿಯರು ವಿರಕ್ತರಾಗಿರಲು ಬಯಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಕ್ರಷಣ್ಯ ಇದ್ದಿತು. ಅವರು ಕಣ್ಣಿಚ್ಚಿತಾಸುತಾಸಿನ ತನಕ ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಉಳಿದವರ ಪಾಲಿಗೆ, ತಾವೇ ರತ್ನಮನ್ಯಧರೆಂದು ಉಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾತ್ರ.

ನಮ್ಮ ಸಹಪ್ರವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಕಾಣ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಮುಂಬಯಿಲುಂದ ಲಂಡನಿಗೆ ಸುಮಾರು 800 ರಿಬಾಯಿಗಳ ಕಾಸಲು ತೆರಬೇಕು. ಅಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವಾಡಿ ಬರುವಾಗ, ಆ ವೆಚ್ಚದ ಅಧಿ-

ಒಷ್ಟುದರೂ ಹಡಗಿಸಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬರಲಾರದೇ?—ಎಂದು ಯೋಚಿ ಸುವ ಜನಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಕೆಂಟೋನ್ ಮೆಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ವಂಥ ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಬಂದವರೆಂದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಂತೆ ನತೀಸಿದವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕುಪ್ಪಸಗಳ ನಮ್ಮ ನಾರಿಯರೂ ಇದ್ದಾರಿಂದು ಅನುಭವವಾದುದು ಈ ಬಹಿರಂಗ ಇಂದ್ರಲೋಕ ನೋಡಿದಬಳಿಕ. ಇಂಥ ಸಮಾಜದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮ ಹಡಗಿಸಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಹಸಿ ತರುಣರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆಯೇ? ನಿದ್ಯಾಜ್ಞನೇಗೆ ಹೊರಟಿ ಅನೇಕ ಎಳೆಯರು, ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆಯೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುತ್ತದ್ದು ಎಂಬ ಜಿಂತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ಅಭ್ಯಾಸಿಯಾದವನಿಗೆ—ಶ್ರಂಗಾರ ಒಲುಮೇಗಳು ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಸೆಳಿತಗಳಿಂದು ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಒಲುಮೇಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಜೆಲುವು ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪರಿಕರ. ಅದೆನ್ನು ತೆಳ್ಳಿಗಿನ ಪರಿ ಇರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂತಹ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಜೆಲುವೆಂಬುದು ತೀರ ತೆಳ್ಳಿಗಿನ ಪರಿ. ಜೀಡರ ಬಲೆಗಿಂತ ತೆಳ್ಳಿಗಿನ ಪರಿ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಂಸಾರ ನಾನೋಹಕ್ಕೂ ಅದೊಂದು ಪದಾರ್ಥ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕೇ— ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲುಬಿನ ಹಂದರಕ್ಕೂ, ಕೊಬ್ಬಿನ ಜೀಲಕ್ಕೂ “ಹೆಣ್ಣು” “ಗಂಡು” ಎಂದು ಜೀಟಿ ಬರಿದು ಅಂಟಿಸಿದರೂ-ಲೋಕ ಸಾಗಿತ್ತು. ಇವೇ ನಾಮಾಂಕಿತದ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳು, ತಮ್ಮನ್ನ ಜೆಲುವು ಗೊಳಿಸಲು ಬಳಸುವ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳಾದರೂ ಚೆನಾಗಿವೆಯೇ? ಅವು ಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ (Aesthetic sense) ಎಂಬುದಿದೆಯೇ! ಆದೂ ಅನುಮಾನವೇ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನಿಸರ್ಗಸಹಜ ಸೌಂದರ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ “ಮಿಸ್ ಯುನಿವರ್ಸ್” ಆಗುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮುಂಬಯಿ ವೊದ ಲಾದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ನಾಟಕದ ವಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ನಾಟಕ ವಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಣ್ಣದು, ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವರ್ಗ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಹಡಗಿಸಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲಿ—ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೇ ವಿರಳ; ವಾತ್ರಧಾರಿಗಳೇ ಧಾರಾಳ.

ಈ ಕಾಮಲೋಕದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಡುಗೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಪ್ರದರ್ಶನದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣುಕ್ಕಾಲಿ ಆಟಕ್ಕೂಂದು ಮರಿ. ಶ್ರಂಗಾರಕ್ಕೂ

ಅದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಷ್ಟೇ, ಹವೆಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಸಾಗರ ದಾಟುವ ಮೊದಲಿನ ಪದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕೆ ಇತ್ತೀಂದು ತಿಳಿದು ನಿಲ್ಲಿರೂ ಇದ್ದ ಬಟ್ಟೆ ಎಸೆಯುವವರೇ. ಹಾಗೆಂದು ಕೆಂಪು ಕಡಲಿನ ಸಮುದ್ರೀತೋಷ್ಣ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ದವ್ವನಾಡ ಉಣಿಯ ಬಟ್ಟೆ, ಶೋಗಲಿನ ಅಂಗಿಯನ್ನು ತೊಡುವವರುಂಟು. ಹವೆಗೆ ಇವರ ಮೈ ಸೂಕ್ತಸೂಚಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣವಾಸ 20°C ಗೆ ಇಳಿಧಾಗ ಇವರೇ ಜನರು, ಸೋಲ್ಯಾಪರದೆಯಂತಹ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥೇಸ್ಪಿಕ್ ಹಾಳೆಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ತರುಗಿದ್ದು ಉಂಟು. ಅಂತೂ ಪಯಣದ ಹದಿನೆಂಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಮೆರೆಯಿಸದ ಅಲಂಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹಡಗಿನ ಪ್ರೌಮನೇಡುಗಳು, ಶಾಂಜಾಗಳು, ಆಟದ ಸೆಲಗಳು — ಗಿಡವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಉದ್ದಾಸ. ಇಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಪತಂಗಗಳಿಂದಾಗಿ ಉದ್ದಾಸವನ್ನು ಖಚಿಸಬೇಕು. ವಿಲಿಪು ಪತಂಗಗಳಲ್ಲ; ಹಲವು ಭೂಮಧಗಳೂ, ಗುಗ್ಗುರುಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೀಯ ಘೃಥಕಾರು, ಮಧ್ಯವಯಸ್ಕ, ಸೋಟಿಕ್ಕೂ ಜೆಲುವನೇ ಆಗಿದ್ದು. ಆತನ ಪಯಣದ ಹಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳೊಳಗಾಗ ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪಿ ಪ್ರೇಯಸಿ ದೊರಕಿದಳು. ನಮ್ಮ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸೀಗೆನ್ನೇ ದಂಪತ್ತಿಗಳಿಬ್ಬರಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ವಿಶಿಲಿಸುವ ಕಾಳಿಕಾದೇವಿ ಅವಳು. ದುಂಡೂ, ಗಂಡೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಆಕಾರ; ಉರುಟು ಮುಂತಿರು ಕೂರುವಾದ ಕಣ್ಣಿಗಳು. ವಿಮುಖ ಧ್ವನಿಗಳು ಆಕಾಶಸುವಂತೆ ಆಕೆ ಈ ಬಿಳಿಯನನ್ನು ಸೆಳೆದುತ್ತನ್ನು ಭಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ವಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಮುಂದಿನ ಹದಿನೆಡು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಅಕ್ಷರಶಃ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮನೋ ದೌಬರ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ಏಷಿಯಿರಬೇಡವೇ—ಎಂದನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಆಟ ವಿನೋದಗಳಿದ್ದುವೆಂದೆ. ದಿನಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಸ್ವತ್ತು ಇರುತ್ತಿತ್ತು, ಸಿನೆಮು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವೆಲ್ಲ ತೀರ ಸಾವಾನ್ಯ. ನಮ್ಮ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ, ಸಹವ್ರವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಯ ವಜಿಫದಾರ್ ಸೋದರಿಯ ರಿದ್ದರು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಿರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಲಾಡನಿಗೆ ಸ್ವತ್ತ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಅವರು, ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರದರ್ಶನದ ವಿಭಾಗಿಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಭಿವಾಸಿಗಳು ಟಿಕೇಟು ವಿಕ್ರಯವನೂ

ತೊಡಗಿದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟೂ ಯಿತು. “ಏನು? ಇವರು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹಣಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಟಿಕೇಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೇದಿ” ಎಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬ. ಕೊಳ್ಳುಬಾರದೆಂದಿರಲ್ಲ. ಹೇಗೂ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿಯುವರು. ಆಗಲೇ ಸೋಡಿದರಾಯಿತು—ಎಂದು ಸುನ್ನಿದ್ದೆ. ಇತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಚಾರ ಬಲವಾದಂತೆ, ಪ್ರತೀಕಾರ ಬಲವಾಯಿತು. ಸೃಷ್ಟಿ ನಡೆಯು ಲಿರಾವ ದಿನ, ಸ್ಥಳ, ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನದ ವಿಷಯದಾಯಿತು. ಅದು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕ್ಕೆ, “ಹಡಗಿನ ಸಹಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ”. ಇದೆ ರಿಂದಾಗಿ ವಜ್ಫಾರಾ ಸದೋದರಿಯರ ಭಾರತೀಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಬದಲು “ಕೊಲರಾಡೊ ಕ್ರಯರು” ಎಂಬ ಮೂವರು ಯಾಂಕಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಯಾವೊಂದೂ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗಿಲ್ಲಿದೆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಯಾವನೆಸ್ಥಿನೂ ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಗೆಳತಿ ಯಾರೂ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಗಳಾದರು. ಮೂವರೂ ಬಿಳಿಯ ಉಡುಗೆ ಯಾಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮೈ ಬಿಗಿನ ಬಿಳಿ ಚಲ್ಲಣ, ಅಂಗಿ ಆತಸಿಗೆ; ಅಂಥ ಉಡು ಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾಕೆ ಸರ್ಕಾರಿಯರಂತೆ ನಿಲಿಗೆಯಳ್ಳಿ ಸ್ಥಳ್ರ ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರಿಗೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಕಬ್ಬಿಣದ ಮೈಯವಳು. ನೀಳವಾದ ಕರೀರ. ಇಸೊಬ್ಬಳು ಕುಳ್ಳಿಗಿನವಳು. ಈ ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ರೋಲರ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸುವಾರು ೧೫ ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ಬಾದು ವೃತ್ತದೊಳಗೆ ನೀತು, ಬೊಗರಿಯಂತೆ ವಿಚಿತ್ರ ಗತಿಯಿಂದ ನಲಿಮಾ ತೋರಿಸಿದರು. ಆ ಗಂಡಸೊಬ್ಬನೇ ತನ್ನ ಹಲ್ಲಿಂದ ಈ ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಕನ್ನ ಯರನ್ನ ಕಚ್ಚಿ, ತೂಗಿಸಿ, ತಾನೂ ಬೊಗರಿಯಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತ, ಅವರನ್ನೂ ತಿರುಗಿಸುತ್ತ, ಎಷ್ಟೇನ್ನೋ ಸೋಜಿಗದ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ. ಆ ವೇಗ, ಗತಿ, ತಿರುಗಾಟದ ಜೆಲುವು, ಉಡುಗೆಯ ಸಮ್ಮೇಳ-ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ಅದ್ವಾತದ ನೋಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವನ ಅಟಿದ ಬಳಿಕ, ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ನೆಲಿಸಿರುವ ಅಲ್ಲಾಬಳ್ಳ ನೆಂಬ ಭಾರತೀಯ ಮುದುಕನೊಬ್ಬ, ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕೆಲವು ಜಾದೂ ಅಟಗಳನ್ನಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ. ಅಲ್ಲಾಬಳ್ಳ ಹೆಸರಾದ ಜಾದುಗಾರನಂತೆ. ಅಂತೂ ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ಬೇಸರ ಮರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಸುಂದರ

ಸನ್ನಿಹೇಶ ದೊರೆಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತ್ರ. ಯಡಗಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೊಲು ರಾಡೋತ್ತರು ತೀರ್ಥ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ರಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಳಿದವರಗೂ ಹೇಳಿತು. ಅವರ ಸಡತೆಗೂ ನಮ್ಮಕ್ಕಳಾವಿದರ ಸಡತೆಗೂ ಎಪ್ಪೆಚ್ಚೋ ಅಂತರ. ಮುಂದೆ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಜಿನಾ ದಾರ್ ಸೋಡರಿಯರ ನೃತ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ನನ್ನ ಮಿತ್ರರೂಬ್ಬರು, ಹೊಲೆಂಡಿನ ಕಲಾಭಿಜ್ಞರು, ಆದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರು ನಮ್ಮದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಾಡಿದವರು. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ “ಅದು ಕಲೆ ಎನಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ, ಭಾರತೀಯ ಪೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದಂದರು. ಅವರ ಕಟುವಾದ ವಿನುಶೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾತ್ರ ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಏಡುವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಈದು ದಿನಗಳ ಕಡಲ ವಯಣ ಕಳೆದು, ಅರೇಬಿಯದ ಒಂದು ಕುತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಏಡನಾಬಂದರನ್ನು ನಾವು ರಾತ್ರಿ ವೇಳಿಗೆ ಸವಿಂಬಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಬೆಳ್ಳು ಪ್ರೇಂದರ ಮೇಲಿನ ವಿದ್ಯುದ್ದಿ ಪಗಳು ಕಳ್ಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಏಡನಾ ನಲ್ಲಿ ಹಡಗು ಕಡಲ ದಂಡಿಗೆ ತಾಗದೆಯೇ ದೂರ ಸೀಂತಿದ್ದು, ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ಒಳಿಕ ವಯಣ ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೆಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಸಾಗರ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಂಪು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಅದು ಹೊಕ್ಕಿತು. ಹೆಸರಿಗಷ್ಟೇ ಅದು ಕೆಂಪು ಸಮುದ್ರ. ಅಲ್ಲಿನ ನೀರು ಕಡು ನೀಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮುದ್ರದ ಹಾಡಿನಾಲ್ಕು ಇನಗಳಿದು. ಕೆಲವೇ ಬಾರಿ ನಮಗೆ ನಿಜಬಲದ ಕಡಲ ತೀರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ನೂರಾರು ಹಡಗುಗಳು ಆಗಾಗ ಸಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹವೆ ಖಷ್ಟುವಾಗಿತ್ತು. ಬಾನು ಬರಿದಾಗಿತ್ತು. ವಯಣ ಈಗಾಗಲೇ ಬೇಸರ ತರತೀಡಿಗಿತ್ತು. ದಿನ ಸರಿದಂತೆ ಹಗಲಿನ ಮಾನದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತು; ರಾತ್ರಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೬೩ ಘಂಟೆಗೆ ಕಂತುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯ ಈಗ ೪ಕ್ಕೆ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮಬೇಸರ ಹೇಳಿ, ಎಂದು ನೆಲ ಕಂಡೇವು ಎಂಬ ಆತುರ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ‘ನಾಳೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸುಯೆಜ್ಜಾ ಸೇರುತ್ತೇವೆ’ ಎಂದಾಗ ನಮಾಗಾದ ಸಂತೋಷ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನುಮಾನ; ಹಡಗಿಂದ ಇಳಿಯಲು ಬಿಡಿದ್ದರೆ—ಎಂಬ ಸಂದೇಹ.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಮ್ಮೆ ಎಡಕ್ಕೆ ಆಷ್ಟು ಕಾಳಿಂಡದ ಭೂವಿಯ ಸೆರಗು

ಕಾಣಿಸಿತು. ಭವ್ಯವಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗು. ಎಲೆ ಗಡಗಳ ಹಸುರುಲಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ಎನ್ನ ಕುದ್ದಿಯ ಕಾರ್ಮಾನೆಯ ಸೋಣವೇ ನಮಗೆ ಹಷ್ಟ ಉಂಟು ಮಾಡಿತು. ಆ ದಿನ ಹವೆ ಬದಲಾಗಿತ್ತು. ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲು ಕವಿದಿತ್ತು. ಶೀತಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂಡಣಬಾನಿ ನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲಿಲ್ಲದ್ದುದರಿಂದ, ಸೂರ್ಯ ರೈತ್ತಿ ತನ್ನ ಅರಸಿನ ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೀಲ ನೀರನ ಮೇಲಿಂದಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಯೋಳಿವ ಎಳೆ ಹಸುರಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆ ಮೇಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಡಗಿನವರು “ಸುಯೀಜ್ಞಾನಿಂದ ಇಳಿದು ಕೃರೋ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರೋಟ್ರಾಸಯ್ಯಾ ರೇವಿಗೆ ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿ ಯಿದ್ದ ನರಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ತೆರ 7 ವ್ಯಾಂಡು. ಈಜಿಪ್ಪಾ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಡಗಿಗೇನೆ ಒಂದು ‘ವೀಸಾ’ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ವೀಸಾ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ದೂರಿತರೂ 7 ವ್ಯಾಂಡು ಅಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೇ ನಿಸಿತು. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಕದ ಚೂಲೊಂದನ್ನು ಕಾಣಬ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೇಂದು ಅಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಟಿಕೇಟ್ ಪಡೆದೆ. ನನ್ನಂತೆ ಆತುರಾದವರ ಸಂಪ್ರಯ ನೂರರಷ್ಟಿತ್ತು. ಹಡಗಿಗೇನೆ ಈಜಿಪ್ಪಾ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು, ನಮ್ಮಸಾಸಾ ಪ್ರೋಟ್ರಾಸಯ್ಯಾಗಳಿಗೆ ಮೊದರು ಒತ್ತಿದರು. ಸುಯೀಜ್ಞಾ ಕಾಲುವೆಯ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ ಹಡಗನ್ನು ಇಳಿದೆವು; ನಮ್ಮನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ಲಾಂಚನ್ನು ಸೇರಿದೆವು. ನಾಲ್ಕು ಲಾಂಚ್ ಗಳು ಬಂದಿದ್ದುವು. ಹವೆ ತುಂಬ ಶೀತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೇಲಂಗಿ ತೊಟ್ಟೇ ಹೂರಟಿದ್ದೆವು.

ಅರೆ ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಲಾಂಚ್‌ಗಳು ಸುಯೀಜ್ಞಾ ಬಂದರದ ದಂಡೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ನಿಂತೂ ಆಯಿತು. ಫೆಚ್ ಧರಿಸಿದ ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಕೆಲವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ನಾವಿಗ ಒಂದು ಪ್ರವಾಸಿಮಂಡಲದ ಅಂಥಿಗಳಾದವು. ಪ್ರೋಟ್ರಾಸಯ್ಯಾದಿನ ತನಕ ಅವರೇ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು. ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಕಟ್ಟಡದ ಬಳಿ ಕರೆದೂಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸುಮಾರು ಇವುತ್ತು ಮೋಟರ್‌ಗಳ ಗಾಡಿಗಳು ಬಂದುವು. ಏವರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಂಡಿಯಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುರೇ ಇದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸುಮಾರು ಇವುತ್ತು ಮೋಟರ್‌ಗಳ ಕೆರವಾನಾ ಇಂಂ ಮೈಲ್ ದೂರದ ಕೃರೋ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೂರಟಿತು. ಡಾಮರು ಒಳೆದ ಡಾರಿ; ಆಚ್ಚಿಜೆ ಹೂಲಮನೆಗಳ, ಆಗಡಿಗಳ, ಖಜಾರದ ತೋಟ

ಗಳ, ಎಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯ ದೃಶ್ಯಗಳು. ನಮ್ಮ ದೈವರೂ ಮಹಾತ್ಮೆಯ ಸ್ವರ್ಚಂಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನು ಅಡಬಳ್ಳ. ಆತ ಆಚೇಚಿನ ಸ್ಥಳಗಳ ಪರಿಚಯ ಹೇಳಿದ. ಬರಿಯ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಈಜಿಪ್‌ನವರಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಿಗೂ ಆದ ಸ್ಥಳಿಕ ಫೋಟೋಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಣ್ಣಿಸಿದ. ತಮ್ಮ ಜನ ಪಾಠು ವಾಡಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಿಲಿಟರಿ ವಾಹನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ. ಆವನ ಮಾತು ಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತು, ಮುಂದಾವರಿದ್ದೆನ್ನ. ಬಹು ದೂರದ ತನಕ ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕೆಂದೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ತಡೆಗಳು, ಶಿಬಿರಗಳು, ವಾಹನಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ದಾರಿಯು ದ್ವಾರ್ಶಾ ಎಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ನೋಟರುಗಳ ಸಂಜಾರವಿತ್ತು. ದಾರಿಯು ನೋಟದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯತೆಯೇನೂ ಇಡೀ ರಲ್ಲಿ.

ನನ್ನ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರೆಂದರೆ-ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಬ್ಬ ಮೀಲಿಟರಿ ಎಂಜಿನಿಯರ್; ಕಲಿಯು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯೆ ಆಗಿರಿದ ತಮ್ಮ ಹೊಡತಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಹೊರಟವರು. ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ಘಾರಸಿ ತರುಣರು. ಒಡಲು ಲಂಡನಿಗೆ ಹೋಗುವವರು; ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪ್ರಾಚೀಗಳು. ಹೊರಟ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲೇ ನಮ್ಮದು ತಾಳಿಮೇಳವಿಲ್ಲದ ಬಳಗ ಎಂದನಿಸಿತು. ವಯಸ್ಸಾದ ನಾವಿಬ್ಬರು ಕೈರೋ ಮ್ಯಾಸಿಯಂ, ಪಿರೀನಿಂದ್ರಾ ಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಆತುರಗೊಂಡವರು. ಜಂಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗೆದೆ-ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಕುತೂಹಲಿಗಳು. ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಿತ್ಯರ ಸ್ವಭಾವ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಹಡಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೋ, ಅದಕ್ಕೂ ನೋಡಲಿನ ಕರಬೇತಿಯಿಂದಲ್ಲೋ ಏನೋ, ಅವರ ಕನಸು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಕೈರೋ ನಗರದ ಸುರಸುಂದರಿಯರನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ರಸಿಕನಾದ ದ್ವೈವರ್, ಈ ಕೃಂಗಾರ ಭಕ್ತರ ಮುಂದೆ, ಮಾತಿಗೆ ಅಡಚಣೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಶ್ಲೀಲ ಅಶ್ಲೀಲಗಳ ಸೀಮೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದು. ಅಷ್ಟೇ ಉತ್ಸಾಹ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರನ್ನು, ಫರೋಕ್‌ ದೂರೆಯನ್ನು ಬಯ್ದುವುದರಲ್ಲಿ. “ಫರೋಕ್ ಬೀರಿಗೆ ಬಡಲಾರ, ಇನ್ನ ಕೊಂಡಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದೇ!” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದು. ಆವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿದಲ್ಲಿ ಫರೋಕ್ ದೂರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರ ಪರ. ಹೀಗೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಸರಸವಿರಸಗಳು ಎಷ್ಟರ ತನಕ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದುತ್ತೇ ಏನೋ! ಅದ ನೋವ್ಯಾಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಹನೆ ಬದಲಿಸಿತು.

ನಮ್ಮದು ನೂಲು ಹಿಡಿದಷ್ಟು ನೇರಾದ ಮಾರ್ಗ. ಅದರ ಒಂದು ಕಡೆ ಇನ್ನುತ್ತ ಬೆಟ್ಟಿಗಳ ಸಾಲು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎತ್ತರದ ಗುಡ, ದಳು. ಗಡನುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮರಳು ಹರಳುಗಳು ಹಾಸಿದ್ದವು. ಕೆಲವೇ ಮುಳ್ಳಿಗಡಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ದೂರದ ಬಾನು ಮಸುಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಸುಕಾ ನಾವು ಹೊರಟ ಅರೆಮುಕ್ಕಾಲು ತಾಸಿನೊಳಗೆ ದಟ್ಟ ಸಾಗುತ್ತ ಬಂದು, ನಮ್ಮನೋಟ ಬರಿಯ ಅರ್ಥಮೈಲು ದೂರವನ್ನು ಇಂತಹ ದಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಯವೆಲ್ಲಷ್ಟುಗೊಂಡಿತು. ನಾವು ಮೇಲಂಗಿ ಕಳಜುವಂತಾಯಿತು. ಗಾಳಿ ಬೀಸತೋಡಿಗಿತು. ಗಾಳಿಯ ಜಡಿಗೆ ಧೂಳೂ, ಉಸುಬೂ ಬರತೋಡಿದುವು. ನಾನು ಇಂತಹ ಗಾಳಿಯನ್ನು ರಜವುತಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದು. ಸೇಕೆಯವ್ಯೇ ದೆಚ್ಚಿಗೆ ಎಂದು ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ. ಮಾತಿನ ಗಮನ ಗಾಳಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ಸಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಮರಳಾಗ್ಗಿ ದೆಚ್ಚಿನ ಆಭರಣೆಯಿಂದ ಬರತೋಡಿ, ಮೋಟರಿನ ಗಾಜಿನ ಕಿಟಕಿಗಳ ವಡೆಗಳಿಂದಲೂ ನುಸುಳಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅಭಿಪ್ರೇಕ ಮಾಡತೋಡಿಗಿತು. ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸೇಕೆ ಉಲ್ಳಂಘಿಸಿತು. ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ—ನನ್ನವಾಗ ಮುಂದಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ಮರಳಿನ ಕರೆಯು ಕವಿದು, ಬಂಡಿಯ ಮುಂದ ಹತ್ತಡಿ ದೂರವೂ ಕಾಣಿಸದವ್ಯೂ ಧೂಳಿನ ದಟ್ಟಿಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮರಳು ಜಡಿಮಳೆ ಬಡಿದಂತೆ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಯುವ ಅಬ್ಬರ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿಂದ, ಮುಂದಿಂದ ಬರುವ ಬಂಡಿಗಳ ಕೊಗು, ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯ ಹಾಸ್ಯನ ಕೊಗು, ಗಾಳಿಯ ವೋರಿಷ ಏಕನಾದವಾಯಿತು. ಕಾರುಗಳು ನಡುಹಗಲಲ್ಲಿ ದೀಪ ಬೆಳಗಿದವು. ಬಂಡಿಗಳ ವೇಗ ತಾಸಿಗೆ ೫೦ ಮೈಲಿದ್ದುದು ಹೋಗಿ ೫ಕ್ಕೆಇಳಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅದೂ ಸಾಗದೆ, ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಸಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ನಿಂತುದೇ ತಡ; ಹಿಂದಿನ ಬಂಡಿಯೋಂದು ಕುರುಡಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಗೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡಿಯಿತು. ಎರಡರ ಬಂಪರುಗಳು ಸಿಲುಕೆ ಕೊಂಡುವು. ಅವಳಾತದ ಸದ್ಗುಂದಿ ಎದ್ದವು. ಕಡವನ್ನು ತೆರೆದೆವು. ಮುರಿದ ದೋಷಿಯನ್ನು ನೀರು ಸುಗ್ಗಿ ವಂತೆ ಬಿರುಗಾಳಿ, ಧೂಳು ನುಗ್ಗಿತು—ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲಿಂದ. ಹೊರಗೆ ಬಾರದೆ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ. ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬಿಡಿಸಬೇಕಿತ್ತು.

ಕದ ತೆರಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದರೋ! ಕಣ್ಣಾ, ಬಾಯಿ, ಕಿನಿ, ಮಾಗು ನೊಂದಿಗೆಲ್ಲ ಮರಳು ಹರಳುಗಳ ಏಟು. ಕಣ್ಣಾಮುಳ್ಳಿ, ಕಿನಿಗೆ ಅಂಗಿ ಅಡ್ಡ

ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತಳ್ಳುವ ಗಾಳಿಗೆ ತೇವಳುತ್ತ ಕುರುಡರಂತೆ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಶ್ರಲು ಕೈ ಹಾಕಿದರೆ ಮೃಜುಮೈನಿಸಿತು. ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ನಿದ್ಯಾತ್ಮ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂಡಿಯು ಲೋಹದ ಕವಚವನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಅದೂ ಒಂದು ಅನುಭವ! ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ನರಕಸುಖ ಅನುಭವಿಸಿ, ಬಂಡಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಿವು. ಗಾಳಿಯು ತುಸು ಮೆಳ್ಳಿಗಾಯಿತೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮೆಯಿಂದ ಹೊರಟಿವು. ಅದು ಭ್ರಮೆಯೇ. ಡಾವರು ಒಳೆದ ರಸ್ತೆಗೂ ಆಚೀಷಿನ ಮರಳಿನ ದಿನ್ನೆಗೂ ಅಂತರ ಕಾಣದೆ ಮರಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿವು. ಚಕ್ರಗಳು ಹೂತುಕೊಂಡುವು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಉಸುಬಿಸಲ್ಲಿ ಮಿಂದುದಾಯಿತು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಜೆಲುವನನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮೃಮೇಲೆ ಆಂಗುಲ ದಪ್ಪದ ಘಾಳೆ; ತಲೆಗೂದಲು ಪರಿವನ ಜಟಿ. ಈ ರೂಪವನನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೈರೋ ಸರ್ಗರ ವನ್ನು ಸೇರುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ಚಿಂತೆ. ಅತ್ಯ ಸೆಕೆ; ಇತ್ತ ನೀರಡಿಕೆ, ಕೈರೋ ಸೇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ-ಎಂಬ ಭೀತಿ. ಇಂಥ ಆವಾಂಶರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಸಿನ ಕಾಲ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡು ನರಳಿದೆವು. ಇಂಥ ಅಪೂರ್ವದ ಗಾಳಿ ಈಜೆಪ್ಪಿ ನಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬಂದಿತಂತೆ. ಅದು ನಾವು ಬಂದ ದಿನವೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕೆ? ಇದು ಅಪೂರ್ವದಾದಷ್ಟೇ ಅದ್ವಾತ. ನಮ್ಮ ಉರಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುನಾಡಿದರೂ ಅಂತಹ ಅನುಭವ ದೊರೆಯಲಾರದು.

ಹದಿನೆರಡು ಗಂಟಿಗೆ ಕೈರೋ ಸೇರಬೇಕಾದ ನಾವು, ಬಂದು ಗಂಟಿಗೆ ಸೇರಿದೆನ್ನು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು? ಏನು ವಾಡಬೇಕು?—ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದರಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮ ವಾರ್ಗದರ್ಶಕರೆಲ್ಲಿ! ನಾವೆಲ್ಲೊ! ಉಳಿದ ಮಂದಿಗಳೆಲ್ಲೊ! ಎಲ್ಲರೂ ಇದೇ ಅನುಭವದಿಂದ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಕೈರೋ ಮೂರ್ಸಿಯಮಿನ ಮುಂದೆ ಕಲೆಯುವಾಗ, ಮತ್ತುಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಸರಿದಿತ್ತು. ‘ಮೂರ್ಸಿಯಮಾ ನೋಡುವ’ಎಂದು ನನ್ನಂತಹರು ಹೇಳಿದರೆ, ‘ಮುಖ ತೊಳೆಯುವ’ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು; ‘ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ’ಎಂದು-ಇನ್ನುಹಲವರು. ತುಟಿಯ ಬಣ್ಣ, ಮುಖದ ಪೌಡರು ನಾಸಿತ್ತಲ್ಲ ಎಂದು ಜಡಿಗರುವ ತರುಳ ವೃದ್ಧ ಕನ್ನೆಯರು ಹಲುಬುವಾಗ—ಯಾವ ತೀವ್ರಾನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಧರ ತಾಸು ಕಳೆದವು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಕೈರೋವಿನ ದೊಡ್ಡ ಹೊಟೀಲೊಂದನ್ನು ಸೇರಿದೆವು. ಬಂಟಿಯ ಬಣ್ಣ ತಾಳಿದ ನಾವು ಸ್ವಾನದ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಿವು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ನಲ್ಲಿಗಳ ಮುಂದೆ ನಲವತ್ತು ಬಂತ್ತು ಜನ ಕಾದಾಡಿ.

ಮೈಯ ಘಳಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ನದಿಯ ನೀರನ್ನ ಸೇರಿಸಿ, ಕೆಸರಿನ ಲೇಪ ಮಾಡಿ ಮೈ ಉಜ್ಜಿ ಕೊಂಡೆವು. ಹಾಗೆ ಉಜ್ಜಿ ಕೊಂಡ ಟವೆಲೇ ನಮ್ಮ ಶುಚಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಖಾಟದ ತೀಂತೆ. ನಮ್ಮ ಮಾತ್ರಾ ದಾರಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಗಿತ್ತು. ಹೊಟೀಲನ ಸೇವಕರು, ದಾಂಡಿಗರಾದ ಕರಿಯ, ಬಿಳಿಯ ಅರಬರು ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ತರಕಾರಿ, ಜದುರಂಗ ವಿಶ್ವಿತವಾದ ಆಹಾರ ತಂದರು. ಸೇವಿಗೆಯಂತಹ ಸ್ವರ್ಗಿಗಳಿ, ಬೇಯಿಸಿದ ಬೀಣ್ಣ, ಬಟ್ಟಾಟಿ, ಜತಿಗೆ ಮಾಂ ಸದ ಯಾಳಿ. ನಾನೂ ನನ್ನ ವಿತರ್ಕರೂ ‘ಖಾಮೂ’ ಎಂದೆವು. ಅರಬ ಸೇವಕ ‘ನಿಮಗೆ ಮಾಂಸ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರಿ ತಿಗೆದಿರಿಸಿ’ ಅನ್ನು ತ್ವರಿಸಿ. ನಮ್ಮ ಮಾಡಿ ಬಿಡಲಿಬ್ಬಿ. ಇನ್ನಪ್ಪು ಸಮಯ ಸಲಿದ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಬಟ್ಟಾಟಿ, ಸ್ವರ್ಗಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ತಿಂಡೆವು.

ಎಲ್ಲರೂ ಕಲೆತ್ತು ಹೊಟೀಲನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೂರೂ ವರೆತಾಸು ಕಳೆದಿತ್ತು. ಹೊಟರುಗಳು ಕಾವಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೃತೋ ನಗರದ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ‘ಗಿಜೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿವು. ಅಲ್ಲಿವೇ — ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ಸಿರೆನಿಡ್ಡುಗಳು. ಕೃತೋ ಜೆಲುವಿನ ಖಾರು; ತುಂಡಿಯಾದ ನಗರ. ಹತ್ತು ಹದಿನೆರಡು ಮಹಡಿಗಳುಳ್ಳ ಮನೆಗಳು ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಹೊಟರುಕಾರುಗಳ ಓಡಾಟ ಆಕ್ರಿಫಿಕ. ಅಂಕೆಯಿಬ್ಬಿದ ವೇಗ ಅವಕ್ಕೆ. ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕರಿಯರ, ಬಿಳಿಯರ ಸಮಾಗಮ; ಗರೀಬರ ಶ್ರೀಮಂತ ತರ ಸಮಾಗಮ. ಈ ನಗರದ ನಡುವೆ ಈಚ್ಚಿನ ಭಾಗ್ಯವಾದ ಸ್ನೇಹ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೊಡಿ ‘ಸ್ನೇಹೇ!’ ಎಂದನಿಸಿತು. ಇದ್ದು ಗೌರವ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಬಡವಾಯಿ ನಬಿ; ನಮ್ಮ ಖಾರಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ನದಿಯ ದರಪಾ ಅದಕ್ಕಿಳಿ. ಗಂಗೆ, ಕುಂಗೆ, ಗೋದಾವರಿಯರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹೊಲಿಸುವುದಕ್ಕು ಇಳಿಸೇ ಇಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಹೊಟರು ನಮ್ಮನ್ನು ವಾಯುವೇಗವಿಂದ ನಗರದ ಕೊನೆಗೆ ತಂದು ಚುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅನತಿದೂರದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಿಯ ಸಿರೆನಿಡ್ಡುಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರವಾಸಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕೆ ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟಿಗಳು ಸಾಲುಗಬ್ಬಿ ನಿಂತಿದ್ದುವು. ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪ್ರವಾಸ ಅವುಗಳ ಮೇಲಂತೆ. ಅಮೇರಿಕನರೂ, ಬಿಳಿಯರೂ ಹೊಡಲು ಒಂಟಿಯನ್ನೇರಿದರು. ರಸಿಕರು ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ದೊರಕಿದುದು ಅರಬೀ

ಕುದುರೀಯೊಂದು, ನಾನೇ ಅದನ್ನು ಏರಿದೆ ಎನ್ನುವ ಬಡಲು, ನನ್ನನ್ನು ರಜುತನನ್ನಾಗಿಸಿದರು ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನ. ಕುದುರೀಯ ಲಗಾಮನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡೆ. ಅರಬೀ ಹುಡುಗ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ್. ಅಳ್ಳದೆ ಕುದುರೆ ಓಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪೇಟೀಯ ರಂಗಸೆಟ್ಟಿ ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿದ ಕಥೆಯಾಗುತ್ತು. ಕುದುರೆ ಒದಗಿಸಿಮಾದರಿಂದ ದೂರ ಬಹಳವಿದೆ ಯೆಂದು ಉಹಿಸಿದ್ದೆ. ಅದರೆ, ಇನ್ನೂರು ಗಜ ದೂರ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಪಿರೈಮಿಡ್ಡುಗಳು ಕಾಣಿಸಿದುವು ಸಮಿಂಬಕ್ಕೆ, ವ್ರೋಟೋ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಕುದುರೆ ಸಾರಿ ಆತಂಕವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದರೆ, ತನ್ನ ಇನಾಮು ಹೋದೀ ತಲ್ಲಿ ಎಂದು ಕಾಸ್ತಾರನ ಚಿಂತೆ. ಅವನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಇನಾಮು ಕೊಟ್ಟಿ; ಅವನಿಂದ 'ಅಲ್ಲಾ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಜಾಗ ಕಾದಿರಿಸುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕೆಯಿಂದ ಅಲೆದಾವಿದೆ. ಆಗಲೂ ಗಾಳಿ, ಉಸುಬುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬೀಸಾಟ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು.

ನಾನು ಹೋಗಿ ನಿಂತುದು ಸಾಮಾರು ಮುನ್ನಾರು ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾ ದೊಂದು ಗುಡ್ಡೆದ ಮೇಲೆ. ನನ್ನ ಎಡಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಾದ ಫಲವತ್ತಾದ ಬಯಲು ಭೂಮಿ; ಉತ್ತರ ಬಿತ್ತಿದ ಹೊಲಗಳು; ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ನಟ್ಟಿ ಅಜೂರದ ಮರಗಳು. ಬಲದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಮಾನವ ನಿಮಿಂತ ಬೆಟ್ಟಿಗೆಂದ್ದುವು; ಒಂದಲ್ಲಿ – ಮೂರು; ಅಮೇ ಪಿರೈಮಿಡ್ಡುಗಳು. ನನ್ನ ಎದುರಿನ ಸೆಲವು ಇಳಿದು ತಗ್ಗಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೊಂದು ಕಣಿನೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನೂರು ಗಜವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಳಿಯುವ ವನ ಎದುರಿಗೇನೇ ದೊಡ್ಡದಾದೊಂದು ಕುಣಿ. ಅದರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹ-ಸ್ವಿಂಕ್ಸ್; ಪ್ರಾಚೀನ ಖಗುವ್ತರ ನಾರ ಸಿಂಹ. ನನ್ನನಾರಸಿಂಹ-ಸಿಂಹಮುಖಿ, ನರಶರೀರ. ಅವರ ನಾರಸಿಂಹ-ನರಮುಖಿ, ಸಿಂಹಶರೀರ. ಸೆಲದಿಂದೆದ್ದ ಶಿಲೆಯ ಪದರಿಂದನ್ನು ಕೊರಿದು ಮಾಡಿದ ಸ್ವಿಂಕ್ಸ್ ಸುಮಾರು ಮೂರತ್ತು ಅಡಿ ನೀಳವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅಧ್ಯದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತರಿ ಅದರ ಮುಖದ ಗಂಭೀರ ಮೌನ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಮೌನ ಮುಖವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ "ಸ್ವಿಂಕ್ಸ್ನ ಮೌನದಂತೆ" ಎನ್ನುವ ನಾಣ್ಯದಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಯಾಗದ ದೂರೆಯೊಬ್ಬನ ಮುಖವದು. ಆ ಮುಖದ ಹಿಂದೆ ಆಳವರಿಯಲಾರದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗೂಢ, ವಿಚಾರಸರಣಿ

ಶುಂಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ಕೆಳಗೆ ಸರಿದು ಇಂದಲ್ಲಿ ಪರೋ ಪರ ಯಾಗದ ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯವೊಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕೆಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ರಚನೆ. ಮೂರವತ್ತು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸರಳ ವಾದ ದೇವಾಲಯ ಸ್ತಂಭರಾಜಿಗಳು. ನಾನು ತುಸುವೇ ಕಾಲ ಆ ಗುಡಿಯ ಒಳ ಹೊರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಕ್ಕು ಸೋಡಿ, ಪಿರಿಮಿಡಾ ಸೋಡುವ ಚಾವಲ್ಲಿ ರಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದೆ.

ಪಿರಿಮಿಡಿನ ನಾಲ್ಕು ಮೈಗಳೂ ಶ್ರೀಕೋಣಾಕೃತಿಯವು. ಮೈಯ್ಯಾ ಒಂದೊಂದು ತಳವು 600 ಅಡಿಗಳಿಗಂತಲೂ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದರಬೇಕು. ಈ ಕೃತಿಯ ಎತ್ತರ 500 ಅಡಿಗಳಷ್ಟಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಬಳಸಿದ ಒಂದೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮಾಣವೇ $5 \times 5 \times 8$ ಅಡಿಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಲ್ಲಾಗಳನ್ನು ಇನ್ನಾರು ಮೈಲು ದೂರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿ ತಂದರಂತೆ. ಗಾರೆ ಇಲ್ಲಿದೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಜೋಡಿಸಿ ಈ ಪರಮಾತ್ಮೆ ಶಿಖರ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಲಕ್ಷ್ಯ ವಧಿ ಜನ ಹಲವು ಪರಿಸರ ಕಾಲ ದುಡಿದಿದ್ದರಂತೆ. ನನಗೆ ಸವಿಂದವಾದ ಒಂದು ಪಿರಿಮಿಡಿನ ಮುಂಗಡೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತೆ. ತುಸು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲಿನಂತಹ ಒಂದು ರಂಧ್ರ ಕಾಣಿಸಿತು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಕಾವಲಿ ನವರೂ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ; ಇಣಕಿದೆ. ‘ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿ’ ಎಂದರು. ಒಬ್ಬನು ಆರಬ ನನ್ನನ್ನು ಬಳಗಿನ ಕತ್ತಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ದು. ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹಾದಿ ಸಮತಪ್ಪಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ದಾರಿ ಕೆರಿದಾಯಿತು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲಿ ಮೈಬಗ್ಗಿಸಿ ಬೆಟ್ಟಿದ ಮೈಯನ್ನೇರುವ ಬಿಲದಂತಿರಾವ ಸುರಂಗವಾಯಿತು. ಮೈ ನಿಡಿಯುವಂತಿಲ್ಲ; ತಲೆ ಎತ್ತುವಂತಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ನಡೆದರೂ ದಾರಿ ಏರುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಾರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳಕು ಕೊಡಲು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ದೀಪ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯಿಂಳುದಷ್ಟು ಎಬುಂತಿರುವ ದಾರಿ. ಮೇಲೀರಿದಂತೆ ‘ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಕತ್ತು ಹಿಸುಕಿದರೆ ಕೇಳಿ ವರರಾರು?’ ಎಂಬ ಭೀತಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರವಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ ಮೇಲೆ, ದಾರಿ ಅಡ್ಡ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಸಮತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ತುಸು ದೂರ ಹೋದೊಡನೆ ನಿಶಾಲವಾದೊಂದು ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಭವ್ಯವಾದೊಂದು ಕೋಣೆ. ಗಂಭೀರವಾದ ಆವರಣ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪರೋವ ನೊಬ್ಬನ ಕಳೇಬರವನ್ನು ಇರಿಸಿದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಮೈತ್ತು ಸಂಪುಟವೂ ಇದೆ.

ಸೋಜಿಗದ ಮಾತೆಂದರೆ-ಹೊರಗಿನ ಹವೆ ಉರಿಬಿಸಿಲಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹವೆ ಸುಖ, ಶೀತಲ. ಈ ಕೊಟಡಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಿರಿಯ ರಂಧ್ರದಿಂದ ಶೀತಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ.

ಒಂದುತೆಯೇ ಹಿಂಗಾಲು ಹಾಕಿ, ಮುನ್ನಡೆನ ಬದಲು ಹಿನ್ನಡೆದು, ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಮು, ಪಿಲಿನಿಡಿಂದ ಹೊರಗಿ ಒಂದೆ. ನಮ್ಮ ಮೋಟರುಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ನಾವು ವರುಂರಿನ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಅಳೆಯಾದೆವು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆಲ್ಲಿಗೆ? ನಮ್ಮ ಕಾರಿನ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬುದ್ಧಿ. ಅದರಂತೆ ಉಳಿದ ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಮನೋಪ್ರಶ್ನೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ, ತರುಣರಿಗೆ ಆಗಡಿ ಬೀದಿ ಅಲೆಯುವ ಮಜ್ಜೆ. ನನ್ನಂತರ ಕೆಲವರಿಗೆ—ಒಳು ಪೌಂಡುಗಳಷ್ಟು ದಂಡ ತೆತ್ತು, ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿ ತಿರುಗಬೇಕೆ?—ಎಂಬ ಚಿಂತೆ. ಸಂಚಯ ಆರು ಫಂಟೆ ಸನಿಹಿಸಿತ್ತು; ಮ್ಯಾಸಿಯನ್‌ ಮುಚ್ಚುವ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಈಜಿ ಪ್ರೀನ ವೈಭವದ ಈಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಸೋಡುವ ಅಡ್ಡಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ನಮ್ಮ ಪಯಣವನ್ನು ಈ ನಗರದ ಸ್ಥಿರ ಮಸೀದಿಯಿಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದೆವು. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಈ ಅಗಾಧ ಮಸೀದಿಗೆ ‘ಎಲೆಬಾಸ್ತುರ್ ಮಸೀದಿ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಆಕಾರ ರಚನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಿಜಾಪುರದ ಗೋಲಗುಮ್ಮಟ ನನ್ನ ಹೋಲುವಂಥವು. ಆದರೆ ಒಳಗಿನ ಚೆಲುವು ಬೇರೆ. ಸೆಲ, ಗೋಡೆ, ಮುಚ್ಚಿಗೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನಾರಾರು ಒಗೆಯ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಹೊದೆ ಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಎಲೆಬಾಸ್ತುರ್ ಎಂಬುದು ಈ ಜಾತಿಯ ಶಿಲೆಗಳಿಗಿರುವ ಹೇಸರು. ಶಿಲೆಯ ಬಣ್ಣವನ್ನೂ ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ ಯರಿಯುವ ರೀಷೆಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಯಿಂದ ಜೋಡಿಸಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಾರ್ಥಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೇಲಿನ ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಬಾನಿನ ಗೋಲದಂತಿತ್ತು. ಸಂಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಒಳಗಿನ ಕತ್ತಲನ್ನು ಬೆಳಗಲು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಗುಂಡಿ ಒತ್ತಿದರು. ಮುಚ್ಚಿಗೆಯಿಂದ ತೊಗುತ್ತಿದ್ದ 3000 ವಿದ್ಯುತ್ ದ್ವಿಪಂಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಬೆಳಗಿದಾಗ ಅದೊಂದು ಸಭೋವಾಂಡಲವಾಯಿತು. ಆ ಬೆಳಕಿನ ಕೆಳಗೆ, ಅಳ್ಳಾನ ಭಕ್ತರು ನೊಣಕಾಲಾರಿ, ಮೂಡಣಿದ ಮಕ್ಕಳ ಸೋಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ವೇಳೆ ಬಂತೆಂದು, ನಾವು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು. ನಮ್ಮ ಮೋಟರನ್ನೇರಿದೆವು.

ನಮ್ಮ ಜತೆಗಾರರಾಗಿದ್ದ ತರುಣ ಮಿಶ್ರಿಬ್ಬರ ಸೆನವರಿಕೆ ಕೃರೋವಿನ ಗಾಳಾಬಿ ಯಾಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು ತಂಬಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾತು ಬರು

ತ್ರೈ ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಅರಬ್ಬಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಿಗೆ ಚಿಟ್ಟಿಕೆ ಮುರಿದು ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ. ಕೇಳುವಂತೆಯೇ ಅಶ್ಲೀಲ ಮಾತಾಡಿದ. ಬಹುನೇರಾದ ಶೃಂಗಾರ ಮಾರ್ಗ! ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರ ಸ್ವಪ್ನಲೋಕ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಡಕಿತೋ? ಅದರೆ ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಆಗಲೇ ಸಯ್ಯದ್ರಾ ಬಂಡರಕ್ಕ ಹೊರಡಬೇಕು. ಇವತ್ತು ಹರದಾರಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ತಾಸಿನ ವಿರಾಮವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮುಸೀದಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ನಗರ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅಲ್ಲಿಂದು ಕಡೆ ಸಿಂತೆವು. ಬೀದಿಯ ಮಾರಾಟಗಾರರೊಡನೆ ಕಸಿವಿಸಿ ಮಾಡಿ ಏನೇನೊಕೊಂಡೆವು. ಅಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗ ಬಂಡಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಬೆಳೆ ಹೇಳುವವರು. ಹೆಚ್ಚು ಕಡೆಮೆ ನಮ್ಮಾರ್ಥ ಜನಗಳಂತೆಯೇ; ತಕ್ಕು ವಂಜನೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವರದಲ್ಲಿ.

ರಾತ್ರಿ, ಎಂಟು ಫಂಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಹೊರಟಿತು. ದೂರದ ದಾಂ; ನೇರಾದ ದಾರಿ. ಬಂದ ದಾರಿಯಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಡೆ ಕೃಷಿಮಾಡಿದ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಬಯಲು ಭೂಮಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ, ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟಿಸ್ತು ನದಿಯ ಸುಂದರ ಕಾಲುವೆ. ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲುಮರಗಳು. ಬಲು ಲಲಿತವಾದ ನೋಟ. ಬಂದ ದಾರಿಗೂ ಇಡಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರ! ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಾಸಿನ ಪಯಣ ಕಳೆಯು ತ್ರೈ ಸುಯೀಜ್ಞ ಕಾಲುವೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಇಸ್ತಾಲಿಯಾ ನಗರ ಬಂದಿತು. ಈ ನಗರವು ನಿಮ್ಮಲವೂ, ಸುಂದರವೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತೆನ್ನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲು ತಾಸು ತಂಗಿ, ಉಪಹಾರ ಮುಗಿಸಿ, ಮೋಟರನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಿವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿರುವ ಹಾದಿ ಸುಯೀಜ್ಞ ಹಡಗು ಕಾಲುವೆಯ ಮಗ್ಗು ಲಂಡಲೇ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾಲುವೆಯು ನೂರು ಗಜ ಅಗಲ ಕೂಡಾ ಇರುತ್ತಿದ್ದು. ಯಾವತ್ತು ಹಡಗು ಸಂಚಾರ ಅದರ ಮೂಲಕ ಸಾಗಬೇಕು. ಬರುವ ಹಡಗುಗಳ ಸರದಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆಯೇ ಹೋಗುವ ಹಡಗುಗಳ ಸರದಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಸಚಾರಲ್ಪಿಟ್ಟೂ ಹಾಯಿಸಿ ಮೆಲುಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗಬೇಕು. ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಬೆಟ್ಟೋರಿ ಹಡಗು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ನಾವು ಸಯ್ಯದ್ರಾ ರೇವನ್ನು ಸೇರಿದೆವು. ರಾತ್ರಿಯ

ಜನ್ಮೊಂದು ಘಂಟೆ ಕಳೆದಿರಬೇಕು. ಈ ಬಂದರದ ಅಂಗಡಿಗಳು ನಮ್ಮು ತವ ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿಗಾಗಿ ಬೆಳಗಿನ ತನಕ ತೆರಿದಿರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಹೊಟೀಲ್ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಉಟ್ಟ ಏರ್‌ಡಿಸಿದ್ವಾರೂ, ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡಿದ ಸನ್ಯ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಗೆಳಿಯರ ಪಾಲಿಗೆ ಉಪವಾಸವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು, ಆ ಹೊಟೀಲನ ಎದುರಿನ ಕುಚ್ಚಿಗಳಲ್ಲಿ ತೂಕಡಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಜನಗಳಿಗೆ ಹಡಗಿಂದ ಕರೆ ಬರುವ ತನಕ ಉರು ಸುತ್ತುವ ಕೆಲಸ; ಹೂ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಾಚು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಚೀಲ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ರಾತ್ರಿಯ ಎರಡೂವರೆ ಘಂಟೆಗೆ ಕರೆ ಬಂತು. ನಮ್ಮ ಹಡಗು ರೇವನ್ಸು ಸೇರಿತ್ತು. ನಾವು ಅದನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡೆವೆ. ಅದು ಹೊರಟುದು ಮಾತ್ರ, ಮರು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ. ಬೆಳಗಾಗುವಾಗ ಕಾಲುವೆಯು ಮುಖಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು; ದೂರ ದಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರ ಹಾಸಿತ್ತು. ಆಚೀಕೆ ಬಂದರದ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ ಗಳೂ, ನೂರಾರು ಹಡಗುಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ್ವಾಗಿ. ಹಡಗು ಬೆಳಗಿನ ಮಂಜನ್ನ ಸೀಳಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಕಾಲುವೆಯು ಕೊನಗೆ, ನಮ್ಮ ಎಡ ಮಗ್ಗಳಿಗೆ, ಈ ಕಾಲುವೆಯು ಕಣಸನ್ನ ಕಂಡ ಸ್ವೀಂಚ್ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಫೆರ್ನಾಂಡ್ ಡಿ ಲೆಸ್ಪ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು.

ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರವನ್ನ ಹೊಗುತ್ತೇ ಹಡಗು ಪಡುವಣಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಅಂಬಿನಂತೆ ಸಾಗತೊಡಗಿತು. ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ರೇವು 1900 ಮೇಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಜಿಬ್ರಾಲ್ಟರ್. ಆರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನೇಲ ಕಾಣದೆ ಮುಂದೆ ಸರಿದೆವೆ. ಹವೆ ಬದಲಿಸಿ ಶೀತವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ದಿನ, ಕಡಲಿನ್ನು ಉಕ್ಕಾಸೊಕ್ಕಾಗಳನ್ನ ಬಣ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಡಗಿನ ವಿಶಾಸಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ವಿಲಾಸ ಮರಿತು ಬರಗಿಕೊಂಡರು. ಉಟ್ಟದ ಮನೆ ಬರಿದಾಯಿತು; ನರ್ತನ ಶಾಲೆ ಬರಿದಾಯಿತು, ‘ಡೆಕ್ಸ’ನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡುವವರೂ ಇಲ್ಲವಾದರು. ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ, ತೊಟ್ಟೆಲ ತೂಗುವಿಕೆಗೆ ಸುರಿತವಾದುದರಿಂದಲೇ ಏನೋ ನಿಶ್ಚಿಯಂದ ಕಾಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ಪಯಣದ ಹದಿನ್ಯೇದನೆಯ ದಿನದ ಬೆಳಗು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು. ಬಾನೆಷ್ಟ ಮುಗಿಲಿಂದ ತುಂಬಿ ದೂರದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಡು ಗಡ್ಡೆಯೊಂದು ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗೆ ಸುವರ್ಣನಗರದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು. ಈ ನಗರದ

ಹಿಂದಿನ ಬೆಟ್ಟಡ ಗೋಡೆ ಹಸುರು ಗಡಗಳ ಗರಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅನ್ನೇ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಕು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಶಂಡಜನ 'ಜಿಬ್ರಲ್ಟರ್ ಬಂಡೆ' (Rock of Gibraltar) ಎಂದು ಹಿಗ್ಗಿ ಕೊಗಿದರು. ವೇಳದಲ ಬಾಲಿಗೆ ನನಗೆ ಯುರೋಪಿನ ನೇಲದ ದರ್ಕನಾವಾಯಿತು. ಮಾಣಿ ತುಸುತ್ತಿಸುವಾಗಿ ಹಸಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳಿ ಮುಂದುವರಿದು, ಬೆಟ್ಟಡ ಮುಂಗಡೆ ಕಡಲ ದಂಡೆಗೆ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತು, ಲಂಗರು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಎದುರಿಗೆ ದ್ವಾರಂತಹ ಬೆಟ್ಟ! ಸುಂದರವಾದ ಬೀದಿ, ಮನೆಗಳು, ಎಡಕ್ಕೆ ಹಸುರಾಗಿ ಕಡಲಲ್ಲಿ ತೋಡಿನಂತೆ ಜಾಚಿರುವ ಬೆಟ್ಟಡ ಸಾಲುಗಳು; ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ಮನೆಮತಗಳು. ಅವನ್ನೆಳ್ಳ ಕಾಣಲು ಎಂದು ಇಳಿದೇವೆ ಎಂಬ ಹಂಬಲ ನಮಗೆ. ನಮ್ಮ ಪೋಲಿಷ್ ಹಡಗಿನ ವರು ಅಡಕ್ಕೂ ತೆರಿಗೆ ಹೊರಿಸಿದರು. ಇಳಿಯಲು ಮೂರು ಶಿಲಿಂಗಾ ತಲೆ ತೆರಿಗೆ! ಹಡಗಿನ ಜೀವನವು ಬೇಸರ ಮಟ್ಟಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ದಂಡನನ್ನು ತೆತ್ತಾದರೂ ಇಳಿದೆವೆ. 'ಲಾಂಟ್'ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಾಲು ಮೈಲು ದೂರ ಸರಿದು ಯುರೋಪಿನ ನೇಲವನ್ನು ತುಳಿದೆವೆ.

ಜಿಬ್ರಲ್ಟರ್ ಸುಂದರವಾದ ಹೇಠಿ. ಉದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಯುವ ಒಂದೇ ಮುಖ್ಯ ಬೀದಿ. ಅದರಿಂದ ಕವಲೊಡನ ಕೆರಿ ಓಣಿಗಳನೇರ. ಬೀದಿ ತುಂಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಅಂಗಡಿಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದಷ್ಟ್ಯ ಸಿಂಧಿಯರ ಅಂಗಡಿಗಳು. ಅಂಗಡಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರೂ ವಿಕ್ರಯಗಾರರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೈನಿಕರ್ ಜೆಲುವೆಯರು. ಹಡಗಿನ ಜನ ನೇಲಕ್ಕೆ ಒಂದರೆ ಒಂದೇ ಕೆಲಸ-ಶಾಸಿಂಗ್. ಕುರಿ ಹಿಂಡಿನಂತ ಚದರಿದರು. ವೃತ್ತಿಂಳಿಂದು ಅಂಗಡಿಯನ್ನೂ ಹೊಕ್ಕಿರು. 'ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಿನೂ ತುಟ್ಟಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ನನ್ನ ನಿತ್ಯ ರೈಬ್ಬರು ವಾಚಿನ ಒಂದು ತೋಗಲ ಪಟ್ಟಿಗೇನೇ 21 ಶಿಲಿಂಗಿನ ಅಗ್ಗದ ಹೆಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರು. ಮಾರಿದವನು ನಮ್ಮ ದೇಶದವನೇ. ಮಾಗ್ನಲ ಅಂಗಡಿಯವನಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅಡಕ್ಕೇನೇ ಏಡು ಶಿಲಿಂಗಿನ ಕ್ರಯ ಹೇಳಿದ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಜನ ಎರಡು ತಾಸು ಕಳೆದರು. ಬೇಕಾದುದನ್ನು, ಬೇಡನಾದು ದನ್ನು ಕೊಂಡರು. ಹೊತ್ತು ನೆತ್ತಿಗೇರಿದಾಗ ಹಡಗನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮೂರು ದಿನ ಕಳೆಯಬೇಕು—ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದಡ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ.

ಆ ಮೂರು ದಿನಸಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಾಲಿಗೆ ಎರಡು ಷಿರಸ್ಕೃಷಣೀಯ

ಫಟನೆಗಳಾದವು. ಒಂದು ಸ್ನೇಹಿರ್ತಕ; ಇನ್ನೊಂದು ವಾನಸೀಕ.

ನಾವೀಗ ಹೊಕ್ಕುದು ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಾಗರವನ್ನು; ಪ್ರೋಚುರ್ಗಲ್ಲಿನ ಪಡುವಣ ಸೇರಗನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ತುಂಬ ದೂರ ಸರಿದು ಮುಂದೆ ಬಿಸ್ತೇ ಅಖಾತ ಹೊಗ್ಗಬೇಕು. ಬಿಸ್ತೇ ಅಖಾತ ಸದಾ ಅಶಾಂತ ಸಮುದ್ರವೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಸಮುದ್ರರಾಯನ ರೋದ್ರುಸ್ತರೂಪ, ಭೂಮಧ್ಯಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಗ್ರರೂಪ, ಜಿಬ್ರಲ್ಟರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ತಾಸಿನೊಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕ್ಕಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ದಿನದ ಅನುಭವವಾದು. ನಮ್ಮ ಪದಿನಾಲ್ಕು ಟನ್ ತೊಕೆ ಬೆಟ್ಟೋರಿ ಹಡಗು ಕಾಗದದ ದೋಷಿಯಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಎಡ, ಬಲಕ್ಕೆ ತೊಳಿಲಾಡ ತೊಡಗಿತು. ಒಳಗೆ ಕುಳಿತು ಕಿಟ್ಟಿಕೊಯಿಂದ ಕಡಲಂಚನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಮೂವತ್ತು ಸಲವತ್ತು ಅಡಿಗಳನ್ನು ಅಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಳಿದವರು, ಕುಡಿಯದವರು ಎಲ್ಲರೂ ಅಮಲುಗೊಂಡರು. ಸಡೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಹಾಸುಗೆಯನ್ನು ತಿಟ್ಟಿರು. ಉಟಿದ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ, ಸರವಿಗೆ ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ಕುಳಿತರುವ ಆ ಭೋಜನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಮಾಡಿಯೂ ಕಾಣಿಸದಾದರು. ಬಿಂಗೊ ಬಜಾರ, ಸ್ಟೈರಂಗ್, ವಿಹಾರದ ಡೆಕ್, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕನನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ “ಬಾದೋ ಬರಿದು, ತೆರ ಪ್ರೋ ತೆರವು” ಆದುವು.

ಮಾನವ ಸಿಂಗಾರಿಗಳ ನಡಕತಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಸರಿಸಿದಂತೆ ಸಿಸಗ್ರಾಮ ಸಿಂಗಾರಿ ರೋಸಿದಳು, ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದಳು. ನಾನು ವತ್ತಿಂಟು ಬಾರಿ ಕಡಲಿನ ಈ ರೋದ್ರವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಧಕ್ಕೆಯ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಜನರು ಹಡಗಿನ ತೀರ ಹೊರಗಣ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸದಂತೆ, ಈಚಿಗೆ ಹಗ್ಗಿ ಬಿಗಿದಿದ್ದರು. ಅದನ್ನಾದರೂ ಖಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೆಮರಾದಿಂದ ಕಡಲಿನ ಉಕ್ಕಿನ ಪ್ರೋಟೋ ತೆಗೆಯುವ ಚಪಲ ನನಗೆ. ನೀರಿನ ಅಲೆಗಳು ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಬೆಟ್ಟಿಗಳಂತೆ ಏಳುತ್ತಿದ್ದವು; ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದೊಂದು ಜಲಪರ್ವತ ಉಪಪರ್ವತವಾಗಿ, ಕರಿಯ ಶ್ರೀಷ್ಟಿಗಳಾಗಿ ಮುರಿದೊದೆದು, ಇಳಿದಿಳಿದು, ತಗ್ಗಿನ ಕಣಿವೆಯಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉಕ್ಕಿ ಉರುಳುವ ಆ ಅಲೆಗಳ ಹೊರಮ್ಮೆಯೂ ಅಷ್ಟು ಉಗ್ರ. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಡಲು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದಾಗ ಹಡಗು ಅದನ್ನು ಸೀಳಿ

ಸಾಗಿವಾಗ ಹಿಂದೊಂದು ಹಸುರು ದಾರಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹು ದೂರದ ಕನಕ ಈ ಜಲಪಥ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಅದಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ, ಎಡ, ಬಲ, ಎಲ್ಲೆ ಲಾಲ ಪ್ರಲಯಮಯ. ಬಾನು ಕರಿದು. ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ ಅತಿ ಶೀತಳ. ಎಲ್ಲಾ ದರೋಂದು ಕ್ಷುಣ ಮುಗಿಲಿನ ತೂತಿನೊಳಗಿಂದ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಾಗ ಮೈ ಬೆಳ್ಳಿಗನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಎಲ್ಲಾ ದರೋಂದು ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವರುಣದೇವನ ಈ ಉಸ್ತುತ್ತರೋವವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಿತ್ತು. ನಾವು ಈಚ್ಚಿನ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ರೌದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ರೌದ್ರ ಇದೆನಿಸಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗೇ ತಟ್ಟಿಯ ಹಾಗೆ ತೇಲುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮಗಿದಿರಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿ ಹಡಗುಗಳನೇಕ ತೊಳಳಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಭೀತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೇಲ್ಲಿ ಕಳಿದು, ನಾವು ಬಿಸ್ಕೇ ಆಶಾತವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಕಡಲು ಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎಡದು ದಿನಗಳ ರೌದ್ರದಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಘಳಕು, ಬೆಡಗುಗಳು ಬರಿದಾಗಿದ್ದವು. ಹಡಗನ್ನಿಂಯುವಾಗ ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದ, ನಿರಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಯಾವ ಉದುಗೆ ಉಳಿದಿದೆ—ಎಂಬ ಯೋಚನೆಗೆ ವಿಷಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈ ಪಯಣದಲ್ಲಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅನುಭವ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಅಥ ಪ್ರಾಣವಾಗಿತ್ತು. ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಭೋಜನಗೃಹದ ಮೇಜಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಸುಖವಡ್ಡ ಇದ್ದ. ಆತ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸು. ನಮ್ಮನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಬೇಕಷ್ಟು ಬಡಿಸುವವ. ಉಟದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯತ ವೇಳಿಗೆ ಬರುವವರಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೇಜಿಗೆ ಇಲ್ಲಿದ ನಾವು ಕೆಲವರೇ ಎಂದು ಅಭಿಮಾನ. ನಾನೂ ಪಿಠೀಯವರನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ತರುಣ ರಿದ್ದರು ಎಂದಿದ್ದೆ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟು. ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಐಸ್‌ಕ್ರೀಮ್‌ ಬಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಬಟ್ಟಲು ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು. ಅವನ ನೊಡನೆ ಏನಾದರೂ ಹರಟಿ ನಮಗೆ. ಶಾಕಾಹಾರಿಗಳಾದ ನನಗೂ ಪಿಠೀಯವರಿಗೂ ನಾಂಸದ ಪದಾರ್ಥ ತೋರಿಸಿ ಕಾಡುವ ಚೇಷ್ಟೆ ಅವನಿಗೆ. ಅವನ ಉಚ್ಛಾರ ಅನುಕರಿಸಿ ಅಣಕಿಸುವ ಕೆಲಸ ನಮಗೆ. ಒಂದು ದಿನ ಕ್ಷುಣುಸವಾಚಾರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನು ನಾನು ಅವನೊಡನೆ “ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೋತ್ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಹೇಗೆ” ಎಂದೆ. ಏನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕೇಳುವ ಚೆಪಲ ನಮಗೆ.

ಉಕ್ಕನ ಫರದೆಯೋಳಿಗಿನ ಪ್ರಚೀಯಲ್ಲವೇ ಅವನು? ಆದರೆ ಹಾವ, ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತುಬಿ ಬಿಗಿದ ಅವನು ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದೇ ಹಡಗಿನ ವಾಚ ನಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆನನ್ನ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿ ಇತ್ತಿಸಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಈ ಬಡವಾಯಿಯ ತುಟಿ “ಸ್ವಿಂಕ್ಲಾ”ನ ಮೌನ ತಾಳಿತೇಕೆಂದು ನಾವೇ ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೌನ ಅವನ ಸ್ವದೇಶವನ್ನ ಕುರಿತಾಗಿ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಭೀತಿ ಯಾತನೆಗಳ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪುಟದಂತೆ ನನಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷಿತ್ವಿತು. ಮನ ದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನ ಆತ ಮಾತನಾಡಲಾರ. ಆಚೇಚೆ ನಿಂತ ಇತರ ಸೂಪ್ಯವಾದ್ಯಾ ಅವನ ತುಟಿಯನ್ನ ಬಿಗಿದರಬೇಕು.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ವಿನ ಬಂದಿದೆ. ಮೇ ಇದನೆಯ ದಿನವೆದು. ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಮಗೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದಣ ರಾತ್ರಿಯೇ ನಮ್ಮ ಸೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದೇವು. ಆ ಮೊದಲೇ ನಮ್ಮ ಕೆಬಿನ್ ತುಚಿನೊಡುವಾಕೆಗೆ, ಸೂಪ್ಯವಾದ್ಯಾನಿಗೆ, ಉಟದ ಮನೆಯ ಸೂಪ್ಯವಾದ್ಯಾನಿಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗರೀಟ್‌ ತುಟ್ಟಿಯೆಂದು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ನಾನ್ಹಾರಷ್ಟು ಸಿಗರೀಟುಗಳನ್ನ ಕೊಂಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ವಂಚೆ ಘೋತ್ರಗಳನ್ನ ಬಿಟ್ಟು, ಹತ್ತಿಯ ಇಜಾರ ಬುಶ್‌ಕೋಟ್‌ ಧರಿಸತ್ತೊಡಗಿದ ನಾನು ಜಿಬ್ರಾಲ್ಪುರಿನಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನ ಧರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಉಡುಗೆಗೂ ಈಗ ಒಡತಿ ಬಂದಿತು. ಹೊರಗಿನ ಶೀತ ಹವೆಯನ್ನ ತಡೆಯಲು ಮೇಲಂಗಿ ತೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಾವು ಸೆಲ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದು, ನಮ್ಮ ಹಡಗನ್ನ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಡಲು ಕಾಗೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಡಗಿಂದ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತಿಂಡಿ ತೀರ್ಥಗಳ ಅವಶೀಷಗಳ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳು ಹಿಂಡಾಗಿ ಬಂದೆರಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಟ ವಿಳಿತ್ರಾಗಿತ್ತು.

ಸರ, ಸೂಯೋರ್ದಯವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡುಗಡ್ಡೆಯೋಂದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದರ ಮಗ್ಗುಲು ಕಡೆದಾಗಿಯೂ ಬಿಳಿದಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಹಲಾ ಅಫಾ ವೈಟ್‌ ಎಂಬ ದ್ವೀಪವನ್ದು; ಸೌತಾಮ್ರಾನ್ ರೇವಿಗೆ ಎದುರಾಗಿದ್ದುದು. ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಅದನ್ನ ಸಮಾಪಿಸುವಾಗ ಬೆಳಗಿನ ಇತ್ತು ಫಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ದ್ವೀಪದ ಮಗ್ಗುಲನ್ನ ದಾಟಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನ ನಾಗರಿಕ ಕರಾವಳಿ ಕಾಣಿಸಿದಗಿತು. ಹಸುರು ಗುಡ್ಡಗಳು,

ಕಡಲು ತೀರದ ಮನೆಗಳು, ಬೀದಿಗಳು, ಸಾಲುವುರಗಳು, ಕಾಮಾನೆಗಳು. ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಹೊಲದೋಟಗಳ ಹಸುರು ಪ್ರತಿರೂಪ. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಹುನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದುವು. ಹಚ್ಚು ಹೊಸವೇಷಗಳು ಹೊರಬರ ತೊಡಗಿದುವು. ಅದರೂ ಹಲವಾರು ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸರಿಕೆ ನಿರುತ್ತಾಹ ಗಳು ಶುಂಬಿರಬೇಕು. ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಬೇಕೊಂಡುತ್ತಾರೆ. ತೇಲುವ ಈ ಅವರಾವತಿಯ ಗಂಥವರ್ತೋಕವನ್ನು ಮರಿತು ಇಳಿಯುವಾಗ ಅನೇಕರ ಎದೆಮನಗಳಿಗೆ ಭಾರವಾಗಿ ಕಂಡಿರ ಬೇಕು. ಕಾಣಿದ ನಾಡಿಗೆ ಬಂದಿಳಿಯುವ ಆತುರ ಒಂದು ಕಡೆ, ಕಂಡು ಉಂಡ ಸಂತಸ ಮರಿತು, ಅಲ್ಲಿಕಾಲದ ಪ್ರಣಯ ಭಂಗಿತರಾಗಿ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟೊಡಬೇಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿರಾಶೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಘಂಟೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹಡಗು ರೇವಿಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಒಂದುದು ಮಾತ್ರ ಬಹು ಮೊದಲು. ಆದುದರಿಂದ ಬಹು ಹೊತ್ತು ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹಡಗಿನ ಬಹುನುಟ್ಟಿನ ಜನ ಅಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವರಾದುದರಿಂದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿ ನಾವು ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸಮಯ ಹಿಡಿಯಿತು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿನ ಸುಂಕದ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಗ್ಗುವಾಗ ಸಂಚೆಯ ಘಂಟೆ ಆರು ಸರಿದಿತ್ತು.

೭. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ

ಮೊದಲ ನೋಟಕ್ಕೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ನನಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅತಶೀತಿಯೇನಿಷಿ. ಇಲ್ಲಾಬಾಹ್ಯೇವನ್ನು, ಅಸಂತರ ಸೌತಾನ್ಯನಿನ ಎಡಬಲಡ ಭೂಕರಾವಳಿಯನ್ನು ಎವೆ ಬಿಡದೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತವ ನಾನು. ಅಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳು ಹಸುರು ಹಜ್ಜೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಮನ ಸೆಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಗುಡ್ಡಗಳು ಸಮೂಹರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಷ್ಟೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎತ್ತರದವು. ಹಸುರು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಬಣ್ಣ. ಖಾರಿನಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಬಣ್ಣ ವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಮೋಹಿಸಿ ಬೆಳೆದ ನನ್ನ ಕಡ್ಡಗೆ, ಈ ಹಸುರು ತುಸು ಹೊಸ ತಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-ಈ ಹಸುರು ಹಂಚಿ ಬಿಡ್ಡ ಬಗೆ. ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಆವೃಗಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಣ ಅಂಕಣವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದ ಹೊಲಗಳ ಹಸುರು ಸೇರಿತ್ತು. ನಡುನಡುವ ಅಂಕಣವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಖಾತ್ರ ಸೆಲುವಿತ್ತು. ಹೊಲ ಹೊಲಗಳ ಮೇರೆಯನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಹಸುರಿನ ಬೇಲಿ. ದಾರಿಗಳ ಮಾನ್ಯಲಲ್ಲಿ ಸಮದೂರ ನಟ್ಟಿ ಸಾಲುಮಾರಗಳ ಹಸುರು. ಗುಡ್ಡಗಳ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಟ್ಟಿ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮರಗಳ ಹಸುರು. ಈ ವಿಧದ ಹಸುರುಗಳು ಕರ್ತಾವಿದನೋಬ್ಬನು ಕುಂಚಿನಿಂದ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಳೆದ ಬಣ್ಣದಂತೇ ಹೊರತು, ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಸಿಸರ್‌ ಸೋಡ್‌ ಅಂಕೆ ಅಂಕುಶವಿಳ್ಳಿದ ಚೆಲ್ಲಿದ ಹಸುರಿನಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹಸುರು ನಿಸರ್‌ದ ತೋರಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರ ಜಡಿಗೆ ಮಾನವನ ಕೈವಾದ ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದ್ದೀ ಕೃಷಿಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಪಳಗಿದ ಹಸುರಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ನೋಟ ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾಣಿಸಿಕ್ಕುತ್ತು.

ಸೌತಾಮ್ಮನಿಂದ ಲಂಡನಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರಿರಂಗ್ನಾವಿಗೆ; ಲಂಡನಿನಿಂದ ಬ್ರಿಸ್ಟಲ್, ಜೆಡ್ನರಾಗಳಿಗೆ, ಲಂಡನಿನಿಂದ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್, ಸ್ಟೇಫರ್ಡ್ ಆನ್ ಎನನಿಗೆ, ಲಂಡನಿನಿಂದ ನ್ಯೂಕಾಸಲಿಗೆ-ಇಷ್ಟೇ ಹಾದಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿದದ್ದು; ಟ್ರೈನಿನಲ್ಲಿ, ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ. ಪಯಣದ ವೇಳೆ ಬಂಡಿಯ ಕಟ್ಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣಿಕಾಚಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ. ನಾಡು ಸಮ ತಟ್ಟಾದ ಸೆಲವಲ್ಲಿ. ತುಂಬ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಿಗಳಲ್ಲಿ

ಜವುಗೂ, ಮಲ್ಲಿಗಾವಲೂ, ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥವುಗಳಿಗೂ ಹಸುರು ಬೇಲಿಯಿತ್ತು. ಆ ಬೇಲಿಗಳನ್ನು ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಡ್ಡೆ ಬಯಲುಗಳ ವಡೆ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಮರಗಳ ಕಾಡಿದೆ. ಏರುತ್ತಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪಾಲುಮಾಡಿ ಬೇಲಿಹಾಕಿ, ಒಳಗೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಪೈರು ವಚ್ಚೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬೇಲಿಗೆ ಬದಲು ನಟ್ಟಿ ಸಾಲುಮರಗಳು; ನಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ವೈನಾ ಮರಗಳ ಕಾಡು. ಇವೊಂದನ್ನೂ ಕಾಣಿವಾಗ ಹಸುರಿನ ಜೀತಣವಾಗುತ್ತು. ಮನುಷ್ಯ, ಕಾದು ಬೆಳಿಸಿದ, ನಟ್ಟಿ ಬೆಳಿಸಿದ ಪೈರು ವಚ್ಚೆ, ಕಾಡು, ಮೇಡು, ಪೊದೆ, ಬೇಲಿಗಳಿಂದ ಯೋಸಿದು ಮಾಡಿದ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದ ಸ್ಯಾಸರ್ಗ್‌ಕ ನೋಟ ಇಲ್ಲಿನದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗದ ಸೋಗ ಅಂಕಿತ ಸೋಗ.

ನಾನು ಹೋದ ಮೇಳಿಗೆ ಬೇಸಗೆ ಕಾಲಿರಿಸಿತ್ತು. ವಸಂತ ಖುತ್ತು ಕಳಿದಿದ್ದರೂ ಸೆಲದ ಹಸುರಿನಲ್ಲಿ ಹೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಉದ್ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೂ ತುಂಬಿತ್ತು. ಹಾಸ್ರ ಚೆನ್ನಾನಟ್ ನಂತಹ ಮರಗಳು ಹೂವಿನ ತೇರಾಗಿದ್ದವು. ಸೇಬಿನ ಮರಗಳಿಂತೂ ಗುಳಾಬಿ, ಬಿಳಿಹೂಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮನ ಯೋರಕವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಯಾವತ್ತು ಸಸ್ಯಸಾಮಾಜಿಕ್ ಕ್ಕೆ ಬಿಸಿಲು ಮುಗಿಲುಗಳೊಡನೆ ಕಣ್ಣಿಕ್ಕುಲೆಯಾಡುವುದೊಂದೇ ಕೆಲಸ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬೇಸಗೆ ನಮೂರಿನ ಉರಿ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ. ಒಂದಿಲ್ಲಿ ಅನುದಿನವೂ ಮುಗಿಲು ಕವಿದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಬಿಸಿಲು ಸೆಲದ ಯೋಸ ರಸು ರಿನ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತೆಂದರೆ ಎಳಗೂಸಿಸ ನಗಿನಿಂತೆ ನಿಷ್ಟಲ್ಲಿ ನಗು ಸೂಸುತ್ತದೆ. ವೈನಾ ಮರಗಳ ಕಡು ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಬಿಸಿಲು ಬೀಳುವಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನಗಳ ಗಂಭೀರ ನಡೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾಳೆಯ ವಸಿ ಎಂದು ಉದುರಿತು ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಸದಾ ಜೆಣಿಮಳೆಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಹೊರಬಿಳಬೇಕು. ಅಂಗಿನಿಲುವಂಗಿಗಳ ಸಂಟುಕನ ಸಮಗೆ ತಪ್ಪಿವಂತಿಲ್ಲ. ಮುಗಿಲಿನ ಮುಸುಕಿರುವಲ್ಲಿ ಆದು ಆನಿವಾಯ್. ನಾನಿದ್ದ ಕೆಲವು ದಿನ ಸಂಚೆ ಮುಂಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅಗ್ನಿಷ್ಟಿಕೆಯಾಗ್ನಾ ಹೊತ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಉರಿನ ಗುಡ್ಡೆಗಳೋ! ಕವಿದಾದ ಭೀಕರ ವರ್ವತ ಶ್ರೀಹಿಗಳಲ್ಲಿ.

ಮೇಲುವಾಗಿ ಹಾಸಿಹರಡಿರುವ ಗುಡ್ಡಗಳು; ನಯವಾದ ಇಳುಕಲುಗಳು— ಸಮತಟ್ಟಾದ ನೆಲ ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಡ್ಡಗಳು ಇನ್ನೂರು ಸಾವಿರ ಅಡಿಗಳ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಉರುಳಿ ಸರಿಯುವ ಕಡಲ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ— ಈ ಗುಡ್ಡಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹಸುರೇ. ಕೃಷಿಯಿಂದ ಪಳಗಿದ ಬೆಟ್ಟಗಳು; ಮನೆಮುತಗಳಿಂದ ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡವು. ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರಿಮಣ್ಣನ ಮುಕ್ಕೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಏರು ಹಾಗಾದರೆ, ತಗ್ಗಿ ಇನ್ನು ಹ್ಯಾ ಮನೋಹರ. ತಗ್ಗಿನ ಬಯಲುಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟನಾಗಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಹಳದಿ, ಬಿಳಿಯ ತಾರೆಗಳಿಂತೆ ಎಷ್ಟೇಷ್ಟೋ ಹೂಪುಗಳು. ಈ ಬಯಾಲಿಗೂ ಆವರಣವಿದೆ, ಬೇಲಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೇಯುವ ದನಕರುಗಳು ಪುಣ್ಯ ಜೀವಿಗಳು. ಎಷ್ಟು ಸೊಂಪು ಅವುಗಳ ಕರೀರ! ಏರಾಶೀರಾ ನಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಜಾತಿಯ ದನಗಳೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಬಯಲು ಗಾವಲುಗಳು ಕುರಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ. ಇನ್ನು ಕೆಲವುಗಳ ನಡುವೆ ಕೋಣಿಯ ಮನೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಸಾರವಿದೆ. ಈ ಹಸುರು ಭೂಮಿಯ ನಡುವೆ—ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ, ತೋಡುಗಳು ನಗುತ್ತ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಆಚೀಜೆಗೆ ಹಸುರು ದಂಡಗಳಿವೆ. ಮರ, ಹೊದರುಗಳ ಬೇಲಿ ಆವಕ್ಕೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡುಬಾತುಗಳ ಸಂಸಾರ ಕಾಣಬಹುದು; ಹಂಡವಕ್ಕೆ ಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅವೂ ವರ್ಣನಿಲ್ಲ.

ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಜಡಿಗೆ ಮಾನವ ನಿರ್ವಿಫಲ ಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲ ಏರನ್ನು ಕಡಿದು ಕಾಲುವೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರಿ; ತಗ್ಗಿನ್ನು ಏರಿಸಿ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯಿಸಿದ್ದಾರಿ. ಇವು ದೊಣಿಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ! ದೇಶದಲ್ಲಿ ರೈಲು ವೋಟರುಗಳ ಹಾದಿಗೆ ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ, ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಲಾಭವನ್ನು ಅವರು ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಇಂದ್ರೀಂಡಿನ ನೆಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟೋಂದು ಸಾರಭರಿತವಾಗಿದೆ ಯೇಂದು ನನಗನಿಸಲಿಲ್ಲ. ರೈಲುಹಾದಿಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡಿದ ನೆಲ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕಡಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ತೀರ ಮೇಲಿನ ತನಕವೂ ಜಾಕ್, ಜೀಡಿಮಣ್ಣಗಳು ತುಂಬಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸೊಂಪಾದ ಗಡ, ಮರಗಳಿರಲು ಕೃಷಿಯಿಂದೂ ದಗಿಸುವ ಗೊಬ್ಬರವೇ

ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿದ ಒಂದು ದೇಶಭಾಗವು ಮಾತ್ರ ತೀರ ಕಗ್ಗಿಕಗ್ಗಾದ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ವೇಲ್ಲಿನ ದಕ್ಕಿಣ ಭಾಗ ವದು. ಲಂಡನಿನ ಸೇರ ಪಡೆವಣಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಸ್ಪುಲ್ ನಗರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಚೆದ್ದರೂ ಎಂಬ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶ ಬರುತ್ತದೆ. ಚೆದ್ದರೂ ಸ್ನೇಹಿರ್ ಗುಹೆಗಳಿಗೆ ಹೇಸರಾದ ಖಾರು. ಅಲ್ಲಿಗೊಮ್ಮೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಬ್ರಿಸ್ಪುಲ್ ದಾಟಿದ ಬಳಿಕ ನಮಗೆ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ಅಡಿಗಳಿಗಂತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಳ್ಳಾಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸುಂದರ ಸರೋವರಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಈ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಜರಿಮು ಮುಕ್ಕುಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವು ಲ್ಯೂಮಾಸ್‌ನ್‌ನ ತೆಗೆಯುವ ಅಳೆಗಳು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸೆಲವಾದರೂ ಅಷ್ಟೂಂದು ಸಾರವತ್ತುಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಆ ಉನ್ನತ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾರುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯಿದೆ.

ಬ್ರಿಸ್ಪುಲಿನ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇಬಿನ ತೋಟ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬ. ಸಾವಿರಾರು ಎಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಈ ಸೇಬಿನ ಮರದ ತೋಟಗಳಿವೆ. ನಮಗೆ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಒಂದಾಗ ಹಲಸು ಮಾಪುಗಳ ನೆನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯುರೋಪಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿಗೆ ಆ ಗಾತ್ರವಿಲ್ಲ, ದಟ್ಟಣಿಯಿಲ್ಲ. ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ “ಚೆರ್ರಿ”ಯೊಂದೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ. ಉಳಿದ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳು ನಮ್ಮ ಮಾನ್ಯದಿಂದ ಮರಗಳಲ್ಲ, ಗಡಗಳು. ಎಪ್ಪಲ್, ಪ್ಲಾಮ್, ಎಪ್ರಿಕಾಂಟ್, ಪೀಕಾ, ಪೇರಾ—ಇವೆಲ್ಲ ಮಾನವನ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಹಣ್ಣು ಕ್ರೇ ಎಟುಕಿಗೆ ಸಿಗುವಷ್ಟು ಸವಿಂದ. ನಾನು ಹೋದ ವೇಳೆ ಸೇಬಿನ ಮರಗಳು ಹೂಬಿದುವ ಕಾಲ. ಮರಗಳ ತುಂಬ ಹೂಗಳೇ. ಆ ಬಿಳಿಗುಲಾಬಿ ಹೂಗಳಿಂದಾಗಿ ಎಪ್ಪಲ್ ತೋಟಗಳಿಂಬವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹೂ ದೋಟವಾಗಿದ್ದವು. ಚೆದ್ದರೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ ತುಸುತುಸುವಾಗಿ ರುದ್ರ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಎರಡೆರಡು ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲುಗಳು ಕಡಿದಾಗಿಯೂ, ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿಯೂ ನಿಂತಿದ್ದು ನಡುವಣ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಚೆದ್ದರೂ ಗೋಜರ್ ಎಂಬ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಎತ್ತರವನ್ನು ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಡೆಯಂತೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಿಂತ ಈ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೈ ತುಂಬ ಕರಿಣ ಶಿಲೆಗಳು

ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮಾನವನು ಕ್ಷೇತ್ರಕ, ತಾನು ಕಾಲಾತೀತ-ನನ್ನವ ಹೇಗೆ ಅವಕ್ಕೆ. ಈ ಕೊರಕಲಿನ ನಡುವೆ ಡಾಮರು ಬಳಿದ ರಸ್ತೆಯಿದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಪಾಸಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಗಂಭೀರ ನಿಸರ್ಗ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಮೈಯ್ಯಾಲ್‌ಪ್ರೈ ಮನುಷ್ಯನ ಕೈಗೆ ಸಿಗದ ಹೊದರು, ಬೀಳಲನ್ನ ನಾನು ಕಂಡುಂಟ್ತು. ಈ ಹೊದರುಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹಾರುತ್ತ ಜೀರುತ್ತಿರುವ ದೇವನಾ, ಗಿಡಾಗಗಳ ಸಾಮಾಜ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವ ದುರಿಗಳು, ಹಳ್ಳಿಗಳು ವನದೇವಿಯರಂತೆ ನಲಿದು ಸರಿಯುವ ನೋಟ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಜೆದರೂ ಉರಿನ ಮುಖ್ಯ ಬೀದಿಗೆ ತಾಗಿ ಇಂತಹ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳಿವೆ, ಹೊಟ್ಟೇಲುಗಳಿವೆ. ಆಲ್ಲಿನ ಜನ ಈ ಹಳ್ಳಿದ ಮಗ್ಗು ಲಿಗೆ ದಂಡಕಟ್ಟಿ ಅದಕ್ಕೂಪ್ಪುವ ‘ವಿಲೆನ್ನೀ’ ಹೊದಲಾದ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ನಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನೀರನ್ನ ಕೊಳಬಾಗಿ ನಿಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಣ್ಣಿದ ನೆಲ, ನೀನು, ಪಾಮಾಚಿಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜೆದ್ದರೂ ಕೊರಕಲನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೇಳುಗಿ ಜನ ಬರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ನಿಸರ್ಗಸುಂದರ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜೆದ್ದರೂ ಗುಹೆಗಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಚಾರ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಈ ಉರಿನ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಿಗಳು ತೊಡಗುವ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳ ಬಾಗಿಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾವಲಿನ ಮನೆಯಿದೆ, ದೃಷ್ಟಿ ಇದೆ. ಒಂದೆರಡು ಶಿಲಂಗುಗಳ ತೆರ ತೆತ್ತು ಒಳಗೆ ನೋಡ ಹೋಗಬೇಕು. ಇಂತಹ ಎರಡು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ಒಳಗೆ ಹೋಗುವ ತನಕ ಏನಿದ್ದೀತು? ಹೇಗೆಬ್ಬೀತು? ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕುಮೇಲೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಪರಿಗಳಿಲ್ಲದ ದಾರಿ ಹುಡುಕುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಜೆಲುವನ್ನು ದಸು ವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಮಳೆಯ ನೀರು ಹಾಗೆಯೇ ಇಂಗಿ, ಶಿಲೆಯ ಪದರುಗಳೊಳಗಿಂದ ಜಿನುಗಿ, ಏಂದುವಾದ ಮಣಿ ನಭಾಗವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಾಗಿಸಿ ಆಂಕುಡೊಂಕೂ, ಬಹು ನೀಳವೂ ಆದ ಒಂದೆರಡು ಸುರಂಗಗಳಿಂತಿರುವ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಷಿವೆ. ಸುರಂಗಗಳ ಮೇಲಾಷ್ಟಗ ಎಷ್ಟೂ ಕಡೆ ತಲೆಗೆ ಬಡಿವನ್ನು ಸವಿಂದ. ಆಚೆ ಈಂದುಮುಂದೆಲ್ಲ ಬಂಡೆಗಳ ಒರಟು ಮೂಡಿಗಳೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹೋಗುವ ದಾರಿಗೆ ದೊರಗು ಉಸುಬನ್ನು ತಂಡು ಸುರಿದು

ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳನ್ನಿರಸಿದು ದರಿಂದ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಿ. ಆದರೆ ಗ್ರಾಹ ಒಬ್ಬ ಬಳಿಯ ಲಿದೆಹೋದರೆ ನಾವು ಹೋದಂತೆ ಬರಬೇಕು. ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮೂಲೆ ಯನ್ನೂ ಬೆಳಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಮಯವಾದ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳನ್ನಿರಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ, ಅಂತಹ ಒಂದು ದೀಪ ಬೆಳಗಿದನೇಂದರೆ, ಸುರಂಗವ ಒಂದು ಮಗ್ಗುತ್ತೋ ಮೂಲೆಯೋ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಡೆ ಇಂತಿಕಿದರೆ ಗುಪ್ತ ಶಿರಿದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಗವಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ದೀಪ ಬೆಳಗಿದೂದನೇಯೆ ಎರಡನೆಯ ಗುಡೆಯ ಒಳಗಡೆ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರಕ್ಕಿಯ ವೇಗುಲವೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಒಂದೆರಡೆ ಎತ್ತರದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತದಿ ಅಗಲವೂ ಎತ್ತರವೂ ಆದವು. ಒಂದೊಂದರ ಆಕಾರ ಒಂದೊಂದು ತೆರೆ. ಬಣ್ಣ ಒಂದೊಂದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡಿರುವ ಯಾವ ಮಾನವ ನಿರ್ವಿಕತೆ ವಾಸ್ತು ತ್ಯಾಲಿಯಾ ಆದಳ್ಳಿ. ಅವರು ಈ ಒಂದೊಂದು ದೃಶ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದೊಂದು ಕಲ್ಪನಾಲೋಕ. ಕೆಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ; ಕೆಲವು ಸ್ತುಂಭರಾಜಿಗಳಂತಿವೆ; ತೆರಿಗಳಂತಿವೆ; ಜಾಲರಿಗಳಂತಿವೆ; ಏನೇನೋ ಇವೆ. ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಾಗಿ ಆವಾರದರ್ಶಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ; ಅಥವ ವಾರದರ್ಶಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಬಿಳಂತು, ದಾತ ನಣ್ಣ, ನೆಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ, ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣ ಮಾಂಸವಣ್ಣಗಳೇ ಪ್ರಥಾನ ಬಣ್ಣಗಳು. ಇಂತಹ ಮಾಯಾನಗರನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ನಿಂತಾಗ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಇನ್ನೊಂದು— ದೀಪದ ಗುಂಡಿ ಒತ್ತಿದನಾದರೆ ಈ ಸಗರದ ಮುಂದೆ ಹಾಸಿದ ಸಣ್ಣ ಸೀರಿನ ರಾಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಅನುರಾಗತಿಯು ಹಿಂದೆ ಬೆಳಕು ಹಾಯಿಸಿದರೆ ಆಗ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ವಾರದರ್ಶಕ ಒಂದು ಮಾಯಾತ್ಮಿಲ್ಲಿಯೋಬ್ಬನು ಮೇಂದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಆರಮನೆ, ಉದ್ದಾನ ಗಳಂತೆ ಇದು ಕಾಣತೋಡಿಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಗುಹೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬೆಳಗಿದರೆ—ಕಂಗ್ ಸೋಲ್
ನನ ದೇವಾಲಯವಂತೆ! ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಅವರೋದಾಗುನ; ಇನ್ನೊಂದು
ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದ ಅರೋರಾ ತೆರೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅನೇಕ
ದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಅಪ್ಪಗಳ ಆಕಾರ, ಬಣ್ಣಗಳೆಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ

ಲೋಕದವು ಎಸಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊರಗೆಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗದ ಅನಂತರೂಪಿ ಬಿಂಬ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಲಾನ್ಯಾಮಯ ರಾಜ್ಯವದು. ಇವೆಲ್ಲವು ಯುಗವುರುಷನ ಶಿಲ್ಪ ಈತುಯರ್. ಮಣಿನಲ್ಲಿ ಕರಗಿದ ಕೆಲ್ಲಿಯಮೂ ಕಾರ್ಬಸೇಟ್‌ನಂತರ ಲವಣಗಳು ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಹರಿದು ಬಂದು, ಅದರ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಣ, ಶಿಲ್ಪಯ ಎಡೆಗಳಿಂದ ಜಿನುಗುವಾಗ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅನುವಮವೂ, ಅದ್ವಾತವೂ ಅದ ದೃಶ್ಯಗಳುಂಟಾಗಿವೆ. ಈ ಬಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘನ ಇಂಚು ಲವಣ ಹೆಸ್ಪರಟ್‌ನಿಳಿಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಡಿಯುತ್ತವಂತೆ. ಹಾಗೆಂದ ಮೇಲೆ, ಚೆದ್ದಿನ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಸಗರ, ಕೆಲವು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಕ್ರಮಾಡವಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಇಷ್ಟ ಈ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕಿ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಮಾನವನ ಆಯುಧಾತ್ಮಿಯಿಂದ ಇದು ಕಡಲದೆ, ಬದಲಿಸದೆ ಸಿಂತಿದೆಯಾದರೂ, ಗ್ರಹಮಾಸಗಳ ಮಾನವಿಂದ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಾಗಿದೆ. ಪ್ರವಂತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸ್ವರ್ಗಾಶ ಗುರುತಿಯ ಗಳು ಕೆಲವೇ ಇವೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಏರಡು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 50-60 ಭವ್ಯವೂ, ಒಂದ ಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ಬಿನ್ನವೂ ಆದ ಸೋಟಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕಾಣ ಕಾಣತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಹುಚ್ಚಿಗಟ್ಟಿತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವರ್ವಸೌಂದರ್ಯ ಸೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರುವ—ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ್ನು ಸೋಡಿಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗ ಸ್ವರ್ವಭಂಗ ವಾದಷ್ಟೇ ಸಿರಾತೆ. ಕೊಟ್ಟಿ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಶಿಲಿಂಗ ಪ್ರವೇಶ ಧನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಯಾಗಿ ವಿಶ್ವವನ್ನೆ ಸುತ್ತಾಡಿ ಬಂದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ತನಕ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅನುರ ಲೋಕವೇ ನಲಿದಾಡುತ್ತದೆ. ನಾವು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಹಸುಗೂಸುಗಳಾಗುತ್ತೇವೆ. ಮಾನವನ ಆನೇಕ ಅದ್ವಾತ ಉಳಾಸಾರ್ಥಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಂತಹವೇ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿರ ಬಹುದು. ಆಗ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುತ್ತದೆ—ನರಕದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂದು!

ಈ ಸುಂದರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಲಿಡೋಡುವ ವಸಂತ, ವೈಶಾಶ ಯತ್ನಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಜನಗಳ ಸೋಂಡಯರ್ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರುವುದಿನಿಂದ ಕಕ್ಕಾಗಿರ ಬೇಕು. ಈ ಜನತಮ್ಮಗುಡ್ಡ, ಹೊಲಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ತಗ್ಗು ತವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಚೆಲುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆ ಹಿತಿಲುಗಳಿಗೂ, ಸಗರಕ್ಕೂ ತಂದು ಬೆಳಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಡನ್‌ನಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ನ ಮೊದಲಾದ ಉರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ರೈಲು ಮೋಟಾರು ದಾರಿಗಳ ಮಾನ್ಯಲಿಗೆ ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ರೈಲು, ಪೇಟೀ, ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ. ರೈಲುಯ ಮನೆಗಳಲ್ಲಾ, ಪೇಟೀಯ ಮನೆಗಳಲ್ಲಾ, ಎಲ್ಲಾ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ವಿಧಾರಗಳಲ್ಲಾ, ಜನಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಿಯತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಪತ್ತೆಂಟು ಚದರ್ಡಿ ಹಿತ್ತಿಲೇ ಇರಲಿ, ಉರ ಬಳಿಯ ಬರಿದಾವ ವಿಶಾಲ ನೆಲವೇ ಇರಲಿ, ನಟ್ಟು ಬೆಳೆದ ಯಾ ಗಿಡಗಳಿಗೆ; ಉದ್ದ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ; ಸಾಲುಮಾರಗಳಿಗೆ; ತರಕಾರಿ ತೋಟಗಳಿಗೆ. ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮನೆಯವರು ಕಿಟ್ಟಿಕಿಯ ಮಾನ್ಯಲ್ಲಿ ಇಂಗಿಡೆ ಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ವಾನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಪುಷ್ಟಿಗಳ ಗೊಂಚಲನ್ನಿಡುತ್ತಾರೆ. ಪೇಟೀಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಗಾರರಲ್ಲಿದ ಅಂಗಡಿ ಕಾರರು ಸಹ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕವಾಟುಗಳ ಮೇಲೆ, ಬಾಗಿಲುಗಳ ಮಾನ್ಯಲ್ಲಿ ಹೂ ಗಿಡಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇಂಸುಪ್ಪದರಲ್ಲಿಯಾ ಜೆಲುವಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ. ಪತ್ತು ಜಾತಿಯ ಹೂಪುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸೂಡಿಮಾಡಿ ವಿಕೃತಿಗೊಳಿಸಿದೆ, ಒಂದೊಂದೇ ಬಗೆಯ ಯಾವಿನ ಜೊಂಕೆಯನ್ನಾಯ್ದು ಆಲಂಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹೋದವೇಳೆ-ಸೇವಂತಿಗೆ, ಪಸ್ತರಾ, ಗ್ಲೈಟೆಯೋಲಿ ಕಾನೇರ್‌ಕೆರ್ಪಾ, ಟ್ರೋಲಿವಾಗಳಂತಹ ಹೂಪುಗಳ ಕಾಲ. ಅವರ ಹೂ ಮಾರಾ ಬಿದ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಹೋದರೋ-ಅಲ್ಲೇ ತಾಸು ತಾಸುಗಳ ಕನಕ ನಿಂತು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನು ಮೋದ ವೇಳೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಟ್ರೋಲಿಪಾ ಹೂಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲ. ಲಂಡನ್‌ನ ನಗರದ ಆಸೇಕ ಉದ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಗುಲಾಬಿ ಟ್ರೋಲಿಪಾಗಳ ಜೆಲುವೇ ಜೆಲುವು. ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಆರಳೂ ಅಷ್ಟು ಮುದ್ದು, ಮುದ್ದು, ಮೋಹಕ. ಯಾವನೋ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಾಗ ಮುದ್ದು ಸಲು ಕಾದುನಿಂತ ಅರೆದರೆದ ತುಂಬು ತುಂಬಿಗಳ ಜೆಲುವು ಅವಕ್ಕೆ.

ಹಾಲೆಂಡ್‌ ದೇಶವು ಟ್ರೋಲಿಪಾ ಹೂಪುಗಳ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿತ್ತೇ. ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಆ ಹೂಗಾಲ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ತಕ್ಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಎಕ್ಕೆ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹೂಪುಗಳ ಸುಗ್ಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳುವ ಅವುಗಳ ವಿಶಾಲ ಸಮುದಾಯ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂದೇ ಯಾರೋ

ಫಿನ ಯಾತ್ರಿಗಳು ಬರುತ್ತಾರಂತೆ. ನಿಜವಿರಬೇಕು. ನಿಸರ್ವವನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಕಣ್ಣು ಅವರಲ್ಲಿ ಚೆನಾಗ್ಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ತಂಗಿದೆ ಹೊರ್ಟೇಲು, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರಷ್ಟಪ್ರೀತಿ ಹೊಡಿಮು ಕಾಣುತ್ತು.

ಲಂಡನಿನ ಉದ್ಯಾನಗಳ ವಿಚಾರ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಹೊಲ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ ನಾನು ಈ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಿರಲಾರೆ. ಲಂಡನ್ ಸಗರದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಎಂಟು ಮಿಲಿಯ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯಿರಬೇಕು. ಆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಣಿಕೆಹಂಡರಿ, ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಜಾಗವಿದ್ದೀತೇ? ಸಗರ ಜನಗಳಿಂದಲೂ, ಹೊಲಸಿ ನಿಂದಲೂ ಗಜಬಿಜಗೊಂಡಿರದಿದ್ದೀತೇ? — ಎನಿಸಬಹುದುದು. ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸಗರದ ನಡುವೆ — ವಿಲಾಸಿಯಾದವನು ಮಾರಿದಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು; ಉಂಡಾಡಿಯಾದವನು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲಿನ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡಬಹುದು; ವ್ಯಾಯಾಮಶೀಲ ಅಲ್ಲಿನ ಕೊಳಧಲ್ಲಿ ದೋಳಿ ಆಡಬಹುದು, ನಾನಪ್ರಸ್ತು ಸಾಲುಮರಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಷಾಯುಷ್ಣ ಅಳೆಯಬಹುದು; ಅಪೂರ್ವದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಸಂಸಾರದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರತೆಯನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು — ಎಂದು ಶಾಹಿಸಲು ಬಂದಿತೇ? ಲಂಡನಿಗೆ ಹೋಗುವ ತನಕ ನನಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಸಿತ್ತು. ನಮ್ಮದೇಶದ ಮೈಸೂರು, ಉದಕಮಂಡಲ ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯಾನಗಳು ನೆವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಇಡಿಯ ಶರೀರದ ತೂಕಕ್ಕೆ ತಿಳಕದ ಅಳಕೆಯಿಂದ ಇಡುವ ಚುಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ. ಇರುವ ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಆಯ್ದುಯಿಲ್ಲ. ಸಾನಿರ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳ ಸಮುದಾಯ. ಇದು ಉದ್ಯಾನವೇ, ಕಾದಿಟ್ಟ ಕಾಡೋ ಅನಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮದೇಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಾನ ಎಂದೊಡನೆಯೇ ಸಾನಿರಾರು ಜಾತಿಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತಂದು ತುರುಕಿದರೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಾದಿತು. ಲಂಡನಿನ ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಒಂದೊಂದೇ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಲಂಡನಿನ ನಡುವೆ ಹೈಡ್ ಪಾಕ್‌, ಕೆನ್ಸಿಂಗಟನ್ ಪಾಕ್‌ ಮೊದಲಾದ ಹಲವಾರು ಉದ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ರತ್ನ, ಇವ್ರತ್ತ, ಮೂನತ್ತು ಎಕ್ರೆಗೆಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯಾನಗಳವು. ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ, ದಾರಿಯ-

ವಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳ ಸಾಲನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೇನ್ಸಿಂಗ್
ಟನ್ ಪಾಕೆಟ್ ನ ವೃಕ್ಷವೇ, ನಟ್ಟು ಬೆಳಿಸಿದ ರಬ್ಬರ್ ಮರಗಳಂತೆ ಕಾಣು
ತ್ತುವೆ. ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಾಗ ಮೇಳಿವಿದೆ,
ಚೆಲುವಿದೆ. ನೆಲವೆಲ್ಲ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಚಾ
ರದ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಾಗಲೇ, ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲಾಗಲೇ, ಮರಗಳ ಬುಡೆ
ದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ತರಗೆಲೆಗಳ ಚೂರ್ಣ ಕಾಳಿಸದು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ
ಬೇಕಷ್ಟು ಧೂರ ಅಲೆದಾಡಬಹುದು. ದಣಿದಾಗ ದಾರಿಯ ಮಗ್ಗುಲ
ಮಾಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಬಹುದು. ಮುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ವಿರಮಿಸಬಹುದು.
ಇಲ್ಲಿನ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಾತುಗಳನ್ನು, ಹಂಸ
ನಳನ್ನು ಮನದಣಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಘಟ್ಟಗಳಂತಿರುವ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ
ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವಫ್ಂಸಲೂ ಬಹುದು.

ಇಂತಹ ಉದ್ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ನಡೆದಂಥ ಖಾಗದಲ್ಲಿ ಹಸುರು
ಮುಲ್ಲಿನ ಅಂಗಣಗಳ ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಕಿರಿಯ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು
ಜಾತಿಯ ಹೊಗಿಡಗಳನ್ನು ನಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು
ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಜಾತಿಯ ಹೂ, ಒಂದೊಂದೇ ಜಾತಿಯ ಗಿಡ,
ಒಂದೊಂದೇ ಒಣ್ಣಿದ ಹೂವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಲೆತೂಗುವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ
ಆಗುವ ಪರಿಸಾಮ ಬಹು ಮಧುರ. ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ಹಸುರು ಶಾಲಿನ
ಮೇಲೆ ಅಂಚು, ಸೆರಗು, ಚುಕ್ಕಿಗಳು ಬರುವಂತೆ ತುಂಬ ಮೋಹಕವಾಗಿ
ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಉದ್ದಾನಗಳು ತಾಳ ಮೇಳವಿಲ್ಲಿದ ಜಂಗ್ಲಿ
ಗಳಲ್ಲಿ. ಬಸೆಲ್ಸ್, ಬಸೆಲ್ಲ, ವಸೆಲೆ, ಪೆರಿಸ್ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ನಗರ
ಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದಾಗ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಒರಟದ ಅನುಭವ ನನಗಾಯಿತು.
ನೂರಾರು ಜಾತಿಯ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಸಂತೇಯಾಗಿ ಬೆರಿಯಿಸುವ ಬದಲು,
ಕೆಲವೇ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನಾಯ್ದು ವಿತರಣೆಯಾದ ನಟ್ಟಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಚೆಲು
ವೆಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟ. ಈ ಬಗೆಯ ಉದ್ದಾನಗಳು ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ
ಆದರ ವಿಸ್ತರಣಗಳಲ್ಲೂ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕ ನಗರಗಳಲ್ಲೂ
ಇವೆ.

ಲಂಡನಿನ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ದಾನ ಕ್ಯಾ(Kew)ನಾಂಬ ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನ.
ಇದು ಕಣ್ಣಿನ ಸೊಗಸಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮೈಜ್‌ನಿಕ ಪರಿಶೀಲನೆಗೂ ಅನು

ಕೂಲವಾದ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯಾನ. ಆದರೆ ವಿಸ್ತೃತಿಯೇ ಮುನ್ಮಾರು ಎಕ್ಕೆ, ಇದರೊಳಕ್ಕೆ ಕೊಳಗಳಿವೆ, ಯಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಮಗ್ಗಿಲಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಸದಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿತ್ಯರೋಧನೆ ಯೋಗಿ ಆರು ತಾಸಿನ ಕಾಲ ಉಂಡಾಡಿಯಾಗಿ ಕಳೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಜನ ಲಕ್ಷ್ಯಗಟ್ಟಿಲೆ. ರಜಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಗರವೇ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶುಂಬಿ ಬಿಂಬಿತ್ತದೆ. ದಿನದ ಉಟ್ಟಿ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ. ಉಂದು, ತಿಂದು, ಬರಿ ಬೆಸ್ತ್ಯನ್ನ ಬಿಸಿಲಿಗೊಟ್ಟಿ ಬೇರಿಸುವ ಚಟ್ಟ ಇಲ್ಲಿನ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ. ನನ್ನನ್ನ ಕರೆದೊಯ್ದವರು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮಾಡಿದ ಯಾದ ಮಿಸೆಸ್ ಬಾಕೆ. ಆ ದಿನ ಆವರಿಬ್ಬರ ಗೆಳೆಯರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆವರು ನನ್ನನ್ನ ಆಲ್ಲಿನ ಕುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ತುಳುಕೊಂಡನ್ನ ತೋರಿಸಲು ಕರೆದೊಯ್ದರು. ನೀಲಕಾಂತಿಯಂತಹ, ಅಂಗಿನುಂಡಿ ಗಾತ್ರದ, ಯಾವಿನ ಚಾಪೆಯೇ ಒಂದು ಕಡೆ ಹಾಸಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಯುಲ್ಲು ಗಿಡದ ರೂಪ; ಇನ್ನಂತೆ ಬೆಳೆಯುವಂಥದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆವನ್ನ ಕಂಡು ಮೇಚ್ಚುವ ಜನ ಗಳುಂಟಿ.

ಅಲ್ಲಿನ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ಜೆಲುವು ತುಂಬಿತ್ತು. ನೀರಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಧಿತೆಗಳಿವೆ. ಬಳಿಯ ಹೊವರುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಆರೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಬಾತುಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಘೇತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ದೊಡ್ಡವು, ಸಣ್ಣವು, ಗಂಡುಗಳು, ಯಾಡ್ಡಾಗಳು, ಮರಿಗಳು ನೀರಲ್ಲಿ ತೇಲು ತ್ತವೆ, ಈಜಂತ್ತವೆ; ಒಂದನೆಂಬುಂದು ಅಟ್ಟಿ ನಾಗುತ್ತವೆ. ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಮನುಷ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಬಂದು “ನಿಮ್ಮ ಮರಿಗಳಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ಮರಿಗಳು ಚೆನ್ನ” ಎಂದು ಕತ್ತು ಬೀಗಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟಲ್ಲಿ ಜಂಭ ಕೊಚ್ಚಿದ ಬಳಿಕ, ‘ತಂದ ತಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ್ವ ಪಾಲಂಕೊಡಿ’ ಎಂದು ಬೇಡಿಯೂ ಬೇಡುತ್ತವೆ.

ನಾನು ಶೇಕ್ಕಾಪಿಯರನ ನಾಟಕವನ್ನ ಸೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಎವನ್ನಾ ನದೀ ತೀರದ ಸ್ವಾಫಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಶೇಕ್ಕಾಪಿಯರೂ ಸ್ವಾರ್ಥಕ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯನ್ನು ಈ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದು ನದಿಯೆಂದರೆ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ; ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಅದು ಏವತ್ತು ಅರುವತ್ತು ಅಡಿ ಅಗಲದ ಹಳ್ಳಿ. ಆ ಹಳ್ಳಿದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಂಸಗಳಿನ್ನು ತ್ವೀರಿ? ನೂರಾರು.

ಮೇಲಿನ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸುವ, ಜನರೈಜನೆ ಅವುಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ. ಕ್ಯಾಯ ಲೋಂದು ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಣುಕನೆನ್ನು, ಹೊಕೆಲೀಟನೆನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಂದು ನರಿದರೆ ಇವತ್ತು ಸೂರು ಹಂಸಗಳು ಮುಂದೊತ್ತಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಕತ್ತು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕರ್ಕಣ ಸಂಗೀತೆ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೂ ಬಾದು ಕಾಡುತ್ತವೆ. ಆಹಾರ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತ್ಯಾಗಿಯ ‘ಕರ್ಕಾ ಕರ್ಕಾ’ ಎಂಬ ಧನ್ಯವಾದ ಅಸೀಸಿ ಇಲರಾಜ್ಯದ ದೊಡಿಗಳಂತೆ ನೀರಿಗೆ ಹೊಗಿತೇಲುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಸತಕ್ತ ಸೌಂದರ್ಯ, ಕತ್ತಿನ ಬಳುಕು, ಮೈಯ ತುಭ್ರ ತುಪ್ಪಳ ದೇಶಲಾರದಪ್ಪನೆಗಿನವು. ನೀರಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವಾಗಲಂತು ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಲಾಲಿತ್ಯಗಳ ಅವುವ್ಯ ಮೇಳ. ಮುಂದೆ—ಯುರೋಪಿನ ಅನೇಕ ನದಿ, ಕಾಲುವ ಸರೀರೇವರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ರಂಸರಾಜೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷ ಪಡುವುದಕ್ಕಾಯಿತು.

ನಾನೇನೋ ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನ ಸುಂದರ ನಿಸರ್ಗ, ಸುಂದರ ಉದ್ದಾನ ಗಳನ್ನು ಬಣಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಜನರು ಆದರೆ ಸುಖ ಸೋಗಸುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ—ಎಂಬ ಕುತೂಹಲ ಸಮೃದ್ಧಿ ಕೆಲವರಿಗುಂಟಾಗ ಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ವ್ರಕೃತಿ ತಾನಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯ ನನ್ನ ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ. ತಾವಾಗಿ ಸವಿಯಲಾರದ ಮನಗಳಿಗೆ, ಅಂತಹ ಸಂದೇಹ ಬರಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಮುಸಿನಿಸಿದ ಜನಗಳಿಗೆ ಅಂತಹ ವ್ರತ್ಯಾಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಅಂಗುಲ ಅಂಗುಲ ಸಲವನ್ನು, ಜಲವನ್ನು, ಕಡಲನ್ನು, ಕ್ರಾಂತನ್ನು, ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂಬಲ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಕ್ಕೆ. ನನಗೆ ಸಮಯದ ಸಿಬಿಂಥವಿರಲಿಲ್ಲ; ವಿರಾಮವಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ದಿನದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಕಾಲುನಡಿಯಿಂದ ಲಂಡನ್ ನಗರ ಅಲೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಯಾಸವಾದಾಗ ಉದ್ದಾನವೊಂದನ್ನು ಸೇರಿ, ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಸುತ್ತಲಿನ ಚೆಲುವನ್ನು ಮೆಲುಕಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಿನವೆಲ್ಲವೂ ಜನಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮನಗೆಲಸ ಮುಗಿಸಿದ ಹಂಗಸರು ತಮ್ಮ ಕೊಸುಗಳನ್ನು ತಂಡು ಇಲ್ಲಿನ ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಆಡಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಕಣ್ಣಿಕ್ಕಿ ಶೂಕಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಇಲ್ಲದ ಹೋದರೆ ಉಣಿ ಹೆಣೆಯುತ್ತಾರೆ; ಪುಸ್ತಕ ಓದುತ್ತಾರೆ. ವಿಂದುದ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎನ್ನುಗ ಲಂತೆ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬೆನ್ನುಹಾಕಿ ಮಲಗುತ್ತಾರೆ. ತಾಸು ಚಂದುಕಿದ್ದವರು ಅಲೆ

ಧಾಡುತ್ತಾರೆ. ದಿನ ಏರೀದಂತೆ ಬರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ದಾನ ಗಳೂ ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಪ್ರಣಯಿಗಳ ಸ್ವರ್ಗ. ಗಂಡುಹೆಚ್ಚಿಗಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಹಾಕೊರೆದು ಕಾದಿರುವ ಮಾಲೆ. ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು ಪ್ರಣಯಿಗಳ ವಿಹಾರಭೂವಿಯಿದು. ಇಲ್ಲಿನ ಹೂಗಳ ನಗ್ನ ಜನಗಳ ತುಟ್ಟ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಜೀಯಾಯಿತೆಂದರೆ ವಿಹಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಮ್ಮುದಿಸುತ್ತದೆ; ಮುಹೂರ್ತ ಮೇಲುತ್ತದೆ. ರಜಾ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನೂರ್ತ್ವಾಸುತ್ತದೆ ಜನಜಂಗುಳಿ. ಶನಿವಾರ ಆದಿತ್ಯವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ನಾಗವಿಕರ ಸಂಸಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದೇ ಇಳ್ಳಿ. ದಿನದ ಅಂಡಿ, ಕಾಷಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಉದ್ದ ಉದ್ದಾನಗಳಿಗೋ ಹೊರಗಿನ ಗುಡ್ಡಗಳಿಗೋ ಕುಟುಂಬ ಸಮೇತರಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಲೆನ ಸೀಸೆ ಚೀಪುವ ಕೂಸು, ಆದರೆ ತಾಯಿ, ಆಜ್ಞೆ ಮುತ್ತಜ್ಞಿಯರು ಸಹ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾರದ ನೇರಳಲ್ಲಿ ತೂಕವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊಳ, ಕಾಲುವೆಗಳ ನೀರಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವ್ವೆಲ್ಲ ಜನ ಇಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಡು ತಿಂದು ತೇಗುವವರಾದರೂ, ಒಂದು ಚೂರೂ ಕಸ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ರುವುದಿಲ್ಲ; ಬೀದಿಯಲ್ಲೂ ಬಿದ್ದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಂದ ಕಾಗದದ ಚೂರು, ಕಸಗಳನ್ನು ಕೈಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ ಬಾಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲೇ ತುಂಬಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯ ಇರುವವರು, ಅನುಕೂಲತೆ ಇರುವವರು, ರಜಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿಂಬಿಗೇ ಇರಲಾರರು. ನಗರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಶ್ತು ಇವುತ್ತು ಮೈಲು ದೂರಹೊಗಿ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಬಯಲುಗಳಲ್ಲೂ ಗುಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿ ಸಹೋವರಗಳಲ್ಲೂ ವಿಹಾರಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಲಾಸಿಗಳು ವಿಲಾಸನುಗ್ರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಟಗಾರರು ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವಾಂತಿ ತೇಲರು ಓದುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ..... ಏನೇನೋ ನಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಯುರೋಪು ಎಳ್ಳಿ ಹೀಗೆಯೇ. ‘ಹೊಲಿ ಡೇ’ ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಾವಿಲವಾಗಿ ಅನಂದಿಸುವ ದಿನ. ಮನೆಯಲ್ಲು ಇಯುವವರು ಆಗ ಕುರುಡರು, ಕುಂಟರು. ಅವರೂ ಇರುತ್ತಾರೋ ಇಳ್ಳಿವೋ. ಒಂದೊಂದು ರಜಾದಿನ ಒಂದೊಂದು ಮಾಲೆಗೆ ಸುತ್ತಾಡಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಾನೋಮೈಗ್ರಿಟ್ಟ್‌ನಂಬ ಉರಿಂದ ಪೆರಿಸಿಗೆಬಂದೆ. ಆದೊಂದು ಆದಿತ್ಯವಾರ ಸಂಜೀ. ಮಿತ್ರರೈಬ್ಬರ ಮೋಟರ್

ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಲುವತ್ತು ಮೈಲು ದೂರದ ಪೇರಿಸಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಡಾರಿಯುದ್ದದ ಬಯಲುಗಳು, ಕಾಡುಗಳು ಜನಸಂದರ್ಭಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದುದು ಕಾಣಿಸಿಕು. ಅಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೂ ರಸ್ತೆಯ ಮನುಲಲ್ಲಿ ಹತ್ತು, ನೂರು ಗಜಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಕಾರುಗಳು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಸಂಚೆಯಾಗುವಾಗ ಮನಿಗೆ ಮರಳುವ ವೋಟರು, ಸೈಕಲು ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳ ಪ್ರವಾಹ ಅನಿರತ. ಆದಿತ್ಯವಾರವೆಂದರೆ ನಗರವೇ ಬರಿದಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರದ ಬೀದಿಗಳು ನಿಜರಾಜ್ಯ. ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಸಿನೆಮಾ ದೇಖಾವೆಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಖಾರಿಂದ ಹೋಗಿಬರುವ ರ್ಯಾಲು ವೋಟರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸಲಾರದವ್ಯು ಜನ ಸಂದರ್ಭ.

ವಾರದ ರಜಾದಿನ ಹೀಗೆಯೇ; ಇನ್ನು ವರ್ಷದ ರಜಾದಿನಗಳ ಗತಿ? ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈ ಜನ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ, ಅರೆಂಟು ತಿಂಗಳ ದುಡಿತ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ವಾರ, ಪಕ್ಕದ ರಚೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಉರಿನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅನುಕೂಲ ಕಡೆಮೆಯಾದವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಒಂದೊಂದು ಮೂಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಬಹುದು. ಉತ್ತರದ ಪರ್ವತಮಯ ಸ್ಥಾಟ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋದಾರು. ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಸರೋವರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಒಂದಾರು. ತಾಷು ಅನುಕೂಲನಿರುವವರು ದೇಶವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಟ್ಲಿ, ನಾರ್ಮಾ, ಸ್ವಿಜರ್ಲೆಂಡ್ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬರಿಯ ಒಂದು ವಾರದ ಸುಖ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹೋಗುವುದುಂಟು.

ಈ ಜನ ಉಡಬಲ್ಲರು; ಉಣಬಲ್ಲರು; ಕುಡಿಯಬಲ್ಲರು; ಕುಣಿಯಬಲ್ಲರು. ಜೀವನವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಉತ್ಸಾಹವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮತೂರ್ದಲ್ಲಿ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಯಬಲ್ಲರು, ಕಷ್ಟಪಡಬಲ್ಲರು. ಸಾಹಸ ಶೀಲತೆ ಅವರ ಗುಣ.

ಇ. ಲಂಡನ್ ನಗರ.

ಮೊನ್ಸೆಯ ತನಕ ಭೂಲೋಕದ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕೇಂದ್ರ, ವಾಗಿತ್ತು ಲಂಡನ್ ನಗರ; ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಧಾನಿ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಫಾನ್ ಗಳಿಸಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಸಂಯುಕ್ತ ಅಮೇರಿಕದ ಸ್ವಯಂಕಾರಕ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಲಂಡನ್ ನಗರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 4,000,000. ಈ ನಗರ ಥ್ರೆನ್‌ಸ್ಟ್ರಾಟ್ ನದಿಯ ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಶಾಲ ವಾಗಿ ಯಾಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಗಲಿಕೆಂದಿರುವ ಉಪಸಾಗರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಬಹಳ. ಹೀಗಾಗೆ ಲಂಡನಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುವಾಗ ಯಲವಾರು ಮೈಲುಗಳ ತನಕ ಬೀದಿ, ಮನಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಎಡಬಿಡದೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮುಂಬಯಿ, ಡಿಲ್ಲಿಯಂತಹ ಸಗರಗಳಲ್ಲಿ ಆಲ್ಯಾಂಡಾಡುವವನ ಕಳ್ಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವ ಜನಸಂದರ್ಭ, ಮಾರ್ಗವಿಷಯಗಳ ಸೋಣಿಕ್ಕೂ ಇಡಕ್ಕೂ ತುಂಬ ಅಂತರವಿದೆ. ಈ ಅಂತರ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಒಂದ ದಿನ—ಸೌತಾಷ್ಟ್ಯನಿಂದ ಸಂಚಯ ಪಳು ಘಂಟೆಗೆ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಾರು ತಾಸಿನೊಳಿಗೆ ಲಂಡನನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ದಾರಿಯು ದ್ವಾದ ಸೋಣಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳಿಸಿತು. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪೆಟೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿವೆ; ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳೂ ಇವೆ. ಟ್ರೇನ್ ಯಲವಾರು ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸಂಚಯ ವೇಳೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವುದು ಕಾಣಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲಂಡನಿಗೆ ಹೋಗುವ ತನಕ ಯಾವುದೂ ನಿಲ್ದಾಣ ದಲ್ಲಾ, ದಾರಿಯಲ್ಲಾ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ನಿಂತು ಆಲೆದು ಕಾಲಕಳಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನೇ ಇದೆ ಲಂಡನ್.

ದಿನವಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯಾಗಲಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುವ ಜನಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಸಂಚಯ ಆಫ್ಸರು ಘಂಟೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಬೀದಿಗಳು ನಿಜ ಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಜನರೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೆಬ್ಬಾ. ನಗರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾನದಿಂದ ಅದು ಬರಿದಾದ ಹಾಗೆ. ಹಾಗೆಂದು ರೈಲು ಬಂಡಿಗಳು ನೆಲದೊಳಗಿಂದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ತನಕವೂ ಜನಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ ಸಾಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಹಾಗೆ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ

ವಾರ್ಷಿಕೆಂದರೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ—ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಸಿಸಮಾ ಗೃಹಗಳಿಗೆಲ್ಲ, ಸಾಟಿಕ ಶಾಲೆಗಳಿಗೋ, ಉದ್ಯಾನಗಳಿಗೋ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಹಾದಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ರೈಲು ನಿಲ್ಪಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯರಟಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ವೇಳೆ ಕಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಗರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಗದ್ದಲ, ಅವುನಿಷ್ಠಗಳು ಲಂಡನ್ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿವು.

ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ್ಕೆನೇ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಸಗರದಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ಬೀದಿಗಳು ವಿಶಾಲವಾಗಿವೆ; ಡಾಮರು ಬಳಿದಿವೆ. ಈ ಡಾಮರ್ ದಾಲಿಗಳ ಸೌಕರ್ಯ ಮೇಟೆಯವರಿಗೆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿ, ಪೇಟೆಗಳ ಕಿರುದಾರಿ, ಸಿಂಗಳೂ ಡಾಮರು ಬಳಿದುವು; ಧೂಳಿನ ತಂಟೆ ಱಿಲ್ಲಿದೆ ಕುಚಿಯಾಗಿರುವಂತಹವು. ಲಂಡನಿನ ನಗರ ಸಂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿವೆ. ಸಾವಿರಾರು ಮೋಟರ್ ಬಸ್ಸಿಗಳಿವೆ. ಟ್ರಾಮ್ಸುಗಳ ಕಾಲ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಓಡಾಟ ಈ ಬಸ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿ. ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಮಗೆ ಆದರ ಕಂಡಕ್ಕೂರ್ ಬಬ್ಬ ಗೇಡೆಯು. ವಿಸಯುಡಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಖಂಧಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿ ದೂ ಸ್ಥಳ ತೋಲಸುತ್ತಾನೆ. ಹೋಗುವ ಬಸ್ಸಿನ ವಿವರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಲಂಡನ್ ಬಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಮನುಷ್ಯ ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ, ಆಯುಮಾನ ನಡಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸವಷ್ಟುಧೇಂಕ್ಸ್, ಕೇಳಿಬಹುದು. ಹಣ ಕೊಡುವಾಗ ಧೇಂಕ್ಸ್, ಟೀಕೇಟ್‌ಕೊಡುವಾಗ ಧೇಂಕ್ಸ್, ಸಿಂತರಿ ಧೇಂಕ್ಸ್, ಕುಳಿತರಿ ಧೇಂಕ್ಸ್ ಇವು ಅಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರಿ ಸೌಕರ್ಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಕರು ಎಂದಿರುವ ತಿಳಿವಣಿಕೆಯ ಫಲ. ಹರದೇಶೀಯಸೂಭ್ರಾತ್ ಸಗರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವಾಗ ದಾರಿಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಲಂಡನ್ ಪ್ರೊಲೀಸಿನವರಷ್ಟು ಅನುಕೂಲರು ಇನ್ನಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಉದುಗೆಯಷ್ಟೇ ಗಂಭೀರ; ಶಿಂವಿಯಿಲ್ಲದ ನಡತೆ. ಮಯಾದ ದೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಯಾರನ್ನೂ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿ ಯಾವುದು ಎಂದು ಕೇಳಿಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಮೈ ಬಣ್ಣ ವೇಷಗಳನ್ನು ಸೋಡಿ ಮೂಕ ಮೂನ ತಾಳುವುದಿಲ್ಲ; ಅನಾದರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆನಾನು ಪಿಕೆಡಿಲ್ಲಿ ಸಮಿಳವದ ರಾಯಲ್ ಎಕಾಡಮಿಯ ಸೋವಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಬ್ಬ ಪ್ರೊಲೀಸಿನವನನೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಚಿತ್ರಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ವಾಕ್ಯ

ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮೆಟ್ಟಲಿಸಿಂದ ಬೀರಿಗೆ ಇಳಿದ. ಏಕೆಂದು ಸೋಡಿದರೆ — ಒಬ್ಬ ವಯೋವ್ಯದ್ದೆ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈತ ಹೋಗಿ ಅವಳಿನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕರೆತೆಂದು ಮೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ ಬಳಿಕವೇ ತರುಗಿ ನನ್ನೊಂದನೆ ಬಂದು ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದ. ಈ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೇ? ಇಂತಹ ಗಂಣ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ.

ಲಂಡನ್‌ ಸುತ್ತುವನನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನಗರದ ನಕ್ಕೆ, ರೈಲುವಾಟೆ ಎರಡಿದ್ದರೆ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಸಂದೇಹ ಬಂದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ನಿಂತು ಕೇಳಬಹುದು. ನಗರ ಸಂಚಾರಿಯಾದವನು ಹೋಸಬನಾಡಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸು ಗಳ ಬದಲು ಅಲ್ಲಿನ ರೈಲನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಆನುಕೂಲ. “ಟ್ರೈಬ್” ಅನ್ನತಾರೆ ಅದಕ್ಕೆ, ನೆಲದದಿಯಲ್ಲಿ ಇವತ್ತು ನೂರು ಅಡಿಗಳ ಕೆಳಗೆ ಸುರಂಗ ವಾಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ರೈಲುಗಳವು. ಒಂದೇಂದು ರೈಲು ನಗರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೃತ್ತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಆರೋಟು ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಥೆಮ್ಸ್ ನದಿಯ ಅಡಿಯಿಂದ ಆವು ನಗರದ ದಕ್ಕಿಣ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಲಂಡನ್ ನಗರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನನಿಯಡ ಸಂದುಗೊಂಡಿಗೂ ಆವು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ನಾವು ಬಹುದೂರ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಾರಿನ ರೈಲುಗಳಂತಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವೇಗ ಅಧಿಕ. ಪ್ರತಿ ಮಿನಿಟಿಗೊಂದರಂತೆ ಓಡಾಡುವುದರಿಂದ ಕಾದು ಕುಳಿತಿರಬೇಕಾದ ವ್ಯವೇ ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ನಗರದ ಜೊಕಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ, ‘ಅಂಡರ್ ಗ್ರಾಂಡ್’ ಎಂದು ಬೋಡ್‌ ತಗಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟಲಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದರೂ ಯಿತು. ಮುಂದೆ ನೆಲದೊಳಗೆ ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ಚಾವಡಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನೇ, ಬೆಲೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಣತುಂಬಿಸಿ ಟಿಕೇಟು ವಡೆಯಬಹುದಾದ ಯಂತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಬೆಲೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವರು ಬುಕ್ಕಿಂಗ್ ಆಫ್‌ಸಿನಿಂದ ಟಿಕೇಟು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನೂರಾರು ಜನ ಬಂದರೂ ನೂಕುನುಗ್ಗಿ ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಟಿಕೇಟು ವಡೆದು ನಾವು ಇನ್ನೂ ಆಳಕ್ಕಿಳಿಯ ಬೇಕು. ನಮ್ಮನ್ನು ಇಳಿಸಬಲ್ಲ ಲಿವ್‌ಫ್ರಾಗಳಿವೆ, ಎಸ್‌ಲೆಟ್‌ರೆಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮದುರಿನ ಸುರಂಗವಾಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯು ಇಂತಹ ಲೈನು—ಎಂದು ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರೆವಿದ್ದಾರೆ. ಕಣ್ಣತೆರೆದು ಓದಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಯಾವ ಗೊಂದಲವೂ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗದ ಟ್ರೈನುಗಳು ವಿಚಿತ್ರವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಜನ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕು. ಅದರ ಬಾಗಿಲು ತನ್ನಂತೆ ಜಡಿಯುತ್ತದೆ. ರೈಲು ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ‘ರೈಲು ತಪ್ಪಿತಲ್ಲ’ ಎಂದು ಕಳವಳಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೇನೆ ನುತ್ತೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ವೇಗವಾದ ಚಲನೆ ಯಾಂದಾಗಿ ಈ ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಶೀತಳಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಂಡಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ವಾಡು ಬಂಡರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಕುಳಿತ್ತಲ್ಲಿಯೇ ನೇರಿ ನೋಡಿದರೆ—ಇದು ಇಂಥ ದಾರಿ, ಇಂತಹ ನಿಲ್ಲಾಣ ಬರುತ್ತದೆ, ಬದಲಿಸುವ ತಾಣ ಇಂಥಿದು— ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ನಕ್ಷೆ ಇದೆ. ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು ವೆಲ್ಲೊಟ್ಟು ಹಾಸಿದ ಸೋಫಾಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಮೊದಲ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸುಖಸೌಕರ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.

ಬಂಡಿಯಾದು ಬಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರ್ಗ ಬದಲಿ ಸುಷ್ಪದಕ್ಕೆ ದಾರಿತಪ್ಪದ ಸುರಂಗಗಳಿವೆ. ಮೇಲೆ ಹೋಗಲು, ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯಲು, ಎಸ್ಟ್ರೋಟರ್ ಎಂಬ ಚಲಿಸುವ ಸೋವಾನ ವಢಗಳಿವೆ. ನೂರಾರು ಜನಗಳನ್ನು, ಅವರು ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೇ ಈ ಚಲಿಸುವ ಮೆಟ್ರುಲುಗಳು ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಂಡನ್ ನಗರ ಸುತ್ತುವಾತನಿಗೆ ಈ ರೈಲುಗಳಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಲಂಡನಿನ ಮನೆಗಳು, ಅಂಗಡಿಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಸೌಧಗಳು ಬಹು ವಿಶೇಷವೇಂದು ನನಗನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನವು ನಾವಾನ್ನರಚನೆಯವು, ಹಳೆಗಾಲದ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯವು. ಎದೆನಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಗಾಲದ ವಾಸ್ತುವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ತೀರ ಹೊಸ ಮಾಡರಿಯ ಅಮೇರಿಕಾ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ. ಆಮೇರಿಕದ ಗಗನಚಂಬಕಗಳಿಲ್ಲ; ಹತ್ತೊಂಟು ಮುಹಡಿಗಳುಳ್ಳ ಮನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ. ನಗರ ನಿಸ್ತುರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಮುಹಡಿಗಳುಳ್ಳ ಮನೆಗಳೂ, ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮನೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಣಿ ವಾಸಿಸುವ ಬಕ್ಕಿಂಗ್ ಐರ್ ಅರಮನೆಯಾಗಲೀ, ಸೈಂಟ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಅರಮನೆಯಾಗಲೀ ಹೋರ ನೋಟಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಶೇಷ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಅವಕ್ಕಿಂತ ಚಿನ್ನಾಗಿವೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಕೀನ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಒಂದೆರಡು ಹಳೆಯ ಚಚುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಅಂತಹುಗಳಲ್ಲಿ ವೆಸ್ಟ್‌ವಿನಿಸಿಸ್ಪೂರ್ ಎಬ್ಬಿ, ಸ್ಯೆಂಟ್‌ಪಾಲ್‌ಅಕ್ರಿಡ್‌ಲೂ ಮುಂತ್ಯಾ. ನೊದಲಿನದು ಗಾಧಿಕಾ ಶೈಲಿಯ ಉನ್ನತವಾದ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ. ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸುವವ್ಯೇ ಭವ್ಯತೆ ಒಳಗೂ ನೆಲಸಿದೆ. ಒಳಗಡೆ ಗಾಧಿಕಾ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ದೀರ್ಘ ಸ್ತುಂಭರಾಜಿಗಳಿವೆ. ಆ ಸ್ತುಂಭದ ಕುತಿಗಳೇ ಕಮಾನುಗಳಾಗಿ, ಆವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮರುಕಳಿಸಿ, ತೋರುವ ನೋಟ ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಈ ಸ್ತುಂಭಗಳ ಆಚೆಚಿನ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಲಕೆರಿದಾದ, ನೀಳವಾದ ಎರಡು ಜಾವೆಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರಾಷರ ಸಮಾಧಿಗಳಿವೆ. ಗೊಂಡಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಗಾಜನ (Stained glass) ಉಟಿಕೆಗಳಿವೆ. ಏದಿಕೆಯ ಮಗ್ನಿಲಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡದಾದ ಆಗ್ರಸಿನ ಸಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಲಲಿತವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿ, ವಾಸ್ತುಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮೇಳಿಸಿದ್ದಾಗೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಚಚ್ಚಾ ಅಥ ಸ್ಯೆಂಟ್‌ಪಾಲ್‌. ಫೆಮ್‌ನ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತವರಿಗೆ ಇದರ ಗೋಪುರ ಬಹುದೂರದಿಂದಲೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಫೆಮ್‌ನ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಬಾಂಬಾಗಳ ಪತಿಯಿಂದ ನಾಶವಾದನ್ನು ಇಂದೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಚಚಿರನ ಭಾಗಕ್ಕೂ ವೆಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ವಾಸ್ತು ವೆಸ್ಟ್‌ವಿನಿಸಿಸ್ಪೂರ್ ಎಬ್ಬಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಎದುರಿಗೆ ಗ್ರೇಸ್‌ ಪಾರ್ಥಿವಯಾನ್‌ ಮಾದರಿಯ ಸ್ತುಂಭರಾಜಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿರಾಮಿಸುವ ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿಯ ಗೋಡೆ, ಅದರ ಹಿಂದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆರುವ ಉನ್ನತವಾದ ಗೋಡೆ (Dome). ಈ ಮಂದಿರದ ಒಳಭಾಗವೂ ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಮುಂದಣ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಗೆಂಟ್‌, ರೋಮ್‌ ಪೊದಲಾದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಾಸ್ತು ವೈಶಿಖಿಯನ್ನು ಕಂಡೆನಾದುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಲಂಡನಿನ ಪಾರ್ಕೀನ ಪೂರ್ವ ಚರಿತ್ರಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಆದ ಮಾತ್ರೆತ್ತಿಂದು ಕಟ್ಟಡ ವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪಾಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ ಮಂದಿರ. ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತಾಯಿಯೆಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ ಪಾಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ನ ಇತಿಹಾಸ ಈ ಭವ್ಯ ಮಂದಿರದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದು, ಪ್ರಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅಂತಹ ಹಿರಿತನವು ಕಟ್ಟಡದ ಆಕೃತಿಗೂ ಇದೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಫೆಮ್‌ನ

ನದಿಗೆ ಸವಿಶವನಾಗಿದೆ. ನಗರದ ಬಾಸಂಚಿಸಲ್ಲಿ ಈ ಮಂದಿರದ ಮಾಡು, ಶಿಶರಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಷ್ಟು ಉನ್ನತ ಗೋಡೆಗಳಿವೆ. ಅದರ ಎರಡು ತುಂಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಕವಾದ ಕೊತ್ತಳೆಗಳಿವೆ; ಈ ದಾರಿಯಿಂದ ನಾವು ತುಸು ಮುಂದುವರಿದು ಹೋದರೆ ನಮಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸೂತ್ರಧಾರಿಗಳ ನಿವಾಸವಾದ ‘10 ಡೋನಿಂಗ್ ಸ್ಟ್ರೀಟ್’ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದೋ—ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬೀದಿ; ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಟ್ಟಿತ. ಈ ಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲೆದುಂಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರನ್ನಿಂದಾದರೆ ಇದೊಂದು ಮಹಾರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಕೇಂದ್ರ, ಒಂದು ಕಾಲ ದಳ್ಳಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರ,—ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಾಗಲಾರದು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಬಿದ್ದು, ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ತನಕ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಕಚೇರಿಯಾಗಿ ಒಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಾಜಕೀಯ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೇರವಣಿಗೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಉಡುಗೆ, ಆಚರನೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆವರ ಆರಮನೆಗಳ ಕಾವಲುಗಾರರು, ಯುದ್ಧ ಸ್ವಾರ್ಕರ್ಕಾಗಳ ಕಾವಲಿನವರು, ಮಧ್ಯಯುಗದ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗಿನ ಉಡುಗೆ ಘರಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾವಲು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜರಾಜೀಯರ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣವೆಂದರೆ, ಮುಂದುವರಿದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಮಧ್ಯಯುಗದ ಚಿತ್ರಯುತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅನುಕರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆ ಎಂಬುದು ಗೊಡ್ಡು, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ಯವೂ ಎಂದೆಣಿನ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹಣಕಾಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಉತ್ಸವಗಳು ನೃಥರ್ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಬದ್ಧವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಫನಿದೆ. ಅವು ಕಣ್ಣಿನ ಹಬ್ಬ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಬೇರು ಎಷ್ಟು ಹಿಂದಿಂದ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು ಎಂದು ಲಾವಣ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಬ್ಲು ಒಂದು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವೋಂದು ದಿನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಾಳಿ ಲಾರದನ್ನೇ.

ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ನೋಡುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆ, ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ! ಏಕೆಡಿಲ್ಲಿಯಂತಹ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮತ್ತು ನಾಟಿಕಶಾಲೆಗಳ ಕೇಂದ್ರ ನೋಡ ತಕ್ಕದ್ದೇ. ವಾತಾರವಾಹಿನಿಗಳು, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಪ್ಲೀಟ್‌ ಸ್ಟೀಟ್‌ಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಏನಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ? ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಬೀದಿ. ಹತ್ತಾರು ದಿನವತ್ತಿಕೆಗಳ ಕಚೇರಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಒಳಗೆ ನೆಲಿಸಿವೆ. ಹೊರನೋಟದಿಂದಪ್ರೇ ಅವು ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಾದ ಟೈಮ್ಸ್, ಡೆಲಿಮ್ಸ್‌ಲ್, ಮಂಚೆಸ್ಟರ್‌ ಗಾಡಿ ಯನ್ ನೊಡಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮಿಲಿಯಂಟ್‌ಲೆ ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಡಡಿವೆ, ಕೆರಳಿಸಿವೆ, ರೂಪಿಸಿವೆ. ಲೋಕನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಘಟ್ಟ ವೃತ್ತಿಗೆ ಕಡವಾಣ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಗ್ಗೆ, ತಗ್ಗೆ, ಜನತಕ್ಕಿಗೆ ಮಣಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿವೆ. ನಾನು ಮಂಚೆಸ್ಟರ್‌ ಗಾಡಿಯನಿನ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ, ಆದರ ವಿದೇಶ ವಾತಾರ ಸಂಪಾದಕನಾದ ಗೈವಿಂಟ್‌ ಎಂಬವನ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ. ಆತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಂಬ್ರಿಜ್‌ ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ವೇಳೆ ಟೆಲಿಫೋನ್‌ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಜರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆವನ ಕಚೇರಿ ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಮುಂಬಯಿಯ ಸಾಹುಕಾರರ ಕಚೇರಿಗಳು ಆದಕ್ಕಿಂತ ಭವ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳು ಗಳಿಸಿದ ಶಕ್ತಿ ವಚನಸ್ಸುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ. ಆವರ ಬಾತಮಿದಾರರುಗಳು ಇಳಿಕ ನೋಡುವ ಸಂಧಾನವಿಲ್ಲ, ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲ, ರಾಜಕೀಯ ಚದುರಂಗವಿಲ್ಲ. ಕಾಲಮಾನದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮಹಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿವು. ನಗರ ಸಂಜಾರಿಯಾದವನಿಗೆ ಲಂಡನಿನ ಚೌಕಗಳು (Squares) ಉದ್ಯಾನಗಳು, ಥೆಮ್ಸ್ ನದಿ ತೀರ, ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು, ಚಿತ್ರಾಲಯಗಳು, ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಆಕರ್ಷಣೀಯವೇ. ಬರಿಯ ಆವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯಬಹುದು; ಅಥವಾ ನೋಡಿಯೂ ಮುಗಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಬಂದರಿಂದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನುಪ್ರೇ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಆಗಾಗ ಸುತ್ತಿಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದುತಾವೆಂದರೆ ಟ್ರಫಾಲ್ಗಾರ್ ಚೌಕ. ಟ್ರಾಫಾಲ್ಗಾರ್ ಚೌಕನೆಂದು ಕರಿಯುವ ಬಾಯಿ ನಮ್ಮದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ, ಆ ಮಾತನ್ನು ಟ್ರಫಾಲ್ಗಾರ್ ಎಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾ

ಯಿತು. ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬೀದಿಗಳು ಸೀರುವಲ್ಲಿ ಈ ಕೌಶಲಿನಿಂದ. ಕಲ್ಲು ಹಾಸಿದ, ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ದಂಡೆಗಳುಳ್ಳ ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ಅಂಗಣ ಇದು. ಅದರ ನಡುವೆ ಉನ್ನತವಾದೊಂದು ಸ್ತುಂಭ ನಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಟ್ರಫಾಲ್ವರ್ ಯುದ್ಧದ ವಿಜಯಸ್ವಾರ್ಕವಾಗಿ. ಅದರ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಜಲಪುದ್ಧರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕೇತ್ತಿಯಾನ್ನು ತಂಡ ಸೆಲ್ಸನನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸ್ತುಂಭ ನೂರು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರ ಸುತ್ತು ನೀರಿನ ಕಟ್ಟಿಯಿದೆ, ನೀರು ಚಿಮ್ಮುವ ಸುಂದರ ಕಾರಂಜಿಗಳಿವೆ. ಈ ಕೌಶಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ಕುಳಿತಿರಲು ಕಲ್ಲಿನ ಮಂಜಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಳಿ ಬೀಸದಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತೂಕಡಿಸಬಹುದು; ಗಾಳಿ ಬೀಸುವಾಗ ಕಾರಂಜಿ ನೀರಿನ ಶುಂಠರುಗಳೆಲ್ಲ ಮುಖದ ಮೇಲೆ! ಇಲ್ಲಿ ಸಂಜೀಯ ಮೇಲಿಗೆ ಸೂರ್ಯಾರು ಜನ ಬಂಪು ಕಲೆಯುತ್ತಾರೆ, ನಾತನಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆ ಎಡೆಯಲ್ಲೀ ಸಾವಿರಾರು ಪಾರಿವಾಳಿಗಳು ಬಂದು ತಂತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ವನ್ನು ಗೊಳಿಗೆತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಜನ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಪತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವಾರ್ಕಗಳು, ವೀರರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಈ ನಗರದ ಅನೀಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿಂದ ಥೆಮ್ಪು ನದಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ದೂರವಿಲ್ಲ. ಥೆಮ್ಪು ನಗರ ಮಂಧ್ಯ ದಿಂಡ ನೇರಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಬದಲು, ಅಂಕುಚೋಂಕಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಂತಹ ದೊಡ್ಡ ನದಿಯೇನಲ್ಲ. ಅದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವಿಗೆ ಥೆಮ್ಪು ದೊಡ್ಡದು. ನದಿಯ ದಂಡೆಯು ವಿಶಾರಿಗಳ, ವಿಶ್ವಾತಿ ಬಯಸುವನರ ತಾಣ. ನದಿಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಅಡನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಆಗಲ ದಾರಿಗಳಿವೆ. ವಾರನಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ, ಜನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳು. ತಂಪುಕೊಡುವ ಮಂದಿರ ಸಾಲುಗಳಿವೆ; ಕುಳಿತು ತೂಕಡಿಸಲು ನೂರಾರು ಒರಗು ಮಂಜ ಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಾಗ ಒಬ್ಬ ಮುದಿ ಕೆಲಸಗಾರನನ್ನು ನಾತಾಡಿಸಿದೆ. ಅಂತಹ ನೀರಿನ ದಿಂಡ ಸಂಪಾದನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕುಳಿತ ಅವನ ಕೊರಗನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರವಿಲ್ಲದ ಮುಖ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದುಗೆ ಅವನ ಬಡತನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತಹ ವಿಸ್ವಾರ ದಾರಿಗ್ರಹ ಚಿತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಗೆದು. ಯಾಂಕರನ್ನು ಕಾಣಲಾರೆನು. ಕೆಲವೇ ಜನ, ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ಬದಲು ದಾರಿಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚಿತ್ರ

ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಂಗ್ಯ ಜಿತ್ತಗಳನ್ನೂ, ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ, ರಾವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿದ ಚೋಕುಗಳಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಹೋಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವರು ಹೇಣ್ಣಿ, ಆರು ಹೇಣ್ಣಿ ಎಸೆದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಒಂದು ಗಾರಿವಯುತವಾದ ಮಾಡಿಮೆ. ಇವರನ್ನು ‘ಪೇವಾ ಮೆಂಟ್ರ್‌ಅಂಟ್ಸ್‌ಸ್ಪೆಸ್‌’ ಎನ್ನಿತ್ತಾರೆ. ಇಂಥಿವರು ಬರೆದ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂತರ, ಪ್ರತಿಭೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು.

ವಷ್ಣದ ಕೆಲವೊಂದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ನದಿ ದಂಡಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಲ್ಲಿದ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ರಾಯಲ್ ಎಕಾಡಮಿಯಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಸಿಗದವರು, ಒಬ್ಬಾರ್ಬುಂಬುನಾಗಿ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಲಾರವರು, ಇಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹೋಡ ವೇಳೆ ಅಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ ಜರಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಹಾಸಲಿಲ್ಲ. ನೋಡಲು ಬರುವ ಜನ ತುಂಬ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನಗಳ ನುಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೆಲವು ನಿರ್ವಿಷಗಳ ತನಕ ನೋಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇದೂ ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನವೇ. ಸೂರು ಗಜಗಳಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಳಾಗಿ ತೊಗಿದ್ದರು. ಏವತ್ತು ನೂರು ಜನರ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ನಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಂಶರ ಮೂ ಇತ್ತು. ಕೆಲವು ತುಂಬ ಸೋಗಿಸಿ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ತಿಳಿಂಬಿಸಿದ ಹಲವು ಹೊಂಡುಗಳ ತನಕ ಬೆಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವಾಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಕಾರರು ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಚಿತ್ರ ವಿಕ್ರಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿನ ಶೇಶನಲ್ಲಾ ಗೆಲಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುವ ಜನಸಂದರ್ಭಿಗಂತ ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆತ ವರು ಸಂಭ್ರಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರ ವರಿತೀಲಿಸುವ ಆಸಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ನಿಮಶೆ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಆವರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ದಂಡಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಾವು ಥೆಮ್ಸ್ ನದಿಯನ್ನು ಬರಿದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಮಯ ಹೋದಿತು. ಸಂಚಾರದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಹಡಗುಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲೇ ಸುಳಿಯುವ ವಿಲಾಸದ ಮೋಟರ್ ಲಾಂಚುಗಳಿವೆ. ನಾವು ಹೋಡ ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ದೂರದ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಥೆಮ್ಸ್ ಫೆರಿ ಸರ್ವಿಸ್‌ಸ್‌ನ್ನು ತೊಡಗಿದ್ದರು. ವಿದೇಶದಿಂದ ಬರುವ ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುಗಳು ಈ ನದಿಯನ್ನು

ಜಾಯ್ದ, ಸಗರದ ಪೂರ್ವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಂಗುತ್ತುವೆ. ಅನಂತರ ನಡಿಯನ್ನು ಹಾಯುವ ಅನೇಕ ಸೇತುವೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರುಹರ್ವಾದಂದು ಸೇತುವೆಯೆಂದರೆ ದೇಸರಾದ ಬಿಂಬಿ. ನವಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತುರೆಡು ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಕೊತ್ತಳೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸೇತುವೆಯ ದಾರಿ ಹಾಯುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಹಡಗಳಿಗಳು ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯ ಸಂಖಾರ ನಿಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೇತುವೆ ಇಬ್ಬಗಳಾಗಿ ದಾರಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಇಂತ್ತುದೆ. ಕಡಗು ಹಾದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅದು ತಿರುಗಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸೇತುವೆಯ ಸೇರಿಟ ಮನೋರಂಧರವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಆಚೆಗೆ ಹೋದರೆ, ಉತ್ತರಾಗದಲ್ಲಿರುವ ವಾಲ್ ಮೇಂಟ್ ಕಟ್ಟಿಡ, ಸ್ಟ್ರಿಂಟ್ ವಾಲ್ ಚೆಕ್ ಪೋಡಲಾದುವು ದಿಗಂತಕ್ಕ ಆಂಟಿಸಿದ ಜರತಾರಿಯ ಅಂಚಿನಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತುವೆ. ಹಿಂದಣ ವರ್ಷ ಜರುಗಿದ ‘ಫೆಸ್ಟಿವಲ್ ಆಫ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್’ ಸಲುವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಅಮೃತವಾದೊಂದು ಮಂವಿರ ಈ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಬಳಿಯೇ ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಮಂದಿರವಿದೆ. ಅದರ ರಚನೆ ವಿಶೇಷವಾದುದೆಂದು ಕೇಳಿ ಅದನ್ನು ನೇರಿಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ದಿನ ಒಳಗೆ ಕಚೇರಿಯೊಂದು ಸಹಿತುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನನಗೆ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಲಿಳಿ.

ದಕ್ಷಿಣ ದಂಡಯಿಂದ ಸರಿದು, ತುಸು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಕಾಣಿಸುವ ಬಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಿಡಲಂಡಸಿನ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾದ ‘ಬೆಟ್ಟಿಸ್ ಹವರ್ ಓಸ್’. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲನ್ನು ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಿದು. ಈ ಕಟ್ಟಿಡವ ಗೋಡೆಗಳು, ಕೊತ್ತಳೆಗಳು, ಮೈ ರೇಖೆಗಳು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ; ಥೆಮ್ಸ್ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಕೃತಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಾಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮನೋಪರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ನನಗೆ ಬೀರಿಸಂಚಾರದ ಮೋದ ಕಡಿಮೆ. ನಯಸ್ವಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬೀಕಾದ ಚುರುಕುತನ್ನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಆಧುನಿಕ ಸಗರವನ್ನು, ಎಳಿಯನಾಗಿರುವಾಗ ಮುಂಬಯಿಯ ಹಾದಿ ಬೀರಿಗಳನ್ನು ತುಳಿದಷ್ಟು ಚುರುಕಿಸಿಂದ ತುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೆಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೃಪ್ತಿಪಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ವಾಸ್ತುರಚನೆಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದ, ಹೊಳಗಿಂದ ಕಾಣಬುದು; ಅವುಗಳ

ಸೇವಗ ರೀಂಪೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸೋಚುವುದು—ಇವೇ ನನ್ನ ಜೆವಲಗಳಲ್ಲಿದೆ, ಬಹಿರಾಸಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆ, ಎಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಫ್ರೆಡಿನೇ ಅಳೆಯುವುದು ನನಗೆ ನಾಜ್ಯಾನಾಗದು. ನನ್ನ ಸಮಯದ ಬಯಬಾಗ ಕಳೆದುದು “ಮುಖ್ಯಸಿಯವೂ”ಗಳಲ್ಲಿ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಂಡನ್‌ನ ನನಗೆ ಅಳಿವುಖ್ಯಾನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯಸಿಯವೂಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೂಲ ಅಧಿಕ; ವಿಸ್ತೃತ ಶಿಯೂರ್ ಡಾಗೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಜಿತ್ರಾಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತೇನಾದುವರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ವಿಜಾರಣೆಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪಾಠು ಚೇಳಬಹುದು.

ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಉಳಿದುಕೊಂಡೆ ಆಲ್ಫ್ರೆಡ್ ಕೋಟ್ಟ್ ನಗರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮಾವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲ್ವಿಂಗ್ ಟನ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸೆಚ್ಚುರೆಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನೆರ ಮುಖ್ಯಸಿಯವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅದರ ಮಗ್ಗು ಲಿಗೇನೇ ಇನ್ನೂ ಒಂದರಲ್ಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮುಖ್ಯಸಿಯವೂಗಳಿದ್ದುವು. ಒಂದು—ವಿಕ್ರೋರಿಯಾ ಮತ್ತು ಆಲ್ಫ್ರೆಡ್ ಮುಖ್ಯಸಿಯವೂ. ನಾನು ಹೋದ ಮುಖ್ಯಸಿಯವೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಂತಾದು. ಭೂರಾಸ್ತ್ರ, ವಾರಣಿರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ಅಂಗಗಳು. ಬಯು ವಿರಾಲವಾದ ಕಟ್ಟಡವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವಿದೆ. ನೂರಿಂದು ಮುದ್ದಿಗಳ ಮನಸೆ. ಒಂದೊಮೆ ಅಂತಸ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಡಬಲ, ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ ಸಾಲೋಡೆದು ಸಾಗುವ ಅಗಲವೂ ಉದ್ದುವೂ ಆದ ಕೊಟಡಿಗಳಿವೆ. ಕೊಟಡಿ ಎಂಬ ಮಾತೇ ಅವಕ್ಕು ಸಲ್ಲಿದು. ಅರುವತ್ತು ಎಂಬತ್ತು ಅಡಿ ಅಗಲವೂ ಮುನ್ನಾರು ನಾನ್ನಾರು ಅಡಿ ಉದ್ದುವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಕೊಣೆಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಟಕರಾಲೆಗಳ ಗಾತ್ರವನ್ನು ವಿರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಬಯುದೊಡ್ಡ ಅರಮನೆಯ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರು ಏಂದು ಭಾಗವು ವಾರಣಿರಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾದರಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಂತಾಗಿದೆ.

ಹಕ್ಕಿವರಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬೇರಿ ಕೊಟಡಿಗಳು, ಪತಂಗ, ಕೀಟಗಳಿಗೇನೇ ಬೇರಿ ಕೊಟಡಿ; ಜಲಜರಗಳೇ ಬೇರಿ ಕಡೆ; ನಸ್ತಿನಗಳೇ (Mammal) ಬೇರಿ. ಹಿಷ್ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ (Fossil) ಜೀವಗಳೇ ಬೇರಿ; ವಾರಾಚೀನಯುಗದ ವಾರಣಿಗಳ ಅವತೀರ್ಣವೇ ಬೇರಿ, ಉರಗ ವರಗವೇ ಬೇರಿ. ಹಿಂಗಿಹಲವಾರು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ತಾಸು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿದು ಸೋಡಿ ಬರುದು. ಹಕ್ಕಿಗಳ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಂದರೆ—ನೂರಿಂದು ನಾಲ್ಕು ಕೊಟಡಿಗಳಲ್ಲಿ

ಗಾಜಿನ ಕವಾಟುಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟ್ವೊ ಉನಕಾಣಪಂತ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ ಪಕ್ಕ
ವರ್ಗದ ತೋರಿಗಳಿನೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸ್ವಭಾವ, ನಿವಾಸ, ರಚನೆ
ಮೊದಲಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಲವಕ್ಷಿಗಳ
ಒಳಗನೆಂಬುದೇ ಬೇರೆ; ಪೆಸೆಂಟ್ ವರ್ಗವೆಂಬುದೇ ಬೇರೆ; ಬೇಟಿಗಾರ
ವರ್ಗ ಅದೇನೇ ಬೇರೆ—ಒಂದೇ ಒಂದೊಂದು ವರ್ಗವಲ್ಲಾ ಸಾನಿರಾರು
ತೆರತೆರನ ಹಕ್ಕಿಗಳಿನೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯು ಪಕ್ಕಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿನೆ. ಆನೇಕ
ವನ್ನು ಅವುಗಳ ಮನೆ, ಆವರಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ಪಕ್ಕಿಗಳ ಶ್ರಾಂಕಾರ, ಒಲುಮೆ, ಬೇಟಿ, ಖರುತ್ವವಾಸ(Migration)
ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಘಕ್ಕರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ
ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನ ಸ್ರೇಷ್ಠಿಕೆಗುಂಟಾಗುವಂತೆ ನಕ್ಕಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೂಚಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಪುಸ್ತಕ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ, ಲೇಖ,
ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾರಾಟಕ್ಕೂ ಇದೆ.

ಪತಂಗ ಕೀಟಗಳ ಮನೆಯೇ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದು! ನೇಲದುದ್ದುಕ್ಕೂ
ಸಾಲುಗಟ್ಟಿಲ್ಲಿಯಂದ ಬೀರುಗಳಿನೆ. ಒಂದೊಂದರ ಒಳಗಡೆ ಹಲವಾರು
ಆರೆಗಳು. ನಾವು ಒಳಿ ನಿಂತ ಕವಾಟದ ಅರೆಯನ್ನು ಎಳೆದರೆ ನೂರಾರು
ಬಗೆಯ ಕೀಟಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಜೀವನಾವಸ್ಥೆ, ಬಣ್ಣ, ಬೆಡಗು
ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಶೇಷ ವರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಹುಪ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ
ಾಷ್ಟೋದು ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆಯೇ ನಾಬ ಬೆಡಗು ನಮಗಾಗಬೇಕು.

ಜಲಚರಗಳ ವಿಭಾಗವೂ ಮೂರು ಸಾಲ್ಕ್ಯ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ.
ಹನಳ, ಕಡಲ ಹಾವು (Sea anemone) ಗಳಿಂದ ತೊಡಗಿ, ಹಾವು
ವಿಂನು, ಮಲಿನಿನು ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿಂನುಗಳಿನೆ. ಬರಿಯೊಂದು
ತಿಮಿಂಗಿಲಕ್ಕೂಗಿ ವಿಂನು ಮೊದಲಾದ ಕೂಟಿದಿಯಿದೆ. ೫೦ ಅಡಿ ಅಗಲ ೧೫೦ ಅಡಿ
ಉದ್ದ ಮೂನತ್ತು ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾದ ಕೂಟಿದೊಂದರ ಒಳಕ್ಕೆ ಆ ಕೂಟಿ
ಯನ್ನೇ ತುಂಬಿಸುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೊಂದು ತಿಮಿಂಗಿಲವಿದೆ. ಅದರ ಬೇಟಿ,
ಎಸ್ಟ್ರೋ ಉದ್ದುಮು, ಖರುತ್ವ ಯಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಷಯಗಳ
ನಕ್ಕೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ತೋರಿದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳೂ
ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ ಉರಗಗಳಾಗಿ ಒಂದು ಕೂಟಿದಿಯೇ

ವಿನಂತಿ. ಸಜೀವವೇಂಬರ್ಪು ಸೈಜವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಸೂರಾರು ಹಾವು ಗಳಿವೆ. ಮಾಲಯ, ಭಾರತದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನ ಅಮೇರಿಕದ ಆನೆಕ್ಕಂತೆ, ಅಸ್ಟ್ರೇಕದ ಚೋನ, ಮಂಬಿ—ರಾಗೆಯೇ ಆನೇಕಾನೇಕ ವಿಷ ಪೂರಿತ, ವಿಷಹಿತ ಹಾವುಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿರುಸಿದ್ದ ಮಾಲಯದ ಹೆಚ್ಚಿನೊಂದು ಮಾಲವಕ್ಕೂ ಅಡಿ ಗಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನಂಥವನಿಗೆ ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖ ವಾಗಿ ಮಾಲಗುವಷ್ಟು ಬಿಡಾರನಿಡೆ. ಹೀಗಿರಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನಸಷ್ಟನನ್ನು ಸುಂಗೀಕೆಂದು ಕತೆ ಕಬ್ಬಿಪ್ರದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಯುವಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆಯೇ ಸಹಿಸಿದೆ ಮಾಲಿ, ಜಿರತೆ ಹೊದಲಾದ ಸಸ್ತನಗಳನ್ನೂ ಒಂಸ್ಯ ಪರುಗಳನ್ನೂ ಸೋಡಿಕೊಂಡು ಮಾಗುಲ ಮನಿಗೆ ಸರಿದರೆ ಕಣ್ಣಿ ದ್ವಾರಾ ಸಂಬಳಾರದ ಶಾರಿಗೆ ಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲಮಾನ ಸರ್ದಾರ ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವ ಯುಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಕೊಟ್ಟಿಯ ಬಳಗೆ ಕಾಲಿಡುಪಾಗಲೇ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತ ಇಸ್ತೋಸರದ ಅಸ್ಥಿ ವಂಜರವನ್ನು ಕಂಡು ದಿಗಲು ಹಾರುತ್ತದೆ. ತಿಮಿಂಗಿಲದ ಗಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ; ಅದರ ಬಾಲದ ಕುಟಿ ಯಿಂದ ಮೂಡಿಗೆ ಏಂಬತ್ತು ಅಡಿಯಾದಿತು. ಹೀಂದಿನ ವರಡು ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಈ ಹೆಗ್ಗೊಳಿಯ ಎತ್ತರ ಮಾಲವತ್ತು ಅಡಿ ಏಕ್ಕುತ್ತು. ಅದರಾತ್ಮಿನ ಪಾರ್ಷವೇನ ಯುಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಈ ಹೆಗ್ಗೊಳಿಯ ಮಾನ್ಯಲಿಗೇನೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೃಗ ರೂಪಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಖಡ್ಡಮೃಗದ ಕಾಲುಗಳು, ಕಮಲನ ಮೈ ಮುಖ; ಮಾನಲು ಕಂಡು ಬಣ್ಣಿ. ಇದು ಅಸ್ಥಿವಂಜರವಲ್ಲಿ. ಜಮ್ಮು, ಮಾಂಸ ಸಣಿತವಾಗಿ ಖಿಮಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪುಗಟ್ಟಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಶರೀರ. ಯುಗಮಾನಪ ದೇಸೆಯಿಂದ ತುಸು ಮುದುಡಿದೆಯವ್ಯಾ. ನೋಟಕ್ಕೆ ಅಸ್ಯಾರೂಪ; ಘೋರಾಕಾರ. ಅವನ್ನು ಕಾಣುವವರಿಗೆ ಮಾನಸ್ಯ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಣಿತಾಲಿ ಎನಿಸಬೇಕು—ಇಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿರುವಾಗ ಅವನ ಕುಲಮಂಟ್ಟದೆ. ಅನಂತರ ಹುಟ್ಟಿ ಇಂಥಪ್ರಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಪಾರಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವಯುಗದ ಇನ್ನು ಆನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿವೆ. ಕೂದಲುಳ್ಳ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯಾದ ಮಾಮತಾ ಇದೆ. ಮಾಮತಿನ ಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಅಸ್ಥಿವಂಜರಗಳಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಸ್ಟ್ರೇಕದ ಆನೆಯ ಗಾತ್ರವನ್ನು ವಿಳುವ ಗಾತ್ರ; ಅತಿ ಉದ್ದವಾದ ಹೊರಲಾರದವ್ಯಾ ಭಾರವುಳ್ಳ ದಾಡಿಗಳು.

ಉನ್ನತನ್ನ ಕಡ್ಲೀ ಕನ್ನಬಾಯಿಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ, ಬಡುಕು ಕಷ್ಟವಾಗಿ, ಕುಲಸಾತಗೋಂಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ಹುಲಿಯಿದೆ— (Sabre toothed tiger) ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವ ಅಸ್ತಿಪಾಜರಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲಿ, ಸೆಲದಲ್ಲಿ ಕೋಟಿಗಟ್ಟು ಲೆ ವರ್ಷಗಳ ಹೀಂದಕ್ಕೆ ಕೂಡುಗಿ ಬಿದ್ದು, ಶಿಲೆಯ ಪದರಿನೊಡ ಸೆಯೇ ಹೇಳವಾದ ಶರೀರಗಳಿನೆ. ಹೆಣ್ಣು ನೆಲದ ಸಂಸ್ತರದಲ್ಲಿಂದಾಯಿತು. ಮಣ್ಣದ್ದುದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿ ಶಿಲೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರೂಪಗಳ ಮುದೆ, ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಂತನವಾಗುವಂತೆ ಅಚ್ಚಿತ್ತಿತು. ಇವಕ್ಕೆ ‘ಘಾಸಿಲ್ಲ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸೂರಾರು ಘಾಸಿಲುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಉರಗವು ಪಕ್ಕಿಯಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ಕತೆ, ಉರಗ ಗೌಳಿಯಾದುದು, ಆಸಂತರ, ಇತರ ರೀತಿಯ ವಿಕಾಸಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದು—ಇವೇ ಹೊದಲಾದ ವಿಜಾರಗಳು ಕಣ್ಣದುರಿಗೆ ತೋರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಿಜ, ರತ್ನಹೊದಲಾದವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ನಾನಾ ವಿಧಜ ಅದುರುಗಳೂ, ಶಿಲೆಗಳೂ, ಕಲ್ಲುಗಳೂ ಸೂಳಲ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಶೀಲನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಸೂರ್ಯನ ವಿಲಾಸದಿಂದ ಸೆಲ, ಜಲ, ಮುಗಿಲುಗಳು ತೋರಿಸುವ ವೈಖರಿಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವರ್ಣ ವೈಖರಿಯು ಭೂಗಭ್ರಾದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ—ಆ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ ಒಂದೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ತುಣುಕು ಅಂಗ್ರೇಯಲ್ಲಿ ನಿಳ್ಳಬಲ್ಲಿ ರತ್ನನಗರಿಯೋ ಸುವರ್ಣಪುರಿಯೋ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಕೃತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಸ್ತುತಿ ತಿರುವಿಪಾಠ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬದಲು ನಾಲ್ಕು ರಿಂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸುತ್ತಾಡಿದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾಣಿಕೋಟಿಯ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮ ಹಂಟ್ರೀತು. ನಿಸರ್ಗದ ಚೆಲುವನನ್ನು ಕುಡಿಯ ಬಲ್ಲಿ ನಮ್ಮುಕಣ್ಣ ಅರಳಿತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಸಿಯ ಮುಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲಿ. ಮುಂಬಯಿ ಮದರಾಸಾಗಳಲ್ಲಿನೆ. ಆದರಿಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ ಸಾಲದು. ಪಶುಪಕ್ಕಿಗಳ ಶವವನ್ನು ಕೊಯ್ದು ತುಂಬಿಸಿ ದೊಲಿಯುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಓರಣ ಸಾಲದು. ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ತೋಗಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ತುಂಬಿಸುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಹೊಂದಿಸುವ ಕಳೆ ಹೊಚಿಯ ಕೆಲಸವಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವೃತ್ತಿ. ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿ ಶರೀರವೆ

ಮೈಜ್‌ನಿಕ್ ಸಿದ್ರತ್ಸ್ ನಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ತೋರಿಸಲು ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಚಯ ವಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಬೆಳೆಯಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಗ್ರಹ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬೆಳೆಯಿರುವುದಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ-ನಮ್ಮ ಮುಂದಾಗಿ ಗಳಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನ ಜನಕೆಗೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅನಿಸಿದಿರುವುದು.

ಕೆನ್ನಿಂಗ್‌ಟನ್‌ನಲ್ಲೇ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವಿದೆ— ಅದು ಸಾಯನ್‌ನ್ನ ಮೂರ್ಸಿಯವಾ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ದಿನ ಹೊಗಿದ್ದೆ. ಇದು ಅವಾರವಾದ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ-ಯಂತ್ರ, ಪಿಜ್‌ನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ಎಡ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಒಂದು ಗುರುತಿ ಸಿದ್ದ ನೆಲವಿದೆ. ಸುಮಾರು ಸೂರು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಮಾಡಿಸಿದ ಭಾರವಾದ ಗುಂಡೊಂದು ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲಕ್ಕೆ ಸವಿಷಪವಾಗಿ ತೂಗಿ ಸಂತಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವೃತ್ತಾಂಶವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಗುರುತುವಾಡಿ ಇಟ್ಟು ದ್ವಾರೆ. ಆ ಗುಂಡು ವೃತ್ತದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ಹನೆಳ್ಳಿಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಸಮಾಗಿ ಆ ಗುಂಡನ್ನು ತೂಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಗಡಿಯಾರದ ‘ಪೆಂಡುಲನ್‌’ನಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿಮಿಷ ಸರಿದಂತೆ ಅದರ ತೂಗುವ ಪಥ ಬದಲಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಘಂಟೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾವಿ ತನ್ನ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ವೃತ್ತ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಗುಂಡು ಅದರಿಂದ ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಏಕಾರಂಡಿಗಳಿವೆ.

ಬಿಟ್‌ವ್ ವಿಜ್‌ನಿಗಳು ಈ ತನಕ ಯಾವಾನ ಯಂತ್ರತೋಧನೆ, ಮೈಜ್‌ನಿಕ್ ತೋಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದಾರಿಯೋ ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಿ ಉಪಕರಣ, ಸಾಧನ, ಯಂತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಇಲ್ಲಿದೆ. ವಾಟ್‌ನ್, ಸ್ಟ್ರೇನ್‌ನ್, ಫೆರಜಿ, ವೊದಲಾದವರು ಬಳಸಿದ ವೊದಲ ಸಿಮಾರಣಗಳಿವೆ. ಅನಂತರ ಈ ಮೂಲ ನಿಮಾರಣಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಮಾಡಿದಂಥ ಪ್ರತೀಯೊಂದು ಯಂತ್ರಸಲಕರ ಸೆಯ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಉಗಿ ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ವಿಕಾಸ, ಉಗಿ ಟಿಬಾರ್‌ಯಿನ್‌ನ ವಿಕಾಸ, ಗೇಸ್‌ ಟಿಬಾರ್‌ಯಿನ್‌, ರೈಲು, ಮೋಟರು, ಸ್ಕ್ರೀಕಲು, ಹೊಲಿಗೆ ಯಂತ್ರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೆಚ್ಚಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು, ನಾವೇ ನಡೆಯಿಸಿ ನೋಡಬ್ಲಿಂಥ ಅನುಕೂಲತೆಯಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನ ಯಂತ್ರ

ನಿವರ್ಣಿಕಾರರು ತಾವು ಸಿಮಿಸುವ ಯಂತ್ರಗಳ ಮಾಡರಿಯನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೋಟರ್ ಎಂಜಿನ್, ಗೇಸ್ ಎಂಜಿನ್ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಡ್ಯಂತ ಅಥವಿಕ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನು ಹೊರ ಮೈ ಸೀಳಿ ಒಳಗಿನ ರಚನೆ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬರಿಯ ಸ್ವಾಕ್ಷರ ಯಾವೆಲ್ಲ ಆಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾದು ಇಂದಿನ ದೀಪೀ, ಬಿ. ಎಸ್. ಎ. ಮಾಡರಿಗಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ವರಿಗೆ ಆದ ಎಳ್ಳಿ ವಿಚಿತ್ರ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಪೀನನ್ನನ್ನೆ ಮೂಲ ಉಗಿಯಂತ್ರವಿದೆ. ಅನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಧಾಗಾತ್ಮದ ಎಂಜಿನುಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ಸಾಲದೆಂದು, ಸೆಳ್ಳಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನು ಖ್ಯಾದ್ದಾರೆ. ಗುಂಡಿಯೋಂದನ್ನು ಒತ್ತಿದರೆ ಅವುಗಳ ಚಲನೆಯು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಬಗೆ ಯಾಲ್ಲಿ ಹಡಗಿನ ವಿಕಾಸ, ಉಗಿಹಡಗುಗಳ ಮಾಡರಿ, ಯುಢ್ಣ ನಾವೆಗಳು, ಟೊಪೆಡೊ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದೂ, ಯುಕ್ತಪ್ರಮಾಣ ದವೂ ಇವೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ತ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಬೆಳೆದರೆ ಸಾಲದು, ಕಿರಿಯರಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನ ಬೆಳೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ—ಎಂದು ಒಂದು ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಎಳೆಯಿರಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಂಫಲಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಧ್ವನಿ ಹಂಟ್ರಿ ಹಾಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಧ್ವನಿ ವಿದ್ಯುತ್ತಾಗಿ ತಂತ್ರ ಯಾಲ್ಲಿ, ಟೆಲಿಫೋನಿನಲ್ಲಿ, ರೀತಿಯೋದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಯಂತ್ರಸಲಕರನೆಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾನುವೋಂದು ಒಂದು ಧ್ವನಿವರ್ಧಕದ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತೇ ಗುಂಡಿಯೋಂದನ್ನು ಒತ್ತಿತೆಂದರೆ, ಎದುರೋಂದು ಗಾಜಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಬೆಳಕಿನ ಅಲೆಯಾಗಿ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂದು ಚಲಿಸುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವರದ ಏರಿಂಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಘೃಶ್ಯ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತವೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇವ್ವು ಕೆಲಸ ಸಾಲದೆಂದು, ಈ ಮೂಲಸೀಯೆಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪನ್ಯಾಸ ಏರ್

ಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಚಲಚ್ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಕಾಲೀಜಿನ ಹೊರಗೂ ದೊರೆಯುವಂತೆ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಜನಾದುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೀಜಾಗಳಿಗೆ ಬೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಣ ಸುರಿದು ದಿವ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನೇನೋ ಒದಗಿಸುತ್ತೇವೆ-ಮುಂದೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಗ್ರಹವಿಲ್ಲ; ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಗಳಿಲ್ಲ; ಉತ್ತಮ ಪಂಡಿತರನ್ನು ತಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಟ್ಟಡಗಳು ವಿದ್ಯೆಯ ಗೋರಿಗಳಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆ.

ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹೆಸರಾದ ಆಕ್ರಾಫಡ್ ವಿದ್ಯಾಮಂದಿರಗಳನ್ನೂ, ಹೊಲೆಂಡಿನ ಲೀಡ್ಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ಅವುಗಳ ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ತೃಯಗೊಂಡೆ. ಆಕ್ರಾಫಡ್, ಲೀಡ್ಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಕತ್ತಮಾನಕಾಲ ಬಾಳಿದುವು. ಅಲ್ಲಿನ ವೈಭವವು ತೋರಿಕೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದು. ಅವರ ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿರುವ ಪಂಡಿತರುಗಳ ಹಿರಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಳಿಯ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳೆಂಬಾವು ಕೇವಲ ಅಷ್ಟೂ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ. ಬರಿಯ ನಾವಿನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಇರುವುದಲ್ಲ. ಸಂತೆಯ ಜನಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾಲಿ, ಸಿಂಹಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬೆರಗು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಅವುಗಳದ್ದಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಕೆಲಸ ಸಾರಜನಿಕ ಕರ ಜ್ಞಾನ ವಿಸ್ತೃತಣ. ಅವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯಗಳೇ. ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನಾಗಿ ಸಂಜಾರದಿಂದ, ಗ್ರಂಥದಿಂದ, ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ವಸ್ತು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರವು ಅವನಿಗಾಗಿ ಈ ಮೂಲಸಿಯವರೂ ಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಕಲಸ, ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೂತೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕರನ್ನು, ಸಂಶೋಧಕರನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿ ತಂದುದನ್ನು ವಿಚಕ್ಷಣರಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗೂ ಈಗಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೂ

ಹೊಂದಿಕೆ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಿ ಮೊದಲಾದು ಪುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ನಾಗ ಅಪುಗಳ ಆವರಣದ ಕಲ್ಪನೆ ನಮಗಾಗು ಮಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ತಂದು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ಣಾತ್ಮರು ಈ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮುಂದು ವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಘಂಥಿಸಿದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೃತ್ಯುಸಿಯವರು ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿದೆ. ನಾನು ಕಂಡಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸೋರ್ಕಾಹೋವರ್ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವೂ ಹಿರಿದಾದುದು. ಬಹುನ್ಮಾನ್ಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮನುಷ್ಯ, ಒಂದೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ, ಈ ತೆರನ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು.

ಭಾರತದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಜನರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸಚ್ಚೇರಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನೆರಿ ಮೃತ್ಯುಸಿಯಂ, ಸಾಯನ್ನಾ ಮೃತ್ಯುಸಿಯವಿನಿಸಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೋ ಇಲ್ಲವೇ ನಾನರಿಯೆ. ಆದರೆ ಮೊದಾವೂ ಟುಸಾಡಳ ಮೇಣದ ಗೊಂಬೆಗಳ ಮೃತ್ಯುಸಿಯವಿಗಂತು ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದು ಪ್ರೇಚನಾನಿಕ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲವೇ ಕಲಾಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಸಹಗನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರದೇ ಆದ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಂದು ಆದಕ್ಕೂಂಟು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಾ ಸ್ಥಾಪಕಳು ಮೊದಾವೂ ಟುಸಾಡಾ ಎಂಬವಳು. ಅವಳ ಸಂತತಿಯವರು ಅದನ್ನೀಗ ನಡಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆ ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮಹಿಳೆ; ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನವಳು. ತನ್ನ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶ್ರೇರಿ ಪರಾಯಣದ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೂರಿಸ ತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಪರಾಯಣದ ಬಂಡಗು ಇಂದಿನ ಟುಸಾಡಾ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ನಿಶೇಷ ರೂಪ ತಾಳಿದೆ. ಇದು ಕುತ್ತಾಹಲಕಾರಿಯಾದ ಒಂದು ಸಂಗ್ರಹವೇನೋ ಸಿಜ. ಇದಿರುವ ಭವನ ಮೂರಂತಸ್ಸಿನ ದೊಡ್ಡ ಮನೆ. ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಅಂತ ಸ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ನೇಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ವಿದೆ. ಫಾರ್ನ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳ ರಾಜಮನುಸ್ತಕನದ ಸಂತಾನವೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೇರಿ ಎಂಟೋನಿಯಸೆಟ್, ಹರಿನಾಲ್ಕು ನೆಯ ಲಾಯಿ, ನೆಪ್ಪೋಲಿಯನ್ ಮೊದಲಾದವರು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ ಪರಂಪರೆಯ ಜಾಜರು, ಎಡ್ವರ್ಡರು, ಎಲಿಜಬೆತ್ ಮೊದಲಾದವರು ಇಲ್ಲಿ ಸಜೀವ ದೀಂಬಷ್ಟು ಜೆನಾನ್‌ಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾಲ್‌ಮೆಂಟ್

ಪ್ರಮುಖರಾದ ಗ್ಲೋಫ್ ಸ್ಟ್ರೀನ್, ಡಿಸ್ಕೆಲ್, ಕ್ರಾನ್‌ವೆಲ್, ಲಾಯಡ್ ಜಾಜ್‌ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನುಭಾವರುಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಈ ಪರ್ಯಾಪರೆ ಇವತ್ತಿನ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕೆಬಿನ್‌ಟ್ರೀನ್ ಸದಸ್ಯರ ತನಕವೂ ವಾಯಾಸಿದೆ – ಅದರೆ ಈದನ್, ಮಾರಿಸನ್, ಎಟ್ಲೀ, ಚಚೆಂಟ್‌ಲ್ರ್ ಮೊದಲಾದವರ ಗೊಂಬೆಗಳೂ ಇಲ್ಲವೇ.

ಈಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವನದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ತದ್ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹುಗಳಲ್ಲಿ ನೆವ್ರೇಲಿಯನನ ಕೊನೆಗಾಲವ್ರೋಂದು. ಕಳೆದ ಏರಡು ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಸೇನಾನಿಗಳೂ ರಾಜ ತಂತ್ರಜ್ಞರೂ ಚಿತ್ರಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಯಾನ್‌ಸ್ಟ್ರೀಟ್‌ ಸ್ಟ್ರೀಟ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಾರೆ-ಲಿಂಕನ್, ವಿಲ್ಸನ್, ರೋಸ್‌ವೆಲ್ಟ್, ಟ್ರಾಮನರ ತನಕ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಪೌರಾಣಿಕ್‌ದೇಶಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತರಾದವರಿಂದರೆ ಕೆಲವು ಜನ ಮಾತ್ರ-ಯೈಲಿ ಸಿಲಾಸ್, ಗಾಂಧಿ, ಜಿನ್‌ನ್, ನೆರ್ಮರು, ಜಾಂಗ್‌ ಓ ಶೇಕ್‌, ಸೇನಾನಾಯಕ-ಇವರುಗಳು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನೆಹರು ಗಾಂಧಿಜಿಯವರ ಗೊಂಬೆಗಳು ಮಾತ್ರ, ಅವರನ್ನು ಕಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೂಡಲಾರದಂತಹ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿನಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಇದು ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಪ್ರವಂಚದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಟಗಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಶೇಕ್‌ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ತೆಲ್ಲಿಯಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೂರ್ಕಿಗಳಿವೆ. ಎಷ್ಟೋ ವಿಗ್ರಹಗಳು ತದ್ವಾರಾವಾಸಾನ್ಯವುಳ್ಳವು. ಹಾಯಿತಃ ಇದಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ಮೇರಂ ಬಿಳಿ ತೊಗಲನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ್‌ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಒಷ್ಣದೋ ಏನೋ!

ತೀರ ಕೆಳಗಿನ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಗೆ, ಚಿಂಬರ್ ಆಥ್ ಹೊರರ್ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಲ್ಲಿರುವುವು – ಅನಾದಿಕಾಲದ ಮಾನವನ ಹಿಂಸಾ ವಿಧಾನಗಳು. ಹಿಂದಿನ ಯಾಗದವರು ಒಬ್ಬ ಆವರಾಧಿಯನ್ನು, ಕೊಲೆಗಜುಕನನ್ನು, ಸರೆಯಾಳನ್ನು ಎಂತಹ ಕ್ರಾರ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಲಿ ತ್ರಿಡ್ವರೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಮಾನುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲ; ಚೆಕ್ಕ ಮಾಡಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸದೆಂದೇ ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾನದಿರದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನಿನ ಹೆಸರಾದ ಕೊಲೆಗಜುಕರ ಗೊಂಬೆಗಳಿವೆ. ಅವರ ಸಾಲಿನಲ್ಲೀ ಹಿಟ್ಲರ್,

ಮುಸೋಲಿನಿ, ಗಾಬೆಲ್ಲೊ, ಸೋರಿಂಗರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿರಿಸಿದ್ದ ನ್ನು ಕಂಡರೆ ನಾಗೆ ತುಸು ಆಕ್ಷಯವಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತವಾದೋಂದು ದೇಶ, ಯುದ್ಧ ಕಾಲದ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಆಗ ಹೇಗೆ ಕಂಡರಲಿ, ಶಾಂತಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದಾದ ಬಗೆ ಇದಲ್ಲಿ-ಎಂದು ನನಗನಿಸಿತು. ಜಮಾನಿಯು ಸೋಲುವ ಬಿಂಬಿ ಗೆದ್ದಿತ್ತನ್ನು ನ. ಆಗ ಹಿಟ್ಟಿರನ ಸಾಫ್ ನದಲ್ಲಿ ಚಚ್ಚಲನ ಗೋಂಬೆಯ ಸ್ವಿಂಡಲ್ ಪ್ರಾಣದಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಸಭ್ಯತೆ ಒಸ್ಪೀತೇ?

ಈ ಮೂರ್ಸಿಯವಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂತಸ್ತು, ವಿವಿಧ ವಿಸೋದ ಗಳಿಗೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಜಾಜಿಗೂ ನೀಸಲಾದ ಮನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆನೇಕ ಸ್ವಯಂ ಜಾಲಕ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನಿಃಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಪೆಸ್ಸಿಗಳನ್ನು ಆವೃಗಳಲ್ಲಿ ಧಾಕದರೆ ಒಂದೋಂದು ಬಗೆಯ ಫಲವಾಗ್ತಿ. ಒಂದು ಸಮ್ಮತೊಕ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದು ಚಿಕ್ಕ ಗೋಂಬೆಗಳ ಚಂಡಾಟ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕುನೆಯದು ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಲ ಯಾದವನಿಗೆ ಸಿಗರೀಟನ್ನೋ ಇಸ್ತೇನನ್ನೋ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ವಿರಾಮವಿಡ್ಡರೆ, ಉತ್ತಾಪನಿದ್ವಾರೆ ಇಂತಹ ಇವುತ್ತು ಮೂರತ್ತು ವಿಸೋದ ಗಳಿನೆ. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬೇರೆಯೇ ತೆರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನೋಡಿದರಾಯಿತು.

ನಾನು ಲಂಡನ್ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಆನೇಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿದ್ದುವು. ಅಂತಹುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಡೋನೇಸ್ಯ ಸರಕಾರ ಏರ್ ಡಿಸಿಡ ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನವೂಂದು. ಆನ್‌ಎಂಡ್ ನೆವಿ ಸ್ಟೋರ್ಸ್‌ನ ಒಂದು ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಮ ಸಡೆದಿತ್ತು. ನಾನು ಇಂಡೋನೇಸ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನವಿಂದ ಕುಶೂ ಯಲಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಪ್ರದರ್ಶನದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಚಿತ್ರ, ಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದುವು. ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಬಡಕಲಾಗಿತ್ತು; ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ೧೯೩ ಸೀರಾಕಫ್ ಕವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ದೇಶಿಯರನೇಕರಂತೆ ಅಲ್ಲಿನ ಕಲಾವಿದ್ವಿಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿತ್ರ ಶೈಲಿಯ ಹುಚ್ಚಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಕಾರ ಏನೂ, ಹೇಗೂ ಬರೆಯ ಬಹುದಾದಂಥ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂದು ಅವರು ಸಾರುವಂತಿತ್ತು. ಅವನ ಸಾಫ್ ತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅಳ್ಳಿಗಳಿಯುವವರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೊನ ಕ್ರೆಲಿಯೇಂದೇ ಕಲೆಯಾಗಲಾರದು. ಪರದೇಶೀಯರ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಲೆ ಬೆಳೆಯಲಾರದು. ಒಂದೋಂದು ದೇಶಕ್ಕೂ ಒಂದೋಂದು ಪರಂಪರೆಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕಡುಮಕೊಂಡೆನ, ತನ್ನ ದೇಶ ಆದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಾಫ್ ಪಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ

ಅನ್ಯರ ಪರಂಪರೆಯಾನ್ನು ಬಳಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವುದು ಕಣ್ಣ. ಅನುಕರಣೆಯೆಂಬುದು ತೀರೆ ದುರ್ಬಲ ದಾರಿ. ಹೊರಗಿನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತಂದುದರಿಂದ ನಾವು ಹೊಸಬರಾಗುತ್ತಾರೆನು. ನಮ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಹಂಬಲ, ಚಿತ್ರಸುವನಿಷಯ, ವಸ್ತು ನಮ್ಮಡಾಗಿರಬೇಕು, ನವೀನವಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮನೇ ಆದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ನಾನು ಕಂಡ ಇಂಡೋನೇಸ್ಯದ ಈ ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ ತುಂಬ ಬಡವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕು.

ಈ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾವಾ ದೇಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾದ ಬತಿಕಾ ಕೆಲಸ, ಜರತಾರಿ ಕೆಲಸ, ಕೆತ್ತನೆ ಮೊದಲಾದ ಕುಶಲವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವಿದ್ದುವು. ಆ ಭಾಗ ಅವೇಕ್ಕಾಂದು ಪ್ರಷ್ಪರಾಗಿಲ್ಲವಾಗಿ ದ್ವಾರೂ ಮಾಡಿಗಳೇನೋ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದುವು. ಮತ್ತೊಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದ ಸಿದ್ಧ, ಅಸಿದ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಚಿತ್ರಣವಿತ್ತು. ಟೀಸಿಯೋಕ್ಕಾ, ಅಕ್ಕಾ, ಬಿದು ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನ್ಯಾನಾಯಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು. ನಾನು ಅನುಕರ ಲೀಡನಾ, ಎನ್ಹಾ ಸ್ವರೂಪೆನ್ಹಾ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಂಥ ಇಂಡೋನೇಸ್ಯದ ಬಹು ಸೋಗಸಾದ ಕಲಾಸಂಪತ್ತಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಕ್ಕಳಾಟನೆನಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಏರ್ಡಿಸಿದವರು ಇಂಡೋನೇಸ್ಯದ ರಾಯಭಾರಿ ಕಚೇರಿಯವರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂತಹ ಒಂದು ಕಲಾ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ರಾದ ನಾವು ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ ಸಡೆಸುಪ್ರದಾದರೆ, ಇಂತಹ ಅರ್ಥ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ವಿಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿತೋರಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಪೌರಾಣಿಕ ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾಣದ, ತಿಳಿಯಡ ಕುರುಡರಲ್ಲಿ ನಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪಡೆದವರು ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಲು ನಮ್ಮ ಕಾರಣವಂದರೆ—ನಮ್ಮ ಪೌರಾಣಿಕ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ತಕ್ಕ ತಜ್ಞರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಿದೆ, ನಂಬಿರಿಷ್ಟರುಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ಬಡಗಿಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಂತಿರುವುದು. ಇಂಡೋನೇಸ್ಯದ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನ ಪೌರಾಣಿಕ ಜನಗಳ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಬೇಕು.

ನಾನು ಲಾಡನಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನನ್ನು ಕಾಣಲಿ—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಂಡನ್ ನಗರದ ಕೈಪಿಡಿ ನನ್ನಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಮುಕಾದಿಸಿದ ಯಾವುದನ್ನು ಆರಿಸಿ ನೋಡಲಿ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿ, ಯಾವ ದಿನ—ಎಂದು

ಅಳಿದು ವಿತರಣೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದೇ ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಸತ್ತ ಮೃಗಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಂಡೆ ನಾನು, ಬದುಕಿದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕುಳಿದೇನೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಪ್ರಪಂಚ ಬರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್, ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ ಮೊದಲಾದ ‘ಜ್ಲಾ’ಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರ, ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಪ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿರುವಂತಿಲ್ಲ. ಲಂಡನ್ ನಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಮೃಗಾಲಯಗಳಿವೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಜಾಲ ಅಲೋಚಿಕಲ್ ಉದ್ಯಾನವೈಲ್‌ಎಂದು. ಈಸು ದೂರದ ವಿಷಿನೇಡ್ ಇನ್‌ಎಂದು. ವಿರಾಮ ಸಾಲದಿನ್‌ದರಿಂದ ನಗರದೊಳಗಿನ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು. ನಾನು ಆರಿಸಿದ ದಿನವೇನೋ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಆದಿತ್ಯವಾರ. ಲಂಡನಿನ ನಾಗರಿಕರು ವಿಹಾರ, ವಿಶ್ವಾಂತಿಗಳ ಒಂದು ತಾವನ್‌ಲ್ಯಾ ಬಿಟ್ಟಿರದ ಏನೆ. ಮೃಗಾಲಯದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಂದು ತಾಸಿನಷ್ಟು, ಕಾಲ--ಕ್ರೂ ನಿಂತಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಳಹೋಗುವ ಮೊದಲೇ ಕಾಲು ದಣೆದುಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಆಲಯವನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಅದರ ಹೊರಗಳ ವಿಶಾಲ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಂದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿದೆ.

ಈ ಮೃಗಾಲಯ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು; ವಿಷಿನೇಡಿನಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಸ್ಯಾಸರ್ಕ ಅವರಣ ಉಳ್ಳದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದೊಂದನ್ನೂ ನಾನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ— ಉಳಿದಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವಾಷ್ಟೀ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಬೇಟೆಗಾರ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಇವುತ್ತಕ್ಕ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ ಗೂಬೆಗಳೇ ಇವೆ. ಅವ್ಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯೇವಿಧ ಹದ್ದು, ಗಡುಗ ಮೊದಲಾನುವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಮೃಗಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರದ ಒಂದು ಸಂಗ್ರಹ— ಪೆಂಗ್ನಿನಾ ಪಕ್ಕಿಗಳದು. ಇಲ್ಲಿನ ಪೆಂಗ್ನಿನಾ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟು ಅರಸು ಪೆಂಗ್ನಿನಾಗಳಿದ್ದವು. ದಕ್ಕಿಣ ಧ್ರುವವಲಯದ ಈ ಪಕ್ಕಿಗಳ ತೇವಿಯೇ ತೀವಿ! ಸರ್ಕಾರಿನ ರಿಂಗ್ ಮಾಸ್ಪರುಗಳಿಂತೆ ಬಿಳಿಯಂಗಿ, ಕರಿಕೋಟುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಂತಿರುವ ಅಪುಗಳ ಸದೆಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್‌ಎಂದು ವಿಶೇಷ ಮೃಗವೆಂದರೆ ಹಿನ್ನಾಲಯದ ಪಂಡ. ಪಂಡ ಕೆಂಚುಗೂಡಲಿನ, ಮರವನ್ನೇರುವ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಕರಡಿ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾನೆಂಥ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಉಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ವಿಶೇಷ—ಲುರಗದ ಮನೆ. ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಗೊಳಿ, ಓತಿ, ಉಡ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಕಲೆಯ ಹಾಕಿ ದ್ವಾರೆ. ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಗಾಜಿನ ಕೊಟೆಯಿಂದ. ಅವಕ್ಕು ಹಿತವಾದ ರವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪರಾರ್ಥಿದೆ; ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಕ್ಕುದಾಡಿನ ಅವುಗಳ ಸ್ವೀಸರ್ಗಿಕ ಅವರಣಗಳಾದ ಕಲ್ಲು, ಮುಳ್ಳು, ಮರಿಡಿಗಳನ್ನು ನಟ್ಟು ನಿಜತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಲ್ಲಿ ದಕ್ಕಿಣ ಅಮೇರಿಕದ ಇಗುವಾನ್, ಮಾನಿಟರಾಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆ; ಮೊಸಳಿಯ ಪ್ರಫೇದವಾದ ಎಲಿಗೇಟರ್ ನೋಡಿದೆ. ಬಿಟ್ಟು ಹಾವುಗಳನ್ನು ಹೊರಗೊಂದು ಕೃತಕ ರ್ಯಾಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದರಾದರೂ ಈ ಗಾಜಿನ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅನ್ಯ ದೇಶೀಯ ಹಾವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಿತ. ಮೈವರ್, ರಸೆಲ್ಸ್ ಮೈವರ್ (ಕನ್ನಡಿ ಹಾವು) ಟಿಟಲ್ ಸ್ವೀಕಾ, ಕ್ರೀಟ್ (ಕಡಂಬಳ) ನಮ್ಮ ದೇಶವ ಸರ್ವ, ಕಾಳಿಂಗ, ಗಳವೇ. ಆಸ್ಟ್ರೇಕದ ಇನ್ಡೂ ಕ್ರಾರವಾದ ಸರ್ವವೂ, ಕಷ್ಟ ಮಾಂಬ, ಯಸುರು ಮಾಂಬ ಮೊದಲಾದ ವಿಷದ ಹಾವುಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ, ಮಲಯಗಳ ಹೆಚ್ಚಾದ್ದಾಗಿವೆ. ಆನೆಕೊಂಡ ಕಂಡೆನೋಂ ಇಲ್ಲಿಪ್ರೇ ನೆನಪಾಗದು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾದ ಲುರಗದ ಮನೆಯಿರು ಪುದು ಕಲ್ಪತ್ರೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ. ನಾನು ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಗ್ರಹ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಂಶರ! ಇದ್ದ ಹಾವುಗಳು ಸತ್ತರೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸತ್ತರೆ ಅವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಶೇಖರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಪವಿಗಳು.

ಅವರ ಮೃಗಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಕರ್ಯವೆಂದರೆ—ತಾಸು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ನೋಡುತ್ತ ಅಲೆದಾಡುವ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗ ಹಸಿರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕುಂಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿಯ ಮನೆಗಳಿವೆ; ಆಟದ ತಾಣಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿರಾಸಿ, ಉಪಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸುಖ ವಾಗಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಬರಬಹುದು. ಉಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿನ ಮಂಗನ ಮನೆಗೂ ಹೊಗಿದ್ದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಕರು ಕಡಿಮೆ ಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಸಿತ್ತಭಕ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ತಾಣವನ್ನೇ ಆದು! ಮಕ್ಕಳಿಂತೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಡಲುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದುದು ಗೋರಿಲ್ಲ ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ. ಅದರಿ ಆ ಪ್ರಾಣ ಬಳಗೆ ಹೋಗಿ

ನಿಂತುದು ಹೊರಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾದು ನಿಂತು ಚೇಸರವಾಯಿತು. ಒಳಗಿನ ಕತ್ತಲನ್ನು ಜಾಚಿ ನಿಡುಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡೋಣವೆಂದರೆ, ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಮನುಷ್ಯರ ಗೋಡೆ ಬಲು ದಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಇಂತಹ ತಾಪುಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಜನರ ಪ್ರವಾಹ ಸೋಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ— ಮನೆಗೆ ಮರಳಲು ಬಸ್ತು ಸಿಕ್ಕೇತೇ-ಎಂಬ ಬೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವೇಳೆಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಬಂದು ನಿಂತರೂ ನಮ್ಮ ಸರದಿ ಬರಲು ಸುಮಾರು ಮುಕ್ಕಾಲು ಫೋಟೀ ಹಿಡಿಯಿತು. ಕ್ಕೂ ಸಸೆಯ್ಯೆದ್ದಾಯನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲಂತು ನೂರಾರು ಬಸ್ತುಗಳು ಬಂದರೂ ಎರಡು ತಾಸಿನ ತನಕ ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಏನ ಮರಳುವಾಗ ಬಸ್ತಿಗಾಗಿ ಅರೆತಾಸು ಕಾದು, ಬಸ್ತಿಸ ಆಸೆಬಿಟ್ಟು ರೈಲನ್ನು ಸುಗ್ಗ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸೇಕಾಯಿತು.

ಳಿ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಉದ್ಯಮ

ನಾನು ಲಂಡನ್‌ ಸೇರಿದ ವೊದಲ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಸರಳಿನ್ನು, ಅವರು ಏರ್‌ಡಿಸಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬೈದ್ಯೋಗಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಕಾಣುವುದ ರಲ್ಲಿ ಕಳೆದೆ. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮೂರು ನಿಖಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಂದರಲ್ಲಿ—ಉಡುಗೆ ವೊದಲಾದ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು; ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಫೀಸು ವೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ ಬೇರಾಗುವ ಸಲಕರಣೆಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಲಂಡನಿನ ಆಲ್‌ರ್‌ ಕೋಟ್‌ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ, ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಒಲಿಂಪಿಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಏರ್‌ಡಿಸಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಯಂತ್ರೋದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುಬು. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಬರಿಂಗ್‌ಗ್ರೇ ಮೂರ ನಗರದ ಬಳಿಯ ಕಾಸಲ್‌ ಬ್ರೋಹ್‌ಮೂರ ವಿಚ್‌ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜರಗಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯುರೋಪಿನಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ, ಉದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ನಾನು ಇಳಿದುಕೊಂಡ ಅಲ್‌ರ್‌ ಕೋಟ್‌ನ ಲಾಘ್ವಸ್‌ ಹೊಟೀಲನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ವಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಮೂರತ್ತು, ಸಲವತ್ತು ಜನ ಯುರೋಪಿ ಯನರು ತಂಗಿದ್ದರು.

ಪ್ರದರ್ಶನದ ಒಂದು ಭಾಗ ನನ್ನ ಹೊಟೀಲಿಂದ ಬರಿಯ ನೂರು ಗಜ ದೂರದಲ್ಲಿತ್ತುದಾದುದರಿಂದ ವೊದಲ ರಿಸವೇ ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ವಿದೇಶೀಯರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಕರ್ಯವಿತ್ತು. ವಿದೇಶಿ ಗಿರಾಕಿ ಎಂದೊಡನೆಯೇ ಒಂದು ಅಂಕಿತ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮೂರು ಪ್ರದರ್ಶನ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಕಾದಂತೆ ಅಲೆದಾಡಬಹುದು. ಆಲ್ಲಿದೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳ ಯಾವತ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮುಖತ್ತಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರದರ್ಶನಾಲಯದೊಳಗೇನೇ ಹಲವಾರು ಬೇಂಕುಗಳೂ ಆಮದು ರಷ್ಟುಮಾಡುವ ಮಂದಿರಗಳೂ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ತರಿದಿವೆ. ಹೊರ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ಗಿರಾಕಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿಸಿಮುಯ, ಉದ್ಯಮಗಳ ತಡೆ, ತೊಂದರಿಗಳಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರು ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಲಿ ಶಿಳಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ತಡೆ

ತೋಂದರೆಗಳುಂಟಾದುವಷ್ಟು. ಒಂದೊಂದು ದೇಶವೂ ವಿವಿಧ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಮದು, ರಘುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೊರಿಸಿತು. ಆ ಸಂಬಂಧದ ಕಾಲಿಗೆ ಗಳು ಆಗಾಗ ಬಡಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಂದ ಆದರ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮಾಹಿತಿ ತುಂಬ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆನ್‌ರ್‌ಕೋಟೀನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಪ್ಪು ದೊಡ್ಡ ಮೂರಂತಸ್ತಿನ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಂದಿರ ವರು. ಸಾವಿರಾರು ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಷ್ಟು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರದರ್ಶನಕಾರನೂ ಸುಂದರವಾದ ಹೊಗಿಡಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದು. ಒಳಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳ ವಿವಿಧಕೆ, ಆವಸ್ತಿರಿಸಿದ ಓಡಣ ವಾದರೋ ಅಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನ ದಸರಾ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಈ ಅಂಗಡಿಗಾರರು ಯಾರು ಯಾರೋ ಉತ್ಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಂಥ ಮಾಡುಲುಗಳನ್ನು ತಂದು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಉತ್ಸವ ವನ್ನಷ್ಟೇ ತೋರಿಸಿದ್ದರು.

ಎರಡು ಮೂರು ಬಹು ನೀಳವಾದ ಅಂಗಡಿ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಉಣಿ, ಹತ್ತಿ ವಸ್ತುಗಳು, ಅಂಗಡಿಗಳು, ಕಾಲರ್ ಟ್ರಿಗಳು, ಬಾಟ್‌ಸ್ ಮೊದಲಾದ ವೃಗಳಿದ್ದಷ್ಟು. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕುಚಿರ್, ಮೇಜಾಗಳು, ಮಂಟಗಳೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ. ಬರಿಯ ನೆಲವನ್ನು ಹಾಸುವ ಕಂಬಳಿ, ರತ್ನಕಂಬಳಿ, ಲಿನೋಲಿಯನ್‌ ಅಂಗಡಿಗಳಷ್ಟೇ. ಅದುಗೆ ಮನೆಯ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳಾದ ಲೋಹ, ಸಿಂಗಾಣಿ ವಸ್ತುಗಳು, ಒಲೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ತೆರನದಿದ್ದವು. ಒಂದೊಂದೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಜೆನಾನ್‌ಗಿತ್ತು. ಒಬ್ಬರ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ರತ್ನಕಂಬಳಿ, ಲಿನೋಲಿಯನ್‌ ಅಂಗಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತರೆ, ಆವರು ತೋರಿಸುವ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನು ನೂರಿನ್ನಾರು ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಲಿಂಪಿಯಾದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ, ಉಡುಗೆ ತೋಡುಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಅನುಕೂಲನಾಗುವ, ಮಾನವ ದೂಪದ ಗೊಂಬೆಗಳು, ಟ್ರಿಪ್‌ರೈಟರುಗಳು, ಲೆಕ್ಕಾಮಾಡುವ ಯಂತ್ರಗಳು-ಮನೋನೋ ಇದ್ದಷ್ಟು. ಲೆಕ್ಕಾಮಾಡುವ ನಗೀಕರಿಸುವ ಯಂತ್ರಗಳಿದ್ದಾವೆ. ಧ್ವನಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಂತ್ರ

ಗಳಿದ್ದಾವೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ವೇಗಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಈ ಯಂತ್ರ ಸಲಕರಣೆ ಬೆಳೆದು
ಒಂದಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಎಣ್ಣೆ, ರಸ್ಪುರ್, ಪಾಲ್ಸಿಕ್ ಮೊದಲಾದ ರಸಾಯನಿಕ ಉದ್ದ್ಯ
ಮಂಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಂಪನಿಗಳಾದ ರೋ, ತಮ್ಮ ಕಚ್ಚಾ, ಪಕ್ಕಾ ಮಾಲು
ಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಜಡಿಗೆ ಉದ್ದ್ಯಮದ ರೂಪರೇಷೆ ಕೊಡುವ, ನೈರಾಲ್ಕಿ
ತೋರಿಸುವ ಕಾರ್ಬಾನೆಗಳ ವಾದರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಂಟಿನಾ
ಕಾಮನಾವೆಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ಭಾಗವೂ ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ
ನೇರಿತ್ತು. ನ್ಯಾಂಗ್ಲಿ, ಗೋಲ್‌ಕೋಸ್ಟ್, ಅಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ನ್ಯಾಜಿಲೀಂಡ್
ಮೊದಲಾದ ನಷಾಹತಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉತ್ತರ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು
ತೋರಿಸುವ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಭಾಗವಿತ್ತು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯೇ
ಅಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದುದು ಭಾರತದ ಅಂಗಡಿ ಮಾತ್ರ. ಪ್ರಾಯಶಃ ನಮ್ಮ
ಒಡವೆಗಳಿಗೆ ಗಿರಾಕಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿರುವುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ನಾವು
ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು
ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಹಂಡಿಯರು ಬಂದಿದ್ದರು ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.

ಕಾಸೆಲ್‌ ಬೋರ್‌ಮಾನಿಚ್‌ಗೆ ಲಂಡನ್‌ ನಗರದಿಂದ ಮೂರು ತಾಸಿನ
ಬಾಡಿ. ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಯಂತ್ರೋನ್‌ಮಾದ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ
ಅಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರದರ್ಶನಾಲಯ ತೀರ ದೊಡ್ಡದು. ಅಲ್ಲಿ
ದೊಳಗೇ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಸೌಕರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಲಾರದೆ, ಹೊರಗಿನ ಬಯಲಲ್ಲಿ
ಲೋರಿ, ಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ ಮೊದಲಾದ ಯಂತ್ರೋವಕರಣಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ್ದರು. ಒಳೆ
ಗಡೆ ಒಂದು ನಗರನೇ ಇತ್ತು. ಸುವಾರು ಇನ್ನಾರು ಆರ್ಥಿಕರು ಗಜ ಮೂರೆದ
ಇನ್ನುತ್ತು ಮೂರುವತ್ತು ಬೀಡಿಗಳಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಕೆನಿಷ್ಟ್ 3,000
ಲ್ಯಾನ್‌ನ್ನಿಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರಬಹುದು. ಲೋಹ, ಮಿಶ್ರಲೋಹ,
ರಸ್ಪುರ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಿಕಲವಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ವಸ್ತು
ಗಳು, ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಯಂತ್ರೋವಕರಣಗಳು ತುಂಬಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಬರಿಯ ಒಂದು ಬೀಡಿಯ ತುಂಬ ಹಾಡ್‌ ವೇರ್‌ ಸಾಮಾನು
ಗಳಿದ್ದುವು. ಬೀಗ, ಬಿಜಾಗರಿ, ಆದ, ಕೊಡತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾನಿರಾರು
ತೆರನ ಸಲಕರಣೆಗಳಿದ್ದುವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಹಲವು ಯಂತ್ರೋವಕರಣ
ಗಳಿದ್ದುವು; ಮುದ್ರಣ, ನೇಯ್ಯಾ, ವರಗೆಲಸ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ

ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದರು.

ಒಂದು ಯಂತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಉತ್ಪನ್ನಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿರಬೇಕು ಎಬುದರೆ ಅನುಭವ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಕ್ರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದರಾಯಿತು. ಆತ ಶಾಸೇ ಕುಳಿತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಂತ್ರಾಂಗವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ಚಿಂತೆ ಹೊರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬರೆದ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಯಂತ್ರಾಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗುಣಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರಾಯಿತು. ಸ್ಕೂರಮಾಡುವವರು ಯಾವ ಗ್ರಾಹಕ, ಆಕೃತಿಯ ಸ್ಕೂರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಇಲ್ಲರು. ವಿಶ್ವಲೋಹದ ಅಂಗ ಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಆಕಾರ ತೋರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಿರಬೇಕಾದ ಗುಣ (ಭಾರತದೆಯುವಶಕ್ತಿ, ಫಷ್ಟಾಜೆ ಕಡೆಯುವಶಕ್ತಿ) ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದರೆ, ಅವರೇ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿ ಸಾವಿರಾರು ಶುಣುಕುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬ್ಲಾರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕಚ್ಚು, ಗಾಲಿ, ಬೇರಿಂಗ್, ತ್ರಾಫ್ ಯಾವುದು ಬೇಕಾದರೂ ಆಕಾರ ತೋರಿಸಿ ಅದರ ತಾಳಿಕೆಯ ಗುಣ, ತ್ಯಾಲೀಕರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಉದ್ದೇಶಗೆ ಸಂಸ್ಥಿತ ಯವರು ವಿಶ್ವ ಪೂರ್ವಾದ ಒಂದೊಂದು ಯಂತ್ರಾಂಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಯಂತ್ರ ಸಂಶೋಧಕನು, ಅವರಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಾನು ಅವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿದರಾಯಿತು.

ಈ ತೆರನ ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ನನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಶೋಧನೆ ಹೊಳೆದರೆ-ಅದರ ಎರಕ, ಕಡಚಲುಕೆಲಸ, ಕವಾಕ್ರ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನೇನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೇ ಶಕ್ತಿಯ, ಗುಣವುಳ್ಳ, ಕಬ್ಬಿಣವೇ ಉಕ್ಕೋ ಬೇಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂಥದು ದೂರೀಯವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥವುಗಳಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ ತಲೆಬೇನೆ ಹೊರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕ ಇಲ್ಲವೇ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ ತನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಹಟ್ಟಿಡಿಯುಷುದಿಲ್ಲ. ಇಂದು ವೋಟರ್ ಕಾರಿನ ಉದ್ದೇಶವಿದೆಯೇಂದು ತಿಳಿಯುವ-ಅದರ ವಿವಿಧಾಂಗಗಳು ನೂರಾರು ತಜ್ಞ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವೇಕೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ನನಗೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವುಂದಿರದಲ್ಲಿ ತಾಸು ತಾಸು ಅಲ್ಲಿದೂಡಿದ್ದಿವು ಬ್ಯಾದಿತು. ಕಂಡಷ್ಟೂ ಮುಗಿಯಾದ ಕೆಲಸನಾಗಿತ್ತು. ಮುದ್ರಣ ಉದ್ದೇಶು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವೊಂದು ನವೀನ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೇ ನೋಇ ಸೋಇದೆ. ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಗಿಲಾಯಿತು. ಅವನ್ನು ಕೊಂಡು ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸ ವನ್ನೂ ಅಧಿಕ ಮುದ್ರಣವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು, ನಿಜ. ಆದರೆ ಬರಿಯ ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಿಸಿದರೆ ಸಾಕಾಗಂವ ನಾನ್ಯ, ಇಷ್ಟ್ಯಾ ಭಂಡವಾಳ ತೊಡಕಿಸಿ ಏನು ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತದೆ?

ಇಷ್ಟ್ಯಾನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆದಳು. “ತುಸು ಮಾತನಾಡಲೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ‘ಆಗಲಿ’ ಎಂದೆ. ಆಗ ಆವಳು ನಾಲ್ಕುರು ಪ್ರಟಿಗಳ ಒಂದು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರಕಾಳ ವೆಳಿಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದಳು; ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಸುತ್ತೊಡಗಿದಳು. “ಬ್ರಿಟಿಷ್” ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಾ ಫೇರ್ ಇದೆಯೆಂದು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಅಳಿಯಿತು? “ಮೊದಲ ವಾರೆ ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು?” “ಮೊದಲ ಜಾಹೀರಾತನ್ನು ಯಾವ ವಶಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರಿ?” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು. ಅನಂತರ ‘ಆಗಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಿಮಗೆ ತ್ಯಾಪ್ತಿಕೊಟ್ಟಿತೇ’ ಎಂದೂ ಕೇಳಿದಳು. ಸಂದೇಹದೆ ಮುಖ ತೋರಿಸಿದೆ. “ಏನು, ಹೇಳಿ” ಎಂದಳು. “ನಾನು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಟಿ ಉದ್ದೇಶ ಗಳನ್ನು ತೊಡಗುವುದಕ್ಕೆ ಯಂತ್ರಗಳಿವೆಯೇ ಎಂದು ನೋಡಲು ಬಂದ ವನು. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಕ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏವರೆ ಟ್ಯೂದು. ಕಡಿಮೆ ಭಂಡವಾಳನ್ನಿಂದ ನನಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಡವೆ ನಿರ್ವಿಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಯಂತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ” ಎಂದೆ. ಅದನ್ನೂ ಬರಿದುಕೊಂಡಳು; ಧನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥಸಿದಳು.

ಮುಂದೆ ನಾನು ಲಂಡನಿಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಎರಡೆರಡು ತಂಡಿಗಳು ನನ್ನ ಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದುವು. ತಂಡಿಗಳ ಸಾರಾಂಶವಿನ್ನು: “ನೀವು ಬ್ರಿಟಿಷ್” ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಾ ಫೇರ್ ನೋಡಲು ಬಂದಿರಿ. ಬರಿಯಂಗ್ನೀಮೂ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೋಡಿದ್ದೀರಿ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಲಂಬನ್ ಕಂಡಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನುಖ್ಯ ಕಚೇರಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಭೇಟಿ ಕೊಡಲಾರಿರಾ?”

ಈ ತೆರನಾದ ಎಷ್ಟೊಂದು ತಂಡಿಗಳು ಅದೆಷ್ಟೊಂದು ಜನರಿಗೆ ಹೋಗಿರ ಬಹುದು. ನನಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ತಂಡಿಯಂತೆ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದ ತಂಡಿ

ಗಳ್ವ ಹಲವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೆಲವಾದರೂ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಲೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಗಿರಾಕಿಯನ್ನೊಲಿಸಲು ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಅದ್ವಿತೀಯ. ನಮ್ಮ ಜನಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರದಾರಿ, ರೀತಿ, ಚುರುಕುತನ, ಓರಣ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇವುಗಳ ಲಿಫ್ಟ್ ಅಂತರ. ಇಂದ್ರಾಂದಿಸಲಿ ಉತ್ತರಣಾಗುವ ಎಷ್ಟೋ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಇಂಡಿಯದ ಆವರ ಏಜಂಟರುಗಳಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಹೇಸರಿಗಷ್ಟೇ ಏಜಂಟರು. ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಂತೆ ಬರಿಯ ಕೆವಿಷನ್ ಪಡೆದು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವವರಲ್ಲ. ಮೂಲ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಿ, ಮುನ್ಮಡಿಸಿ ಸ್ವಂತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವವರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತರಣ್ ಕಾರರಿಗೆ ದೊರೆಯಾದ ಲಾಭ ತಮಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅನುಭವದಿಂದ ನಾನು ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದನೆ ‘ನೀವು ನೇರಾಗಿ ಇಂತಿಂತಹ ವಸ್ತುಗಳ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬಲ್ಲಿರಾ? ರಘು ಬೆಲೆ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲಿರಾ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇ. ನಾನು ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬೆಲೆಪಟ್ಟಿ, ವಸ್ತುಗಳ ಮಾಡರಿ, ನಿವರ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದರು. ನಾನು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಆವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಅವರು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟನ್, ಜರ್ಮನಿಗಳು ಉತ್ತರಷ್ಟೆ ಯಂತ್ರಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ಉತ್ತರಣ್ ಕಾರ ದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಆ ಯಂತ್ರಗಳ ತಾಳಿಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನಂಬಿಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ಇಂದ್ರಾಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವನದ ಮಟ್ಟೆ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಜರ್ಮನಿ, ಇಟಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಿಂದನೆ ಸ್ವರ್ಥಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿನ ಅನಿಬರಂಧಿತ ವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲ. ಆಮದು ರಘುಗಳಿಗೆ ತಡೆಗಳಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ದೇಶದ ವರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹೊಸ ಉದ್ದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟನಿನ ವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರ ತುಂಬ ಅಡಚಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದವರಂತೆ, ರಕ್ಷಣೆ ದೊರಕಿದೊಡನೆ ಉತ್ತರಣ್ ವಸ್ತುಗಳ ಗಳಿ, ಬೆಲೆಗಳಿಂದಕ್ಕೂ ಗಮನಕೊಡದೆ, ಸದಾ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿಯ ಸ್ವರ್ಥಯಿಂದ ಒಂದು ಉದ್ದಮ ಸಾಯಂತ್ರೆ ಮಾಡಲು ಬೆಲೆ ನಿಷ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ

ಗುಣಗಳ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಒಂದೊಂದು ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ಆದರ್ಥ ವಾದ ಆಷತೆ, ತೂಕ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆದರಂತೆ ಉತ್ತರನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಂಬಿಕೆ ಕೆಡಿಸುವ ವಾಪಾರಿ ವಂಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದ್ದೀರುವ ಕಳ್ಳಸಂತೆ ಗೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವಿಲ್ಲ! ಓಷಧ ತಯಾರಿಸಿದರೆ ಪರಕೀಯ ಲೇಬಲು, ಸೀಸಿಗಳ ಅನುಕರಣೆಯವ್ಯೇ ಹೊರತ್ತಾ, ಒಳಗಿನ ವಸ್ತು ಏನೇನೋ! ವಸ್ತು ಇಂಥದೆಂದು ಮೇಲೆ ಬರಿದರೆ ಒಳಗಿರುವುದು ಬೇರೆಂದೇ. ಸರಕಾರದ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದ ಉದ್ದೇಶಗಳು-ವಸ್ತುಗಳ ತಾಳಿಕೆ, ಬಾತ್ತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮಾಡುಲನ್ನು ಕೊಂಡು,

ಹಂಡು, ದಂಡತೆತ್ತು ವಂಚನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆ ಸುವನ್ನೇ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸ, ಗಿರಾಕಿಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆ ಸುವುದೂ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಸ್ತುಗಳಿರುವುದು ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊರತುವಾಗುವಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುಗಳ ಯೋಜ್ಯತೆ, ಬೆಲೆ ಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಪರ್ಶ್ವಸಿ ಉತ್ತರನ್ನದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತೊಂಟಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಸರಕಾರವು ಬರಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವುದರಿಂದ, ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಿ ವಂಚಕರ ಹಿತಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯೇಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ತುಂಬ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಬಿಟ್ಟಿನ ಈ ಉದ್ದೇಶ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನೂ, ಲಂಡನಿನಿಂದ ಇತರೆ ಸಗರಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಡಿದ್ದ — ಶಾರು, ಕೇರಿ, ಕಾಖಾನೆಗಳನ್ನೂ ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ — ನನಗೊಂದು ಸಂಶಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.— ಇಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟಿರನ “ಬ್ಲಿಟ್ಟ್ಸ್” ಆದುದು ನಿಜವೇ — ನಂದು. ಮಹಾಯುದ್ಧದ ವೇಳೆ, ದಿನನಿತ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮೇಲೆ ವಿಮಾನ ಧಾಳಿಯಾಗಿತ್ತವ್ಯೇ. ಆದರೆ—ಕೆವಲ ಅಲ್ಲೊಂದು, ಇಲ್ಲೊಂದು ವುರುಕು ಕಟ್ಟಡ, ಗೋಡೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವಿಶೇಷ ವಿಧ್ಯಂಸವಾದಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗಿಲ್ಲ ವೇದಲ್ಲ; ಆ ಗಾಯಾಗಳೆಲ್ಲಾ ಮಾಸಿವೆ. ಇಂದು ಮೇಲುತ್ತೂಗಲಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯಾದ ಕಲೆಯೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲವೆಂಬವ್ಯು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿದೆ. ಅವ್ಯೇ ಅಳ್ಳಿ—ಯುದ್ಧಮುಗಿದ ಬಳಿಕ, ಲಂಡನಿನ ಅನೇಕ ಬರ್ಬ್ರೂ, ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ

ಗಳವರು, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥನೆಗೆ ಖೊಡೆಯುರು—ತಮ್ಮ ಜನರಿಗಾಗಿ ಹೊಸತಾಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗಳ ಸಾಲುಸಾಲುಗಳೇ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಈ ದೇಶವು ಮೊದಲಿಗಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಚೇತನ ವಡೆದಿದೆಯೆಂದೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೀಗೆ ಸಾಧ್ಯ?

ನನಗೆ ಕೇಲವಾದರೂ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಕಾರ್ಬಾರನೆಗಳನ್ನು ಸೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸ್ತಿಯಿತ್ತು. ವೇಳಿ ಸಾಕಾಗದೆ ಹೋಯಿತು. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ರೈಲನಲ್ಲಿ ಒಡಾಡುವಾಗ-ದಾರಿಯ ಮುಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿ ನೆಸಲ್ಪ್, ಜಿ. ಇ. ಸಿ, ಬಿ.ಟಿ. ಎಚ್, ವಿಲ್ಪ್, ಪಂಟ್ಲೀ ಪಾಮಾರ್ಕ, ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವ ಪರಿಚಯ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕಾರ್ಬಾರನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿದ್ದವು. ಅವಾವೂ ಬೃಹದಾಕೃತಿಯ ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾತ್ರದ ಮಂದಿರಗಳು-ಇಷ್ಟ್ವಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ ಪ್ರವಂಚದಲ್ಲೀ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಲ್ಪೆ ಸಾಧ್ಯವೇ--ಎಂದು ಸಂದೇಹವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡವಾದ ಸಾವಿರಾರು ಕಾರ್ಬಾರನೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದಿರದೆ ಹೋದರೂ ಎಡೆಬಿಡದ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಆನುದು, ರಘುಗಳು ನಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಕಿಗೆ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಕೇತ್ತಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

• ବ୍ରିଟିଷ୍ ଜନଗଭୁକ୍ତିକାରୀଙ୍କ ପରିଚୟ ନନ୍ଦ ଅଲ୍ପାଵଧିଯ ଜୀବନ
ବିକେଯାଳୀ ଆଗମିତିରେ; ଆଗୁପୁରୁଷ ସୁଲଭପଲ୍ଲୀ. ଆଦରେ ଆପରୁ ସାଧିତି
ରୁବ କେଲସଗଭୁକ୍ତି ନେଇଦୁବାଗ—ଆପର ହିରିମେ ତେଣୁଠିଏଯେ ହେଲେ
ଯୁତ୍ତୁଦେ. ଯୁଦ୍ଧ ଦିନର କାନିଗୋଂଦ ତମ୍ଭୁ ମନେ ମର, କାହାରେ ନେଗଭୁ
ନ୍ତିଲ୍ଲ ତିରିଗି ରହିପିଲି, ଇମେଣ୍ଡିଂଦୁ ଜେତନଗୋଟିମୁନ କେଲସ ଜଦ୍ବୁନ୍ଦୁ
ଯୁବରିଂଦେଂଦୂ ଆଗଲାରଦ କେଲସ. ଆଦରଂକେ ପ୍ରତି ନଗରଦଲଙ୍କୁ ନାନି
ରାରୁ ହେଲସ ମନେଗଭୁ ନିନାଶି ମାତ୍ରେ ତ୍ରୈରବେଳାଦରେ— ଦୁଇଯାବୁ
ବାରଦଵରିଂଦ ଆଦୁ ସାଧ୍ୟ ନାଲ୍ଲିଦ କେଲସପେଂଦୂ ହୋଇଯୁତ୍ତୁଦେ. ନାନୁ
ବ୍ରିଟିଷ୍ ଛିଦ୍ରୋଗିକ ପ୍ରଦର୍ଶନଦଲୀ କଂଦ ଅସଂଖ୍ୟାତ ମସ୍ତୁ, ଯୁଂତ,
ପାଦଲାଦୁପୁରଗଭୁ ମାଦରିଗଭୁ ଆପର ହେଜ୍ଜିନ ଉତ୍କଳନ୍ତ ଶକ୍ତିଯନ୍ତ୍ର
ତୋରିନୁତ୍କାମେ. ଓପୁ କେବଳ ଦ୍ରବ୍ୟବଲବିଦଲାଗେଲି, ଯୁଂତବଲଦିନଦା
ଗଲି ଆଗୁକୁହି ଏଂଦୁ ଏଣ୍ଟିସବାରଦୁ. ଆମେରିକାଦଵରିଂଦ ସାଧ୍ୟବାଦ

ದ್ವೇತ್ಸ್ವಕೃತಿಯ ಯಂತ್ರಸಾಧನ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಯುತಸ್ಸು-ಬಹುವಾಗಿ ಯಂತ್ರದ ಹಿಂದೆ ಅಲಸ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ನಿಂತು ದುಡಿಯುವ ಸ್ವದೇಶ ಪ್ರೀತಿಯಾಳ್ಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಯೋಂದರೇ ಖಂಟಾಯಿತು. ದಾರಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಸುವಾಗ ಸವಿಂಪದ ಹೊಲ, ಹಿತ್ತಿಲಾಗಲಲ್ಲಿ ದುರಿಂಪುತ್ತಿದ್ದ ಜನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾಳ್ಯಾಯ ಶ್ರೀತರ್ಥಿಂದರನೇ, ಕೃಷಿಯ ವಾತ ಚಲಿಯಲು ಹೋದ ಒಬ್ಬ ವಿಶ್ವತ್ರೀಳಿತನೇ ವಿಜಾರಣಿನು ಯವಾಡಿದ್ದೇನೆ. ತಂತಮ್ಯ ಹಿತ್ತಲು ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕೆಯ ಎಂಟು ಘಂಟೆಯ ಹೋತ್ತಿಗೂ ಹಾರಿ, ವಿಕ್ಷಾಸುಗಳಿಂದ ಆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅರವತ್ತು ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಮುದುಕರನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಸಿಕ್ಕಿದ ಕೆಲಸಗಾರ ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತುಕ್ಕೆ ವಿಂರಿದಂಢ ಪಾರ್ಯಾಸ್ತ. ಆತ ಏನೇನ್ನಿಂದ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತೇ? ಎಂಬ ಕೊರಗನ್ನು ತೋರಿಸಿದನೇ ಹೋರತು, ನಯಸ್ಸಿನ ನೆವ ಹೇಳಿ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ಬಯು ಸುವನನಂತೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅವರು ಹೋಟೀಲು ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಹೋದರೋ! ಆಲ್ಲಿನ ಹುಡುಗಿ ಯರ ಚುರುಕುತನ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಸಕ್ಕಾರಲ್ಲ ಕಾಣಲಾರೆವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವರಿವಾತ ಕಾಣಿಸು. ಅಂಥ ಸೇವಕರು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ತಾಸಿಗೆ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ಶಿಲಿಂಗುಗಳ ವೇತನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅವನೊಬ್ಬ ಸೇವಕ ಎಂಬ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆತನೂ ವಿಶ್ವನೇ. ಆತ ದಿನಕ್ಕೂಂದು ಫಂಟೆ ಕಾಲ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ದುಡಿಯುವ ವಣಾದರೆ, ನಿಯಮಿತ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದಾನು; ವಂಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ದುಡಿದಾನು; ನಿಯಮಿತ ವೇಳೆಗೇನೆ ಹೋದಾನು.

ಇಂದು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಚರಿತಾಬ್ಜನು ಬಹು ಸುಖಿ ಯನ್ನಲಾರಿ. ನಮ್ಮ ಮಾನದಿಂದ ಅವನ ಜೀವನ ಕಷ್ಟವನುವಾಗಿದೆ. ಅವನ ವಾಲಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು; ದುಡಿನೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು; ಅವನು ಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತು, ಒಡವೆಗಳ ಬೆಲೆಯೂ ತುಷ್ಟಿ. ಒಂದು ಹತ್ತಿಂಬು ಶಟ್ಟಿಗೆ ಅಂ ಶಿಲಿಂಗ್ ಬೆಲೆ; ಕಾಲಿನ ಬೂಟ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಅಂತೆಲಿಂಗ್. ಆ ದವೆಗೆ ಅನಿ ವಾಯುವಾದ ಉಣಿಯ ಪ್ರೋಫಾಕಿಗೆ ಗೂಂತಿಲಿಂಗುಗಳು. ಈ ಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿವಾಸಿಯವ್ಯಾತೆರಿಗೆಗೇ. ಆದರೆ ಆವನ್ನು ತೆತ್ತು ಬಾಳುವ

ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ಜನ ಗುರುಗುರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ತೆರಿಗೆ ತೆರದೆ ತಮ್ಮ ಸರಕಾರೆ ನಡೆಯು
ದೆಂದೂ, ದೇಶದ ಕಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೋಗದೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ.
ನಾಣಿನ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇಶ ಬಲಿಯಾಗಬಾರದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಅವರಲ್ಲಿದೆ.

ಕೆಲಸ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಕೂರಗುತ್ತಾರೆಯೇ? ನನಗೆ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು
ಆ ಭಾವನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಅಂಥ ಮಾತನ್ನು ನಾನು
ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ತಾವು ಉಳಿಯಲು, ತಮ್ಮ ದೇಶ ಉಳಿಯಲು ಎಂಥ ತ್ವಾಗಕ್ಕೂ
ಅವರು ಸಿದ್ಧರೆಂಬುದಾಗಿ ನನಗೆ ತೋರಿತು. ತಮ್ಮ ದೇಶ ಬದುಕದೆ ತಾವು
ಬರುಕಲಾರೆವು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರಿಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಶದ
ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಉತ್ಪನ್ನ ಹೆಚ್ಚಿದೆ ತಮ್ಮ ವರಮಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರದೆಂಬ ತಿಳಿವು
ಅವರ ಶ್ರಮಗಾರರಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ‘ಕೆಲಸದ
ವೇತನ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ; ಕೆಲಸದ ವೇಳೆ ತಗ್ಗಿಸಿ’ ಎಂಬೊಂದೇ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳು
ತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಕ್ಕಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನಾವೈ ಆಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಕ್ಕಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆರಿತ
ಹೊಣೆಯ ಮಾತು ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡವಾಗಿದೆ. ದುಡಿನೆಯ ಉತ್ಪನ್ನ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ,
ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ— ಎಂದು ಕೂಗುವ ಶ್ರಮಗಾರರನ್ನಾಗಲಿ,
ಅವರ ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೇ?

ಸಂಬಳ, ವೇತನಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದೆನ್ನಲಾರೆ.
ಅದರಿ ಆ ನೆವಡಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಂಚಿಸುವ ಜನರಲ್ಲಿ; ಮೈಗಳ್ಯರಲ್ಲಿ;
ಕೆಲಸಗಳ್ಯರಲ್ಲಿ— ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಬ್ರಿಟನಿನಹೊಲ, ಹಿತ್ತಲು,
ತೋಟಗಳು, ಹಾಳುಬೀಳಿದ ಭೂಮಿಗಳು, ಜೊಕ್ಕತನ, ಜನಗಳ ಅವಸರ,
ಶ್ವರೀಗಳು ಅವರ ವಿಶೇಷವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯಾನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಲಂಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವ ಹಿಂದಿಯರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ
ಇನ್ನಾಂದು ಚಿತ್ರವೆಂದರೆ— ಅವರ ಜನಗಳು, ಬದುಕುವ ಹಣವ್ಯಳ್ಯಂಧು
ಜನಗಳಿಂದು. ನಾನು ಸುಯೆಜಿನಲ್ಲಿಇದು ಕೈರೋವಿಗೆ ಹೋದ ಸಂಗತಿ
ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆನಷ್ಟೆ. ಆಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ದೊರಿತ ಇವ್ಯತ್ತು ಟೀಕ್ಕಿನ
ಗಳೂ 1950-52ರ ಮಾದರಿಯವರ್ಗಳೇ. ಅದರಿ ಹತ್ತೀಂಟು ಹೋಟರು
ಉತ್ಪನ್ನ ಕಾರರ ಇಂಗ್ಲಿಂಡಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ— ಸೇಕಡ ಒಂದರಷ್ಟು ಅಂಥ
ಹೊಸಗಾಡಿಗಳು ಕಾಣಿಸಬೇಕೇ? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಟ್ರಾಕ್ಸಿಯೂ 1935ರಷ್ಟು
ಹಳೆಯದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಖಾಸಗಿ ವಾಹನಗಳು 1945-48ರ ಗಡಿ

ಯನ್ನೂ ದಾಟಿದುವಲ್ಲಿ. ಹಚ್ಚೆ ಹೊಸ ಗಾಡಿಗಳೆಲ್ಲವು ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಕ್ರಯ ವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಒಳನಾಡಿನ ಮೋಟರಿನ ಬೆಲೆ, ರಷ್ಟುನ ಬೆಲೆಯ ಇವುಗಿ ಯಷ್ಟು.. ಯಾಕೆ? ಉರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮೋಟರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರೀ ಒಳ ಸುವ ತಕ್ಕಿಯಾಳ್ಳವರೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದುವ್ಯಾಪಾರಿಂದೇತೆ. ವಿದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಲೇ ಅವರ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಶ್ರೀಯನ್ನು. ಆದುದರಿಂದ ತಾವು—ಹಳೆಯ ಬಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದಿನ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ಪರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಕ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ಈ ಜನಗಳ ವಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಆನುಭವಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. ನಾನೇಂದು ದಿನ ಲಂಡನ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸವಿಂಪವಾಗಿರುವ ರಸೆಲ್‌ಸ್ಟ್ರೀನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗೇಬ್ಬಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತರುಣ ನನ್ನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ “ಯುನಿವರ್ಸಿಟಿಗೆ ದಾರಿ ಯಾವುದು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ನಾನು ಸವಿಂಪದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಆ ದೇಶದವನಾದ ಅವನಿಗೆ ಯುನಿವರ್ಸಿಟಿಯ ದಾರಿ ತಿಳಿಯದೇ ಎಂಬ ಕುಶಾಹಿಲದಿಂದ “ನಕೆ?” ಎಂದೂ ಕೇಳಿದೆ.

ಆತ ಲಂಡನಿನ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವನಂತೆ. ಅವನಿರುವ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂದರ್ಶನ ವಿತ್ತಿದ್ದು. ಆ ವೇಳೆ ಒಂದು ಕ್ಯಾಚೀಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಮರಿತು ಬಂದಿದ್ದು. ಅವನ ಚೀಲದ ಮೇಲಿನ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಕಂಡು, ಅದನ್ನು ಮರಳಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಈ ತರುಣ ಅವನನ್ನೇ ಅರಸಿಕೊಂಡು ಯುನಿವರ್ಸಿಟಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದು. ಇಂಥ ಫಟನೆ ಅವರ ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟು ಅಭಿವಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ!

ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ ನಾನು ಲಂಡನಿನ ಒಂದು ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಟಿಕೇಟುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅವಸರವಾಗಿ ಟಿಕೇಟು ಕೇಳಿದೆ. ಎರಡು ಪೊಂಡುಗಳನ್ನೇಸೇದು ಟಿಕೇಟು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಈಚೆಗೆ ಬಂದೂ ಅಯಿತು. ತಂಸು ದೂರ ಹೋದ ಬಳಿಕ ನನಗೆ ಕರೆ ಬಂದಿತು: ನನ್ನ ಟಿಕೇಟಿನ ಹಣ ಕಳಿದಾಳಿದ ಚಿಲ್ಲರೆಯನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವೇನೆನ್ನಿಂದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ—ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಕೊಂಡು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ಟಿಕೇಟು ಮಾರುವ ಬುಕ್ಕಿಂಗ್ ಕ್ಲಾರ್ಕರ ಅನುಭವ, ಕಡಿಮೆ ಚಿಲ್ಲರೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ

ವಾಗಿಕೊಡುವ ಗುರುತ್ವಾಸ್ತುರರ ಅನುಭವ, ಬಲು ಬಾರಿ ಸನಗಾಗಿದೆ.

ಲಂಡನಿನ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಾದರೂ ನಮಗೆ ಒಡೆಯನಿಲ್ಲಿದ ವಾತಾರವತ್ತಿಕೆಗಳ ಅಂಗಡಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಆದರ ನಿಯುಕ್ತ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಹಾಟ್‌ಪಿನಲ್ಲಿ ಎಸೆದು ಬಂದರಾಯಿತು. ಈ ತೆರನ ಹಿರಿಮೆ ಸಮ್ಮ ದೇಶದ ಲಾಳು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ನಾನು ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನದ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗುಣ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೇ?

ನಾವು ಬೆಳಗಿನ ಆರು ಫೌಂಟೆಗೋ ಆದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೋ ಎಮ್ಮು ಹೊರಕ್ಕೆ ಅಲೆದಾಡಲು ಹೋದರೆ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸೋಣ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆಲ್ಲ—ಅವರವರಿಗೆ ಸಲ ಲಿರುವ ಹಾಲಿನ ಸೀಸೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೋಟೀಲುಗಳ ಎದುರು ತರಕಾರಿ, ಹಾಲು ಯಣ್ಣಗಳ ಬಾಟ್ಟಿ, ಬಾಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಹೋಗಿ ರುತ್ತಾರೆ. ಯಜಮಾನರು ಎದ್ದು, ಕದ ತೆರೆದು, ಅವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಕ್ಕೆ ಬಯಸ್ಸಿ ತನಕವೂ ಅವು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ.

ತಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಈ ತೆರನ ಪಾರುಮಾಣಿಕತೆ, ನಡತೆ, ಪಾಾನ ಸಿಕ ರುಚಿಗಳು ಬೆಳೆಯದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇಶವೂ ದೂಡ್ಕುದಾಗಲಾ ರದು. ಇಂದ್ರಿಂಡಿಸಿಂದ ಆಳಿಸಿಕೊಂಡ ನಾವು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಕಣಿಯ ಸ್ವಾಳಿಸಿ ಕೊಂಡು ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ—ಅವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಜಂಗ ನಡತೆ, ಅವರು ಬದುಕುವ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಅವರ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ನೌರಿವ ಬುದ್ಧಿಯಾಂಟಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ.

ಅವರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಗುಣಗಳು ಇವು. ಲಂಡನ್‌ಕ್ಕೆ ಕ್ಯಾ ಜಾಜಿನ ಬುದ್ಧಿ, ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರ, ನೌಕರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ದುನಿಇತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬುದು ಅವೂವರ್ಗ. ಅಂಥ ಕೊರತೆಗಳಾಗಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಲೋಪಗಳಾಗಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೌಕರರಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ, ಮರುದಿನವೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಟೀಕೆಂಪು ಸುರಿಮಳೆ ಬಂದಿತು.

ನಾನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ—ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಅವರಾಧಿ ಒಂದು ಸೀರಪುನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಆತ ಅವಾಯಕರ ಅವರಾಧಿನಗ್ರಹಕ್ಕೆ

ಸೇರಿದವ. ಆ ಮೊದಲೇ ಅಂಥವರ ಸೆರಮನೆಯಾನ್ನು ಆ ಉರಲ್ಲಿ ಸಾಫಿ ಸುವ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗಿತ್ತಂತೆ. ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಆತ, ಅಂತ ತಾಸಿನೊಳಗಾಗಿ ಸನಿಹಃ ದೊಂದು ಉರಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮನುಷನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿ ಕಾಣುತ್ತಾದ. ಅವನನ್ನು ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುದೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವು— ಈ ತೆರನ ಭಯಂಕರ ಆವರಾಧಿಯು ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರುಬಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅಲ್ಲಿ ಕಾವಲುಗಾರರ ಅಜಾಗರೂಕತೆಗೆ ಕಾರಣ ವೇನು? ಆದನ್ನು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ತನಿಖವಾದ ಬೀಕು—ಎಂದು ಬರೆಯತೊಡಗಿದ್ದಾವು. ನಾನು ಯಾರೇಪಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗಿ, ಸರಕಾರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ಹೊಣೆಗಾರ ಜ್ಯೇಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಖಂಡಿತ.

ನಮ್ಮನಾಡಿನಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರ ಪಾಲ್ಯಾಮೆಂಟ್ಸ್‌ಲ್ಯಾ, ವ್ಯಾಂತೀಯ ಶಾಸನಸಭೆಗಳಲ್ಲೂ—ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಲಾಂಚಕೋರೆತನ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣದ ದುರಾಡಳಿತೆ, ದ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ— ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರು ವರರು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ, ಅವುಗಳ ತನಿಖಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿದು, ಮುಚ್ಚುಮರಿಸುವ ನರ್ಕಸೆ-ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡಾಗ, ಭಾರತಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೂ 7,000 ಮೈಲುಗಳ ಮೂರನಿರುವುದು ನಿಜವೆಂದೇ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಸರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕರ್ತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತ ಸಾಫಿನಕೊಡುತ್ತೇವೆಯೇ, ಅಷ್ಟು ಸುಖಶಾಂತಿಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳ ವಾಲಿಗೆ. ಅದಿದ್ದರೇನೇ ರಾಮರಾಜ್ಯ; ಇಲ್ಲದ್ದು ಹರಾಮ ರಾಜ್ಯ.

ಃ. ಕಲೆಗಳ ಪರಿಚಯ.

ಇಂಗಿಷ್ಟ್ ಭಾಷೆಯ ಕವನ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮೊದಲು ಮಾತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸು ಎಂಥಿದು, ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಗಳು ಯಾವೆಣಿ ಮೂಲಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಾಪ್ತ ಎಂದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಹೊಳೆಯಿಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಂದು ಜನಾಂಗ, ಭಾವ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ-ಒಂದು ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವೇ ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಧನದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ, ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ಬ್ರಿಟನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಜನತೆಯ ಆವರೆ, ಪ್ರೇರಣೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ದೂರದೂ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಲಾಮಂದಿರಗಳು ಹೇಸರಾದುವು. ಲಂಡನ ನಗರದ-ನೆಶನಲ್ ಗೆಲರಿ, ಟೋರ್ಟಾಗೆಲರಿ, ವಾಲೆಸ್ ಗೆಲರಿ ಮೊದಲಾದುವು ವಾರ್ಷಿಕ ಕಲಾಪ್ರಯರ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ. ಸಮಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಡೂರದಿಂದ ಆಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ, ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ವಾಸ್ತು, ಗೀತ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಾಗಲು ಆಯಾಯ ದೇಶಗಳಿಗೇನೇ ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟನು ಅಂಥೇಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ದೇಶವೇ ಸಂ.

ಪ್ರಫಾಲ್ಪೂರ್ ಚೌಕಡ ಎದುರಿಗಿರುವ ಒಂದು ನಿಶಾಲವಾದ ಸೂಧಾದಲ್ಲಿ ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿತ್ರಾಲಯ (ನೆಶನಲ್ ಗೆಲರಿ) ಸಾಷಾಷಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಯುರೋಪಿನ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಯುರೋಪಿನ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳ ಕಲಾವಿದರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯ ರಚನೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಟೆಯೂ ದೂಡ್ಯೂ ಪ್ರಮಾಣದ್ದು; ಅವುಗಳ ಮಾಡುಗಳಿಗೆ ಗಾಜಿನ ಹೊದ್ದಿ ಕೆಲುದ್ದು ಎಂಥ ಮುಗಿಲು ಕವಿದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ-ಮಂದಿರದ ಗೇರೇಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಂಗಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀಳುವ ಮಾದ

ರಿಯ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಸೊಗಸಾದ ಅರಿವೆ ಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿರಾಮಾವಾಗಿ ಅವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆ— ಎದುರಿಗೆ ಸುಖಾಸನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಟ್ಟಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಂದೆ ರಡಲ್ಲ, ಸಾವಿರಾರು.

ಯುರೋಪಿನ ಚಿತ್ರಕಲಾವೈಭವ ತೊಡಗುವುದೇ ಸುಮಾರು 1400—1,500 ಸೆಯ ಕಾಲಾಂದಿ. ಇಲ್ಲಿ, ವೇಸಿಸಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರ ಹಾನ್ನ ವೇರಿನಿನೆನ ಯಲವು ಉಜ್ಜಳ, ಭವ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡೆ. ವೇಸಿಸಿನ ಕಾಲುವೆ, ಸೌಧ, ಆವರಣ, ಬಾಸು, ಸೆಲ, ಜಲ, ನೀರಳು, ಬೆಳುಕಂಗಳನ್ನು ಅನಂತ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕೆನಲಿಟೊವಿನ— ಯಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾನು ಇನ್ನೊಲ್ಲಿ ಯಾ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಸೋಡಿದುದರಿಂದ ಲೇಇ ವೇನಿಸು ನಗರ ವನ್ನು ಕಾಣುವ ಆಸೆ ನನ್ನಲ್ಲಂಟಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವೇನಿಸು ನಗರದ ಚಿತ್ರಕಾರ, ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ದೃಕ್ಕಾನೆಸಿರುವ—ಟ್ರಿಟನ್. ಅವನ ಕೆಲವೇಂದು ಹಿರಿಯ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಹಾಲೆಂಡಿನ ಯಲವಾರು ಚಿತ್ರಕಾರರ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಆ ಜನಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂತೆ ಮುಗಿಲು ಕವಿದ ನಾಡಿನವರು. ಆವರ ಸೆಲ— ಸಮಕಟ್ಟಾದುದು; ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ತೆಯಿಲ್ಲಾದುದು. ಆವರ ಸಂವತ್ಸರ— ಕಡಲು, ಬಯಲು, ದನಕರುಗಳು. ಈ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಒಗೆಯ ಮನೋವಿಲಾಸಗಳಿಗೆ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಯಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬೆಳುಕುತುಂಬಿ ಹರಿದು, ಬಣ್ಣಗಳ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವೃತ್ತಾಸವಾಗದೆಂದು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ— ಮುಸುಕಿದ ಮುಗಿಲುಗಳು, ಸೆಲದ ಹಸರು, ಚಳಿಗಾಲದ ಹಿನು, ಕಡಲು ನೀರಿನ ನೀಲ, ನೀಲಜನ್ಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳು, ತೇಲುವ ನಾವೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಎಂಥ ಶಾಂತ ರಾಗಾಲಾಪಗಳಿಗೆ ಎಡೆ ಕೊಟ್ಟಾವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವು ಅಧ್ಯವತ್ತಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಡಜಾ ಚಿತ್ರ ಕಾರರಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಗಣ್ಯನೆಸಿದ, ಪ್ರವಂಚದ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಇ ಉನ್ನತ ನಿಲುವು ಯನ್ನು ಪಡೆದ ರೀಂಬ್ರಾಂಡನ ಕೃತಿಗಳೇ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಆತ ಪ್ರಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆ ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ— ಅತ್ಯಜರಿತ್ರಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಮುಖ, ಕಣ್ಣಗಳಿಂದ ಹೊರಸೂಸು

ವಂತಿದುವ ಅವನ ಸ್ವ-ರೂಪ ಚಿತ್ರಕೃತಿಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿದೆ. ರೇಂಬಾಂಡ್ ತನ್ನ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು—ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಹೊಗಳಲು ಬಳಸಿದವನನ್ನಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದೆ ಯಾಚಕನಾಗಿ ಎಂದೂ ನಿಂತವನನ್ನಿಲ್ಲ. ಬಣ್ಣಗಳು ಮಾನವನ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಾಧನಗಳೆಂದು ತಿಳಿದವನವನು. ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ—ಅದುಗೆ, ತರೀರ, ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದೊಂದೂ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಣ್ಣ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಯವೆಯಂತೆ ತೇಲುತ್ತವೆ. ಆ ಯವೆಯು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶೀಲ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಬಾಳು ಕಹಿಯಾದ ಅನುಭವಗಳಿಂದ, ಸಾವಾಜಿಕ ಶಿರಸ್ಯಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರೂ—ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಣಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಒದಲು ಆದನ್ನು ಕಹಿ, ಸಿಹಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು—ಸುತ್ತುಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಧೃತಿ, ಧೈಯಗಳಿಂದ ಕಂಡನು. ಅವನ ಈ ಆತ್ಮಚಿತ್ರವು, ಅವನ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಬಲ್ಲಿರಾ?

ಇನ್ನು—ಸ್ನೇಹಿನಿನ ಮುರಿಲ್ಲೋ, ವೆಳಾನ್ನಾರು ಬರೆದ ಅನೇಕ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಗ್ರೇಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಸ್ನೇಹಿನಿನ ಬಣ್ಣಬಿಡಗುಗಳನ್ನು ಆಸ್ಯಾದಿಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸಿಲುಮೆಯ ನೋಟಿದಿಂದ.. ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರೇಶೋ ಎಂಬವನ ಕೆಲವು ಮೂಲಕ್ಕಿರುತ್ತಿರುತ್ತಿವೆ. ಗ್ರೇಷೋ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತುಸು ಜಗ್ಗಾ ನಿಡಿದಾಗಿಸುಟ್ಟವರಂತೆ ಕಾಣುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದವನು.

ಇವರಂತೆಯೇ ಚೆಸರಾದ ರೂಬೆಸ್, ಜಣಾವಾಸ್ ಇಕ್ಕೆ ವೇದಾಂತದ ಹಳವರ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳೂ, ಫ್ರೆಂಚ್ ಚಿತ್ರ, ಕ್ರಾಂತಿಯುಗದವರಾದ—ಮುನೆಟ್ಟು, ಮೂನೆಟ್ಟು, ರಿಣಾಯರ್, ಸಿಜಾನರಂಥ ಹಲವು ಚಿತ್ರ, ಕಾರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಗೆಲಿಲಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರು ಯುರೋಪಿನ ಕಲಾವಿದರು; ಬ್ರಿಟನಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಿಳಿದವರಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಈ ದೇಶವೂ ಸಹ ಕೆಲವೊಂದು ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಪಡೆದ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅನ್ನು ದೇಶೀಯರಾದರೂ ಬ್ರಿಟನಿನ ಆತ್ಮಯಾದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಹೊಗಾತ್ಮೆ, ವಿಸ್ತಾರ ಎಂಬವರು ಇಲ್ಲಿನವರೆನ್ನಬೇಕು. ದೇಶೀಯರಾದವರಲ್ಲಿ ಗೈನ್ಸ್ ಒರ್ನೋ, ರೇನಾಲ್ಡ್ಸ್, ಟಿನ್‌ರ್ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದಾಗೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಮಂದರದ ವಿಶಾಲವಾದ ಭಾಗವನ್ನು—ಟಿನ್‌ರ್

ಮತ್ತು ವಿಸ್ಲರಂಗಳ ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಸ್ಲರನ್ ಬಿಳಿಯು ಡುಗೆಯ ನಾರಿ ಶೈತಾಂಬರರಥಾರಿಯಾದ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನ ಸರಳೆ. ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ ದಿಂದಲೇ ಆವರಿಸಿದ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೂದಾನಿಯೋಂದರ ನೀಲ, ಬೀಸಣಿಗೆ ಯಲ್ಲಿನ ನೀಲಗಳ ಎರಡು ರತ್ನನೀಲ ಬಿಂದುಗಳಿಂದಾಗಿ “ಬಿಳಿ”ಮೆಯ ಸೊಗ, ಮಿದುತನ, ಲಾಲಿತ್ಯಗಳು ಈ ನಾರಿಯ ರೂಪಕ್ಕೊಂದು ವಿಶ್ವೇಸ್ವ ಗುಣ ವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತವೆ. ರಸ್ಕಿನಾನಂಥ ಕಲಾವಿಮರ್ಶಕನನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ ಅವನ ‘ನೀಲಮ ರಾತ್ರಿ’ ಎಂಬ ಚಿತ್ರ, ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿರುವುದೊಂದು ಸೀತು ಮೆಯ ದಾರಿಯ ಭಾಗ; ಅದರ ಒಂದು ಸ್ತುಂಭ, ತೀರ ದೂರದ ದಂಡಿಗಳು-ಅನೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕೆಲವು ದೂರದ ದೀಪಗಳು ಮಾತ್ರ, ಮಿನುಗುತ್ತಿವೆ. ಅವೇನೆ ರಾತ್ರಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ನೀಲ, ನೀಲ ಕವ್ವಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿ ತೋರಿಸುವಂತಿವೆ. ಅವು ಕೆರಳಿಸುವ ಭಾವನಾಲೋಕ ವಿಶೇಷವಾದುದು.

ವಿಸ್ಲರನು ವಸ್ತುಗಳ ಹೊರಗಿನ ರೂಪ ಮೋಹಿಸಿದವನೆಲ್ಲ; ವಸ್ತುಗಳ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಹೊರಟಿವನು. ಅವನಂತೆಯೇ ಹೊರಗಿನ ರೂಪವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಒಳಗಡೆ ನಿಲುಕಿ ಕಾಣಲು ಹಂಬಲಿಸಿದವನು ಟಿನೆರ್ರಾ. ಅವನು ಬರೆದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆ, ವರ್ಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಸ್ವಷ್ಟ. ಅವನ ಮುಗಿಲು, ಬಾನು, ನೆಲ, ನೀರುಗಳು ಹಳದಿ, ಕೆಂಪು, ನೀಲ, ನೇರಳೆ ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಹಿಮದ ಹೊಗೆಯಂತೆ, ಇಡಿಯ ದೃಶ್ಯವನೆನ್ನೊಂದಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಬಣ್ಣಗಳ ತೆರಿಯ ಹಿಂದಿರುವ ನಿಸರ್ಗದ ಭಾವವೇನು, ಅಂಶರಂಗವೇನು — ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲವು ರೂಢಿಯನ್ನೂ ಹಳೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣವನ್ನೂ ಮುರಿದು ಮುಂದೆ ಬಂದ ಶೈಲಿಗಳು. ಅವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದೂ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶೈಲಿಯ ಮೋಹಕತೆಯಾಗಲಿ, ಬಾಹ್ಯರೂಪದ ಸೌಗಂಸಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾವಿದನ ಉದ್ದೇಶ, ಮನೋಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿವೂನ ಬರಬೇಕು.

ಆದರೂ ನಾನೀ ಕೊಟಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಹತ್ತೆಂಟು ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಡುಗೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಂದು, ತುಂಬ ಹೊತ್ತು ಅವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ನೋಡಿ, ಮೆಚ್ಚಿಹೊಡುದು ಕಂಡಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು

ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯದ ಹಳ್ಳಿಯವರಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿದರು. ಆದರೆ - ಅಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಎವೆತೆಗೆಯದೆ ನಿಂತುನೋಡಲು, ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಟರ್ನರನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಓದಿ ತಿಳಿದವರೀದೇ ಸನಗನಿಸಿತು. ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟವು ನಾನೇಂಷಿದಷ್ಟು ಗ್ರಾಮಿಣವಾಗಿದ್ದಿರಲಾರೆಯು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರಾದ ಗೈಸ್ಟ್ ಬರೊ, ರೀಸಾಲ್ಟ್ ರುಗಳ ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರ, ಕೃತಿಗಳಿವೆ ಇಲ್ಲಿ. ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತಸಮಾಜದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದವರಾದುದರಿಂದ---ಅಂಥ ಸಮಾಜದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು, ಉದುಗೆಗಳ ಬೆಡಗನ್ನೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ, ಆಕಷ್ಮಾಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಂದರಿಂದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿಮುಗಿಸಿದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಂದು ನನ್ನೀ ಬರಹವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ನೈತಿಕ ಗೆಲರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳಬರ ಚಿತ್ರ ಶಾಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾದರೆ, ಹೊಸಬರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಧೈರ್ಯ ನಡೆದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ಟೀಟ್' ಗೆಲರಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಇದು ಲಾಡ್‌ಟೀಟ್ ಎಂಬಾತನು ಮಾಡಿದ ಖಾಸಗಿ ಸಂಗ್ರಹ; ಇಂದದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಆಗಿದೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಸುಂದರವೂ ಘನ್ಯವೂ, ಹಿರಿದೂ ಆದ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮುಂದಿರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬ್ರಿಟನಿನ ಕೆಲವೇಂದು ಆಧುನಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳ ವೂದರಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಶಿಲ್ಪಯಾದ ಡೊಡಿನಾ ಮಹಾಶಯನ ನಾಲ್ಕಾರು ಶಿಲ್ಪಿ, ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೀರ ಆಧುನಿಕರೆನಿಸುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಎಸ್ಟ್ರಾನ್ ನೋದ ಉದಿನರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇನ್ನು ಶಿಲ್ಪವನ್ನು, ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ (abstract) ಚಿತ್ರಿಸಲು ವ್ಯಯತ್ವಾಸಿರುವ ತೀರ ನವೀನರ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಇವು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನೇನೋ ಕೆರಳಿಸುತ್ತವೆ. ಡೊಡಿನಾ ನೋದ ಉದಿನರ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಹಿಡಿದು ಏನನ್ನೋ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಇಂಥವು ಹೇಳಲಾರವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಲಿತ್ಯ ಕಾಣಬಹುದು, ಚೆಮಾತ್ಯಾರಿಕತೆಯೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಮುಂದೇನು---ಎಂದು ದಾರಿಗಾಣ ದಂತ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಲಂಡನ್ ನಗರದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೇಸರಾದ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು

ಸರ್ ಹೆಸ್ತಿ ವಾಲೀಸರವರ ಸಂಗ್ರಹ. ಅಲ್ಲಿ ಯುದೋಪಿನ ಅನೇಕ ಕಲಾ ವಿದರ ಜಿತ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಆದರ ಜಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿನ ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಒಳಿಸಿದ—ಗಾಜು, ಪಾತ್ರೆ, ಆಸನ, ಗಡಿಯಾರ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷವಾದ ಮನೋದರವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಇನ್ನಾರು ಮುನ್ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಸಚೆಯುತ್ತು ಬಂದಿರುವ ದಳೆಗಳಾಲದ ಗಡಿಯಾರಗಳಿವೆ. ಉತ್ತಮ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಬಂಗಿಂಬರ ಕ್ರೈಸ್ತವಾಡವಾದ ಕುಚಿ, ಮೇಜು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿವೆ. ಆದರಂತೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನ—ವರ್ಷಗಳಿಂದ, ಜಿತ್ತುರಂಜಿತವಾದ ಅನೇಕ ಸಿಂಗಾಣಿಯ ವಾತ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ವೀರರ—ಯುದ್ಧ ಕವಚ. ಆಯುಧ, ಶಿರಸ್ತೂಳ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ ಕೊಟಡಿಯ ಮಗ್ಗು ಲಮನೆಯಲ್ಲಿ—ಚೀನ, ಜಪಾನು, ಭಾರತ ದೇಶಗಳ ದಳೆಗಳಾಲದ ಯೋಧ್ಯರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧಾವಕರಣಗಳೂ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿವೆ.

ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಬಂದ ಕಾಲ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಾಸೀಗಳ ಜಿತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ವೇಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳೂ ಕಾಣಸಿಕ್ಕಿದುಪ್ರಾಯಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿಕೆಡಿಲ್ಲಿ ನವೀಕರಣ ಬರಿದಂಗಾಟಿನಾ ಹೌಸಿಸಲ್ಲಿ ರಾಯಲ್ ಎಕಾಡಿನಿಯವರು ಪರ್ವತ ಸಿದ ಆಧುನಿಕ ಜಿತ್ತುಕಾರರ ಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಜಿತ್ತುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಏರಡು ಮೂರು ಸಾವಿರಗಳಾದಾಗುತ್ತಿದ್ದು. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಾರಿಗೂ ದೆವೇಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಜಿತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ—ತೈಲವರ್ಣ, ಜಲವರ್ಣ, ಟಿಂಪ್ರೂ—ಮೂರು ಜಾತಿಯವೂ ಇದ್ದವು. ಪ್ರಾಚೀನರಾತ್ಮೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಜಿತ್ತುಗಳನ್ನೇನೋ ಪ್ರದರ್ಶನಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಈ ಕಲಾನಿದರ್ಶನ—ತಮ್ಮ ವಿಷಯ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆವರ ತೈಲಗಳಲ್ಲಿ ತಂಬ ವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಚಳಿಯ ಪರಂಪರೆಯವರಿದ್ದಾಗೆ; ಕಾರ್ಂಟಿಕಾರರಿದ್ದಾಗೆ. ನಾನು ನೋಡಿದ ಕೆಲವು ತಾದ್ವಾಪಿಕ ಜಿತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ—ಮನೆಯೋಳಿನ ನಿಜೀಗಳ ವಸ್ತುಗಳ ಜಿತ್ತುಗಳಿರುತ್ತವು. ಅವು ಕೆಮರಕ್ಕೂ ಎಟುಕದ ತಾದ್ವಾಪಿಕ ರೂಪ, ಭಾಷಣ, ಜೀತನಗಳನ್ನು—ನೇಲ, ಕುಚಿ, ಮೇಜು, ಪಾತ್ರಮೊದಲಾದುವು

గట్టింద కొరడిసువుచు కండితు.

ఆలీ ప్రదీప్తివాద త్యేలజిత్రగళల్లి హలపు నిసగ్గద నోటి
గట్టున్నప్పుడు. కెలను చిత్రగళంతు వాళీయ డబ్బా చిత్రకారరు ప్రదీప్
సిద సౌమ్యవణి వ్యతాసగళన్ను తోరిసి, శాంత వాతావరణ స్వస్థ
సువుదరల్లి యత్స్వయాగిద్దున్నప్పుడు. కుజ్జిన సేళితగళు—హుల్లు, ఎలీ
మోదలూదువుగళ సంక్రమించి ఫైనతెయన్ను పుష్టవాగి చిత్రసంక్రిద్దున్నప్పుడు.

ఈ ప్రదేశంనదల్లి ఇష్టేల్లి చిత్రగణాన్న ఆరిసి ప్రదేశానువుడకు
చేశదల్లి అనేకానేచ చిత్రపియరు మాదియద్దరి సాధ్యవే?

ಕೂಡಿತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಂದಿರದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಕಷಣೆಯು ಲ್ಯಾದಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಹೋದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಉಟ್ಟಿಲಿಯನ್ನಾಗಿತ್ತು ಕಾರನೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಲಿಯನಾಡೋನಿನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರದರ್ಶನ ವಿತ್ತು. ಅವನ ಅಂಂನೆಯ ಪರ್ವದ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಈ ವರ್ಷ ಯುರೋಪಿನ ಮುಖ್ಯ ನಗರಗಳಲ್ಲಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ್ದು. ಅವನ ಬರಹ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಹಲವು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಲಂಡನಿನ ಈ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಪೇರಿಸಾ, ರೋಮ್‌ನ ಮೊದಲಾದ ಶಾರುಗಳಿಂದ ಅವನ ಮೂಲ ಚಿತ್ರಕೃತಿಗಳು ಎರವಲೂಗಿ ಬಂದಿದ್ದು. ಆತ ಬರಿದ ನೋನಾ ಲೀಸಾ, ಸ್ಟೋಲಾ, ಯೆಂಸುವಿನ ಕೊನೆಯ ಭೋಜನ-ದಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ತಾಸು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ನೋನಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ಕನಸುಗಾರ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಂಬು ಸೀಳಿದಂಥ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಅವನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಚಾಚಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರಿಸಲು—ಅವನ ಕ್ಯಾಬರಹದ ಆರೆಂಟ್ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಪುಟಗಳು. ಒಂದೊಂದು ಹಾಲೆಯಲ್ಲಾಯಾವುದೋ ಒಂದು ವ್ಯೇಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ಚಿತ್ರವಿದೆ; ಆ ಸಂಬಂಧದ ವಿವರಗಳಿವೆ. ಶರೀರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ ಬರಿದ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೆವು! ಅಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಆತ ಕವವನ್ನು ಸಿಗಿದು ಬಳಗಿನ ಅವಯವ, ಸರ, ಮಾಂಸ ಖಂಡ, ಎಲುಬಾಗಳ ತಿಜಾರಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು. ಅವ್ಯೇಯೆ? ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಡಿತ್ತು. ಭೌತ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅವನೇನೇ ಕಂಡ—

ಯಂತ್ರದ ಕಲಸುಗಳಿಂದಾಗಿ; ವಿವರಗಳಿಂದಾಗಿ—ನೀರಿನ ಪಂಪುಗಳು ಚಿತ್ರು ನಿಡಿ—ವಿನಾನಿದಿ ವಿವರಗಳಿಂದ; ಏನೇನೋ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿವರಗಳಿಂದ. ಪ್ರದರ್ಶನಕಾರರು—ಅವನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ರಚನೆಮಾಡಿದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರು. ವಿನ್ನಿಯ ಮೇಧಾವಿತನಕ್ಕೆ, ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಗೆ ಕರಣ ಹೊಡೆದು ನಾವು ಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗಾತ್ಮದೇ.

ಸಿಕೆಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲೇ—ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ, ಒಂಗ್ಲೆಂದಿನ ಬರಿಯ ಜಲ ಪಣ (Water colour) ಚಿತ್ರಕರೆರೆದೇ ಒಂದು ಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನ ಏರ್ಪಟ್ಟತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿ ನೂರಾರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬಂದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿರಾಶೀಯಾಗುತ್ತದೆ. ಎಪ್ಪು ನೋಡಿ ದರಿ ಮುಗಿಯದ ಕೆಲಸ! ಈ ಮೂದಲೇ ಯಾವುದಾದರೂ ಚಿತ್ರದ ಪೂರ್ವ ಪರಿಚಯ ಓದಿಸಿಂದ ನಮಗಳಿಗಿಂದರೆ—ಆಗ ಅಂಥ ಚಿತ್ರಗಳ ಮುಂದೆ ತುಸುಹೊಕ್ಕು ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ನೋಡಿ ದಣಿದ ನಾವು ಅನೇಕ ವನ್ನು ಉದಾಸೀನವಾಗಿಯೇ ನೋಡಿ ಸರಿಯುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಿರಾಮು ಸಾಲದೆ, ಹೊರ ದೇಶದಿಂದ ಹೋಗಿರುವ ನಮಗೆ—ಇವನ್ನು ಕಾಣಲು ಅವಕಾಶ, ಅಯ್ಯಾವ್ಯಾ, ಅನುಕೂಲ ನಾಲಿದಾಣಿತೇ—ಎಂಬ ಜಿಂತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಕೆಲವು ತಾಸುಗಳೊಳಗೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಮುಗಿಸುವ ಬದಲು, ನಿರಾಮುದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇನಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಎರಡೊಂದು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸುವ ಅವಕಾಶ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಇರಬಾರದೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದು—ಲಂಡನ್‌ನೇ ಮೇಲಿಂದ ಹೇಳಿ ನಮಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಾದರೂ ಶಕ್ತಿವೇ?

ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಮುಗಿಸಿವ ಬಳಿಕ—ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೂ ಮರವೇ ಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದಂಥ ಸುಖ, ಸಂತೋಷಗಳ ಸೆನವಷ್ಟೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟನಿನ ಒಂದು ಕಲಾಮುಖವನ್ನು ಕಂಡ ನನಗೆ, ಇನ್ನಿತರ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಆಸೆಯಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಲಂಡನ್ ನಗರನ್ನೇಂದರಲ್ಲಿ ಯೇಂ ಹತ್ತೀಂಟಿ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗಳಿವೆ. ಮಹಾವೇಲ್ಲ ಅವರು ಒಂದೊಂದೇ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರೂ ನೋಡುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಪರ್ಗಾವಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದು ನಾಟಕ ಮಂಡಳಗಳ ಹೆಸರು ನಿನಾರ್ ಮಗ್ನಿಳುತ್ತು ಬಂ

ದಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸಾಫನವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಸಹ್ಯರೂಪ ಜಲಚ್ಛತ್ರಗಳು ಆವರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಾ, ಯಿತು. ಜಲಚ್ಛತ್ರ ಮುದಿರಗಳೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಲ್ಲಿ. ಅವುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಕೂರು, ಈ ಮೊದಲಾದವರ ನಾಟಕ ಗಳು ಬದುಕಿ ಉಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ—ಎಂಬ ರೀತಿಒಳನೆ ನಮಗಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಸಂಸ್ಕಾರವಿರುವವರಿಗೂ, ಇಳಿದವರಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಬಹಳ. ಇರುವವರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಕಲೆ ಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾಸರಂಥ ಹಿರಿಯ ನಾಟಕಕಾರರಾಗಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅವರ ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಮ್ಮ ಮೇಲುಂಟಾಗಿದೆಯೇ? ಅವನ್ನು ಇಡುವವರಿದ್ದಾರಿಯೇ? ನೋಡುವವರಿದ್ದಾರಿಯೇ? ಅಂಥ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ನಾಟಕಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು; ಜಲಚ್ಛತ್ರ ಬಂದ ವಾರುದಿನ ಅವು ಸಾಯ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಡೊಂಬರಾಟವು ಬಂದು ಜಲಚ್ಛತ್ರ ಸಾಯಬಹುದಾದ ಪ್ರಮೇಯವೂ ಬರಲಾರದು. ಬಂದೊಂದು ಕಲೆಗೂ ತನ್ನದಾದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ; ಕರ್ತವ್ಯವಿದೆ. ನಾಟಕದ ಕೆಲಸವನ್ನು, ಅಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಲಚ್ಛತ್ರವು ಮಾಡಲಾರದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರವಂತ ಜನರು ಮಾತ್ರ-ತಮ್ಮ ರಂಗಭೂವಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಾರು.

ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಲಂಡನ್‌ ಹೊಕ್ಕುಹೊರಡುವವನಿಗೆ, ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ತೀರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಯ ಟಿಕೆಟುಗಳು ಆಯಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗಬಹುದೋ ಏನೋ! ಹೆಚ್ಚಿನ ಟಿಕೆಟುಗಳು ಬಹು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ವಿಕ್ರಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಶೇಕ್ಕೂರುನ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ನೋಡುಲು ಬಯಸುವವರು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಜಾಗವನ್ನು ಕಾದಿರಿಸುವುದು ಸಾಮರಾಣ್ಯ ಸಂಗತಿ. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಕಾಲವೇ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದದರಿಂದ ಬರಿಯ ವರದು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಒಂದು-ಲಂಡನಿನ ಹೇ ಮಾರ್ಕೆಟ್ ಥಿಯೇಟರಿನಲ್ಲಿ ನ ಡೆಡನಾಟಕ; ಇನ್ನೊಂದು-ಸ್ವಾಫ್ಟ್‌ಡ್ರಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಕೂರುನಾಟಕ. ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಟಿಕೆಟು ದೂರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಸರಳ, ಆಧುನಿಕ ಗಢ ನಾಟಕ; ಹೆಸರನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರೆ “ಚಂದ್ರನ ನೀರು” (Waters of the moon) ಎಂದಾ

ಗುತ್ತದೆ. ನಾಟಕ ಸೇನೀಡಿದ ಬಳಿಕವೂ ನನಗೆ ನಾಟಕದ ಆಖ್ಯೆಯ ಅಥವಾ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ. ಈ ನಾಟಕವು ಮೂರಂಕದ ನಾಟಕ; ಕಾಲ, ಸ್ಥಳ, ಕೃತ್ಯೆಗಳೊಳಗೆ ಬಹುತ್ಯಾಂತರಾಜ್ಯ ಜಾತಿಯದು. ಕಥಾ ವಿವರ—ಯುರೋಪಿನ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ಕೇಂದ್ರಪ್ರಾಂದರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಬಡಜನರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತಿಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಂಪರ್ಕ, ಅದನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಆನುರಕ್ತ, ಭಾವ ನಾವರ ತೀವ್ರಾನ.

ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತೀಯಾಗಿದ್ದ ಈಗೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾಳೆ-ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಒಬ್ಬ ಹಂಗೇರಿಯನ್ನಾ ನಿರಾಶ್ರಿತ, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಕೆಲಸದಾಕೆ, ಅವನ ಮಗಳು, ಮಗ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲಿಯಿಬ್ಬರ ಸರಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ಸ್ವಭಾವ, ಕೆಲಸ ದವಳದು. ಒಂದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಂತಃಕರಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ವಿಲಾಸಿನಿ ಅವಳ ಮಗಳು, ಶ್ರೀಯನೂ ಬಂದು—ವಿಚಿತ್ರ ಅಂದೋಲನವೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಾಶ್ರಿತನು ಕೆಲಸದ ಮುಡುಗಿಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಬಾದ ವಿಲಾಸಿ ನಿಯ ವೋಹಕೊಳ್ಳಿಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸೇವಕರು ಮಗಳಿಗೆ, ವಿಲಾಸಿನಿಯ ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿವಾನವಿದ್ದುದು ಈ ಪ್ರಮೇಯದಿಂದ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಲಾಸಿನಿಯು ಹೊರಟು ಹೊಗುತ್ತಾಳೆ—ಎರಡು ದಿನಗಳ ಉದ್ದೇಶಭರಿತ ಜೀವನದಿಂದ ಮನಿಗೆ ಮನೆಯೇ ಆಲೋಚ್ಯಾಲ ಕಲೋಚ್ಯಾಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನು ನಡೆದ ಯಾವತ್ತು ಘಟನೆಗಳನ್ನು—ಸಹನೆ, ಅಸಹನೆ, ಅನಾದರ ಇವೇ ವೋದಲಾದ ಧೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ಕುಳಿತುವಳು ಮನೆಯೋಡತಿ. ಆ ವಾತ್ರವನ್ನು ಬ್ರಿಟನಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಟಿ ದೇವ್ಯಾ ಸಿಬಿಲ್ ಥಾನ್‌ಡ್ಯೂಕ್ ಹಂಗಿಸಿದ್ದಳು.

ನಾಟಕದ ತುರೀಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ—ಹೊಸವಷ್ಟದ ಗಳಿಗೆ ಸನ್ನಿಹಿತ ವಾದಾಗ, ಜನಗಳ ವಿಲಾಸ ಶೈಂಗಾರಗಳ ಅವಲಿನೊಂದಿಗೆ ಕುಡಿತದ ಅನುಲೂ ಸೇರಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಕುಣಿಯಲು ಹೊರಟಾಗ. ಈ ತನಕ ಶಿಲೆಯ ಸಂಯನು ದಿಂದ ಕುಳಿತ ಮನೆಯೋಡತಿ, ಧಟ್ಟನೆ ಪಿಯಾನೋ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಹೊಸ ವಷ್ಟವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಹಾಡನ್ನು ಬಾರಿಸಿದ ಆ ಒಂದು ನೋಟ ಅಪ್ರಾವೆ ರಸ ಸಿವಿವಾಗಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಾಯಕಿಯಾದವರೂ ಹೇಸರಾದ ನಟ-ಎಡಿತಾ ಇವಳಾಗು,

ನಾಟಕದ ಉಪವಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲರೂ ತೋರಿಸಿದ ಸಹಜ ಅಭಿನಯ, ರಂಗ ರಚನೆ, ನಿದೇಶನಗಳು ಬಹು ಉನ್ನತಮಷ್ಟಿದುವು. ಇಂಥೊಂದು ನಾಟಕವು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಎಪ್ಪೀಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ, ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಉಣಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೇ ದುರ್ಬಲವಾಗಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿದ ಭಾವ ಅನುರಕ್ತಿ (Sentiment) ಯೇಸಿಸಿತು. ಆದರೆ ಪ್ರದರ್ಶನದ ರೀತಿಯು ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆಯಿಸಿ, ಸಹಜ ಜೀವನವನ್ನು ತೋರಿಸುವಪ್ಪೇ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಆದಿತ್ಯವಾರ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪರ್ಯರ್ ಸಾರ್ಕ ಧಿಯೇಟರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದೆ. ವಸಂತ ಯತ್ನವಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಾಟಕದ ಶ್ರಾಯತೋಡಗಿ ಆಗಸ್ಟ್ ತನಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಾರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪರ್ಯರನವು ಮಾತ್ರ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರು ಸೇರಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಎವನೂ ನದೀ ತೀರದ ಸ್ವಾಮ್ಯಾಧಿಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನೆಯನ್ನು ಗುಡಿಯೆಂಬಪ್ಪು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸುಂದರ ವಾದ ನಾಟಕ ಶಾಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೇನೆ ಯಾತ್ರಿಕರಂತೆ ನಾಟಕ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಎಳ್ಳಿ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಸಾವಿರ, ಎರಡು ಸಾವಿರಗಳಪ್ಪು ಮೋಟಿರುಗಳು ಆದಿನ ಬರುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಕಲಾಪ್ರಯರು ಒಂದು ವಾರವೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದು — ಆ ಕಾಲದ (ಸೀಸನ್) ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮರಳುವುದುಂಟು.

ನನಗೆ ನೋಡಲು ದೊರಕಿದುದು ಅವನ 'As you like it' ಎಂಬ ನಾಟಕ. ಇದು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಫಾಲ್ಸಿನ ಒಂದು ಕಥೆಯಪ್ಪೆ. ಇವತ್ತಿನ ಉದುಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿರಿಡಿಂದಲೂ ದೂರವಾಗಿರುವಂಥದು. ಆದರೇನು? ನಾಟಕ ನಿದೇಶನ ಅಂಥದಿತ್ತು — ನಮ್ಮನ್ನು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಫಾಲ್ಸಿಗೇನೆ ಒಯ್ದು, ಆ ಕಾಲದ ಕೃತಕವೂ ಆತೀರೇಕವೂ ಆದ ಅರಮನನೆಯಿತ್ತಾರೆ ತೋರಿಸಿದರು. ದೃಶ್ಯಗಳೂ, ಉದುಗೆ, ತೊಡುಗೆಗಳೂ ಚರಿತ್ರೆಗೊಪ್ಪವಂತಿದ್ದವು. ಈ ವಿತ್ತಿಯೋಳಿಗಿನಿಂದ ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪಾತ್ರಗಳು ತಂತಮ್ಯ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಅಪ್ಪು ಸಹಜವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಗಿ ಆಡಿತೋರಿಸಿದರು. ಒಲ್ರಾಂಡೋ, ರೋಸಾಲಿಂಡ್, ಅವಳ ಗೆಳತಿ, ಇನ್ನು ಗಡಿವಾರಾದ ಡ್ರೂಕಾ, ಅವನ ವ್ಯೇರಿ, ವಿದೂಷಕ, ಹಳ್ಳಿಯ ಕುರುಬ

ಇತರರು — ಯಾರೇ ಆಗಲ ತಮ್ಮ ಸಾಫನ್, ಮಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಅಳತೆಗೆ ಒವ್ವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಿದರು. ಕವಿಯ ಬರವಣಿಗೆಯು ಸರಳ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅದು ಸೇರಾಡ ಗಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲುವಷ್ಟೇ ಅಕ್ಕತೆವಾಗಿ ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಭಿರುಚಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವವರು ಅದನ್ನು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆದಿತು. ಹಾಗೆ ನಾಟಕ ಬೆಳೆಯಲು— ಬಹುಮುಖವಾದ ರಂಗ ಪರಿಶ್ರಮ, ನಾಟಕದ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಬೇಕು. ಆ ನಿರ್ದೇಶನ ಸಫಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಾಟಕದ ರೂಪವೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಡಿಮೆತರದಿಂದುತ್ತು. ಆದಾದರೂ ಇರಲಿ—ನಂದು ಯೋಚಿಸುವಾಗ, ಅದರ ಹುಟ್ಟಿನ್ನು ಚಲಜ್ಞತ್ವ ಬಂದು ಅಧಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಂತು— ನಾಯಕ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೂ ಉದ ವಿಕಟ ವಿಸೋದಿನಿಗಳೇ! ಸದಾ ಅತಿರೇಕ ಅಭಿನಯ, ಉದುಗೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ—ಕಾಲ, ಕುಲ, ತೀಲ, ಶಿವಾಚಾರಗಳೊಂದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗದಂಥ ಕಲಾಸು ಮೇಲೊಗರ!

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತೇಕ್ಕಾಪ್ಯರನ ಇಂಥ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಉತ್ತಮ ನಟಿನಟಿಯರು ಅಭಿನಯಿಸಿರುವ ಒಫ್ ಲೊಲ್, ಹೆಮ್ಮೆಟ್, ರೋಮಿಯೋ ಎಂಡಾ ಜೂಲಿಯಟ್ ನಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನಟರ, ನಿರ್ದೇಶಕರ ಹಿರಿಮೆಯು ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿರದು.

ತಮ್ಮ ತೇಕ್ಕಾಪ್ಯರನ ನೆನಪನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ—ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾಸರ ನೆನಪನ್ನಾಗಲಿ ಅನಂತರದ ನಾಟಕಕಾರರ ನೆನಪನ್ನಾಗಲಿ ನಾವು ಉಳಿಸಬಲ್ಲಿವೇ—ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ನಾನೆರಡು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಾಡರಿಗಾಗಿ ನೋಡಿದೆ. ಅನಂತರ ನನಗೆ ನೋಡಲು ದೂರಕಿಡುದು ಬ್ರಿಟಿಷರ “ಬಾಲೆ” ಮತ್ತು ಅಣಕವಾಡ. ಕಾವೆಂಟ್ ಗಾಡ್ ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಪೆರಾ ಹೌಸ್ ನಲ್ಲಿ ಅವು ನಡೆದುವು. ಈ ಮಂದಿರವು ಬಲು ಹೆಸರಾದ ನಾಟಕ ಶಾಲೆ. ಸೆಡ್ಲರ್ ಹೌಸ್ ಎಂಬಾತ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ವತ್ಸ್ಯ, ಅಣಕ ವ್ಯೋಮಾದ ಗೀತಬಢ ಪ್ರದ

ರ್ಫನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಾವಿದರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲ. ನಾನು ನೋಡಿದ ದಿನ-ಎರಡು, ಮೂರು ಬಾಲೆ (ballet)ಗಳೂ, ಅಪ್ರಗಳ ಜಡೆಗೆ ಅರ್ಥನಾಟಕ, ಅರ್ಥಸ್ಯತ್ವದಂತೆ ಕಾಣುವ ವಿಡಂಬನೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಒಂದು ಡಾನ್ಸ್ ಕ್ಷೆಕ್ಷೆಟನ ಸಾಹಸದ ಕಡೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಅಧುನಿಕ ಪ್ರಣಯದ ಅಣಕವಾಡ.

ಈ ಅಧುನಿಕ ‘ಬಾಲೆ’ಗೆ ಯುರೋಪಿನ ಮಧ್ಯಯುಗದ ರಸ್ಯವೇ ಜನ್ಮಭೂಮಿ. ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರಸ್ಯದ ಬಾಲೆ ಸರ್ಕಾರಿಯರು ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಅವರ ಸ್ಯತ್ವ ಶೈಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ವಾಶಾತ್ಮಕರ ಅಧುನಿಕ ಬಾಲೆ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು, ಇಪ್ಪತ್ತು, ನಾಲ್ಕುತ್ತರ ತನಕ ಸಮರೂಪ ಧರಿಸಿದ, ಸಮವಯಸ್ಕರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ತರುಣತರುಣಿಯರು ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಸ್ಯತ್ವದಿಂದಲೂ, ಗುಂಪಿನ ಚಲನೆಯ ಗತಿಗಳಿಂದಲೂ- ಏನಾದರೀಂದು ಭಾವ ನಿಸ್ತರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ಮೈಯ ರೀಖಿಗಳು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿರುವಂತೆ ಬಿಗಿಯುದುಗೆ ತೊಡುತ್ತಾರೆ, ತರುಣಿಯರು ಅದರ ಮೇಲೆ, ನಡುವಿಗೆ ಕಿರಿದಾನೋಂದು ನಿರಿಗೆ ತುಂಬಿದ ಲಾಗೆ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಣಿತ, ಚಲನೆಗಳಲ್ಲವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತುದಿಗಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತೇ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಇಡಿಯ ಶರೀರದ ಭಂಗಿ, ವಿನ್ಯಾಸಗಳೂ, ಬೇರಿಬೇರಿ ವೃಕ್ಷ, ಗುಂಪುಗಳ ರಂಗಚಲನೆ, ವಿನ್ಯಾಸಗಳೂ- ವಿವೆಯ ವನಕ್ಕು ಭಾವವನನ್ನು ನಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಹಿನ್ನಲೆಗೆ ಹಲವು ವಾದನಗಳುಳ್ಳ ಆಕ್ರಿಸ್ಯೂ ಇದೆ. ಅಪ್ಪುವಾದ್ಯಗಳಿಂದ್ದರೂ ಕೆಲವೇ ವಾದ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವೇನಿಸಿ ಸ್ಯತ್ವದ ವಿವೆಯವನ್ನು ವಸ್ತುರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಅವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೌರಸ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತಿರದೆ, ಮೆಲ್ಲಿಡಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಗೀತದ ನಿರ್ವಹಣೆ ರೂಪರಚನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿ- ಅದರ ಅಲೆ, ತಾನ, ಕಂಪ, ಅನುಕಂಪ, ಇಳಿ, ಏರುಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ಕುಣಿಯುವವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಗೀತಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾವಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುವಂಥದು. ಅಲ್ಲಿದೆ ನಮ್ಮೆ ‘ಮಾದರ’ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೇ ಎವ್ವೆಲ್ಲ ವಿವಿಧ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬಹುದು- ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೇರಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾನು ನೋಡಿದ ಈ ಕುಣಿತವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಆದನ್ನ ಮೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಬೇಕಾಗುತ್ತತ್ತು. ಕಾಲಿನ ಹೆಚ್ಚೆಯು ಗತಿಗಳು ಸದ್ಗುಳಿದೆ ಸರಿವ ನಡಿಗೆಗಳು. ಜನಗಳು ಕಲೆಯುವ, ಚಡರುವ, ಚಲಸುವ ರಂಗಚಲನೆಗಳು ತುಂಬ ವೋಹಕವಾದುವು; ಒಂಟಿ ನೆರ್ಲೆಕರು ತೋರುವ ಅಂಗ ಭಂಗ, ವಿನ್ಯಾಸಗಳೂ, ಕಷ್ಟವಾದ, ಮೈಯ ಬಾಗುಗಳೂ, ಕಾಲು, ಬೆನ್ನು, ಮೈಯ ಚಲನೆಗಳೂ ವ್ಯಾಯಾಮದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ ಹೊರತು—ಭಾವ ರಸಗಳಿಗೆ ಜೋಡಿಸಬಲ್ಲ ಶರೀರ ಭಂಗಿಗಳಿಂದು ಅನಿಸಿವು ದಿಲ್ಲ. ಅದು ಬೇರೆಯೇ ಪದ್ಧತಿ. ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಂಡರೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಸರತ್ತು ಗಳಿಂದ—ಒಂದು ರಸ ಭಾವ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂದು, ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಮರಿತು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉತ್ತರವೇ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಅಂತು ನಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚುದುದು ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಗೀತವನ್ನು; ಅದ್ದುತ ವಾದ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಕುಮಬಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ.

ಈ ಸೃಷ್ಟಿಗಳ ಜಡಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದ ‘ಡಾನಾ ಕ್ರಿಕೆಟ್’ ಅಳಿಕವಾದ ವಾಗಲಿ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಡಂಬನೆಯಾಗಲಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಬರಿಯ ಜಡವಾದ ಅಭಿನಯದಿಂದಲೇ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಬರಿಯ ಮೂರಾಭಿನಯವಿಷ್ಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಬಾರಿ—ಡಾನಾ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ನ ಉನ್ನತ್ತತೆ, ಸಿರಾತೆಯ ಪರಮಾವಧಿಗಳ ವೇಳೆ, ಜಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಏನೊಂದೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡ ಚಲನೆಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಟಕದ ವಿಕಿಟ ಕಥಾವಸ್ತು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉಜ್ಜುಲವಾದ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಬಲ್ಲಾದು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನ “ಸಾಲದು” ಎಂದು ನನಗನಿಸಿತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಆಳಕವಾಡ — ಕೆನ್ನಿಂಗ್‌ಟನ್ ವಯಾಗ್ರಿಯೊಬ್ಬಳ ಶ್ರೀಂಗಾರ ಲೀಲೆ. ಆಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ, ಹೂವಿಂದ ಹೂವಿಗೆ ಹಾರುವ ಪತೆಂಗದಂತೆ ಸರಿದು, ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ನಿಗ್ರಹಿ ದೊರೆಯನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಹಲ್ಲಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಳುವ ಪತೆಂಗವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಅವಹಾಸದ ವಸ್ತು ಅಶ್ವಂತ ಸುಂದರ, ಹಾಸ್ಯ ಪುಷ್ಟ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಚಿತ್ರಣ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದು ಎನಿಸಿತು ನನಗೆ.

ಆದರೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದೊಂದು ಸಂಗತಿಯೇಂದರೆ ಅವರ ಸಂಗೀತದ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಅನೇಕ ಏಡ್‌ರೋ ಕೆಲವೇ ವಾದ್ಯಗಳು ಪ್ರಥಾಪಾಗಿವೆ. ಬಾಲೀಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವಂತೆ, ಕಘಾ ವಿಸ್ತೃತಣಕ್ಕೆ (ಮೇಲೊಡಿ) ಮಾರ್ಡಿನ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಗೀತವೇ ಸಾಧನವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಸಂಗೀತದ ತರಂಗಿತಕೆ (Rhythm) ಯನ್ನು ಬಳಸಿ, ಬೆಳೆಯಿಸಿ, ಜಿತ್ತಿಸಿದ ಹಿಮ್ಮೇಳ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅರ್ಥ ಜೀವನವನ್ನಿನು ವಂತಿತ್ತು. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣುವಾಗ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಡಿನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ರಾಗ, ತಾಲ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ, ಕೇವಲ ತರಂಗಿತಕೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವಾದರೂ ಉವಯೋಗಿಸಿ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಸ್ವರ್ಪಿತಾ ಡಲು ಬಂದಿತೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ—ವಾಶ್ವತ್ತಿರ ಅನಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಚಲಚಿತ್ರಗಳ ಆಕ್ರೋಸ್ಯಾ, ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ತೊಡಡ ಬರಿಯ ವಾದ್ಯಗಳ ಕೋಲಾದಲಗಳಾಗಿರುವುದೇಕೆ?

ಲಂಡನ್ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ದೂರದ ಬಾಲಾನ್ ದೇಶಗಳ ಸ್ವತ್ವಗೀತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಅನುಕೂಲವಾದೊಂದು ಸಂಧಿ ದೊರಕಿತು. ನನ್ನ ಸಂಚಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದೊಳಗೆ ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಲ್ಯಿಂಡ ಬಂದ ಒಂದು ಸ್ವತ್ವಮಂಡಲದ ಸುಂದರ ಪ್ರದರ್ಶನವು, ನನಗೆ ಲಂಡನಿನ ಕೆಂಬ್ರಿಜ್ ಥಿಯೇಟರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಕ್ಕಿತು. “ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯನ್ ರೆಪ್ರೇಡಿ” ಎಂಬುದು ಆದರ ನಾಮಕರಣ.

ಯುಗೋಸ್ಲಾವಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅರ್ಥ ಪೌರಾಣಿಕ, ಅರ್ಥ ಪಶ್ಚಿಮಾತ್ಮಕ ಪನ್ನಲೂ ಬಹುದು. ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೇನಾವಾನಿಯಾ, ಕೋಶಿಯಾ, ಬಾಸ್ಕಿಯಾ ಪೋದಲಾದ ಭಾಗಗಳು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಸುಂದರ ಜಾನಪದ ಸ್ವತ್ವಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದುವು. ಈ ದೇಶವು ಜಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದ ತನಕ ತುರ್ಕಿ ದೊಡಿಗಳ ಕೆಳಗೆ ಇದ್ದುದರ ವರಿಣಿಮಾಗಿ, ಮುಸ್ಲಿಂಗೀತದ ವಚನಸ್ವಾಮಿ, ಕುಣಿತದ ವಚನಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಜಾನಪದಗೀತ, ಸ್ವತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿರ್ದಿವೆ. ಈ ವಿವಿಧ ಭಾಗದ ಜನಗಳ ಉದುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಪಡುವಣ ಮೂಡಣ ನಾಡುಗಳ ವಯಾರ ಬೆಡಗುಗಳು ಬರಿತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಕೇವಲ ಜನಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ—ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಸ್ವತ್ವ ಸಂವಿಧಾನ ಗೋಂದ ಕೂಡಿದ, ಈ ಸ್ವತ್ವೋತ್ಸವ ಬಲು ಸರಳವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಸುಂದರ

ರವೊ ಆಗಿತ್ತು; ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಗೀತ, ಬಾಲೆಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವೊ ಆಗಿತ್ತು.

ಹಂಗಸು ಗಂಡುಸರೆಂದು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಮಂದಿ ಒಮ್ಮೆಗೇನೆ ರಂಗಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ನರ್ತನೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಜಾನಪದ ಉದುಗೆಗಳನ್ನೆಷ್ಟುಮೈ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದು ಹೋಗುವ ರೀತಿ, ಮೇಳವಾಗಿ ಕುಣಿಯುವ ಬಗೆ, ತುಂಬ ಅಭಾಸ ದಿಂದ ಬಂದುದು. ಆದರೆ ಕುಣಿತಗಳಿಲ್ಲವು ಬಹು ಸರಳವಾದುವು; ತಾಲ ವನ್ನು ಕಾಲಿಂದ ಬಡಿದು ತೋರಿಸುವುವು. ಆಗ ಅವರ ಕೃಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕರವಸ್ತು ತಿರುಗಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸ.

ಕುಣಿತದ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ—ಗಿಡುಗನ ಹಾರಾಟ, ಖಡ್ಗನೃತ್ಯ, ದಕಾಯಿತ ಸೃತ್ಯ, ದೇಶಿಯ ಜಾನಪದ ಸೃತ್ಯಗಳು ಕೆಲವು. ಹಿಮ್ಮೇಳದ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಳಳಲು, ಎಕಾದಿಕನುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಾದ್ಯಗಳು. ಗೀತ ಮಾರ್ಗವು ನಮ್ಮ ಪೌರಾತ್ನ್ಯರಿಗೆ ಸ್ವಿಯವೆನಿಸುವ ಜಾನಪದ ಮಾರ್ಗವ ಗೀತ. ಅಪ್ರಗಳ ಆಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ತುಕ್ಕ ದೇಶದ ‘ಆಲಾಪನೆಯ’ ಭಾಯಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಷ್ಟೊಂದು ಸರಳವಾದ ಸೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ತರುಣತರುಣಿಯರು ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರದರ್ಶನ ವೈಲಿರಿಯು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅದೊಂದೇ — ಸಾಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವ ಜಾನಪದ ಕಲೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದಂಥಿದು. ರಂಗ ಚಲನೆ (Choreography), ನಿದೇಶನಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದುವು. ಇವು ಬಾಲೆ ಸೃತ್ಯಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯೆಂದರೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶವು ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ ಡಾರಿಯಿದು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳಿವೆ; ಸೃತ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವನ್ನು ಇಡ್ಡಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದಲ್ಲಿ—ಅಥುನಿಕರ ಕಣ್ಣಗಳಿಗೆ, ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ರುಚಿಸಲಾರವು—ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಅವನ್ನು ತಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸದೆ ಹೋವರೆ ಆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಸ್ಥಿಸಿದ ನಾವು ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ‘ಯಾಗೋಸಾಲಾವಿಯನ್ ರೆಪೇಸ್ಟಿ’ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟನಿನ ಕಲಾಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ — ಅಲ್ಲಿನ

ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮತ್ತೊಸಿಯವರೂ ನ ವಿಜಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪೇ ಸರಿ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುವ ಮಂದಿರ. ಲಂಡನ್ ನಗರದ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗ ದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ; ವಿಶಾಲ ಅರಮನೆಯಂತಹ ಈ ಮಂದಿರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ದಿನಗಳ ಕಾಲವೇ ಬೇಕಾದೀತು. ಆಳುಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ದೊರಕಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಅವರು ಕೆಲವು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ತೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿದೆ ‘ಬಿಲ್ಟ್ಸ್’ನ ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟಂಥ ಎಷ್ಟೇ ಕಲಾ ಸಾರ್ವತ್ವನ್ನು, ತಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಂತ್ರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿದೆಯಂತೆ.

ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಾರಿ ಹೋಗಿ ಬಂದರೂ-ಇನ್ನೂ ನೋಡ ಬೇಕಿನ್ನುವ ಆಸೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಗತಿಗಳಷ್ಟನ್ನೇ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಂದಿರದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ನಮಗೆ—ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶದ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಪತ್ತು ಕಾಣಿಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸುಂದರವಾದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ, ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಇವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ದೇವತೆ ವೀನಸಿನ ನಾಲ್ಕಾರು ಉತ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಮಾದಲಿಗಳಿವೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಚೇಧಾವಿಗಳಾಗಿದ್ದ—ಪ್ಲೇಟೋ, ಏರಿಸ್ಟಾಟಲ್ ಮೊದಲಾದವರ ಮುಖಗಳ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಪರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳಾದ ಪಾತೀನಾನಾ ನಾಶವಾದ ಬಳಿಕ, ಅದನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಂಥ ಅನೇಕ ಉತ್ತರಾಷ್ಟ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನವು. ಎಮೆಜಾನ ರಿಗ್ಲೊ ಗ್ರೀಕರಿಗೂ ನಡೆದ ಕಡನದ ಚಿತ್ರಗಳು, ಅಶ್ವರೋಹಿಗಳ ಸಾಲುಗಳು, ಜನಜೀವನದ ಲಲಿತ ಚಿತ್ರಗಳು, ಗ್ರೀಸಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲ್ಪ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿರಂಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ನೀಳವಾದ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ—ಪರಿಸರದ ಪ್ರಾಚೀನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಅಸುರನಿಸಿವಾಲ, ದರಾಯಸರಂಥ ದೊರೆಗಳನ್ನು, ಹಿಂದಣ ಯುಗದ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಗಳನ್ನು, ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ತೋರಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಿಲ್ಪಗಳನೇಕ ಇವೆ. ಎಸ್ಟ್ರಿಯದ ಪಾಚೀನ ವ್ಯಾಘವವೆಲ್ಲವು ನಮ್ಮದುರಿಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ—ಈ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ.

ಮುಂದಿನ ಶಿಶ್ವರಲಯಪ್ರೋಫರಲ್ಲಿ—ಪ್ರಾಚೀನ ಈಜಿಪ್ತಿನ ಆನೇಕ ಪರೋಪರುಗಳು, ಅತಿಮಾನವ ಗಾತ್ರದ ಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ರಾಮಸೀಸ್ ಮೊದಲಾದ ದೊರೆಗಳ ಭವ್ಯ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಅರ್ಥವಾಸವ, ಅರ್ಥಮೃಗರೂಪದ ದೇವತೆಗಳು, ರಾಣಿಯರು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶೀರ್ಷಸರಳವಾದ ರೀಖೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಶಿಲೆಯ ಹೊಳೆಯುವ ಈ ಮೂರ್ತಿಗಳು—ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಕ್ರಮ ಶಿಲ್ಪಗಳಿನಿಸುವ ಹಿರಿಮೆಯಾಳ್ವಿಪ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಮಂದಿರದ ಮಹಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ—ಕಣ್ಣಿ ದಣಿಯುವಪ್ಪು ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ, ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ತಿನ ಕಲಾ ವಿಶೇಷಗಳೂ, ಮೃತ್ಯು ಸಂಪೂರ್ಣಗಳೂ ಇವೆ. ಕೃರೋ ಮೂರ್ಖಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಿಸ್ತೂರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತ್ವರಿತವಾಯಿತು. ನೂರಾರು ಮನ್ಮಿಗಳ ಶರೀರವಿದೆ. ಅವುಗಳ ಹೊದ್ದಿಕೆ, ಅಲಂಕಾರ, ಮೃತ್ಯು ಸಂಪೂರ್ಣ, ಆ ಸಂಪೂರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿದ ವಿಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಗಳು—ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗಪ್ರೋಂದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತವೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಶವಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಆ ಜನಗಳ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯು ೨೧೧೦ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿನದು ಬಲು ಮುಂದುವರಿದ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಶೈಲಿರಿಸಿದ—ಕೆತ್ತನೆಗಳು, ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಗೊಂಬೆಗಳು, ಲೋಹಕಮ್ರಗಳು ಒಂದು ಆದ್ಯತ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗವನ್ನು ಒಳ್ಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಪ್ಪೇ ವಿಸ್ತೃತಿ, ವಿವರಗಳಿಂದಲ್ಲಿವಾದರೂ—ಇತರ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಾಹುಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಯಾ ನಾಗರಿಕತೆ; ನೇಪಾಲಿ, ಜೀನಿ, ಜಪಾನಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅವಶೀಷಗಳು, ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಸ್ತೃತ ಪ್ರವಂಚದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿನೆ, ಜಪಾನುಗಳ ಕಂಚಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಪಿಂಗಾಣಿಗಳು (Porcelein) ಬಲು ರಮಣೀಯವಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಭಾರತದ ಶಿಲ್ಪಕಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿವೆ.

ಪ್ರವಂಚದ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಭಾಗವೂ ಹಿರಿದಾದುದೇ. ಮಾತ್ರೆಲೂ ದ್ವಿತೀಯವಾಸಿಗಳು, ಸೆವೆನಾದವರು, ಆಮೇರಿಕದ ಅನೇಕ ಇಂಡಿಯನ್ ಒಳಗೆದವರು—ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಒಳೆನ್ನತಿರುವ ಆಯುಧ, ಬೇಟೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಉಡುಗೆ, ಮನೆಯೊಡವೆಗಳು ನಮಗೆ

ವಿಶ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೊರಣಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ಇಂಥ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವು ಒಂದೊಂದು ಇತಿಹಾಸ, ನಂಬಿಕೆ, ಧರ್ಮ, ಮತ, ಅಂಥರ್ಥದ್ವಿಗಳ ಹಂಟ್ಪು, ಚೆಳವಣಿಗೆ ಮೂದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ನಾಸ್ತಿಗಳು.

ಈ ಮುಂದಿರದ ಕೆಳಗಳ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಗಳ್ಪುಲೇಯಿಂದೆಂಬಂತೆ ಅಪೂರ್ವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಗಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡೇ ನಾವು ಚೆರಗಾಗುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಿಂದ ಬಿಟ್ಟನ್ನು ಸೇರಿದ ಪಾಠ್ಯಜೀನ ಕ್ಯಾಬರಹಗಳೆಷ್ಟು ಮೇಯನ್ನುತ್ತೀರಿ? ಮೊಗಲರ ಕಾಲದ, ಅಡಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಅನೇಕ ಬರಹಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿವೆ! ಸೂಕ್ತ ಚಿತ್ರಗಳ ಸೇಕ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಬರಹದ ಹಾಳೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕ್ಯಾಬರಹ, ಅವುಗಳ ಸೂತ್ರ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒರಿದ ಚೌಕಟ್ಟಿಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿರೂಪ ನಿರೂಪಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಮೃತವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥವು ಗಳನ್ನು ಫೈಲ್‌ಎಂ ಕೆಗೆದಾದರೂ ನಮ್ಮ ದೇಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೇಡೆ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಅಲಂಕಾರಿಕ ರಚನೆ, ಚೌಕಟ್ಟಿಗಳು— ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಲಂಕಾರ, ಸೆಯ್ಯಿಯ ಕೆಲಸ, ಕೆತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಿಗೆ ಎಂಥ ಅವುಗಳ್ಯವಾದ ಪ್ರೇರನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾದರೆ?

ಈ ಬಿಟ್ಟಿಂಬಾ ಮೂರ್ಸಿಯವಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ ಉಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು, ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು, ಬಿಡುಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಅಗ್ಗದ ಕಾಡುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಕೆಲಸಗಳು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿರಿಮೆ, ಅಭ್ಯಾಸಗಳೆಂಬುವು ಬರಿಯ ವಾಗಾಡುಬರದಿಂದ ಸಾಧನೆಯಾಗದೆಂದು ಅರಿಯಲು ಬಿಟ್ಟನೆ ಈ ಆಗಾಧ ಮೂರ್ಸಿಯಮನ್ನು ಸಂದರ್ಭಸಿರ್ಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ. ಬ್ರಿಟಿಷನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರು

ಈ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೂ ತಮುಂಚಿತವಾಗಿ ನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಮಿಶ್ರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೆ; ಯಾಗೆಯೇ ಕೆಲವಾಗೆ ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಂದ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗಿದ್ದೆ. ಉಂಡನನ್ನು ಸೇರಿದೂ ಜನೆಯೇ—ನಾನು ಬಂದ ಸಮಾಜಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ; ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವರ ಕರೀಯನ್ನೂ, ಮಾರುತ್ತರವನ್ನೂ ಸಿರಿಕ್ಕಿ ಸುಳಿತೆ. ಇವ ಕ್ಯಾನೆ ನಾಲ್ಕುರು ದಿನಗಳು ಹಿಡಿದುವು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೋದ ದಿವಸವೇ ನಾನು ತಂಗಿದ ಹೊಟೀಲಿಗೆ—ಶ್ರೀ ಸೆಟ್ಲಾರ್ ಎಂಬವರಿಂದ ನನಗೆ ಫೋನ್ ಕರೆ ಬಂದಿತ್ತೇಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮರುಬಿನ ಹಾಸುಗೆಯಿಂದ ಏಳುವಾಗಲೇ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವರಿಂದ ಕರೆ ಬಂದಿತು. ಸುಪ್ರಭಾತದಲ್ಲಿ ಸನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಅವರ ಕನ್ನಡದ ಸಾಕ್ಷಗತ ದೊರೆಯಿತು. ಅವರು ಪ್ರತ್ಯುರಿನವರೂಗಿದ್ದರು; ಅಲ್ಲಿನ ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಕೂಡೆಂಟ್ ಹಾಸ್ಪಿಲಿನ ವಾಡೆನರಾಗಿ ಈಂಟ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬರಲು ಆನುಂತ್ರಿಸಿದರು. ಆ ಸಂಚಯೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ; ಹಾಸ್ಪಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮತ್ತು ಕೆಲವೋಂದು ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪರಿಚಯ ನನಗಾಯಿತು. ಪರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಮ್ಮ ನರಿನ್ನುವ ಕೆಲವರಾದರೂ ಸಂಧಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟುಂದು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಚಾರಿಯಾದವನಿಗೆ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಕನ ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಕೆಲವ್ಯಾಂದು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪರಿಚಯ ದೊರಕಿದರಾದರೂ, ಹಾಗೆ ದೊರೆಯದ ಉರಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಏಕಾಕ ತನ ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಮಾನಸಿಕ ಜೀವಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ, ಬದುಕು ಮಾತಿಲ್ಲದ ಕಳೆಯಲೂದರು. ಆದರೆ ಯಾರೋಡನೆ ಮಾತಾಡಬೇಕು? ಅದೂ ದಿನ, ದಿನಗಳ ಮೌನ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಎದುರಾದರೆ, ನಮ್ಮ ವರಿಂದ ದೊರವಾಗಿರುವೆನಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸೆನಪರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಸಹಜರಸಿರಬೇಕು. ಆತ ನಮ್ಮ ಮನ ಸ್ವಿನೆ, ಅಭಿರೂಚಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವವನಾದರೆ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲ. ಅದಿಲ್ಲ ದಂಥ ಮಿಶ್ರರು ದೊರಕಿದರೂ ಆವಾಂತರವೇ. ಒಂದೆರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ದೊರಕಿದರು. ಆಗಲೂ ತೊಂದರೆಯೇ. ಉಂಡನ್ ನನಗೆ ಈ

ನಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಈ ಹಾಸ್ಯಲಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರು; ನನ್ನ ತಾಯ್ಯುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮನಬಿಜ್ಞ ಮಾತ ನಾಡಲು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರವಾಸದ ಮೂರುತೀರಳಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಫೋಂಡನ್ನು ಬಳಸಿಯೇ ದಿನ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಯುರೋಪಿನ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಆರೆಂಟ್ ಮುಂದಿ ಕನ್ನಡಿಗರಾದರೂ ದೊರೆತುದರಿಂದ ತಾಯ್ಯುಡಿಯ ಸವಿಗೂ, ನಮ್ಮ ದಳಿದ ಅನ್ಯಭಾಷೆ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಅದರ ಸವಿಗೂ, ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವನ್ನು ನಾನು ಮನಗಳಾವಂತಾಯಿತು.

ಈ ಹಾಸ್ಯಲಿನ ಪರಿಚಯವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಹಿತಕರವಾಯಿತು. ದಕ್ಕಿಣ ಭಾರತೀಯನಾದ ಸನಗೆ ಯುರೋಪಿನ ಜನಗಳ ಸಪ್ನೇಭೋಜನ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಶಾಖಾಹಾರಿ. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವವಸ್ತು ದಿನ ಉಪ್ಪು, ಹುಳಿ, ಕಾರಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಲಗೆ ಚಡವದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಂದೇ, ಅನೇಕ ಹಿಂನೀಯರು ಸಂಚಯ ಉಟಕ್ಕೆ ಈ ಹಾಸ್ಯಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪರಿಚಯರಾಗಿ ದೊರಕಿದ ಶ್ರೀ ಪಿಳ್ಳಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರಿದ್ದರು.

ನಾನು ಸೋಡಲಿರುವ ಲಂಡನಿನ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳು ಹಾಸ್ಯ ಲರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸವಿಂಹ; ನಾನಿರುವ ಹೋಟೀಲಿಂದ ದೂರ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯವೂ ಆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಶ್ರೀ ನೆಟ್ವರ್ಕಾರವರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಬಿಡಾರ ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದೆ.

ನಾನು ಹೋದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಭೇಟಿಗೆ ಕರಿ, ಉಟಕ್ಕೆ ಕರಿ, ಮಾತಿಗೆ ಕರಿಗಳು ಬರತೊಡಗಿ ಸ್ಥಾಳೀಯ ಜನಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸ್ವೀಕ ಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ಕರಿಯೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಿನ ಧಿಯಾಸೋಫಿಕಲ್ ಕೇಂದ್ರದ ವಿಷಾ ಬೆಸ್ಟ್ ಕರವರಿಂದ ಬಂದಿತು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು ಅರಸಿಹೋದೆ; ಮುಂದಿನ ಬಾಗಿಲಿನ ಗುಂಡಿ ಒತ್ತಿದೊಡನೆಯೇ, ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತು ನಯಸ್ಸಿನ ಬೆಸ್ಟ್ ಕರವರು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದವರು; ಅದರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದವರು. ಆದುದರಿಂದ

ನಮ್ಮೆಳ್ಳಿಗಿನ ಮಾತುಕಡಿಗಳಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಿದ್ದುವು. ಆಕೆಯು ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ, ಬಂದು ದಿನ ಅವರ ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹತ್ತೀಂಟು ಮಿತ್ರರ ಮುಂದೆ ಕಣಾರಟಿಕದ ಜಾಸ್ತಪದಕಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನೀಂದು ಉವನ್ನಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಉವನ್ನಾಸ ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ; ಮಿತ್ರ ಲಾಭವೇನೋ ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿತ್ತು.

ಮಿಸ್ ಬಿಸ್ಟ್ ಕರ ಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಮಿತ್ರರಾದ ‘ಕೊಟ್ಟಿವಾ’ ದಂಪತಿಗಳು, ಇವರು ಬೆಲ್ಲಿಯಾಗಿನವರು, ಪೌರಿಗಾಗಿ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿರು ವವರು, ನಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನಗೊಂದು ದಿನ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಆಮುಂತ್ರಿಸಿ ವರು. ಆ ದಿನ ಇಬ್ಬರು ವೆಲ್ಲೂ ದಂಪತಿಗಳೂ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಆಮುಂತ್ರಿತರಾಗಿ ದ್ವಾರು. ಮಿಸ್ ಬಿಸ್ಟ್ ಕೊಟ್ಟಿವಾ ಸೆವಿಗಾರಳೂ, ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಸೆವನ್ನಳೂ ಆದ ಗೃಹಿಣಿ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮು ಎರಡು ಮೂರು ತಾಂತ್ರಿಕಿಯಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಸವಿಯೂಟದಿಂದಲೂ ಹಿತವಾಗಿತ್ತು; ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿವರವಾದ ಆನೇಕ ವಿಚಾರ ಲಹರಿಗಳಿಂದಲೂ ರೂಚಿಕರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಾದ ಮಿಸ್ ಬಿಸ್ಟ್ ಕರ ಸವಾಯದಿಂದ, ನನಗೆ ನಾವೇ ದೇಶದ ಐಸ್ಲೋನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮಂಬ ಸಯಾಯಕರೂ, ಅನುಕೂಲರೂ ಆದ ಗೆಳೆಯಾರು ವಾಪಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಒಡೋದೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಾಧ್ಯವಕರಾದ ಡಾ. ಎಂ. ಎನ್. ಶ್ರೀಸಿವಾಸರವರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಂಸ ಮಿತ್ರರಾದ ಡಾ. ಹೈಮನ್‌ಡಾಫ್ರ್‌ ಎಬುವರಿಗೆ ಕಾಗೆದ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ನಾನು ಮುಂಜಿಸ್ತೂರ್ ನಾಡಿಗಾಯನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿದೇಶವಾತಾ ಸಂಗ್ರಹಕರಾದ ಗೈ ವಿಂಟ್‌ ಎಂಬವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಬರುವುದೊಳಿತೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಂದು ಆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಾನು ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಡಾ. ಹೈಮನ್‌ಡಾಫ್ರ್‌ ಹೈಮನ್‌ ವಿಂಟ್‌ರಿಂದ ತ್ವರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ್ತರ ಬಂದಿತು. ಅವರು ಲಂಡನ್ ಯುನಿವೆರ್ಸಿಟಿಯ ಪ್ರಾಥ್ಮಾವಕರು; ಅಲ್ಲಿನ--ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಕನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಭ್ಯಾಸ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಭಾರತದ ಆನೇಕ ಅಧಿವಾಸಿ ಜನಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿದವರು; ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಅಭ್ಯಾಸಕಾರ್ಯಾಗಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಬಂದು ವಾಸಿಸಿದವರು. ಅವರು “ನಾಳಿ ಸಂಜೀ ಇ ಗಂಟಿಗೆ ಉಪಾಹಾರಕ್ಕೆ ಬಸ್ತಿ” ಎಂದು ಬರೆದಾಗ, ನನಗೆ

ತುಂಬ ಆಸಂದವಾಯಿತು. ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸದ ಕೊಟ್ಟಿಗೇನೇ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮಿಷ್ಟಾದ ಡಾ ರೂಕ್ಖಾಬಿ ಎಂಬವರೆಂದರೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಗತವಾಯಿತು; ಬಳಿಯ ಗೆಳೆಯರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದಾಯಿತು. ಡಾ ಶ್ರೀಸಿನಾಸರು ನನಗೆ ಡಾ ರೂಕ್ಖಾಬಿಯವರ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಬರೆಹಿದ್ದರು. ಅವರು ಈ ವರ್ಷದೇ ಭಾರತಕ್ಕೆ, ಆದಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ, ಬರುವರೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಮರುಧಿನ ಅವರೂ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಹಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದರು. ಅವರು ಹೊರಟಿ ಹೋಗುತ್ತಲೇ, ಏನೇನ್ನಾಯೇನೂ ಡಾರ್ಫರವರು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಚೆಮ್ಮೆ, ಬಿಸ್ತಿಟುಗಳ ಜಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮಾತುಕೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು.

ಡಾಕ್ಟರವರಾಗಲಿ, ಅವರ ಪತ್ನಿಯಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶದವರಲ್ಲಿ; ಆಸ್ತಿಯದವರು. ಇಬ್ಬರೂ ತೀರ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವಿಗಳು. ಡಾನವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡಿಯೇ ದುಡಿದವರು. ಹೀಗಾಗೆ ನಮ್ಮ ಮಾತುಕೆಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಅಭಿವಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತವ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯನಂತರದ ಮಾತುಕೆಗಳು ಬಂದುವು; ‘ಶಾಂತ’ ರೀತಿಯ ಮಹಾ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಕ್ಕಾವಾಯಿತು. ನಾನಾಗಲೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಟ ವನ್ನೂ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನುಭವ ಸಾಪಾದಿಸಿದವನ್ನೂ ಆದುದರಿಂದ—ನನ್ನ ಹಲವು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನಗು ಬರುವಂತಾಯಿತು. “ಹಾಗಿರುವುದು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ; ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಿಕಟ ಪರಿಚಯ ವಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ ಮಾತು ನಿಜ. ಅಂಥ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತದಾನ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಕಾಲ ಬಂದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ‘ಆದಿವಾಸಿ’ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತುಕೆಗಳು ನಡೆದುವು. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಯಾವಾಗ್ಯವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದ ವಿಚಾರ, ಪಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ತಕ್ಕಿಸಿದೆವು. ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಮುಂದಿನ ವಾರ, ಇನ್ನೂ ವಿರಾಮವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ, ತಮ್ಮ ಮನಸೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ, ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಮುಂತಿಸಿದರು.

ಲಂಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಪೋರಾತ್ಮೆ ದೇಶಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ವರ್ಗ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ ರುವ ಹಣ-ಇನ್‌ನ್ಯೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ದೇಶವೇ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಂದು ಉದಾಸೀನ ವಾಗಿದೆ—ಎಂದನಿಸಿರಲಾರದು.

ಮುಂದಣ ವಾರದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ದಿನ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮನೆಗೆ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನಾನು ಭಾರತೀಯನಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಡುಗೆ ನನಗೆ ರುಚಿಸದೆಂದು, ತಮ್ಮಾಬ್ರಹ್ಮ ವಿಶ್ವರನ್ನ ಅವರು ಮನೆಗೆ ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಜೆಯ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವ ಸಾಫ ರಾದ ಡಾ. ಕರ್ಮಾಯವರ ಸೋಸೆ ವಿಸೆಸ್ ಕರ್ಮಾಯವರು. ಅವರ ಗಂಡನೂ ಈಗ ಲಂಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಸೆಸ್ ಕರ್ಮಾಯವರ ಭಾರತೀಯ ಅಡುಗೆಯ ಪರಿಚಯವಾದಂತೆ, ಅವರ ಪರಿಚಯ ಮೂಲ ನನಗಾಯಿತು. ಹೈಮನ್ ಡಾಫ್ ದಂಪತಿಗಳು-ತಮ್ಮ ಮನೆ, ಮನೆಯ ನೆಲ, ಕುಚಿ, ಮೇಜಾ ಮೊದಲಾದ ವೃತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಒರಣ, ಕುಚಿ, ಚೆಲುವುಗಳು ನೋಡುವಂಥಷ್ಟು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕು, ಹೊಳೆ ಪಾಗಿ ಇರಿಸಲು ದಿನದ ಎನ್ನು ವೇಳಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೀ ಎನಿಸಬೇಕು.

ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಸ್ವರ್ಕಃ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣರಿರುವವ್ಯೇ ವಿನಯ ಶೀಲರು. ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗುತ್ತರ, ಉತ್ಸಾಹ ಗಳು ಬರಿಯ ಸಂಬಳಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಮಹಾಸಭಾವರಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೌಕರಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಅವರು “ಎಂತೋವಾಲಜಿ”ಯ ಪಂಡಿತರೇ. ಅವರ ಆಯುಷ್ಯವೇ ಆದಕ್ಕೆ ನಿಶಾಲು. ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿಷ್ಟುಂದು ಪರಿಚಯ ಪತ್ರದಿಂದ ನನಗೆ ಕೊವನಾಹೇಗನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಭಾರತಸ್ವಿಯ ರಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪಂಡಿತರ ಸ್ನೇಹ ದೊರೆಯಿತು. ಮೊದಲಬಾರಿ ಈ ಸ್ನೇಹಿತರಿಂದನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ, ನನ್ನ ವಿಶ್ವರಾದ ಡಾ. ಆನ್‌ಲ್ಯೂ ಬಾಕೆಯವರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಬರುತ್ತಲೇ ‘ಅವರೂ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ’ ಎಂದರು ಹೈಮನ್ ಡಾಫ್ರಿವರವರು. ಆಗ ನನಗಾದ ಅನಂದ ಅಷ್ಟಿವ್ಯಾಲ್ಲ. ಅವರು ಆಕ್ಷಾಫಡಿನಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಉಹಳಿಸಿ ನಾನು ಪತ್ರಬರೆದು, ಉತ್ತರ ಬಾರದೆ ನಿರಾಶನಾಗಿದ್ದೆ. ಈ ಗೆಳೆ

ಯಾರು ನನಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮಿತ್ರರು. ಅವರೂ ಅವರ ಪಶ್ಚಿಮೀಯಾ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದವರು. ಸಂಗೀತ, ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರು. ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ತನಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಅನಂತರ ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಆರೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ಕಡಿಮೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರು ಅಷ್ಟು ಸಮಾಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ರೆಂದು ಕೇಳಿ ಹಿಗ್ಗಿದೆ; ನಾನು ಬಂದ ಸುವ್ಯಾಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ವಿನಂತಿಮಾಡಿದೆ.

ನಾನು ಇಂದೂ ರೂಕ್ಷಾಬಿಯವರ ಭೇಟಿಗೆಂದು ಲಂಡನ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿಸೇಸ್‌ ಬಾಕೆಯವರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಅನಂತರದ ಒಂದೆರಡು ತಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಾಕೆ ದಂಪತಿಗಳ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಳತು, ನಮ್ಮ ಹಳೆಗಾಲದ ಸವಿನೆನಪುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸ್ತೀರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗಂಡಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರು ಡಚ್‌ರು; ಭೀಮಕಾಯರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಷ್ಟೇ ಮನಸ್ಸು ಉಲ್ಲಿಸಿತ ವಾಯಿತು. ಹಳೆಯ ಸೆನಪ್ತಿ, ಅನುಭವ, ಗೆಳಿತನದ ಮಾತುಗಳು, ಗೀತ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ನೂರಾರು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಉರುಳಾಡಿದುವು. ಅನಂತರ ಪ್ರತಿ ಎರಡು ದಿವಸಗಳಿಗೂ ಮೈ ಎಂಬಂತೆ ನಾನವರ ಮನಗೊಳಿಸಿದೆ, ಅಷ್ಟೇಸಿಗೊಳಿಸಿದೆ ಹೋಗಿ ವೇಳೆ ಕಳೆಯತೋಡಿದೆ.

ಡಾಕ್ಟರವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಗವಾದ ಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೆಂದೆ. ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದವರು; ಕೆಲವರಿಗೆ ಪಾಠವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಮಾಲೆನುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಾನಪದಗೀತಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರು. ನೃತ್ಯಗಳ ಚಲಜ್ಞತ್ವಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರು. ಅವರು ಕಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನನ್ನ ಅವರ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಲಂಡನ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಾಣಿ ಅವರಿಗೆ ಸೆರವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಅಮೇರಿಕನ್‌ ತರಂಜಿಯಾಬ್ಬಳು ಅವರ ಕೆಳಗೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬರಿಯ ಒಂದೆರಡಾದರೂ, ಲಂಡನ್‌, ಅಕ್ಸಾರ್ಥ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು

ఈ సలుపాగి మాడుత్తిరువ వేళ్ళవాగిలి, పడుత్తిరువ త్రమవాగిలి స్నుత్తాద్యవాగిదే.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತ್ರ—ಡಾ. ಬಾಕೆ, ಡಾ. ಹೈಮ್‌ನಾಡಾರ್‌ರಂತಹ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮೀಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಸರೀಸುವವರಿಗೂ ತುಂಬ ಅಂತರವಿದೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಪರು. ಸೌಕರಿಯ ಸಲುವಾಗಿಯಲ್ಲವಾದರೂ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವಂತಹರು. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪತ್ರ, ವ್ಯವಹಾರ, ಮಾತ್ರಾಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಘಟ್ಟಿಕ ವಿಷಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀರ ಶ್ರೀಮತಿ, ಮಾನಸಿಕ ಶ್ರೀಮಗಳ ರದನನ್ನು ಬಹಂಗಾಗಿ ಪಟ್ಟಿರು. ಅದೂ ಡಾ.ಬಾಕೆಯವರ ಒಜನಾಟ ಸನಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ತನಕ ವಾದರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರ ದುಡಿಮೇಯ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲಿಸು.

నాను బాశేయవర బలిగే హోదాగ, ఆవరల్లిగొన్నే డా సింక ఎంబ బీహారి విద్యాంసరు తమ్ము ఒందు ప్రబంధవన్ను కురితు అభివృయు కేళలు బండిద్దరు. ఇన్నోమ్ము నాను ఆవర జతేగి నమ్మ నాదినల్లి తయారాద “రివర్స” వర్జిషన్లు నోడలు హోగిద్దా. ఆ జిత్రవన్ను కురితాగి ఆవరు “ఇదు బంగాలద గంగా తిరిద జీవన వన్నే నో సుందరవాగి తోరిసుక్కిదే. నిజ; కతే మాత్ర తిరిదుబ్బల. ఆదరి బంగాలదల్లి భరతనాట్యవన్నో, దక్షిణాదిగీతవన్నో తండు ఏతకే, కుంబిసిదరో తిలియీ!” ఎందు టీచేవొడిదరు.

ನನ್ನ ತೀರ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಪರಿಚಯ ಮೆಂಚೆಸ್ಟರ್ ಗಾಡಿಯನಿನ
ಗಯೂ ವಿಂಟರ್‌ನಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಕಾಗದ ಬರೆದಾಗ ಅವರು ಉರಲ್ಲಿರದಿದ್ದು
ದರಿಂದ, ಅವರಿಂದ ಕರೆ ಬರಲು ತುಂಬ ವಿಲಂಬವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಕರೆ
ಬಂದಿತು. ಒಂದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅವರನ್ನರಸಿಕೊಂಡು ನಿತ್ಯ ವೇಳೆಗೆ ಸ್ಥಿರ್
ಸ್ಥಿರ್ ಅವರ ಕಡೀರಿಗೆ ಹೋದೆ. ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತಲೇ, ಸ್ವಾಗತಿಸಿ “ನಾನಿಲ್ಲಿ
ರುವುದಿಲ್ಲ-ನೀವುನೆಟ್ಟಿಗೆ ನಾನಿರುವ ಕೆಂಪ್ರಿಜಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ದಿನವೆಲ್ಲ
ವಿರಾಮವಾಗಿ ವರಾತನಾಡುಬಹುದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನರೆತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು
ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲೇ ವೇಳೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ಅನಂತರ

ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯದ ವಿಚಾರನಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತುಕೆತೆಗಳಾದುವು. ಬಳಿಕ—ಅವರು ನನಗೆ Existentialism ನ ತಿಳಿವಿದೆಯೇ—ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನನಗಾದು ಹೊಸ ವಿಷಯ; ಅಲ್ಲದೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಯಾವ ಗೊಂದಲಕೂ ನಾನು ಹೋದವನಿಲ್ಲ. ಫಾಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಕೆಲವು ಮಹಸೀಯರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಈ ಹೊಸ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದೀಂದೂ, ನಾನು ಫಾಸ್ಟಿನಿಗೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕೆಲವು ನಿತ್ಯರಸ್ತು ಕಾಣಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಅಷ್ಟೇಲ್ಲ ಮಾತುಕೆತೆಗಳು ನಡೆಯುವಾಗ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. “ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಬಂದಾಗ ಬಸ್ತಿ”-ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಿಜ; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಹೋಗ ಬಹುದಿತ್ತು. ನಮ್ಮಂತಹರ ಪಾಲಿಗೆ ಆಯುಷ್ಯಕ್ಕೂ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಉರ್ಳಾ ಅಲ್ಲ—ಆ ದೇಶ. ಆದರೂ ಉಪಚಾರದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ವಂದನೆ ಯನ್ನ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದೆಷ್ಟೆ.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇನ್ನೊರಡು ಭೇಟಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದೆನಾದರೆ ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ಸೆಟ್ಲಾರವರ ಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ ನನಗೊಂದು ದಿನ ಡಾ ಆಂಗಡಿ ಎಂಬವರಿಂದ ಅವರ ಮನಸೆಗೆ ಕರೆ ಬಂದಿತು. ಅವರು ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರು; ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಲಗ್ನವಾಗಿ ಸೆಲಸಿದವರು. ಈಗ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳೂ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕರೂ ಆಗಿ ಯುರೋಪನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮನೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಸ್ತುರಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಣಿತ್ತು. ನಾನು ಶ್ರೀಸೆಟ್ಲಾರರು, ಶ್ರೀಪಿಠ್ಯಯವರೂ ಕೂಡಿಬಾದು ರಾತ್ರಿಅವರ ಮನಸೆಗೆ ಹೋದವು. ಅವರಿರುವ ವಿಸ್ತುರಣ ಬಲುಸುಂದರ ಪಾದ ತಾವು; ಅನುಕೂಲವಂತರ ವಸತಿಗಳು ಇರುವ ಭಾಗ. ಶ್ರೀಆಂಗಡಿಯವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮನಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಡದಿ ಚಿತ್ರಕಾರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳಿನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವರು. ನಾವು ಅವರ ಮನಸೆಗೆ ಹೋದಾಗ, ಜವಾಸಿನ ಹಿಂದಿನ ಲೇಬರ್ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬರ ಮಡದಿಯಾದ ಯಮಕಾವಾ ಎಂಬಾಕೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳು. ಶ್ರೀಆಂಗಡಿಯವರು ನಮ್ಮ ಕಣಾಟಕದ ಇಂದಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ನಿಚಾರಿಸಿದರು; ಬಳಿಕ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮಾತು ಯಮಕಾವಾಳೊಡನೆ ನಡೆಯಿತು.

ಆಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಲೇಬರ್ ಸರಕಾರದಿಂದ ಆಮಂತ್ರಿತಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುಳು. ಅವಳು

ಸಫ್ಯವೇ ಕಲ್ಪತ್ರೀಯ ದಾರಿಯಂದ ವಿಮಾನ ಮಾಗ್ವಾಗಿ ಸ್ವದೇಶವಾದ ಜವಾನಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಾಳೆಂದು ತಿಳಿದೆಡನೆಯೇ—“ನೀವು ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ನೋಡಿ ಹೋಗಬಹುದಲ್ಲ; ಹೇಗೂ ಆ ದಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೋಗು ಶ್ರೀರಿ” ಎಂದೆ.

“ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದೆ ಕಲ್ಪತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶ್ವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. . . . ಆದರೆ”

“ಆದರೆ ಏನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆವು.

“ನಿಮ್ಮ ಇಂಡಿಯಾ ರಾಯಭಾರಿ ಕಚೇರಿಗೆ ‘ವಿಎಸಾ’ ದೊರಕಿಸಲು ನಾನು ಮಾರು ಮಾರುಬಾರಿ ಹೋಗಿ ಮರಳಿಬಂದೆ. ಅವರು ವಿಎಸಾ ಕೊಡು ಶ್ರೀವೇಸ್ತುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದೂ ಇಲ್ಲ . . . ಹೀಗಾಗಿ ನೇರಾಗಿ ಉರಿಗೇನೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು.

ನಮ್ಮ ವಿದೇಶ ರಾಯಭಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳ ಚುರುಕನ್ನು ಕುರಿತು ಪಲವ ರಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಇದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸಿದ್ಧತ್ವನವಷ್ಟೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿದ್ದಾರಂತೆ. ನಮ್ಮ ಏಸ್‌ಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಿಳೆಯೆಂಬುಳಿಗೆ ತಾತ್ಯಾಲಿಕ ವ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ “ವಿಎಸಾ” ಕೊಡುವುದಕ್ಕೇನೇ ಅನ್ನು ಉದಾಸೀನ ರಾದ ನಮ್ಮವರ ಸಡತೆ, ನನಗೇನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪರಕೇಯರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮವರು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮಾರ್ಖಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಸಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರವು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿತಂತೆ. ನಮ್ಮವರು “ವಿಎಸಾ” ಕೊಡುವುದಕ್ಕೇನೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಾರೆ!

ಆ ದಿನ ನಾವು ಎರಡುಮಾರು ತಾಸುಗಳ ಹರಟಿ ಹೊಡೆದು, ಮನಗೆ ಮರಳಿದೆವು. ಅನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ, ಓ. ಎಸ್. ಆಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆದರ ಕಾರ್ಯಾದಳಿಯಾದ ಡೇವಿಡ್ ಕಾರ್ವರ್ ಎಂಬವರನ್ನು ಕಂಡೆ. ನೀಸಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಡಯುವ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬರಹಗಾರರ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೋಗುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮುಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಘ್ರಾನ್ಸಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಾಗ, ಈ ಸಮ್ಮೇಳನನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಲಂಡನ್ ಸರ್ಗರವನ್ನು ಬಿಡುವ ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ—
ನನ್ನ ಮಿಶ್ರರು, ಮುಪ್ಪಿತಃ ಲಂಡನ್ ಸರ್ಗರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವತ್ತು ಕನ್ನಡ
ಸೈರೋದರರು ಸೇರಿ, ಸನ್ಗಾಗಿ ಒಂದು ಸತ್ಯಾರಕಾಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು.
ಅಲ್ಲಿ ಕೊನ್ನಿನ ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಟ್ರೋಡೆಂಟ್‌ಹೋಮೀನಲ್ಲಿ ಇದರ ಏಪಾರ್ಟ್‌
ಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡನ ಜನತೆಯ ಪರಿಚಯವಾಗುವ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನಾನೂ
ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ನನ್ನ
ಪೂರ್ವಪರಿಚಯವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳು; ಇನ್ನು ಇದವರ ಪರಿಚಯ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತು.
ಆದಿನ ಸತ್ಯಾರಕ್ಕೆ— ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಬಹುವರ್ವಾಗಳಿಂದ ವ್ಯೇದ್ಯಕೀಯ ವೃತ್ತಿ
ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಯೆಸರಾದ ಡಾ. ಬಿ. ಎನ್. ರಾಯರವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷ
ರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮತದಿಯೂ ಜತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಡೇಸಿಷಾ ಮಹಿಳೆ.
ಸಾಕಷ್ಟುಉಪಚಾರದ ಮಾತ್ರ, ಉಪಚಾರದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳು ನಡೆದುವು.
ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಉಟ್ಟಿ, ಉಭಯ ಕುಶಲೋವರಿಗಳಾದುವು. ಮಿಸೆಸ್ ಬಿ.
ಎನ್. ರಾಯರವರು ಮರುಬಿನ ತಮ್ಮ ಮನಸೆಗೆ ನಾನು ಬಂದೇ ತೀರಬೇ
ಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿದರು. ಆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರೂ ತೀರ ಸರಳರು.
ಅವರ ಕರಿಯನ್ನು ನಾನು ಮನ್ನಿಸಿದರಿಬಾರದೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಅದರ ಮರು
ದಿನವೇ ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಹೊರಡುವ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅವರ
ಆಮಾತ್ರಣ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮರು ದಿನ ಸಂಚಯ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಕಣ ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ
ರುವ ಅವರ ಮನಸೆಗೆ ಹೋದೆ.

ಬಿ. ಎನ್. ರಾಯರವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯೇದ್ಯಕೀಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದವರು.
ಅವರು ಮನಸೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮಂದಿ ನನ್ನನ್ನು
ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಗೆ ಬಾಯಿತುಂಬ ಮಾತಾಡಬೇಕು.
ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು; ಅವಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ
ಕಷ್ಟಾನುಭವದ ಮುದ್ರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅವರು ಸುಖಿ
ಗಳಾಗಿರುವರಾದರೂ, ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಆರಂಭಕಾಲ ಹಾನಿನ
ಹಾಸುಗೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲವಾದರೂ, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಅನೇಕ
ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಂತೆ ನಿದ್ರಾಭ್ರಾಸ
ಕೊಟ್ಟಿಕೊಂಡಿಸಿದ್ದಳು. ಒಂದೆರಡು ವರ್ವಾಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಕೆಯೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ
ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಗ ಕಂಡ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡ

ತೆಂಡಗಿದಳು. “ನಿಮ್ಮವರು ಮೈಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಲು ಅಂಚುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಜಿಕ್ಕು ಜೀಲ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ. ಅನುಕೂಲವಂತರೆಂಬವರು ಆಳುಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮಂಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರಲು ಎಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. . . . ನೋಡಿ— ಈ ಮನೆನಾವು ಕೊಂಡದ್ದು. ಕೊಂಡಾಗ ಅದು ಮುರುಕಲು ಮನೆಯೇ ಉಗತ್ತು— ಅದರ ದುರಸ್ತಿ, ಬಣ್ಣ ಬಳಿಯುವಿಕೆ, ಖದ್ದಾನ(Garden) ನಿರ್ಮಾಣಗಳ ಸ್ನೇಹಿ ನಾನೇ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಕೈಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದೆ. . . . ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದೇ?” ಎಂದಳು.

ಅವಕ್ಕೊಡನೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದೂದಾ ಯಿತು. ಆ ಮನೆಯ ನಾಜೂಕು, ಚೆಲುಪುಗಳೆಲ್ಲವು ಉತ್ತಮ ಗೃಹಿಣಿಯ ಜಿತ್ತುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾವು ಕುಳಿತ ಕೊಟಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಳೆಗಾಲದ ಜಿತ್ತುಕೃತಿಗಳು ತೂಗಿದ್ದವು. “ಅವು ಯಾರವು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ನಾನೆ ಲೊಂಗ್ ಡೆಂಪ್ಸ್ ಅಂಗಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಣಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಂಡೆ. ಜಿತ್ತುಕಾರರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮೂರು ತತ್ವಾನಂಗಗಳ ಹಿಂದಿನ ಜಿತ್ತುಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೇ... ಜೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೇ” ಎಂದರು. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವು ಜೆನ್ನಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸಂಜೀಯ ಎಂಟು ಫೌಂಟಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಿ. ಎನ್ ರಾಯರು ಒಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ನಾವು ಉಟಿದ ಮನೆಗೆ ಸರಿದೆವು. ರಾಯ ರಿಗೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ‘ಟಿಲಿ ವಿಜನ್’ ಸೆಟ್‌ ತೆರಿದಿತ್ತು. ನನಗೆ ಅದರ ವ್ಯಧಮು ದರ್ಶನವೂ ಆಯಿತು. ನಮ್ಮ ಸವಿಯಾದ ಉಟಿ, ಮಾತುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿದಾಯದ ವೇಳೆಯೂ ಸವಿನಿಸಿತು. “ನೀವು ಬಂದಾಗಲೇ ನಮಗೆ ಶಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತು” ಎಂದರು ವಿಷೇಸಾ ರಾವಾ. ನನಗೂ ಅವರ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಸಿತು. ಅವರನ್ನು ಬೀಳೊಟ್ಟು—ನಿಜನವಾದ ಬೀಳಿಗಳನ್ನು ಹಾದು, ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣವನ್ನು ಹೇರಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ವಾಸದ ಹೊಟೇ ಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಸೇರುವಾಗ ರಾತ್ರಿಯ ಹನೆಷ್ವಂದು ಫೌಂಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ನಾಳೆ ದಿನವೇ ಇಂಗ್ಲೆಂಡನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಹೊರಡಬೇಕಿತ್ತು.

ಒ. ನಾವೇಗೆ ಪರ್ಯಂತ.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರವಾಸ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವಾಟ್‌ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೊದಲು ಯೋಚನೆಮಾಡಿದ್ದೆ. ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಸರಿಂಹರಗಳ ಪ್ರದೇಶಪೂರ್ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ-ನನಗೆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರಾಗಿ ದೊರಿತ ಶ್ರೀ ಪಿಳ್ಳೆಯವರು ‘ನೀವು ಸ್ವಾಟ್‌ಲೆಂಡ್ ಬಿಟ್ಟರೂ ಜಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಸ್ವಾಟ್‌ಲೆಂಡ್‌ನ್ನು ನೋಡಲು ಮರೆಯಬೇಡಿರಿ’ ಎಂದಿದ್ದರು. ಆದುದೆಂದ ಸ್ವಾಟ್‌ಲೆಂಡನ್ನು ಮಾರಿತು ಸ್ವಾಟ್‌ಲೆಂಡ್‌ನಿಯಂದ ದೇಶಗಳಾದ ನಾವೇ, ಸ್ವೀಡನುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತೀವ್ರಾನಿಸಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ವೀಸಾಗಳನ್ನು ಚೂರಕಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಹಡಿಸೆಂಟು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡುದಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ವಿರಾಮ ವಾಗಿ ಇನ್ನಿಂದ ದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಶಕ್ತಿವಾಗದೆ ಹೋದರೂ, ಒಂದು ವಿಜಂಗನು ನೋಟವಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಷ್ಟೇ—ಎಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಹೊರಟೇ. ಹೇ ತಿಂಗಳ ಏಳನೆಯ ದಿವಸ ಲಂಡನ್‌ನಗರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆ. ಬೆಳಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಕಿಂಗ್ಸ್‌ವೆನಿಲ್‌ಬ್ಲಾಕ್‌ಹೋಗೆ, ನ್ಯೂಕಾಸಲ್‌ಆಸ್ಟ್ರೀಲಿಯೆ ಹೊರಡುವ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆ. ನೆನ್ನ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾವೇ ದೇಶವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೊರಟಂಥ ಇಬ್ಬರು ದಂಪತ್ತಿಗಳಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟನಿನವರಿಬ್ಬರು, ಇನ್ನೊಂದು ದಂಪತ್ತಿ ಕೂಟ, ಯುಸ್ನೆಟ್‌ಡಾಸ್‌ಟ್ರೀಟ್‌ನಿಂದ ಬಂದವರು. ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನೆನ್ನು ಇಗೆ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಮಾತಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ನ್ಯೂ ಕಾಸಲನ್ನು ಸೇರುವಾಗ ಸಂಭೇದ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಉರಿನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನ ಅನೇಕ ಗುಡ್ಡಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಕೊತ್ತಳಗಳು, ಸೀಲ್‌ಎಲ್ (Crane) ಹೊಡಲಾದುವನ್ನು ಕಂಡು ಅವು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಗಸಿಗಳಿರಬೇಕೆಂಬ ನೆನಪೂ ಆಯಿತು. ನಮ್ಮ ರೈಲುಬಂಡಿ ಸೆಟ್ಟುಗೆ ರೀವಿನ ಬಳಿಗೇನೆ ಹೋಗೆ ನಿಂತಿತು. ಆದುಟ್ಟೇನ್ ನದಿಯು ಕಡಲನ್ನು ಕೂಡುವ ಮುಖ. ಬಂಡಿಯಿಂದ ಇಳಿದೆವೆ; ಅಥವಾ ಸಿನೋಳಗಾಗಿ ಸುಂಕದ ಮನೆಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಸಮಾಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದ ‘ಬಗ್‌ನಾಲ್‌ಸಿನ್’ ನ ಹಡಗೊಂಡನ್ನು ಏರಿಯಾಯಿತು. ಆದು ನಾವೇ ದೇಶದ ಬಗ್‌ನಿಗೂ, ನ್ಯೂ ಕಾಸಲಿಗೂ ನಡುವೆ ಓಡಾಡುವ ಜಿಕ್ಕುಂದು ರಾಡಣ; ನಮ್ಮ ಬೆಟ್ಟೊರಿಯಾತೆ ಹೊಡ್ಡಿದಲ್ಲ; ವಿಲಾಸ ಪೂಣಿವಾದುದಲ್ಲ.

ನಾನು ಹೊರಟುದು ನಾವೇಯ ರಾಜಧಾಸಿಯಾದ “ಒಸ್ಸೆಲ್ಲ” ನಗರಕ್ಕೆ. ಅಲ್ಲಿಗೇನೇ ಬಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವ ಹಡಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ನಾವೇಯ ಉತ್ತರ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಕಾಣಲೇಳಿಸಿ, ಬಗ್ಗನೂ ಎಂಬ ರೀವಿಗೆ ಟಿಕ್ಕೆಟು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಹಗಲಿನ ರೈಲು ಹಾದಿಯಿತ್ತು ಒಸ್ಸೆಲ್ಲೇ ನಗರಕ್ಕೆ. ಸಂಚೆಯ ಪದು ಫಂಟೀಗೆ ಸಮಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹಡಗು ರೀವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಡಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು. ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸುಮಾರು ಉಗಂ ಮೈಲು ದೂರದ ಕಡಲ ಯಾದಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಇದರುಕಾದಿತ್ತು. ನಾವು ಕಡಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಗಳಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಬಾನು ಮುಗಿಲಿಂದ ಕವಿದಿತ್ತು; ಚೆಳಿಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಡಗಿನ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತರೆ, ಬಹುದೂರ ಕಾಣಿಸುವಂತಿರಲ್ಲಿ. ಕಡಲುದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿನು ಕವಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ ಸಾಗರದ ಕಡಲಿನ ರೌದ್ರವಿರಲ್ಲಿ! ಕಡಲು ಹಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದೆ ಹೋದರೆ ನಾವು ಏರಿದ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹಡಗು ಎಷ್ಟು ಕಲ್ಲೀಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತೋ! ನಮ್ಮ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಮುನ್ನಾರು ಮಂದಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿದ್ದ ರಬಜುದು. ಬಹು ಮಂದಿ ನಾವೇಗೆ ಹೊರಟ ಇಂಗ್ಲಿಷರು; ಕೆಲವರು ನಾವೇಯಪರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ದಕ್ಕಿಣ ಧ್ವನಿದಲ್ಲಿ ತಿಖಿಂಗಲ ಹಿಡಿಯುವ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಕಾಲ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ, ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಂತಿಗಾಗಿ ಮರಳು ವರಿದ್ದರು. ನಾವೇಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿಂಸುಗಾರಿಕೆಯೆಂಬುದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಜೀವನಾಧಾರ. ಅನೇಕರಿಗೆ ವರ್ಷ-ವರ್ಷ ಅದೇನೇ ಉದ್ಯೋಗ-ತಮ್ಮ ಸೆಕೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಧ್ವನಿ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತಿಖಿಂಗಲ, ಕಾಡ್ ಮೊದಲಾದು ಪುಗಳ ಬೇಟಿ; ತಮ್ಮ ಚೆಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಕಿಣ ಧ್ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆದೇ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಸಾಗಿಸಬುದು. ಕಡಲೇ ಅವರ ಉಪಜೀವನವಾದುದರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಆದೇಶದಜನರು ನಾನಿಕರಾಗಿ ಹೆಸರುಗಳಿಸಿ ದ್ವಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ-ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನೈಕಾ ಪಡೆಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ನಾವೇಯವರು ಮುಖ್ಯರು.

ನಾವು ಹೊರಟ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಸರಿಯಿತು; ತುಂಬ ಚೆಳಿಯಾದ ರಾತ್ರಿ. ಬೆಳಗಾಯಿತು. ನಾವು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸರಿದಂತೆ ಚೆಳಿಗಾಳಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಕಡಲು ಮಾತ್ರ ಹೊತ್ತೇರಿದರೂ ಹಿಮಾದಿಲೇ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹವೆ-ಮೇಲಂಗಿತ್ತೋಟ್ಟು ಮುದುಡಿ ಕುಳಿತರೂ ಮೈ ನಡುಗಿಸು

ತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಿಸಿಲು ಬಂದರೆ, ಮುಖವನ್ನು ಸೂರ್ಯಸಿಗೊಡ್ಡಿ ನಿಂತಿರಬಹುದ್ದಿಲ್ಲ-ಎಂಬ ನಮ್ಮಾಸೇ ಸಫಲವಾಗದೆ ಇತ್ತು. ದಿನವೇಳು ವಯಣ ಸಾಗಿ ಸಂಜಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಮಾಬ್ಜಿನಲ್ಲೇ ಹಡಗು ‘ಸ್ವಾವಂಗರ್ಣ’ ರೀವನ್ನು ಸೇರಿತು. ನಾವೇಯ ಬೆಟ್ಟಿಗುಡ್ಡೆಗಳು ಕಡಲನೇರಳಿಗೆ ಚಾಚಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಮಂಸಕುಮಂಸಕಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಳೆಯೂ ಹಸಿಯತೋಡಿಗಿತು. ನಾವೇಯಲ್ಲಿಉಯುವ ಯಾವತ್ತು ಜನಗಳ ಪಾಸಪ್ರೋಟ್ಟು, ನೀಸಾಗಳ ತನಿಖಿ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು, ಹಡಗಿಂದ ಇಳಿಯುವವರು ಇಳಿದರು. ಮೂರು ಘಂಟೆಗಳ ವಿರಾಮವಿದೆಯೊಮ್ಮೆ ಕೆಲವು ಬಗ್ಗೆನ್ನ ನಗರದ ಪ್ರವಾಸಿಗಳೂ ಇಳಿದರು. ಆ ಚೆಳಿಯಲ್ಲೇನು ಅಲೆದಾಟನೆಂದು ನಾನು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದೆ. ಹಡಗಿನಿಂದ ಇಳಿಸುವ ಮಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹಾಗೆ ಇಳಿಸಿದ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಬ್ರಿಟನಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಉಳುವ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳು. ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿಯೇ-ಎನಿಸಿತು ನನಗೆ.

ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ನಮ್ಮ ಹಡಗು ವಯಣ ಮಂದುವರಿಸಿತು; ಇನ್ನೊಂದು ಶೀತ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಿತು. ಬೆಳಗಿನ ಬೆಳಕು ಬೀಳುವ ಮುಂಚೆಯೇ ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡಲ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತ್ತು. ಅಡ್ಡತಿಡ್ಡವಾಗಿ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಪರಿತಗಳು ಇಳಿಯುವಾಗ, ಅವುಗಳಿಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ವಿಚಿತ್ರಾಕಾರ ದಿಂದ ಕಡಲು ತನ್ನ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಭೂಮಿಯೊಳಿಗೆ ಚಾಚುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನು ‘ಫಿಯೊಡ್ರ್ಸ್’ ಎಂದು ಕರಿಯುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ಕಾಲುವೆಯೊಂದನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ಚಲಿಸತ್ತೆಡಿತು. ನಮ್ಮ ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಾ ದಸುರು ತುಂಬಿದ ಉನ್ನತ ಪರಿತಗಳು, ಗುಡ್ಡಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನತ್ತೆನಡುವೆ ಮೈನಾ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮುದ್ರಾಯ. ಅವುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗೆನ್ನ ನಗರದ ಮನೆಗಳು; ಅವನ್ನೂ ಬೀದಿಯನ್ನೂ ಬೆಳಗುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ಆಗಲೇ ಸೂರ್ಯಮೇಲಕ್ಕೇರಿದ್ದ. ಹೊತ್ತೇನೇ ಇ ಘಂಟೆ; ಅವನು ಉದಯಿಸಿ ಒಂದೂವರೆ ಘಂಟೆಯ ಕಾಲವೇ ಸಂದಿದೆ. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂರ್ಯಸಿಗೆ ಬರಿಯ ಇ ತಾಸುಗಳ ವಿಶ್ವಾಂತಿ. ನಾವು ಇನ್ನೂ ಮುನ್ನೊರು ಮೈಲು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸರಿದೆವಾದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ದಿನ, ಆರು ತಿಂಗಳ ಅಗಾಧ ರಾತ್ರಿಯೇ ಬರುವಂಥ ವಿಚಿತ್ರನಾಡು ದೂರೆಯುತ್ತದೆ.

ಬರ್ಗಿನ ರೇವಿನ ಸುತ್ತಲಿನ ನೋಟ, ಆ ಸೂರ್ಯನ ಇಂಬಿಸಿಲ ನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. ಹಸುರು ನೀಲ ಬಣ್ಣಗಳು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಶಾಂತವಾಗಿ ನತಿಸುವ ಒಂದು ಆನಂದವುಂಟು ದೃಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ರೇವನ್ನು ಸೇರಿದವನೇ ಹಡಗಿನಿಂದ ಇಳಿದೆ; ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಸುಂಕದವ ರಿಗೆ ತೊರಿಸಿದೆ; “ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣವೆಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ಸವಿಷ್ಟವ—” ಎಂದರು. ಒಂದು ಟೀಕ್ಕಾಯನ್ನೇರಿ ಹೊರಟೆ. ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಮೈಲು ದೂರವಾಗಿತ್ತು. ನಗರದ ಜನಜಂಗಳಿ ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರ ಲಿಳಿ. ನಾನು ಆ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ಸೇರುವಾಗ ಬೆಳಗಿನ ಏಕು ಫೌಂಟೆಯನ್ನು ಆಗ. ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣವೂ ಜನಶೋಷಣೆವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದಪ್ಪೆ ಕಾಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ತಳಿದುದೆ ನಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿದೆ ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವರು ನನ್ನ ಮುರುಕು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೇ, ‘ನೀವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತನ್ನಡುತ್ತಿರಿ’ ಎನಿಸಿಕೊಂಡೆ ಜಂಭ ಸೇರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಬೇರೊಂದೇ ನಾಡಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ; ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು—ಎಂಬ ಯೋಚನೆ ಬಾರದಿರುತ್ತದೆಯೇ? ಮೂಲಲು ನನಗೆ ಭೇಟಿ ಯಾದ ಕೆಲವರೊತು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನಾವೇಜಜಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಹೇಗೂ ಇರಲಿ, ಬಂದವನು ಹಾಗೆಯೇ ಮರಳುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟು.

ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಒನ್ನೊಲ್ಲಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ರೈಲು ಕಾದು ನಿಂತಿತ್ತು; 7-30ಕ್ಕೆ ಅದರ ಪಯಣ. ಜನ ಒಬೆಳ್ಳಬ್ಬರಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದರು. ನಾನು ಘಾಸ್ಟಿನ ತನಕ ಟಿಕೆಟು ಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಬುಕ್ಕಿಂಗ್ ಆಫೀಸಿಗೆಹೋಗಿ, ನನ್ನ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಕಾದಿರಿಸಿ, ಬಂದು ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ಮೂರನೆಯ ತರಗತಿಯ ಆಸನಗಳು ತುಂಬ ಶುಚಿಯೂ ಸುಖರವೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಬಂದೊಂದು ನಾಲಿಗೆ ಇಬ್ಬರು, ಮೂವರು ಕುಳಿತಿರಲು ಜಾಗವಿತ್ತು. ಆಚೀಚಿನ ಕಿಟಕಿಗಳು ವಿಶಾಲವಾದ ಗಾಜಿನ ಕಿಟಕಿಗಳು; ಹೊರಗಿಂದ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾವ ತಡೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವೇಳೆಯಾಗುವಾಗ ಬಂದಿಯೂ ತುಂಬಿತು. ನಿಯತ ನೇಳಿಗೆ ಹೊರಟೂ ಬಿಟ್ಟಿತು. ನನಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಉಪಾಹಾರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದೆ ಗಾಜಿನ ಕಿಟಕಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮುಖನಾಡಿ, ಆಚೀಚಿನ ಸೂಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತು.

ಕುಳಿತೆ. ಒಂದು ದಿನವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಪಯಣ; ಸುಮಾರು ಮುನ್ಹಾರು ಮೈಲಿನ ದಾರಿ.

ರೈಲುಬಂಡಿ, ಸಗರದ ಕಟ್ಟಿಡಗಳ ಪಟ್ಟಣೀಯನ್ನು ದಾಟಿತು; ಮುಂದ ಶಾರಿನ ವಿಸ್ತುರಣಗಳೂ, ಉದ್ದಾನಗಳೂ, ಸದುನೇ ಚೆಲುವಿನ ಚಚುಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿದುವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಗುಡ್ಡವೇಂದರ ಕಡಿದಾದ ಮಾನ್ಯಲನ್ನು ಏರ ತೊಡಗಿತು; ಆಗಲದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾನ್ಯಲಿಗೆ ಬಗ್ಗನ್ನಾ ರೀವಿನ ಕಡಲೂ ಆಚೀಚಿನ ಮನೋರವಾದಗುಡ್ಡಗಳೂ ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿದುವು. ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಬಲದಿಂದ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲಿನ ವೇಗ ಚೆಚ್ಚುತ್ತೇ ಹೋಯಿತು. ದಾರಿ ಅಂಕು ಡೊಂಕಾದ ಪರಮಾರ್ಥ; ನಡೆಸದುನೇ ಕಡಿದುಕೊಟ್ಟು, ರೀತೆಯಲ್ಲಿನ ದಾರಿಯೊಳಗಿಂದ ಆದು ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಗ್ಗನ್ನಾ ಒಸ್ತೋ ನಗರಗಳ ಸಮಾವಣಾ ಈ ಸಿದಿದಾದ ದಾರಿಯೇ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸ. ಆದರ ಇಕ್ಕಡಿಗಳಲ್ಲೂ, ಉದ್ದಕ್ಕೂ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಜಲವು ತೆರನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಸಮಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ; ಒಂದೊಂದೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಮಾನ್ಯಗೈಳಿಸಬಲ್ಲ ನೋಟಿ. ಮೊದಲಿನ ಒಂದೆರಡು ತಾಮುಗಳ ಕಾಲ ರೈಲಿಗೆ ಬೆಟ್ಟಿದ ಕಡಿದಾದ ಮಾನ್ಯಲಿಗಳಿಗಂಟಿಕೊಂಡು ಪದುವುಚೇ ಕೆಲಸ; ಘುಜಂಗ ಮಾರ್ಗ. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾದ ಶಿಲಾಮಾರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮದ ಸೇರಗು. ಆದರ ಮೇಲೆ ದೇವ್ಯಗಳಂತೆ ನೀತ ಮೈನಾವೃತ್ತಾವಳಿ! ಎಡೊಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಗೆ ಕೂಗುನ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲು... ಒಂದು ಬೆಟ್ಟಿದ ಮಾನ್ಯಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಯಾಯುವ ಕಣಿವೆಯ ಇಳಕಲುಗಳು, ಬಯಲುಪ್ರದೇಶಗಳು. ಆಲ್ಲಿಲ್ಲ ನಾಗರಿಕ ವಸತಿಗಳು, ಹೂಢೋಟಗಳು, ಉದ್ದಾನಗಳು. ಬೆಳಗಿನ ಎಂಬೆಂದಿನ ಕಣುರಿನ ತನ್ನ, ತನ್ನ, ಗುಡ್ಡ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುವಾಗ.. ಬೆಳುವಂಗಳ ಲಾವಣ್ಯ ಆದಕ್ಕೆ. ರೈಲು ಬೆಟ್ಟಿದ ಸೇರಗನ್ನು ವಿಚಿತ್ರ ವೇಗದಿಂದ, ಆಕಾರದಿಂದ, ಪಾರಿಸಂಕೆ ಪರುತ್ತಿತೇ ಸರಿಯುವಾಗ, ಒಮ್ಮೆ ಎತ್ತರವಾದ ಬೆಟ್ಟ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಡಿದಾದ ಇಳುಕಲು, ತನ್ನ ನೆಲ, ಆವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕಡುಹಸುರಿನ ಮೈನಾ ಸಮುದ್ರಾಯದ ನಡುನಡುವೆ, ಎಳೆಹಸುರಿನ ಹುಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಅವನ್ನು ರಂಜಿಸುವ ಸೂರಾರು ಹೂವುಗಳು! ಅಲ್ಲಿನ ಬಯಲ ತಾಙುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಜನನಿವಾಸದ ಮನುಗಳು ದೇವಾಲಯಗೆ

ಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತುವೆ. ಮರದ ಗೋಡೆ, ತೀರ ಇಲ್ಲಕಲು ವಾಡು; ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವಕ್ಕೆ ಶಿಬರಗಳಿರುವುದುಂಟು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸೋಡಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮೇಲೆ ಸರಿಸಿದರೆ, ಹಂಗುಲಿನ ಪರ್ವತವು ಬಾಸಿಗೆ ಹುಬ್ಬಿವಷ್ಟು ವಶ್ವರವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಚೆಯ ಮಗು ಲಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೋಟ ತರಿಗಿಸಿ ಈಚೆಗೆ ಯರಿಸಿದರೆ— ಕೆಳಗಡೆ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಇಳಿಯುವ ಪ್ರಪಾತ, ಇಲ್ಲವೆ ಮೆಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಬೆಟ್ಟದ ಸೇರಗು; ಮುಂದೆ ಕಣಿವೆ; ಬಯಲು, ಹಾಯುವ ಹಳ್ಳಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಲತಿರಿಗಿ ಏರುತ್ತ ಪರ್ವತವ್ಯಾಂಡರಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿಬಿಡುವ ಸೋಟ. ತಗ್ಗಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸೋಟ ವಿಶಾಲ ಜಾಗ ಮುಂದಾಯದ್ದು! ಈಂತವೂ ನೀಲಪೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಸರೀವರಗಳು; ಅಂಕು ಡೊಂಕು ಮೈಗಳುಳ್ಳ ಜಲಸಮುದ್ರಾಯೆ. ಹೀಗೆ ನಾವೆನ್ನು ದೂರ ಸಾಗಿದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಉನ್ನತ ಪರ್ವತಾವಳಿ! ವಿಶ್ವಾಂದು ಕಡೆ ನಿನ್ನ ಸರೀವರ ಸದೃಶ ಜಲಭಾಗ. ಅಲ್ಲಿ ತೇಲುವ, ಸರಿಯುವ ಯಡಗುಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಹೋದಂತೆ— ಇವು ಸರಸ್ವಗಳಲ್ಲಿ; ಕಡಲ ಸಾಲಗೆಗಳು; ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಫಿಯೋಡುಗಳು ಎಬಿಭಾವನೆಯಾಯಿತು. ನಾವೇಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಕಡಲ ದಂಡೆಯು ಇದಕ್ಕೇನೇ ಹೆಸರಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾನಿರಮ್ಮೆಲು ದೂರದ ತನಕ, ದೇಶದ ತುದಿಯಿಂದ ತುದಿಯ ವರಿಗೂ ಚಾಚಿರುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ— ಆಸಂಖ್ಯಾತ ಉಪ ಪರ್ವತಗಳು ಒಡೆಯು, ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುಗಳಾಗಿ ಕಡಲನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಡಲು— ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತೋಳುಗಳೊಜನೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಯೋರಟಿಂತೆ— ತನ್ನ ಆಸಂಖ್ಯಾತ ತೋಳುಗಳನ್ನು, ಹೆಡೆಳುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪನ ಕೃಯಾಷ್ಟು ಸಾಧಿಲ್ಲದೆ, ನೆಲದೊಳೆಕ್ಕೆ ಚಾಚುತ್ತದೆ. ನಿಸಗಾದ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಮೇಳ ಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ಸುಖ! ನಾಲಗೆಯ ನಷ್ಟನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಿದ್ದು.

ನಮ್ಮ ರೀಲುಹಾದ ತುಂಬ ಕಡೆಗೆ ವಾಗ್ದಾ. ಆದು ಸೇರಾಗಿ ಹೋಗು ವಂತಿಲ್ಲ; ಬೆಟ್ಟದ ಅಂಕು ಡೊಂಕುಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಮುಂದುವರಿಯ ಬೇಕು; ಏರುತ್ತುವಗುತ್ತ ಸರಿಯಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಬರುವ ಶಿಲಾಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿದು ಮಾಡಿದ ಸುರಂಗಗಳ ಮೂಲಕ ಸರಿಯ ಬೇಕು, ಒನ್ನೊಂದಿಗೆ ಮುನ್ನಾರು ಮೈಲು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಕಾಲಾತ

ಘಾದರೂ ಸುರಂಗಗಳೇ. ಒಂದೊಂದು ಸುರಂಗದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ನೋಟ—ವಡಕ್ಕಿದ್ದ ಪರ್ವತ ಬಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತದೆ; ಬಲಕ್ಕಿದ್ದ ಕಡಲನಾಲಗೆ ಎಡಕ್ಕೆ ಒಂದಿರುತ್ತದೆ!

ನಾವೇರ್ಯ ಫೈಲೋದ್ಯುಗಳ ಜಡ, ರಾತ್ರವೃತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯಾದ ತೇಲ—ಅಲ್ಲಿನ ಗಿರಿ ಶಿಖರಗಳಿಂದಿಳಿಯುವ ಅಭಿಗಳಿಂದ. ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊರಕಲುಗಳಿಂದ ಇಳಿಯುವ, ಧುಮುಕುನ, ಕುಷುದು ಬರುವ ಅಭಿಗಳು, ಎಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಕಾಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮೂದಲಿನ ಒಂದರೆ ತಾಸುಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗಿಲಾಗುವ ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಪೂರ್ಣ ನೂರಾರು. ನಾವೇರ್ಯವರು ಹುಬರಲ್ಲ! ಆಲಸಿಗಳಲ್ಲಿ. ಈ ಬೆಡಗಾಗಾತಿಯರ ವಯಾಲ್ಲಿ ರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸೊತು ಮೈಮರೀತು ಕುಳಿತವರಲ್ಲ. ಈ ವಸದೇವಿಯರ ಕುಳಿತ ವನ್ನು, ಲಾಸ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಕರ್ಮ ಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಗಳ ಸೀರನ್ನು ತಡೆದು, ಕೊಳಬಗಳಿಂದ ಇಂಸಿ, ವಿದ್ಯುತ್ತು ದೂರದಿಸುವ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದು ತಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಿರಿಯ ನೀರಿನ ಪ್ರಪಾತವನ್ನೂ ವೃಥಾವಾಗಿ ಕಡಲಿಗೆ ಪಡಿಯಲು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಆದು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಬಳಕೆಯ ವಿಜಾಪದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿದೆ. ಚೆಲುವು ಸಂಪತ್ತುಗಳರಿಗೂ ನಾವೇರ್ಯವರನ್ನು ಒಲಿದಿನೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತು, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಐಕಂಪ್ಯೂಟರಿಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಯ ಮನೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ಅತಿ ದೂರವಿರುವವರಿಗೂ, ಕಾವಿನ ಕಬ್ಬಿದಿಯಲ್ಲಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಕೊರಕಲಿನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನಾವೀಜಿಯನನ್ನ ಮನೆಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಪೂರ್ವಕೆಯಿದೆ.

ಸುವಾರು ಎರಡು ತಾಸಿನ ಪಂಚ ಸಾಗಿತಾದರೆ—ಮುಂದೆ ಗಿರಿಗಳ ಮೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಸರಿಯುವ ದ್ಯುಲು, ಪರ್ವತಗಳ ಚೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆಯೇ, ಕಣಿವೆಗಳ ಸದುವಣಿದಿಂದಲೇ ಸರಿಯತ್ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇಕ್ಕೆಡೆಗಳಿಲ್ಲದೂ ದೂರದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳ ದಶನವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಹಸುರೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಕವ್ವು ತಲೆ ಅವಕ್ಕೆ. ಆವುಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರೇ ಒಳಗಿಸಿಟ್ಟು ಬಿಳಿಯ ಅರಿವೆಗಳಂತೆ—ಬಿಳಿ ಬಳ್ಳದ ಸೇರಗುಗಳು ಕಾಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಹಿಮ. ಸುಮಾರು 4,000 ಆವಿಗಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಹಿಮದ ದಶನವಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಸಮೃದ್ಧಿಲು ಓಸ್ಸು ಮೇಲ

ಕ್ರಿಂದಿತ್ತಾದ್ದುದ್ದು. ಆಗ ಹೈನ್ ವೃಕ್ಷಗಳ ಪಕ್ಷಿರು ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಡು
ಕ್ಕುದ್ದೆ. ಗಿರಿ ಶ್ರೀಜೀಗಳ ಕಷ್ಟ ಬಿಳಿಯ ದುಖ, ಬೆನ್ನು, ತಲೆಗಳ ಸಾಲುಗಳು
ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೇ. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿ, ಎಳ್ಳಿಲ್ಲಾ
ಹಿಮಾಚಳ್ಯಾರಿತ ಸೆಲವು ಕಾಳಿಸುತ್ತಲೇ, ಅತ್ಯಷ್ಟಾನ್ ಶುಚಿ, ಶುಭ್ರತೆಗಳ
ವಿಲಾಸ ಪರಿಷ್ಠಿತ ನ್ಯಾಯ. ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಾಸಿನ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ನಾವು
೬೦೦೦ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಸರಿಯಾಗಿತು. ಜೆನ್‌ವಿಗೆ ಬೇಸೆಗೆ; ಕೋರೆಯುವ ಚಳಿ;
ಎಳ್ಳಿಲ್ಲಾ ಯಾಸಿ ಪರಿಷಿಕುವ ಶ್ರೀತವರ್ಣ ವಿಲಾಸ.

ನಮ್ಮ ರೈಲಿನ ಮೊಬೆಲ್‌ಸೆಟ್ ನಿಲ್ಲುಳ್ಳ “ಮುದಾರ್ಥ” ಎಂಬುದು.
ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ರೈಲಿನ ಗಾಡುಗಳ ಬಂದು ಇವುತ್ತು ನಿರ್ವಿವಿ
ಸುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಹೊಡ. “ಉಳಿದು ನೋಡಿ” ಎನ್ನುವ ಸೂಚನೆ
ಯುದು. ಬಂಡಿಯಿಂದಿಳಿದು ನಮ್ಮ ವಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದೆ. ಕೆಳಗಡೆ ಆಳವಾದ
ಪ್ರವಾತವಿತ್ತು. ಅಶ್ಲೋಂದೂ ಸುಂದರವಾದ ನಗರ, ಆ ನಗರ ನಿಂತುದು
ಒಂದು ಕಡಲಿನ ಕೊಳ್ಳಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ. ‘ಫಾಲ್‌ಮಾ’ ಎಂಬ ಆ ನಗರ,
ಕಡಲ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಒಂತೆ ಬರಿ ಆರು ಆಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಮಿದಾರ್ಶಾದಿಂದ-ಒಂದು
“ಷ್ಯಾನಿಕುಲರ್” ಟ್ರೈನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನೇರಾಗಿ ಇಡಿದರೆ ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಮಿಸಿಟಿ
ಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಖರಸ್‌ನ್ಯಾ ಸೇರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ವರದಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರ್ಗ್‌ನ್ಯಾ
ನಗರಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಪ್ರಾಗಬಹುದು. ಫಾಲ್‌ಮಾ ಕಡಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ
ಗೊಡೆಗಟ್ಟಿನಿಂತ ಬಿಟ್ಟಿಗಳ ಭವ್ಯತೆ, ಜೆಲುಷ್ಟಾಗಿ ಅವರ್ಣನೀಯಾ.

ಮುಂದೆ ಮೂರು ತಾಸಿನ ತನಕ ಬಂಡಿ ಸಮಾರ್ಪಿತ ಕಳಿಮಣಿಂದ
ರಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗುವ ಪ್ರತಿ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕೊರೆದು
ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸೆಲ, ಜಲಗಳಿರಜೂ ಹಿನ್ನಿಂದ ಹೆಪ್ಪಿಗಟ್ಟಿದೆ. ತಗ್ಗಿನ
ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೀರು ಬಿಳಿಯ ಕಾಳೀಯಾಗಿ ಸಂತುಂಧಾ, ಆದರೆ ಅಂತೆ
ಗಳಿಂದ ಸೀರು ಕರಿ ಒಷಿಪ್ಪಿರುತ್ತಾದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗಿಡಗಳು ಕುಬ್ಬ
ಗಳು; ಹಸುರಿಲ್ಲದ ಕಿಂಗಳು. ಇಂಥ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿದು, ನಡುವಧಾರ್ಘ್ಯ
ವೇಳಿಗೆ, ಫಿಷ್‌ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಿರೀಕ್ಕಣೆ
ಗಾಗಿ ಇವುತ್ತು ನಿರ್ವಿಷಾಗಳ ವಿರಾಮ. ಸೆಲವನ್ಯಾ ಸೇರಿದರೆ, ಅಸಾಧ್ಯ ಮೈ
ನಡುಕು. ಬಿಸಿಲಿಗೇನ ಜಳಿ ಅಂಟಿದಂತಿತ್ತು ಆ ಪವೆಯಲ್ಲಿ. ಸೈಶನಿನ ವಾಟ
ಫಾರ್ಮಿಕಾನಿಲ್ಲಿಸ್ಟ್ ಮಾರ್ಕು ರಾಸಿತ್ತು-ಉಳಿದ ಸೆಲವಲ್ಲಿ ಜಿರಗಾಲದ ಹಿನ್ನ

ದಿಂದ ಕೆವಿದಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಬಂದು ಮನ್ನಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ೨೦೧೦ಆಡಿ ಎತ್ತರೆ ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ವರ್ಗಾಶ ತ್ರೇಣಿಯಾಗುತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿಂದ ಕಣ್ಣ ಕುಕ್ಕುವಂತೆ ಅದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಕೆಲವೇಂದು ಮನ್ನಲ್ಲಿ ಗಳಿಂದ ಹಿಮವು ಕಳೆಚಿ ಆರಿ, ಬೆಟ್ಟಿದ ಮೈಯ ಸ್ವಾಕಾಶಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾವು ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗಲೇ, ಟೆಕೇಟು ಇನ್ನೆಸ್ಪರ್ ಬಂದು ಸನ್ನ ಕೈಗೆ “ಒಸ್ಲೋ ಬಗೆನಾ” ದಾರಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪಟವ್ಯಾಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊಗಿದ್ದು. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಿಗೆ ಇದಿರಾಗುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಗರ, ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ನಕ್ಷೆಯಾದು. ಅದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಕುಳಿತವನು, “ಮುಂದೇನು ಬರುತ್ತದೆ?” ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಲೆಯನ್ನು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ತಾಳುತ್ತಿರುವುದು ತೀರ ಸಹಜ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಿರೀಕ್ಕೆಯೂ ಉಹೆಯನ್ನು ವಿಶಿರಿದ ಚೆಲುವಿಗೆ ಇಂಬಾಗಿ, ಆತ್ಯಂತ ಕ್ಷಮಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಫುನ್ನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ಬಂಡಿಯು ಹಿಮುದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಕಟ್ಟಡಗಳು ವರೆ ಸಿಲ್ವಾಣಗಳು, ರೈಲ್ವೈ ನೌಕರರ ಮನಗಳು ವಾತ್ರ. ಸೋಡ ನೋಡುತ್ತ ಬಿಸಿಲು, ಬಿಳಿವು ಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೋವು ಬರುತ್ತದೆ. ದ್ಯುಲು ದಾರಿಯ ವೇತ್ತಿ ಆಗಾಗ ಹಿಮು ಬಂದು ಉರುಳುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ನೌಕರ ವರ್ಗ ಇಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸೆಲಸಿರಬೇಕು. ಅಂಥ ಸಿಜಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾತ್ಮಿನ ತಂತ್ರಿಗಳೂ— ನಾಲ್ಕೆಂಟು ವಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಂಡಬಂದು. ನಾವೇಯ ಕಡುಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರಬಹುದಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಅವು ಆರಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಮೂರ ಸರಿದೆವೆಂದರೆ, ತಿರುಗಿ ಕರಿಯ ಶಿಲೆ, ಬಿಳಿಯ ಹಿಮುಗಳು ಬರತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಕರಿಯದ ಹಿಮುದ ನಡುವೆ, ಹರಿಯುವ ನೀರು ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗುತ್ತದೆ; ನೆಲ ಇಳಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿದಾಗಿ ನಿಂತ ಮರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಡೆದ ಕೆಂಜಿಗುರು ಇನ್ನೊಂದು ವಣಿಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆವೆಳ್ಳ-ನಡುಗಾತ್ರದ ಬಜ್ಞಾನ ವೃಕ್ಷಗಳು. ನಾವೇಯ ವೃಕ್ಷಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಂ, ಬಚ್ಚಾ ಎರಡೇನೇ ಮುಖ್ಯ ವಾದುವುಗಳು. ನಾವು ದಾರಿಯನ್ನು ಇಳಿಯತೊಡಗಿದಂತೆ, ಕೆಂಪು ಜಿಗುರಿನ ಬದಲು, ಹಸುರಿಲೆಯ ಮರಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತೇವೆ. ಮರ

ಗಳ ಗಾತ್ರವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗೆ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಮೈ ಹಸುರಿನ ವಿಶಾಸ ನಮ್ಮ ನುಂಡಿನ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸತ್ತೋಡಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು, ಒಸ್ಕೇ ಸೇರುವ ತನಕ— ಕವಿದಾದ ಪರ್ವತಗಳ ಒದಲು, ದುಂಡಾಗಿ ಹಾಸಿ ಹರೆ ಉರುವ, ತಗ್ಗು, ತೆವರು, ಬೆಟ್ಟ, ದಿನ್ನೆಗಳು. ಪರ್ವತಗಳ ಭವ್ಯ, ರೌದ್ರ ರೂಪ ಗಳು ಲಲಿತ ಸೌಮ್ಯ, ರೂಪುಗಳಿಗೆ ಇಂಬು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ವೇಗದ ಅಜ್ಞಿಗಳ ಒದಲು—ನಕ್ಕಾಸಲಿದಾಡುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಕಾಣಿಸತ್ತೋಡಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಒಂದಿಯ ನದಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತವೆ.

ಮುಂದೆ ಅದೆನ್ನು ಕಾಡುಗಳೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಾರೆ ಎಲ್ಲ ಲೂ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಮುದಾಯ; ಅಷ್ಟಗಳ ಸಡುಸಡುವೆ ಮರದ ಮನೆಗಳು. ಜನವಸತಿ ಗಳು. ಈ ದಾರಿ ಜನವಸತಿ, ಉದ್ಯೋಗ ನಿಬಿಡವಾದ ಕೇಂದ್ರ. ಕಾಡಿಲ್ಲದ ಇಳುಕಲುಗಳ ಮೇಲೆ ರೀತರ ಉಳಿನೆಯ ನೆಲವೂ, ಹೊಲದ ಹಸುರೂ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ದಂಡುಗಳ ರಾಶಿಯೂ, ಮರ ಸಿಗಿಯುವ ಕಾಖಾನೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಉದ್ಯೋಗ ಅವರ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ನೃತ್ಯ. ದಾರಿಯ ನದಿ, ಕಾಲುವೆಗಳೆಲ್ಲ ತೇಲುವ ಮರದ ದಿನ್ಯಾಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ಹೀಗೆ ತೇಲಿಸಿಕೊಂಡೇ ರೀವಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಂತೆ ಕಾಡು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ನಾಡು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಸುರಿಲ್ಲದ ನೆಲದ ತಾಣಕೊಂಡೂ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೇಗಿಲಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಉಳಿವ ಸೋಟ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆ ‘ರ್ಮೀ’ಯದು; ಅಗ್ಗೆಗ ಗೋಥಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಂತೆ. ಈ ದೇಶವೇನೋ ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಸ್ವೇಷಣಿ ತಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆ, ಆದರೆ ಸಂಚಾರದ ರೈಲುಗಳು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನವು; ಯಾವತ್ತು ಗಾಡಿ ದಾರಿಗಳೂ ಡಾಮರು ಬಳಿದುವು. ಅಸಂಖ್ಯಾತ ನದಿಗಳಿಂದ ರೂ, ಅವಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೂಗು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಸಂಚಾರ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಪಯಣದ ಮುಕ್ಕಾಲು ವಾಲು ಕಳೆದರೆ— ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ನಗರಗಳನೇಕ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣಗಳಲ್ಲಿ

ವಿಮ್ಮತ್ತಾ ಬಸ್ಸುಗಳು ಸಣ್ಣ ಉರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ. ಅವೂ ರೈಲು ದಾರಿಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಬಂಡಿಗಳು. ದಾರಿಯ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಉದ್ದಾನಗಳೂ, ಫಲವೈಕ್ಕಿಗಳ ತೋಟಗಳೂ ನೂರಾರಿವೆ. ಉದುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾರ್ವಾನೀಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತವೆ. ಅಪ್ರಗಳಿರು ನಲ್ಲಿಗೆ ಆಚೀಚಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಏರುಗಳಿಂದ ಹಾಯ್ಯ ಬರುವ ಉಕ್ಕನ ವಿಳಿಗಳಿಗೆ ತೂಗಿಕೊಂಡು ಬರುವ ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ— ಸಾಮಾನುಗಳು ಬಂದು ಹೋಗುವುದೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾಂತ ಮರದ ಗೊಜ್ಜೆ ನಿಂದ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾಗದ, ರಯಾನ್ ಉದ್ದಮಗಳಿಗೆ ಹೇಸರಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ.

ನಾವು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದಂತೆ—ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹವೆ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನೆಲ, ಬೇಸಾಯಗಳ ಚಿತ್ರ, ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣತೋಡಗುತ್ತೇವೆ. ರೈತರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಉಳುವುದರ ಬದಲು, ಟ್ರಾಕ್‌ರೂರುಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಉರು ಕೇರಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತಾಗೂ ಬರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಭೂವಿ ಕಡಲ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸವಿಂಪವಾದಂತೆ, ಪ್ರೇಸ್ ವೃಕ್ಷಗಳ ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಹೆಚ್ಚಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀವಿಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ತಾಸಿನ ಹಾದಿಯಿರುವಾಗ— ನಮ್ಮ ಒಂದು ಮಾರ್ಗಲಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡಲನಾಲಗೆ ಚಾಚಿ ಬಂದಿರುವುದು ಕಾಣಿಸತೋಡಗುತ್ತದೆ. ಅದೇನೇ ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀ ಫಿಯೋಡ್. ಇದು ಭೂವಿಯೋಳಿಗೆ ಬಹುದೂರವ ತನಕ ಚಾಚಿರುವಂಥ ಕಡಲಿನ ಸೆರಗು; ಅದರ ಉದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿನ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಸಂಜೀಯ ಐದೂವರೆ ಫೌಂಟಿ ಕಳೆದಾಯಿತು; ರೈಲಿನ ಅಂಕು ಡೋಂಕು ಹಾದಿ ಅಂಕುಡೋಂಕಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಆಚೀಚಿನ ಮನೆಗಳು, ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳು ಒಂದೇ ಸಮನ್ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗಿವೆ. ಆಚೀಚಿನ ಮನೆಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಮನೆಗಳೇ ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀ ವಿಸ್ತೃತಣಗಳು ಬರತೋಡಗಿಯಾಯಿತು. ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಸಡುವೆ ಸಣ್ಣ ಮನೆಗಳ ಬದಲು—ದೇವ್ಯದಾಕೃತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು ಕಾಣಿಸತೋಡಗಿದುವು. ಇನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಿರ್ವಿಷಗಳೋಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ರೈಲು ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೀ ನಿಲಾಣವನ್ನು ಸೇರಿಯಾಡ ಆಯಿತು.

ನಾನು ಲಂಡನ್ ಸೇರುವ ವೊದಲು—ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಹೊಟೀಲನ್ನು

ಧಾರುಸ್ ಕುಕ್ ಕಂಪೆನಿಯಾವರ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಅದರೆ ಈ ವರ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೇನೂ ಮಾಡದೆ ಅಡ್ಟಷ್ಟು ನಂಬಿ ಹೊರಟಿದ್ದೆ. ಇಳಿದವನೇ ಸಿಲ್ಲಾಣದ ಇನಫ್ರಾರ್‌ಕ್‌ಎಶ್‌ಎ ಅಫ್ರಿಸಿಗೆ ಹೋದೆ; ಆವರಲ್ಲಿ “ಹೊಟೀಲಿನ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿ” ಎಂದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರುವ ಬನ್ನೊಂದು ಕಚ್ಚೆರಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಬಳ್ಳಿ ಬಬ್ಬ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಕ ಸ್ತ್ರೀ ಇದ್ದಳು. ಸನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡಳು. ‘ಎಂಥ ಹೊಟೀಲು ಬೇಕು-ಟಿನಕ್ಕೆ ಅರು ಕೋನೆನಿಂದ, ಉಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ರ ಶನಕ ಚಾಜುರ್ ಮಾಡುವವರು ಇದ್ದಾರೆ’ ಎಂದಳು. ‘ಆದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾದು’ ಎಂದೆ. ಟೆಲಿ ಫೋನ್ ಹಿಡಿದು ಹೊಟೀಲಿನವರಿಂದನೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ತೊಡಗಿದಳು. ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ-ಅದರ ವಿಳಾಸ ಬರಿದು ಕೊಟ್ಟಳು; ಅನಂತರ ಒಂದು ಕೋನ್ರೋನ್ರೋ (0-12-0) ಚಾಚುರ್ ಕೊಂಡು—ಒಸ್ಸೆಲ್ಲೋ ನಗರದ ನಕ್ಷೆ ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು “ಇಲ್ಲಿನಿಂದಿರಿ; ಇಲ್ಲಿ ಹೋಟೀಲಿದೆ. ನೀವು ಟ್ರಾವಿನಲ್ಲಾ ಹೋಗ ಬಹುದು, ಸದೆದೂ ಹೋಗಬಹುದು” ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅದರ ಜತಿಗೆ ಒಸ್ಸೆಲ್ಲೋ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪನೇನನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋಡಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ವಂದಿಸಿ ಹೊರಟಿ.

ಹೋರಗೆ ಬಂದೆ; ಯಾರಾರನ್ನು ಕೇಳಿ ದಣಿಯಾವ ಗೊಂದಲ ಬೇಡೆಂದು ಕಾದಿದ್ದು ಬಂದು ಟೀಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕರೆದೆ. ವಿಳಾಸ ತೋರಿಸಿದೆ. ಆತ ನನ್ನನ್ನು ಸುವಾರು ಮೈಲುದೂರದ “ಜಾನ್ ಹೆಷ್ಟ್ಸ್ ಗಾಟ್” ಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಬದು ಪೂರಿಗೆಯ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ಯಾ ಮುಟ್ಟಿಸಿದ. ಆ ಕಟ್ಟಡದ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೋಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಸತಿ. ಅಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆಯೆಂದರೆ—ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನ ಉಪಾಹಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದು “ಪೇನಾಶಿಯಾನ್” ಅಂದರೆ ಬರಿಯ ನಿವಾಸದ ಮನೆಯವ್ಯು.

ಬಂದವನೇ ಮುಖವನ್ನು ತೊಳೆದು, ಕಟ್ಟಡದಿಂದ ಇಳಿದೆ; ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿಷ್ಟು ಆಹಾರ ತುಂಬಿಸ ಬೇಕಲ್ಲ—ಎಂದು. ಬೆಳಗಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನನಗೆ ಉಪವಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆಯೇನೋ ಕಾಫಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರೈಲುಸಿಲ್ಲಾಣದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಚಹಾ ಕೇಳಿದೆ. ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ ಹಾಕಿದ ಚಹ ಕೊಟ್ಟರು-ಬೇಡ ಅನ್ನವಾಗ ರೈಲು ಹೊರಟಿತು! ಮುಂದೊಂದು ಕಡೆ ಇಳಿದಾಗ ಜನರ ನಿಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ

ಮನಸ್ಸು ಮುಂದುವರಿಯಲಿಲ್ಲ. ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರವ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಯಿಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಾರದ ಅವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿ, ವಿಫಲ ಸಾಗಿ ಮರಳಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ನನ್ನ ಸಿವಾಸದ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಸವಿಷಪವಾಗಿ ಒಂದು ಉಪಾಹಾರಗೃಹ ವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ವ್ಯಾಲಿಸಿ 'ಕಾಫಿ' ಎಂದೆ. 'Koffee' ಎಂದರು ಅವರು. ಮುಂದೆ "ಕಾಫಿ"ಯೇ ನನ್ನ ಯಸಿನಿನ ಜವವಾಯಿತು. ಕಾಫಿ, ಕೇಕ್ ಕೊಂಡು ತಿಂದು, ಹಾಗೆಯೇ ಮರಳಿ ನನ್ನ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಸಂಚೆಯ ಎಂಟು ಫಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸೂರ್ಯನೇನೇಂದೇ ಮುಳುಗರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ದಣಿದು ಬಾದಿದ್ದು ದರಿಂದ ನನ್ನ ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಕಿಟ್ಟಿಕಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯರ್ತಿಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ತೆರೆಹಾಕಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಆ ಬೆಳ್ಳಿರೆಯಿಂದ ಬೆಳ್ಕು ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣಿಷ್ಟ ಮಲಗಿಕೊಂಡೆ. ಆ ರಾತ್ರಿ ನನಗೆ ಆಪ್ರೋಜೆ ನಿದ್ರೆ. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿ ದರಳ ಕೊಟಡಿಯ ತುಂಬ ಬೆಳ್ಕು; ಹೊರಗೂ ಬೆಳಕೇ ಸೂರ್ಯ ಆ ಖರಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯ ಕಡ್ಡೂನರೆ ಫಂಟೆಗೆ ಮುಳುಗುವವ. ಅನಂತರ ಎರಡು ತಾಸಿನ ಮುಂಬೆಳ್ಕು ಇದೆ. ಮಾರಿದ ವರಿಗೆ ಮುಂಡುತ್ತಾನೆ ಸೂರ್ಯ; ಆದಕ್ಕೆ ಎರಡು ತಾಸಿನ ಹಿಂಬೆಳ್ಕಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಕಡುಗತ್ತಲ ರಾತ್ರಿಯಂಬುದು ಒಂದೊಂದೊಂದೂ ತಾಸು ಮಾತ್ರ. ನನ್ನ ಸಿದ್ರಿಗೆ ಮಾರಿಯಾಗಿ ಸಿಂತ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಾನೆಷ್ಟು ಕಪಿಸಿದೆನೋ. ಆ ಚೆಳಿಯ ಹವೆಗೆ ನನಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಾವು ಬೇಕೆತ್ತಾದರೂ, ನಿದ್ರೆ ಕೆಡಿಸುವ ಅವನ ಬೆಳ್ಕು ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ದೇಶದ ಜನಕ್ಕೆ ಬೇಸಗೆಗೆ ಯಥಿನೆಂಟು ತಾಸುಗಳ ಹಗಲು; ಚೆಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪೇ ತಾಸುಗಳ ರಾತ್ರಿ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮುಂತೆ ಅವರ ಚೆಟ್ಟಿಪಟಿಕೆಗಳಾಗಲಿ ವಿಶ್ವಾಂತಿಗಳಾಗಲಿ-ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ, ಸೂರ್ಯೋದಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಗಡಿಯಾರವೆಂದನ್ನು ನಂಬಿ ಸಾಗಿದೆ. ಅದರೆ ಚೆಳಿಗಾಲದ ನಿಡುವಾದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೆನು ಉತ್ತಾಪಕವನ್ನು ತಾಳಿಯಾರು! ಅದಕ್ಕೇನೆ-ಬೇಸಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿನೊಂದನ್ನೂ ಹಾಳುಮಾಡದೆ ಬಳಸುವ ಜನರವರು.

ಉ. ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ನಗರದಲ್ಲಿ

ನಾನು ಬಹುದೂರೆದಿಂದ ನಾವೇದೀಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು ರೂ, ನನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ಕಾಲಾವಕಾಶ ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಬರಿಯ ಎರಡು ದಿನಗಳನ್ನಾವೈ ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ನಗರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷಲಾಗಿಸಿದ್ದು. ಅನಂತರ ಸ್ವೀಡನ್, ಡೇನಾ ಮಾರ್ಕೆಟ್‌ನೊಂದಿಂದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಂದಿನ ಪಕ್ಕದ ವ್ಯಾರಂಭಕ್ಕೆ ಫ್ರಾಸ್ಚನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜೆಲುವಿನ ನಗರವನ್ನು ಕಾಣಲು ನನ್ನ ಅಲ್ಲಾವಕಾಶ ಸಾಲದೆಂದು ಸೂತ್ರಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದರ ನಿತ್ಯಹಗಲಿನ ಕ್ಷಣಗಳೊಂದನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಅಲ್ಲಿದಾಡಿ, ನೋಡುವುದನ್ನೇಲ್ಲ ನೋಡಿ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಚು ನನಗೇ!

ಬೆಳ್ಳಕು ಕಿಟ್ಟಿಕಿಯಿಂದ ಹರಿದು ನನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕಣ್ಣನ ಸಿದ್ದೆ ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎದ್ದೇ. ನೀರು, ಗೊಬ್ಬರಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಸ್ವಚ್ಚಂದವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯುವ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಹೆಡುಕೊಂಡು, ಮುಖ ತೊಳೆದು, ಶುಚಿಗೆ ಧರಿಸಿ ಹೊರಟಿ. ಮೈಮೇಲೆ ಬನೀಸು, ಶಟ್ಟು, ಕೂಟು, ಇಷ್ಟಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಯೂರಟು ಬೀದಿಯನ್ನಿಂದ ಬಳಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಳಿಯಾಗಿ ಮರಳಿಬಂದು ಸ್ನೇಟರ್, ಮೇಲಂಗಿಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೊರಬಿಳುವಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ರಿಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೇಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಕಾಫಿ, ಬ್ರೆಡ್ ಸಂತಿರುವ ಏನನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೊಂಡು ತಿಂಡೆ. ಅನಂತರ ಕಿಸೆಯಿಂದ — ವಿಳಾಸ ಬರಿದ ಒಂದು ಕಾಡುನ್ನು ಹಿಡಿದು ನನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ರಸಲು ಹೊರಟಿ. ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇವಿನ ವಿಸಾ ಹಿಂಬರ ಎಂಬಾಕೆಗೆ, ಲಂಡನಿನ ವಿಸಾ ಬೆಸ್ಟ್‌ಕಳು ನನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಳು. ನಾನೂ ಬರುವ ವೇಳೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೆ. ಅವಳ ನಿವಾಸದ ತಾವು “ಪ್ರಿಶಾ ಗೇಟ್‌ಬ್ರ್ಯಾಡ್”. ಆದನ್ನೇ ಮಂಟಪಿಸುತ್ತು ನಿಂತೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಬ್ಬ ಯುವಕನನ್ನು ಕಂಡು “ಪ್ರಿಸಾ” ಎಂದೆ. ವಿಳಾಸ ತೋರಿಸಿ “ಪ್ರಿಶಾ ಗೇಟ್‌ಬ್ರ್ಯಾಡ್” ಎಲ್ಲೆಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ಪ್ರಿಶಾ ಗಾಟ್?” ಎಂದು ಆತ ಉತ್ತರಿಸಿದ. ಆತಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತಾದರೂ ಆ ಸ್ಥಳ ತಿಳಿಯದು. ಅವನು, ನಾನು ಹೊರಬಿದ್ದ ಕಫಿಗೇನೆ ಒಂದು, ಆ ವಿಳಾಸದ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಒಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಬರಿದುಕೊಟ್ಟಿ. ‘ಕರ್ಕವೈನ್’ ಹಾದಿಯಾಗಿ

ಮಂತು ಸ್ವಾವಾಕ್ಯ ಹೋಗಿ ಇಳಿಯಿರಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೊದಲ ಬಲ, ಎರಡನೆಯ ಬಲ, ಮೂರನೆಯ ಎಡ' ವಂದೇನೇನೋ ನಿವರಿಸಿದ. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಟ್ರಾಮು ನಿಲ್ಪಾಣಕ್ಕೆ ಕರೆದೋಯ್ದು ಕಂಡಕ್ಕೆರನೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮಂತುಸ್ವಾವಾದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಲು ತಿಳಿಸಿಹೋದ. ಅವನಾಗಿ ಇವೈಲ್ಲ ಸೌಜನ್ಯ ತೋರಿಸಿದ.

ಮಂತುಸ್ವಾವಾದಲ್ಲಿ ಇಳಿದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಉದ್ದಾನ ಕಂಡು ಇಳಿಯುವ ಎಂದು ತೋರಿತಾದರೂ ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದಿದ್ದೆ. ಇಳಿದು ಅತ ಹೇಳಿದ 'ಮೊದಲ ಬಲ, ಅನಂತರದ ಎಡ, ಬಲಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದೆ'. ಎಡವು ಬಲವಾಯಿತು; ಬಲವು ಎಡನಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಸವಿಂದರ ಬೀದಿಯೊಂದರ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ "ಪ್ರಿತಾ ಗಾಟೆ" ಯೊಂದು ಉರು ಹಾಕುತ್ತ ಸಿಂತೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬತರುಳ್ಳ, ಸ್ವೇಕಲಿನಿಂದಿಳಿದು ಬಂದು ತಾನಾಗಿಯೇ "Can I help you?" ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಆ ಸೌಜನ್ಯ ನನಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪೂರ್ಣಿಸಿತು. ವಿಳಾಸ ತೋರಿಸಿದೆ. ಅದ್ಲೀಂದು ಅವಳಿಗೂ ತಿಳಿದರಲ್ಲಿ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನೆಡೆಗೆ ಧಾರಿಸಿಹೋಗಿ ಆದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು. ನಾನು ತೇವೈ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಆದು ತೀರ ಸವಿಂದರ, ಕಿರಿಯದೊಂದು ಓಟ. ಒಸ್ಕೇಲ್ಲೇನಿನಂತಹ ದೊಡ್ಡ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅವರ ದೇಸರು ಎಲ್ಲಾಗೂ ತಿಳಿದರಲು ಶಕ್ತಿವೇ?

ಎರಡನೆಯ ಸಾಬರದ ಮನೆಯ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ನಿವಾಸಿಗಳ ನಿವರೆಗಳನ್ನು ಓದಿದೆ. ಹೀಬರ್ ಅದರ ತುತ್ತುದಿಯ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವಳ ಬಾಗಿಲಿನ ಗಂಟೆಯೊತ್ತಿ ಬಾರಿಸಿದೆ. ಅರವತ್ತು ವಯಸ್ಸಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾತ್ರದ ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ಬಂದು ಕದವನ್ನು ತೆರಿದಳು. ಕ್ಯುಕುಲುಕಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೋಯ್ದುಳು. ನನ್ನನ್ನು ಆಕೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಸನ, ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿರಿಸಿದ ಒಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕುಳಿತಿರಲು ಹೇಳಿ ಹೋದಳು. ಬೇಡ ವೆಂದರೂ ಕೇಳಿದೆ, ಚಹ ಮಾಡಿ ತಂದು ಮುಂದಕ್ಕಿರಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಯಾದ ವಿಸ್ತಾರ ಬೆಸ್ಟ್ ಕಳಿ ಕ್ಷೇಮ ಸವಾಚಾರವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

ಆಕೆ ನನ್ನ ನೇರವಿಗಾಗಿ ತನ್ನಿಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಬರ ಹೇಳಿದ್ದಳು; ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದಳು. ನಾನು ಹೋದ ಅರೆ ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗೆಳತಿ ವಿಕೆಸಾ ಎಡನ್ನು ಎಂಬಾಕೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದುದು ನಾವೇ

ಯಲ್ಲಿ; ಗಂಡನೊಡನೆ ಕೈರೋವಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗೆ; ಆಗ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ಗೆಂದು ತನ್ನ ಉರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗೆ. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಭಾರತವೆಂದರೆ ಅಭಿಮಾನ. ಆವರೆಲ್ಲರು ಸೇರಿ ಜಿಕ್ಕಿದೊಂದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಂಥ ವಿಷಯಗಳಿಂದರೆ ತುಂಬ ಮನತೆ. ನಮ್ಮ ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಮಿಸೆಸ್ ಎಡ್ಮಾನ್, ನನ್ನನ್ನ ಪ್ರಾಮೀನಲ್ಲಿನಗರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉದ್ಯಾನವಾದ ವಿಂಗಲೆಂಡ್ ವಾಕ್ ಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದಳು. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನ ಸೇರುವೆನಾಗಿ ಭರವಸೆಯನ್ನ ಕೊಟ್ಟು ಮಿಸ್ ಹೀಬರ್ ಮಾನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಳು.

ಈ ಉದ್ಯಾನ ಒಸ್ಕೋರ್ವಿನ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಂದು. ಅದನ್ನು ಆ ಸರ್ಗರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿದ್ದ ಗಸ್ಪಾವ್ ವಿಂಗಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ವನ ಸ್ವಾರಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ಯಾನದ ಮಹಾ ದ್ವಾರವು ಬಹು ಹಿರಿದು; ಅಷ್ಟು ಭವ್ಯ. ಒಳಗೆ ಕಾಲಿರಿಸುತ್ತಲೇ— ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ವೃಕ್ಷ ರಾಜಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ತಂಪಾದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಹಾದು ಮುಂದು ವರಿದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಉದ್ಯಾನ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯಾನದ ನಡುವೆಯೇ ಕಿರಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ; ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಸುರಾದ ಉನ್ನತ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ‘ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನಿಗಾಗಿ ಇಂಥ ಸಂಭ್ರಮವೇ!’.-ಅನಿಸರ್ಬೇಕು ಮೊದಲಿನ ನೋಟಕ್ಕೆ. ಆದರೆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿರಿಸಿ ಅಲೀದಾಡತೊಡಗಿದೆನೇಂದರೆ, ಆದೇ ಕಲಾವಿದನ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳನೇಕ ವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದು ಅವನ ಶಿಲ್ಪಶಾಲೆಯೂ ಅಹುದು; ಸ್ವಾರ್ಥಕೋಡ್ಯಾನವೂ ಅಹುದು.

ಆ ಉದ್ಯಾನದ ನಡುವಿಗೊಂದು ಕಾರಂಜಯಿದೆ— ಅದನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು, ಸಿಗುವ ಹಳ್ಳಿದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯಿದೆ. ಸೇತುವೆಯ ಇಬ್ಬದಿಯ ದಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ— ವಿವಿಧ ಮಾನವ ರಜಿಸಿ ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ನಳಿಸಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲವೂ ವಿಂಗಲೆಂಡ್‌ನ ಕೃತಿಗಳು. ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ— ಶಿಶುಗಳ ದ್ವಾರೆ, ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರಿದ್ವಾರೆ, ತರುಣ ತರುಣಿಯರಿದ್ವಾರೆ, ವಯೋವೃದ್ಧಿರಿದ್ವಾರೆ. ಮಾನವನ ವಿವಿಧ ವಯೋ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ, ಗುಂಪಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿವಿಧ ವಯಸ್ಸುಗಳು ಚಿತ್ರಿತವಾದಂತೆಯೇ, ವಯೋನುಗುಣವಾದ ಮಾನೋಧಮ್ರ, ಚಟುವಟಿಕೆ

ಗಳೂ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಆ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಮುಖಗಳ ಪಚ್ಚನ್ನು ಮಾತ್ರ ತುಂಬ ತವೋಗುಂಭರಿತವಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾರು. ವಿನೀಸೊ ಎಡಮಾ ನನ್ನೊಂದು ಇದೆ “ದೇಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತುವೆ ನಿಮಗೆ ಇವು? ದಾಕ್ಕಿ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿ” ಎಂದಳು. ನಾನೆಂದೆ “ಅವು ನಾವೇರಜಿಯನಾ ಮುಖಗಳನಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಯಸ್ಥರ ಮುಖಗಳಂತು ಮನೋಲಿನಿಯ ತಾಮಸಿಕ ಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆ. ತುಂಬ ಜಡಶೀಲ ಪ್ರಕೃತಿಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತುವೆ!” “ಯಾಂ,” ಎಂದಳು ಅವಳು. “ಶಿಲ್ಪಿಯ ಅವರ ವಯಸ್ಸಿನ ಮನೋಧಮ್ಮ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲ ಆಗಿನ ಕೃತಿಗಳು” ಎಂದಳು. ಇಂಥ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಸಂಜ್ಯೆಯಾದರೂ ಎಪ್ಪು!

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿಯ ಕಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕಂಚಿನ ಬಟ್ಟಲೊಂದರ ಮೇಲೆ ಅದರ ನೀರು ಹಾರಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಂಜಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ದಂಡೆಗಳಿವೆ. ದಂಡೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನೀರು ತುಂಬಿದೆ; ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ವೃಕ್ಷಾವಳಿಗಳಂತಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮದಿನಾರು ಕಂಚಿನ ರಚನೆಗಳಿದ್ದಾರು. ಅವನ್ನು ಸಮಿಂಧಿಸಿ ಸೋಡಿದರೆ- ಈ ಒಂದೊಂದು ಮರದ ಗುಂಪಿನ ಕೆಳಗೂ, ಹಲವಾರು ಮಾನವ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ತಿರುಗಿ, ಶಿಶುಗಳಿಂದ ಮುಸ್ತಿನ ವರೀಗಿನ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥಾ ಸ್ವರೂಪಗಳೂ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಆವು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಿಕ ರಚನೆಗಳಾಗಿರದೆ ತುಂಬ ಭಾವಪೂರ್ವಕ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿದ್ದಾರು. ಮಾನವನಬಾಲಿತಃ, ಖದ್ದೇಗ, ಕಾಮ, ಶೃಂಗಾರ, ಮುಸ್ತಿನ ಸೋಪು, ಸರಾಶೆಗಳ ಹಲವು ಮುಖಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರು. ಮಾನವನ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯ ಸತ್ಯಸಾರದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವೀಗಲೆಂಡೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎರಕವಾಗಿಸಿದ ಬಗೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೇನೇ ಸಮಾರು ಇನ್ನೂ ಉರಿಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳಿದ್ದಾರು. ಎಂತ ಅದ್ವಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತಿಭೆ!

ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ಮುಂದುವರಿದರೆ- ಸೆಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರುತ್ತದೆ; ಇನ್ನು ಷಟ್ಟು ಪಶಾಲ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆಚ್ಚಿ ಸರಣುವ ವಿಧಾರ ಪಢಗಳೂ ಮನ್ನು ಲಹಿನಿಹಾಸಿಗಳೂ ಇದಿರಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಕ್ಕೆ ವಿಸಾಹಿಬರ್‌ ನಡೆದು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಳು. ನಾವು ಉದ್ಯಾನದ ಮೇಲು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸರಿದೆವೆ. ನಾನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮರಿತೆ; ಎದುರಿನ ಸೆಲದ ಮೇಲೆ

ಕಾಣಿಸಿದ ಶಿಲೀಯ ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ವೇದಿಕೆ, ಅಡರ ನಡುವೆ ಟೋಟಿಮಾ ಸ್ತುಂಭದಂತೆ ನಟ್ಟಿರುವ ಶಿಲಾಸ್ತುಂಭದ ಬಳಿಗೆ ಸಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅದ್ವೃತ ಸೋಂಟ ನನ್ನನ್ನು ಇಡುಕಾಬಿತ್ತು. ಆ ವೇದಿಕೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಕ್ಕುಗಳಿಂದೇರುವ ಸೋವಾನ ರಾಜಿಗಳು, ಅಡರ ಮೈಯನ್ನು ಯಥಾರು ವೀಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಳುವ ರೀಯಿಗಳು. ಈ ಒಂದೊಂದು ರೇಖೆಯು ಮೇಲೂ ಸಾಲಾಗಿ ನಟ್ಟ ನಾಲ್ಕೊಂದು ಮೂರೊಂದು ಲಿಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಳಿವೆ. ನಡುವಣ ಶಿಲಾಸ್ತುಂಭವು ಸುಮಾರು ಅರುವತ್ತು ಎಪ್ಪುಕ್ಕು ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು; ಅಡರ ಬುಡಿಂದ ತುದಿಯ ತನಕವೂ ಕೆತ್ತುಸೆಯೋ. ಅಲ್ಲಾ ಮಾನವನ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯ ಜಿತ್ತಗಳಿ ದ್ವಾರಾ. ಈ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂಜಗಳಲ್ಲಿಯಾ ಆದೇ ಇತಿಹಾಸ! ಕರಾರಾ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿಸಂಘ (Karara marble) ಬೆಳ್ಳಿಗಲ್ಲಿಸಲ್ಲಿ ಕೊರೆದು ಮಾಡಿದ ಈ ಯಾವತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು—ಮಾನವ ಗಾತ್ರವನ್ನು ತಾನು ವಿಳಿ ಕಾಣುವ ವ್ಯಾಳಿದ್ವಾರಾ. ಒಂದೊಂದು ಗುಂಪೂ ಒಂದೊಂದು ಸೋಗಸಿನ, ಸತ್ಯದ ಮುಖವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಳವಾಗಿ, ತೀವ್ರವಾಗಿ, ಮಾನವ ಜೀವನದ ಒಂದೊಂದು ಕಥಾನಕವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಕಂಡ ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿರದಂಥ—ರಾಜನ, ಸಾತ್ತಿಕ ಗುಣಗಳೂ ಈ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರಿವೆ. ಎಳಿಗೂಸುಗಳ ಹಾರಂಟಿ; ತಾಯಿಯ ಬೆಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಸಾರಿಮಾಡಿವ ವಿಲಾಸ, ಹೈರವ ಕಳಿದು ಬಾಲಿಶದಲ್ಲಿ ತೋರುವಲುತ್ತಾದ, ಕುತ್ತಳಕಲ, ನಗು; ಅನಂತರ—ಮುಂಡಿವ ಮುಗ್ಡ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರೇಮವಿಶ್ವಿತ ಕಾಮ, ದೌಷ್ಪಿಣಿ, ಶಾಯಿ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗರದ ವಿವಿಧ ಸಂಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗಳಿನ್ನುವ ಮಾಯ. ಸಿಹಿಯಿಂದ ಕಣಿಗೆ ಸಾಗುವ ಸಂತಾಪ ಮಯ ಸಂಸಾರ. ಅನಂತರ ಬರುವ ವಯಸ್ಸಿನ ಲೀಲೆ—ಮುಷ್ಟಿ. ಮುಷ್ಟಿ ಸಲ್ಲಾ ಕಣಿ, ಸೋಪುಗಳನ್ನುಂಡು ಬೆಂದು ಬಸಿದ ಜೀವಗಳು ಕೆಲವಾದರೆ, ಈ ಜೀವನದ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಸಿಲೇರ್ ಪದಿಂದ ಸೋಡಿ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸಿ, ಯೋಚಿಸುವ ವ್ಯಬುದ್ಧ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಕೆಲವು. ಹಿಂಗೆ ಬಾಳ್ಳಿಯ ಯಾತ್ರೆಯು ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಲಿಲ್ಲಿಕ್ಕಿರುತ್ತಿರು ಗಾತ್ರವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ—ನಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಜೀವ, ಅಡರ ಸೋವನ್ನುಂಡು ಅತ್ತು, ಅನಂತರ ವಿವೇಕವನ್ನು ಗಳಿಸಿ, ಸೋವಿನ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಕಳಿದು ಕೊಂಡು—ಸಾತ್ತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಗತ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ

ಬೀರುವ ಮುಖಗಳು ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನೆ ಎಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು; ವಿವಿಧ ಮುಖ—ಎಂಬುದನ್ನು ನೀಗಲೇಂದೂ ಈ ತಿಳಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ—ಮಹಾಭಾರತದಂತಿರುವ ಒಂದು ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ.

ವೇರಿಕೆಯ ಸಜುವೆ ಲಟ್ಟ ಸ್ತುಂಭರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಈ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು—ಸೂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ತರಂಗ ಪೂರ್ವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ನೂರಿನ್ನಾರು ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಒಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪ—ಐನೂರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸಿವಿರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾಗೆ ಸೆಂದರೆ, ಅದೂ ಶಿಲ್ಪದ ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆಯಿಲ್ಲದ ನಾವೇರಿಯಂಥ ನಾಡಿ ಸಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ, ಈತ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿನೆಂದೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ ನಮಗೆ!

ಗಸ್ಸಾವಾ ನೀಗ್‌ಲೇಂದೂ 1943ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು; ಆವನೆ ಇತರ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮುಕ್ಕೆಸಿಯಂತಹ ಸದೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅತನೆ ಜೀವನದ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳವರು ಅವನ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲಾರು. ಮಾನವ ಸದಜ ಕೊರತೆಗಳನ್ನೇ ಈ ಅವನಲ್ಲಿರ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅಪ್ರಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಂಥ ಶಿಲ್ಪ ನೀಗ್‌ಲೇಂದೂ, ಅತ್ಯಧ್ವರ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಸರಿ. ನಾವೇರಿಯ ಜನರ ವಾಲಿಗೆ ನೀಗ್‌ಲೇಂದೂ ಮಹಾಪುರುಷನಾಗಿದ್ದವುದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞರಿಯಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕನಸುಗಳೆಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ, ಈ ಉದ್ದಾನವೊಂದರಿಳ್ಳಿ ಇಂದು ಬಂದು ಸಿಲ್ಲಿಬೇಕಾದರೆ—ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ನಾಗರಿಕರು, ನಾವೇರಿಯ ದೊರೆ, ‘ಹಾಕಣಾ’ ಎಷ್ಟು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರಬಹುದು! ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆಗಳನ್ನು ಮೇಚ್ಚಿ, ಆವನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆವರಿಸುವುದು ಸಿದರ್ಶೋ ಏನೋ?

ಈ ಸುಂದರವಾದ ತಾವಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಾಸುಗಳ ಸಮಯ ವನ್ನು ಕಳೆದು, ಬಳಿಕ ಪ್ರಾರ್ಥಿನ ಮೂಲಕ—ಖಾರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರಭವನ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಮಿಸೆಸ್ ಎಡವಾ ತನ್ನಾಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ನಾನು ಮಿಸ್ ಹಿಂಬರಳೆಂದಿಗೆ ಈ ಮಂದಿರವನ್ನು ನೋಡುಹೋದೆ.

ಈ ಪುರಭವನ ಬಲು ಉನ್ನತವಾದ, ವಿಶಾಲವಾದ ಭವನ. ಹೊರಗಿನ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಗಾರೀಯನ್ನು ಬಳಿಯದೆ, ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೈ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿಂದ

ಅವೇನ್ನಿಂದು ಆಕಣ್ಣಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದತ್ತೀಂಟು ಮಹಡಿಗಳುಳ್ಳ ವಾಸದ ಮನೆಯೋ, ಒಂದು ಕಾರ್ಬಾನ್‌ಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವೇರ್ ಜಿಯನ್ನರು ಗಡುತ್ತರ ಜೀವಿಗಳು; ಎತ್ತು ರದನರು. ಅವರ ಆತರಿಕ ಸ್ಥಾವರನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕು; ಹಾಗೆಯೋ ಇತ್ತು ಈ ಪುರಭವನ.

ಒಸ್ಸೊಂದ್ ಫ್ರೆಂಚ್‌ನ ಒಂದು ದಂಡಿಯ ಮೇಲೆ, ಉನ್ನತವಾದ ಪಾಯದ ಮೇಲೆ ಈ ಭವನ ನಿಂತಿದೆ. ಎದುರಿಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಅಂಗಣವಿದೆ. ಅದರ ಸಮವೆಸುಂದರವಾದೊಂದು ಕಾರಂಜಿಯಿದೆ. ಕಾರಂಜಿಯ ನೀರಲ್ಲಿ— ಕತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಲಿಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ವಿಂಯುತ್ತಿರುವ ಹಂಸಗಳಿರಿವೆ; ಕಂಡಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳು. ಈ ಕಾರಂಜಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಎರಡು ಸೋವಾನೆ ರಾಜಿಗಳು ಮುಖ್ಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಇಕ್ಕಡಿಗಳಿಂದ ಹೊಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ನೊದಲ ಜಾವಡಿಯನ್ನು ಪರುಪಾಗೆ ಗೋಡೆಗೆ ಇಗಲಿಸಿರುವ ಮರದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಚೋಕಟ್ಟುಗಳು ಕಾಣಿಸಿತ್ತುವೆ. ಇಪ್ಪು—ಮರವಿಂದ ಮಾಡಿದ, ಪರೋರಂಜಿತ ಉತ್ತೀರ್ಣ ಶಿಲ್ಪಗಳು. ಒಂದೊಂದು ಜಾವಡಿಯಲ್ಲಿ—ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಇಂತಹ ಜಿತ್ತುಗಳಿವೆ. ನೋಟಕ್ಕೆ ಬಲು ರೆಮಣೇಯವೂ ಈಕ್ಕೆ ಯುತ್ತೊ ಆದ ಹಿತ್ತುಗಳಿವು.

ಈ ಜಾವಡಿಯನ್ನು ನಾವು ಯಾವು ಮುಂದುವರಿದರೆ, ಬಲುದೊಡ್ಡ ಬಾಗಿಲ್ಲಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ದೂಟುತ್ತುತ್ತೇ ಪುರಭವನದ ವಿಶಾಲವಾದ ಸಫಾಂಗಣ ಇದಿರಾಗುತ್ತದೆ. ಮಂದಿರದ ಹೊರನೋಟಕ್ಕೂ, ಈ ಸಭಾಂಗಣಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವನ್ನುತ್ತೀರಿ! ಸುಮಾರು ೨೦೦೦—೩೦೦೦ ಜನಗಳು ಕೂಡಿತರ ಬಹುದಾದಷ್ಟು ಹಿರಿಯ ಕೊಟ್ಟಿಡಿ ಆದು. ಸುತ್ತು ಲಿನ ಗೋಡೆಗಳು ೩೦—೪೦ ಲಿನ ಎತ್ತುದವಾಗಿವೆ. ಆಷ್ಟೇ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಿಟ್ಟಿಕೆ ಬಾಗಿಲು ಗಳಿವೆ. ಸೆಲಕ್ಕು, ಗೋಡೆಯ ತಳೆದ ಭಾಗಕ್ಕೂ—ಎಳೆಹಸುರು ಬಣ್ಣದ, ಅನುರೂಪವಾದ ಇತರ ಬಣ್ಣಗಳ ವಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಡಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಎಳೆಹಸುರಿನ ಬಣ್ಣವ್ಯಾಂದಿದೆಯೇಂದೂ ನಾನರಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕೊಟ್ಟಿಡಿಯಿಂದ ಆಚ್ಚಿ ಮೇಲುಪೂರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು, ಕಟ್ಟಾಂಜನ, ಇಲಂಕಾರಗಳಿಲ್ಲ ಅದೇ ಅವೂರ್ವ ಹಾಲಂಗಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ವಿಷತ ವಾಡುವು. ಸಭಾಂಗಣದ ಉನ್ನತ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ—ತಂಬ ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಜಿತ್ತು

ಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ್ನು ಬರೆದವರು ನಾವೇಯ, ಹೆಸರಾದ ಕಲಾಕೋವಿದರು. ಈ ಗೋಡೆಯ ಚಿತ್ರಗಳೇನೇ ಅನೇಕ ಕಲಾಪ್ರಯರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತವೆಯಂತೆ.

ನಮಗೆ ಎದುರಾಗುವ ವೈದಲಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾನ್ಯ ಲಿನ ಗೋಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಚಿತ್ರ, ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಶ್ರೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಆಧುನಿಕವಾದುವು. ಅವು ಯೇಥುವ ಕಾಢಾನಕ-ನಾವೇಯ ಜನಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಉತ್ತರಾಸ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀರಕಸಣಿ ಕೆಲಸವಾಡಿದ ಸೊರಸಾಸೇನಾ ಎಂಬಾತ ಅಪ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕಾರಿತು ದೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಿವು! “ಆ ಚಿತ್ರದ ತಳದಲ್ಲಿ ಯಶೇಗಾಲದ ‘ವಿಕಾ’ ಎಂಬ ಸಗರದ ಭಾಗವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಆಶುಚಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೇರಿಯನ್ನು ನಾತಪಡಿಸಿ, ಉತ್ತರು ವಸತಿ ಗಳನ್ನು ಖರ್ಚಿಸಿದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಸನಾಜಕ್ಕೆ ಸೌಖ್ಯವಿಲ್ಲ--ಎಂಬುದರಿಂದ ‘ವಿಕಾ’ದ ದುರ್ದರ್ಶನವನ್ನು ತ್ರೇಗಿಸಿ--ಒಂದರ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆರಾದಾಯಕವಾದ ಕಿತ್ತು, ಕೆಂಪು, ನೀಲವರ್ಣಗಳು ತೊಡಗು ತ್ವರೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ದಂತಕತೆಗಳಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬ ಯಂತ್ರಗಳನು—ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ; ಆ ಅನೇಕ ಸಾದಸಣಾನ್ನು ವಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಭವಿಷ್ಯದ ಗುರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ.....” ಎನ್ನುವ ದಂತಕತೆಯಂತೆ ಉನ್ನತಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದರಂತೆಯೇ ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರ, ಪ್ರೌ-ನಾವೇಯ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು, ನಾಯನ ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ದುಮಾಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದೀಪ್ರಾ ಹೊರಾಟಿದ ಯಲವು ಮುಖಗಳು—ಇವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ.

ಒಂದು ಚಿತ್ರಪ್ರ-ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗಾಳಿ ಫಾರ್ನಿನ ಕರ್ಮಾಂಶದ ಹೇಗೆ ನಾವೇಗೆ ಪರಾರಿಸಿತೆಂದೂ, ಆ ದೇಶವು ಆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರೋಷಣಿಯಿತ್ತಿತೆಂದೂ, ವರದನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಜಮಾನರ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರೋಧಿಸಿತೆಂದೂ ಉಜ್ಜಲವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಯಲವು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ--ನಾವೇಯ ಸಂರೋಧಕರಾದ ನಾನ್ಯೇನ್, ಎಮಂಧ್ರಸಾರಂಥ ಸಾಜಸಿಗಳೂ, ಇಬ್ಬನನಂಥ ನಾಟಿಕಾರರೂ, ನಾವೇಯ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಪುಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಇನ್ನು ಯಲವು ಮಹಾನು ಭಾವರುಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮಧ್ಯ ಸಭಾಂಗಣದಿಂದ ಹೇಳಿನ ಮಹಡಿಗೆ ಹೋದರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯೂ ಪಲವು ಸುಂದರವಾದ ಕೊಟಡಿಗಳಿವೆ; ನಗರ ಸಭೆಯವರು ಕೂಡುವ ಕಚೇರಿಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಆಸನ, ಅಲಂಕಾರಗಳೆಲ್ಲವು ಕಲಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿವೆ. ಈ ನಗರ ಮಂದಿರವನ್ನು ನೋಡುಪ್ರದಕ್ಷಿಣಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿರರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಬರಿಯ ಮೂರತ್ತೆ ದುಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ನಾರ್ಮಣ್ಯಲ್ಲಿ, ಒಸ್ಕೆಲ್ಲ ನಿನತ್ತೀ ರತ್ನತ್ವಲಕ್ಷ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗೆ ಒಸ್ಕೆಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಾರ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇದಯವಿದ್ದಂತೆ. ಆದರಂತೆ ನಾರ್ಮಣ್ಯ ಜನಗಳ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಭಿವಾಸಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವಂಥದು ಈ ಪುರಭವನ.

ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಆಧುನಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇವೆ. ಮಂದಿರದ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಲು ಚಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ; ಒಸ್ಕೆಲ್ಲ ವಿನ ದೊಡ್ಡ ರೇಖೆ ಇದೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ಇನ್ನಾಂದು ಕಡೆ, ಕಡಲ ದಂಡಿಗೆ ತಗಲಿಕೊಂಡು ಸುಂದರವಾದೊಂದು ಉದ್ದಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಂದಿರವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿದು, ದಣೀದ ನಾನೂ, ಮಿಸ್ ಹೀಬರ್, ಮಿಸ್ ಸೇಸ್ ಎಡಮರವರ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾದು ಕುಳಿತೇವೆ.

ಆ ಹೇಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು—ನಾರ್ಮಣ್ಯ ಮಹಾಯಾದ್ವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಮ್‌ನರಿಂದ ಆಕ್ರಮ.ಣಗೆಂಡಾಗ ಏನೇನು ಪಾಡುಪಟ್ಟಿತು ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ. ಆಕ್ರಮ ಆದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಿಸಿದವರು. ಆವಳ ಬಂಧುಗಳು ಜಮ್‌ನರಿಂದ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ಆಕ್ರಮ ಆ ಹಿಂದಣ ಕಡೆಯನ್ನು ಮೆಲುವೂತಿಸಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ‘ಯಾವುದಾದರೂ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಜಮ್‌ನ ಸೈನಿಕರು ಬಂದರಿಂದರೆ, ಉಳಿದೆಲ್ಲ ನಾರ್ಮಣ್ಯಜಿಯ ನರು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಜಮ್‌ನರು ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು’ ಎಂದಳು.

ಅವರ ದೇಶದ ಸಶಕ್ತಿ ಗಂಡುಸು ಹೆಂಗುಸರಿಲ್ಲ ಆಗ ಸ್ವೀಡನಿಗೆ ಒಡಿದ ರೆಂಡೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಗಂಡಸರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುಪ್ರದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತೆಂಡೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಡನು ತಮ್ಮ ನಿರಾಶ್ರಿತ ಹಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಕ್ರಮ ನೀಡಿತೆಂಡೂ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಆಗಿನ ಕತ್ತಲು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉರಳ್ಳಿ

— ೧೪೧ —

ಇದ್ದವರು ಜಮ್‌ನರಿದುರಿಗೆ ನಡೆಯಿಸಿದ ವಿಧ್ಯಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ತುಂಬ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾದುವು. ಅವುಗಳ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ದಳು.

ಅಪ್ಪೆರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಸೆಸ್‌ ಎಡಮು ಬಂದಳು; ನಾವು ಮಾವರೂ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಒಳಗೊಂಡ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಂದು ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಸೋಡಲು ಹೋದೆವು. ಆ ನಗರದ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಚಿತ್ರಗಾತ್ರಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದರು. ನಾನು ವಿದೇಶೀಯ ನೇಮು ಪ್ರವೇಶಧನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಟ್ಟುರು. ಒಳಗಡೆ ಮಂದಿರದ ನಡುವೆ ಬಂದು ಕುಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ, ಆ ಚಿತ್ರಕಾತ್ರಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು— ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನ ಮುದುಕಿ. ಮಿಸ್‌ ಹೀಬರ ನನ್ನನ್ನು ಅವಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಲು ಕರೆದೊಯ್ದಳು; ಆಕೆ ಹೆರವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಏಳಿ ಬೇಕಾಯಿತು. ಎದ್ದು ಕ್ಯೆ ಕುಲುಕಿದಳು—‘ನೀವು ಬಂದುದು ಸಂತೋಷ’ ಅಂದಳು. ಆಷ್ಟೂಂದು ವಯಸ್ಸಿನ ಆಕೆ, ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತು ಬಂದಿದ್ದಾಗಂತೆ. ಈ ವರ್ಷವೇ ಅವಳು ಬರಿದ ಹದಿನ್ಯೇದು ಹೋಸ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಚಿತ್ರಗಳು ತುಂಬ ಅನುಭವ, ಭಾವಪ್ರೇರಿತ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಅಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ದಿನದ ಸಂಜಾರ ಮುಗಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಸಂಜೀಯ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಮಿಸ್‌ ಎಡಮು ಹೋರಿಟ್ಟುಹೋದಳು. ಹೀಬರ್ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಿಖಿವೆದ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹವೇಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅದು ಒಸ್ಕೋರ್ ವಿನ ಬಂದು “ಶಾಶಾಹಾರಿ” ರೀಸೆಷ್ವರಾಂಟ್. ಈ ಬಗೆಯವು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದು ಕಾಣಿಗುತ್ತದೆ. ಉಂಡನಿನ ‘ಲಿಯಾಪ್ಸ್’ರ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ತಿಂಡಿತಿನಸುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಬಂದೆಡೆ ಕುಳಿತು ತಿನ್ನ ಬಹುದಾದ, ಮಿತಿಬೆಲೆಯ ಉಪಾಹಾರ ಮಂದಿರವಿದು. ತಿನಿಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈವಿಧ್ಯವಿತ್ತು. ಅಕಾಲ ಭೋಜನವಾದರೂ, ತೀರ ಹಸಿದ್ದ ನನಗೆ ಅದು ಹಿತಕರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ “ನೀವಿನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನಗೆ ಹೋಗಿ. ನಾನು ನನ್ನ ತಾವನ್ನು ಸೇರುತ್ತೇನೆ. ನಾಳಿಬಂದು ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದುಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಮಿಸ್‌ ಹೀಬರ

ಕೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ! ಸನಗೆ ಸಡೆದೇ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಇಷ್ಟೆಯಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, “ಸನಗೂ ಅವಸರವಿಲ್ಲ”ವೆಂದು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುವರಾರು ಎರಡು ಹೊತ್ತುಲುಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ದುಬಂದಳು. ನನ್ನನ್ನು ಈಷ್ಟು ನಿವಾಸದ ತನಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ, ಮರದಿನ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಉಟ್ಟಿಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಮುಂತ್ರಣವಿತ್ತು ಹೊರಟುಹೋದಳು. “ಆದರೆ ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಫೌಂಟೀಗೆ ಬಂದರೆ ಸಾಕು” ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಷ್ಟು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಆದಿಕ್ಷಾವಾರವೂ ಅವರು ಕೆಲವರು ಸೇರಿ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘ ಸದೇಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಆನಂತರ ಒಂದರೆ ಸಾಕೆಂಬುದು ಅವರ ಆಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು.

ಸಾನು ನಿವಾಸದ ಮನೆಗೆ ಮರಿಂದ; ಇನ್ನೂ ಸಂಚಯ ಇದು ಫೌಂಟೀಯಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆಂದು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇಂದು ಬೀರಿಗೆ ಬಂದೆ; ಉರಿನ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತು ಅಶೇಂದಾಡಿದೆ. ಲಂಡನಿನ ಸಂಜಾರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ಬಣ್ಣದ ಜನ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸ್ನೇಂಡಿನೇವಿಯದ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬರಾದರೂ ನನ್ನ ತೊಗಲಿನ ಬಣ್ಣದವನು ಕಾಣಿಗಬೇಕೇ? ಸಾವಾಸ್ಯವಾಗಿ ಯುರೋಪಿಗೆ ಬರುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಗಳು, ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಕಡಿಮೆ.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸನಗೆ ವಿರಾಮವಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಂತಿರಬೇಕಂತ್ತು. ಕ್ಯಾಯಲ್ಲಿ ಒಸ್ಕೇಲ್ಲೋ ಸಗರದ ನಕ್ಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು, ಎಂಟು ಫೌಂಟೀಯ ಹೊತ್ತಿಗೇನೆ ಹೊರಟೆ. ಮೊದಲು ರೈಲು ನಿಲಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರುದಿನದ ರೈಲಿನ ವೇಳೆ ಕೇಳಿಬಂದೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಡಲದಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಅಶೇಂದಾಡಿದ ಅನಂತರ—ಅಲ್ಲಿನ ಆರಮಣಯ ವಿಶಾಲ ಉದ್ದಾಸವೋಂದರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ. ಬಿಸಿಲು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು; ಆ ಚೆಳಿಗೆ ತುಂಬ ಹಿತವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಉದ್ದಾಸದ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ, ಒಂದು ಕಡೆ ಕಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಆಟದ ಮನೆಯಿತ್ತು. ಸಗರದ ಸ್ತ್ರೀಯನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ, ತಮ್ಮ ಕಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂಡು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆವರನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಟದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆಡಿಸುವ ಪರಾಟಿದೆ; ಕೂಸುಗಳ ನಿದೆ, ಆಹಾರಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಪರಾಟಿದೆ. ಇಂಥ ಮೂರು ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಆಉರಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ. ಸಾವಾರು ತಾಸುಕಾಲ ವಿರಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋರಟಿ; ಕಾಲು ನಡೆಯಿಂದಲೇ

ಹಿಂದಣ ದಿವಸ ನಾನು ಸೋಚಿದ ವೀಗಲೆಂಡ್ ಉದ್ಯೋಸಕ್ಕೆ ಹೋದೆ.

ಈ ಉದ್ಯೋಸಕ್ಕೆ ಸಮಿತಿಪರಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಸಿಹಿನೂ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸೋದಲು ಆತುರನಾಗಿ, ಹಿತ್ತಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ; ಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲು: ತೆರೆದಿದ್ದು ದನ್ನು ಶಂತು ಒಳಕ್ಕೂ ಹೋದೆ. ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಿತ್ತುಗಳನ್ನು ತೂಗಿದ್ದರು—ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆನ್ನಿಕಾ ಇಬ್ಬನಿ ನಡು. ಆಗಲೇನೇ ನನಗೆ ನಾವೇ ದೇಶವು ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಟಿಕಾರನ ಜನ್ಮ ಭಾವಿಯಾಲ್ಲಿನೇ—ಎಂಬ ಸ್ವರಣ ಹೊಳೆದುದು. ಆ ದಷರಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸು ನಾಸ್ಸಿನಾ, ರೊನ್ನಾಲ್ಲಾ ಎಮಂಜ್ಞಸರೆಂಥ ಕೆಲವು ನಾವೇಜಿಯನಾ ಸಾಹಸಿಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಹೊಡಿತ್ತಾ. ಅಪ್ಪಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಸಿದ್ದೀ ಒಂದು—“ಇನ್ನೂ ಮಾತ್ರಾಸಿಯಾನೂ ತೆರೆಯುವ ವೇಳೆಯಾಗಿಬ್ಬಿ” ಎಂದರು. ನನ್ನ ಗಡಿಯಾರ ಸೋಚಿದೆ; ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಒಂದು ಫೋಟೋಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದೆ—ನಡೆದು ಹೋದಲ್ಲಿ ಮಿಸಾ ಹೀಬರ್‌ ಮನಸೆಗೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ತಲುಪಬಹುದೇದು. ನಾನು ದೋಷಾದ ಆಕಂತೂ ಅವಳ ಇನ್ನಾಬ್ಬಿಳು ಗೆಳತಿಯಾದ ಇಂಗರ್ ಡಾನಾ ಎಂಬ ನಾಮ ಕಾಡು ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಗರ್ ಡಾನಾ ಅಮೇರಿಕಾಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋದವಳು. ಅವಳ ತಂಡೆ ಒಬ್ಬ ನಾವೇಯ ಉದ್ಯೋಗಿ. ಗಂಡ ನ್ನೊಯಾಕ್‌ ಸವಸು. ಅವಳು ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಲೈಬ್ರೆರಿಯನ್‌ ಆಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳ ಪತಿಯು ತೀರ್ಳಿಕೊಂಡು ದರಿಂದ ಆಕೆ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಬಂತಾಯಿತು. ಆಕೆ ವಿಶಾಲ ವಾಗಿ ಒದಿಕೊಂಡವಳು, ಜೀವನವ ಪಲಪು ಮಾಡಬಂತಿನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದವಳು. ಆ ದಿನ ವಿಸೆನಾ ಎಡನೂಗೆ ಬರಲು ಅನುಕೂಲ ವಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ, ಈಕೆಯನ್ನು ಹೀಬರ್ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ನಮ್ಮ ಉಟ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ವಿನಾ ಹೀಬರ್, ನನಗೆ ‘ಅನ್ನ’ ಪ್ರೀತಿಯೆಂದು ಉಟಿಸಿ, ಎಲ್ಲಿಂದಲ್ಲೋ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸಂಸಾದಿಸಿ, ಬೇಯಿಸಿದ್ದಳು. ಅನ್ನದ ಬದಲು, ಗಂಜಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಿಂದಲ್ಲೊ ‘ಕರ್ಪೌಡರ್’ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತರಕಾರಿಯೋಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಅವಳ ಕಲ್ಪನೆಯಾತೆ ಭಾರತೀಯ ಪಾಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಳು. ಅಡುಗೆ ರುಚಿಯಾಗತ್ತು; ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಹಸಿವು ಮತ್ತೆನ್ನು ಚೆನಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಐಸಾ ಕ್ರೀಮಾ ಬಂದಿತು; ಜಾ ಬಂದಿತು; ಉಟ ಮುಗಿಯಿತು. ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಹೀಬರ ತೋರಿದ ಉತ್ಸವ, ಅದೂ ಆತಿಥಿಗಾಗಿ ಪಟ್ಟಿ ಶ್ರಮ, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋದುವಾಗ ಅದೊಂದು ದೈತಯವೇ ಸರಿ. ಉಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಇಂಗರ್ ಡಾನ್ ನನ್ನನ್ನು ನಗರ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೂ ಯ್ಯಾವವಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಹೀಬರ ಭೋದನೆ ಬೀಳ್ಮ್ಯಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾದಿ ಹೊರಟಿ. ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹ ತೀರ ಅಲ್ಲ ಕಾಲಾಢಾರರೂ, ಆ ಹಿರಿಯೆ ತೋರಿದ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಿದಾಯ ತಾವೆದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ಇಂಗರ್ ಡಾನಳೆಡನೆ ಮಹಡಿಯಿಂದಿಳಿದೆ; ಅವಳ ಭಜರಿ ಅಮೇರಿಕನಾ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಅವಳು ಒಂದಿ ನಡೆಸುವವಳು. “ಎಲ್ಲಿಗೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ‘ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ಬಳಿವರು ನೀವು; ತೋರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ ವಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸಿ’ ಎಂದೆ. ನಮ್ಮ ಮೊದಲ ಪಯಣ ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ಫಿಯೊ ಡಿಸಲ್ಲಿ ಪಯಾರ್ಯ ದ್ವೀಪದಂತೆ ಜಾಡಿರುವ “ಬಿಗಡಾಯ್” ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿತು. ಇದು ಒಸ್ಕೆಲ್ಲೇ ನಗರದ ಒಂದು ವಿಸ್ತೃತಣ. ವಿಶೇಷ ಅನುಕಾಲ ನಂತರ ಸುಂದರ ಗೃಹೋದ್ವಾನಗಳು ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಇವೆ. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮನೋಹರವಾದ ತೂಡೋಟಗಳಿದ್ದವು. ನೆಲ ಸಮು ತಟ್ಟಾಗಿರದೆ ಏರುತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನೆಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಹಸುರು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೆಯ ಸ್ಥಳಗಳಿರುವುದೆಂದು ಒರಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ—ಜಾನಪದ ಕಲಾಸಂಗ್ರಹ; ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಡಗಿನ ಮನೆ; ಕಾನ್ ಟಿಕಿ ಮೂರ್ಸಿಯಂ, ನಾಸ್ಕೆನ್ ಮೂರ್ಸಿಯಮ್—ಮೊದಲಾದುವು.

ಮೊದಲು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಡಗಿನ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆವು. ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆದ್ದಾದ ಹಳಗಾಲದ ಎರಡು ಮರದ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ರಜನೆಗಳಿವು. ನಾವೇಯ ಜನಗಳು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕಡಲ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿದವರು. ಅವರ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಠೀಯಗಾರರು ತೀರಿಕೊಂಡರೆ—ಇಂಥ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗು ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ವೈಭವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂದಿರಿಸಿ, ಸವಾರಿ ಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಎರಡು ಭೂಗತ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಅಗೆದು ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತ ನನ್ನ ಆ ಹಡಗುಗಳೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಈ ಹಡಗುಗಳ ಅಕ್ಷತಿಗಳು ನೀರನ್ನು ಸೀಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಬಹುದಿನಿಕರೆನ್ನವ Stream-lining ಗುಣವನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗೆದು. ಈ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಹಡಗು ಎಷ್ಟು ಅಥು ನಿಕವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಯೋ, ಅನ್ನೇ ಅಥು ನಿಕವಾಗಿದ್ದ, ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವಯುಗದ್ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಂಥ ಮತ್ತೊಂದು ಹಡಗು ‘ಕಾನಾ ಟಿಕಿ’ ಎಂಬುದು. ಇದು ನಾವೇರಜಿಯನರ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆನ್ನೆಯು ಸ್ವಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ; ತನಗಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಸ್ವಾರ್ಥಕ ಮಂದಿರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಕಾನಾ ಟಿಕಿ ಹಡಗಲ್ಲಿ, ಮರದ ಒಂದು ತೆಪ್ಪ; ಈ ತೆಪ್ಪವನ್ನು ರಚಿಸಿದುದು ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಅಥು ನಿಕ ನಾವೇರಜಿಯನರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ದಕ್ಕಿಣ ಶಾಂತ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಏಡು ಸಾವಿರ ಮೈಲು ದೂರದ ಯಾನವಾಡಿ ಬಂದರು. ಈ ಸಾಹಸದ ಹಿನ್ನಲೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಹೈಡರ್‌ಲೂ ಎಂಬ ನಾವೇರಜಿಯನ್ ಪಂಡಿತರು ದಕ್ಕಿಣ ಅಮೇರಿಕರಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪೇರುವಿಯನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತಸಾಗರದ ‘ಸೌತ ಸೀ’ ದ್ವಿಪಗಳ ಜನಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಇರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು—ಈ ಜನರೇ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಸಾವಿರದ ನಾನ್ನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ) ದಕ್ಕಿಣ ಅಮೇರಿಕದ ಪೇರು ಭಾಗದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೇಲಿಹೋಗಿರಬೇಕು—ಎಂದು ವಾದ ಹೂಡಿದರು. ಅವರವಾದ ಸರಣಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ—ಹಿಂದೆ ನೌಕಾ ನಿರ್ವಾಹಣ ಬೆಳೆದಿತ್ತೆಂದಲ್ಲ; ಬದಲು ತೇಲುವಿಕೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂಥ ಹಂಬೋಲ್‌ಸ್ಟೀವರ್ ಎಂಬ ಕಡಲಿನ ಪ್ರವಾಹವು, ಈ ಭಾಗದಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಆ ವ್ಯಾವ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು. ಆದರೆ ಎರಡು ತಾಣಗಳೊಳಗಿರುವ ದೂರ 4500 ಕಡಲ ಮೈಲು. ಹಾಗೆ ತೇಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದಾದುದು ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವಯುಗದಲ್ಲಿ; ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ದೋಷಿಯೇನೆಂದು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಮೇಲದಲ್ಲಿನೇ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ “ತೆಪ್ಪ”ವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೋದರು—ಎಂಬುದು ತರ್ಕ. ಈ ವಾದವು ಉಳಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಜ್ಞರಲ್ಲಿ ನಗಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಡಾ. ಹೈಡರ್‌ಲರು ಅದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೂರಟಿರು.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸತ್ತೊಡಗಿದರು. ಪೇರು ವಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಅತಿ ಹನುರವಾದ ಬಾಲ್ಯಮರಗಳನ್ನು

ತಂದು ತೆಪ್ಪವಾಗಿ ಜೀವೇಷಿಸಿದರು. ಇತರ ಮರಗಳು ಶಿಲಾಯುಗದ ವಸು ಷ್ಟೂರ ಕೊಡಲಿಯಂದ ತುಂಡಾಗವಷ್ಟೆ. ಆ ಮರದ ದಂಡುಗಳನ್ನು ಬೀಳಲು ಗಳಂದ ಬಿಗಿದು, ಬಿಬಿರು ಎಲ್ಲಗಳ ನೋಕುಕೀರಣೆಂದರ್ಥ್ಯಾ ಆ ತೆಪ್ಪದ ಮೇಲೆ ಸಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ತೆಪ್ಪ ಸಿದ್ಧವಾದ ಬಳಿಕ, ಪೂರ್ವಯುಗದ, ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಒನ ಕಡಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ ಹೊಕ್ಕಿರು. ಅವರ ತೆಪ್ಪವು ವಂಬೋಲ್ಪುಸ್ತಿಮಾ ಕೊಂಡೊಯ್ದಲ್ಲಿನೇ ಹೋಗುವಾತಾಯಿತು. ದಿನ ರಿನಗಳ ಆಸ್ತಿತ್ವ ಭವಿಸು; ಕಡಲಿನ ಹುಲಿವಿಶಾಗಳು ಆವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದುವು. ಆದರೂ ಎದುರಾಡದೆ ೫೦ ರಿನಗಳ ಬಳಿಕ ಒಂದು ರಿನ ತಾಪ್ತ ಎಳಿಸಿದ ವ್ಯವಹಾರವೊಂದನ್ನು ಸೇರಿಯೂ ಬಿಟ್ಟುರು. ಈ ವ್ಯವಹಾರ: ತಾಪ್ತತೆ ದ್ವಿವಕ್ಕೆ ಸಮಾವಧಾರಿತ.

ಇಂಥು ಒಂದು ವಡಗನ್ನು ಕಾಣಿವಾಗ ನಗುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ರಕ್ಷಣ್ಯಾ ಇಲ್ಲದಂಥ ಮರದ ಏಂದುಗಳ ತೆಪ್ಪ. ಸುಮಾರು ೧೫ ೧೫ ಅಡಿಗಾತ್ಮದ್ದು. ಆದರಲ್ಲಿ ಆವರು ಹೇಗೆ ಸಾಗಿದರೋ, ಕಡಲಿನ ಅಭ್ಯರ, ಗಳಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ದಾಟಿದರೋ, ಆಹಾರನನ್ನು ಕಡಲಿಂದ ಹೇಗೆ ಗಳಿಸಿದರೋ! ತಮ್ಮ ಯಾವತ್ತು ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಚಲಜ್ಞತ್ವವಾಗಿಯೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ. ಕಾನ್‌ ಟಿಕ ಚಲಜ್ಞತ್ವ, ಸಾವಿರಾರು ಒಸರನ್ನು ಆಕಷಿಸಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ವ್ಯಾಡಾಲ್‌ ಮತ್ತು ಆವರ ಗಳಿಂದ ಈ ಸಾಹಸವನ್ನು ಜಾಸ್ತಿಸುವುದ್ದರೆ, ವಂಡಿತರೂ ಕೊಂಡಾಟಿದ್ದರೆ.

ಈ ತೆಪ್ಪವಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಮಾವಧಾರಿ—ನಾಸ್ತಿನ್‌ ವಾಸ್ತವಿಕ್ಯಾತಾ ಇದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿನ್‌ ಉತ್ತರ ಧ್ರುವವನನ್ನು ತೋಧಿಸಲು ಹೊರಟಾಗ ಒಯ್ದು ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಸಂದಭದಲ್ಲಿ—ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವದ ಒಬ್ಬ ತೋಧಕರಲ್ಲಿ ನಾವೇಯವನೇ ಆದ ರೋನಾಲ್‌ ಎಮಂಡ್ಸೆನನ ಹೆಸರನ್ನು ನಾವು ಮರಿಯಿವೆತ್ತಿಲ್ಲ.

ಇವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾವು ನಾವೇಯ ಜಾಸವದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವಿಶಾಲ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಆದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳನೇ—ಒಂದು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ರಜೀನ ಮನೆಮರಗಳು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಟ್ಟಡದ ಬಳಿಗಡೆ ಕೂಡಿಸಿರಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಲಾಸಂಪತ್ತುಗಳು. ಹೊರಗಡೆ ವಿಶಾಲ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಾವೇಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ವಿನಿಧ

ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜುಗಳಿಗೆ ಮನಸೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಇದ್ದುಕ್ಕಿಡ್ಡಂತೆಯೇ ತಂದು ನಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಸುಂದರವಾದೋಂದು ಚಚ್ಚಿನ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ. ಅದರ ಗೋಡೆ ಮಾಡುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮರದುವು. ಅದರ ವ್ಯಾಜೀನ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯೂ ಕೆತ್ತನೆಗಳೂ ಒಮ್ಮೆ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಉಂರಿಗೂ ಸ್ಥಾಂತಿಸೇವಿಯದ ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಬಹುದಾಗಿವೆ.

ಅವರ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಉರಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡ ಹಿರಿದು; ಮುಂದಂತೆಸ್ತಿಸಿದ್ದು. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ-ನಾವೇಯವರು ಹಿಂದೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಪ್ಲೇಟ್‌ಸಾ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅಲಂಕಾರ, ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ನಮಗೆ ಕೆಲವ್ವು ಪ್ರೌಢಿಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆತ್ತನೆಯು ಬಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ವ್ಯಾಜೀನ ಜನಗಳು ಬಳಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ-ಮರದ, ಕಟ್ಟಿಂದ, ಕಾಜಿನ, ಸಿಂಗಾಣಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು, ಬೆಂಗಳನ್ನು, ಸ್ಕ್ರೀಂಗಳನ್ನು ಇತರ ಕೊಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಉರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಣ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳ ಒಮ್ಮೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಿತ್ರಲಿಖಿತ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸೇರ್ಪಿಂಯು ನಿಖಾಗವ್ಯಾಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಾವು ತುಸು ಏರಾಮುವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲಿಟ್ಟ ಬೀರುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರಾರು ಬಗೆಯ ದಟ್ಟಿ, ಅಂಚು (Ribbon) ಕಸೂತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಇಂದಿನ ನಾವೇಯ ಜನ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉಡುಗೆಯನ್ನು ಮೊಚ್ಚಿತ್ತರುವರುದರೂ, ನಾವೇಯವರ ದೇಶೀಯ ಉಡುಗೆಯು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟೂ ಪೂರ್ಣ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಬಿಗಡಾಯಾಯ ವರ್ಷಾರಾಯ ದ್ವೀಪಭಾಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ನಾವು ತಿರುಗಿ ಒಸ್ಕೋರ್ವಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಸ್ತುರಣಕ್ಕೆಹೊರಿಸಿವೆ. ಅದೂ ಉರ ಹೊರಗಣ ಪ್ರದೇಶ; ಉನ್ನತವಾಡಿಲಂದು ಪರಾತ. ಆ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಸುಂದರ ಮನೆಮರಗಳಿವೆ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ರ್ಯಾಲು ಹಾದಿಯೂ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಫೆಟ್ಟಿದ ರಸ್ತೆಗಳಂತೆ ಸುತ್ತಿಸುಳಿಯುವ ದಾರಿಯಿದು. ಹತ್ತು ಮ್ಯಾಲು ಸುಮಾರು ಹೋದ ಬಳಿಕ, ಈ ಬೆಟ್ಟಿದ ಕುಡಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಆ ಪರಾತವೆಲ್ಲವು ವೈನಾವೃಕ್ಷದ ಹಸುರಿಸಿದ, ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಕಾಂಡಗಳಿಂದ, ಗಂಭೀರವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ತಾವಾಗಿದೆ.

— ಗಳಿಗೆ —

ಅಬೆಟ್ಟಿದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ನೇಹಿತರ ಕೊತ್ತಳವಿದೆ. ಕಾಲಿಗೆ ದೋಷೆಯಾಕ್ಷತಿಯ ಮರದ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಹಿಮದ ಮೇಲೆ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಅಟವೇ ಸ್ನೇಹಿತ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎತ್ತರವಾದೊಂದು ಕೊತ್ತಳಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲಣ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಜಾರಿ ಇಲಿಯು ವಂತಹ ಒಂದು ಮರದ ಹಾದಿಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಳಿಯುವವನು— ವೇಗಾ ಧಿಕ್ಕಾದಿಂದ ದೂರದ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ಕೊಳಿವ್ರೋಂಡರ ಹಿಮದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಎರಗುತ್ತಾನೆ— ಅಲ್ಲಿಂದ ಆ ವಿಂಚಿನ ನೇಗದಿಂದ ಸರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವೇದಿಕೆಯಿಂಬುದು ಸಮಾರು ನೂರಿಗಿಂತ ಉನ್ನತವಾಗಿದೆ; ಮೊದಲ ನೀಗೆತನೇ ಏನಕ್ಕು ನೂರಿಗಳಷ್ಟು ದೂರದ ಕೊಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಎರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದ ತಗ್ಗಿತೆವರುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಹಿನ್ನದ ಮೇಲೆ, ಶಾರಿಂದೂರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತ್ವಿಕೆಯಂಡು ಒಡಾಡುವ ವಿನೋದ ಅವರ ರಾಸ್ಕ್ರೀಯ ವಿನೋದವಂತೆ. ಪ್ರತಿಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಅವರ ಆರಸೂ ಈ ಆಟವನ್ನು ಆಡಬೇಕಂತೆ. ಇದು ತುಂಬ ಧೈರ್ಯ, ಎಚ್ಚರಗಳು ಬೇಕಾಗುವ ಆಟ. ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ; ಅವೈ ಅವಾಯವುಳ್ಳ ವಿನೋದವೂ ಅಮುದು.

ಈ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತುಸು ಮುಂದುವರಿದು, ಬೆಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಕುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತೆವು. ಅಲ್ಲಿಂದು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಗೃಹವಿಶ್ರುತಿ. ಅದು ವಾಚಿನ ಯುಗದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಮನೆ; ಹಿಂದಿನ ಜಾನಪದ ಕೈಲಿಯ ರಚನೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ನಿಂತರೆ ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ನೋಟವಿದೆ. ಒಸ್ಕೋರ್ ಕಡಲು—ಆದರ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತು, ದಿಗಂತದ ಅಂಚಿನ ತನಕ ತೆರೆ ತೆರೆಯಾಗಿ ಹಾಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಸುರು ಪರ್ವತ ಶ್ರೀಣಿ. ನಾವು ಹೋದ ವೇಳೆ ಬಾನಲ್ಲಿ ನೋಡ ಮುಸುಕಿತ್ತು; ನಮಗಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಮುಗಿಲಿನ ತೂಕೊಂದ ರಿಂದ ಬೆಳಕಿನ ಕಂಬಿಯೊಂದು ಒಸ್ಕೋರ್ ಫಿಯೋರ್ ನ ಜಲವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿಮಾಡಿತ್ತು. ಮಂಗ್ಲ ಲಿನ ನಗರದ ಮನೆಗಳ ಮಾಡುಗಳನ್ನು ಕೆಂಬಣ್ಣಿದಂದ ತೊಯ್ದಿತ್ತು. ಆ ಚೆಲುವಿನ ದೃಶ್ಯ ಮರೆಯಲಾರದ್ದು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ‘ಅಪೂರ್ವ ನಗರವೇ! ನಿನಗೆ ವಂದನೆ’ ಎಂದೆ.

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗರ್ ಡಾನ್ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಜನರ್ವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ನಾನು ಕೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ವ್ರತ್ಯಾಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೃ

— ೧೪ —

ಮಾನಾದ—ಕಾಗಡ, ರಯಾನ್‌ ತಯಾರಿ, ಇಂದು ಅವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸಾರಜನಕ ಪಡೆದು ಗೊಬ್ಬರ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರ, ಸಮಾಜವಾದದಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸುಧಾರಣೆ, ಪ್ರತಿಭಟೆಗಳ ವಿಚಾರ, ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಸಂಜೀಯಾಯಿತು; ಎಂದರೆ ಏಳು ಘಂಟೆ ಕಳೆಯಿತು. ಆಕೆ ನನ್ನನ್ನ ಮನೆಯ ತನಕ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಬೀಳೊಟ್ಟಿಕ್ಕಳು. ಒಸ್ಕೋರ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಳೆದ ಎರಡು ದಿನಗಳೆಂಬುವು ಆ ಮಾರ್ವರು ವಾಹಿಳೆಯರಿಂದಾಗಿ ತುಂಬಸವಿಯಾಗಿ ಕಳೆದುವು.

೬. ಸ್ವೀಡನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ

ಮುಂದರನೆಯು ದಿನ ಬಂದಿತು. ನಾನು ಒಕ್ಕೊಂದು ಸಾಗಿದವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಗಳಿಗೆಯೂ ಒದಗಿತು. ನಾನು ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಟ್ರೈನ್‌ರೂ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಆರೂವರೆ ಫೋಂಟೀಗೆ ಸಮಾಗಿ ರೈಲ್‌ಲುನಿಲ್ಲಾಗಿವನ್ನು ಸೇರಿಸೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜಾವಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸೈಪ್ಪ್ರೋಕಾಹಾವೂ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂಟಿ ಹೊರಡ ಲಿರುವ ಗೇಟೀಗೆ ಸಮಾಪನಾಗಿ ಕಾದು ಕುಳಿತೆ. ನನ್ನ ಜಡಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಿಂತಿರಿದ್ದು. ಸಮ್ಮುದ್ರದುರಿನ ವಾಲ್‌ಟ್ರಾಫಾಮೀನ ನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನ ಏಕು ಫೋಂಟೀಗೆ ಹೊರಡಿವ ಬಂಡಿಯೊಂದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದು ಏನೋಂ-ಆ ಬಂಡಿ ವೇಡಗೆ ಒಂದೆರಡು ನಿಖಿಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸುಂದರ, ಮುಂದುವರಿದು, ತೀರೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಎರಡೆರಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಅದೇ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಲು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದ. ದೊರೆಲಾರದ ಹೊರೆ ಅವನಮ! ಬಂಡಿಯೂ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸರಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಪ್ರಿಕೇಟ್‌ ಕಲೆಕ್ಟರನು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬಿಡಿದ; ಅನನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತಾನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಕೈಗಿಡಿದುಕೊಂಡು ಧಾವಿಸಿದ. ದೂರ ಸುಂದರ ಸಿಂತಿದ್ದ ಆ ಬಂಡಿಯ ತನಕವೂ ಒಂದೊಂದಿಗೆ, ಆ ಸ್ವರ್ಯಾಣಿಕನ ಸನ್ನಿಖಿತನ್ನು ಬಂಡಿಯಿಂಳಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ್ತಿರಿಸಿಯೇ ಬಂದ. ನನಗೆ ಅವನ ಉಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಾವಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಜನರು ವಯಸ್ಸಿದವರ ಕಡೆಗೆ ತೋರುವ ಆದರ ಇಂಥಿದ್ದು. ಒಬ್ಬ ಟ್ರೈನ್‌ ಮು ಕಂಡ ಕ್ವಾರಾದರೂ ಸರಿಯೇ—ಬಂಡಿಗೆ ಬರುವ ಮುದುಕ ಮುದುಕಿಯರನ್ನೂ, ಇಳಿಯುವ ಅಂಥವರನ್ನೂ ಗೌರವ ಆದರಗಳಿಂದ ಕೈಗಿಡಿದು ಹೇಳಿಕ್ಕೆ ತರುವುದನ್ನೂ, ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸುವುದನ್ನೂ ಸದಾ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಬಂದು ಸವಿ ನೆನವನ್ನೂ ನೆನಸುತ್ತ ನಮ್ಮು ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಬೆಳಗಿನ ಪಳ್ಳಾವರೆ ಫೋಂಟೀಗೆ ಅದು ಹೊರಟಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವೀಡನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಸೈಪ್ಪ್ರೋಕಾಹಾಮಿಗೆ ನನ್ನ ವಯಂ. ಒಕ್ಕೊಂದು ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಾಸಿನ ದಾರಿ, ನಾನು ಬಂದ ದಾರಿಯಂತೆ—ಗುಡ್ಡ ಗಾಡಿನ ದಾರಿ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪೈನಾ ಮರದ ಕಾಡುಗಳಿಂದುವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಂತೆ ನೇಲ ಸಮತಬ್ಧಗುತ್ತದೆ; ಸ್ವೀಡನಿನ ಗಡಿಯಾ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದಾರಿ

ಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸಮತರ್ಪಾದ ಬಯಲು ಭೂಮಿ. ಒಸ್ಕೇನಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 250 ಮೈಲು ದೂರವಿರುವ ಸೈಕ್ಹಾನಿನ ತನಕವೂ ಯಸುರಾದ ಬಯಲು ಗಾವಲು ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ; ಪೈನ್ ಮರಗಳ ಕಾಡು. ಅದೇವೈಶ್ವರೀ ನರಿಗಳು; ಸರೀಕರಿಗಳು. ಈ ಸರೀಕರಿಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕಾನಿಸಿ ಹಡಗಿನ ಜಲನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲುನ ಮರದ ದಿನಿಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಪೈನ್ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬರಿದಾವ ನೆಲವಿಲ್ಲ; ಕಾಡು, ಪೈರು, ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲು-ಇವುಗಳಿಲ್ಲದ ಜೀಳು ನೆಲವಿಲ್ಲ. ಬಾನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಮುಗಿಲು ಕವಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆಗಾಗ ಸೂರ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪವೆಯಂತೂ ಶೀತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವೀಡನಿನ ದೈಲುಗಳಿಗೆ ಪೇಗಪೂ ಅಧಿಕ. ದಾರಿಯೂ ಸೇರಿದುದು. ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನ ಕಡಿಮೆಯೇಂದೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವೀಡನು ಶ್ರೀಮಂತ ನಾಡು ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಜ. ಆದು ಕಾಗದ, ಉಕ್ಕು ವೋಡಿರುದ ಹಲವು ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ. ಅನೇಕ ಯಂತ್ರಗಳ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಏಳು ಮಿಲಿಯ. ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಿಂದ ಪೆಟ್ಟು ತೆಗಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಯಾರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಪುನರ್ರಚನೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಕಾಡಿದಂತೆ ಕಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿದ ದೇಶವಾದುದರಿಂದ ಜನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆವರಿಗೆ ಕಮ್ಮಿಹಿರಿಯೇ, ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಪ್ರತಿಪ್ರೇಯೂ ಉಂಟಿಸ್ತುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವೀಡನಿನ ನೆನಪು ಬಂತೆಂದರೆ—ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜಾಂಶಿ ಕಾಲ್ರ್ ಲಿನೆಯ ನೆನಪು ಬರುತ್ತದೆ. ಆತ ಪ್ರವಂಚದ ಸಸ್ಯ ವರ್ಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲು ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದ ಮಹಾವಂಡಿತ. ಇಂದಿನ ಸೈಕ್ಹಾನಿಕಾ ಹಾನಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉತ್ಪನ್ನಕಾರರೂ, ಪ್ರೇರ್ಪಾರ್ಕು ಇದ್ದಾರಂತೆ ನಾನು ಆ ನಗರಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಹೊರಟಿದ್ದೆ; ಹೊಗುವ ತನಕಪೂ ಅಲ್ಲಿ ಏನೇನು ನೋಡಲಿಕ್ಕು ಇಡೆಯೆಂಬಾದರ ಕಲ್ಪನೆ ನನಗೇನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ನಗರವನ್ನು ಸೇರುವಾಗ ಸಂಚೆಯ ಆರು ತಾಸಾಗಿತ್ತು. ಮಿಶ್ರರಾದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಾಕ್ಸರ್ ಬಾಕ್ಸರ್ ವರು, ಇಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ಕಿಕ್ಕಾ ಎಕಾಡವಿಯ ದಿರೀಕ್ಕರಂತಾದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಆನ್‌

ಹೈವರ್ ಎಂಬವರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನೂ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಉರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಫೋನ್ ಹಿಡಿದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಆ ಮಿತ್ರರು ನಗರದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ಪ್ರಪಂಚದ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೇಂದೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಲ್ಲದೆಯೇ ನಿರಾಕಾರಗುವಂತಾಯಿತು.

ರೈಲ್ವೇ ಸಿಲ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಸಮಿಂಬಾಗಿರುವ ಒಂದು ಹೊಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ವಸಿಯ ಏಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಹೊಟೀಲು ಆ ದೇಶದ ನಾಗರಿಕರ ಸಿರಿ ವಂತಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿತ್ತು. ಬಹುಜೆಲುವಿನ ಚಿಕ್ಕದಾದೊಂದು ಕೊಟ್ಟಿಯು ನನಗೆ ದೂರಿಯಿತು. ಅದೂ ನಗರ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ. ರೈಲ್ವೇಯವರು ನಗರದ ನಕ್ಕೆಯನ್ನೂ, ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿವರವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿದ್ದರು. ನಗರವೆಲ್ಲ ಕಾಲುವೆಗಳ ಬಲೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲುವೆಗಳು ಹಡಗು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದುವು; ಅವುಗಳ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಚೀನಶೈಲಿಯ ಮಾಡು, ಶಿಖರಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿವೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಈ ಹಳೆಯ ಮಂದಿರಗಳು ಕಾಲುವೆಯ ನೀರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಮನವೇಹಕವಾದುದು. ಅದರಂತೆ ಬಾನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಅವುಗಳ ರೀಖೆಯೂ ಸುಂದರವಾದುದು. ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ, ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಮರಗಳ ಸಮುದ್ರಾಯವೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಕೆಲವು ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಇವೆ. ಹೀಗಾಗಿನೆಲ, ನೀರು, ಬೆಟ್ಟೆ, ಸೌಧಗಳ ಒಂದು ಸೊಗಸಾದ ಮೇಳ ಈ ನಗರ ದೃಶ್ಯಗಳಿಗಿತ್ತು.

ನಗರದ ಬೀರಿಗಳು ವಾಹನ ಸಂಚಾರದಿಂದ ತುಂಬಿವೆ; ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೋಣಿಗಳು, ಲಾಂಚೆಗಳು, ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುಗಳು. ನಗರದ ವಿಹಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಲಾಂಚುಗಳು ಸದಾ ಚಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ೨೦-೩೦ ಮೈಲು ದೂರದ ನೆರೆಕರೆಯ ಉರುಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬರಬಹುದು. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಿರುವ ಉರಾದ ‘ಅಪ್ಪಾಲಾ’ ಎಂಬುದೂ ಒಂದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ದೇಶದ ಕಾಲುವೆ, ಸರೋವರ, ಕಡಲುಗಳಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ನೆಲಮಾರ್ಗಗಳ ಸೌಕರ್ಯವಿರುವಂತೆ ಜಲಮಾರ್ಗದ ಸೌಕರ್ಯವೂ ಇದೆ. ನನ್ನ ಎರಡು ದಿವಸಗಳನ್ನು ವಿತ್ತರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಉಂಡಾಡಿಯಂತೆ

ಅಲೀದಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ನನಗೆ. ಕ್ಯಾಯ ಸಕ್ಕೆಯನ್ನು, ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ
ಅಲೀದಾಡತೆಂದೆಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ—ಇಲ್ಲಿನ ಹಡಗು ಕಾಲುವೆಯೋಂದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ
ರುವ ಪುರ ಭವನವನ್ನು ನೋಡಹೋದೆ; ಅಂದರೆ ಒಸ್ಕೋರ್ಲೀ ಪುರ ಭವನ ಕಂಡ
ನನಗೆ—ಪ್ರತಿ ನಗರದ ಪುರ ಭವನಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ
ಪುರ ಭವನವೂ ಹಿರಿದಾದುದು; ಬಹು ಉನ್ನತವಾದುದು, ಮಗ್ನಿಲಿಗೆ ನಗರ
ದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾನ್ತ ಕವೆಸಿಸುವ ಕೊತ್ತಲ್ವೋಂದು ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.
ಆದರ ತುತ್ತುದಿಯಿಂದ—ಸ್ಕೋರ್ಕಾಹಾಮಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣಲು
ದೂರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಗರ ಭವನದಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿವೆ. ವಿಶಾಲ
ಚಾವಡಿಗಳಿವೆ; ಕೊಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಸಿಂಗಾಣ್ (porcelein)
ಯ ಚೂರುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಗಾರೀ
ಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಗೋಡೆಯ ಅಲಂಕಾರ-ಚಿನ್ಹದ ಮುಲಮಿನ
ಸಿಂಗಾಣೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ಚಿತ್ರಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವೀಡ
ನಿನ ರಾಜಕುಮಾರನೆಂಬ್ಬ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದು. ಒಸ್ಕೋರ್ಲೀ ನಗರ ಮಂದಿರದ
ಲಾಲಿಕ್ಕವು ಇದಕ್ಕೆ ಬಾರದಾದರೂ, ಇದೂ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ
ಶ್ಯುಲಿಯು ಬೇರೆ; ಇದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಭಾವ ಬೇರೆ.

ಈ ಮಂದಿರದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ—ಒಂದು ಉದ್ಯಾನವಿದೆ; ಅದಕ್ಕೆ
ತಗಲಿ ಹರಿಯುವ ಕಡಲುಗಾಲುವೆ; ಆದರ ಆಚೆಗೆ ಎತ್ತರದ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗು.
ಅದಕ್ಕೆ ತಗಲಿಕೊಂಡ ನಗರನ ಭಾಗಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.
ಕಾಲುವೆಯ ಸೀರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿ ಆ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮಗ್ನಿಲಿಂದ ನಡೆದು ತಿರುಗಾಡಬಹುದು. ಅವನ್ನು
ದಾಟಲು ಹಲವು ಸೇತುವೆಗಳಿವೆ. ನಗರದ ಕೇಂದ್ರ, ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲುವೆ
ಗಳ ಮಧ್ಯದ ದ್ವೀಪವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ.
ಸ್ವೀಡನಿನ ಹಾಲ್‌ಮೆಂಟ್‌ ಮಂದಿರ ಅಂಥದರಲ್ಲಿಂದು. ಅದು ಬಹು
ಹಿರಿಯ ಕಟ್ಟಡ. ಅಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ಆಚೆಗೆ ಸರಿದರೆ, ತೀರ ಉನ್ನತವಾಯಿದ
ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಅರಮನೆಯಿದೆ; ಅದು ಇನ್ನೂ ವಿಶಾಲವಾದ ತಾವು.
ಡೂರದ ನೋಟಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ತುಸು
ಸವಿಹವದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಹಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ನ್ಯಾಂಜಾರಿ ಮಂದಿರ

ಗಳು, ಹೊಟೀಲುಗಳೂ ಇವೆ. ಒಂದು ಹೊಟೀಲಿನ ಇಂಅಂತಸ್ಕ್ರಿನ್ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ಸುಂದರವಾದೋಂದು ಉದ್ದಾಷನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲವು ಗಳ ಮುಂದೆ-ಬಹು ಅಗಲವಾದ ಕಾಲುವೆ; ಕಾಲುವೆ ಆಚೆಯ ಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿ ಭವ್ಯ ಮಾದರಗಳು, ಸೌಧಗಳು, ಚಚುರ್ಗಳು, ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ನಲವಾರು ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಒಂದು ನಿಂತ ಆಧುನಿಕ ಹಡಗುಗಳಿವೆ.

ಈ ಪ್ರಾಂತದ-ವಾಹನ ಸಂಚಾರವು ಬೇರಗನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥದು. ಮೋಟರುಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಬರುತ್ತು ಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆವೃಗಳ ಆಚೀಚಿನ ಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿ ಸರಿಯುವ ಸೈಕಲು ಸವಾರರೀಕೆ-ಅನಂತ. ಸಂಜೀ, ಮುಂಜಾನೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಆಫ್ರಿಸು ಬಿಡುವ ಕಾಲ, ತೆರಿಯುವ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸೈಕಲುಗಳ ಅವಿರತ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಓಡಾಟದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಷಟ್ಟು ಮಂದಿ ಜೀವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಎನಿಸಬೇಕು.

ನಗರ ಭವನವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮರಳಿದವನೇ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೂರ್ಸಿಯಮನ್ನು ನೋಡಲು ಹೊರಟಿ. ಇದು ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳ ಒಂದು ಸಂಗ್ರಹ. ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಜಡಿಗೆ ಹಳೆಗಾಲದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಗಳ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ. ಈ ಮಂದಿರವು ಕಾಲುವೆಯ ದಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲಿದೆ; ಕಟ್ಟಿಡಲೂ ದೊಡ್ಡ ದಾಗಿತ್ತು; ಈ ಚಿತ್ರಸಂಗ್ರಹವೂ ದೊಡ್ಡದೇ. ಯುರೋಪಿನ ಹೆಸರಾದ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಡಿಷ್ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅಂಥವರವೇ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಯುರೋಪಿನ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿತ್ತು. ರೆಂಬ್ರಾಂ ಡನ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಅನೇಕ ಡಜಾ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿವೆ. ದೇಶೀಯ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳಿದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು-ಎಂಡಸಾರ್ ಜೋನ್ಸನ ಚಿತ್ರ-ಕಿರಿನುನೇ ಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಬರಿ ಮೈಯ್ಯ ನಾರಿಯರಿಬ್ಬರ ಚಿತ್ರವದು. ಸವಿಂಪದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಬೆಳಕಿದೆ; ಆ ಬೆಳಕಿನ ಹೊಂಬಣ್ಣ ಕೆಂಬಣ್ಣಗಳು, ನಿಂತ, ಕುಳಿತ ಈವರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತ, ಅವರ ಶರೀರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಪಾರದರ್ಶಕತೆಯನ್ನೂ ಉಂಟಿಸಬಹುದ್ದಿದೆ. ಶರೀರದ ಚೆಲುವಿನ ವಾಂಸವನ್ನು ಹೂವಿನಷ್ಟು ವಿಂದುವಾಗಿಸಿ, ಒಂದು ಅನುವಮ ನೋಹಕತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಾಕೊಬ ಜೊಡೇನ್‌ನ್ನು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಚಿತ್ರಕಾರ ಬರೆದ “ಕುರು ಬನ ಆಳಾಫನೆ” ಎಂಬ ಚಿತ್ರವು ಹಿರಿದೂ ನೋಹಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಮೇರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈಗಷ್ಟೆ ಜನಿಸಿದ ಮುದ್ದು ಯೇಸುವಿದ್ದಾನೆ. ಮಾನುವನ್ನು ಕಾಣಲು ನೆರಿಕರಿಯ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಆಂತರಿಕ ತ್ರಷ್ಟೀಯನ್ನು ಜೊಡೇನ್‌ನ್ನು ಬಲು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಜ್ಯಾಡಿತ ಲಿಸ್ಟರ್ ಎಂಬ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರ ಕಾರನು ಬರೆದ ಕೊಳ್ಳಲಾದುವ ಹುಡುಗನ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಂದನ್ನು ಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಶಿಲ್ಪಭಾಗದಲ್ಲಿ—ಸ್ಕ್ರೀಡನಿನವನಾದ ಜೋರ್‌ ಸ್ಪ್ರಿಂಗ್‌ಬರ್‌ನು ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ದಿಯಾನಾ ದೇವತೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಸುಂದರವಾದುದು. ದಿಯಾನಾ ಗ್ರಿಕಾದೇವತೆ. ತನ್ನಂತೆಯೇ ಬಳ್ಳಕುವ ಶರೀರವುಳ್ಳ ಜಿಂಕೆಯಾಂದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಆಕೆ ಬೇಟಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಮೈಯ್ಯಾ ಲಲಿತ ಬಾಗುಗಳು, ಜಿಂಕೆಯ ಲಲಿತ ವಕ್ರ, ದೇಶಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಮೇಳವಾಗಿ ಬೆರಿಯುತ್ತವೆ. ಅದೊಂದು ಕವಿತೆಯಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಈ ದಿಯಾನ ಬೇಟಿಯಾಡದೆಯೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಕೂರಂಬಿನಿಂದಲೇ ಬೇಟಿಯನ್ನು ಸೇರಿಹಿಡಿಯಬಲ್ಲ ಚಡುರೆಯಾಗಿ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಬಂದಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿ—ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ತರಿಂದೆ. ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕೈಬರಹದ ಗ್ರಂಥ ಕಲೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ತೆಳುವಾದ ಚಮಚದ ಪರಿಯನ್ನು (Parchment) ಕಾಗದ ವಾಗಿ ಬಳಸಿ—ಅದರ ಮೇಲೆ ಸುಂದರ ಕೈಬರಹ, ಅಲಂಕಾರ, ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆವಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರು ಈ ಕಲೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಚಚುಗಳು ಕೊಡುತ್ತು ಬಂದಿದ್ದುವು.

ಇಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ಸಿಯಮನ್ನು ನೆನೆಯುವಾಗ ಮುಂದೆ ನಡೆದೊಂದು ಘಟನೆ ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜನರು ತುಸು ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯವರು ಎಂದು ಯಾರೋ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ನಾನು ದೇನಾಮಾರ್ಕನಿಂದ ಜಮರ್ ನಿಗೆ ಜೋಗುವಾಗ ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಸ್ಕ್ರೀಡಿಷ್ಟ್ ಗೃಹಸ್ಥ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದ. ಆತನೋಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸುವಾಗ ಆತ “ನೀವು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ

ಮುಕ್ಕಿಯವೂ ನೋಡಿದ್ದೀರೇ? ಹೇಗಿಡೆ, ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ?" ಎಂದು. ನಾನೆದಕ್ಕೆ ನೇರಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಿಕ್ಕಾಲೆಗಳ ವಿಚಾರ ವಾಗಿ ನೃತ್ಯನಾಡಿದೆ. ಅದು ಅವನ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತೀರ ಜುಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು. ಅವನಿಂದ "ನಮ್ಮ ಮುಕ್ಕಿಯವೂ ದೊಡ್ಡದು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೀಂಬ್ರಾಂಡಾನ ಚಿಕ್ಕಗಳಿವೆ; ಬಲ್ಲಿರಾ?" ಎಂದು. ರೀಂಬ್ರಾಂಡ್ ಹಾಲೆಂಡಿನ ವನು. ಅವನ ಒಂದೊಂದು ಚಿಕ್ಕವೆಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ಸಂಪತ್ತು. ಅವೊಂದು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡಂಥ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕಗಳಿವೆ—ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ಅವನಿಗೆ. ಅವನ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಸಂಪತ್ತಿನ ಜಂಭವೂ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು; ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾವಿದನ ಚಿಕ್ಕಗಳಿವೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯೂ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಹೇಗೂ ಇರಲಿ—ಯುರೋಪಿನ ಜನರು ತಮ್ಮ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಕಾಣುವ ಗೌರವದ ಬಗೆಯಂತು ಅದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ವಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೈನ್ಯಿಕ್ ಹಾನಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಳೆದ ದಿನಸಗಳು ಎರಡೇನೇ. ಅವನ್ನು ಪರಿಜಯದವರಿಲ್ಲದೆ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನ ಹವೆಯು ಚರಿಚಿರಿ ಮಳೆ ಬರುವ ಶಿತವಾದ ಮುಗ್ಗು ಲು ಹವೆ. ಮನಸ್ಸು ಆ ತೆರನಾಗಿ ಮುದುಡಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಮೊದಲ ದಿನಸ ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಗುರಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನೇ ವಿಚಿಕ್ಕವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸಿ, ಕಾವ್ಯಗೊಳಿಸಿದ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನಾನು ನೇನೆದಲ್ಲಿ ಈ ಸಗರವನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಮರಿಯಬಾರದಾಗುತ್ತದೆ.

ನನಗೆ ಪ್ರಿಯ ಪಾನಿಯವಾದ 'ಕಫೆ'ಯನ್ನು ಅರಸಿ, ಹೊಟೀಲು ಹಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ನನಗೆ, ಸ್ಥಳಿಕ ಭಾವ ತಿಳಿಯದ ಕಷ್ಟವಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ coffee, koffee ಯೊಂದ Kafeಯಾದಣಿದು. Tea, 'tee' ಆಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧರವಾಗುತ್ತದು. ಕೆಲವರೇನೋ ಆದುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಬಳಿಯ ಹೊಟೀಲೀಂದರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ-ಕಫೆ ಕೇಳಿದೆ; ಮಗ್ಗುಲ ಗಾಜಿನ ಮೇಜನಲ್ಲಿರಿಸಿದ ತಿಂಡಿಯೊಂದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ—ಅದು ಪ್ರದಿಂಗಾ ಇರಬಹುದೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ. ಅಪ್ಪುಕ್ಕೆ ಅದರೊಳಗಿನ ವಿಶನಿನ ತಣುಕು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈಚೆ ಸರಿದು ಬಂದು ಹಾಲು, ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಭೋಜನ ಕೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ನನಗಾಗಿ ಬಟಾಟೆ, ಬಟಾಟೆ ಬೇಯಿಸಿ ತಂದಳು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆ ಬಗೆಯ ಭೋಜನ ದೂರಿತುದರಿಂದ,

ಸಂಜೆಯ ಅಲ್ಲಿಗೇನೆ ಹೋದೆ. ಆದರೆ ಸಂಜೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೆಲಸದವಳು ಬೇರೆಯೇ. 'Milk' ಎಂದರೆ ಮುಖಮುಖ ನೋಡಿದಳು. ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದವ ನೋಬ್ಬ 'ಹಾಲು' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಆವಳು ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಉಟ್ಟದ ತಾನಿತ್ತು. ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಾದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉಟವನ್ನು ತರಿಸಿ ಉಣ್ಣಿತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಹಾಲನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದವಳಿಗೆ ಅದೇನಂದು ಹೋಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಚೇಚೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಅದೇ ನಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಆ ಬಳಿಕ ಹಾಲನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ನಾನು ಕುಡಿದು, ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಹೋರಟೆ.

ಹೋರಗೆ ಬಂದವನು ಮೆಲ್ಲಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ ನೂರು ಗಜ ಸರಿದಿದ್ದೆ. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸು ಸ್ತ್ರೀಯಾ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು, ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. "ನೀವು ಹೋಟೀಲಿಂದ ಬಂದಿರ ಲ್ಲವೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅಥರ್ ಇಂಗ್ಲಿಷು, ಅಥರ್ ಸ್ತ್ರೀಡಿಷ್ಟ್ ಭಾಸೆಯಲ್ಲಿ "ಹೋಟೀಲು" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿ-ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಹೋಟೀಲು ಎದುರಿಗೇನೆ ಇರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಆಗ ಆವಳು "ಕಾಗಲ್ಲ, ನೀವು ಹೋಟೀಲಿಗೆ ಬಂದಿರಿ; ಉಟ್ಟದ ಮನೆಯಿಂದ ಉಟ ಮಾಡದೆ ಮರಳಿದರೇಕೆ? ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವೇ" ಎಂದು ತನ್ನ ಚೀಲ ತೆರಿದು ಹಣಕೊಡಲು ಮುಂದಾದಳು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷ ನಿಂತುದನ್ನು ಆಕೆ ಕಂಡಿದ್ದಳು. ಹಾಲು ಕುಡಿದುದನ್ನು ಕಂಡಿರಲಾರಳು. ಉಟ್ಟದ ಮನೆಯಿಂದ ಬರಿದೆ ಹೋರಡಲು ಏನು ಕಾರಣವೆಂದು ಉಹಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಅವಸರಿಸಿ ತಾನಾಗಿ ಓಡಿಬಂದಳು.

ಒಂದು ಕ್ಷುಣಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮೈ ಜುಮೈಂಡಿತು. ನಾನು ಆಕೆಯ ವಿಶಾಲ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಕಂಡು ತಿಶುಪಾದೆ. "ಇಲ್ಲ-ನಾನು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದು ಬಂದೆ" ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದೆ. ಆಕೆ ಕೂಡಲೇ ಮರಳಿದಳು. ಆಬಗೆಯ ದೀದಾಯುವನನ್ನು ನಮ್ಮೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಷ್ಟ್ರೇಬಾರಿ ಕಾಣಬಹುದು? ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಕ್ಕೆ ರೀತಿ ಲೋಕ ಕರು-ಎಂದು ಒಂದೇ ಉಸಿರಿಗೆ ಹೇಳುವ ನಾವು, ಇಂಥ ಉದಾರ ಅಂತಃಕರಣವು ಏಹಿಕವೇ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ?

ಮೊದಲ ದಿನ ಕಳೆಯಿತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿಸಿ ನಗರದ ಇನ್ನಿತರ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋರಟೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ

ಒಂದಿಗಳನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ, ಆಚೀಚೆ ಇರುವ ಅಂಗಡಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟಿ. ಸಾಮಾರು ನಾನು ನಡೆದ ಎರಡು ಮೈಲುಗಳ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದವು. ಅಪ್ಪಣಿಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವಿತ್ತು. ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ನಾನು ನೋಡಲು ಇವುವಟ್ಟಿಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ-ಅಲ್ಲಿನ ದೇಶೀಯ ಯಂತ್ರೋದ್ಯಮ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು. ಸ್ವೀಡನಿನಲ್ಲಿ, ತಯಾರಾವ-ವಿದ್ಯುತ್ ಸಲಕರಣಿಗಳು ಯಂತ್ರಸಲಕರಣಿಗಳು(Machine tools) ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಹೋದೆ. ಆ ದೇಶವು ಯಂತ್ರೋದ್ಯಮ, ಲೋಹ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು ದಕ್ಕಿ ಬೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಈ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದುವು. ದೇಶ ಸಿರಿವಂತ ದೇಶವೆಂದು ಜನರೂ, ಅಂಗಡಿಗಳೂ, ಕಟ್ಟಡಗಳೂ ಸಾರಿ ಹೇಳುವಂತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದು ಒಂದು ಚೌಕಕ್ಕೆ ಬಂದೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ರೈಲು ಬಂಡಿ ಹಿಡಿದು ನಗರದ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನೆಚ್ಚುರಲ್ಲಾ ಹಿಸ್ಟ್ರಿ ಮ್ಯಾಸಿಯಂ ನೋಡಲು ಹೊರಟಿ. ಈ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ರೈಲು, ಟ್ರಾಮ್ ನಂತೆಯೇ ನಗರದೊಳಕ್ಕೇಸೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿದ ಬಳಿಕವೇ ನಮಗೆ ಟಿಕೀಟು ಕೊಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿತ್ತು. ಆ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಾಸಿನ ಹಾದಿ ಸಾಗಿ, ನಗರದ ಸುಂದರವಾದೊಂದು ವಿಸ್ತುರಣವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ದುರಾಗಿಯೇ ವಿಶೇಷವಾದೊಂದು ಸೌಧ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದೇನೇ ಮ್ಯಾಸಿಯಮ್ ಇರುವ ತಾವು. ಆಚೀಚಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳು ದೇಶೀಯ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯವು; ಮರಿಡಿಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಲು ಚೆಲುವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಮ್ಯಾಸಿಯಮ್ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಂದು. ನಗರದ ಹೊರಗಡೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಿನ ನೆಚ್ಚುರಲ್ಲಾ ಹಿಸ್ಟ್ರಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುವಂಥ ಜನ ಸಂದರ್ಭಿಯಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೃಗ, ವಕ್ಷಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿಶೇಷವೂ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಅದುದು. ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅದಿಳ್ಳದೆ-ಜಿಂಕೆಯ ಬಳಗ್, ಕಾಡುಹಂಡಿಯ ಗುಂಪು, ಕಪಿ ಬಳಗಗಳು ತೀರ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡ ದಕ್ಕಣಿ ಅಮೇರಿಕದ ಕಾಡುಹಂಡಿಯೊಂದರ ಗಳಿಗೆ, ಭುಜಕ್ಕೆ ಮಾರುವರೆ ಅಡಿಯವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು.

ಹೊಂದಿನ ಕಾಲದ ದಂತ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿನ ಗಾತ್ರ, ಉಗ್ರತೆಗಳನ್ನು ತೋರುವ ಹಂಡಿಗಳ ರೂಪ ನಾನು ನೋಡಿದುದು ಇಲ್ಲೇನೆ.

ಕಪಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾದ ವೈವಿಧ್ಯವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಂದು ಜಾತಿಯದು—ಸಾಮಾನ್ಯ ನಮ್ಮೊರಿನ ಕಪಿಯ ಆಕೃತಿಯದು. ಮುಸುವನ ಮುಖ, ಮೃತುಂಬ ಸ್ವೇಷಿಯಲ್ಲಾ ನಾಯಿಗಳಿಗಿರುವಂತಹ ಜೂಲುಗೂಡಲು, ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ, ಬಾಲದ ತುದಿಯ ತನಕವೂ ಬೆಳೆದಿರುವ ತೊಗುವ ಬಿಳಿಯ ಜೂಲು ಕೂಡಲು.

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ—ಗೋರಿಲ್ಲಾ ಬಳಗವು ಆಸ್ಟ್ರಿಕದ ಎರಡೆರಡು ಬಗೆಯ ದೃಕ್ಕೆ ರೂಪಿಗೋರಿಲ್ಲಾ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ವಿಸ್ತೃಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ ಹೊಲಿದ ಬಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದೆ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದ ಸಾಲದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಹಾಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಿ ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದರ ಇನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳ ಬೇಕಾದೀತು. ನಾನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಜಲಚರ, ಉರಗ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ—ತೀರ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಅವನ್ನು ಇರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸ್ಥಳಾಭಾವ ತುಂಬ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಧ್ರುವನಲಯದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಲು ಸಿಂಹ, ಕಡಲು ದನ ಮೂದಲಾದುವನ್ನೂ, ಕೆಲವು ಜಂಕೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ನೇಸರ್‌ಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ, ದೂರ ದೂರವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಡಲು ಸಿಂಹದ ಉದ್ದವೇ ಸುವಾರು 20 ಅಡಿಗಳಷ್ಟುದ್ದು ದನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಡೆ.

ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ—ಪ್ರಪಂಚದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡದಾದರೂ, ಅವುಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ ಅಷ್ಟೋಂದು ಬೊಧವ್ರದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ನಾನು ಕೆಳಗಿನ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರಿಸಿದ—ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೀಂಗಳನ್ನು ನೋಡಿಹೋದೆ. ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊಂತ್ರಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದೆ ಅನೇಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಸ್ತಿಪಂಚರಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ಹೀಗೆ ನಾನು ಎರಡು ಮೂರು ಫಾಂಟೆಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಈ ಸಂಗ್ರಹ

ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳಿದು, ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ರೈಲನ್ನೇರಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದೆ. ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಮರಳುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಂದು ಹೂ ಮಾರಾಟದ ಸಂತೆ ನೇರಿದಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೂ ರಿಸಿದ ಹೂವುಗಳ ಬೆಡಗಾಗಲಿ, ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಿ ಸ್ಪೂಲ್‌ವಲ್ಲಿ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೂವುಗಳು ಖಚಾದಾವೇ-ಎಂಬ ಬೆರಗು ಉಂಟಾಗಬೇಕು. ಈ ಸಂತೆಗೆ ಸವಿಂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಸುಂದರ ಕಾರಂಜಿಯಿದೆ. ಕಾರಂಜಿಯೇ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ-ಹಿಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಖದಿಂದ ನೀರು ಚಿನ್ಮುತ್ತತ್ವದೆ. ಸುತ್ತು ಲುಹತ್ತಾರು ಮನುಷ್ಯ ಗಾತ್ರದ ಕಂಚಿನ ನಾರಿಯರು ಸ್ವಾನಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗುಂಪು ಲಾಲಿಕ್ಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತಿ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಸ್ಥಳ ಮಾತ್ರ-ವಾಹನ ಸಂಚಾರ, ಜನದಟ್ಟಣೆ, ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸಾನಿಹವ್ಯವಿರುವಲ್ಲಿ. ಆದುದರಿಂದ-ಎಷ್ಟೊಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದೋ, ಆ ನೋಟ ವನ್ನು ಅವಶರಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಆ ಮಧ್ಯಾಷ್ಟವೆಲ್ಲ ನನಗೆ ತೆರವು. ನಾನು ಓದಿಕೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿಸುಳಿದು ನೋಡಿ ಬಂದಾಯಿತು. ಹವೆಯಂತು ಶೀತವಾಗಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಬಿಸಿಲಿನ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಹನಿಮಳಿಯೂ ಉದ್ದರುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಳಿತಿರಲಾರದು ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಗರದ ಕಾಲುವೆಗಳ ಅಂಚನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ, ಮೈಗಳ್ರ ಮಹಾನುಭಾವನಾಗಿ ಅಲೆದಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಸಂಚಿಯ ತನಕ ಇದೇ ಕೆಲಸ. ಸಂಚಯಾಗುತ್ತಲೇ ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣ ವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ನಾನು ಮೂಂದಣ ನಗರವಾದ ಕೊವನಾ ಹೇಗನಿಗೆಹೇಗಲು ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗುವ ಸ್ಥಳ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುವಾಗೆ, ವ್ರಮಾದದಿಂದ ನಾನು ಕಾದಿರಿಸಿದ ತಾರೀಕು ಮರು ದಿನವೆಂಬುದಾಗಿ ಒರೆದಿತ್ತು. ಸರಿ, ಆದನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ ದಂತೆಯೇ, ಆ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಡುವ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಅದು ರೋಮ್ಮಾ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಂಡಿ. ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದವರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಿತವಾಗಿ ಸ್ಥಳಗಳಿದ್ದವು. ನನಗೆ ಕುಳಿತಿರಲು ಸ್ಥಳವೇನೋ ದೂರೆಯಿತು. ಮಲಗುವ ಅವಕಾಶ ದೂರೆಯಾಯಿತು.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ—ನನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಆರುಮಂದಿಗೆ ಕುಳಿತೇ ತವಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸನಾಯಿತು. ಜಳಿಯೋ! ಘಂಟೆ ಸರಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು

ತ್ತಿತ್ತು. ಹೊರಗಡೆ ಬೆಳಕು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅಂತು ರಾತ್ರಿಯೆಂಬುದು ಕರಿಣ ತಪಸ್ಸು ಅನಿಸಿತು. ದಾರಿಯು ಸಮತಪ್ಪಾಡ ವಾಗ್ರ. ನನಗೆ ಹೊರಗೆ ಇಳಿಕೆ ಸೋಡುವ ಕುತ್ತುಹಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಳ ಸೋಟಿ ಗಾಜಿನ ಕಿಟ್ಟಿಕೆ ಯೋಳಗೆ ಕುಳಿತ ನನಗೆ, ಮಸುಕು ಮಸುಕಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪೈನ್ ಮರಗಳ ಭಾಯೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರೈಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನುಸೆ, ನಗರಗಳ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪ ಗಳು ಬೆಳಗಿನ ತನಕವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಘಂಟೆಯ ವೇಳೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಸ್ವೀಡನಿನ ಗಡಿಯೂ, ರೇವೂ ಆದ ಮಾಲ್ಯೂವಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದು ರೇವಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಬಂಡಿಯಿಂದಿಳಿದು ನಮ್ಮ ಪಾಸು ಪೋಟುಗಳಿಗೆ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಂಡೆಯ ಒಳಿನಿಂತೆ ಹಡಗ ಸ್ನೇರಿದವು. ನಮ್ಮ ರೈಲು ಬಂಡಿಯೂ ಆ ನಾವೆಯ ಗಭ್ರವನ್ನು ಸೇರಿತು.

ಬೆಳಗಿನ ವೇಳೆ, ಕಡಲು ಶಂತನಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಚಳಿ ಕೊರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಂಜು ಕಡಲನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಳಗಿನ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತವರು ಕೊನೆಯ ತನಕವೂ ಹೊರಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಹೊರ ಡೇಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತ ನಿಂತಿರುವುದಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮಾನ್ಯ ಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಇಬ್ಬರು ಫಿನಿಷ್ ದಂಪತ್ತಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದರು. ಸದ್ಯವೇ ಜರಗಲಿರುವ ಹೆಲ್ಪಿಂಕಿಯ ಒಲಂಫಿಕ್ ಪಂದ್ಯಾಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೇ—ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತುಂಬ ಮಾತನಾಡಿದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಚೆಕ್ಕೆಟ್ ದಬ್ಬ ತೆಗೆದು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಟ್ಟಳು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಸರಿದು, ಒಂದು ತಾಸು ಸುಮಾರು ಕಳೆಯಲು, ದೂರದ ಕೊಪನಾಹೇಗನಾ ನಗರದ ಬಾನಂಚು ಹಿಮಾದಲ್ಲಿ ನಾಸುಕು ಮಸುಕಾಗಿ ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿತು. ಆ ರೇವಿನ ದಂಡಯಿಂದ ಹಿಮಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ (Fog-alarm) ಕೇಳಿಸುತ್ತು ಲೇ ಇತ್ತು. ಹಡಗು ಬಲು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ರೇವನ್ನು ಸೇರಿ, ಸೆಲದ ದಂಡೆಗೆ ತಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ನಾನು ನನ್ನ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸುಂಶದ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆ; ವೀಸಾ, ಪಾಸುಪೋಟುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ರೈಲನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ಇನ್ನೇನು? ಒಂದರಡು ಮೈಲು ದೂರವಿದೆಯವ್ವೆ ಕೇಂದ್ರ ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣಕ್ಕೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆ ದಿನದ ಪಯಣದ ಕೊನೆ.

೧೦. ಕೆರಿಯ ದೇಶವೆನಿಸಿದರೂ

ಡೇನಾ ಮಾಕ್‌ನ ಪ್ರಾರ್ಥ ಪರಿಚಯ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲೇ ನು ಕಂಡೇನು ಎಂಬ ಉಹೆಯೂ ನನಗುಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ದೇಶ ಕೆರಿದು; ಬಡದೇಶವಾಗಿರಲೂ ಬಹುದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರಬಲ ಜಮ್‌ನಾ ಸೇನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಅದು ಕಳೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದ ಬಗೆಯನ್ನು ಕಂಡ ನಮಗೆ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಆಸಕ್ತಿ, ಆಭಿಮಾನಗಳುಂಟಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಡೇನಾ ಮಾಕ್‌ನ ರಾಜಕುಮಾರ ಹೆನ್ನೀಟ್‌ನ ಸಲುವಾಗಿ ತೇಕ್ಕಿಪ್ಪಿಯರೂ ಒಂದು ಅಮರ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಹೇನ್ನೀ ಎಂಡ ಸರ್‌ನಾ ಆ ದೇಶದವನು; ಮಕ್ಕಳ ಸ್ವಾನ್ವಯ ಸುಖ ಸಾಮಾಜಿಕವನ್ನು ವಿಸ್ತೃಂ ಸಿದ ಕೇತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಸಾಹಿತಿ. “ಫೇರಿ ಟೀಲ್‌ನ್” ಎಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಅರಸನೆಂದೇ ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಡೇನಾ ಮಾಕ್-ವರಡು ಹಿರಿಯ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಕೆರಿಯ ದ್ವೀಪಗಳು ಯುರೋಪಿನಿಂದ ಚಾಚುವ ಜಡಾಲೆಂಡ್ ಭೂಭಾಗದೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಉಂಟಾದ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಬಾಲ್ಪ್ರಕ್ ಸಮುದ್ರದ ಕಾವಲಿಗೆ ನಿಂತಂತಿದೆ ಈ ದೇಶ. ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕೋಪನಾಹೇಗ್‌ನಾ ಒಂದು ದ್ವೀಪದ ಮಧ್ಯ ದಲ್ಲಿದೆ. ಆಚಿನ ಜಟಾಲೆಂಡಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ೨೦ ಮೈಲು ದೂರ; ಈಚಿನ ಸ್ವೀಡನಿಗೆ ಅಪ್ಪೇದೂರ. ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮಾನದಿಂದ ಅದು ಬಡದೇಶ. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಜನರು ಹೇಗೆ ಬಹುಕುಶಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಸೋಧುವ ಕುಶಾಹಲವಷ್ಟೆ ನನಗೆ. ಈ ಭೂಭಾಗ ಇಸ್ಟ್‌ಷ್ಯಾಪ್ನಿ ಏರು ತಗ್ಗಿಲ್ಲದ ಸಮುತ್ತರಾದ ಬಯಲುಭೂಮಿ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹಾಲೆಂಡ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡುಗಳಿಂತೆ ಮುಗಿಲು ಕವಿದ ನಾಡು; ರೈ, ಗೋಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು. ಅದರ ಜಡಿಗೆ ಹಾಲುಹಯನಿನ ತಯಾರಿ, ಹಂದಿಗಳ ಸಾಕಣೆ ಬಹು ಜನಗಳಿಗೆ ಜೀವನಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನು ಹೋಗುವ ತನಕವೂ-ಇದೂ ಅನೇಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿರಬಹುದಾದ ರಾಜ್ಯ; ಬಡ ಜನಗಳ ಜೀವನ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತೆಯಿಂದ ಭಯ ಭೀತಿಯಿಲ್ಲದ ಸಾಗೀತೆಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೫,೦೦೦,೦೦೦. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಲಂತದಷ್ಟು ಕೋಪನಾಹೇಗ್‌ನಾ ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಸವಾಗಿದೆ. “ಕೋಪನಾಹೇಗ್‌ನಾ”

ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರಕಿದ ನಾಮಾಂಕಿತ. ಅಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರು “ಕೊಬೆನ್ ಹೆವ್ನ್”; ವ್ಯಾಪಾರದ ರೀತಿ-ಎಂದು. ಈ ನಗರವು ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಅಹಂದು; ಬಹುದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರದ ಕೇಂದ್ರವೂ ಅಹುದು.

ನಗರದ ಹಿರಿಯ ರ್ಮೇಲು ನಿಲ್ಲಾಣದಲ್ಲಿಳಿದವನೇ, ಇನ್ ಫ್ರೆನೆಕ್‌ನ್ ಅಷ್ಟಿನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅವರ ಮೂಲಕ ನಗರ ಮಧ್ಯದ ಒಂದು ಹೊಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ನಿವಾಸವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲೇನೇ, ಒಂದು ಪ್ರವಾಸದ ಕಂಪೆನಿಯವರಿಂದ—ಆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಗರ ಸಂಚಾರಕೂಗಿ ಟಿಕೇಟನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿದೆ. ನಾನು ಡಾ ಪಾಲ್ ಬೊರ್ಜುವ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರಿದಿದೆ; ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವರಿಂದ, ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ಥೋನ್‌ನಾ ಮೂಲಕ ಕರಿದೆ. ಅವರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕಾಗದ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಡಾ ಯೈಮನ್‌ಡಾರ್‌ರವರ ಪತ್ರ ತಮಗೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಕಾಯಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತಿ ಸಂಜ್ಞೆ ಆಗಿ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಬಂದು ಭೇಟಿಯಾಗುವೇನೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನನಗೆ ನಾನೇ.

ಬೆಳಗ್ಗನ ಒಂಬತ್ತು ಫಂಟಿಗೆ ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿಸಿದೆ; ರಾತ್ರಿಯೇಲ್ಲ ನಿದ್ರೆ ಕೆಟ್ಟಿನನಾದಃದರಿಂದ ಕೊಟಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಸುಗೆ ಹಿಡಿದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಫಂಟಿಗೆ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಂದೆದ್ದು, ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಬಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಾವ ತಾವಾದ—ನಗರ ಭವನದ ಮುಂದಿನ ಚೌಕಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದು ಹೊಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿಸಿ, ಎದುರಿನ ವಿಶಾಲ ಚೌಕದಲ್ಲಿ ಆಲೆದಾಡಿದೆ. ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಚೌಕ-ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನ ಕುಳಿತಿರುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ತಾವು. ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ಕವಲೊಡವ ದಾರಿ, ಟ್ರಾಮ್‌, ಮೋಟಾರುಗಳ ಓಡಾಟ ವಿತ್ತು; ಎದುರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸುಂದರ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ್ದುವು. ಎರಡು ಫಂಟಿಯ ವೇಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬಸ್ಸು ಹೊರಡಲು ಅಣಿಯಾಯಿತು; ನಾನಾ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರವಾಸಿಗಳು ತುಂಬಿದರು; ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಯಾದವಳು ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿ. ಸಂಚಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿವರಿಸ ತೊಡಗಿದಳು ಅವಳು; ಬಸ್ಸು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಏನಿಲ್ಲದಾಗ ಇಂಥ ಪ್ರವಾಸವನ್ನಾಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬಸ್ಸಿನ ಗಾಜಿನ ಕಿಟ್ಟಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕೃತಿರಬೇಕು— ಬೀದಿಗಳು

ಹೆಸರು, ದೊಡ್ಡ ಶಟ್ಟಡಗಳ ಹೆಸರು, ನಯಾರ್ಯವಾಗಿ ಬರುವ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ ಎಷ್ಟು ಲಾನಾ — ಎಂಬವನ ಹೆಸರು; ಅದಕ್ಕೂ ವಿಗಿಲಾಗಿ—ಅನೇಕ ಅರಮನೆ, ಜೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಸಾಫಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ದೊರೆ ಶ್ರೀಯನ್ನಾ — ಇವನ ಹೆಸರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾಬಾನೆಯೋಂದಿತ್ತು; ‘ಕಾಲ್ಕುಬಗ್ರ’ ಬಿಯರ್ ತಯಾರಿಸುವ ಮನೆಯದು. ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಆಕೆ ಹೇಳಿದರು. ಆ ಬಿಯರ್ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಂದರು. ಅದರ ಜಡಿಗೆ “ಈ ವರ್ಷ ಬಿಯರಿನ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅದಿಲ್ಲವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಕಲಾಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಲಾರಿವು” ಎಂದರು. ಅದರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನನಗೆ ಆಗ ಆಗದೆ ಹೋದರೂ ಮುಂದೆ ಆಗಿಯೇ ಆಯಿತು. ಆ ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ನಗರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕೆಲವೇ ಮಹತ್ವದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಬಸ್ತು ನಗರದ ಒಳಗುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಹೊರಿಗಣ ವಿಸ್ತುರಣಾಗಳನ್ನು ಹಾಯುವಾಗ — ಉರಿನ ಸಮರ್ಪಣೆ ನೆಲ, ಹೊಸತಾಗಿ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಒಂದೇ ಆಕೃತಿಯ ಮನೆಗಳು ಆಕಷಿಸಿದುವು. ಇವೆಲ್ಲ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸರಕಾರವು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ. ಸುಮಾರು ೩೦—೪೦ ರಷ್ಟು ಬಾಡಿಗೆಯ ಆಂಥ ಮನೆ, ವಸತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮದ್ರಾಸು ಮುಂಬಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಾರವು. ಅಂಥ ವಸತಿಗಳನ್ನು — ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳಿರುವ ಕುಟುಂಬಿಕರಿಗೆ ಬೇರೆಯ ತೆರನ ಮನೆಗಳಿವೆ; ಆಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಾಟಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲತೆಯಿದೆ. ಹೊಸ ಶಾಲೆಗಳಿವೆ; ಆವನ್ನು ಬೆಲುವಿನ ತೋಟದೊಡನೆ ಸ್ವಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಮುಖ್ಯ ಬಂದೊಡನೆ ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಮುಪ್ಪಿನ ವೇಳೆ ಸಾಕುವ ಭಾರ ದೊಡ್ಡದು. ಮನೆ, ಅರಿವೆ, ಅನ್ನ ಕೊಟ್ಟು, ತಿಂಗಳಿಗೆ ಚಿಳ್ಳರಿ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮಾರು ಅಂರೂ ಪಾಯಿಗಳ ಉಂಬಳಿಯನ್ನೂ ದೇಶದ ಸರಕಾರವೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ದೇಶ ಸಣ್ಣ ದಾದರೀನು? ಜನತೆಯ ನೇಮ್ಮದಿಗಳಿಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವ ಸರಕಾರ ದೊಡ್ಡ ಸರಕಾರವೇ ಅನಿಸಿತು ನನಗೆ.

— ೧೫೫ —

ಉರನ್ನ ಕಳೆದು ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿದಾಗೆ—ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಹುಲ್ಲಾಗಾವಲೀಂದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದಿವು. ಅವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಇದು ನಮ್ಮ “ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರದೇಶ” (Bird sanctuary) ಎಂದಳು. ಮೊದಲೇ ಕಿರಿಯ ದೇಶ, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಒತ್ತಡವೂ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಾಲವಾದೊಂದು ತುಣುಕು ನೆಲವನ್ನು ಹಕ್ಕಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಅವರ ಸವಿನೋಟ ವಿಶೇಷವೆನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾವು ಮುಂದುವರಿದು ನೋಡುತ್ತೋದುದು-ಒಂದು ಹೊಸಗಾಲದ ಇಗರ್ರಿಯನ್ನು. ಗ್ರಂಟ್‌ವಿಗಾ ಎಂಬಾತ (ಬಬ್ಬ ಬಿತ್‌ಪಾ)–ಹೊಸ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯೊಂದನ್ನು ಬಳಸಿ ಅತ್ಯಾಥುನಿಕ ಚಚ್ಚಾರ್ ಸಿಮ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧದ ಪೊದಲಪ್ರೇ ಅದು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಅದರ ಹೊರಗಿನ ಆಕೃತಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ; ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕರೆ ಏನೋ ಒಂದು ಹೊಸ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಸರಳ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಗಾರಿಯನ್ನು ಹಜ್ಜಿದೆಯೇ, ಬರಿಯ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಸ್ತುಂಭ, ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಗಾಢಿಕಾಶ್ಯಲಿಯಲ್ಲಿಕಟ್ಟಿನಾಗಿದ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರವಿದೆ; ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆಯಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಬಿಳಿಯ ದಂಡವರ್ಣದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು. ಈ ಮಂದಿರದ ಸ್ತುಂಭ, ಕಮಾನು, ಗೋಡೆಗಳೆಲ್ಲ-ಅಲಂಕಾರವೇ ಇಲ್ಲದ ಸಾದಾ ವಕ್ರ, ಸರಳ ರೇಖೆಗಳು. ಬಡವನ ನಿರಾಡಂಬರ ಭಕ್ತಿಯು ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗುಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡಿಯುವ, ಕುಕ್ಕುವ ಜಂಭವ ಒಂದೇ ಒಂದು ತುಣುಕು ಆಲಂಕಾರವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಉಳಿದೆಡೆ ಕಂಡ ವೈಭವವಾಗಿದ ಸಿರಿವಂತ ಮಂದಿರಗಳಿಗೂ ಈ ಚಚ್ಚಾರ್ಗಾ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಜೊಲ್ಲಿಯಾಗಿ ತೂಗುವ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂವಿನಂತೆ—ಸರಳ, ಸುಂದರ ಮಂದಿರ. ಆಧುನಿಕ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಭಾವನೆಗೆ ಈ ರೇತಿಯ ಅಕ್ಷಂತ ಭವ್ಯರೂಪವನ್ನು, ಅತಿ ಸರಳ ರಚನೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿನಳ್ಳಿ—ಎಂಬ ವಿಸ್ತೃಯವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಕಂಡು. ಈ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಜನ ಶಬ್ದವನ್ನರಾದ ಭಕ್ತರು ಮೊಣಕಾಲೂರಿ, ಬರಿದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ವೇದಿಕೆಯು ಸಮುಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆರಿ ಹೇಗೆನಿಸಿತು? ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ರಾಗ, ತಾಲ, ಭಾವ ರಸಗಳು ಲಲಿತವಾಗಿ ಮೇಳಿವಿಸುವ ಬಗೆಗೆ “ಸಿಂಘನಿ” ಅನ್ನು ತ್ವಾರೀ. ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ವೇತವರ್ಣದ ಒಂದು (ಸಮ್ಮೇಳ) ‘ಸಿಂಘನಿ’ಯಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಚರ್ಚೆನ್ನು ನೋಡಿ, ನಗರದ ಹೊರ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದಲೇ ಅಡರೆ ನೊಕಾಶ್ಯಯದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಜನಪಸತಿಗಳು, ಸುಂದರ ಉದ್ದಾನ, ಸಾಲು ಮರಗಳೂ ಕಾಣಿಸತ್ತೆಂದಿದ್ದು. ಕೊನೆಗೆ ಕಡಲಿನ ದಂಡೆಯೂ ಬಂದಿತು. ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಡಲಿನ ಅಂಚು ಕತ್ತಿಯ ಬಾಗಿನಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಎದುರೀನೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳ ಥಕ್ಕೆ ಗಳಿವೆ. ವಕ್ರವಾದ ಕಡಲದಂಡೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಉದ್ದಾನ, ವಿಹಾರಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲೀನೆ, ಕಡಲ ದಂಡೆಗೆ ಸಮಾಪವಾಗಿ-ಹೆನ್ಸ್ ಎಂಡಸ್ ನನ ನೆನಪನ್ನು ಕಾಯಲು ಬಂದು ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿನೇಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕಡಲಿನ ನೀರು ಬಂದು ಬಡಿಯುವ ಬಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ— ಈಗಷ್ಟು ನೀರಿಂದ ಮೇಲ ಕ್ಕೆದ್ದು ಬಂದು, ಬಂಡೆಯನ್ನೇರಿ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ನೈಯೋಡಿ ದ ನಾರಿಯಂತೆ ಕಾಣಿ ಸುವ ಜಲಕನ್ನೆ (mermaid)ಯೊಬ್ಬಳಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದೆ. ಸುಮಾರು ಹದಿ ನಾರು ವಯಸ್ಸಿನ ಮುಗ್ಗುಮುಖ, ಅಥ ಮಾನವ ರೂಪ; ಅಥ ವೀನಿನ ಶರೀರ. ಈ ಜಲಕನ್ನೆಯು ಎಂಡಸ್ ನಿನ ಕತೆಗಳೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ದಾನವಿದೆ—ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಕಾರಂಜಿಯಿದೆ. ಆ ಕಾರಂಜಿಯನ್ನು ಲಂಕರಿಸುವ ಪ್ರತಿಮೆ ನಾಲ್ಕು ಉಗ್ರ ಎತ್ತಗಳನ್ನು, ಹಿಡಿದು ಓಡಿಸುವ ಒಬ್ಬ ವೀರ ನಾರಿಯ ಚಿತ್ರ. ಅದು ದೊಡ್ಡ ಆಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಂಪು. ಆ ಸ್ಕ್ರೀಜಟ್ ಲೀಡಿನ ಕನ್ನೆ; ಅವಳಿಗೆ ದೇವರೀಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ “ನೀನು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಉಳುವ ನೆಲ ವೆಲ್ಲಾ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುವೆ” ಎಂದರಂತೆ. ಆಕೆ ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಇಂತಹ ಎತ್ತಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಇಡಿಯಾಜಟ್ ಲೀಂಡಾ ಭಾಗವನ್ನೇ ಉಪ್ಪು ತನ್ನ ದನ್ವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳಿಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರತಿ ಮೆಗಳ ಗುಂಪೂ, ಅದರ ಕೆಳಗಡೆ, ಅಂತರ ಅಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಕಾರಂಜಿಯ ನೀರೂ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ.

ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ತಿರುಗಿ ನಗರದ ಕೇಂದ್ರಭಾಗಕ್ಕೇನೆ ಬಂದಿವು. ಹಿಂದಣ ಕಾಲದ ಅರಮನೆಗಳು, ಚೌಕಗಳು, ಶೇಲವ್ರೋಂದು ಚೆಚ್ಚುಗಳು, ವಾಲ್‌ಮೆಂಟ್ ಮಂದಿರ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ—ಕುಳಿತ ಬಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತು ಸಂಚರಿಸಿದಿವು. ಅಂತು ಬಂದುದಕ್ಕೆ “ಒಂದು ಹಕ್ಕಿಯ ನೋಟ” ದೂರೆಯಿತು. ಇಂಥಹಕ್ಕಿಯ ನೋಟ ಎಂದೂ ಕೈಪ್ಪಿಕರವಾದ ನೋಟವಾಗೆ

ಲಾರದು. ಸಂಚಾರದ ಮೂರು ತಾಸುಗಳು ಕಳೆಯಂತ್ತುಲೇ ನಾನು ಹೊಟೀ
ಲಿಗೆ ಮರಳಿದೆ; ಡಾ. ಬೋರೊವಾರಿಗಾಗಿ ಕಾಡು ಕುಳಿತೆ. ಅವರು ನಿಯತ
ಮೇಲೆಗೆ ಬಂದೇ ಬಂದರು. ಯೌವನಸ್ಥರೂ, ದೀಪ್ರೇಕಾಯರೂ ಹಸನ್ನು
ವಿಗಳೂ ಆದ ಅವರು ನಿರಾಡಂಬರವಾಗಿ ಮಾತಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ಅವರು ತತ್ವ
ಜ್ಞಾನದ ಡಾಕ್ಟರರು. ಅದರ ಕೆಲವೇಂದು ನೋಟಗಳು ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಮತ,
ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉಳಿದಿವೆ—ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಆತುರರು.
ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಅವರು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದಂತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ—
ಅಸ್ತಾಮಾ, ಭೂತಾನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಮತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪರಿ
ಚಯಕ್ಕಾಗಿ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಬರುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನೂ ಹಾಕಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾವು ಮಾತನಾಡುತ್ತು, ಅಲ್ಲೇ ಕುಳಿತಿರಬೇಡವೆಂದು ಯೋ
ಚಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದೇವೆ. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ನಗರದ ಹಳೆಯ ಮುಂದಿರ
ಗಳಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಂದು ರಜಾ ದಿನವಾಗಿತ್ತು. ದಾರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಬರಿದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ್ಯುವೆ. ಹಳೆಗಾಲದ ವಾಸ್ತು ಮಂದಿರಗಳನೀಕವನ್ನು
ನೋಡಿದೆವೆ. ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕ ರೋಮನ್ ಕಥೋಲಿಕ್ ಧರ್ಮ ಅನುಸರಿಸು
ತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರೌಟೆಸ್ಟಾಂಟ್ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದುದು, ಅದರ ಪರಿ
ಣಾಮ, ಆ ಸಂಬಂಧದ ಸ್ವಾರಕ್ಷಗಳು—ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಅವರು ತೋರಿ
ಸುತ್ತು ನಡೆದರು. ಮರುದಿನ ಸಂಜೀಯ ತನಕ ಅವರಿಗೆ ವಿರಾಮವಿದ್ದಿಲ್ಲ
ವಾದರೂ ನಾನು ಮುಖ್ಯತಃ ನೋಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂಚಿಸಿದರು.
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವೆಂದರೆ—ಕಾಲ್ಪಿಭಾರ್ ಎಂಬಾತ ಸಾಫಿ
ಸಿದ “ಗ್ಲಿಪ್ಟೋಟೀಕ್” ಅಥವಾ ಕಲಾನುಂದಿರ; ಇನ್ನು ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕನ
ಹೆಮ್ಮೆಯೆಂಬಷ್ಟು ಹಿರಿದಾದ “Ethnological museum”. ಇವಿರುವ
ತಾವುಗಳನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಮನಗೆ ಹೊರಟು
ಹೋದರು. ನಾನೂ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಮರಳಿದೆ.

ಮರುದಿನ ಬೇಳಿಗ್ಗೆ ನಾನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಡಾ.
ಬೋರೊವರವರು ಬಂದು, ನನ್ನೊಡನೆ ತುಸು ದೂರ ಸಂಚರಿಸಿದರು; ಸಂಜೀ
ತಾನು ಬರಲು ವೇಳೆಯಾದೀತೆಂದೂ “ಆದರೆ ಆರು ಫಾಂಟೆಯೋಳಿಗೆ ಬರು
ತ್ತೇನೆ; ಜತೆಗೆ ಉಟವಾಡುವೆ” ಎಂದಂದರು. ಒಮ್ಮೆಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ಮೊದಲ
ನೆಯ ಗಮನ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ಲಿಪ್ಟೋಟೀಕ್ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿತು. ಇದು ಆ

— ೧೫೮ —

ನಗರದ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ್ಕುಬಗ್ರ ಎಂಬಾತನು ಸಾಫಿಸಿದ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ. ಅವನದೇ ಆದ “ಕಾಲ್ಕುಬಗ್ರ” ಮದ್ಯಕಾಶಾನೀಯ ಲಾಭದಿಂದ ಇದು ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಮಂದಿರ ಎರಡೆಂತಸ್ವಿನ, ಎರಡೆರಡು ಜೋಕಗಳುಳ್ಳ ಸೊಧವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಗಡೆ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಇರಿಸಿದ್ದರು. ಮಂದಿರದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರೀಕ ಚಂತ ಕತೆಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಆ ದೇಶದವರು ಮಾಡಿರಿಸಿದ ಹಾಲಾಗಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಎಡಮಾ ಮತ್ತು ಈವರ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದಿದೆ. ಆ ದೇಶದವರೇ ಆದ ಕೆಲವರ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳು ಬಹುಖತ್ವಮಾಗಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾನವ ಗಾತ್ರದುವು.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಿಲ್ಪಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಮಾನವಗಾತ್ರದ ಆವೆ ಮಣಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು. ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾಸಕ್ತನಾದ ತಂದೆಯೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೂಸುಗಳೊಡನೆ ಬಡತನವನ್ನೊಂದು ಅಥವಾ ತನ್ನ ಮಡದಿಯ ಸಾವನ್ನೊಂದು ನೆನೆದು ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿ ನಿಂತ, ಕುಳಿತ, ನಿಸ್ಪರ್ಧಾಯ ಎಳಿಯ ಮಕ್ಕಳ ವ್ಯಘೇಯನ್ನಂತು ಹೇಳಬೇಡ. ಈ ಗುಂಪು ವಿಧಿವಿಲಾಸದ ಒಂದು ದುರ್ಬಿತವನ್ನು ಅಷ್ಟಮಾನೀಕರಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲ್ಪ—ಸಿಂಡಿಂಗ್ ಸ್ಪೀಫನ್ ಎಂಬವನ ಕೃತಿ; ಸ್ಥಳಿಕ್ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಆಯ್ದುದು. ತಾಯಿಯೊಬ್ಬಳು, ತಿವಿತದಿಂದ ಗಾಯಗೊಂದ ತನ್ನ ಪಾರ್ಯಸ್ಥ ಮಗನ ಶರೀರವನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಆನಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿಕ. ಆಕೆ ವಸ್ತುಭಾಷಿತಳು; ಹುಡುಗ ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವಳ ಕಾಲಿನ ಕೆಳಗೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಏನೋ ಆಯುಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿವೆ. ಡೆನಾ ಮಾಕೇರ ಆ ತಾಯಿ; ಅದರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಷಾಗಿ ಜೀವ ತತ್ತ್ವ ತರುಣನೇ ಅವಳ ಮಗ ನೆಂದು ಎಣಿಸಿದಲ್ಲಿ—ಆ ಚಿತ್ರಭಾವದ ತೀವ್ರತೆ ಪ್ರಾಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೆರಗನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಅಂಶ-ಡೋಡಿನನ ಕೃತಿಗಳು. ಆತ ಹೆಸರಾದ ಪ್ರೇಂಚಾ ಶಿಲ್ಪ. ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಯಾವತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತಿದೆ ಈ ದೇಶ. ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಜಡಿಗೆ, ಅವನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಂಪಾದ “ಬಗರ್ ರಾಷ್ ಅಫ್ ಕೆಲೆ”ಯು ಒಂದು ಶಿಲ್ಪ ಪುಂಜವಿದೆ. ವೈರಿಗೆ ಸೋತವರು, ನಗರ ದ್ವಾರದ ಕೇಲಿಯನ್ನು ಒಸ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಲು ನೋವಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು—ಆ ಆರೆಂಟು

— ೧೫ —

ಮಂದಿಯ ಗುಂಪಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೈ ರೀಖೆಯೂ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಂಚಿನ ಮೂಕಿಗಳು. ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಅಂಗಡಿದಲ್ಲಿ-ರೋಡಿನನ್ನ “ಯೋಚನಾಪರ” (Thinker) ವಿಗ್ರಹವನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತದೇ ಕಿರುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದುದು.

ರೋಡಿನನಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಿಶಯಾದ ಸ್ಯಂಭಾ ಪೀಟರ್ ವಿಗ್ರಹವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆ-ಯೇಸುವಿನ ಕೊನೆಗಾಲವನ್ನು ನಿಸ್ಪಾಹಾಯಿಕ ನಾಗಿ ಸೆನೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಣ್ಣಿ ಬಾಯಿಗಳು, ಹಸ್ತದ ಬೆರಗಳು, ಒಳಗಿನ ಈ ವ್ಯಧಿಯನ್ನು ಅಪ್ರತಿಮುವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಎರಡು ಮಾರು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ಇಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿದರೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕಡಲುವ ಮನ ಸ್ವಾಗುಪುದಿಲ್ಲ. ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಗಳಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಹಿರಿಮೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದು. ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬೆಲೆ ತೆತ್ತು ಈ ದೇಶವು ಇವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತನ್ನ ದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು—ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಿಲ್ಪಾಲಯದ ಒಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ—ಅಜಿಪ್ಪಾ, ರೋಮಾ, ಗ್ರೀಸು ಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೂಕಿಗಳನೇ ಇವೆ.

ಮಹಡಿಯ ನೇರಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ—ಹೋಡರೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಿತಯಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಘಾರ್ಸ್‌ನ್‌ಕ್ರಾಂತಿಯುಗದ ಸಿಜಾನಾ, ವಾಲ್‌ಗಾಗಿನಾ, ವಾನಾ ಗಫಾರ ಹಲವು ಅಪೂರ್ವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ತಂದು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ—ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿನ ಕಲಾ ವಿದರೂ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗದಿರಲಾರದು. ಕಲೆಗಾಗ ಈ ಪ್ರಟ್ಟ ದೇಶವು ಎಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ವ್ಯಯಿಸಿತ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನನ್ನ ವಿಸ್ತೃಯ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನೂ ನೋಡಿದೂಡನೇಯೇ, ವಿಸ್ತೃಯವನ್ನು ವಿಂದಿದಂಥ್ರ “ಇನ್ನೇನೋ” ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಇಲ್ಲಿನ ‘ಮಾನವ ಕುಲ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂರ್ಸಿಯಮಾ’, ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮೂರ್ಸಿಯಮನ್ನು ಸಹ ಹಿಂದಿದುವಂಥದು. ಮಾನವ ಕುಲ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ—ಆ ಸಣ್ಣದೇಶ ಇಂಥ ಹಿರಿಯ ಸಂಗ್ರಹಯಾಡಿದುದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ತುಟಿಗೆ ಬೆರಬಟ್ಟೀ ಅಲೆಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಐಸಾರು, ಐಸಾರು ಉದ್ದೇಶ ನಾಲ್ಕು ಮಾಸ್ಗಳಿಂದ ಚೌಕಿಯ ಮನೆ

ಈ ಕಟ್ಟಡ. ನಾಲ್ಕು ಮೈಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ೨೦೦೦ ಅಡಿ ನೀಳವಾಗಬಹುದು; ಅದರ ಅಗಲ ಪವತ್ತು ಅಡಿಗಳಷ್ಟುರಬೇಕು; ಇಂಥ ಪದು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿವೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ಬರಿಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ್ನೇ ಡೆನಾ ಮಾರ್ಕೆನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹವಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವೂ — ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಎಸ್ಯಾಮೋ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಶಾಲಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಮಂದಿರದ ಒಳಗಡೆ ಹೊಕ್ಕರೆ, ಅಡ್ಡತಿಡ್ಡ ತಿರುಗಿ, ನಡೆ ನಡೆದು ಇದು ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ದಾರಿ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಂತಸ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೂರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಸಂಗ್ರಹ ವಸ್ತು.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಎಸ್ಯಾಮೋ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಎಲಾಸ್ಯಾ, ಗ್ರೇನಾಲೆಂಡ್, ಪ್ರಸೀಲೆಂಡ್ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪೂರ್ವದ ಕಮಜಟ್ಟಾ ತನಕ-ಧ್ವನವಲಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಯಾವತ್ತು ಜನಸಮುದಾಯ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾಲಕರು. ಅವರ ಮನೆ, ವಾಹನ, ಗೂಡಾರ, ಜೀವನ ಕ್ರಮ, ಕುಲಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದೇನೇ ಒಂದು ಮಹಡಿಯಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪಂಡಿತರು ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧಕರನ್ನು, ಈ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವು ಅಡಗಿರುವ ಮೂಲಿಮೂಲಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿದೆಯೇ! ಅವನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ ಬಗೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವ ನಕ್ಷೆಗಳೂ, ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇತ್ತೂದಿವಿವರಗಳು “ಎಸ್ಯಾಮೋ” ಜನರು ಬರಿಯೊಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾಕ ಕುಟುಂಬ ಎನ್ನುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಎಸ್ಯಾದ ಜಪಾನು, ಜಿನಾ, ಇಂಡೋಚೀನ, ಇರಾಕ ಮೊದಲಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು, ಕೊನೆಗಾಗಿ ಭಾರತ-ಇವುಗಳೇ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತು ಗಳನ್ನು ತುಂಬಿವೆ. ಜೀನ, ಜಪಾನುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಂತು ಬಲು ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಕಾಲವಿಸ್ತಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಿಖಿನ್ನ ಮುಖಗಳ ಅತ್ಯಾಪೂರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಂಡೋನೇಸ್ಯಾದ ಸಂಗ್ರಹ ಭಾಗವೂ ದೊಡ್ಡದು; ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಹಿರಿದಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ-ಭಾರತದ ದ್ವಾರಿತ, ಉತ್ತರಾದಿ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ವಾಸ್ತು, ವಸ್ತು,

ಅಭರಣ, ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾದರೂ ಎಸ್ಟಿಲ್ಲ! ನಿಜಕ್ಕೂ—ಪ್ರಪಂಚದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಂದೆನಿಸಿದೆ ಈ ಮೃಷಿಸಿಯಮ್ಮಾ. ಇದನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಲು ಆಗಾಗ ನಾಬಂತೆ ಆ ಸಣ್ಣ ದೇಶದವರು ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಮೂಲೀಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನೂ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಬೇಕಾದೀತು? ಅನ್ಯ ದೇಶಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿಜ್ಞಾಸಕಾರ್ಯಗಿ ಅವರೇಕೆ ಅಷ್ಟು ವೆಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು? ಅಷ್ಟು ಮಾಡಲು—ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿದೆಯೇ?

ಎಂದರೆ, ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಉತ್ತರ—ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಬರಿಯ ಹಣವನ್ನೆಣಿಸುವ ಕೋಮಟಿಗಳ ಕ್ರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುಕೂಡ ದೆಂದು. ಅದನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ನಮ್ಮ ವಿಶಾಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೆನಪು ನನಗಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆ ಬಲು ದೊಡ್ಡದು; ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಗುಂಪ್ರೂ, ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪರಂಪರೆಯೂ ವಿಶೇಷ. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಡೆಯಿಸಿದ ಅಭಿಜ್ಞಾಸ, ಸಂಗ್ರಹ, ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಆಸಕ್ತಿ—ನಾಮಪೂರ್ವಿ! ಮಾತಿಗೆ ಬಂದರೀರೋ “ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತುತ್ತಾರಿ”ಯೇ ನಮ್ಮ ಬಾಯಲ್ಲಿ; ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವು. ನಿಜವೆಂದರೆ—ಎಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಇತರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿರಲಿ, ನಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತ್ರ ಒಣಿ ಜಂಭಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚನ ಮೂರ್ಖ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇನ್ನೂ ತಾಳಿಲ್ಲ. ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕಿನ ಸಂತಹ ಸಣ್ಣ ದೇಶವೊಂದು ಮಾಡಿರುವ ಕೆಲಸದ ನೂರನೆಯ ಒಂದಂಶವನ್ನೂ ನಾವು ಮಾಡಿದವರಿಲ್ಲ— ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಈ ಒಂದು ಮೃಷಿಸಿಯಮ್ಮಾ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೃಷಿಸಿಯವಿನ ನಾಲ್ಕು ಅಂತಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ನೋಡಿ, ದಣಿದು ಖದನೆಯದನ್ನು ನೋಡತೋಡಿಗಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಮಗ್ಗಳಲ್ಲಿ ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕಿನ ಜಾನಪದ ಕಲಾ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿತ್ತು. ಆದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಬೇರೆಂದು ಕೊಟಡಿಯಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕಾವಲಿನ ವಸು “ಇದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ನೋಡುವಿರಾ?” ಎಂದು ಅವನಾಗಿಯೇ ಕರೆದು. ಕೇಳಿದ. “ಏನಾದು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. “ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕಿನ ಸಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೇರಾಟ” ಎಂದ ಅವನು. ಕಳೆದ ಮಹಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶ ಮೂರ್ಕ ವಾಗಿ ಜಮ್ಮನರಿಗೆ ತರಣಾಗತವಾಯಿತು— ಎಂಬುದು ನನ್ನ ತಿಳಿವು. ಈ

ಪ್ರದರ್ಶನ ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಣಕಾಲುತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹಿಟ್ಟರನ ದೃಕ್ಕುಸೇನೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ತಡೆಯಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಆ ದೇಶ ಶರಣಾಗತವಾಯಿತು; ನಿಜ. ಆದರೆ ಆದು ಮನಮೈಪ್ರಿಯ ಶರಣಾಗತಿ ಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಮ್ಹಾನರು ಅಲ್ಲಿನ ವಾಹನ, ಸಂಬಂಧ, ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವರ್ತವದಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವದೇಶಪ್ರಿಯರಾದ ಅನೇಕರು ಭೂಗತರಾದರು. ಜಮ್ಹಾನಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಹಲವು ವಿಧ್ಯಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನ ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಜಿತ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಭಾಗಗಳಾದ ಅನೇಕ ದೇಶಭಕ್ತರನ್ನು ಜಮ್ಹಾನರು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದರು; ಉಪವಾಸ ಸಾಯಿಸಿದರು. ಆಂಥವರ ಕೆಲವು ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಆವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನರು ಅಡಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದು, ಉಪಾಯವಾಗಿ ಸ್ವೀಡನಿಸಿಂದ ಬರಿಯ ಕಬ್ಜಿಣಿದ ಸರಳುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೈಯಿಂದಲೇ ಕೋನಿ, ಮೆಕಿನಾಗನ್ನಾ ವೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ನಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾದಾಡಿದರು. ಚಿಕ್ಕ ಮುದ್ರಣ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ—ಅನೇಕ ಪ್ರಚಾರ ಪತ್ರ, ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಿಧ್ಯಂಸಕ ಚಳಿವಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗಿನ ದಿನದ ಈ ಗುಪ್ತ ಪತ್ರಕೆಗಳು, ಆವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದ ಚಿಕ್ಕ ಯಂತ್ರಗಳು—ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನು ವಿಧ್ಯಂಸ ಕಾಯ್ದ ಮಾಡಿದರೆಂಬ ನಕ್ಕೆ—ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣುವಾಗ ನಿಷ್ಠಾಹಾಯರಾದ ಅವರ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಪ್ರತಂಗಿಸಲೇ ಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಡೇಸಾಮಾಕೆಗೆ ಬಂದ ನನಗೆ, ಈ ಎರಡು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲೆ—ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಆಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇ—ಎನಿಸಿತು. ಆವನ್ನು ಕಂಡು ಮನಗೆ ಹೋಗಿ ವಿರವಿಸಿದೆ. ಆ ದಿನಕ್ಕೆ ಮತ್ತೇನೂ ಬೇಡವೆನಿಸಿತು.

ಸಂಜೆಯಾಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಗ್ಲಿಫ್ರೋಟೀಕಿಗೆ ಸಮಾಪವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳ. ಹೆಸರು ‘ಟಿಪ್ಪೊಲ್’ ಎಂದು; ಆದು ವಿಲಾಸಿಗಳ ಸ್ವಗ್ರಹ. ಹೋಗುವ ತನಕ—ಹೊರಗಣ ವಿದ್ಯುದ್ದಿ ಪರಮಾರ್ಥಕೆಗಳು, ಕೆಲವೊಂದು ಉದ್ಯಾನ ಭಾಗಗಳವೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಳಗೆ ಹೋಡರೇ—ಎಳಯರು, ಮುದುಕರು, ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸರಾಗಿ ಪ್ರವಂಚವನ್ನು ಮರೆತು ವಿಹರಿಸುವ ಉದ್ಯಾನವನವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಸಂಜ

ಅರು ಫೆಂಟೀಯಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡರ ತನಕವೂ ಇಲ್ಲಿ ಜನಜಂಗುಳಿ. ನಮ್ಮ ಉರಿಗೆ ಬರುವ ನೂರು 'ಕಾಸಿವರ್ಲ' ಹಾಕಿದರೂ ಒಂದು ಟಿಪ್ಪೋಲಿಯಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಕಂಪೆನಿ. ಈ ಉದ್ದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ-ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೊಳೆ, ಹೂದೋಟಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೆ ತಿರುಗಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಉಪಾಹಾರಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ವಿರವಿಸಿ ಶುಡಿಯಾಬಹುದು, ತಿನ್ನಬಹುದು. ಇನ್ನೂ ಬೇಕಾದರೆ ಹಲವು 'ಆಟಗಳಿನೆ'. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇದು ವಾಮನಾ ಕೃತಿಯ ರೈಲುಗಳಿನೆ-ಸಂಚರಿಸಿ. ನಿಮ್ಮ ಮನುವಿಗೆ ಅರಸುತನ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಡಿರಿ. ಆವನನ್ನು ಒಂದು ಸಾಲಂಕೃತ ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಳ್ಜಿರಿಸಿ. ಅರಮನೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯವದಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾದ ಕಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ಸರಾರರುಗಳು ಆ ಮನುವನ್ನು ಮೇರವಣಿಗೆ ಒಯ್ಯಿತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಕೊಳೆದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟು ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ ವೋಟರು ದೋಷಿಗಳಿನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟು ಜನ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕುಳಿತು, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೂಕಿಸಿಕೊಂಡು ಜಲಕ್ಕೇಡೆಯಾಡಿ. ಬೇರೊಂದೆಡೆ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಾಲುವೆಯಿದೆ. ಎರಡು ಮೂರಡಿ ಅಗಲದ ಈ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ, ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ವಿಚಿತ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಕ್ಕೆ ದೋಷಿಯಂತಹ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೊಗಿ ಬಸಿ.

ಒಂದೆರಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೊಟಡಿಗಳಲ್ಲಿ-ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಟ್ರಾಮುಗಳಿನೆ; ಇಲ್ಲವೇ ವೋಟರುಗಳಿನೆ. ಎಲ್ಲನೂ ಆಟದ ವೋಟರುಗಳ ಗಾತ್ರದುವು. ಆದರೆ ಕುಳಿತಿರುವಂಥವು. ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಬಲದಿಂದ ಓಡುವಂಥವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರಿಗೆ ಕುಳಿತು, ಆ ಇಕ್ಕೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡ ತೊಡಗಿದರೆ-ಎಂಥ ಜಂಜಾಟಪಾದಿತೆಂದು ನೋಡಿ!

ಇಂಥ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ಆಟಗಳಿನೆ. ಆರೋಟು ವಷ್ಟದ ಕೂಸುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಅವರ ಅಜ್ಞಾಅಜ್ಞಾಯರೂ ಈ ಮರುಳಾಟಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಆಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಲೆ-ಪ್ರವಂಚ ಮರಿಯಲು ಎಂಥ ಉಪಾಯ ಅನಿಸುತ್ತದೆ! ಇದಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ 'ಜಾಗಾರಿನ' ವಿಧಾನಗಳೂ ಇವೆ. ಗೊಂಬೆಯಾಟದ ಒಂದು ನಾಟಕ ಮಂದಿರವೂ ಅಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೋದ ದಿನಸ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಿರಾಶಿಗೊಂಡು

ಬಂದೆ. ಹಿರಿಯರ ವಿಚಾರ ಏನೇ ಇರಲಿ— ನಮ್ಮ ಕಿರಿಯರನ್ನು ಆಡಿಸಲು ಇಂಥ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳವನನ್ನು ನಿರ್ವಿರ್ಸಿದೆವಾದರೆ, ಅವರ ಗೆಲುವು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚೀತು! ಅದು ತುಂಬ ಹಣ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವಾದರೂ, ವಾಪಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾದಿತು. ಪೇರಿ ಸಿನ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ—ವಿದ್ಯುತ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್, ಮೋಟರ್‌ಗಳೆರಡನ್ನೇ ಒಳಸಿ ಈ ಬಗೆಯ ಆಟದ ಮನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡೆ. ಅಂತು ಟಿವೆಂ ಲಯ ನೀನವು ಒಂದರೆ— ಅದೊಂದು ‘ದೀಪೋತ್ತಮ; ಹಂಚ್ಚರ ಸಂತೇ’ಗಳ ವಿಚಿತ್ರಮೇಳವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ.

ಆ ಸಂಜೀ ತುಂಬ ಉಲ್ಲಾಸದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಬೋರ್ಡರವರ ವರಿಗಾಗಿ ಕಾಡುಕುಳಿತ್ತಿದ್ದೆ. ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವರೂ ಒಂದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಜತೆಗೂಡಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಟಿವೆಂಲಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿವು. ನಾವು ಹೋಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಜನಸಂದಣಿ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದವು. ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯ ಉಟಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಹೊಟೀಲೀಂದನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆವು. ಬೋರ್ಡರವರು ನನಗೇನೇನು ಶಾಖಾ ಹಾರ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂದು ತಾವೇ ಯೋಚಿಸಿ, ತಯಾರಿಸ ಹೇಳಿದರು. ಅತಿ ಮೇಲ್ಮೆಗೆ ಒಂದೊಂದೇ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ನಮ್ಮ ಫೋಜನ ಮಾತುಕತೆಗಾಗಿಯೇ ಏರ್ ಟ್ರ್ಯೂದರಿಂದ ನಾವು ಅದನ್ನೇ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವು.

ಬೋರ್ಡರವರವರ ಸಂಭಾವನೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಕಡೆಗೂ, ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಕಡೆಗೂ ಹರಿಯಿತು. ಅವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ “ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನನ್ನು ತಿಳಿದವರಲ್ಲಿ ಡಾ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನಾರವರು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡವರೇ ಹೇಗೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು ಅವರ ಬರಹಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದೇ ಕಡಿಮೆ; ಅಲ್ಲದೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ನನ್ನ ವಿಷಯವೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದರಿಂದ, ನನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸ ಮಿಶ್ರರು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಕೂಡಲೇ ಅವರು “ಸಿಜ, ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನನಗೆ ಡಾ ದಾಸ ಗುಪ್ತರದು ಹಿರಿದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ಅನಂತರ ಅವರು “ನಮ್ಮ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ—ನಮ್ಮ ಆದಿವಾಸಿ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿವೆ— ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸ ಬೇಕು. ಆ ಕುಶಾಕಲದಿಂದ ನಾನು ಮುಂದಣ ನಷ್ಟ ಉತ್ತರಭಾರತಕ್ಕು

ಬರುತ್ತೇನೇ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಆ ದಿನದ ಟಿಪ್ಪೋಲಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಸುಮಾರು ಮೂವನ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದಂಡವನ್ನು ನನ್ನ ವಿಶ್ವರು ತೆಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬರುವ ತೊಡಕು— ಈ ಹೊಟೀಲಿನದೇ. ಒಂದೊಂದು ಉರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತೆರೆ. ಒಂದೇ ಉರಲ್ಲಿ—ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಒಂದರಿಂದ ಎಂಟರಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಹೇಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೊಟೀಲುಗಳಲ್ಲಿ. ಹೊಟೀಲಿನ ಕೇತ್ತಿ, ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಕುಚ್ಚಿನೇಜುಗಳ ವಿಲಾಸ—ಇವೆಲ್ಲ ಉಟ, ಕಾಫಿಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ದ್ವರಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರವಾಸಿಯು ತುಂಬ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ತನ್ನ ಹೊಟೀಲನ್ನು ಅರಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ‘ಲೀಮನ್‌ನಾ’ಗೆ ನಾನು ಒಂದೇ ಉರಲ್ಲಿ ಎಂಟಾಣ ತೆತ್ತುದೂ ಉಂಟು; ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ತೆತ್ತುದೂ ಉಂಟು. ಉಟದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ—ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಂದರಷ್ಟು ಬಟಾಟೆ, ಬಟಾಟಿ ಬೇಯಿಸಿ, ಜತೆಗಷ್ಟು ಲೆಟ್ರೋಸ್ ಎಲೆ, ಟೊಮೇಟೊ ತುಂಡು, ಕಾಫಿ ಕೊಂಡರೆ ಏದು ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ ಒಂದು ಕಡೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅದಕ್ಕೇನೆ ಅದರ ಮೂರು ಪಾಲು ಬೆಲೆ ತೆರುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಡವರು ಬಡ ಹೊಟೀಲನ್ನೇ ಹುಡುಕಬೇಕು; ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು ಅಂಥವನ್ನು ಅರಸಬೇಕು.

ಹೊಟೀಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದೆವು. ರಾತ್ರಿ ಬಹು ವೇಳೆ ಸರಿದಿತ್ತು. ವಿಶ್ವರು ಬೀಳೆನ್ನಿಟ್ಟರು, ನಾನು ನನ್ನ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಮರಿದೆ. ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವವನು. ಹೀಗಾಗಿ ಗ್ಲಿಪ್ಪೈಟೀಕ್, ಪಾಲ್‌ಮೇಂಟ್ ಮುಂದಿರ ವೊದಲಾದುವನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಸಂಜೀ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಂಟಿಗೆ ಹೊರಡುವ ರೈಲನಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲು ಕೇಂದ್ರನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಂಬಗಾರನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬಂಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ರಾತ್ರಿ ವಯಣಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಮಲಗಲು ಸ್ಥಳ ಕಾದಿಸಿದ್ದೆ. ಅದು ಮೂರನೆಯ ಕ್ಷಾಸು ಬಂಡಿಯಾದರೂ ನಮ್ಮೊರ ಎರಡನೇ ತರಗತಿಯಂತೆ-ಹಾಸುಗೆ, ನೀರು ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸೌಕರ್ಯ ವಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೇ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು. ನನಗೆ ಬಂಡಿಯ ಗಾಜಿಗೆ ಕಣ್ಣನ್ನಂಟಿಸಿ ನೋಡುವ ಕೆಲಸ.

ಒಂದೇ ಸವನೆ ಡೆನ್‌ಮಾರ್ಕನ ಹಸುರು ಹೊಲಗಳು ಹೊರಳುತ್ತಿ

ದ್ವಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಾವಳಿಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಸಾಲುಮರಗಳು ಮಾತ್ರ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಗರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮಂಗಳೂರು ಹಂಚಿನ ಇಳಿಮಾಡಿನ ಮನೆಗಳಂತಿವೆ ನೋಟಕ್ಕೆ. ಹೊಲಗಳೆಂಬಾಪ್ತಿ-ಬಿಜಾಪುರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿನ ವಿಶಾಲವೂ ಸಮತಟ್ಟಿಂಬು ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಹೊಲಗಳಂತಿವೆ; ಅದರೆ ತೀರ ಸಸ್ಯ ಭರಿತವಾದುವು.

ಕಾವನಾಹೇಗನ್ ನಗರ ಇರುವುದು ದ್ವೀಪವೈಂದರಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮ ರೈಲು ದಾರಿಯು ಜಟ್ಟಾಲೆಂಡ್‌ ಭೂಶಿರವನ್ನು ಹಾದು, ಮುಂದಿನ ಜಮಾನ್ ನಗರ ವಾದ ಹೆಂಬಗ್ರಿಗೆ ಹೋಗುವಂಥದು. ದ್ವೀಪದ ಕೊನೆಯು ಬಂದಿತು. ನಮ್ಮ ರೈಲು ಒಂದು ಸ್ವೇಶನಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ನಮ್ಮಬಂಡಿ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಎಡು ರಿಂದ ಸ್ವೇಶನಿನೊಳಗಡೆಯೆಂದು ಸಾಲು ವೋಟರುಗಳ ಪ್ರವಾಹ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡೆ. ಏನೆಂದು ನೋಡಿದರೆ—ನಿಲಾಳಿಣಿದ ಸ್ವಾಟ ಘಾರೀಗೆ ತಾಗಿ ಹಡಗೊಂದು ಬಂದು ನಿಂತತ್ತು— ಅದರ ಗಭರಿಂದ ಜಟ್ಟಾಲೆಂಡಿನಿಂದ ಕಡಲು ದಾಟಿ ಬಂದ ನೂರಾರು ವೋಟರು ವಾಹನಗಳು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ರೈಲು ಬಂಡಿಯಾ ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ—ರೈಲ್‌ಪ್ರೈಲ್‌ ನಿಲಾಳಿಣಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಾಗಿ ನಿಂತ ಹಡಗೊಂದರ, ತೆರೆದ ಮೂತ್ತಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೊಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಿತು. ಕುಳಿತ ನಾವು ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಹಡಗಿನ ಉದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ನಿಂತರೆ—ಅದರ ಆಚೇಚೆ ಇನ್ನೆರಡು ಗೂಡ್ಲುಗಾಡಿಗಳ ದ್ವಾರೆ. ಈ ಮೂರೂ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಡಗು ನಿಲಾಳಿಣಿ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸತ್ತೊಡಗಿತು. ನಾವು ರೈಲಿಂದಿಳಿದು, ಹಡಗಿನ ಮೇಲೆ ಬಂದು, ಅಡ್ಡಾಡಿ ತಿರುಗಿ ನಮ್ಮ ಸಾಫಾನ ಸೇರಿದೆವೆ. ಒಂದೂವರೆ ತಾಸಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಡಗು ಆಚೆಯ ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ನೆಲವನ್ನು ನಾಟಿ ನಿಂತತು. ಒಳಗಿಂದ ಬಂಡಿಗಳೊಂದೊಂದಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. ನಮ್ಮ ಪಯಣ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಸಿಗುವುದು ಗಡಿ; ಅನಂತರ ಪಶ್ಚಿಮ ಜಮಾನಿ. ರಾತ್ರಿ ರೈಲಿನವರೇ ಬಂದು ನಮಗೆಳ್ಳ ಮಲಗಲು ಹಾಸುಗೆ ಹಾಕಿದರು; ಬೆಂಜಿನ ಹಚ್ಚಡ ಇರಿಸಿಹೋದರು, ನಾವು ಬರಗಿಕೊಂಡೆವೆ. ಆದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ—ಡೆನ್ ಮಾರ್ಕ ಮತ್ತು ಜಮಾನಿಗಳ ಸುಂಕದವರ, ಪಾಸುಪ್ರೋಟ್‌ನವರ ಪ್ರವೇಶ, ತನಿಖಿಗಳಿಂದಾಗಿ—ನಿದೆ, ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

೧೧. ಹೆಂಬಗ್ರ ನಗರದಲ್ಲಿ

ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಭಿಮಾನ ನನಗೆ ಜಮ್‌ನಾ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ನಾಜಿ ತತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಹಿಟ್ಟರನ ಕೆಳಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಾಕ್ಷರ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹಾಸಿಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದುದು ನಿಜವಾದರೂ ಜಮ್‌ನಿಯ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಳ್ಳಿಯುದ್ಧ ಸ್ಕ್ರೀರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ನೆನಗಾಗಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜಮ್‌ನಾ ಪಂಡಿತರು ಸದೆಯಿಸಿದ ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಜಮ್‌ನಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ದೊರಿತ ಒಬ್ಬಬ್ರಂಢಿ ವಿಶ್ವರೂಪಗತಾನೇ—ಮಾರ್ಕ್‌ಸಿಕಾ, ಫ್ರಾಂಕಫರ್ಟ್‌, ಕೊಲ್ಮೋನಾ ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಮರಳಬಂದಿದ್ದರು. ‘ಆ ನಗರಗಳನ್ನೂ ಯುದ್ಧದ ಹಾಸಿಯಂದ ಮನುಷಣ ಸದೃಶವಾಗಿವೆ; ಅವನ್ನೇನು ನೋಡುವುದು?’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಗೆಳೆಯರಾದ ಪಿಠೀಯವರು ಯುದ್ಧ ನಂತರ ಎರಡೆರಡು ಬಾರಿ ಆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬಂದವರಾದುದರಿಂದ “ಇನೋ, ಹೆಂಬಗ್ರ ನಗರ ಚೇತನಗೇಳಂಡಿದೆ ಯಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೀವು ದೇನಾಮಾರ್ಕನಿಂದ ಕಾಲೆಂಡಿಗೆ ಬರುವಾಗ ನಿಂತು ನೋಡಿ ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಹೆಂಬಗ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಅಮೇರಿಕದ ಅಧಿಕಾರಿತ್ವ ಯುದ್ಧ ನಂತರ ಮೊದಲಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಮ್‌ನಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಜಮ್‌ನಾ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದೇಹೋಗುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದಿದ್ದರೂ, ಅಮೇರಿಕನ್ ಜನಗಳ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದಾಗಿ ಈಗಣ ಜನತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪರಿಚಯ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ—ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಮಿಶ್ರರಾದ ಡಾ. ಬಾಕೆಯವರು ಹೆಂಬಗ್ರನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಿಸೆಸ್ ಎಲಿಸಬೆತ್ತಾ ಶುಕ್ರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೆಳಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲದೆ, ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಬರೆದೂ ಇದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಅಧಿಕ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಈ ನಗರವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದೆ.

ಮೊದಲರಾತ್ರಿಯೇ ನಾವು ದೇನಾಮಾರ್ಕನ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿದ್ದ್ವೆ.

ನಮ್ಮರ್ಯಾಲು ಬಂಡಿ ಬೆಳಗಾಗುವಾಗ ಹೆಂಬಗಿರ್ಗೆ ಸಮಿಂಪವಾಗಿ ಚಲಿಸಿತ್ತು. ಸಮಿಂಪವಾದಂತೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಟ್ಟ ನಗರಗಳು ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿದ್ದು. ತೀರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಬಾನ್‌ನೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಬಾಂಬಿನ ಅಫ್ರಾತದಿಂದ ಮುರಿದಂಥ ಕಟ್ಟಡ, ಮನೆಗಳ ಛಿತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಹೆಂಬಗಿರ್ ದೂರದ ವಿಸ್ತರಣಗಳಿಗೆ ಬರುವಾಗಲೂ ಈ ಕುರುಹು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟು ಫೌಂಟೆಗೆ-ಬಂಡಿ ಹೆಂಬಗಾರ ಅಲ್ಯೋನಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತಂಗಿತು. ನಾನು ಅದರಿಂದಿಳಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಆದರೆ ನಿಂಜಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ—ಹೆಂಬಗಾರ ನಗರ ಬೇರೆಯಂತೆ; ಹೆಂಬಗಾರ ಅಲ್ಯೋನಾ ಬೇರೆಯಂತೆ! ಎರಡು ಹರಡಾರಿಯ ದೂರ ಒಂದರಿಂದೊಂದಕ್ಕೆ—ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತ್ತು. ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಹೆಂಬಗಾರ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಾನು ಇಳಿದಾಗ ಜನ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಆಳುಗಳು ಮುಂದೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೊರಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ತಾನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವ ರೈಲ್‌ಕ್ರೆಂಕಲಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಾಲ್ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ತಾವೇ ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಬರುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಕರೆದರೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಸಿಗಬಹಳಿದು. ಹೊರತು ತಾವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಓಡಿ ಬರುವವರಿಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನ ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದೆ; ಅಲ್ಲಿನ ವಿನಿಮಯ ಕಜೇರಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೆಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಬಡಲಿಸಿ, ಜಮ್‌ನಾ ನೋಟು, ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗೃಹಿಸಿದೆ. ಇನ್‌ಫ್ರಮೇಶನ ಅಫೀಸಿಗೆ ಹೊಗಿ—ಹೊಟೀಲು ಗೊತ್ತುವಡಿಸಿ, ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಆಳು ನನ್ನ ಜೀಲವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತಂದಿರಿಸಿದ. ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಒಂದೂವರೆ ಮಾಕ್‌ (ರೂ. 1-10-0) ಕೊಂಡು ಹಸನ್ನು ತಿಳಿಯಾಗಿ ತೆರಳಿದ. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಬಂದು ನನ್ನ ಜೀಲವನ್ನು ನನ್ನ ಹೊಟೀಲಿನ ತನಕ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದ; ಅವನಿಗೂ ಒಂದೂವರೆ ಮಾಕ್‌ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಮರಳಿದ.

ಹೊಟೀಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ, ಜೊಕ್ಕುವಾದ ಒಂದು ಕೊಟ್ಟಿಡಿಯಿತ್ತು. ಮುಖ ತೊಳೆದು, ಉಡುಗೆ ಬಡಲಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉನಾಹಾರ ಮುಗಿಸಿ, ಹೊಟೀಲಿನ ಅಫೀಸು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಳ್ಳಿದನೇ—

ಮಿಸೆಸ್ ಶುಕ್ರರವರ ಫೋನ್ ನಂಬರವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಡಲು ಕೇಳಿದೆ. ಅಕೆಗೆ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಸಹಾಯದಿಂದ-ಫೋನ್ ಸಂಬಂಧ ದೂರಿಯಿತು. ಮಿಸೆಸ್ ಶುಕ್ರರವರಿಂದ “ನಾನು ಬಿಡ್ಡ ಕಾಲು ಮುರಿದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ಮನೆಗೇನೆ ಬಸ್ಸಿ. ನೀವು ಬರುವಿರೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನೊಬ್ಬ ಸ್ವೇಕ್ಷಿತರನ್ನು ಬರಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅವರು ನಿಮಗೆ ನಗರವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ” ಎಂಬ ಮಾತು ಬಂದಿತು.

ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ನಗರದ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಒಂದು ಸರೋವರದಂತಿರುವ ಜಲಾಶ್ರಯದ ಮಗ್ಗು ಲಿಗಿರುವ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೋದೆ. ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ—ಸಾಲು ಮರಗಳು; ಆಚೀಚೆ ಉದ್ದ್ಯಾನ ಪ್ರಳ್ಯ ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ಸಮಾರು ನಾಲ್ಕ್ಯಾದು ಮೈಲು ದೂರ ದಾರಿಯನ್ನು ಸಾಗಿ, ಡಾಕ್ಟರ್ ಶುಕ್ರರವರ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆ.

ಮಿಸೆಸ್ ಶುಕ್ರರವರೇ ಬಂದು ಕದ ತೆರೆದರು; ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೊಟಿ ಡಿಗೆ ಕರಿದೊಯ್ದು ಕುಳಿರಿಸಿದರು; ಚಹಾ ತರಹೇಳಿದರು. ಆಚೀಚಿನ ಆವರಣ, ಆಸನಗಳಿಲ್ಲ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವರೂ ಅವರ ಗಂಡನೂ ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆ ಮಗನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಗಂಡ ಹಿಂದೆ ಜರ್ನಲ್‌ನಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಡಿರಿಕ್ಟರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಹೆಸರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ಅವರ ಪೂರ್ವದ ನೀತಿ ಬಲ್ಲಾನಾ ನಗರದಲ್ಲಿ. ಅದು ರಕ್ಷಣರ ವಶವಾಯಿತು; ಇವರ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಹೋಯಿತು; ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸೆರಿಮನೆಯ ಸುಖವೂ ದೂರಿಯಿತು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಈಗ ಹೆಂಬಗ್ರಾನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸತ್ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹಿಂದನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈಗಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೂ ಪಾಲು ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು.

ಅವರು ಜರ್ನಲ್‌ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದ್ಯಾ ಹೆಸರನ್ನು ಗಳಿಸಿದವರು. ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ದೇಶಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಬಲ್ಲ ವರು; ಸಂಚರಿಸಿದವರು. ಇಂಡೋನೇಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಂದು ಗ್ರಂಥ ಬರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧಿಜೀಯವರು ಅವರನ್ನು ಅಮಂತ್ರಿಸಿ ದ್ವಾರು. ಆ ವೇಳೆಗೇನೆ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟು ಅವರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳು ವಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಬಂದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಂಡು, ತನ್ನ ಬೀರುವಿನಿಂದ

ಒಂದು ಟ್ಯೂಪ್ ಬರಹದ ಪ್ರಸ್ತುತಿ ತೆಗೆದರು. ಅದು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜಾನಪದ ಕವನಗಳ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ. ಈ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ಮಹನೀಯರು ಅನೇಕ ಹಿಂದಿ ಪದಗಳನ್ನು, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಂತೆ ಒಳಗೊಂಡಿರು. ಮತ್ತು ಅನೇಕ ತಮ್ಮವೇಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಎಡೆ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ— “ಅಗರು” “ಕುಂಕುಮ ಸವರಿದ ಬೈತಲೆ” ಹೊದಲಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ರೀತಿಗಳ ಅಥವಾವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಜೀವನನ್ನು ಗಳಿರಿಡುತ್ತಿರುವ ಮಿದುವಾದುವು; ವಿವೇಕದಿಂದ ತುಂಬಿದುವು. ನಾವು ವಿರಾಮವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಆ ರಾತ್ರಿ ಉಟಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅನ್ನರಲ್ಲಿ ಅವರ ಕರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವರ ಮಿಶ್ರರಾದ ಡಾ. ಸ್ಟೇನಿಂಗ್ ಎಂಬವರು ಬಂದರು. ಅವರು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನ ಯೋವನಸ್ಥರು. ಅನೇಕ ಹೆಂಬಗಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಲಾನಿಮಶಕರಾಗಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ವಿದೇಶದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಅವರನ್ನು ಜಮ್ಮನಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶಿಗಾಗಿಯೂ ಕೇಳುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಥಮದಿನ ತಮ್ಮ ನಗರದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಹೊಣೆ ಅವರದ್ದಿತ್ತು. ಸಮಾಜಾಭಿರುಚಿಯ ಒಬ್ಬರು ಹೊರಿತುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಶುಕ್ಕರವರನ್ನು ಬೀಳಿಕ್ಕುಟ್ಟು ನಗರ ಸಂಭಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿವು.

ಅವರ ಮನೆಗೆ ತೀರ ಸಮಿಂಧಲೀಂದು ಕಾಲುವೆಯಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಟರ ಲಾಂಚು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಲಾಂಚು ಕಾಲುವೆಯು ದ್ವಾರಕ್ಕೂ ಸಂಚರಿಸುವಂಥದು. ಈ ಕಾಲುವೆಯು ಎಲ್ಲಾ ನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತಿದೆಯೂ ದರ್ಶಿಸಿ, ನಿರಿನ ಕಾಲುವೆಯಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೂರು ಮೈಲು ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಸಾಗಿದರೆ-ಹೆಂಬಗಿನ ಕೇಂದ್ರಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುದಂಡಿಗೆ ತಾಗಿ, ಜನಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಲಾಂಚು ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲುವೆಯ ಇಕ್ಕಡಿಯು ನೋಟ ತೀರ ರಮುಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಳಿಷಿನ ದಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳು; ಖಾಸಗಿ ಮನೆಗಳು, ತೋಟಗಳು. ದಂಡಿಯ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀಲ್ಲೇ ಮರಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅವು ಬಾಗಿ, ತಮ್ಮ ತೂಕಡಿಸುವ ತಳ್ಳಿಗಳ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಇಳಿಯ ಬಿಟ್ಟು, ಗಾಳಿಗೆ ತೂಗುವಾಗ

ಜನರಿ ಬೀಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾಶಾತ್ಮಕರು ಏಕೋ ಏನೋ ಮರಕ್ಕೆ “ಅಳುವ ವಿಲ್ಲೊ” (Weeping willow) ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಕೊಂಬೆ, ರೆಂಬೆ, ಎಲೆಗಳಿಗೆ ಲಲಿತವಾದ ರೂಪವಿದೆ. ಅದರ ರೇಖೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೆಲಕ್ಕೆ ಮುಖವಾಡುವುದರಿಂದ— ದುಃಖ ಸೂಚನೆಯೆಂದು ಹಾಗೆ ಕರೆದರೋ ಏನೋ. ವಿಲ್ಲೊ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಸುಮಾರು ಅರ್ಥತಾಸಿನಲ್ಲಿ—ನಾವು ನಗರದ ನಡುವಳಿ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು. ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸಾಲುಗಳು, ವಾಹನ ಸಂಚಾರ,ಹಿರಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡೆಂತಹ ಭಾಗವದು. ರೈಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಕಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ, ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೋಸ ಕನ್ನಡಕದ ಆಯ್ದುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದು ದೂರೆಯುವ ತನಕ ಅಲೆದಾಡಿದೆವೆ. ದಾರಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಸ್ತು ಬಟ್ಟಿಗಳ ಹಲವು ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಬಣ್ಣ, ಚಿತ್ರಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲ—ಜಮ್‌ನಾ ಕಸುಬುದಾರರ ಕೃತಿಗಳು; ಪರದೇಶದವರ ಅನುಕರಣೆಗಳಲ್ಲ. ಬೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡಹೋಡರೆ-ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹಾಲು ಅಗ್ಗವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿದೆವು.. ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಾ ಜಮ್‌ನಾ ನರು ತೋರುವ ಒರಟ ಬೇರೆಯೇ ಉಳಿದವರದು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲೆದಾಡಿದ ಬಳಿಕ— ಅಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಉಪಾಹಾರ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಅದು ಶಾಖಾಹಾರಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿರುವ (-ತತ್ತ್ವಯೋಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಮಂದಿರ. ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುರು ಬಗೆಯ ತಿನಿಸನ್ನು ಕೊಂಡು ಉಟ್ಟಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತೆವು. ಶಾಖಾಹಾರವನ್ನು ವಿವಿಧ ರುಚಿ, ರೀತಿಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಕಳೆ ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಂತಿತ್ತು. ಈ ಹೊಟೀಲನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಬಹುವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯೂ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಕಂಡ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಮಾತ್ರ ತೀರ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತತ್ತು— ಅದೇ ನೆಂಡರೆ, ಜಮ್‌ನಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಾರಿಗರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಅವರ ಉಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ—ವರ್ಣ ವೈವರೀತ್ಯ, ಅಬ್ಜರದ ಚಿತ್ರಗಳೊಂದೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹೊಟೀಲ ನಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ತುರಗತಿಯ ಜನರೇ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀ

ಯರ ಉಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ — ಸೌಮ್ಯವರ್ಣಗಳ ಬಳಕೆ ಹೇಜ್ಜಾಗಿತ್ತು. ತೀಕ್ಷ್ಣಾ ವಾದ, ಒರಟಾದ ಬಣ್ಣಗಳ ಮೇಲಿನ ಮುಮತೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜರ್ಮನರ ಸೌಮ್ಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಇದು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆಯೇಂದೇ ನನಗನಿಸಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಉಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡಕದವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ಕೊಂಡು, ನನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆಯೇಂದು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾದ ಬಳಿಕ, ಅಲ್ಲಿಂದ “ಬಾಲಿಂಡವ್ರಾ” ಎಂಬ ದಾರಿಯ ಮನ್ನಲಿಂದ ಸರಿದೆವೆ. ಆ ದಾರಿಯ ಒಂದು ಮನ್ನಲಲ್ಲಿ—ಸರೋವರದಂಥ ಜಲಾಶ್ಯ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ—ದೊಡ್ಡ ವ್ಯವಹಾರ ಮಂದಿರಗಳ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಿಂದುವು. ಅಲ್ಲಿಂದು ಕಡೆ—ಜರ್ಮನಾ ಮೋಟರು ವಾಹನಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ವಿತ್ತು. ಹಿಟ್ಲರ್ ಅಗ್ನಾಗಿ ಜನತೆಗೆ ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ “ಜನತಾ ಮೋಟರ್”ನ ವರಾದರಿಯೊಂದಿತ್ತು. ಅದು ಈ ವರ್ಷವೇ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ನಾಲ್ಕುರು ಕುಳಿತಿರುವ ಆ ಮೋಟರಿಗೆ (ಸುಮಾರು 12-H. P. ಯಿಂದು) ಏದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಜರ್ಮನಾ ಉದ್ದುಮದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಂದುವರಿದೆವೆ. ನನಗೆ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯೇಂದು ತಿಳಿದ ಡಾ. ಫ್ಲೆನಿಂಗ್‌ರವರು ಆ ಸಂಚೆ ಮಾರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕರೆದೂರ್ಯಾಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲನೆಯಿಂದ ಹೆಂಬಗ್ರಿನ್ ಆಟ್‌ ಗೆಲರಿ; ಎಕಡನೆಯಿಂದ ಅದೇ ಮಂದಿರದ ಸವಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಧುನಿಕರ ಚಿತ್ರ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ; ಮಾರನೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಗಳ ಮಾದರಿ ಪ್ರದರ್ಶನ.

ಮೊದಲು ಜರ್ಮನಾ ಚಿತ್ರ, ಕಲಾನಿದರ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದೆವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಕೊಟಡಿಗಳಲ್ಲಿ — ಈಗಿನ ಕಲಾನಿದರು ಗೊಡೆಯ ಅಲಂಕಾರಕ್ಷಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ (Mural decorations) ಚಿತ್ರ, ಗಳ ಸಾಲುಗಳಿಂದುವು. ಅವೆಲ್ಲ — ಫಾರ್ನ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಆಧುನಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯುಗದ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳು. ಆ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೃತಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ, ತೀಕ್ಷ್ಣಾ ತೆಯಿದ್ದವಾದರೂ ಬಳಸಿದಂಥ ಬಣ್ಣಗಳು ತೀರ ಕಡುಪಿಸಿವೆ. “ಇಂಥ ಕಡುಪಿಸಿ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಗೊಡೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೆ—ಅವು ಬೆಳಕ ಸ್ನೇಹಿ ಹೀರಿ, ವಾಸದ ಮನೆಯನ್ನು ಕತ್ತಲುಕೊಳೆಯಾಗಿ ಮಾಡಲಾರವೇ”

ಎಂದೆ. ಫ್ಲೈ ಮಿಂಗರವರು ನಕ್ಕರು. ಇನ್ನು ಆ ರೀತಿಯ ಬಣ್ಣದ ಬೊಟ್ಟು, ಶ್ರೀಕೋಣಾದಿ ವಿಚಿತ್ರ ಆಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಸುವಂತೆ-ಆಸನ, ಬೀರು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಿಚಿಸಬೇಕು—ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಆದರೂ ಒಂದೆರಡು ಅಲಂಕಾರದ ಮಾದರಿಗಳು ತುಂಬ ಆಕರ್ಷಣಕಾಗಿದ್ದವು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಿರಿಯ ಕೋಣಗೆ ಬಂದಿಪ್ರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸುವಾರು ಇವುತ್ತು ಮೂರತ್ತು ಜರ್ಮನ್ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಬರಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಅವು ತೀರ ಆಧುನಿಕವಾದುವು; ಪ್ರಾಸ್ತಿನ ಗಾಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದುವು. “ಎಬ್ಬಾ ಸ್ಪಾಕ್ಸ್” ಚಿತ್ರಗಳು. ಆ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮೂರಿನಾಲ್ಕು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಚಮಕ್ಕು ತಿಯಲ್ಲಿದೆಯೇ—ಏನೋ ಭಾವ ಪ್ರಕಟಿಸಿಯ ಗುರಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತುತ್ತು. ಅವುಗಳೂ ಗಳಿಂದ ಒಂದು ಚಿತ್ರ—ಎಮೆಜಾನ್ ನದೀ ತೀರದ ಸಸ್ಯವರ್ಗದ್ದು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡಲ ಅಲೆ, ದೋಣಿಯೋಂದರದ್ದು. ಆ ಎರಡರಲ್ಲೂ—ಟರ್ನರನ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವಂತೆ ಭಾವವೇರಣ ಶಕ್ತಿಯಿತ್ತು. ಸಸ್ಯದ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಬರಿಯ ನಾಲ್ಕುರು ಎಲೆಗಳಿಂದಲೇ—ಕಾಡಿನ ದಟ್ಟಣೆ, ಉಷ್ಣವಲಯದ ಹೊಳೆಯುವ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗುಗಳು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ, ತರಂಗಮಯವಾಗಿ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಮೆಚ್ಚಕೆಗೆ ತಕ್ಕಿತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ಬರಿದ ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದು ಡಾ. ಫ್ಲೈ ಮಿಂಗರು ತಿಳಿಸುತ್ತಿಲೇ: ‘ಆಗಲಿ’ ಎಂದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ ಆಧುನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಡಿಸಲು, ಮಧ್ಯಮ ತರಗತಿಯ ಮನೆ, ಆಡಂಬರದ ನಿವಾಸ—ಇವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದ್ದರು. ಶೈಲಿ ಆಧುನಿಕವಾದುದು—ಗಾಜು, ಸಿಮೆಂಟುಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಮಾರ್ಗದ್ದು. ಆದರೆ ಕಾಣಿಸಿದ ವಾಸ್ತುವಿನ ರೀಖಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುವು; ಅನ್ಯದೇಶಗಳ ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಾಚೀನ ಮಾರ್ಗದುವೂ ಅಲ್ಲ. ಎಣ್ಣಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ ಅವನ್ನು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಬಗೆ ಸೊಗಸಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಕಟ್ಟಡ, ಮನೆಗಳು, ಪ್ರೋಟೋ ತೆಗೆದು, ಕಟ್ಟಡದ ಆ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ನಿಶಾಲಿಸಿ, ಕಟ್ಟಡದ ರಚನೆಯಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ತಂದು ಜೀಡೆಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ತೀರ ಸುಲಭ ಕೆಲಸವೆಂದು ಅನಿಸಿದರೂ, ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತುಂಬ ವರಿಷ್ಠಾಮಕರವಾದ ದಾರಿಯೂ ಅಹುದು.

ಹೆಂಬರ್ಗಿನ ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಒಹು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡ. ಅದು ರ್ಯಾಲ್ಸ್ ನಿಲಾಣಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ತೀರ ಸಮಿತಿ ವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಆ ಸಂಗ್ರಹ ತೀರ ಬರಿದಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಯುರೋಪೀಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಮಾಯವಾಗಿವೆ. ಬದಲು—ಹದಿನೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನಾರು ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ತನಕ ಚಿತ್ರ ಬರೆದ ಜರ್ಮನ್ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಯುಧ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಲರನ ಬಳಗದವರು, ಆಕ್ರಮಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕಲಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ಈ ಮಂದಿರದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾರೋ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಹುದು. ಜರ್ಮನ್ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಆಲ್ಟ್ರಿ ಡ್ರೌರೆನ ಬಂಡೋ ಎರಡೋ ಚಿತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕ್ಕುವುವು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ಫ್ರಾಂಕ್ ಬರೆದ ‘ಕ್ರಿಸ್ತ ಜನನ’ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರ. ಘನಾಹಾಪಾ ಎಂಬಾತ ಬರೆದ “ಮೇಡೋನಾ” ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಕಡುಪು ಹಸುರಿನ ಗೊನಾ ಧರಿಸಿ ನಿಂತ ಮುಗ್ಧ ಮೇರಿಯ ಮುಖ, ಆಕೆಯ ವಾವಿತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಂದಿರದ ಶಿಲ್ಪ ಭಾಗವು ಕಿರಿದು. ಹಳೀಯ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಆಧುನಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಂಚು, ಅವೆನುಣ್ಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹಲವು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರೆಂಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಇಬ್ಬರು ಮಾವರು ಶಿಲ್ಪಗಳಿದ್ದು. ಜಗತ್ತಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿ ಬಹುದಾದ ಸ್ವಂತ ಶೈಲಿ, ಸ್ವಂತ ಸ್ಥಾತ್ಮಿಕಯುಳ್ಳ ಜನರದ್ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಯಾವುದೇ ಕಲಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಡಾಡತೊಡಗಿದರೆ ಕಾಲ ಸರಿದುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕಾಲು ನೋಯುವುದು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳೂ ನಡೆನಡೆದು ದಣಿದಿದ್ದವು. ನಾವು ಹೊರಗೆ ಬಂದೆವು. “ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ಹಾಗಾದರೆ ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ ವಿಶ್ವನಿದ್ದಾನೆ—ಹೋಗುವ” ಎಂದರು.

ಒಂದು ಟೀಕ್ಕಿಯನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಿವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಬಾಂಬಿನಿಂದ ನಾಶವಾದ ನಗರದ ಕೆಲವೇ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಾಂಧಿಗಳು ಮಾಸಿವೆ. ಬರಿದಾದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ

ಉನ್ನತವಾದ ಮಂದಿರಗಳು ಏಳುತ್ತೊಡಗಿವೆ. ಅಂಥದೊಂದು ತಾವಿಗೇನೇ ಹೋಗಿ ಇಂದಿದೆವು. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೂರು ಎಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ನಾಶವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಚೊಕ್ಕೆಟ್‌ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಈಗ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಅಮೇರಿಕನ್ ಶೈಲಿಯ ಗಗನಚಂಬಕಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದಿವೆ. ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಹಡಿಗಳ ಮನೆಗಳು, ಹೊರ ಗೆಳ್ಳಿ ಗಾಜಿನ ಗೋಡೆ, ಒಳಗೆ ಉಕ್ಕಿನ ಅಸ್ತಿಪಂಜರ. ಅಂಥ ಕಟ್ಟಡವೇಂದರ ತುತ್ತುದಿಯಲ್ಲಿ—ಒಬ್ಬ ಸುದ್ಯೇವಿ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗೆ ಸರಕಾರ, ಇರಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಾನು ಲಿಷ್ಟನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೇಲೇರಿದೆವು. ತೀರ ತುತ್ತುದಿಯ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿದ್ದ. ಮಧ್ಯ ವಯಸ್ಸೆ; ಕೆದರಿದ ಕೂದಲು; ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಡುಗೆ. ಫ್ಲೈಮಿಂಗರವರು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು—ಆತ ತನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿ, ಮನೆ ತೋರಿಸಿದ. ಅನಂತರ ಯಾವ ಜಂಬವೂ ಇಲ್ಲದೆಯೇ, ತಾನು ಬರೆದ ಅನೇಕ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ. ಆ ಚಿತ್ರಗಳು ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಆ ಕಲಾವಿದನ ತೀರ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವ ಮೆಚ್ಚಿದ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ನಾವಿರುವಾಗ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಕಲಾವಿದರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಫ್ಲೈಮಿಂಗರವರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರು, ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಅಂದಿನ “ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ” ವಾತ್ಮಗಳ ಚರ್ಚೆಗೆ ತೊಡಗಿತು. ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅಮೇರಿಕನ್ ಚಲಚ್ಚಿತ್ರಗಳ “ಪೋ ಸ್ಟರ್ಸ್”ಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾನೇ ಚರ್ಚೆತೊಡಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಅಸಭ್ಯ (ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ನೀತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ) ಪೋ ಸ್ಟರ್ಸ್ ರುಗ ಇನ್ನು ಅಂಟಿಸಬಾರದು—ಎಂದು. ಆ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಜನಗಳ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಅವರು ಚರ್ಚೆಸೆತೊಡಗಿದರು. ಹಾಲಿವುಡ್ ಚಲಚ್ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತೆರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅಲ್ಲಿನ ಬರಹಗಾರರು, ವಿಮರ್ಶಕರುಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತಿನ ಸವಿಯ ಸ್ನೇಹಿ ಹೀರೆ—ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಿವು.

ಈಗ ನಮ್ಮ ಗುರಿ—ನಗರದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಸ್ತರಣದಲ್ಲಿರುವ ಡಾಕ್ಟರ ಫ್ಲೈಮಿಂಗರವರ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಮಡದಿಯೂ ಬಂದು ಕಾದಿರಲು ಏಷಾರ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆ ಉರ ಹೋರಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ; ಇವರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗದ ಸಲುವಾಗಿ ಈಯೋಂದು ಕೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿ

ದ್ವಾರೆ. ಆ ತಾವು ಬಹು ದೂರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದೆಯೇ ನಗರ ಸಂಚಾರ ನನಗೆ ಬೇಕೆನಿಸಿತ್ತು. ಆ ದಾರಿಯ ಹಳೆಯ, ಹೊಸಮನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತ, ಸಾಲುಮರಗಳ ನೀರಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಡೆವು. ಹೆಂಬಗ್ರಿನ ವಿಸ್ತರಣಗಳೂ, ಬೀದಿಗಳೂ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿ ದುವು. ಅಲ್ಲಿದೆ ಈ ನಗರವು ಯುದ್ಧಫಾತದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡೆಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ನೋಟ ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದುವರಿದು ಡಾ. ಹೈ ಮಿಂಗ ರವರ ಕೊಟಡಿಗೆ ಬಂದಿವು. ಆದೊಂದು ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಿದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಹೊಸ ಶೈಲಿಯ, ಸರಳ ರೀತಿಯ ಮನೆ. ನಮಗಳಿಗೆ ಕೊಟಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೈ ಮಿಂಗರವರ ತರುಣ ಪಕ್ಕಿ ಕಾದಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ವಾಸಿಸುವುದು ಉರ ಹೊರಗೆ; ಆಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಬೆಳ್ಗಿನ, ಕುಳ್ಳಿಗಿನ ಶರೀರ, ಎಳಿತನ್ನದ ಸರಳ ಮುಖ. ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳು ತೀರಾ ಸಾದಾ ತೆರನವು. ನಮಗಳಿಗೆ ಜಾ ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಳು, ಬಿಸ್ಕಿಟು ತಂದಿಟ್ಟಳು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಜಮ್‌ನಾ ಚಿತ್ರಕಾರರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತೆವು. ಡಾಕ್ಟರವರ ಕಿರಿಯ ಕೋಣೆಯ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳ ರಾಶಿಯಿತ್ತು. ಎಷ್ಟು ಜಮ್‌ನಾ ಕಲಾವಿಷಯದವು. ಅವರು ಕೆಲವು ಜಮ್‌ನ ಆಧು ನಿಂತ ಚಿತ್ರಕಾರರ-ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಒಂದರೆಡು ಮುದ್ರಿತ ಗ್ರಂಥ ತೋರಿಸಿದರು. ಹೊರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಕೇತೀರೆ ಪಡೆಯದವರಾದರೂ, ತಮ್ಮ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಅಚ್ಚಿಹಾಕಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಂಡೆ. “ಇಂಥವು ಮಾರುತ್ತವೆಯೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ಅವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಿಹಾಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಮಾರಾಟದ ಕೆಲಸವೂ ಸುಲಭವಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾಶಕರು ಈ ಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳಿಂದ ದೂರಿತ ಲಾಭವನ್ನು ಇಡಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ” ಎಂದರು.

ಎಂಟು ಫೌಂಟಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ನಾವು ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಶುಕ್ಕರವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಡೆವು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಾಗತವಾಯಿತು. ಶುಕ್ಕರವರ ಪತಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನ ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಏಂ ಶುಕ್ಕರವರಿಗೆ ಅರುವತ್ತೀದಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿದ ವಯಸ್ಸು. ಇನ್ನೂ ಹಿಂದಿನ ಯಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸು ತೇಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಆಧುನಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಮನಸ್ಸು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರದೆಯೇ ಕುಳಿತಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿರೀಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗೆ ಅನೇಕ ವಾಚಿನ ಕಲಾ ಸಂಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿದವರು; ಚೀನ, ಟೆಚೆರ್, ಜಪಾನುಗಳ ಹಲವು ಪಿಂಗಾಳಿ, ತಾಮ್ರದ ವಾತ್ರೀಗಳು, ಚತುರಳು ಅವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ್ತೇವೆ. ನನಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಶಾಶಾಹಾರಿ ವದಾಧರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದರು. ನಡು ನಡುವೆ ವಿತ್ರಿಗಾಗಿ-ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಆಮೂಲ್ಯ ಮಧ್ಯ ವಾಸೀಯಗಳನ್ನು ಶುಕ್ಕರವರು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗಾಗಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸೇಬಿನ ರಸವೂ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು. ಮಾತು, ಉಟಿಗಳು ಸುಮಾರು ಮೂರು ಫೌಂಟಿಗಳ ಕಾಲದ ತನಕ ನಡೆದುವೆ. ಕೊನೆಗೆ ಆ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಇನ್‌ವೈಬ್ರ್ಯಾಂಥ್ರಾಕಾರರೂ ಬಂದು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ನಾಟಕಕಾರರು; ಹೆಂಬಗ್ರಾನ ಯಶಸ್ವಿ ಬರಹಗಾರರ ಲೊಬ್ಬರಂತೆ. ನಾವಿಷ್ಟು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ-ಆನೇಕಭರಿತವಾದ ಚಚ್ಚೆಗಳು ನಡೆದುವು. ಆಧುನಿಕ ಜರ್ಮನಿ, ಭಾರತಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಚಚ್ಚೆತವಾದುವು. ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಜೆನಾಗ್ರಾಗಿ ಮನನವಾಡಿದ ವಿಸೇಸಾ ಶುಕ್ಕರವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಬರಿದೆ ಮಾತಿಗಾಗಿ ಮಾತು, ವಾದಕಾಗಿ ವಾದಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವ ಅವರದ್ದಲ್ಲ. ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸದಂಥ ಒಣಮಾತುಗಳಿಲ್ಲ. ಮಿದುವಾಗಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಜೀವನದ ನಡುಗಾಲದ ಆಸುಭವ, ಚಿಂತನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದುವು. ನನ್ನ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತಹ ನಿಜಾರ ವಿನಿಮಯನನ್ನು ನಾನು ಒಹು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಸು ವಿವರವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

* * * * *

ಹೆಂಬಗ್ರಾನ ನಗರದ ಈಗಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಜಾರಣಾತ್ಮಕ ಬಂದಿತು. ವೇದಲು ಒಂದು ವಿಲಿಯ ಜನಬಾಹುಳ್ಳಿಪುಳ್ಳ ಈ ನಗರ ಇಂದು ವರಡಿನವರೆ ವಿಲಿಯ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಬಲ್ರಾನ್ ನಗರ ರಸ್ಯ ಮತ್ತು ವಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವಶವಾದ ಬಳಿಕ, ರಸ್ಯದ ಭಾಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರನೇಕರು ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಯಂದ್ರಧನ್ ಹಾನಿ

ಯಂತ ನಿರಾಶ್ರಿತರಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಜರ್ಮನ್‌ನಾ ಕುಟುಂಬಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೆಲಸಿದುವು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು ಪಶ್ಚಿಮ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲೇ ಹೆಂಬ ಗಾರ್ ಅತಿ ಹಿರಿಯ ನಗರವಾಗಿದೆ. “ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಯಾದ್ದು ದ ಫಾಸಿ ಕಾಣಿ ಸುತ್ತಲಿಲ್ಲ; ಹೇಗೆ ನೀವಿದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿರುಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರಿ?” ಎಂದು ನಾನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶುಕ್ಕರವರು “ನಮ್ಮ ಉದ್ದುಮೆ ಶೀಲತೆಯಿಂದ; ಅಮೇರಿ ಕಳ ಧನಸಹಾಯದಿಂದ” ಎಂದರು. ಅಮೇರಿಕ ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಈ ಜರ್ಮನ್ ನರನ್ನ ಒಲಿಸಲು ಎಷ್ಟು ಹಣ ಚೆಲ್ಲಿದೆಯೆನ್ನು ವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಲವಾರು ಹತೋಟಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನವರು ಹೇಳಿಸದೆಯೆಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಅವರ ನಾಡನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಅಮೇರಿಕನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಕೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮರಿಯುವಂತಹ ಅಸಮಾಧಾನ ಆದಲ್ಲಿ. ಈ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಜರ್ಮನಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಹಂಚಿದುದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಯಾದ್ದು ಮುಗಿದ ಆರೇಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಚೇತನಗೊಂಡಿವೆ. ನಾನು ಹೆಂಬಗ್ರಿನಿಂದ ಹಾಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ನೂರಿ ಸ್ಕೂರು ಮ್ಯಾಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮನೆಮರಗಳಲ್ಲಿ, ಹಳತು ಒಂದಾದರೆ ಹೊಸತು ಎಂಟು. ಅವರ ಮನೆಗಳು ಮಂಗಳಾರು ಹಂಚಿಸಿದ್ದು; ಹೀಗಾಗಿ ಹೊಸ ಮನೆಯ ಮಾಡುಗಳು ಹೊಸ ಮಡಿಕೆ ಬಣ್ಣ ತಾಳಿರಂಪುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ‘ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?’ ಎಂಬ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶುಕ್ಕರವರ ಉತ್ತರ “ನಮ್ಮ ಉದ್ದುಮೆ ಶೀಲತೆ” ಎಂದು. ಇದು ಸಿಜ, ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮರುದಿನವೇ ತಿರುಗಿ ನೆಲ ಜೊಕ್ಕುಮಾಡಿದರು; ಮುರಿದ ಕಟ್ಟಿಡಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತರು; ಹೊಸ ಕಟ್ಟಿಡ ಕಟ್ಟಿಡರು. ದಿನಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಂಬತ್ತರಿಂದ ಹತ್ತು ಫಂಟಿಯ ತನಕ ಅವರು ಇಂದಿಗೂ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ. ಪೂರ್ವ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನೆಲಸಿದ್ದಂಥ, ಯಾದ್ದು ದಿಂದ ನಾತಗೊಂಡ ಅನೇಕ ಕಾಖಾನೆಗಳ ಒಡೆಯರು, ಇವತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ-ಮೂಲ ಕಾಖಾನೆಗಳ ಕಸವು ಸಹ ಅವರ ಕ್ಕಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅಡಗಿರಿಸಿದ ಯಂತ್ರಗಳ ನಕ್ಕಿಗಳಿಂದ, ತಿರುಗಿ ಯಂತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ-ನೊಡಲಿನ ಬಿರುಸು, ಪ್ರೇರೋಟಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಉದ್ದುಮೆ

ನಳನ್ನ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮಗೂ ಅನೇಕರು ಎಷ್ಟು ಅಂತರ! ನಮಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೇರಾದ ಹಾನಿಯಾಗಿಲ್ಲ; ಅನಂತದರೆ ಆವಕಾಶದಿಂದ ನಾವು ಸೇಕದ ಗಂರಷ್ಟು ಉದ್ದೇಶ ಬೆಳೆಯಿಸಿ ದ್ವೀಪೆಯೇ—ಎಂಬುದೂ ಅನುಮಾನ.

ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ಮಾತು—ಒಡೆದ ಜರ್ಮನಿ, ಕರ್ಮಾನಿಸಿವಿನ ವಿಚಾರ ಹರಿಯಿತು. ನೇರಾಗಿ ಅದರ ಸವಿಯನ್ನುಂಡ ಡಾ. ಕುಕ್ಕರವರ ಮುಖ ವ್ಯಧಿಗೊಂಡಿತು. “ನಿಮಗೆ ನಮ್ಮ ಪಾಡು ತಿಳಿಯದು; ಭಯ ತಿಳಿಯದು; ನಮ್ಮ ಉರಿನ ೩೦ ಮ್ಯಾಲು ದೂರದೊಳಗೆನೇ ರಸ್ಯದ ಗಡಿಯಿದೆ. ನನ್ನ ಹೃದಯವೇ ಬರ್ಲಿನಿನಲ್ಲಿದೆ” ಎಂದರು. ನಾನು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾದ ಯಾವ ಸೌಭ್ಯನೂ ಕರ್ಮಾನಿಸಿವಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅದರವುಳ್ಳನನಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಉಕ್ಕನ ತೆರೆಯೊಳಗೆ ಏನೇನು ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಮೃತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪಾಡೇನು—ಎಂದು ಈ ಜರ್ಮನರು ಬಳ್ಳರು. ಅಮೇರಿಕದ ಮೇಲೆ ಮನುತೆ ಯುಳ್ಳವರಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ, ರಸ್ಯದ ನೇರಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರರು.

ನಮ್ಮ ಮಾತು ಯಾದಾಧಿನಂತರದ ಕೆಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರು ಅನೇಕ ಬಗೆ ಯಿಂದ ವ್ಯಧಿಯನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡರು. ಮುಖ್ಯತಃ ಅದು ಜನತೆಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ.

“ನೋಡಿ—ಮೊದಲು ಜರ್ಮನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂಬುದು ಮಧ್ಯಮ ಚರ್ಚದವರ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತೀರ ಬಡವರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆತ ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿರುತ್ತಾ ಈ ಮಧ್ಯಮ ಚರ್ಚ. ಯುದ್ಧ ಕಳೆದು, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅಮೇರಿಕದ ಭಂಡವಳಿಗಾರಿಕೆಯು ಎಂದು ಬಂದು ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೂಡಿತೋ—ಅಮೇಲಿನ ಪಾಡು ಬೇರೆಯೇ. ಕಳ್ಳಿಸಂತೆಯಿಂದಬಂದು ರಾತ್ರಿ, ಬೆಳಗನಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಟಾಧಿಪತಿಗಳಾದವರು ಉಂಟಾದರು. ಹಿಂದೆ ನಾವು ಕನಸಿ ಸಲಹ್ಲಿ ಎಣಿಸಿರದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವತ್ತು ಹೆಂಬರ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಚೊಟ್ಟಿಗಳಿದ್ದಾವೆ. ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಹಂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಬ್ಬಿದವರು. ಇವರ ದೇಸೆಯಿಂದ-ನಿಲಾಸ, ಅನೀತಿ, ಡಾಂಭಿಕತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾರಿಯರ ಸ್ನೇಹಿಕ ಭಾವನೆ ಸದಿಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲೇ—ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ರಸ್ಯನರ

ಅಫಾತವಾದಲ್ಲಿ, ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು; ಮಾನಭೇಂಗಕ್ಕೇಡಾದರು. ಯುದ್ಧನಂತರದ ಆಕ್ರಮಣವೂ ಅಂಥದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಈಗ— ಈ ಹೊಸಬೆಂಡಿಗಿನ ಮುಂದೆ, ವಿಲಾಸ ಅನೀತಿಗಳು ಬೆರತು ಆಕರ್ಷಣ ವಸ್ತುವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಮಹಿಳೆಯರೆಂದೂ ಸುಲಭ ನೀತಿಯವರಾಗಿರೆ ರಿಳ್ಳಿ. ನಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭದ್ರತೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಚಿಂತೆಗೀಡಾಗಿದೆ” ಎಂದರು. ಅನ್ನವಾಗ ಪರಿಜಯದ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬಂದುವು. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಗಂಡು ಮಗ; ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು. ಈ ಮಗಳು ಸ್ವೀಡನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಗನು ಖಾರಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಳಿದ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವರಡೂ ದಾಂಪತ್ಯಗಳೂ ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಮೇಯ ಬಂದಿದೆ. ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಇವು—“ಹುಡಂಗಿಗೆ ತಾಯಿಯಾಗುವ ಆಸೆ, ಮಕ್ಕಳಾಗೆಬಾರದೆಂದು ಅವಳ ಗಂಡನ ಹಟ್ಟ. ಹೀಗಾಗಿ ಮದುವೆಯೇಡೆದು ಆಕೆ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.”

“ಮದುವೆಯಾದ ಅವಳ ಅಣ್ಣನ ಪಾಡು ಇನ್ನೊಂದು, ಅವನ ಹೆಂಡ ತಿಯೂ ಅವನೂ ಕೂಡಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ತೃಪ್ತಿ ಜೀವನ ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಹೆಂಡತಿಯಾದವನಳು—ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸೋಗಸುಗಾರನ ಸ್ವೀಹಕ್ಕೆ ಖಲಿಯಾದಳು... ವೋದಲಿನವನನ್ನು ಬಿಡುವ ಯೋಜನೆಮಾಡಿದಳು... ಇದನ್ನೇಲ್ಲಿ ಎಣಿಸುವಾಗ ನಿಮ್ಮ ನಾಡಿನ ದಾಂಪತ್ಯ ವಿಧಾನವೇ ಲೇಸೆಂದು ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀತಿ, ಹೊಣೆಗಳು ಬೆಳೆಯದ ಸಂಸಾರ ಇದ್ದರೇನು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು?” ಎಂದರು ಒಬ್ಬರು. “ನಮ್ಮುದು ಇನ್ನೊಂದು ತೆರಿ; ಗಂಡಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಬೆರಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋದರೆ, ಯಾವಜ್ಞೀವ ಸೆರೆಯಂತೆಯೇ ಬದುಕಬೇಕು” ಎಂದೆ ನಾನು. “ಆದೂ ಆಹುದು” ಎಂದರು ಶುಷ್ಣರವರು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಾತಿನ ವಿಷಯವು ಚಲಜ್ಞತ್ವ, ನಾಟಕಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯತು. “ನಮ್ಮುಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟಕದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಥಿಯೇಟಿರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪ್ರೇಂಡ್, ಇಟಾಲಿಯನ್ ನಾಟಕಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಒಹು ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದುವು. ಚಲಜ್ಞತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಜರ್ಮನಿ ಬಹು ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಇವಕ್ಕು ಅಸಹ್ಯ, ಅಸಭ್ಯ ಅಮೇರಿಕನ್ ಚಿತ್ರಗಳೇ ನಮಗೆ ಆದಕ್ಷಯವಾಗಿವೆ. ನಾನಂತು ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳ

ಯಾವ ಜನರ್ನಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಂದ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳು ಬೇಕಾದರೆ—ಇಟಿಲಿ ಮತ್ತು ಫಾಸ್ಟಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು” ಎಂದರು ಡಾ. ಫ್ಲೆನಿಂಗರವರು. ಡಾ. ಫ್ಲೆನಿಂಗರವರು ಫಾಸ್ಟಿನ ಕಲೆಗಳ ಭಕ್ತರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯುರೋಪಿನ ಕಲಾ ವಿದರಿಗೆ ಪೇರಿಸಾ ನಗರವೆಂಬುದು ಮತ್ತು ನಗರವೇ.

ಫಾಸ್ಟಿನ ಮಾತು ಬರುತ್ತಲೆ ಫ್ಲೆನಿಂಗರವರು—ಪ್ರೈಂಚ್ ವಸಾಹತು ಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅವರೆಂದರು “ನಾನು ಅನೇಕ ಪ್ರೈಂಚ್ ಬರಹಗಾರರು, ಕಲಾವಿದರು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರುಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರೊಬ್ಬರೂ ಈ ವಿದೇಶೀಯ ವಸಾಹತುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸರಕಾರದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಪ್ರೈಂಚ್ ವಿದೇಶಾಂಗ ಸೀತಿಗೂ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲ” ಎಂದರು.

ಅವುಕ್ಕೆ ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಪಾಂಡುಚೇರಿಯ ವಿಚಾರವೂ ಬಂದಿತು. “ಇವು ಸಣ್ಣ ತುಳುಕನ್ನಿರಸಿಕೊಂಡು ಫಾಸ್ಟಿನಿಗೆ ಏನು ಲಾಭ?” ಎಂದೆ. ಆಗೊಬ್ಬರು “ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದು—ಮೂರು ಬಲವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪಾಂಡುಚೇರಿಯು ಭಾರತಕ್ಕ ಸೇರದಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಪ್ರೈಂಚ್ ಮಧ್ಯವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ತಂಡ; ಮತ್ತೊಂದು ಯುದ್ಧದ ಇಲಾಖೆ; ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅರವಿಂದಾಶ್ರಮ” ಎಂದರು. ದೂರದ ಹೆಂಬಗಾರ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಆಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ನನಗೆ ವಿಸ್ತೃಯವಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಸೆರಗು ಭಾರತದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಿಧಿತು. ಶುಕ್ಕರವರು ತಾನು ಕಂಡ ಭಾರತವನ್ನೂ, ಮೆಚ್ಚಿದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಬ ಹೊಗಿಧಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕಸಬುದಾರಿಗೆ, ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಯ್ಯಾಯವಿರಿಗೆ ಕಲಾಭಿರುಚಿ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಹೊಗಿ, ಥಟ್ಟನೆ ಒಳಗೆ ಹೊದರು. ತಮಗೆ ಯಾರೋ ಮಿಶ್ರರು ಕೊಟ್ಟ ಎರಡು ಬನಾರಸ್ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ತಂಡು ಮಿಸೆಸ್ ಫ್ಲೆನಿಂಗರವರ ಕ್ಯಾಟ್‌ಲ್ಯಾರಿಸಿದರು. ಅದರ ಜೆಲುವು, ಬಟ್ಟೆಯ ಸೋಗಸು, ಅಂಡು, ಮ್ಯಾಗಳ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ಎಳಿ ನಯಸ್ಸಿನ ಆಕೆ ಕಂಡು ತಾಳಿದ ಆಸೆ, ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಅಷ್ಟಿವ್ವಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಈಚೆಗಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ಸೀರೆಗಳ ಶಯಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಡೆದ ಕ್ರಾಂತಿ ನಿಶೇಷವಾದುದೇ. ಅನೇಕ ವಿಚತ್ರ, ವಿಕಾರ ಸೀರೆ, ಅಂಡು, ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುವೆನಾದರೂ—ನಮ್ಮ

ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿರುವ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ರೇತ್ತೆ ಸೀರೆಗಳಲ್ಲಿ — ನೊಡೆ ಲೀಂಡೂ ಕಾಣಿಸಿದ ಸೌಮ್ಯವಣಿಗಳ ಲಲಿತ ಮೇಳೆಗಳನ್ನು, ಸೋಗಸಿನ ಅಂಚು ಸೇರಗುಗಳನ್ನು ಸಹ ಒಂದು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನವ್ಯ ಮಾತಿನ ಸರಣಿಯ ವಿಷಯದಿಂದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹಾರುತ್ತೆ ಲೇಇ ಇತ್ತು; ನನಗೆ ಕಾಲ ಸರಿದುದೇ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಘಂಟೆ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕೂ ಸಮಿಂಬಿ ಸಿತು. ನಾನು ಶುಕ್ಕಾರವರ ಆವೃಜಯನ್ನು ಕೊಂಡೆ. ಆವರ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ವಂದನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಹೊರಟೆ. ಹೊರಡತ್ತ—ಶುಕ್ಕಾರವರು “ನಾಳೆ ಫೈಂಗಾರವರಿಗೆ ಬಿಡುವಾಗದು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಸಹಾಯಕಾಗಿ ಒಡಗಲು ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳತ್ತೇನೆ. ಆತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಂ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಡಲದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಆವ ನನ್ನ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಭೇಟಿಯಾಗುವಿರಂತೆ” ಎಂದರು. ಆವರಿಗೆ ವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ನಾನು ಹೊರಬಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಹೊಟೀಲನ್ನು ಸೇರುವಾಗ ಹದಿನೆರಡು ಘಂಟೆ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯುರೋಪಿನ ಹೊಟೀಲುಗಳು ಒಂದು ಘಂಟೆಯ ತನಕವೂ ತೆರೆದಿರುತ್ತವೆ.

ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದುವ ಕೆಲಸ ನನಗೆ. ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಹೊಟೀಲನ ಸಮಿಂಬಿದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಅಂಗಡಿಗಳ ದೇಶಾವೇ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ (Show room) ಯಂತ್ರ ಸಲಕರಣಗಳಿಂದ್ದುವು. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನೇರಿಂತ್ತು ಸರಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಮುಂಚೆಯೇ, ಜಮ್‌ನಾ ಯಂತ್ರೇದ್ದು ಮುದ ಇರಿಕ್ಕುವೀಂದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಯುಥ್ ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ—ಆವರು ಹೇಗೆ ಯಂತ್ರನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆಂದು ಆದು ಹೇಳುತ್ತು. ನಾನು ಹೆಂಬಗ್ಗೆನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಂಡ ಅಂಗಡಿಗಳನೇಕವು ಆ ಸಹಾಯನೇ ತಿರುಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುವು.

ನನಗೆ ಜಮ್‌ನಿಗೆ ಹೊದಾಗ ಒಂದು ಕೆಮೆರಾ ಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ—ಅಲ್ಲಿನ ವಾಟಿಜ್ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗಾ ಶುಕ್ಕಾ (ಎಲಿಸಬೇತ್ ಶುಕ್ಕಾರವರ ಮಗ)ರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೊಡನೆಯೇ, ಈ ಆಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಕೆಲವು ಯಂತ್ರೇದ್ದು ಮಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಒಂದು ಕೆಮೆರಾ ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದಿರು. ಕೆಮೆರಾ ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ “ಜ್ಯೇಸ್ ಐಕಾನ್”ದ

ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೆಮರಾ ಕೊಂಡಾದ ಬರಿಕ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು “ಆನಾಲ್ಪ್ರೋ
ಮಯರ್” ಎಂಬ ಒಂದು ರಸ್ತೆನ ಕಂಪನಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ನಾನು—
ಕೆಲವೊಂದು ಯಂತ್ರೇಚರಣದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದೆ; ಅವರು
ವಿರಾಮವಾಗಿ ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡುವುದಾಗಿ
ಭರವಸೆಯನ್ನಿತ್ತರು. ಈ ಭರವಸೆಯು ಹಾತ್ರ, ಬರಿಯ ಭರವಸೆಯಾಗಿಯೇ
ಉಳಿಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಉದ್ದೇಶ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಮಾಹಿತಿ ವಶ,
ಗಳು ಬಂದಂತೆ ಅವರಿಂದ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಡಾ ಶುಕ್ರಾರವರನ್ನು ಬರಿದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರ
ದೆಂದು ಬೀಳ್ಳಿಕ್ಕಿಟ್ಟಿ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ವೇದಲು, ಅವರು ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ
ವಿರಾಮವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು
ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೇಲಿಗೆ ಮರಳಿದೆ. ಸಂಚೆ ಮಾರು ತಾಸಿಗೆ, ನನಗೆ
ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮೃಗಾಲಯವಾದ “ಹೆಗನ್‌ಬೇಕ್‌ ಜೂ” ವಿನ ನೆನಪಾ
ಯಿತು. ಹೆಗನ್‌ಬೇಕ್ ಎಂಬವ ಆಧುನಿಕ ಮೃಗಾಲಯ ಸಾಫ್ಟ್‌ಪ್ರಿಸಿದವರಲ್ಲಿ
ಮೊದಲಿಗೆ. ಅವನ ಸಂತಕಿಯವರು ಈಗಲೂ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೆಂಬ
ಗ್ರಾನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಳಿದ ಯುದ್ಧದ ತನಕ—ಅವರು
ಪ್ರವಂಚದ ಸರ್ಕಾರು ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಿತ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ
ವ್ಯಾಳಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹೆಸರಿನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಟ್ರಾಮು ಹತ್ತಿ
ಹೊರಟೆ. ನಗರದ ತೀರ ಹೊರಗಡೆ ಈ ಮೃಗೋದ್ಯಾನವಿತ್ತು. ಕೆಮರಾ
ಕ್ಯಾರ್ಯಾಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿ ಏರಿದು ಮಾರು ತಾಸುಗಳ ಕಾಲ ಅಲೆಡಾಡಿದೆ.
ವ್ಯಾಳಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಿಬ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಆವರಣವನ್ನು,
ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ತೊಡಗಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನು—
ಹೆಗನ್‌ಬೇಕ್. ಅವನ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಇಂದು ಅಮೇರಿಕ, ಫಾರಸ್,
ಬ್ರಿಟನ್ ದೇಶಗಳವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೃಗಾಲಯ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ನಷ್ಟಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹೆಗನ್‌
ಬೇಕ್ ನ ಮೆನ್‌ಕ್ಯಾಲ್, ಯುದ್ಧ ತೊಡಗುತ್ತಲೇ, ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಳಿಗಳನೇ ಕೆ
ವನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಸ್ವೀಡನಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರದವರು ಆದನ್ನು ವಶ
ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಬರಿದಾದ ಈ ಮೃಗಾಲಯವನ್ನು
ಶಿರುಗಿ ಉಚ್ಚತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ತೊಡಗಿದೆಯಷ್ಟು. ಈಗಿರುವ ವ್ಯಾಳ

ಗಳು ಮೊದಲಿನಷ್ಟಿಲ್ಲವಾದರೂ—ಸಾಕಷ್ಟು ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಬ್ರಾ, ಕಪಿ, ಸಿಂಹ, ಕಾಡಾದು ಮೊದಲಾದುವರ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಆವರಣ, ಗುಹೆ, ಗುಡ್ಡೆಗಳಂತಹ ಹಿನ್ನಲೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿದ ಒಂದೆ ರದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನಿಷ್ಟೇ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಜಲಚರಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ—ಸೀಲ್‌, ವಾಲ್‌ಸ್, ಕಡೆಲು ದನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ತಂದು ಸಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಸದಾ ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುತ್ತೆ, ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಯುವಂಥ ಲೀಲೆ ಆಕಷಣೆಕವಾಗಿವೆ. ಸೀಲು ಗಳಂತು-ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಬೇಡಿಬರುವ ಸ್ವಭಾವದವು. ನಾನು ಹೋದ ದಿನ ಸಂಜೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಸರ್ಕಾಸ್‌ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ—ಸೀಲುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಆಟಗಳನ್ನು ಆಡಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಸೀಲಿಗೆ ಹಿಂಗಾಲು, ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಬದಲು ತೊಳಿಯಂತಿರುವ ಪ್ರಕೃಗಳಿವೆ; ಹಿಂದೆ ದಪ್ಪನಾದ ಬಾಲ! ಅದು ನೇಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಬರುವಂಥ ನೋಟ ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಕಟವಿನೋದ. ಅವುಗಳ ಮೂತಿಗಳ ಮೇಲೆ, ಸೀಸೆ, ಚೆಂಡು, ಬಿಡಿಸಿದ ಕೊಡೆ—ಏನನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರು, ಅವನ್ನು ತೋಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಅವು ಆಚೀಚೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸದೆಯೇ ಏಳಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಇಳಿಯುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವ್ಯು ವಿಸ್ಯುಯಪೂರಿತ ನಗುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೃಗಾಲಯದಲ್ಲಿ—ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಸಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಮೂಲಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೋಟಕ್ಕೆ ಅವು ನಿಜವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆಚೀಚೆ ಸಸ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯೂ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ಖಡ್ಗಮೃಗ, ಬೆಳ್ಳಂಟಾಸುರನಾ, ಡಿನಾಸುರನಾಗಳ ಆಗಾಢ ಗಾತ್ರ, ರೂಪಗಳು, ಆಗಿರುವ ಮೃಗಗಳ ಕುಂಡಿತ ಶರೀರಗಳೊಡನೆ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೃಗಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಗರಕ್ಕೆ ಮರಿಂದೆ. ಅಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ, ರೈಲ್ವೇ ಸಿಲ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತನ್ನು ಕಳೆದೆ. ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯ ಎಂಟು ಘಣಂಟಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರ ಶುಕ್ಕರವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆ. ಹೊಸ ಮನೆ; ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ ಮಹಡಿಯ ಮನೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನ ವಿಭಾಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರವರ ನಸತಿಯಿತ್ತು. ನಾನು ಹೋದಾಗ ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಇದ್ದರು. ದಿವಾನಭಾನೆಯಂತೆ ಸುಸಚ್ಚಿತವಾದ ಒಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ

ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆವು. ಆಚ್ಚೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಗ್ರಂಥಗಳು ಉರುಳಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವರು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಉಪಾಹಾರ ತಂದಿರಿಸಿದರು. “ನಾನು ಒಂದಷ್ಟು ಬಿಯಲ್ ಸೇವಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಆಕ್ಕೆ ಏವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ” ಎಂದರು. “ಆಗಲಿ”-ಎಂದೆ.

ಡಾಕ್ಟರವರೊಡನೆ-ಆ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ತೆರಿಗೆಗಳ ವಿಜಾರ ಮಾತನಾಡಿದೆ; ಕೆಲಸ ವಿಶ್ಲಾಂತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದೆ. ಅವರೆಂದು ದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಷ್ಟೇಚ್ ತ್ರೇನೆ. “ನೋಡಿ-ನಮಗೆ ವಿರಾಮ ಕಡಿಮೆ; ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟು ಫ್ಯಂಟೀಗೆ ಹೋದರೆ ನಾವು ಮರಳುವಾಗ ಸಂಜೆಯ ಆರು ಫ್ಯಂಟೀಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಲ್ಲಿಂದ ಉಟ ಮುಗಸಿ, ಮಿತ್ರರಾದವರು ಕಲೆಯುವುದು, ತಿರುಗಾಡುವುದು ನಮ್ಮವಾಡಿಕೆ. ರಾತ್ರಿ, ಒಂದು ಫ್ಯಂಟೀಯ ತನಕವೂ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾತುಕತೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

“ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ?”

“ಚಳಿಗಾಲ, ಸೆಕೆಗಾಲವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ತೆರಿಗೆಯ ವಿಜಾರ ಕೇಳುತ್ತೀರಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ತೆರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ನಾನೀಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ 1300ರ ಮಾಕ್ಸ್ (1500ರೂಪಾಯಿ) ಪಡೆಯುವ ನೋಕರ; ಅದರ ಸೇಕಡಾ 40ರಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ಅದಿಲ್ಲದೆ ದೇಶವೂ ನಡೆಯಲಾರದು” ಎಂದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಾಶ್ವಾಶ್ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ತಪ್ಪಿ ಸುವ ಕದಿಮರು ಕೆಲವರಿರಬಹುದಾದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯರು ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಕಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವದವರಲ್ಲಿ.

ಡಾಕ್ಟರವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ವಾಸ್ತು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತ್ತಳೆ. ಆ ವಿಷಯವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೌವಾರ್ಕ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿ ಬಂದ ಅವರ ತಾಯಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಆ ವಿಷಯ ವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದಳು. ಹೀಗಾಗಿ-ಕಿರಾಸ್-ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ದೀಘ್-ಚಚ್ರ್ ನಡೆಯಿಸಿದರು; ಸ್ಥಳ, ದೂರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಭಾರತದ ಸ್ಕ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಳಿಲ್ಲಿನ ದೂರಗಳನ್ನೂ ಸಂಚಾರದ ವಿಧಾನ ವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡರು.

ಅವರ ಸ್ತ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯವು-ತತ್ವಜ್ಞಾನ. ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ವನ್ನು ಅವರು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ‘ಅನುಭಾವಿಕತೆ’ಯ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಡಾ ಚೆಂಪಾಲ್ ಎಂಬ

ನರು ಬರೆದೊಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಸರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಆಧುನಿಕ ಸಾಧುಸಂತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನೆಷ್ಟುಡನೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೇಳಿದರು. ಅರವಿಂದರು, ರಮುಣಮಹಿಸ್ ಗಳು, ಮೈಹರಾ ಬಾಬ—ಇವರೆಲ್ಲರುಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾತುಗಳು ಬಂದುವು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಧುಗಳನ್ನು ಕಂಡ, ಅವರನ್ನು ಶುರಿತು ಕೇಳಿದ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಚೋಪ್ತಾರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. “ನನಗೆ ಧರ್ಮ, ಮತ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಮಾನಸಿಕ ವಾಂದಿತ್ಯಗಳಿನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಬಿರಿದಾರಿ. ಅನೇ ಮಾತನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ನಮ್ಮದೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಆದುವ ಅಂಥ ಮಾತಿಗೂ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾನಾಗಿ ಕೆಲವರು ಆಧುನಿಕ ಸಾಧುಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯೇ-ಎಂದರೆ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗಿದೆ” ಎನ್ನಬೇಕಾಯಿತು ನಾನು. ಆನಂತರ ನಾನು ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಆಗಿಹೋವ ಸಾಧಕರೂ, ಅನುಭಾವಿಗಳೂ, ಭಕ್ತರೂ ಏಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದು, ಆದರೆ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮ ಹಂಸರ ವಿಚಾರನಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ನನಗೆ ಅನುಭಾವಿಗಳಾಗಿ ಕಂಡ ಸಾಧು ವಸ್ತ್ವಾನಿಯವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ತಿಳಿದ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಷಯ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಹೃದಯ ಮನಸ್ಸು ಕಾಯಿಗಳು ಏಕತ್ರಗೊಳ್ಳಿದ “ಧರ್ಮ” ಧರ್ಮವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವರೂ ಪುಸ್ತಿಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಶಾಲಿರಿಸಿದ ತರುಣರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ನೊಂದಿತ್ತು. ಅದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ-ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೇವಲ ಲೋಕಿಕ ವಾದವು ಒಗ್ಗಿದಂಥ ಅನೇಕ ನೇರಾವಿಗಳೂ, ಸತ್ಯಶಿಳೋಧಕರೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿದಾರಿ. ಅವರು ಒಂದೊಂದು ಮತಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿರದೆ, ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಧರ್ಮಚಿಜ್ಞಾಸುಗಳಾಗಿದ್ದಾರಿ. “ಸತ್ಯ”ಯಾವೆಡೆಯಿಂದ ಬಂದರೂ ಸ್ವೀಕರಣೆ, ತಿಳಿಯುವ ಹಂಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರಿ. ಡಾ. ಶುಕ್ರರವರ ನಿಸ್ಪತ, ಸರಳ ಮನಸ್ಸು ಈ ತೆರನಾಡುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರೆಂದನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಪರಿಚಯವಾದರೂ ತೀರ ಆತ್ಮೀಯ ಮಾತುಕಡೆಗಳಿಗೆ ಅವ ಕಾಶವಾಗಿತ್ತು.

ನಾನು ಆಗಾಗೆ ಗಡಿಯಾರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ‘ಅವಸರವೇನು!’ ಎಂದು

ಅವರು ತಡೆದು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ರಾತ್ರಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ಫ್ರಂಟೀಯಾಗಿತ್ತು. ಉರಲ್ಲಿ ಸಂಜೀಗೇ ಗೂಡು ಸೇರುವ ಹಕ್ಕಿನಾನಾದುದೆರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೆ ಚೆಡಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ತುಸು ದೂರ ನಡೆದು ಬಂದು, ಟೀಕ್ಕಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರು. ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ಬಂದು ಭೇಟಿಯಾಗುವೆನೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬಂದಾರು, ಬರಬೇಕು—ಎಂಬ ಆಸೆ ನನಗೆ. ಯುರೋಪಿನ ಅನೇಕ ಸಗರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಿರಿದಾದರೂ, ಅವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಗೌರವ ಕಿರಿದಳ್ಳಿ.

ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಫ್ರಂಟೀಗೆ ನಾನು ಹೆಂಬಗಾರ ಸಗರ ಬಿಟ್ಟು, ಹಾಲೆಂಡಿನ ಲೈಡನ್ ಸಗರವನ್ನು ಸೇರುವನನ್ನು. ಆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತೀರ ವಿರಾಮವಿತ್ತು. ಹೊಟೀಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದೆ; ತೀರ ಸಮಾಪದ ಕಾಲುವೆಯ ಜಲಾಶಯವೊಂದರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ..... ಆಚೇಜೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನಾಡಿಸುವ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ತಾಯಂದಿರಿದ್ದರು; ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಿದ್ದರು. ಕಣ್ಣೆದುರಿನ ನೀಲ ಜಲದಲ್ಲಿ, ಬಿಳ ಹಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಓಡಾಡುವ ಹಲವು ಯಾಚ್ (yacht)ಗಳಿದ್ದವು. ದೂರದ ಬಾನಂಚು ಮರಿಡಿಗಳ ಹಸುರಿಂದ, ದೂರದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ರೇಖೆಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು.

ತಾಸೆರಡು ತಾಸು ಮೆಲುಕಾಡುತ್ತೆ—ತುಸು ದೂರ ನಡೆದು, ಆ ಕಾಲುವೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಹೊಸತಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಸೇತುವೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿನಿಂತೆ. ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಎನ್ನೇ ಧ್ವನಿಯಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕುರು ಜೆಟ್ ವಿಮಾನಗಳು ಹೊಗೆಯ ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಾನಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬರಿದು ವಾಯವಾದುದು ಶಂಡಿತು. ‘ಒಂದು ಯಾದ್ದು ಕಳೆಯಿತು... ಮುಂದಿನ ಯಾದ್ದು ದಾಮೂರಿಲು ದಟ್ಟಣಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ’ ಎಂದನಿಸಿತು. ತರುಗೊಮ್ಮೆ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಸುಳಿದು, ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಮರಿಂದೆ. ವೇಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ರೈಲು ನಿಲಾಣವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಹಾಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಗಾಡಿಯೊಂದು ಬಂದೀಕೆಡನೆಯೇ ಹೋಗಿ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತೆ. ಬಂಡಿ ಹೊರಡುವ ವೇಳಿಗೆ—ಒಬ್ಬಿಂದಿಯರು ಕಾಣಿಸಿದ್ದರು. ನಂದಿಸಿದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮಾಬ್ಜ ಪರಿಚಿತೆಯನ್ನು ದಕ್ಕಿಣ ಅಫ್ರಿಕ್ಕಾ ಕಳುಹಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಪ್ರತಿವಂದನೆ

— ೧೫ —

ಸಲ್ಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನನ್ನ ವಿಳಾಸವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟೀ. ಬಂಡಿ ಹೊರಟಿತು. ಆವರ ಹೇಸರು ‘ಕುಲಕಣ್ಣ ವಂಡಿತ’ ಎಂದು ಒದಿಕೊಂಡೆ. ಉರಿಗೆ ಮರಳಿದಾಗ ಅವರಿಂದ ಪತ್ರ ಬಂಡಿತ್ತು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದವರವರು. ಹೆಂಬಗಿರ್ಣಣಿ ಈಗ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಹೊರಟಿತು. ಜರ್ಮನಿಯ ಬಯಲು ಭೂಮಿಯ ತಗ್ಗು ತೆವರುಗಳನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ದಾಟುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸರಿಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಲಾಲ್ ಕೃಷ್ಣ ಗೊಂಡ ನೆಲ, ನಟ್ಟ ಕಾಡು, ಚೊಕ್ಕಿಟಿವಾದ ಹಳ್ಳಿಯ ಮನೆಗಳು, ಕೆಲವೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನೇ ಜಲಿಕಲ್ಲಾ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದುವು; ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುವು. ತುಸು ಮುಂದುವರಿದ ಬಳಿಕ ಒಬ್ಬ ಯುನ್ನೆಟೀಡ್ ತರುಣ ನಮ್ಮ ಕೊರಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತ. ಸಿಗೆ ರೀಟ್ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗಿಂತ ಅವನು ಸಿಸ್ಟೇಮು. ಇನ್ನೊಂದು ನಿಲ್ಲಾಣಿದಲ್ಲಿ ಹಾಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಒಬ್ಬ ತರುಣೆಯೂ, ಒಬ್ಬ ಖಾಯಸ್ಥ ಸ್ಟ್ರೀಯೂ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಆ ತರುಣ, ರಚಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ಯೋಧ್ಜನಾಗಿದ್ದು. ನಿರಗೆಳವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದು. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಯಣವು ಮಾತು, ವಿನೋದ, ಸಿಗರೀಟ್‌ನ ಹೋಗೆ, ವೆನ್ನರವಿಂಟು— ಇವುಗಳ ಸಿಹಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಗಡಿ ಬರುವ ಮುಂಚೆಯೇ— ಜರ್ಮನಿಯ ಸುಂಕದವರೂ, ಪಾಸುಪ್ರೋಟ್ರ್‌ ಶನಿಯಿನಾಡುವವರೂ ಬಂದರು. ನಮ್ಮ ಪಾಸುಪ್ರೋಟ್ರ್‌ಗಳಿಗೆ ಮುದ್ರೆಯ ಸೈನ್ಯತ್ವಿತರು. “ನಿಮ್ಮ ವೀಸ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಕ್ಕಾಯವಾಯಿತು” ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ; “ಹೂಂ” ಎಂದೆ ನಾನು.

ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ಯೋಧ್ಜನೆ ಮಿತ್ರ, “ಇನ್ನು ಹಾಲೆಂಡಿನವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಜರ್ಮನಾ ಮಾಕ್ರ್‌ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರಿಸುವ” ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಮಾಕ್ರ್‌ಗಳ ನೋಟ್‌ಗಳನ್ನು ಸೂಂಟದ ದಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ನನಗೆ ಅಧ್ಯವಾಯಿತು. ಒಂದು ದೇಶದ ನೋಟ್‌ಗಳನ್ನು, ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಇಂತಿಷ್ಟ್‌ ಮಿತ್ರಿಗಂತ ಒಯ್ಯಿಕೂಡದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ನನ್ನ ಗಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕೃತ ನೌಕರರ ಮೂಲಕ ನಿನಿಮಯಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವರು ಕೊಡುವ ಅಧಿಕೃತ ನಿನಿಮಯ ಬೆಲೆಗಂತ, ಖಾಸಗಿ ಯಾಂದ ಮಾರಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭ ಬರುತ್ತದೆಯಂತೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಘಾನ್,

ಹಾಲೆಂಡ ವೇದಲೂಡ ಜಮ್‌ನಾ ಗಡಿನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಿದೆಗೆ ಹೊರ ಗಾದ, ಈ ನಿನಿಮಯದ ಅಟ ಬಹುವಾಗಿ ಸಡೆಯುತ್ತದೆಯಂತೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ನಿರಶಾನವನ್ನು ಕಂಡೆಂತಾಯಿತು.

ಜಮ್‌ನಾ ಗಡಿಯ ಕೊಸೆಯ ಬಾನಹೋಫ್ (ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಜಮ್‌ನಾ ಹೆಸರು) ಬಂದಿತು. ಆ ಸುಂಕದವರು ಇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ತಜ್ಞ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ, ಸುಂಕದವರೂ ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿದರು.

೧೨. ಹಾಲಿನ ನಾಡು, ಹಾಲೆಂಡ್

ಹಾಲು ಹಯನುಗಳು ತುಂಬಿದಂಥ ದೇಶ ಹಾಲೆಂಡು. ಯುರೋಪಿನ ಸಲ್ಲೀ ಅತ್ಯಂತ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೧೫,೦೦೦ ಚದರ ಮೈಲು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಚೆಳಿಗಾಲ ಬಿಟ್ಟರೆ-ಇಡಿಯ ದೇಶವೇ ಒಂದು ಬಯಲುಗಾವಲಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ತೀರ ಸಮತಲ್ಲಾದ ಭೂಮಿ. ಅದರ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಗ, ನುಮಿಗೆ ಶಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಕಡಲಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲ್ಲಿ ತೋಗಿದೆ. ಆ ಕಡಲನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಪರಶುರಾಮರು ನೆಲವಾಗಿ ನೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೇಶ ದೊಳಗೆ ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರದ ಕಡಲಿನ ಒಂದು ಕೊಲ್ಲಿ ಜುಲುಡರ್‌ಜ್ಲೀ-ಎಂಬುದು ಕಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೇನೇ ಒಡ್ಡು ಕಟ್ಟಿದರು. ಉಷುಕಿನ ಒಡ್ಡುಗಳ ಮೇಲೆ, ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಅವು ಕುಸಿಯದಂತೆ ನೂಡಿದರು. ಆಗ ಸರೋವರವೊಂದಾಯಿತು. ಪಂಪುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದರ ನೀರನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯಿಸಿ ಕಡಲಿಗೆ ಚೆಲ್ಲಿದರು. ನೆಲವನ್ನು ಕೃಷಿ ಯೋಗ್ಯವನಾಗಿ ನೂಡಿದರು. ಈಗ ಆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಸುರು ಹೊಲಗಳ ನಡುವೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ. ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ಇಂಡ್ ಡ್ಯೂಕ್ ಗಳನ್ನು ಮನೋಹರವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ “ಗಾಳಿ ಗರಣೆ” (Wind mill) ಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ-ಭೂಮಿಯ ಒರತೆ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸಿ ಕಡಲಿಗೆ ತಳ್ಳುವುದೇ ಕೆಲಸ.

ಇಂಥ ಸಮತಲ್ಲಾದ ನೆಲ, ಚೆಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಡು ಹಾಳೆಯಾಗು ಶ್ರದ್ಧಿರಬೇಕು. ಉಳಿದಾಗೆಲ್ಲ ಹಜ್ಜೆಹಸುರಿನ ಹೊಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಳುವ ಭೂಮಿ; ಬರಿಯ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳೂ ವಿಶಾಲ. ಹಾಲು ಹಯನಿನ ಉದ್ಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಹಾಲನ್ನು ಹಳ್ಳವಾಗಿ ಹರಿಯಿಸಬಲ್ಲಿತಕ್ಕ ಇಲ್ಲಿನ ದನಗಳಿಗೆ.

ಈ ದೇಶನನ್ನು ನಾನು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ನೋಡಲು ಬಯಸಿದ್ದೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-ರೆಂಬ್ರೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಹಾಲ್ನ್, ವರ್ಮಿರ್ ರಂಥ ಹೆಸರಾದ ಈ ದೇಶದ ಚಿತ್ರಕಾರರು. ಈ ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಎಮ್ಪ್ರೆರ್ ಡಾಮಿಗೆ ನಾನು ಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇ; ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ

ಸಿಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ವಿಶ್ವರಾದ ಡಾ. ಬಾಕೆ ದಂಪತ್ತಿಗಳು ಈ ದೇಶದವರು. ಅವರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಈ ದೇಶೀಯರ ಸ್ವಭಾವ—ಎಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ರಸಿಕ ಮನಸ್ಸು, ಶಾಂತ ಶೀಲ, ದೃತ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೇಲೆ; ತುಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವೀಹಪರತೆ—ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಅವರ ಉರಿಗೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ—ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಸಿಂಭಂಧವನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರು. “ಲೈಡನ್ ನಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿದ ಉರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಮಸ್ಯರಾಡಾಮ್ಯ, ರೋಟರಾಡಾಮ್ಯ ಸಗರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅರ್ಥತಾಸಿನ ವೇಳೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆ ನಮ್ಮ ಉರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಆಚೀಚೆ ಸಗರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಬನ್ನಿ” ಎಂದರು. ತಮ್ಮ ಸೌಧರಿಯವರನ್ನು ಲೈಡನ್ ನ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಡಲು ಹೇಳಿದರು. ತಮ್ಮ ಆಪ್ತರಾದ ಡಾ. ಯಾಬಾಲ ಎಂಬವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲು ಅವರೇನೇ ಏರಾದಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕಾಗದ ಬರಿದರು. ನಘಗೆ ಎಲ್ಲಾದ ರೀಸು! ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಉರು ನನಗೂ ಪ್ರೀತಿಯದೇ ಆದಿತೆಂದು ಅನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೆ—ಲೈಡನ್ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ, ವಿದ್ಯೆಗೆ—ಹಳೆಗಾಲದ ಕೇತ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೈಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದವರೇ ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಾಕೆಯವರನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಕಳಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಾಲೆಂಡನ್ ಸೋಡಲು ನಾನು ಆತುರನಾಗಿದ್ದೆ.

ಹೆಂಬಗ್ರಾಸಿಂದ ಎಂಫ ಸವಿಗನಸಿಸಿಸಿಂದ ಹೊರಟಿಸೋ; ದಾರಿಯಲ್ಲಾದೊಂದು ಪ್ರಸಂಗ ಅಷ್ಟೇ— ತಾವದಾಯಕವೂ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ರಾತ್ರಿ 11 ಫೋಂಟಿಗೆ ಬರುವೆನೆಂದು ನಾನು ಲೈಡನಿನ ಡಾ. ಯಾಬಾಲರವರಿಗೆ ಆ ಬೆಳಗ್ಗೇನೇ ತಂತಿ ಕೊಟ್ಟಿ ಹೊರಟಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅದೇನೇ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಜಮ್‌ನಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನನ್ನ ಪಾಸಾ ಪೋಟ್‌ಗೆ ವೊಹರಿಶತ್ತುವಾಗ—“ಇಲ್ಲಿನ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯಿತು” ಎಂದಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನನ್ನ ‘ವೀಸಾ’ ಸೋಡಿದರು; ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಏನೋ ಗುಸು ಗುಸು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ನಾನೇನೋ ಹಾಲೆಂಡಿನೊಳಗೆ ಬಂದಾಯಿತು. ನನ್ನ ವೀಸಾದಂತೆ—ನಾನು ಆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿಯೇ ಬರಬೇಕಿತ್ತಂತೆ!“ಈಗ ನಿಷ್ಠೆ ಮರಳಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದರು. ಅಂದರೆ ಜಮ್‌ನಿಯ ವೀಸಾ ಅವಧಿ ಮುಗಿದಿತ್ತು; ‘ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರ

ಕೂಡೆದು' ಎಂದರ್ಥ. ನಾನು ಜಮ್ಹಾ ಹಾಲೆಂಡಾ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶಂಕು ವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಪ್ರಮೇಯ!

ಈ ವೀಸಾಗಳ ಮುದ್ದೆ, ವಿವರಗಳೆಲ್ಲವು, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಯಾಯ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳೊಳಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಲಂಡನಿನ ಥಾಮಸ್ ಕುಕ್ ಕಂಪೆ ನಿಯವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಓದಿಸೋಡಿಸಿ—ಎಲ್ಲವತ್ತುಗಳಲ್ಲಾ ಪ್ರವೇಶದ ನೀತಿ, ಇರುವ ಕಾಲದ ನೀತಿ, ತಾರೀಕುಗಳು ಸರಿಯಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಅವರು “ಸರಿಯಾಗಿವೆ” ಎಂದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲೆನ್ನೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಮೇಲಿನ ದೋಷ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಅಂತೆ ನನಗವರು “ಮುಂದಿನ ಸ್ವೀಕ್ಷಣಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಇಂದು ಬಿಡಿ” ಎಂದರು. ಆಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಅರ್ಥತಾಸಿನ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಸ್ವೀಕ್ಷಣೆ ಬಂದಿತು; ಇಳಿದೆ. ಒಂದು ಮಂಜರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ನೀಲಿಟಿರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನನ್ನನ್ನ ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. “ಬಸ್ಸಿ” ಎಂದು ತಮ್ಮ ಕೊಟಿಗಿ ಕರೆದೇಯ್ದರು. ಯಾವೊಂದು ಬಗೆಯ ದೌಲತ್ತು, ಅಥಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕುಚೀಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, “ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ. ನೀವು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಹಾಂಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿರಲು ಬಯಸುತ್ತಿರಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿ ದರು. “ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಮಾತ್ರ. ಅನಂತರ ನಾನು ಬೆಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಮೂಲಕ ಫಾಸ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದೆ. “ಅಲ್ಲಿಂದ ಅನುಮತಿ ಬಂದರೆ ಒಂತು-ಇಲ್ಲ ವಾದರೆನೀವು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕು” ಎಂದರು. ನಾನು ಸುಮ್ಮನ್ನಿದ್ದೆ. “ಹೋಗಾ” ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋನಾ ಮಾಡಿ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಒಂದು ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವೀಸಾ ದುರಸ್ತಿಪಡಿಸಿ, ನನ್ನ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಅನುಮತಿ ಬಂದಿತು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ವೀಸಾವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಗ್ಗೆ ಏಳುಗಿಲ್ಲಿರು ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ತೆಗ್ಗೆ. ‘ಬಮ್ಮೆ ಹಾರಾದೆ’ ಎನಿಸಿತು.

ನಾನು ಬಂದ ಬಂಡಿಯಂತು ಹೋರಟುಹೋಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಆ ರಾತ್ರಿ ಯೆಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕಳ್ಳಿ— ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರನ್ನು “ನನಗೆ ಲೈಡನಾ ಇಲ್ಲವೆ ಎಮಸ್ಪೂರಾಡಾಮಿಗೆ ಹೋಗುವ ಶೈಲು ಸಿಕ್ಕಿತ್ತೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಒಬ್ಬ ನೋಕರನನ್ನು ನನ್ನ ಜತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆತ ಈ ಪ್ಲೇಟ್‌ಫಾರ್ಮ ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಹತ್ತು ನಿನಿಂಬಗಳೊಳಗೆ ಬಂಡಿ ಬರುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಬಂಡಿ ಬಂತೇ ಬಂತು. ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ.

ಬಂದಿಯ ಹೊರಗಡೆ III ಕಾಲ್ನಾ ಸು ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರಿ ದ್ವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯ ಒಂಬತ್ತು ಫಾಂಟೀಯಾಗಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಶುಭತರಿ ‘ಇದು ಮುಶರನೆಯ ಕಾಲ್ನಾ ಸು ಇರಲಾರದು’ ಎಂದನಿಸಿತು. ಅಷ್ಟು ಸೌಗಂಡ ಆಸನಗಳು, ಆಕಾರ, ಶುಚಿಯಾದ ಸ್ಥಳ! ತಿರುಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅದು ಮುಶರನೆಯ ತರಗತಿಯಡೇ ಡಬ್ಬೆ ಎಂದು ಖಾತ್ರಿನಾಡಿಕೊಂಡು ಶುಳತಿರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ-ಗಾಜಿನ ಕೆಟ್ಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣಿ ಟ್ಟು ನೋಡತ್ತೊಡಗಿದೆ.

ವೇಗವಾಗಿ ರ್ಯಾಲು ಬಂಡಿ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಚೀಜೆ, ದಾರಿಯುದ್ದ ಕ್ಷಮೆ ಎಂಬಷ್ಟು ವಿದ್ಯುದ್ದಿ ಪಗಳ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದವು. ನಗರಗಳು, ವಿಸ್ತುರಣಗಳು, ಸುಗರಗಳು! ಅವೇ ಬೆಳಕಿನ ಮಾಲೆಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು ಬಂದುವು. ನೆಲದ ಬೆಳಕುಗಳು ಸೀರಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸತ್ತೊಡಗಿದುವು. ಈತ್ತಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಸೊಗಸು, ವಿನರಗಳು ಕಾಣಿಸದಾದರೂ-ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪ ವಾಲಿಕೆಗಳ ಒನ್ನು ವಯಾಗ್ರಹ ಹೇಳಲಾರದ್ದು. ಎನ್ನಾ ಸ್ವರ್ಗಾಧಾಮ್ಯಾಬಂದೀ ಬಂದಿತು. ಕೇಳಿ ಇಳಿದೆ; ಲೈಡನ್‌ನಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸೇರುವ ಬದಲೊಂದು ಗಾಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಶುಳತೆ. ಅರೆತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅದೂ ಹೊರಟಿತು. ಅದರ ತುಂಬಜನ ರಿದ್ದರು. ಹಾಲೇಮ್ಯಾ, ಲೈಡನ್‌ನಾ, ಹೇಗ್‌ನಾ, ರೋಟರಡಾಮ್ಯಾಗಳಿಗೆ ಹೇಗೇಗುವ ಜನಗಳನರು. ತಂತಮ್ಯಾ ಕೆಲಸ, ವಿನೋದಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಮರಳುವವರು. ಈ ಅವೇಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ, ನಾನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಲೈಡನ್‌ನಿಲಾಳ್ಳಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಇಳಿದೆ. ನನ್ನ ವೆಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದೆ. ಟೇಸ್ಟಿಯೊಂದು ಕಾದಿತ್ತು. “ನ್ಯಾಸ್ಟಿಗ್‌ನಾ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಡಾ ಯಾನಾ ಬಾಲರ ಮನೆಗೆ” ಅಂದೆ. ಬಂಡಿ ಹೊರಟು ಅರೆತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಆ ಬೀದಿಗೆ ಬೀದಿಯೇ ಮಲಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪ ವಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ.... ಮನೆಯವರನ್ನು ಕರಿಯುವ ಫಾಂಟೀಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದೆ.... ಸದ್ವಿಲ್ಲ.... ಕೊನೆಗೊಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ಬಂದು ಕದವನ್ನು ತೆರಿದ. ‘ಇದು ಯಾನಾ ಬಾಲರವರ ಮನೆಯೇ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

‘ಅಹುದು, ಅವರು ಮಲಗಿದ್ದಾರೀ’.

‘ನಾನು ಗಳ ಫಾಂಟೀಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದೆ. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ತಡವಾಯಿತು’.

‘ನಿಲ್ಲಿ, ಒಳಗೆ ನಿಮಗಾಗಿ ಸಚ್ಚಾಗಿಸಿದ ಕೊಣೆಯಿದೆಯೇ ಎಂದು ನೋಡಿಬರುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದ; ತೀವ್ರವೇ ಮರಳಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಕ್ಯಾಕ್ಹಾಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಒಯ್ದು. “ಈ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸುಗೆ ಹಾಕಿ ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದು ನಿಮಗಾಗಿ ಇರಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋರಟು ಹೋದ. ನಾನು ಕದವನಿಕ್ಕು ಒಳಗೆ ಬಂದೆ. ಅಂಗ ಕಳಜಿದೆ. ನನ್ನ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ—ಹಾಸುಗೆ, ಓವಲು, ಸಾಬೂನು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಡಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲರು. ಮುಖವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಉದುಗೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ, ಹೋಗಿ, ಹಾಯೆಂದು ಮಲಗಿಕೊಂಡೆ. ಮನೆಯವರಿಂದನೆ ಭೇಟಿ ಮರುದಿನ ಬೆಳಗೇನೆ.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮನೆಯೋಡತಿಯ ದರ್ಕನವಾಯಿತು. ಮನೆಯವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಸೆನ್ ಯಾನಾಬಾಲರವರು ನನ್ನನ್ನು ಉಟಿದ ಮನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನ ಯಾನಾಬಾಲರವರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಅವರ ಸಂಸಾರ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಲೈಡನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಾಸ್ವಾಗಿದ್ದುದು. ಡಾ. ಯಾನಾಬಾಲರವರ ಪತ್ನಿ ಮನೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವುಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಸತಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡವರು. ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ದಲ್ಲಿ ಒದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಗಳಿಂಬ್ಬಳು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ—ಡಾ. ಬಾಕೆಯವರ ಶುಟುಂಬಕ್ಕೆ. ಈ ಬಾಂಧವ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಬಾಕೆಯವರು ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವಸತಿಯ ಏಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅದೇನೇ ವೇದಿದಲ ಬಾರಿ ನಾನು ಒಂದು ಶುಟುಂಬದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದು. ಸಂಪೂರ್ಣಾಖಟ, ವಸತಿಗಳ ಏಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ ಅಲ್ಲಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನೇ ಶರುಹೊರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವಾಗ ಹೀಗೆ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯು ಸುಖಶರವೂ ಅಶುದು; ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾದ ಏಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ.

ಡಾ. ಯಾನಾಬಾಲರವರು ಬೆಳಗನ ಎಂಟು ಫಂಟೀಗೇನೆ ಹೋರಟು ಹೋದರು. ಅನಂತರ ಅವರ ಮಡದಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು, ನನ್ನ ಕಾಯ್ರಕ್ಕು ಮ

ಗಳೇನೇನು, ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಅದರಂತೆ ನಾನು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸ್ವೇಹಿತರಿಗೆಲ್ಲಾ ಟಿಲಿಪೋನ್ ಮಾಡಿ, ವೇಳೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಅನಂತರದ ಏರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಇದ್ದು, ನಗರ ವನ್ನೂ, ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಲೈಡನ್ ಎಂಬುದು ಹಳೀಗಾಲದ ಉರು. ಆ ನಗರದ ಎಲ್ಲೆ ಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ. ಆ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಸರಕು ಸಾಗಿಸಲು ಇಂದಿಗೂ ಉವಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಗಳ ಓಡಾಟ ಸ್ವೇಕಲುಗಳ ಮೇಲೆ. ಉರಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಮುಗಳೂ ಇವೆ. ಇದು ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಯ ಸುಮಾರು ಜನವಸತಿಯುಳ್ಳ ನಗರವಾದರೂ ಕೇವಲ ಹಳ್ಳಿಯಂಬಹ್ವ ಶಾಂತವೂ ಗದ್ದು ಲವಿಳ್ಳದ ಆವರಣವೂ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಮೊದಲು ಹೋದುದು ಅಲ್ಲಿನ ಬೇಂಕಾ ಒಂದಕ್ಕೆ-ನನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪೌಂಡಾಗಳ ಚೇಕ್ ವಿಸಿಮಾಯ ಮಾಡಿ ದಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲಿರನ್ನು ಪಡೆಯಲು. ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿನ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಖೆ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೋದೆವು. ಇದು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಚಟ್ಟಡ. ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ಸಾಫ್ ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಫ್ ಇಕರಿಗೆ ಹೆನ್ನೆಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಹದಿನ್ಯೇದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಿತ್ರಕಾರ ಲಕ್ಷಣಾಸಿನ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದುವು. “ಲೂಕಾಸ್ ಒಫಾ ಲೈಡನ್” ಎಂಬ ಕೇತ್ತಿ ಅವನಿಗೆ. ಅವನ ಚಿತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿಯುಗದ ಶೈಲಿ. ಹಿಂದಿನವರ ಚಿತ್ರಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಶೈಲಿಯದು. ಆತ-ಕಿಸ್ತಜನನ, ಪೂರಾಣಗಳ ವಿಷಯದ ಹಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗೆಂಟ್ ನಗರದ ಸ್ಯೇಟ್ ಬಾಫಾ ಇಗಜೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನಂತರ ನೋಡಿದೆ. ಹೇಗಾ, ಎಮಾ ಸ್ವರಾಧಾಮ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ಆ ಸಫ್ ವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅಲೆಡಾಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ನಮ್ಮು ರಲ್ಲಿ “ಇವತ್ತು ದನಕರುಗಳ ಸಂತೇ” ಎಂದರು ಅವರು. ಹಾಲೆಂದಿನ ದನಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕುಶಳತ್ವ ನನಗೆ. “ಹಾಗಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋಣ” ಎಂದೆ. ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತರು ವಿಕ್ರಯಿಸಲು ತಂದಂಥ ಸುಮಾರು ಆರೇಳು ನೂರು ದನಗಳು ನೇರಿದಿದ್ದವು. ಎಣ್ಣವೂ ಫ್ರೇಸಿಯಾ ಜಾತಿಯ ದನಗಳು. ಅವು ನಿಶ್ಚಯಲ್ಲಿ ಹಾಲಿಗೆಹೆಸರಾದವು.

ಅವೈನಳ ಮೈಯ್ಯ ಗಾತ್ರ, ಜೆಲುವುಗಳು ಅಪ್ಪು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು, ಉಳಿದು ತೂಗುವ ಕೆಚ್ಚಲುಗಳು ವಿಸ್ತೃಯ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಒಬ್ಬರ್ಮೈತನೇಡನೆ ಬೆಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿದೆ. ಹಾಲೀಷ್ವೇಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಹಾಲು ದಿನದ ಸರಾಸರಿ 48 ರಾತ್ರು ಗಳಪ್ಪು; ಅದರ ಬೆಲೆಯಾದರೂ ಒಹು ಹೆಚ್ಚು ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ, 700 ಗಳ್ಳಿ ರೂ. (800ರಂತಾಯಿಗಳಪ್ಪು). ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ 10 ರಾತ್ರು 15 ರಾತ್ರು ಗಳಪ್ಪು ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಸಿಂಧಿಯಾ ಹಸುವಿಗೆ ಆ ಬೆಲೆಯಿದೆ. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ—ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ದನವು ಸರಾಸರಿ 125 ರಾತ್ರು ಹಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ವಧೀಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೆದ್ದುಬಂದಿತ್ತು. ಆ ದನಗಳನ್ನೀಲ್ಲ ಕಣ್ಣ ಶುಂಭ ನೋಡಿದಷ್ಟು ಸಾಲದಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಮನ್ನು ಲಗೇನೇ—ರೈತರು ವಿಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತಂಡ ಆರೀಂಟು ಹಂದಿಯ ಮಂದಿಗಳಿದ್ದುವು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬಾತುಕೋಣಗಳಿದ್ದುವು. ಈ ಹಂದಿಗಳ ಗಾತ್ರವೂ ಅಪ್ಪು ವಿಶೇಷ. ಆಗಲೇ ನಾನು ಮಿಸೆಸ್ ಯಾನಾಬಾಲರೀಡನೆ, ನನಗೆ ಯಾವನಾದರೀಂಬ್ರ ಗೋಪಾಲಕ್ಷನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿದೆ—ಎಂದೆ. ಅವರು ‘ಆಗಲೀ’ ಎಂದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾನೆಂಬ್ರನೇ ಅಲೆಡಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋರಬೇ; ಒಂಟಿ ಯಾಗಿಯೇ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ—ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಿಕ್ಸ್ ಮುಕ್ಕಿಸಿಯವೂ ನೋಡಲು ನಿಶ್ಚಯವಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಲೈಡನ್, ಎಮಾಸ್ಕ್ರಾಡಾಮೂ, ಹೇಗ್ಗಾ ಈ ಮೂರು ನಗರಗಳೊಳಗಿನ ದೂರವು ಬರಿಯ ಇವುತ್ತು ಮಂತ್ರ ಮೈಲು ಗಳಾದರೂ, ಒಂದೊಂದು ಉರಿನಲ್ಲೇ ಒಂದೊಂದು ಮುಕ್ಕಿಸಿಯವೂ ಸಾಫಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಿ. ಇಲ್ಲಿನ ರಿಕ್ಸ್ ಮುಕ್ಕಿಸಿಯಂ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ. ಅದರೊಳಗಿನ ಸಂಗ್ರಹ-ಭಾರತ, ಚೇನಾ, ಜಪಾನು, ವಿಶೇಷತಃ ಜಾನಾ, ಬಾಲಿ, ಸುಮಾತ್ರಾ, ದ್ವಿಪಗಡಿಗೆ ಅನ್ನಯಿಸುವಂತಹದು. ಹಾಲೆಂದಿನ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿಂದಾದ ದಕ್ಕಣ ಅಮೇರಿಕದ ಸುರಿನಾಮೂ ಭಾಗ ವನ್ನು ಅದು ಜಿತ್ತಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಿಂದಲೇ ಪೂರ್ವದೇಶಗಳಿಗೆ ಪಸರಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ—ಇಂಡೋ ನೇಸ್ಕಾದ್ದು. ಇಂದಿಗೆ ೧೧೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ, ನಮ್ಮ ಜನರು ಬಾಲಿ, ಜಾನಾ ದ್ವಿಪಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ—ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದರು—ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ದಗ್ಗಜಯದ ಪರಿಣಾಮವೆಂಧದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೋ, ಅಥವಾ ಎಮೂಸ್ಪರಾಡಾಮ ನಗರಕ್ಕೂ ಹೋಗಿಯೇ ಸೋಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮುಖಾದ್ಯ ಜಾತಕ, ಹೀಂದೂ ಪ್ರಂಭಾಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ದೇವತೆಗಳ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತಿ ಭವ್ಯವಾದ ವೀರಭದ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡೆ. ಗಣೇಶ, ಬ್ರಹ್ಮ, ದುರ್ಗಾ, ಮಹಾಕಾಲ, ಭೃತರ, ಭಾರತ ಗುರು ಮೌರ್ಯಲಾದ ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಗಳು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಭಾರತೀಯ ವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಮರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾತ್ರಾಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆಲಿಬದಲಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾರದಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ ಅನೇಕ ಚೆಲುವಿನ ಬಣ್ಣದ ಗೊಂಬಿಗಳಲ್ಲಿ-ಗರುಡನಾಹನ ವಿಷ್ಣು, ಆಂಜನೇಯ, ಭೀಮ, ರಾವಣರಿಧಾರೀ... ಈ ಗೊಂಬಿಗಳ ಜಿತಕ್ಕೆಲಿ, ಕೆತ್ತನೆಗಳು, ಕಲ್ಪನೆ ಉತ್ಸವಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೇವಲೇಖನನ್ನು ಅತಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ದಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಚೀನ, ಜಪಾನು ದೇಶಗಳ-ಅರಿವೆಗಳು, ಆಯುಧಗಳು, ಅಲಂಕಾರದ ಒಡವೆಗಳು ನೂರಾರಿವೆ. ಬೊಂದ್ರಧನು ಪಸರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಗಳ ಸ್ವಾತಿತ್ವಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಉಂಟಾದ ಸುಂದರವಾದ ಬುದ್ಧನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಬುದ್ಧನ ಬಿದು ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕೊಟ್ಟಿಯ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಅರಿವೆಗಳ ಜಾಲರಿಗಳನ್ನು ತೂಗಿದ್ದಾರೆ. ಎದುರಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಕಂಡಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರ ಮುಂದೆ-ಬಿದು ದೊಡ್ಡ ಬುದ್ಧ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುವ ಕ್ಷೇತ್ರದ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕಿನಂತೆ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತು ನೋಡುವವನ ಸಲುವಾಗಿ ಸುಖಾಸನವಿದೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ; ಎವೆಯುಕ್ಕದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬುದ್ಧರ್ಯೆವರನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ. ದೇವಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಗಿದೆ ಶಾಂತಿ, ರಮಣೀಯತೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನೇಲಸಿದ್ದವು! ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬರಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಅವರು ತೊರಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಬದಲು ‘ಬುದ್ಧ’ನ ಮಹಿಮೆಯೇನೆಂದು ತೊರಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೂರಿಸಿಯರೂ ದಿರೆಕ್ಕರನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರಿವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸುತ್ತದೆ.

ಸುಮಾತ್ರಾ ದೇಶದ ಅರಿವೆಗಳು, ಒಡವೆಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ. ಅದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಆದಿವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದರುವ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾನವ ಬಳಗದವರ

ತಡ್ವಿಪ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಆವರಣಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ಕಡೆ-ಜಾವಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ನಾಟಕ, ಸ್ವತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ಮನೋಹರವಾದ ಉಡುಗೆಗಳು, ಅಭರಣಗಳು, ವಾದನಗಳು, ಭಾಯಾ ಗೊಂಬಿಗಳು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿವೆ.

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ-ಅಥುನಿಕ ಇಂಡೋನೇಸ್ಯಾದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಂತ, ಗಂಧ ವೇದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಶುಂಬ ಮುಂಬ ವರಿದವರು. ಅವರ ಶಿಲ್ಪ, ಅಲಂಕಾರ ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬರುವ ರೀಖಿಗಳ ಲಾವಣ್ಯವೇ ಒಂದು ತೆರ. ಅಲ್ಲಿನ ಅಥುನಿ ಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು: ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕುರುಡಾಗಿ ಅನುಸರಿಸದೆಯೆ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮುಂಡಿರಕ್ಕೆ ನಾನು ಎರಡು ಬಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳ ಛತ್ರ, ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕುತ್ಕಾಪಲ ನನಗೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೊನ್ನೆಯ ತನಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಫರ್ಮೆಯವರನ್ನು ನಾನು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಕಲಾವಿದ ಏತ್ತರಾದ ಹೆಬ್ಬಾರವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಂಜೀ ಅವರು ಡಾಯಾನಾ ಬಾಲರವರ ಮನೆಗೇನೇ ಬಂದರು. ಅವರು ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ‘ಸುರಿನಾಮ’ಕ್ಕೆ ಸಂತೋಧನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಗಡಿಬಿಡಿಯಾಲ್ಲಿದ್ದರು; ಆದರೂ ಬಂದು ತುಸು ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡಿ ಹೋದರು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆತುರ ಅವರಿಗೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಯ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು; ಬರುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ದೀಕ್ಷಿಣಾದೊಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ದಿನ, ನಾನು ಹಾಲೆಂಡಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಎಮಾಸ್ಪರಾ ಡಾಮನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೋದೆ. ಲೈಡನ್ ನಗರದಿಂದ ಒರಿಯ ಹದಿನ್ಯೆಡು ಮೈಲು ದೂರ ಅಲ್ಲಿಗೆ. ರೈಲು ದಾರಿಯ ಆಚೀಷನ ಮಗ್ಗುಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾರ್ಪಣೆ ಹಾಸುರು ಹೊಲಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಜಾತಿಯ ಹೂ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಹೋದಾಗ ಹೂವುಗಳ ಸುಗ್ಗಿ ಮುಗಿದಿದ್ದರೂ ಆಧಿಕುಳಿದ ಹೂವುಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಶುಂಬ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ವಸಂತ ಯಾತ್ರಾನಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಈ ಹೊಲ

ಗಳಲ್ಲಿ, ಹರಡಾರಿ ಹರಡಾರಿ ದೂರದ ತನಕ ಟ್ರೈಲಿಪ್‌ ಹೊಗಳ ರತ್ನಗಂಭಣ ಹಾಸಿರುತ್ತದಂತೆ; ನಾನು ಹೋದುದು ಜೂನ್‌ ತಿಂಗಳ ಅರಂಭದಲ್ಲಿ. ಈ ಸುಗ್ರಿಯ ಅವಶಿಷ್ಟವನ್ನೇ ನನಗೆ. ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಮೂವತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲುನೆಗಳನ್ನು ಹಾದು, ಸುಂದರ ಮನೆ, ಮಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎಮ್‌ಸ್ಪರ್ಷಾಡಾಮ್‌ ಬಂದೇ ಬಂದಿತು. ರೈಲ್‌ಲೈಯಿಂದ ಇಂದವನೇ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಕಾಲುವೆಯೋಂದಿತ್ತು. ಆಚೀಚೆ ಹಿರಿಡಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಷ್ಟವು. ರೈಲ್‌ಲೈನಿಲ್ಲಾಗಿದ ವಾಸ್ತುವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿರಾಮವಾಗಿ ನೇಡುತ್ತೋಣವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಟ್ರೂಮ್‌ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ಹೋಗಿ ಇಂದುಮುಖ್ಯಾನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ “ಟ್ರೈನ್‌ನೇನ್” ಮೂಲಿಸಿ ಯಾವಿನ ಇದಿಂಗೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಭಾವನುಧ್ವನಿಯೇಷಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ (Tropics) ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮೊಸಲಾದುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಡಿರಿಕ್ಟರ್ ಡಾ. ಕುನ್‌ಸ್ಟ್‌ ಎಂಬವರಿಗೆ ಮಿಶ್ರರಾದ ಬಾಕೆಯವರು ಪತ್ರಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ವಯಸ್ಸು ದವರು; ಜಾವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು. ಆಗನ್ನೆಜುವಾದಿಂದ ಬಂದ ಒಂದು ಕಲುಮಂಡಳದೊಡನೆಯಾಗ್ನಿ ದೋ ಒಂದು ಚಚ್ಚೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೇಡಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ತನಗೆ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದ ನಿಮಿತ್ತ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರೊಬ್ಬರನ್ನು ನನ್ನ ಜಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರು. ಅವರೂ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಾಸು ಅವಧಿಯ ತನಕ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ಸುತ್ತ ಅಲೆದಾಡಿದರು. ಜಾವಾದ ಬತಿಕ್‌ ವಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂಡೆಂದ್ಯಾಗಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿ, ಮಾಯಣಗಳ ಸಹಾಯ ದಿಂದ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸುವ ಬಗೆ ಆ ದೇಶದಕ್ಕೇನೆ ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಇಂಡೋನೇಸ್ಯಾದ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮಗ್ನಿಲ್‌ ಸುಮಾತ್ರಾ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಆದಿವಾಸಿಗಳಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಬತಿಕ್‌ ಕೆಲಸದ ಮಾದರಿಗಳಿಷ್ಟವು. ಆ ಚಿತ್ರಕೆಲಸ, ಅದಕ್ಕೂ ಪಯೋಗಿಸುವ ನೇರಳೆಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣಗಳು, ನಮ್ಮದೇಶದ ಕಾಧಿಯಾವಾದದ “ಕಟ್ಟಿ” ಜನಗಳ ವಸ್ತ್ರದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಜೋಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಆ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಜಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಡಾ. ಲೆಂಗ್‌ಸ್‌ರವರಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ಅದನ್ನು ಸಮಾಧಿಸಿದರು. ಭಾರತದ

ಅನಾದಿಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಧರ್ಮ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಸುಬುಗಾರಿಕೆ ಸಹ ಈ ದೂರ ಪ್ರಾಚ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸಿದ ಬಗೆಯು ನನ್ನನ್ನ ವಿಸ್ತೃಯಗೊಳಿಸಿತು.

ಶೈಡ್ನಾನಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೆಂಡ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿಶೇಷ ಅವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಜಾವಾನಿಯರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ, ಗೀತವಾದ್ಯಗಳು, ಲೋಕಪಾಲ, ಪ್ರಜಾಪಾರವಿಂತ, ವೀರಭದ್ರ ವೊದಲಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳು—ಇಲ್ಲಾ ಇದ್ದವು. ಜಾವಾದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು—ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಭಾರತದ ವಚನಸ್ವಿಗೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಚೀನದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಹೇಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು—ಎಂಬುದನನ್ನ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತ ಧರ್ಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಲೆ ಕಸುಬುಗಾರಿಕೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಾವಾ, ಬಾಲಿ ದ್ವೀಪಗಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ಮುಂದುವರಿದಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟೇ ಹಿಂದುಇದ ಜನವರ್ಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸುಮಾತ್ರಾ, ಸೆಲೆಬಿಸ್, ಬೋನಿನ್ ಯೋಗಳ ದಯಾಕಾ ವೊದಲಾದ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಚುಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವೊದಲಾದುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಕುನ್ಸ್‌ಪ್ರಮೇದಲಾದವರು ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಜಾನಪದ ಕಲೆ, ಆದಿವಾಸಿ ಮತ, ಧರ್ಮ ವೊದಲಾದವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಚನಸ್ವ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಸುಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿದೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಸ್ತಾರದ ಬಯಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆಯೇ, ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಮೇರೆಯಿತು— ಎಂಬುದನನ್ನ ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಮೃಷಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಜಾವಾ, ಬಾಲಿ ದ್ವೀಪಗಳ ಸ್ಥಳ, ಗೀತ, ನಾಟಕ ವೊದಲಾದುವನ್ನಾಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರೌತ್ತಮಿಕಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಲೆಂಡಿನ ಜನಗಳಿಗೆ ಇಂಡೋನೇಸ್ ಸ್ವದೊಡನೆ ಉಂಟಾದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧದ ದೇಸೆಯಿಂದ ಅವರು ಹೊವಾರ್ಕ್‌ಕ್ಯಾ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟೇ ಜನರು ಅಲ್ಲಿನವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ; ವರ್ಷದ್ವೇಷದ ಸುಳಿವು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಡಾ. ಲೆಂಗ್‌ಸ್‌ರವರನ್ನು ಬೀಳೆಕ್ಕೆಟ್‌ಪ್ರೆ, ನಾನು ಸನಿಹದ ರಿಕಾ ಮೃಷಿಯಮಿಗೆ ಹೊರಟ್‌ ಬಂದೆ. ಇದೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಿತ್ತಿಶಾಲೆ. ಹಾಲೆಂಡಿನ ಕಲಾವಿದರ ಚಿತ್ರಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೋ ಹೇಗೆ ಸಗರದ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಗೋ ನಾವು ಹೋಗಬೇಕು. ರೆಂಬ್ರಾಂಡ್‌ವಾನ್‌ ಜಿನ್, ವನ್‌ಓರ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಹಾಲ್ಸ್ ಇವರ ಅನೇಕ ಮೂಲಕ್ಕೆಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಬಹು

ಂಡ್ಲೆದಾದ ಚಿತ್ರವಂದಿರವಿದು. ವೇದಲ ಮಹಡಿಯನ್ನೇರುತ್ತಲೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಂಟುಸ್ವೀಂಡಾಗಾಲ್ಸ್ ಕಿಟ್ಟಿಕಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂತರ ಬಹು ಸುಂದರಪಾದ ಬಣ್ಣದ ಗಾಜಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದರೆ, ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ, ನೀಳ ವಾದ ಕೊಟಡಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೂಗಿದಬ್ಬಹ ದಾಕ್ಕಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನೇಕೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಮನುಕು ಬಣ್ಣದ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಮಂಚಿಂಧಿ, ಒಂದೇಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರೆಂಬ್ರಾಂಡಾನ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಅವನ ಮಗ ಟೈಟಸ್‌ನ ಚಿತ್ರ, ಮದದಿಯ ಚಿತ್ರ, ಕೆಲವು ಯಹಾಷ್ವರ ಚಿತ್ರ, ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಇವೆ. ಜೀರು ಸಲೀಮ್‌ನ ನಷ್ಟಗೊಂಡಾಗ ಅದರ ಪಕಣವನ್ನು ಕುರಿತು ತೋರಿಸುವ ವ್ಯಾಘ್ಯಾಜಿರೀಮಿಯನ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಶೈಲ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ನೆಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ, ಕಂದು ಬಣ್ಣ ಚೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ಶಾಂತ, ಉಷ್ಣವಣಿಗಳ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಒಂದು ಹವೆ ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರಗತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಆತ್ಮಗಳೇ ಅವರವರ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಯುವಂತಿವೆ. ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಕಿಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ತೋರಿಸುವ ಅದ್ವೃತ ಶಕ್ತಿ ರೆಂಬ್ರಾಂಡನಿಂದು.

ವರ್ಷಾರನ ಕೆಲವೇ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ವರ್ಷಾರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಲಿದಾಡುವ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಚಿತ್ರ ಬರಿದವ. ಬಡವರ ಮನೆಯ ಒಂದು ಹೆಂಗಸನ್ನೆಲ್ಲ, ಕೆಲಸದವಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಿಸಿದವ. ಸಣ್ಣ ಎಲ್ಲನೂ ಚಿತ್ರಗಳು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವತ್ತು ನಾಲ್ಕುತ್ತಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪುಟ್ಟು ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಿಗಲಾರವಂತೆ. ಆದರೆ ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೇ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆರಬೇಕು. ಹೂಜಿಯಂದ ಹಾಲು ಸುರಿಯುವ ಒಬ್ಬಕೆಯ ಸಣ್ಣ ಚಿತ್ರ ನೋಂದನ್ನು ಈ ಮುಕ್ಕಿಯಿಲುನವರು ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಷಾರನು ಬಳಸಿದ ನೀಲವಣಿದ ವೈಶಿರಿಯನ್ನು ಇನ್ನಾನ್ನು ವಿಶಿರಿಸಿದವರಿಳ್ಳ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ವರ್ಷಾರ ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ಹೇಸರಿಳ್ಳದೆಯೆ ಸತ್ತ. ಒಂದೆರಡು ಕತಮಾನಗಳ ತನಕ ಅವನು ಕೂಲಿಗಿಡುಕನೆಂಬ ಸುಳ್ಳಾಗಾದನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ಇತಿಹಾಸದ ಅವಮಾನವನ್ನು ತಾಳಿದ. ಅವನಿಂದ ಕೊಳ್ಳಲ್ಪುಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತುದು ವರ್ಷಾರ್-

ಸತ್ಯನೇತೆ—ಎಂದಾದ ಬಳಿಕನೇ, ಆತನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರಕಿತು.

ಹಾಲೆಂದಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೇಸರಾದ ಚಿತ್ರಗಾರನೆಂದರೆ ಘ್ರಾನ್ನಹಾಲ್ಲಾ. ಈನ್ನ ಕಾಲದ ಹಲವು ಶ್ರೀಮಂತರ, ಯೋಧ್ಯರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಆತ ಹೇಸರಾದನು. ಅವನ ಹಲವು ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲವೇ.

ಜೂಡಿತಾ ಲಿಸ್ಪರ್ ಎಂಬವನು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಿತ್ರಕಾರ. ಆತ ಬರೆದ “ದ ಸೆರನೇಡ್” ಎಂಬೊಂದು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಣಯಿ ಯೊಬ್ಬತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಸಂಗೀತಗಾರರ ಮೇಳವನ್ನು ಇಟ್ಟಕೊಂಡೋ, ಅಥವಾ ತಾನೆಂಬ್ಬನಾಗಿಯೋ ಗಿತಾರದಂಥ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಯಿಸಿಯ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಅವಳನ್ನು ಒಲಿಸುವ ವದ್ದತಿಗೆ ‘ಸೆರನೇಡ್’ ಅನ್ನತ್ವಾರೆ. ಲಿಸ್ಪರ್ನ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪ್ರಣಯಿಯೊಬ್ಬನ ಮುಖ, ಅಥವ ಮೈ, ಬೆಂಜೋ ಇಷ್ಟೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಉದುಗೆಯ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗುಗಳು ಮುಖದ ತುಂಟ ಬಯಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಣಯಿಯ ಕಣ್ಣ, ನಗುದುಟೆ, ತಂತಿಯನ್ನು ವಿಳಂಟುವ ಬೆರಳುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆವನ ಅಂತರಂಗದ ತುಂಟ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿವೆ.

ಬೇಟೆ, ಚಿರಿಗಾಲದ ಹಿನು, ಹಾಲೆಂದಿನ ಕಡಲು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರ ಸುವ ದೇಶೀಯ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ಹೊರ ದೇಶದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ವಿನ್ಸೆಂಟ್ ವೇನಾಗಫಾ ನ್ಯಾಡಾರಿ ಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಯೇಪ್ರಸ್ ವ್ಯಕ್ತೀ ಎಂಬ ಒಂದು ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಾರನ ಬಾಳು ಶುಮುಲ ಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ಶುಮುಲಪೂರಿತವಾಗಿತ್ತು. ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿನೆಲ, ನೀರು, ಗಿಡ, ಮರ, ನೆಳಲು, ಬೆಳಕು ಅಥವಾ ತಾಜದ ಚೇತನ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ತಂತಮ್ಯ ಬಾಳ್ಯೆಯ ಹೇರಿರಾಟವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತುವೇ—ಎಂಬುದೇ ಆವನ ನೋಟದ ಬಗೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆವನ ನಿಸರ್ಗದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ—ಒಣ ಹುಲ್ಲು, ಹರಿಯುವ ನೀರು, ಸ್ಥಿತನೆಲ, ಥಳಿಸುವ ಬಾಸು, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಂದೂ ಚೇತನಮಯ ಶಕ್ತಿ. ಒಂದರ ಇಡಿರು ಇನ್ನೊಂದು ಸದಾ ಹೇರಿರಾಡುತ್ತಿಲೇ ಇರುವಂತಿವೆ. ಆ ಹೇರಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತೋಲವಿದೆ; ಸಮತೆ, ಶಾಂತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಇಂದಿನ ವಿಜ್ಞಾನ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಈ ತತ್ವವನ್ನು ವೇನಾಗಫಾ ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಅನುಭಾವದಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು.

ಈ ಮುಖ್ಯ ಸಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಶ್ರವಣರಂಜಿತ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕೆಲವನ್ನು ಅರಿಸಿ ‘ನನ್ನು ರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೆ. ಅವೆಲ್ಲವು ನಾನು ಗಾರಿಗೆ ಬರುವ ವೇಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ಮುಖ್ಯ ಸಿಯಮಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸೋಗಸಾದ ಒಂದು ರೈಸ್‌ವ್ಯಾರಾಂಟ್ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಉಪಾಹಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ನೇರಾಗಿ ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ನಗರ ಪ್ರವಾಸದ ಅನೇಕ ಮೊಟರ್ ದೊಣಿಗಳು ಕಾದ ದ್ದವು. ಈ ನಗರವನ್ನು ನೇಲದ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸಿ ನೋಡುವವ್ಯೇ ಸುಲಭ, ದೊಣಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ನೋಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ರಸ್ತೆಗಳಿವೆಯೋ, ಅವ್ಯೇ ಕಾಲುವೆಗಳಿನೆ. ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿ ನೋಡುವವನಿಗೆ ಅದರ ಸೋಗಸು ಇವ್ಯಾಡಿಸಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಿಂಬ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿಂದ ಬಾಸಿನ, ಮುಗಿಲಿನ, ಕಟ್ಟಿಡಿಗಳ ಬಣ್ಣಗಳು ನೀರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವಾಗ ಅವಕ್ಕೂಂದು ಚೆಲುವುಬೇರೆ. ಬಿಂಬ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಹಲವು ಹೆಳಿಗಾಲದ ಚೆಚ್ಚಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂದಿರಗಳು ಸಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮೊಟರ್ ದೊಣಿ ಅನೇಕ ಸೇತುವೆಗಳ ಕೆಳಗಿಂದ ಹಾದು ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಗೈಡ್ ದೇಶಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ “ನಮ್ಮ ನಗರವನ್ನು ಉತ್ತರದ ವೇನಿಸ್” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಆದು ತೀರ ತವ್ವಿ. ವೇನಿಸನ್ನು ದ್ವಾರಾ ಇದ್ದ ಎಮ್‌ಸ್ವರ್‌ ಡಾರ್‌ ಅನ್ನಬೇಕು” ಎಂದು ಅಂದಾಗ ನಮಗೆಲ್ಲ ನಗುಬಂದಿತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಗುತ್ತ ನಮ್ಮ ವರ್ಷಾರ್ಥಿ ದರ್ಶಕರು, ಒಂದು ಹದಿನ್ಯೇದನೇ ಶತ ವರಾನಿದ ಮನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ “ಇದು ರೆಂಬಾಂಡನ ಮನೆ” ಎಂದಳು. ಸ್ವೀಫ್‌ಡಿಎನ್ “ಎನ್ನಾ ಹಾತೆವೇ”ಯ (ಶೇಕ್‌ಪಿಯರನ ಮಡದಿಯ) ಗುಡಿಸು ಲನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಗೌರವಿಸುವಂತೆ ಈ ಜನರು ರೆಂಬಾಂಡನ ಮನೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅದು ತಕ್ಕುದೇ ಆಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮೊಟರ್ ದೊಣಿ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿಶಾಲ ವಾದ ರೀವಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಗೊದಾಮಾಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂದಿರಗಳು, ಸುಂಕದ ಮನೆಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರವಂಚದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಹಡಗುಗಳು ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ದಾಡ ತೇಲುವ ಧಕ್ಕೆಗಳು [Docks]ನಿಂತಿ

ದ್ವಾರ. ಅವಗಳೂಳಿಗೆ ಎರಡು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದೆವೆ. ಕಡಲಿನ ಮುಖ ಕಾಣತೋಡಿತು. ದೂರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದ ಮರಳಿನ ದಂಡೆಯೊಂದು ಕಾಣುತ್ತು. ಅದೇನೇ ಕಡಲ ನೀರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ದಂಡೆ (Dyke)ಯಂತೆ.

ಈ ಜಲಯಾನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ನಾನು ಬೇಗನೆ ರೈಲ್‌ಪ್ರೈಸ್ ನಿಲ್ಲಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಸರದಿಂದ ಲೈಡನಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಸಂಜೆಯ ಆರು ಫೌಂಟಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರ. ಬಾಕೆಯವರ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನನ್ನ ಆಶುರ. ಹಳೆಗಾಲದ ಒಂದು ಚೆಚ್ಚಿನ ಹಿಂದುಗಡೆ ಅವರ ಮನೆ ಯಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಚಚಾರ್ವದ ಹೊಲ್ಲಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಕ್ಕಾರ್. ಹಳೆಯ ಮನೆ ಯೋಂದರ ಮುಂದೆ ನೀಂತು ಒಂದು ಗುಂಡಿ ಒತ್ತಿದೆ. ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ಫೌಂಟಿಯ ಸದ್ವಾಯಿತು. ವೃದ್ಧೆಯೊಬ್ಬಳು ಮಹಡಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಳು. “ಅಣ್ಣನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಕಾಗದ ಬಂದಿತ್ತು. ನಿಮಗಾಗಿಯೆ ಕಾದು ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದೆ; ಬಸ್ತಿ” ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಆಕೆಗೆ ಸುಮಾರು ಎಪ್ಪತ್ತು ವಯಸ್ಸಿರಬಹುದು. ಬಾಕೆಯವರ ಕುಟುಂಬದ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಯೊಬ್ಬಳೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಜಾವಾದಲ್ಲಾ ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಈಕೆ ತುಂಬ ದೇಶಸಂಕಾರ ಮಾಡಿದವರು. ಯುರೋಪ್, ಜಪಾನ್, ಇಂಡೋ ನೇಸ್ಯಾಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳು ಚಿತ್ರಗಾರಿಕೆಯೆಂದು ಅವಳ ಸೋದರ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ನಾವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದೆವೆ. ಒಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಮಿಸಿದೆವೆ. ಅಲಂಕರಿಸಿದ ದಿಂಬುಗಳು ಕುಚೀಗಳ ಮೇಲಿದ್ದವು. ಅವಳು ಹೊಂದಿದ ಬತಿಕಾಕೆಲಸದ ವಸ್ತು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿತ್ತು. ಬತಿಕಾ ತೆರೆಗಳು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನು ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ತೋರಿಸಿ “ಇದು ನಿಮ್ಮಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಚಿತ್ರವಲ್ಲವೇ? ನನಗೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ನೀವು ಶಾಖಾಹಾರಿಗಳಿಂದೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ತಯಾರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವೋದಲಿಗೆ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರಾ ಹೇಗೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಕಾಫಿ ಪಾನೀಯ ಬಂದಿತು. ಮೆಲ್ಲಿಗೆ ಉಟ್ಟಿ ಉಪ ಚಾರವೂ ಆಯಿತು. ನ್ನನ್ನ ಕಣ್ಣ ಕೋಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಳೆಗಾಲದ ಪಿಂಗಾಣಿಗಳನ್ನು, ಜೀನಿ, ನೇಪಾಲ,

ಟಿಬೇಟಿಯನ್‌ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಗ್ನಲಿನ ಅರೆಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು ರಾಶಿಯಾಗಿದ್ದವು.“ನೀವು ಚಿತ್ರಬರೆಯುತ್ತೀರಂತೆ. ನೋಡಬಹುದೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ:

ಆಕೆ ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳಿದಳು. ಜಮ್‌ನರು ಹಾಲೆಂಡ್‌ ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಧೃಥಕಾಯನನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಯೋಚಿಸಿದ್ದರು. ವಾಹನ ಸಂಚಾರವೆಲ್ಲ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಕೈಯ ಕೆಳಗೆ ದುಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದಿನ್ನು ಒಂದಿಟ್ಟಿಗೆ ದಾರಿ. ಇವಳಿಗೆ ಆ ದಾಸ್ಯ ಒಸ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆನಾರೋಗ್ಯದ ನೇತ ಹೇಳಿ, ವಯಸ್ಸಿನ ನೇತ ಹೇಳಿ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ನಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ತುಂಡು ಲೊಟ್ಟಿಯೂ ಸಿಗುವುದಕ್ಕೂ ಕಷ್ಟವಿತ್ತು; ಚಳಿಗಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಸರಳ ಕಳಿಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಹಸಿದು ಸ್ವಂತಂತ್ರಾಗಿ ದುಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಯವಾದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಳು. ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ-ಲ್ಯಾಡನ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನ. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ತನಕ ಅವಳು ಆ ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯವೂ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಹೂವುಗಳ ಚಿತ್ರ ಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬರಿದ ಸುಮಾರು ಐನ್ನರು ಚಿತ್ರಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದಿರಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ವಿಸ್ಯಯವಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ತೆರೆದುಸೊಡಿದೇನೆ. ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳೂ ವಿವಿಧ ಸಸ್ಯ ಜಾತಿಯ ಹೂ ಗೊಂಡಿನವುಗಳನ್ನು. ಸಹಕ್ಕು ದಶ್ಯಯಿಂದ ನೋಡುವಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ, ಬಿಡಿಯಾಗಿ, ಆವುಗಳ ಗೊಂಡಿಲನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಹೂ, ಅದರ ಪಟಲ, ಕೇಸರ, ಎಲೆ ಅಷ್ಟು ನೈಜವಾಗಿದೆ; ಮೊಹಕವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರವೂ ಹತ್ತೀಂಟು ದಿನಗಳ ಶ್ರಮವನಾಂದರೂ ಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಒಂದಲ್ಲ! ಸುಮಾರು ಐನ್ನರು ಚಿತ್ರಗಳ ಈ ಶಲಸಕ್ಕೆ ಆಗ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಫಲ-ಹಸಿವು. ಆದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ. ಇಂದೇನೇಕೇ ಲ್ಯಾಡನ್‌ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಆವುಗಳಿಂದ ನೂರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಾಯ್ದು ಪ್ರಚಟಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯದ್ದಾರಂತೆ. ಆದರೂ ಹಣದ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲಬಯಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಜಮ್‌ನರ ಆಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶೆದ ಜನರು ಎಂಥ ಹಾಡು

ವಟ್ಟಿರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವಲು ಅಾಥ ಕೆಲವು ದಾರುಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ “ನೋಡಿ, ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೊನಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ತರಕಾರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದೆ. ನಾವು ಬೆಳೆದುದನ್ನೇಲ್ಲ ಅವಹರಿಸುವವರು ಜಮ್ಮಾನರು. ಹೇಗೊನಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಅಣ್ಣ, ನನ್ನಿಂತೆ ಹಸಿದಿರ ಬೇಕಾಗತ್ತು. ಅವನ ನೆನಪಾಗಿ, ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಬೆಳೆದ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋರಬೇಕಿ. ಹೇಗಿಗೆ ಹದಿನ್ಯೆದು ಮೃಲುಗಳ ದೂರ; ಸಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ರೈಲನಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಜನಗಳನ್ನು ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ತೊಟ್ಟಿಲು ಗಾಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ತರಕಾರಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ, ಮಗು ವೆಂದು ಭ್ರಮೆ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಮುಚ್ಚಿ, ಹೇಗೊ ತನಕವೂ ನಡೆದು ಹೋಗಿಕೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೆ” ಎಂದಳು.

ಆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ದುರ್ದಿನಗಳ ಕಥೆಯನ್ನೇಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತು, ಅದರ ಇಂದಿನ ಚಿತ್ರನೋಂದನ್ನು ಒಟ್ಟೆಸಿದ್ದಳು. ನಾನೂ ಅದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ “ನೋಡಿ, ಆಗ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗರಿಗೆ ವಿಘ್ರಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಹುಚ್ಚು. ನಮ್ಮದೇಶ ಆಕ್ರಮಣವಾದ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ, ಜಮ್ಮಾನರು ಇರಿಸಿದ್ದ ನನ್ನ ಹಾಳುಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಲಾಟಿಮಾಡುವುದು, ಕದಿಯು ಪುದು—ಇವೆಲ್ಲ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಕೆಲಸಗಳನಿಸಿದ್ದುವು. ನಾವು ಅಂಥವರನ್ನು ವಿರರೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಆ ಭಾವನೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅನುಭವ ಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತರುಣರು, ಇಂದು ನಿತ್ಯಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿದ್ಯೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ವಿಫ್ಫಾತಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗವಾಗ ಕ್ಯೂಕೋಂಡಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ನೋವಿನಿಂದ ಹೇಳಿದಲು. ನಮ್ಮ ಕನಾಂಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೆಲವು ವಿಘ್ರಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಮುಖಪೂಛಂದಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಸ್ವಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸುಲಿಗಿಮಾಡುವ ಚಟುವೂ ದೇಶದಲ್ಲಾಂಟಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುತ್ತ ನಮ್ಮ ಗುರಿ ಒಳ್ಳೆಯಿದ್ದರೆ ಸಾಕೇ? ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಬಗೆ ನಾಯಿ ವಾಗಿರಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ—ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತ್ಯೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಯಾಕೋ ಮಾತು ಆಚೀಚೆ ಸುಧಿಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗ

ಜಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತೇರಿಸಲು ಕೊಂಡುಹೊಗಿದ್ದ “ಭಾತ” ವೊದಲಾದ ಸೃತ್ಯಗಳು, ನನ್ನ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಭಾತಗಳಿಂದ ಪ್ರೇತಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಿಷಯ ಸರಿಯಿತು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. “ನಾನೂ ನನ್ನ ಬಂಧು ಒಬ್ಬನೂ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇತ ಭಾತೆ ಇತ್ತೀಂದು ವದಂತಿ. ನಮಗೆ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಾಗುವ ಸದ್ಗುಣ ನಿಂದ ಎಷ್ಟೋಬಾರಿ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಬಡಿಯುವ ಸದ್ಗುಣ, ನಡೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ, ಏನೇನೋ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವೆ. ನನ್ನ ಬಂಧು ಒಂದು ದಿನ ಧ್ಯೇಯ ಮಾಡಿ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ಅವನೆಡುರಿಗೆ ಮೇஜಿನ ಮೇಲಿನ ಒಡವೆಗಳು ಚಲಿಸುವುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಆತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಮೇರಾ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೇಜಿನ ಭಾಗದ ಪೋರ್ಟೋವನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ತೊಳೆದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಮನುಕಾದ ಒಂದು ಆಕಾರವು ಮಾಡಿ ಒಂದಿದೆ” ಎಂದರು. ಭಾತ, ಪ್ರೇತಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಲೋಕವನ್ನೇ ಕಾಡುತ್ತಿರೆಯಲ್ಲವೇ! ಅವರಿಗಳ ಇರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಗ್ರಸ್ತವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಗಳಿರಬಹುದಾದರೂ ಮಾನವ ದ್ವಾರ್ಗಿತ್ತಿರೇಜರಜೀವಿಗಳು ಇರಬಾರದೆಂದಿಲ್ಲ-ಇದ್ದೂ ಇರಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅತಿನೇರಳೆ, ಅಲ್ಪಾರುಣ (Ultra-violet and infra-red) ಬೆಳಕಾಗಳು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ವರ್ಣ ಸವ್ತತಾದಿಂದ ಹೊರಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಪರಿಚಯವು ಕಣ್ಣಿಗಾಗಲಾರದು.

ಮಿಸ್ ಬಜ್‌ಯವರಲ್ಲಿಗೆ ಮೋದಲ ಬಾರಿ ಹೋದಾಗ ಮೂರುತಾಸಿ ಗಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಮಯವನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಶಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೂ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಸಸೈತ್ತು ದ್ವಾನಕ್ಕೂ ಶರಿದೊಯ್ದರು. ಅವರ ಚಿತ್ರ ಕಲಾಭಿರುಚಿ, ಬಿಡುವೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬತ್ತಾ ಕೆಲಸ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ಬ್ರಾಡಿಂಗ್ ಕೆಲಸ, ಇವನ್ನೂ ನಿವರವಾಗಿ ನೋಡುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇಂಥವರು ವರ್ಯಸ್ವಿನ ನೇನ ಹೇಳಿದೆಯೇ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹಂಬ ಆಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಆಭಿಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫. ಹಾಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇರಡು ದಿನ

ಮುಶರಸೀಯ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಾನು ವಿಸೀಸಾ ಯಾನಾಬಾಲಾರವರ ಚೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸವಿಂಪದ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ದನಕರುಗಳ ಸಂಪತ್ತು ಸೋಡು ಪ್ರದಕ್ಷಿಗಿ ಹೋಗಲು ಸಿಶ್ವಯಾಸಿದ್ದೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇನಿರೆ ಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಬ್ಬರೊಡನೆ, ನಾನು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಯೂಟರ್ಪ್ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ “ಎವಿಫಾನಾ” ಎಂಬ ಪಕ್ಕಿಮಂದಿರ ಹೋಡಲುಹೋಗಲೇ-ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಈ ಪಕ್ಕಿಮಂದಿರದ ವಿಜಾರವಾಗಿ ‘ರೀಡರ್ಸ್ ಡ್ರೆಚೆಸ್ಪ್’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಲೇಖನವನ್ನೆಣ್ಣೀದಿದ್ದೆ. ಒಬ್ಬತ್ವ-ವಿವಿಧ ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಸರಳ ಲಿಲ್ಲದ ಪಂಜರದೊಳಗೆ ಇರಿಸಿ ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಅಂದರೆ ಬೆಳಕು ಬೀಳುವ ಬಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಕೊಟಡಿಯ ಆಚಿಗೆ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ, ಸರಳಿಲ್ಲ, ಬಲೆಯಿಲ್ಲ; ಕತ್ತಲಿನ ಕೃತಕ ಗೋಡೆಯೊಂದು ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ಒಳಗಿನ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಬೆಳಕಿಂದ ಕತ್ತಲಿನ ಗಡಿಯ ತನಕ ಕಾರಿ ಬಂದು ಮರಳುತ್ತವೇಯೇ ಹೊರತು ಇತರ ಯಾವ ವಿವಿಧ ತಡೆಗಳಿಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಹಾರಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. “ಏನಿದೆ ಅಲ್ಲಿ!” ಎಂದರು ಆ ಸ್ನೇಹಿತರು! ಆವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಹೇಳಿದರು: “ಅಂಥವ ರನ್ನು ಪ್ರೌತ್ಸೂಕಿಸಬಾರದು; ಆತ ಕೇವಲ ಹಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿವನು. ಅಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶೇಷಕೆಯೇನಿಲ್ಲ. ಆತ ಹಣ ಗಳಿಸಿದೆ ಬಗೆಯೂ ಗೊರವದ್ದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದ ಲಾಭದಿಂದ” ಎಂದು ತಮ್ಮ ತಿರಸ್ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು. ಕಲ್ಪಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರಾದವರ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಂಡಿನಲ್ಲಿ, ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ತೆರನ ತಿರಸ್ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಇಸ್ಪೆದಂತೆ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬದಲು ಬೆಳಗಿನ ವೇಳೆಯನ್ನು, ಉರು ಸುತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ರಿಕ್ಸ್ ಮೂರ್ಸಿಯವಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದೆ.

ಆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಉರ ಹೊರಗಿರುವ, ಹಳ್ಳಿಯಾದ ಜಿಡ್ ವೆಟರಿಂಗ್, ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಿಸೀಸಾ ಯಾನಾಬಾಲಾರು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಡರು. ಬಿಸಿಲು, ಮಳಿಗಳು ಆವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣಜ್ಞಾಲೆಯಾಡಬ್ರಿಡ್‌ದ್ದುವು. ಸುಮಾರು ಹದಿನ್ಯೇದು ಮ್ಯಾಲು ದೂರದ ಹಾದಿಯಾದ್ದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಮರ್ಪಣದ

ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೈತ್ಯಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಗಾಳಿಗರಣಿಗೆ ಇದ್ದುವೆ..
ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜಿಕ್ಕೆ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಇತ್ತು; ಟೀಲಿಫೋನ್‌
ಇದ್ದಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ವಿಶ್ರಯಕ್ಕು
ದ್ದುವೆ. ಪೇಟಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೂ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾವು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ, ಒಬ್ಬನ ಮನೆಯ ಮುಂಗಡೆ ಹೊಗೆ
ನಿಂತೆವೆ. ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಬಂದು ಕದವನ್ನು ತೆರೆದು ನಮ್ಮೆನ್ನೊಳಗೆ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಹೊದೆ. ಆತನ ಹೆಸರು ರತ್ನೇಲ್ ಎಂದು. ಆತನಿಗೇನಾದರೂ
ಎಪ್ಪತ್ತೆಕ್ಕೆ ವಿಕ್ಕಿದ ವಯಸ್ಸು. ನಾನು ಅವನ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಕಾಣುವು
ದಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು “ನಿಮ್ಮದೇಶದ ಸರಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಬಂದಿರಾ?”
ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ‘ಇಲ್ಲ’ ಎಂದೆ. ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆ! ನಾನು ಹೊಡಲ್ಲಿಲ್ಲ
ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಲವರು ಕೇಳಿದ್ದರು. ವಾಯಿಃ ಭಾರತ ಸರಕಾರದ
ಅಗ್ಗದ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಉರು ತಿರುಗುವವರನ್ನು ಕಂಡು, ಈ ಮಾತನ್ನು ಆತ
ಆಡಿರಬೇಕೆಂಬ ಉಹಳೆಯಾಯಿತು. ಆತ ನಮಗೆ ಚಾ ತಂಡುಕೊಟ್ಟಿ; ಸಿಗ್.
ರೀಟು ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ಅನಂತರ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಬಯಲುಗಾವಲಿಗೆ
ಕರೆದೊಯ್ದು. ಮನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಅಂಗಣ, ನೆಲ, ದಾರಿಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಸರಿಂದ
ತುಂಬಿದ್ದವು. ಆತ ಮರದ ಬಾಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು ನೇರಾಗಿ ನಡೆದುಹೊದೆ.
ನಾವು ಸರಿಗೆಯ ಮೇಲಿ ನಡೆಯುವವರ ಹಾಗೆ ಅಳುಕುತ್ತು ಬಳುಕುತ್ತು ಅವ
ನನ್ನ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದೆವು. ಸಂಜಿಯ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮನೆಯು
ಹಿಂಗಡೆಯ ಒಂದು ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸುವಾರು ನೂರರಷ್ಟು ಕೊಬ್ಬಿದ ದನಕರು
ಗಳು ನಿಂತಿದ್ದುವೆ. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣ; ದಷ್ಟಪುಷ್ಟಿನಾದ ಶರೀರ.
ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ತ್ರೀಸಿಯನ್ನಾ ದನಗಳು. ಹೆಚ್ಚಿನವು ಹಾಲು ಕೊಡುವಂಥವು.
ನಾಲ್ಕುರು ಗಂಡಸರು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹಾಲು ಹಿಂಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು.
ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಿನ ಸ್ವಲ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಬಾಲ್ಲಿ
ಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಕರೆಯುತ್ತಿದರು. ಒಂದು ಘಂಟೆಯೊಳಗೆ ಎಲ್ಲ ದನಗಳ
ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮನಿಗೇನೆ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘದ ಮೋಟರು
ಗಳು ಬಂದು ಆ ಹಾಲನ್ನೊಯ್ದುತ್ತವೆ. ನೂರುವ ಕೆಲಸ ಅವರದ್ದಲ್ಲ, ಒಂ
ದೊಂದು ದನವು ಸರಾಸರಿಯಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಪವತ್ತು ರಾತ್ತು ಹಾಲುಕೊಡು
ತ್ತದಂತೆ. ಹಾಲು ಕರೆಯುವವರು ಬಂಡರೀಂದರೆ, ಕರೆಯುವವರ ಮುಂದೆ

ದನಗಳು ತಾವಾಗಿ ಬಂದು, ಹಾಲು ಇಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹಾಲು ಹಿಂಡು ಪ್ರಯೋ ಅಪ್ಪು ಚಮತ್ವಾರದ ಕೆಲಸ! ನಾನು ಗೋ ಪಾಲನೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಪ್ರತಿಯೋದು ಸ್ವಶ್ರೀಯಾನ್ನು ರತ್ನವೀಲ್ ಸ್ವಷ್ಟಿವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ. ನಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪ್ರತಿಯೋಂದು ಮೂಲೆಗೂ ಕರೆದೇಯ್ದು ತೋರಿಸಿದ.

ಅವನ ದನಗಳು ಒತ್ತುವ ಕಾಲ ಬರಿಯ ಎರಡು ತಂಗಳಂತೆ. ಅದೂದನಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸಿಗಲಿ ಎಂದು ಬೇಕೆಂದೇ ಕೈಬಿಡುವ ಕಾಲ. ಚೆಳಿಗಾಲ ಕ್ಷಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಂದು ಹುಲ್ಲಿನ ಬಣವೆ ಅಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರೆ ನಷ್ಟದ ಎಂಟು ತಂಗಳ ಮೇವೆ, ಪಾಸಗಳು—ಎರಡೂ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ. ಅವರಣ ಹಾಕಿದ್ದ ಸುಮಾರು ಇವತ್ತು ಎಕ್ಕೆ ಬಯಲುಗಾವಲು ಅವನೆಂದು. ಅಲ್ಲಿ ಸೋಂಪಾಗಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಒಂದು ಎಕ್ಕೆಗೆ ಎರಡೇ ಎರಡು ಜಾನುವಾರುಗಳಂತಿವೆ! ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಹಾರ ಹುಲ್ಲೀನೇ. ಹಟ್ಟಿಯ ಗೊಬ್ಬರವೆಲ್ಲವೂ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೆಳಿಗೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಲವಣಗಳನ್ನು ಪೂರಕವಾಗಿ ಹಾಕುವುದುಂಟು.

‘ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರ ಏನು ಹಾಕುತ್ತೀರಿ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ನಮ್ಮೂರಿ ನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿಯನ್ನು ಹಾಕುವಂತೆ ಅವರೀನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ—ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕುಶಳಹಲದಿಂದ. ‘ಹುಲ್ಲೀ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರ; ಜಡಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹಾಕುತ್ತೀವೆ’ ಎಂದು ಸವಿಹವದಲ್ಲಿ ರಾಶಿಯಾಗಿ ಬಿಡಿದ್ದ ಗರಗಸದ ಪ್ರದಿಯಂತಿರುವ ಏನೇಕೆಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ. ಅದು ಬಟಾಟಿಯಂದ ಸಿವ್ಯಭಾಗ ವನ್ನು ತೆಗೆದು ಉಳಿದಂಥ ಕಜ್ಜ್ವಾ ವಸ್ತು. ಇನ್ನು, ದೇರಿತಾಗ, ಸಕ್ಕರಿಯ ಶಾಖಾನೆಯವರು ಎನೆಯುವ ಕಾಕಂಬಿ(Molass)ಯನ್ನು ಹಾಕುವುದೂ ಉಂಟಂತೆ. ಜಡಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಲವಣಗಳನ್ನು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಬೆರಿಸಿಕೊಡುವ ಶ್ರಮವೂ ಉಂಟು. ಹೊರತು—ಹಿಂಡಿಯಂತಹ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಯಾವ ಪೌಷ್ಟಿಕ ವಸ್ತುವೂ ಅವಕ್ಷ್ಯಾಲ್. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋವಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕ್ಷಾಗನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತತಿ ಉತ್ತಮಗೆಂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಸಂಡಿದಿದೆ. ಅದರೆ ಮೇವಿನ ಪ್ರಶ್ನೀಯನ್ನು ನಾವು ಬಗೆಹರಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮೇವಿನ ಸ್ಥಳವಿರುವುದಕ್ಕಂತಲೂ ನೂರು ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದನಕರುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು. ಮೇವಿಗಾಗಿಯೇ ಮೇವನ್ನು ಬೆಳಿಯುವ ಪರಿಪಾಠವಾಗಲೇ,

ಹಸುರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಪರಿಪಾಠವಾಗಲೀ ಸಮೃದ್ಧಿ. ಹೌಸ್ಟಿನ್
ವಸ್ತುವೇದರೆ ಹಿಂಡಿ, ಹತ್ತಿಯ ಕಾಳು. ಉಟಕ್ಕಿಳ್ಳದ ರೈತ ತಾನೇನು
ಹಿಂಡಾನು, ದನಕರುಗಳಿಗೇನು ಕೊಟ್ಟಾನು?

ದತ್ತೇವೀಲನಲ್ಲಿ ಇರುವ ದನಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವ ದನ
ವೆಂದರೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ ಎಂಬತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಾಲು ಕೊಡುವೆಂಧು. ಆತ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗೂ ಒಂದಿಯನ್ನೂ ಸಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಅದೋ! ಕಾಡು
ಕೊಳಣಿದವ್ಯು ಗಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು; ಉಗ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ರೈತ ತನ್ನ ನಾಲ್ಕುರು
ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇವ್ಯು ಕೆಲಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲಿದೆ, ಒಂದು
ಹಂದಿಯ ಮಂದೆಯನ್ನೂ ಸಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ಕೊಳಿಗಳೂ ಇವೆ. ಅಳ್ಳಿದೆ
ಒಂದು ತರಕಾರಿ ತೊಟ್ಟಿದೆ. ಜೀಸ್ ತಯಾರಿಸುವ ಯಂತ್ರವಿದೆ. ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರೆಂದರೆ ಮಗಳಿಂಬ್ಬಳು. ಅವರಿಗೆ ಆರೇಳು ಮಂದಿ
ಎಳೆಯ ಮುಕ್ಕಿಂದಾರಿ. ಹಾಲು ತುಂಬಿದ ಮನೆಯ ಸೇಂಪೆಲ್ಲ ಆ ಮುದ್ದು
ಮುಕ್ಕಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ದನಕರುಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಚುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಇನ್ನೊಂದು
ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಜಮ್‌ನರ ಆಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಹಾಲೆಂಡಿನ ದಕ್ಕಣಿ ಭಾಗದ ಯಾವತ್ತು ದನ, ಕರು, ಹಂಡಿ ನೊಡಲಾಡುವು
ಗಳನ್ನು ಜಮ್‌ನರು ಕೊಂಡು ತಿಂದು ಮುಗಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಏಂಬು. ಬಾಕೆ
ಯವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. “ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀವು ನೊಡಲಿನಂತೆಯೇ ಹಾಲು
ಮಾರುವ ಉದ್ದುಮಾರನ್ನು ಇವ್ಯು ಬೇಗ ಸಾಧಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾ
ಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, “ಜಂಯಿಡರ್ ಜೀ”ಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಸುದ್ದೇವಕ್ಕೆ ಅವ್ಯು ಹಾನಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ದನಗಳ ಪೀಠಿಗೆಯಿಂದ
ನಾವು ತಿರುಗಿ ದನಕರುಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದರು.
ರತ್ನೇಲನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಆತ, ತಮ್ಮ ದನಗಳು ಮಾರುವ ವರ್ಣಕ್ಕೇನೇ
ಕರು ಹಾಕುತ್ತುವೆ ಎಂದಿದ್ದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇವತ್ತು ಹಾಲೆಂಡಾ ಸನ್ಯಾಸಿ
ವಾದ ಹಾಲು ಹಯನಿನ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಏಳು ವರ್ಣ
ಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ, ಈ ಜನರು ಯುದ್ಧದಿಂದ ನಷ್ಟವಾದ ದನಕರುಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು
ತಿರುಗಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಷ್ಟೇಲ್ಲ ಶ್ರಮಿಸಿರಬಹುದು
ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವೇ ಉಹಿಸಬಹುದು.

ಈ ರೈತನ ಹಂದಿಯ ಮಂದೆಯನ್ನು ಸೋಡಿದೆ. ಇವಕ್ಕು ಅರುವಕ್ಕು ಹಂದಿಗಳಿದ್ದವು. ಅವೂ ಪುಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಜೀವಿಗಳು. ಅವನು ಸಾಕಿ ರುವ ಫ್ರೀಸಿಯನ್ ಗೊಳಿಯೂ ಒಂದು ದೃತ್ಯಾಕಾರದ ಪಾತ್ರಿ. ಅದೊಂದೇ ಈ ವರ್ಷ ಕೃತಕ ಗಭರ್ ದಾನದಿಂದ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಕರುಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿದೆ ಯಂತೆ. ಅನಂತರ ಆತನು ನಮಗೆ ಬೆಣ್ಣ ತೆಗೆಯುವ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು, ಚೀಸ್ ಮಾಡುವ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು, ಚಳಿಗಳಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವಶುಚಿಯಾದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸಿದ. ಹಾಲೆಂಡಿನ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೈತ ನಮ್ಮ ಗೊತ್ತಳ್ಳರು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸಕ್ಕಿಂತ ನಿಶೇಷ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು. ಅವನಿಗೆ ವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹೊರಟಿವು.

ಆ ಸಂಚೆ ಅಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಾ ಇನ್ನಾ ಸ್ವಿಟ್ಟ್ಲ್ಯಾಟಿನ ಡಾ ಘರ್ನೆಯವರು ನನ್ನನ್ನು ನೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದಿದ್ದರು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಡಾ ಯಾನಾಬಾಲ ರವರ ಅಭಿಷ್ಯಾಸದ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಒಂದು ತಾಸಿನ ತನಕ ಮಾತನಾಡಿದೆವು. ಈ ಕೊಟಡಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಉದ್ದೇಶಲದ, ಹಸ್ತರಡು ಆಡಿ ಎತ್ತರದ ಕೋಣೆ. ಅದರ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ನೆಲದಿಂದ ಮುಂಚ್ಚಿಗೆಯ ತನಕವೂ ತುಂಬಿಕಾಗಳ ರಾತ್ಯಿತ್ತು! ಈ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಕಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು; ಡಾ. ಯಾನಾಬಾಲರ ಖಾಸಗಿ ಗ್ರಂಥ ಸಂಗ್ರಹ. ಡಾಕ್ಟರರ ಉದ್ಯೋಗವೇ ನೆಂದು ನಾನು ಆಗ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಯಾತು. ಅವರು ಯುರೋಪಿನ ಕಲಿಗಳ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಎಂದು ಅರಿತು ಕೊಂಡೆ.

ಡಾಫ್ರೆಚೆಯವರಿಗೂ ನನಗೂ ನಡೆದ ಭೇಟಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲದ್ದು. ಅವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಲಿತು ಕೊಡಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳು-ಭಾರತ ದೇಶದ ಗೊಂಬೆಯಾಟಿ, ತೊಗಲು ಗೊಂಬೆಯಾಟಿ, ಭಾಯಾನಾಟಕಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ನಡೆದವು. ಅವರು ಅನಂತರವೂ ನನಗೊಂದು ವತ್ತ, ಬರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಗರದ ರಿಕ್ಸ್ ಮುಕ್ಕಿಯಮಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ತೊಗಲು ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟದೆ ಅವುಗಳ ಅಟಡ ನಿತ್ಯಾರದಲ್ಲಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಇನ್ನೂ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕರುಣ ನಿದ್ವಾಂಸರಿಗಿದ್ದ ಉತ್ತಾಹ ಹೇಳತೀರದು.

ಮರುದಿನ ನಾನು ಹದಿನ್ಯೆದು ಮೈಲು ದೂರದ ಹೇಗೂ ಸಗರವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದೆ. ಇಂಗಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ; ಡಜ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ದೇನಾ ಹಾಗೂ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾ ಹಾಲಯ ಇರುವುದು ಅಲ್ಲಿಯೇ. ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೇಗೂ ಕನ್ನೆನಾವನ್ನಾ ಸದೆದುದು ಅಲ್ಲಿಯೇ. ಅದು ಸುಂದರವಾದ ನಗರ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ. ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಜನ ಸಂದರ್ಭಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾದುದು. ನಾನು ನೋಡಲು ಹೇಗೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಣವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಆ ದಿನವೇ ಇರಾಫಿನ ಡಾ. ಮುಸಾದಿಕರ ಎಣ್ಣೆ ವಿವಾದದ ನ್ಯಾಯವು ತನಿಖಿಗೆ ಒಂದಿತ್ತು. ಕೋಟೀನ ಸುತ್ತಲೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಹರೆ ಇತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ದೂರದಿಂದಲೇ ಆ ಕಟ್ಟಡ ನೋಡಿ ಮರಳಿ ಬಂದೆ. ಅನಂತರ ಹೋದುದು-ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾಟ್ ಸಾನ್ಯಾಸಿಯವಿಗೆ. ಈ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ, ಮಧ್ಯಯುಗದ ಅತ್ಯಮಾಲ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳನೇ ಕಿವೆ. ರೆಂಬ್ರಾಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ ಹಾಲ್ ನೋಡಲಾದವರ ತಲವು ಭವ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ರೆಂಬ್ರಾಂಡ್ ನ “ಪೌರ್ವತ್ಯನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರ” ಬಲು ಸುಂದರವಾದುದು. ಬಲು ಗಂಭೀರವಾದ ಮುದುಕನೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರವಿದು. ಮೈಬಣ್ಣ, ಆಕಾರ, ಉಡುಗೆಗಳಿಂದ ಆತ ಇರಾಫಿನವನೋ ತುಕ್ಕಿಯವನೋ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಲೆಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ರುನೂಲಿದೆ. ಆದರ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನ, ರತ್ನಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದೊದು ಸರವಣಿಯಾಗಿ. ಅವನ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವು “ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಮನಾ” ಎಂಬುದು.

ಹಳೆಗಾಲದ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಬಾಲ ಯೇಸು, ಮೇರಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ದ್ಯುವತ್ತದ ಬೆಳಕು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಸಿರಿಸಿದೆ. ನೇರಳೆ ನಿಲುವಂಗಿ ತೊಟ್ಟಿ ಸ್ವೇಮನನು ವಿಸ್ತಯ, ಗೌರವಗಳಿಂದ ಸೇರಗೊಡ್ಡಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ರೆಂಬ್ರಾಂಡನ ‘ಸ್ವಿಲಾಲ್ಪೀಫಾ’ (ಸ್ಥಿತಿ ಜೀವಗಳ) ಚಿತ್ರಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆ. ಇವತ್ತು ಈ ಮಾತನ್ಯ ಜಡವನ್ನು ಗುಂಪಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರಾದರೂ ಆಗಿನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ--ತರಕಾರಿ, ಕೊಂಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳು--ಇಂಥವುಗಳ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಹೆಸರಿತ್ತು. ರೆಂಬ್ರಾಂಡ್ ನ ಇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ--ಪಕ್ಕಿ, ತರಕಾರಿ, ಏನಿಧಿ ಹಣ್ಣುಗಳ ಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ನವಿಲಿನ ಮೈಯ ಲಲತೆ ರೀಖೆಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಗಳನ್ನು ಆತ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಗೆಯು ಅನುಪಮವಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿನ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ರೆಂಬ್ರಾಂಡನಿಗೆ ಶರೀರ ರಚನೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಅದ್ಭುತವೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಅಂಥ ಎರಡು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಎರಡೆರಲ್ಲಿ ಮೃತ ಶರೀರವನ್ನು ವೈದ್ಯರು ಚತುರಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಲ್ಪು ಸುತ್ತಲೂ ಕುತ್ತಾಹಲಭರಿತರಾದ ವೈದ್ಯರುಗಳು ನೀತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕುತ್ತಾಹಲವಿದ್ದಂತೆ ಯೇ, ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಚರ್ಚೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರತಿ ಭಟ್ಟಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಭಯ ಭೀತಿಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ.

ಈ ಮುಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತನ್ನು ಕಳೆದು ಉಂರಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದೆ. ಅನಂತರ ರೈಲು ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಲೈಡನ್ನಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೋಡಬೇಕೆಂದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದಂತಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಒಡತಿಯಾದ ಮಿಸೆಸ್ ಯಾನಾಬಾಲರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದೇರೆಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಒಡತನವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಸುವಾಗ ಅವರು ತುಂಬಾ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. “ನಿಜ, ಹಸಿನೇನೇಂದು ನಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಅದರ ಅರಿವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜರ್ಮನರು ಬಂದು ನಮಗೆ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದರು; ತನ್ನ ನಾಡಿನ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಪೂರ್ಣ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಅವರಿಗಾಗಲೇ ನನ್ನ ಸ್ವೀಕರಕ್ಕೆ ದೂರಿತ ವಿದೇಶೀಯ ಮಿತ್ರರಿಗಳೇ ಭಾರತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸಂದೇಹ “Will India go Communist?” ಎಂದು ಕೇಳುವವರೇ ಎಣಿ. ನೆಹರೂರವರ ತಾಟಸ್ಕ್ರಿನಿತಿ ಅವರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆರ್ಥಿಕಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಮ್ಮುನಿಸ್ಟರು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಸೆಂಬ್ಲಿಗೆ, ಕೇಂದ್ರ ಪಾಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಆರಿಸಿ ಬಂದ ವಾತ್ರೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ. ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಬಂದಲ್ಲಿ, ಯಾವೊಂದು ದೇಶವೂ ತಟಸ್ಕಾವಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ— ಎಂಬುದು ಅವರ ಭಾವನೆ. ಕಮ್ಮುನಿಸ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೂ ಉಳಿದವರಿಗೂ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾವ್ತಿಕಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮ್ಯ ಯೂರೋಪು ಎಂದೂ ರಸ್ತೆವನ್ನು ಸೇರಿ ಲಾರದು. ಭಾರತದ ಅನಾರಜನ ಸಂಪ್ರದ್ಯಾಯ ರಸ್ತೆದ ಹತ್ತೇಟಿಗೆ ದೂರಕೆ ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಪ್ರಪಂಚದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಶಕ್ತಿಯ ತೋಲನ್ನು, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ

— ೨೧೫ —

ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕಾಲವಾದಿತು. ಆಭ್ಯಾದೆ, ರಸ್ಯಾನ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರೂ
ಪೌರಾಣಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ತಾಟಸ್ಯ ನೀತಿಯು ಕ್ಷಣಿಕಾಲವೂ ಉಳಿಯಲಾರದು
ಎಂಬುದು ಅವರ ವಿಚಾರಸರಣಿಯೇನಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾನಾಬಾಲ್ಯಾ ರವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಲೈಡನಾ ಸಗರದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಕಳೆದ
ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಶಾಂತಿ, ಆನಂದದ ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಿಸೆಸ್ ಯಾನಾ
ಬಾಲರವರ ನಿದ್ಯೆ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನವು. ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳ
ಲೀಲ್ಯಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿರೂಚ ಅವರಿಗೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನೀತಿಯ
ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಳಿದವರು. ಬಾಕೆಯವರು ತನ್ನರು
ಎಂದು ಮಾನುತ್ಯಾಂದ ಲೈಡನಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತುಗಳ ಅಭಿ
ವೂನದ ಮಾತುಗಳಾದರೂ, ನಿಜವಾದ ಮಾತುಗಳನಿಸಿದ್ದವು.

೧೪. ಬೆಲ್ಲಿಯಮಿನಲ್ಲಿ

ಶೈದನಾ ನಗರದಿಂದ ಬೆಲ್ಲಿಯಮಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬ್ರಸೆಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ಹಾದಿ. ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟೊವರಿ ಘಂಟೆಗೆ ಹೊರಟಿ ನಾನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹದಿನೆರಡಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಬ್ರಸೆಲ್ಲಿ-ಲಕ್ಷ್ಯಂಬಾರ್ಥಸ್ವೀತನನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಶೈದನಾ ಸರಿದ ಬಳಿಕ ಹೇಗೂ, ರೋಟರ್ ಡಾಮ್‌ ನಗರಗಳು ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡೇ ಕಣಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ದಾರಿ ಅನೇಕ ಹೊಲ, ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಸುಂದರವಾದ ನಗರಗಳನ್ನೂ ಹಾಡಿಹೊಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ತಾಸಿನ ಒಳಗೆ ಬೆಲ್ಲಿಯಮಿನ ಗಡಿನಾಡೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರವೂ ಜನ ನಿಬಿಡವಾದ ದೇಶಭೂಗೋಂಗ ಕಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ಸಸ್ಯಭರಿತವಾದ ಹೊಲಗಳು, ಹಾದಿಗಳು, ಸಾಲು ಮರಗಳು, ನಗರಗಳು, ನಗರ ವಿಸ್ತರಣ ಗಳು. ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಬಾನೆಗಳನ್ನು ದಾರಿಯುದ್ದುಕ್ಕೂ ಕಾಣಬಹುದು. ನಮಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಎಂಟಾವಪಾರ್. ಎಂಟಾವಪಾರ್ ಈ ದೇಶದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರೀಪೂ ಅಹುದು. ದಾರಿಯ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೀಯ ಶೈಲಿಯ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಚಚ್ಚಂಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಬ್ರಸೆಲ್ಲಿ, ಗೆಂಟಾ ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆಥೋಲಿಕ ಚಚ್ಚಂಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದುವು. ನಾನು ಈ ಏರಡು ನಗರಗಳನ್ನು ನೇರೀಡುವುದಕ್ಕು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದೆ.

ಬ್ರಸೆಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವನೇ, ಸಮಿಂದರು ಹೋಟೆಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಗೊತ್ತು ವಾದಿ, ಉಟ ಮುಗಿಸಿ ಅಲೆದಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಹಾಲೆಂಡಿನ ಹವೆಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಹವೆಗೂ ತುಂಬಾ ವೃತ್ತಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪ ಜೋರಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಬೆಲ್ಲಿಯಮಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಈ ನಗರ, ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದುದು. ದೇಶ ಕರಿದು. ಜನರ ಚಟ್ಟಣೀ ಹೆಚ್ಚು, ಹದಿನೆರಡು ಸಾವಿರ ಜಡರ ಮೈಲು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟೊವರೆ ವಿಲಿಯ ಜನ ಪಾಸಿಸುತ್ತದ್ದಾರೆ. ಸುವಾರು ಒಂದು ಮಿಲಿಯದಷ್ಟು ಜನರು ಬ್ರಸೆಲ್ಲಿ ನಗರ ಒಂದರಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಗರದ ವೀದಿಗಳು ತುಂಬ ಅಗಲವಾದುವು. ಅವುಗಳ ಮುಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಗಳ ಮತ್ತು ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ. ನಗರದ ಭೂಭಾಗ ಸಮತಪ್ಪಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ತಗ್ಗು, ಕೆಲವು ಏರು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ

ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿನಿಂತರೆ, ನಗರದ ವಿಸ್ತಾರ, ವ್ಯಾಭವ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಯಂತ್ರ ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಿ ದಿನಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಗೊತ್ತುಗೂರಿ ಇಡೀ ಇಲ್ಲಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಲೆದಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರೈಸ್‌ಟಾಂಟ್‌ನ ಮಂದಿರ ಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ ಎಂದೆ. ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಪೇಲೀಸ್ ಒಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್” ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿಂದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿ ಬೀದಿಗಳು ತೀರ ವಿಶಾಲವಾದವು. ಈ ಮಂದಿರದ ಎದುರಿಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ದಾಡ ಒಂದು ಅಂಗಣವಿದೆ. ಅಂಗಣದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಗ್ಗು ಭೂಮಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಣಿಸುವ ಸಗರದ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟ ರಮಣೀಯವಾದುದು. ಅನೇಕ ಚೆಚ್ಚುಗಳ ಕೊತ್ತಳೆಗಳು ಉಂದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿ ತಲೆಯೊಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ಈ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕೆಫೋಲಿಕ್ ಥ್ರೋದ ವರ್ಚಸ್ಸು, ಪ್ರೋವರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಎಷ್ಟೊಂದು ಇದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. “ಪೇಲೀಸ್ ಒಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್” ಇಲ್ಲಿನ ಪರಿಷ್ಠಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯ. ಅದು ವಿಶಾಲವಾದ, ಉನ್ನತವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಇದಿರನ ಸ್ತುಂಭಗಳು ದೇವಾನಂತರವು. ಈ ಉನ್ನತ ಮಂದಿರನ ಮೇಲೆ ರಂಜಿಸುವ ಗೋಲಾಕೃತಿಯ ಶಿಲ್ಪ ನಗರದ ಯಾವಾವ ಮೂಲೆಯಿಂದಲೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೊಡನೆಯೇ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಾವಡಿಯೊಂದು ಎಡುರಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸ ಶಾಸನ ಕರ್ತರ ಭವ್ಯ ಪ್ರತಿವೆಗಳಿವೆ. ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಇರುವ ಮಹಾದ್ವಾರ ಮಹಾ ದ್ವಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೊಳ್ಳು ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಬಹು ವಿಶಾಲವೂ ಉನ್ನತವೂ ಆದ ಸಭಾಸದನ ಬರುತ್ತದೆ. ಬರಿದಾದ ಸಭಾಸದನ! ಜೊಕವಾದ ಸ್ತುಂಭಗಳನಾಲುಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಸ್ತುಂಭವೂ ನಾಲ್ಕುರು ಅಡಿ ದವಸ್; ಅಂತಹ ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಖವತ್ತು ಅಡಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಸ್ತುಂಭಗಳು ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಲಕ್ಷಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಸಭಾಸದನದ ಮಧ್ಯ ನಿಂತರೆ ಶಿಲ್ಪರದ ಗೋಲಕದ ಗಾಜಿನಿಂದ ಆಕಾಶ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನೆಲವನ್ನೇಲ್ಲ ಹಾಲು ಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಹಾಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಹೊಕ್ಕು ನಿಂತುದಾದರೆ— “ಇದು ನ್ಯಾಯದ ಮನೆ. ನ್ಯಾಯ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರ ಮುಂದೆ ನವ್ಯವಾಗಿ ರುವ” ಎನ್ನುವ ಚೋಧಿ ಆಗುವಂತಿದೆ ಈ ಸಭಾಂಗಣದಿಂದ ಮುಂದು ವರಿದು ಸರಿದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮೆ ಎಡ ಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನುಷ್ಟು ವಿಶಾಲ ಜಾವಡಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಬೆಲ್ಲಿಯಿವಿನ ಹೈಕೋಟ್ಟು ವೆಡಲಾದ ನ್ಯಾಯ ಸಂಸ್ಥಾಗಳು

ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಮಂದಿರದ ಭಾಗಗಳನ್ನೇ.

ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ತುಸು ಸವಿಂಪವಾಗಿ “ಡೂಮೆ ಸೆಬಲಾನ್” ಎಂಬ ಗಾಧಿಕಾಶ್ಯಲಿಯ ಒಂದು ಪುರಾತನ ಇಗರ್ಜೆಇದೆ. ಅದರ ದ್ವಾರಗಳು, ಕಮಾನುಗಳು, ಇಂದ್ರಮಾಡುಗಳು ಹಳೀಗಾಲದ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಒಳಗಡೆ ಹೊಗಿ ನಿಂತರೆ ಮಂದಿರವು ಅಹ್ಮೈಂದಿನ ವಿಶಾಲವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಟ್ಟಿರುವ ಸ್ವೀಂಡಾಗಳೂ ಗಾಳಿ ಗಾಜಿನ ಕಿಟಕಿಗಳು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದೂ ನೇರೆಡುಪುದಕ್ಕೆ ಅಹ್ಮೈಂದು ಚೆಲುವಿನ ವರ್ಣವರ್ಣದ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಟೀಯ ಚಚೆ-ಸೆನ್ಸ್ ಮಿಶೆಲ್. ಈ ಇಗರ್ಜೆಯನ್ನು ಬಹು ಎತ್ತರವಾದ ವಾಯದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎದುರಿಗೆ ವಿಶಾಲ ಅಂಗಣವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಂದಿರದ ಮುಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಗಲು ಅಗಲವಾದ ನಾಲ್ಕುತ್ತುಳವತ್ತು ಸೋಫಾನಗಳುಳ್ಳ ಮಾರ್ಗ. ಈ ಕಟ್ಟಿಡದ ಮುಂಭಾಗವು ಪೇರಿಸಾನ ನೋಟಿರ್ಡಾಮೂ ಚಚೆಗಿಂತಲೂ ಲಲಿತವಾಗಿ ಶಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಎದುರಲ್ಲಿ-ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ, ಸುಮಾರು ಇನ್ನಿಂದು ಅಡಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತರವಾಗಿರುವ ಎರಡು ಕೊತ್ತಳಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಯಿನ ನೀಳವಾಡೊಂದು ಮಾಡು ಅವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಿಡದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಲಂಬರೇಖೆಗಳು, ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಲುಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿದ ಗಾಧಿಕಾಶ್ಯ ಕಮಾನುಗಳು, ತ್ರೀಕೋಣಾಕೃತಿಯ ಮಾಡು - ಬಹುವಾಗಿ ಮೇಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕಟ್ಟಿಡದ ಎದುರಿಗೆ ತುಸು ದೂರ ಹೊಗಿ ನಿಂತು ನೇರೆಡಿದರೆ, ವಿಶಾಲವಾದ ಸುಂದರ ಬಾಸು ಅದರ ಹಿನ್ನಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಹೊಡ ವೇಳಿಗೆ ಅದರ ಹೊರ ಮಗ್ನಿಲಿನ ದುರಸ್ತಿ ನಡೆಯುತ್ತು. ಕಡವನ್ನು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಳಗೆ ಹೊಗಿ ಪುದಾಗದೆ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಸುಂದರಾದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವೀಂಡಾಗಳೂ ಕಿಟಕಿಗಳೂ ಇನ್ನಿಂದು ಗಾತ್ರದ್ವಾರೆ; ರಮಣೀಯತೆಯಿಲ್ಲವು. ಹೊರಗಿಂದ ಕಂಡ ನನಗೆ ಅವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ಸೋಗಸು ತಿಳಿಯುವಂತಿರಲ್ಲ.

ಇನ್ನುಹಾಗೆಯೇ-ನನ್ನ ಅಲೆದಾಟದಲ್ಲಿ ಉರ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕಂಡೆ. ಎರಡು ಮೂರು ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನೇಡಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

ಎರಡು ಉದ್ಯಾನಗಳು, ಸಮಂತಪ್ಪಲ್ಲಿದ ಸೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದುವು. ಗುಡ್ಡದ ಮಾನ್ಯಲನ್ನು ಕಡಿದು, ಅಂತರ ಅಂತರವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ವಿವಿಧ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಗಿಡ ಮಾರಗಳಿಂದ ಚೆಲುಪುಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅಲಸಿಯಾಗಿ ಎರಡು ತಾಸನ್ನು ಕಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗಡಗಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ಹೊಂದು ವಂತೆ, ಕಾರಂಜಿಗಳೂ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇವೆ.

ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇನ್ನೊಂದು ಚಚ್ಚಾರ್ನನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಸೀಲಾ ಸಗರದ್ವಲ್ಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮಸೀಲಾನಿಂದ ಸುಮಾರು ಇವ್ವತ್ತು ಮೂವತ್ತು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಗೆಂಟ್ರಾ ಎಂಬ ನಗರ ಎಷ್ಟೋ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ರೋಮನ್ ಕೆಥೋಲಿಕ್ ಧರ್ಮದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೀಲಾನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಕ್ಕಾಲು ತಾಸಿನ ರೈಲು ದಾರಿ. ಆ ಖಾರಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಚ್ಚಾಗಳು ಒಂದರೆಡಲ್ಲ; ಹಲವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಸ್ವೀಂಟ್ರಾಬಾಹ್ನಾ. ಇದನ್ನು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಇದು ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಆಕಾರ ಸುಮಾರಿಗೆ, ದೂರೆ ಸಬಲಾನಾನಂತರಿದೆ: ಇದರೊಳಗೆ ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ, ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇವೆ— ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಬೆಳಗಿನ ಹನೊಳೊಂದು ಫೌಟೆಲಿಂದ ಮಾರ್ಪಾತ್ರದ ಎರಡು ತಾಸಿನ ತನಕವೂ ಕಾದು ಕುಳಿತ್ತದ್ದೆ. ಆಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೇನೇ ಅದರ ಕದ ತೆರೆಯುವುದು. ನಾನು ಕುಳಿತ್ತದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಡಚ್‌ವಿಹಾರಿಗಳು ಬಂದರು. ಎಮಾಸ್ತರಾಡಾಮಾ ಸಗರದ ಟ್ರಾವ್ ಎಂಬವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಹೆಂಡತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಾತುಕತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು; ಮಾತನಾಡು ತ್ತಲೇ ಕುಳಿತ್ತದ್ದೆವು. ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ಚಚ್ಚಾನೊಳಗೆ ಹೋಗಿಕ್ಕು. ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರಿಯುವವರಿಲ್ಲ. ಸಮಯವಾಗಲು ಎದುರಿನ ಮೂರು ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾನ್ಯಲಿನ ಒಂದು ಕಿರಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರಿದರು. ಒಳಗೆ ಹೋದೆವು. ಇದೊಂದು ಮಹಾದೇವಾಲಯ. ಅದರೊಳಗೆ ಮರಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿನ್ನೇ. ನಡುವೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಲಯವಿದೆ. ಅದರ ಮುಂಗಡೆ ವೇದಿಕೆ (Altar)ಯಿದೆ; ಎಡಬಲಕ್ಕೂ, ಹಿಂದೆ ವರ್ಮಾಲವಾಗಿಯೂ ಹರಿಯುವ ಚಾವಡಿ ಇದೆ. ಆ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಮಾಧಿಗಳಿವೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ಅಳ್ಳಾಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರಿಕವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಿರಿಯ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರ

ಕಾರರ ಹಲವು ತೈಲ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಲ್ಯಾಡನಿನ ಲೂಕಾಸ್ ಬರೆದೊಂದು ಚಿತ್ರ ಇದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪೀಟರ್ ಪಾಲ್ ರೊಚೆನ್ಸ್ ಬರೆದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಸುನಾರು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ದೊಡ್ಡ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಕಟ್ಟಡದ ಎಡ, ಬಲ, ಹಿಂದುಗಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಟ್ಟ ಸ್ವೀಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಕಿಟಿಕೆಗಳಿಂತು ಅನುಪಮವಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ತೈಲಿಯವುಗಳಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಂತೆ ಅವು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನೇರಿಕೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸ್ವೀಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಆ ದೇಶದ ಹೆಸರಾದ ಚಿತ್ರಕಾರರಾದ ಜಾನ್ ವಾನ್ ಇಕ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಸೋದರನಾದ ಹರ್ಫಟ್ ವಾನ್ ಇಕ್ ಮಾಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ಸ್ವೀಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಕಿಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೋಡುವ ಹುಣ್ಣಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿದರೂ ಕ್ರಿಸ್ತ ಪಾದಿಗಳ, ಮಾದಿಗಳ ತಂಡ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೆಲ್ಲಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ದೇಶ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಪೀಟರ್ ಪಾಲ್ ರೊಚೆನ್ಸ್ ಹೆಸರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೈಲವಣಿಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವನೇ ಅವನಂತೆ. ಅತನು ಬರೆದ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಷ್ಟೇಷ್ಟೋ ಇವೆ. ಅನೇಕ ಚಚುರ್ಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿವೆ; ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿವೆ; ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿವೆ. ಅಂಥವ ಬದುಕಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ದೇಶವಿದು. ಆತ ಆರಿಸದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರಸಿದ್ಧಾನೆ, ಬೇಟಿ ಚಿತ್ರಸಿದ್ಧಾನೆ, ಕ್ರಿಸ್ತ ಪುಂಜಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆತ ವ್ಯವಂಚವನ್ನು ಸೋಡಿದ ಬಗೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು. ಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ಸರಸೆ, ವಿರಸಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದ ಸ್ವೀ ಪರಿಹಾಸದಿಂದಲೂ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಚಿತ್ರಾದಶರು ಮೃಯ್ಯ ಕೊಬ್ಬ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಳಿದವರಲ್ಲ. ಟ್ಯಾಪನನ ಗಂಡಸು ಹಂಗಸರಂತೆ ಅವರು ಮಾಂಸಪುಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ಇಂಥವನ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿಹೋದೆ. ಸ್ವದೇಶೀಯನಾದ ಚಿತ್ರ, ಕಲಾ ಆಜಾರ್ಯ ಪೀಟರ್ ಪಾಲ್ ರೊಚೆನ್ಸ್‌ನಿಗೆ ಸಲುವ ಗೌರವವನ್ನಿಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಧಿತ್ತು. ಆ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ

ಯಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕೊಟಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರನ್ನು ಅವನೊಬ್ಬನ ಜಿತ್ತೆಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಶಸಲಾಗಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈತ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಲ್ಕಿವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂರತ್ತಿಡಿ ಗಾತ್ರದ ಕೆನ್ನಾಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಜಿತ್ರ ಬರಿದವನು.

ಅವನು ಅಭಾವಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರಿದ ಅನೇಕ ಜಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದು ಜಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀಗೋರ್ ಒಬ್ಬನ ಆರೆಂಟು ಮುಖ ಭಾವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಒಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಕೇಟ್ ಜೋಡೆನ್ ಬರಿದ ಜಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈತನು ಇಲ್ಲಿನವನಿರಬೇಕು. ತುಂಬು ಮಾಂಸದ ನರನಾರಿಯರು ಅವನ ವರು. ಅವನ ಜಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ‘ನಲಿಗರ್ ಲಾ ಫಿಕಂಡಿಟ್’ ಎಂಬೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಜಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡುಮೂರು ಜನಾಂಗದವರ ಮುಖಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾದುರೆ ಕಾಲಿನ ದೈತ್ಯರು ಕೆಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಉರು ಇಂಡುವ ನಾರಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಮುಖ ರಾಕ್ಕಾಸ ಮುಖ. ಅದು ಅವನು ಬರಿದ ನೀಗೋರ್ ಮುಖದ ಜಿತ್ರಗಳಿಂದ ಆಯ್ದುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಬೈಬಲ್ ಕಥೆಗಳ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಜಿತ್ರಗಳು ಅವನದಿವೆ.

ಚೆಚ್ಚಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರಿಯಿಸಿದ ಎರಡು ಜಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ಲಾ ಕಾಂಚ್ ಎಂಬ ಜಿತ್ರಕಾರರು ಬರಿದ ಆದಮ್ಮಾ ಮತ್ತು ಈವಾ ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ.

ರೆಂಬಾಂಡನ ಮೃತ್ಯುತಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ನಾರಿಯೊಬ್ಬಳ ಜಿತ್ರ ಬಹು ಮನೋವೇಧಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು, ಹದಿನ್ಯೇಮು, ಹದಿನಾರು ಶತಮಾನಗಳ ಅನೇಕ ಫ್ಲೆಮಿಷ್ ಜಿತ್ರಕಾರರ ಮತ್ತು ಡಚ್ ಜಿತ್ರಕಾರರ ಜಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಯಾಯ ದೇಶದ ಜಿತ್ರವೈಭವ ಕಲಾವೈಭವಗಳನ್ನು ಆ ದೇಶಗಳಿಗೇ ಹೊಗಿ ನೋಡಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತ್ರ ಸಾಧುವಾದರೆ, ಈ ಮೃಷಾಸಿಯಮಿನ ಸಂದರ್ಶನ ಸಾಧ್ಯಕವೇ ಸರಿ.

ಬೆಲ್ಲಿ ಯಮ್ಮಾ ಸಗರದ ಕೇಂದ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಖಾಸಗಿ ಜಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳೂ ನನಗೆ ಕಾಣಲು ದೊರುಕಿದುವು. ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸ್ಥಳಿಕ ಜಿತ್ರಕಾರರ ಜಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದರೂ ಸಲ್ಲಾತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಐವತ್ತು ಜಿತ್ರಗಳು ವಿಕ್ರಯಕ್ಕಿಡ್ಡವು. ಈ ಜಿತ್ರಕಾರರು ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಯ್ದು ಕೊಂಡವರು. ನಿಸ-

ಗ್ರಂಥ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೇಜ್ಞಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟವರು. ಜಿತ್ತುತ್ತೀಲಿಯು ಅಧುನಿಕವಾದರೂ ಅಥವಾಗದ್ದಲ್ಲ. ಅವರು ನಾರಿಯರನ್ನು ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಾ ನಿಸಗ್ರಹ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಾ ಹೊರಗಿನ ತೊಗಟೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಿಸುವವನ್ನು ಒಳಗಿನ ತರುಳನ್ನು ನೋಡುವ ಹಂಬಲವುಳ್ಳ ವರಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಲಾವಿದರು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ, ಬಹು ಮಂದಿ ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿದೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತ್ರ ನಿಜ.

ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರ ಕೊಂಡೆಯ್ದಿದ್ದೆ. ಡಾ. ವಿಗ್ರಹ ಎಂಬವರಿಂಬ್ಬರು. ಡಾ. ಕಾಲರ್ ಎಂಬವರಿನೇಷ್ಬಿಂಬ್ಬರು. ಡಾ. ವಿಗ್ರಹಿಯವರು ಒಂದು ಅಂತರ್ಭೂತಿಯ ಅಭಿಖಾಸ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ‘ಇಸ್ತೀಡಿ’ ಎಂದು ಅಡರ ಹೆಸರು. ಎಂದರೆ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ವರ್ಣದವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆ. ನಾನು ಹೋದ ವೇಳಿ ವಿಗ್ರಹಿಯವರು ಘಾಳಿಸಿನ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಸಮೀಕಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ನನಗೆ ಅನಂತರ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ವಿಧಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಹಿಂದುಳಿದ ಜನಾಂಗಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಹೋದಂಡರಾಯರಂಥ ಭಾರತೀಯರು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದನೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ.

ನನ್ನ ಇನ್ನೆಷ್ಟಿಂದು ಭೇಟಿ, ಬೆಲ್ಲಿಯಂ ರೀಡಿಯೋ ಕೊಪ್ಪೋರೇಶನಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಡಾ. ಕಾಲರ್ ರೋಡನೆ. ಭೇಟಿಯಾಗುವ ಎರಡು ತಾಸುಗಳ ಮೊದಲವ್ಯೇ, ಅವರಿಂದನೆ ಪ್ರೋನ್ ಮೂಲಕ ವೇಳಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಕಾಪ್ರೋರೇಶನಿನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಮುಡುಕೊಂಡು ಹೋದೆ. ಡಾ. ಬಾಕೆಯವರು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಅವರು ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಇಂದ್ರ. ಆದರಿತ ಮೃಸಹಾಯಕರಿಂಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೇರವಾದರು. ಈ ವಿಶ್ವರು ನನ್ನ ನೆಷ್ಟಿಂದು ಕೊಟಡಿಗೆ ಕೊಂ

ದೇವಿಯ್ಯ ಸುನಾರು ಎರಡು ತಾಸುಗಳ ಅವಧಿಯ ತನಕ, ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಬೆಲ್ಲಿಯನ್ನಾ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸಿ, ತೋರಿಸಿದರು. ಈ ಹಾಡುಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ-ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಚುಗಳಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬ ಹುಟ್ಟಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ, ಹರ್ಷಿಯ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳಿದ್ದವು. ಅವರು ಒಂದೊಂದು ಹಾಡೆನ್ನೂ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸುಡಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಬೆಲ್ಲಿಯನ್ನಾ ಸಾಹಿತ್ಯನನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಹಾಡುಗಳ ತರಂಗಿತಕೆ, ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದರು. ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳು, ಸರಳವಾದ ಕರಂಗಲಹರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾದ್ರಾಮ (Melody)ವೇ ಅವುಗಳ ದಾರಿ. ಅವುಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾರೆ ಸಾದರಳ ಹೇಳಿದ ಒಂದು ಜಾನಪದ ಗೀತದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ—

ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅರಸನಿದ್ದೆ. ಆತ ಏಳು ಮಂದಿಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ ಯಾಗಿ ಅವರೊಬೆಷ್ಟಿಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಂಡು ಮುಗಿಸಿದ. ಅನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾಡುವೆಯಾಯಿತು. ಆ ಎಂಟನೆಯ ಹುಡುಗಿ ಕವರು ಮನೆಯಿಂದ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾಗಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಥಾನಕ ತೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅರಸನ ಇಚ್ಛಿಗೆತೆವಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಹೊಟ್ಟಿ ತಂದೆ ಮಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಾಗ ಕಣ್ಣೀರಿಯುತ್ತಾನೆ. “ಮಾಗಳೇ ಹೋಗಬೇಡ. ಏಳು ಮಂದಿ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಕೊಂಡ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಇಸುತ್ತಾನೆಯೇ” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ದಿಟ್ಟಿಯಾದ ಅವಳು ಗಂಡನ ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಾಗಿ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಅರಸನೂ ಈ ಹೊಸ ರಾಣಿಯಿಂದೀ ಕುದುರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಗೆ ಏಳು ಮರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಏಳು ಜೀಣಗಳನ್ನು ಶಂಗಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಆ ದೃಶ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾಗಿ. ತಾನು ಅಡಗಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಾಗಿ. ಈ ಸೇರು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಕೆ ಒತ್ತಾಯದ ಮಾಡುವೆಗೆ ತಲೆಯೊಡ್ಡಿ ಬಂದಿದ್ದಾಗಿ; ಇನ್ನೆಂದ್ರೂ ಇನ್ನೆಯರ ಜೀವ ಉದಿಸಿದ ವೀರರಮಣಿಯಾದಳು.

ಈ ವಿಶ್ವರೂಪಮ್ಮೆ ಹಡಿಯ ಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರಿತುಕೊಂಡ ಸಾಂಸ್ಕೃ

— ೨೭ —

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಬೀಳೆಕ್ಕುಟ್ಟರು.
ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಾನು ಈ ಸಗರದ ಹಾರಬಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ಉದ್ಯಾನ
ದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕನೇಯ ದಿನ ಫಾರ್ನಿಗೆ ಹೋರಣಿ.

— — — — —

೧೫. ಉನ್ನತ್ತು ನೀಸಿನಲ್ಲಿ

ನನ್ನ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ನಾನು ಸೋಡಲೇ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಟೀಲಿ ದೇಶಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇಂದರೆ-ಆ ದೇಶಗಳ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ. ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಪ್ರವಂಚ ದಲ್ಲಿ ಅವು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪದೇದಿರುವ ಮನ್ನಣಿ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ವಿಲಾಸಭೂಮಿಯೂ ಅಹುದು; ಅನೇಕ ಆದರ್ಶಗಳ ದೇವಾಲಯವೂ ಅಹುದು. ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಜನಸುಖೀಯಾ ಬಹುಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಸಂಸ್ಕಾರವಾತರೆಲ್ಲರು ಬಂದು ಸೋಡಲೇಬೇಕಾದ ದೇಶ, ಎಂಬುದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಭಾವನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳು ಸ್ವೀಂಜ್ಞಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕಲಾ ವಿದರು ಹೀಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಆ ದೇಶವು ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೌಢಾಹನನ್ನು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಕಲಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ಕಲಾವಿದರನ್ನು ನೇನೆದು ಯಾತಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇತಿಹಾಸಪೀಠಿಯರು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯು ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಮಹಾ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನೇನೆದು, ಅದರಿಂದ ಉದ್ದೀಪನವಾದಂಥ ನ್ಯಕ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯ ಆದರ್ಶಗಳ ನೇನಪನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಾಲ್ಕೇರ್, ಬಾಲಾಜಿಕಾ, ಎನಾತೋಲ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಗ. ದಿ. ವೋಪಾಸಾ, ಜೋಲ್ಲಾ-ಇವರೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರಳಿಸಿದರೆ ವಾಲ್ಪೇರ್, ಕಾಲ್ಪ್ ಮಾಕ್ಸ್, ಯೂಜಿನಾಸ್, ರೋಸು ಮೊದಲಾದ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಲ ತಕ್ಕಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಾನಾಗಫಾ, ಸಿಜಾನಾ, ಗಾಗಿನಾ, ರೆನಾಯರ್, ಹಿಕಾಸೋ ಮೊದಲಾದರೆ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕಲಾಪ್ರವಂಚಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿವೆ. ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಇದ್ದರು, ಇದ್ದಾರೆ; ಚಿತ್ರಕಾರರಿದ್ದರು, ಇದ್ದಾರೆ; ಶಿಲ್ಪಗಳಿದ್ದರು, ಇದ್ದಾರೆ-ಎಂಬ ವಿಶೇಷವಾದ ಕನಸುಗಳಿಗೆ ಎಡ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ದೇಶ ಫ್ರಾನ್ಸ್.

ಸುಮಾರು ಇನ್ನಾರೆ ಜದಿನೆರಡು ಸಾವಿರ ಚದರ ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು

ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಲ್ಲಿತ್ತು ಮಿಲಿಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಾಸವಾಗಿದೆ. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪೇರಿಸಾನಗರ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷ್ಯ ಜನವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಾಗ, ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯ ಗಟ್ಟಲೀಯಿಂದಲೇ ಎಣಿಸ ಬೇಕು. ಹೀಗಿರುತ್ತ ಯಾತ್ರಾಥಿಯಾಗಿ, ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ಅತಿ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಯರ್ವನೇನಿಲ್ಲ.

ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸುಮಾರು ಹದಿನೆರಡು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದೆ— ಒಂದು ವಾರ ಪೇರಿಸಿನಲ್ಲಿ; ನೂರು ದಿನ ನೀಸಾನಲ್ಲಿ; ಉಳಿದ ದಿನ—ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ. ಕಳೆದಂಥ ಕಾಲ ಸಾಲದಾದರೂ, ದೂರಿತ ಅನುಭವ ಅಪ್ರೌಢವಾದರೂ, ಕಂಡೆನ್ನಾನ್ನಾದರೂ ಬಣ್ಣಿಸ ಬೇಕಲ್ಲಿ. ಈ ದೇಶದ ಭೂ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿನ ವೈಪುಧ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರಾವಳಿ ಎಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸಮುದ್ರದಿಂದಾವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಆಗ್ನೇಯ ಮೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರ ಬಂದು ಇದರ ನೆಲವನ್ನು ತೊಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದ ಮಗ್ನಿ ಲಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಪನ್ಮಾತಗಳ ಸೇರಗು ಹಾದರೆ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೋಂದು ಸುಂದರವಲ್ಲಿ ದಿದ್ದರೂ ಉನ್ನತವಾದ ಪಿರಿಸಿಸಾ ಪರ್ವತಗಳು ಸಿಂತಿವೆ. ನಾನು ಬೃಸೆಲ್ಸ ನಿಂದ ಹೊರಟಿನನು, ಪೇರಿಸಾ ಮುಂಲಕ, ದೇಶವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಅತಿ ಉದ್ದದ ರೈಲುದಾರಿ ಓಡಿದು ನೀಸಿಗೆಹೋಗಿ ಮರಳಿದೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆವೇರಿಸಾ ನಿಂದ ನೇರಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲ್ ಸಗರ ದಾಟಿ ಸರಿದೆ. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಹಸುರಿನಿಂದ ಕವಿದ ಸುಂದರವಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡವೇತಗ್ಗು, ತೆವರುಗಳು ಕಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಹಾಯತೆಹಡಗನುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡವ್ಯು ನೀರಿನ ನಿಶಾಸ-ಹಳ್ಳಿ, ತೊರೆ, ತೋಡಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪೇ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸೀನಾ, ರೋನಾಗಳಂಥ ಕೆಲವೊಂದು ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳು, ಉಪನದಿಗಳು ದೇಶದ ಆಧ್ಯಂತ ಹರಿದೂರೂ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಕೃತಿಗಿರುವ ಜೆಲುವಿಲ್ಲ; ಹಸುರಿಗಿರುವ ಸೇವಂಪಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಆಧ್ಯಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ವೃಕ್ಷವರಿಯ ಸೇವಂಪನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾರೆವು. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ಪೂರ್ವಾಗ್ನೇಯ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವಾದರಿ, ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಏರುತಗ್ಗನ ನೇಲ; ರೈತನಿಗೆ ಖಾವಯುಕ್ತವಾದ ಭೂಮಿ, ರೈಲು

ದಾರಿಯಾಗಿ ಪೇರಿಸಿಗೆ ಬರುವಾಗ, ಅನೇಕರ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ ಲಿಯೋನ್‌ನಾಗರವನ್ನು ಸೇರುವ ತನಕ, ಒಂದೇ ತೆರನ ನಿಸರ್ಗವಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ತಗ್ಗಿ ತೆವರುಗಳು; ಉತ್ತುಬಿತ್ತಿದ ಹೊಲಗಳು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಾಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ನಗರ ನಗರಗಳೊಳಗೆ, ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೊಳಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ. ಪೇರಿಸಿನ ಇವುತ್ತು ಮೂರವತ್ತು ಮೈಲುಗಳ ಸುತ್ತಲು ಮಾತ್ರ, ಜನರ ಪಟ್ಟಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ವಸತಿಯಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ; ಉದ್ಘಾನ, ಸಾಲು ಮರ, ಕಾಡು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸೊಂಪೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ರೀಂನಾ, ಸೀನಾ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳ ನೀರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ದೇಶದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ತುದಿಯ ತನಕ, ಸುಂದರವಾದ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ವಾರೆ. ನೂರಷಿರು ಮೈಲುಗಳ ತನಕ ಈ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಾಮಾನು ಗಳ ಸಾಗಾಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮನ್ಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹುಲ್ಲಿದೆ; ಗಡನರಗಳ ಸೊಂಪಿದೆ; ಹೊಲಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ ಕಂಡೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಲಿಯೋನ್‌ನಿಂದ ಸಾವು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯ ಸರಿದಂತೆ ಈ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಸ್ವಿಸ್‌ ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಅದು ಬೆರಿಯುವುದರಿಂದ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಬೇಳಿಬೇಳಿದು, ಅಂಥೀಹಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ಅದು ಪೂರ್ವಕ ನೀಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪೇರಿಸಿನಿಂದ ಲಿಯೋನ್‌ನಾಗಿ ನಗರವು ಅನ್ನೀಯಕ್ಕಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಾಸೀಫಲ್ಸ್‌ನಗರ ದಕ್ಕಣಕ್ಕಿದೆ ಪೇರಿಸ್‌ನಿಂದ ಹೊರಟಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮೊದಲು ಸೀನಾ ನದಿಯ ಶಾಖೆಗಳು, ಕಾಲುವೆಗಳು ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿದರೆ, ಲಿಯೋನ್‌ನಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಮಾಡುವ ಪಯ ಇಕ್ಕೆ ಸೀನಾ ಮತ್ತು ರೀಂನಾ ನದಿಗಳ ಸಂಗಳಿ ದೊರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಹಗಲಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ಎರಡೆರಡು ಬಂಧಿ ಈ ದಾರಿಯಾಗಿ ಪಯಣಮಾಡಿದೆ. ರೀಂನಾ ನದಿಯು ಕಡಲನ್ನು ಸೇರಿಸ ಮುಖಕ್ಕೆ ಸಿಹಿಪವಾಗಿಯೆ ಮಾಸೀಫಲ್ಸ್ ರೀತು ಇದೆ. ಈ ನದಿ ಮುಖವನ್ನೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿಂತ ಭೂಮಿಯಿಂದು ಸಾರವತ್ತಾಗಿಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಟ್ಟಿದ್ದಾರ್ಕ್‌ಲ್ಯಾ ತೊಟಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹೋಗುವಾಗ ಈ ದಾಕ್ಕೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಇನ್ನಾಗಿ ಚಿಗುರೈದೆದು ಸೊಂಪನ್ನು ಬೀರಬೇಕಷ್ಟೆ. ಈ ಬಯಲು ಭೂಮಿಯ ಅಂಚೆಚೆಗೆ ಎತ್ತರವಾದ ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ; ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲ ತೀರ ಕಾಗ್ಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ದ್ವಾರಕ್ಕೆಯ ತೊಟಗಳು

ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹರಡಾರಿ ಹರಡಾರಿಗಳ ದೂರ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ದೃಶ್ಯ ವನ್ನು ನೋಡಿ ದಣಿದ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ, ಮಾಸೀಲ್ಲಾ ನಗರ ಬಂತೆಂದರೆ, ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಣತೋಡಗುತ್ತದೆ. ಉನ್ನತ ವಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ, ದಕ್ಕಿಣ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ ನೀಲವಾದ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ. ಕಡಲು ಪರ್ವತಗಳ ನಡೆವಣಿದಲ್ಲಿ ರುವ ಭೂಮಿ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿಲ್ಲ. ಕಂಗಲ್ಲು, ಶಿಲೆ, ಕೆಮ್ಮೆಣ್ಣು ತುಂಬಿದ ಈ ಪರ್ವತಗಳು ಬಹು ಉನ್ನತವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತು ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಕಂದು, ನೇರಳೆ, ಕತ್ತಲೆ ಬಣ್ಣಗಳ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಹೊನ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ಬೆಟ್ಟಗಳ ವೈಯುತ್ತಾ ಬರಿದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಗಳ ಬುಡೆ ದಲ್ಲಿ ದ್ರಾಕ್ಷಯ ತೋಟಗಳಿನೆ; ಮೇಲೆ ಇವೈಯ (Olive) ತೋಟಗಳಿನೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಪೈನ್ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಹಟ್ಟದಿಂದ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿನೆ. ಕಡಲ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಕು ಡೊಂಕು. ನೂರಾರು ಗುಡ್ಡಗಳು ನೀಲ ಕಡಲನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಲು ಬಂದಿನೆ. ಮಾಸೀಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಡಲ ಸೀರಿಗನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಹಡಣಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ; ದೈಲು ಹಾದಿಯುದ್ದ ಕ್ಕೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕೊಲ್ಲಿಗಳೂ, ಆಖಾತಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೆಂಬಿಗೆ ಪರದೇಶಿಯಾದ ಖಿಜೂರದ ಮುಂಪು ‘ತಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ’ ಎಂದು ಕರೆದು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಫಾನ್ಸಿನ ಜನಗಳೇ ಅವನ್ನು ತಂದು ನಟ್ಟರೊ, ಸ್ಪೃಹಾನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಧಿಕಾರಿಸಿದ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಅವನ್ನು ತಂದು ನಟ್ಟರೊ ಯಾರು ಬಲ್ಲ?

ಈ ಕಡಲಿನ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಭೂಮಿಯೇಂಬಾದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚಳಿ ದೇಶದ ಹವೆಯ ಜನಗಳಿಗಿರುವ ಬಿಸಿಲಿನ ಮೋಹನನ್ನು ಹಿಂಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೇನೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಡಲು, ಇಲ್ಲಿನ ಉಷ್ಣತೆ, ಇಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗದ ಒರಟ್ಟು ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗು, ಅವರಿಗೆ-ಶೀರ್ಪಿ, ಶೀಂಪೈನುಗಳಂತೆ ಅಮಲುಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮಾಸೀಲ್ಲಾ ದಾಟಿವರಿಟುಲೊನ್ ಬಂದರು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರತಿ ಅಂಗುಲ ನೆಲವೂ ವಿಲಾಸಿಗಳ, ಪ್ರಜಯಿಗಳ ನಂದನವನವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇನ್ಸ್, ಎಂಟಿಬಿಸ್, ನೀಸ್, ಮಾಂಟಿಕಾರ್ಲೊ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಇಟೆಲಿಯ ಸಾನ್ ರೋಮಿಯೊ-ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ‘ರನೇರಾ’ಗಳು; ಕಡಲು ತಡಿಯ ವಿಲಾಸ ತಾಣಗಳು. ಈ ದಾರಿಯು

ದ್ವಾರಕ್ಕೂ ಬೆಟ್ಟಿ, ಕಡಲು, ಮನುಷ್ಯ-ಮಾನರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಬುದ್ಧಿ ಕಳೆದು ಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟಿದ ಆಕಾರಗಳೇ ವಿಚಿತ್ರ. ಅವು ಕಡಲಿಗೆ ಜೂಬುವ ತೋಳು, ಕೈ, ಬೆರಳುಗಳು-ಅವೂ ಪಿಂಚಿತ್ರ ಆಕೃತಿಯವು. ಕಡಲೂ ಉನ್ನತ್ತೆ. ನೀಲವಾಗಿ ಸೋಕ್ಕ ಈ ಕೆಂಬಣ್ಣ ಹೊಂಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಜುಂಬಿಸಲು ಬಂದ ಜಲಕನ್ನೇಯರಂತೆ, ಮತ್ತು ಮೊಹದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕೆದವರಂತೆ ನಗು, ನಲಿವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮರಿತವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ನೂರು ಗಜ ನೆಟ್ಟಿಗಿನ ಜಾಗ ಸಿಗುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ನಮ್ಮುರ್ದ ದಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ತಾಬ್ರ, ಮರಳನ ದಿನ್ನೆ ಕಾಣಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನೆಲವೆಳ್ಳಿ ಉರುಟುರುಟು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ, ಹರಳುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕಡಲ ಸೆರಿಗಿನ ಉದ್ದ ಶ್ಲೂಳ, ಬೆಳಿಂದ ಸಂಜೆಯ ತನಕವೂ ಒಂದೊಂದು ಕಲ್ಲಿಗೊಂದೊಂದು ಮಂದಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕೇ? ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಿಹರಿಸುವ ಜನಗಳ ಉದುಗೆಕೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಕುಳಿಯಾಟಿದ ವಿಚಿತ್ರ ಬಣ್ಣಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಎಲೆಯರಿಂದ ಮುಸ್ತಿ ನವರ ತನಕ, ಗಂಡು ಹೆಸ್ತೆನ್ನದ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ನಸ್ತಿಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ನಲಿ ದಾಡುವ ಮಹಾನುಭಾವರೇ ಬಹಳ. ಇಲ್ಲಿನ ಮನೆಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟು ಬೆಳಿಯಿಸಿದ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಗುಲಾಬಿ ಮೊದಲಾದ ಹಂಗಳ ಸೊಂಪೋ-ಅತ್ಯಧಿಕ! ಕುಡಿದ ಕೋತಿಗೆ ಜೀಳು ಕಚ್ಚಿದಪ್ಪು ತುಂಬ ನಿತರಿತ. ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ, ಈ ನಿಸರ್ಗವನನ್ನು ಕಂಡು ಮುಸಿದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯೆಸಿಗಳಿಂತ ಕಾಣಿಸಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸೋಟೆ, ವೈನಾ ವೈಕ್ಕಾಗಳಿಂದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನೇ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೇ. ಅವುಗಳ ಸರಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನಸರ್ಗ ಕೊರವಂಜಿಗಳಂತೆ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರೂ ಅವು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ, ರಸೋದ್ವೇಗಕ್ಕೆ, ಪ್ರತಿಯಾದ ಜಡಸಾಕ್ಕಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಬಣ್ಣವೂ ಜಡ ಹಸುರು!

ಕೇನ್ನಾ ದಾಟಿ ಮುಂದಕ್ಕೆರುವುದೇ ನಾನು ಹೋಗಬೇಕಾದ ನೀಸಾ ಸರಗರ. ಅದೊಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕೇಂದ್ರ, ಮೆಡಿಟರೇಸಿಯನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯಲು ನಿಂತಂಥ ತಾಣ. ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಾರವೆಳ್ಳಿ ನಗರದ ಕಡಲ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ, ವೀರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬ ಶುಳ್ಳಕುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಗಂಥಸರ್ಗ, ಕನ್ನರ ಲೋಕ! ಇಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ಕಡಲು ಪರಾತಗಳ ವಿಚಿತ್ರವಿಲಾಸ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು

ತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟಿದ ಸೆರಗುಗಳು ಆರೀಳು ಸಾವಿರ ಆಡಿಗಳಷ್ಟು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಮೇಲ
ಕ್ಷೇತ್ರ, ನೆಟ್ಟಗೆ, ಧಟ್ಟನೆ, ಕಡಲಿಗೆ ತಪ್ಪುತೋಳುಗಳನ್ನು ದ್ವಾರ್ತೆ. ಒಂದು
ಬಗೆಯ ದೈತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಅನಶ್ಯ. ಈ ಬೆಟ್ಟಿದ ಸೆರಗುಗಳನ್ನು ಮಳೆ
ಗಾಳಿಗಳು ಕೊರಿದ ಬಗೆ, ಕಡಲು ಸೋಕ್ಕು ನುಂಗಿದ ಬಗೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ
ವಿಚಿತ್ರ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ತೇಲುವ ನೀಲ ಹಸುರು ರತ್ನಗಳಿಂತೆ ಕಾಣಿಸುವ
ರ್ಯಾಷಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ-ಇನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹುಚ್ಚುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ
ಬೇಸಾಯವಾಡಿ ಬದುಕಬೇಕು ಎಂದು ಬಯಸುವ ರ್ಯಾಷನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತಾವಿಭ್ರ.
‘ವಿಶ್ರಾಂತಿ’ ಎಂದು ಅನೇಕ ಜನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವರಾದರೂ, ಈ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನು
ಧಾರಿ ಬೇರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಜನಗಳ ಜೀವನೆನ್ನೇವಾಯ ಸಾಗುವುದೇ ವಿಲಾಸ
ದಿಂದ. ವಿಲಾಸವೇ ಮಾತ್ರ ವಾಯಾದ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವತ್ವ, ಗಿಡ, ಮಾತ್ರ,
ಜಾಗಾರು-ಇವುಗಳೇ ಸಾಧನ, ವರ್ಕರಗಳು ನಿಸ್ಸಾ ನಗರದ ಬಳಿಕ ಸಿಗುವ
ಮಾಂಟಿಕಾರೀಲ್ಲೋ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೆನ್ನರಾಜ ಜಾಗಾರಾಟಿದ ಕೇಂದ್ರ. ನಾನ್ನ
ರೋಮಿಯೋ ಇನೆನ್ನುಂದು ಆಂಥ ಸ್ವರ್ಗ. ಎಷ್ಟುಂದು ಜನ ಭಿಕ್ಷುವಾತ್ಮೆ
ಹಿಡಿದು ಇಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪು ಮನಸೆಗೆ ಮರಳಿದ್ದೂ ರೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ನಮ್ಮ
ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒರ್ವಾಗಾರರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಿಸ್ಸಾನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾರ
ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ನಾನ್ ಹೋಗಿ ಮಾರಿನಾಲ್ಕು ಒನಗಳಿದ್ದು, ನೋಡಿ
ಮರಿದೆ.

ಇದು ರಿವೇರಾ ಭಾಗವಾದುದೀಂದ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋವೋ,
ಅಮೇರಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ದ್ರಕ್ತಗಳಿಂದ ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಜನ ಒಂದು ಸೆಲೆಸು
ತ್ತಾರಿ. ಹೀಗಾಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಏಂಡೆತವಾಗಿ ಹೊಟೇಲನ್ನು ಕಾದಿಸಿದ್ದೆ.
ಹೆಸಂಗೆನನ್ನು ದು ಎರಡನಿಂತು ತರಿಗತಿಯ ಹೋಟೆಲು. ಸವಾರು ಮನ್ನಾರು
ಬಹು ದೂಡ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿಗಳಿರುವ ಮಂದಿರ. ನಾವು ಮಲಗುವ ಮಂಡವೇ
ಎಂಟಡಿ, ಅರಡಿ ಗಾತ್ರದ್ದು. ವಾಸದ ಕೊಟ್ಟಿ, ಸ್ವಾನಗ್ರಹ, ಕಿರುಮನೆ, ಇವೆ
ಲ್ಲ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ನೆಲವಕ್ಕು ಮಾನತ್ತಿದಿ ವಿಶಾಲವಾಗಬ್ಬತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ
ಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗೇನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಸವಾಸದ ಬಾಧಿಗೆ-ಒನಕ್ಕೆ ಇವುತ್ತು
ರೂಪಾಯಿ. ಉಂದ ವೆಚ್ಚ ಅವರ ಇಮ್ಮಡಿ. ಭೋಜನಮಾಡಿನರೆ ಹದಿನ್ಯದು
ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ಬುಕು. ಎಲ್ಲದಕ್ಕು ಒಂದಕ್ಕೆ ಎಂಟಿರ ಬೆಲೆ. ನಾಲ್ಕು
ಷೇಯ ಒಂದು ಹಣಿಗೆಗೆ ಮಾರಿ ರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆ! ಇದೇ ಮಾಡರಿಯಲ್ಲಿ

ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೌಲ್ಯ. ಅರಮನೆಯ ಸಂಪತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಉರು ಸಲುತ್ತದೆ. ಉರೀನೇಹೋ ಬಹು ಸಂದರ್ಭವಾಗಿದೆ. ಅಗಲವಾದ ದಾಳಿಗಳು; ಸಾಲು ಮರಗಳು; ನಿಡಿದಾದ ಕಡಲು ಕಿಂತಾರೆ. ಆದರೆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ತಾಳೀಯ ಮರದ ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಡಲ ದಂಡೆ ಎರಡು ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕುಂತ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಲಾಸಪೂರ್ಣ ವಾದ ಹೊಟೇಲುಗಳಿವೆ. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಕೊರಿಯುವಂಥದು. ಇಲ್ಲಿನ ಸೇಕೆ ಕಂಡು ನಮ್ಮಾರೆ ಬೇಸಗೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು ನನಗೆ. ಅಲ್ಲಿನವರು ತಮ್ಮ ಬಿಳಿದೆಗಲಿಗೆ ಕಂದು ಬಣ್ಣ ತಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬಂದು ಮೈಬಡ್ಡುತ್ತಾರೆ. ಏನು ಭ್ರಮೆಯೋ! ತೊಗಲಿನ ಚರ್ಚ, ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಸುಟ್ಟುಹಾಳೆಯಾಗಿ ಒಚ್ಚೆಹೋಗುವುದುಂಟಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ನನಗಂತ ಕಂದು ಬಣ್ಣತಾಳಿದವರು ಅನೇಕರನ್ನು ಕಂಡೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜನಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಏನೇನೂ ಆದರವಿಲ್ಲ. ಕಡಲ ದಂಡೆಯ ತುಂಬ, ಅಥ ನಗ್ನಾ ವಸ್ತೇಯ ಮಾನವ ಲೋಕ ಇಲ್ಲಿನದು. ಪಯಸಿನ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆಯೆ ನೂರಾರು ತೆರನ ಜಲಕ್ಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾಲೆ. ಈ ಉರು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಹಾರ ಮಂಟಪ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರು ಹೊಸ ದಾಂಪತ್ಯ ಪಡೆದು ಹೋದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಬಂದಾಗ, ಅವರೇ ದಂಪತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವ ಧ್ಯೇಯವಿಲ್ಲ.

ಕತ್ತಲಾಯಿತೆದರೆ ನಗರವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ರೀತೋಕ್ಕೂವ. ಕಡಲ ದಂಡೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ನೂರಾರು ಉಪಾಹಾರಗಳ ಗೃಹಗಳು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗ ವಿಲಾಸಿಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತ, ಸೃತ್ಯಗಳ ಅನುಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಡಿತದ ಅಮಲನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜನ ಮೈಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಉತ್ತೇಷ್ಣ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಹುದು. ಸುರ ಸುಂದರಿಯರನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಉರಿನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಬೇಸುತ್ತಿರುವ ಉನ್ನತ ಮಾರುತ್ಕೆ ಒಲಿಯಾಗದ ಮರಳಿವನ್ನು ಜನ?

ಇಂಥ ಚೆಲುವಿನ ಅಮರಾವತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮೈಷನಕ್ಕಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಅಧಕ್ಷಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯದೀರ್ಘಯಾದ ಡೇವಿಡ್ ಕಾರ್ವರನ್ನು ವಿಜಾರಿಸಿದೆ. ಅವರಿಧಿರ

ಲಿಳಿ. ಅಲ್ಲಿ ಇಡ್ದವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಫಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಬಾರದು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾತನಾದಿದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಿರಸ್ತಾರವೋ ಎಂಬ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಶಯ, ಹೊಂದನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಲ್ಪುತ್ತಿರದು ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಿಸಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ, ಕಾಗದ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಆಮಂತ್ರಣ, ಬೇಜ್ಜಾ ಪದೇದಾಯಿತು. ಯಾವುದನ್ನು ತೆರೀದು ಸೋಡಿದರೂ ಫ್ರೆಂಚ್‌ಭಾವೇಯೇ! ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಹ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಕೇವಲ ಫ್ರೆಂಚೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನವಾಗುವ ಭರವಸೆ ನನಗೆ ಆಗಲೇ ಆನಿಸಿತು. ಪ್ರಪಂಚವಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಭಾವೇಗಳೂ ಇದ್ದಾವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಇಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ ಆಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಉದ್ವಿಗ್ನಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗಷ್ಟೇ ಒಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೋಡನೆ “ನಾನು ನಾಳಿಯ ಬಂಡಿಗೆ ಮರಳಬಹುದೆಂದು ಕಾಣಿತ್ತೇನೆ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ತಿಳಿಯದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದೆ. “ಇಲ್ಲ, ಉನನ್ನಾಸಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸುತ್ತಾರೆ” ಎಂದ ಆತ. ಹಿಂದಿನ ಸಮ್ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆ ನನಗೆ. ಆದರೆ ನಾನಿದ್ದು ಮಾರು ದಿನಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲಿಂಡ್ ದೇಶದ ಒಬ್ಬಬರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾವೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾದಿದರು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಮಾತವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲವೇ ಆಗಾಗ ಅಲ್ಲಿಂದೆದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಿಯೋಂದು ಕೊಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನಗೆ ಉಟಕ್ಕು ಕರಿದ ಕತೆಯ ನೇನಾಯಿತು ನನಗೆ.

ಮೊದಲ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಫ್ರಾಂಟಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ “ಸೌರಿ” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಸ್ವಾಗತ ಕೂಟವೋ, ಪರಿಚಯ ಸಮಾರಂಭವೋ ಈನೋ ಇರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಉಹಳಿ. ಸಂಜೀ ಹೋಗಿದ್ದೇ. ನಾನೇ, ಸ್ವೀಡನ್, ಫಾನ್ಸ್, ಮೊದಲಾದ ಯುರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ, ಅಮೇರಿಕ, ಕೆನಡಾ, ಚಿಲಿ, ಬ್ರೆಚಿಲ್ ಮೊದಲಾದ ಅಮೇರಿಕನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ, ಭಾರತ, ಜಪಾನ್, ಲೆಬೆನಾನ್, ಅಫ್ರಿಕ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಂದ ಇನ್ನಾರು ಮಂದಿಯವ್ಯಾಪ್ತಿನಿಧಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅನೇಕರು ದಂಪತಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ವಾಗತದ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ

ಸೇರಿದೆವು. ಕುಳಿತಿರುವ ಅವಕಾಶ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ನಿಂತೇ ನಮ್ಮುಕೆಲಸ. ಅದೇ ನೆಂದರೆ—ನಿಮ್ಮ ಮೈಯನ್ನು ಹಾಡ ಬಬ್ಪ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಕಾಡು ‘ನಿಮ್ಮ ದೇಶ?’ ಎಂದು ಕೇಳುವುದು. ಅತನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಕೈಯಿಂದ ಭರತ ನಾಟ್ಯಮಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ಬೀಳಿಕ್ಕುದು ವುದು. ಪ್ರಾನ್ ಪರಿಚಯ ಇದ್ದವರು ಸರಸ ಸಂಭಾಷಣೆ ತೊಡಗಿದರು. ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ನೀಳವಾದ ಮೇಜನ ಮೇಲೆ ಗಾಜನ ದಾಸಿಗಳನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿದರು. ಹತ್ತಾರು ಬಗೆಯ ಮಧ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದು ಸುರಿಯ ತೊಡಗಿದರು. ನೀರು, ಬೀರು; ಸೋಡಾ ವೊದಲಾದುವೆಳ್ಳಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ವಿತ್ತು. ಯಾವ ಸ್ವಾಗತ ಭಾಷಣವೂ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಚಯದ ಮಾತು ಗಳೂ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ನಾನೆಂಬು ಸೀಸೆಗಳು ಬರಿದಾದುವು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಕಾಲಿ ಸೀಸೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುವು. ಬಂದವರು ಗೊತ್ತಿದ್ದವರಿಂದನೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿ ಚದರುತ್ತಲೇ, ತನ್ನಂತೆ ಈ ಪ್ರಥಮಾಧಿ ವೇಶನ ಕೊನೆಗೊಂಡಿಕು.

ಮರುದಿವಸ ಹತ್ತು ಫಾಂಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಆಧಿಕೇಶನದ ಹೃಂಭ. ನಾನು ತುಸು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಹೊಗಿದ್ದೆ. ಭಾರತದ ಸಿ. ಪಿ. ರಾಜಾಸ್ವಾಮಿಯವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಹರಟುತ್ತ ನಿಂತೆ. ಹಕ್ಕೂಕಾಲರ ತನಕ ಮಂದಿರದಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರಿಯುವವರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಮೇಳನದ ಆರಂಭ ಹಕ್ಕೂವರಿಗೆಂದು ಪುರವಣಿಗರಿಗೆ ಆಮಾತ್ರಣವಿತ್ತಂತೆ; ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆಹತ್ತು ಫಾಂಟಿಗೆ ಎಂಬ ಆಮಾತ್ರಣ!ಹಕ್ಕೂವರಿಗೆ ನಾವೆಳ್ಳಿ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಸಭಾ ಸದಸನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆವು. ಹೃಂಭದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ P. E. N. ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಸೋರ್ಜವಾರವರು ನಿಂತು ಸ್ವಾಗತಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಮೇಲಿನ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಡೊ, ಮುರ್ನಿ, ಸೋರೂವಾ, ಸ್ವೀದನಿನ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ವಿಲಿಯಮ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮುಖರು ಕಾಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಮಾಂದಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಷಣಮಾಡಿದರು. ಅವೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಗತದ ಮಾತುಗಳಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಾವು ಖಾಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವು.

ಅನಂತರ ಬೇರಿಗೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕಳಗೆ, ಒಂದು ಚೆಚ್ಚಾ ಕೂಟವು ಆ ವಾರವೆಳ್ಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಅದರ ಕೆಲವು ಸಭೆಗಳು ಬೇರೆಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಾ ಆವನ್ನ. ಒಂದು ಸಭೆ ಮಾಂಟ ಕಾರೆಂಡ್ಲೀವಿನಲ್ಲಾಯಿತು.

ಆದಕಾವ್ಯ ನಾನು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಹೀಂಚ್ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಎಂಡೂ, ಮುರ್ಪುರೆ ವರು “ತರಣರು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ” ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ವನ್ನು ಮೊದಲ ದಿನ ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕರು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಕೆಲವೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕನ್ ವಕ್ತಾರರ ವಾದಸರಣೆ ಉಗ್ಗಿಷ್ಠಾ ನಲ್ಲಿ ನಡೆದುದರಿಂದ, ಚರ್ಚೆಯ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವಾಹ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಾನು ಶಾಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಮುರ್ಪುರವರು-ಅಥುನಿಕ ತರುಣ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಆವೇಶ, ಅನುರಕ್ತ ಬಲುವಾಗಿದ್ದ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಅರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾದ ಹೋಗಿದೆ-ಎಂದು ವಾದ ಮಂಡಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಅದರ ದಲವು ಮುಖ್ಯ ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗಳಾದುವು. ಆವರ ವಾದನನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ವರನೇಕ. ಯುದ್ಧ ಸಂಕರದ ವರಿಸಿತ್ತಿರುವ ಉಂಟಾದ ಸಿರಾಶಾದಾಯಕ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ತರುಣರ ಮನಸ್ಸು ಘಳಿಸಾರು ಸಿರಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸಿದರು. ‘ಯಶಸ್ವನ್ನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ ಮುರ್ಪು ರಂಭ ವ್ಯಾಧಿ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ, ಒಬ್ಬಕೆನ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವ ತರುಣ ಸಾಹಿತಿ ಇವ್ಯವೇ ತಿಳಿಯಲು ರದು’ ಎಂದರು ಕೆಲವರು. ಒಂದು ವಿನಿದಿ ಸಭೆಗೆ ಪ್ರಿಸ್ನಾ ವಿಲಿಯಮ್ ರವರೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನಸ್, ಸರ್ ಸಿ. ಪಿ. ಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿ. ಪಿ. ಯವರ ಭಾಷಣದ್ವಾರಾ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ನಡೆದಿರಬೇಕೇ ಆಗ ನಾಸಿಂಹಿಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಸ್ನಾ ವಿಲಿಯಮ್ ರವರದು ಸೀಳವಾದ ಕಾರ್ಯ, ಸಾದಾ ಇಡೆಗೆ. ಎಳ್ಳರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆರೆಯುವ ಸ್ವಭಾವ ದವರು. ಅವರಿಗ್ಗೆ ದಿನದ ಸಭೆ-ಮಾಂಟ ಕಾರ್ಣಿಕ್ ವಿನಲ್ಲಾಯಿತು. ಸಭೂ ಪ್ರಾರಂಭ-ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿ ಘಾಂಟೆಗೆ ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ಆಗ ಆದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಏಂ ವರಗಾವೇ ಕಾಣಿಸುವ ದಕ್ಕಿಲಿಲ್ಲ. ಸಭೆಯು ತೊಡಗಿ ದುದು ನಾಲ್ಕು ಘಾಂಟೆಗೆ. ನಮ್ಮುದಿನ ಗಾಂಧಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೀಸಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅನುಭವ ನನಗಾಯುತ್ತು. ಸೇರಿದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು, ನಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಾಗಿ ನಾನು ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಬಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಸ್ಯಿಸುವ ಮಾರ್ಚಿ ಸ್ನೇಹೋ ಮಾಡುವುದರು. ಆದರೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವಿವರ, ಸ್ಥಳ, ಕಾಲ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು-ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಸ್ತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಉದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹೇಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರರು; ನಮ್ಮುದ್ದು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಹೀಂಚ್ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇನ್ನುಷ್ಟು ಹಂಗಿ.

ಈ ಪ್ರಥಮನಕ್ಕೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಸ್ಯನಿಷ್ಪಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಯಾವ ಸೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ—ಪೋಲೇಂಡ್, ಜೀಕೋಸೈಲ್‌ವೋಕಿಯಾ, ಹಂಗರಿ, ಪ್ರಾಚ್ ಜರ್ಮನಿ ವೊದಲೂದ ಭಾಗ ಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಯುರೋಪಿನ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಯ ಪಡೆದಿರುವ ಮೂವತ್ತು ಮಂದಿಯವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಇದ್ದರು. ಅಂಥ ವರಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೊಂದು ಸದಸ್ಯರ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರಿತುದರಿಂದ, ಉಕ್ಕನ ಘರದೆಯ ಒಳಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಸ್ತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿ ಕಲಾವಿದ್ವಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಅನುಭವಗಳಾಗಿವೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವತಂತ್ರ, ವನ್ನ ಕಾಣದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಜನರು ಸ್ವದೇಶದಿಂದ ತಲೆಮಾರ್ಪಿಕೊಂಡು, ಗುಪ್ತದಾರಿಯಿಂದ ಪರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಗೇ ಜೀವನ ಸಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಆ ಉರನ್ನು ಬಿಡುವ ಮುಂಚಿನ ದಿನ ಹಂಗೆ ರಿಯ ಒಬ್ಬ ಕಲಾನಿದೆ ನೀಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರು. ಆಕೆ ತರುಣ ವಯಸ್ಯಾರು. ಉತ್ಸಾಹ ಶಾಲಿ ಚಿತ್ರಗಾತಿಗೆ. ಅವಳಿಗೂ ತನ್ನ ದೇಶ ಸಹಸೆಯಾಗದೆ ಫ್ರಾಸ್ಟಿಗೆ ಓದಿ ಬಂದಿದ್ದಾರು. ಸ್ವೇತಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಜೀಕೋಸೈಲ್‌ವೋಕಿಯನ್ನು ಬರಹ ಗಾರ ತನ್ನ ದೇಶದ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಬಣ್ಣಿಸಿದ. “ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಿಮ್ಮೆ ಜನರು ಏತಕ್ಕೂ ಹೊರಬಿಳುವುದಿಲ್ಲ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ “ಹಾಗೆ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಮಿಲಿಟರಿ ಕೆವಲನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಬರುವಾಗ ಜೀವಕ್ಕೂ ಸಂಚಕಾರವಿದೆ. ನಾನಂತರ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ; ದಿನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರಂತಾದರೂ ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಜನ ಹೇರಬಿಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಆತ ಉತ್ತರವಿತ್ತು. ಹೆಂಬಗ್ರಾನಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಸುವ್ಯಾಗಳಿಗೂ ಇವಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡುತ್ತು. ನಾನೂ, ಸ್ವೇತಿಯವರೂ ಬಂದು ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಖಾಸಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದೋ ಕೆಲಸ ಕ್ಷಾಗಿ ಎಂಡೂ ಮುರಾದವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ನನ್ನ ವಿಂತ್ರ ಬಂದ ಅವರನ್ನು ತಡೆದು “ಮುರಾದವರೇ, ನನಗೆ ಬಂದು ಪ್ರಶ್ನಿ ಕೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಕೇಳಲೀ?” ಎಂದ.

“ಆಗಲಿ” ಎಂದರವರು.

“ಮತ್ತೇನಿಲ್ಲ; ಯುರೋಪಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥ

ಗಳಾದರೂ ಉಕ್ಕನ ಘರದೆಯೊಳಗೆ ವಾಸಿಸುವ ನಮ್ಮ ಜನಗಳಿಗೆ ದೊರಕು ವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯ ಹೇಳುತ್ತೀರಾ?”

ಮುರ್ಚಾರವರು ಆ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಕಮ್ಮನಿಸ್ಟರಿಂದ ಅಧಿಕೃತವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಳಗೆ ಪಾಶ್ಚಯಕ್ಕಾರಾಹಿತ್ಯೆ ಕ್ಕಾ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯ್ದ ವಿಶೇಷವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ಆದರ್ಶಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಡಂತಹ ಬರಹಗಾರಿಗೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನಸ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಫಿನೇಜಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋದಾಗ, ಒಬ್ಬ ಗಣತ್ವ ಪಾರ್ಥಾವಕರ ವಾದನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಆವರು ತಲೆ ಕಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಿಜರ್‌ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಗನೊಬ್ಬ ಉಕ್ಕನ ಶರೀರೊಳಗೆ ಉಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಆವಸಿಗೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾರ್ಯಾನೆಯ ಕೆಲಸಗಾಡನನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ “ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳ ಪರಂಪರೆ(Intellectual class)”ಬೆಳೆದಿತೆಂಬ ಭಯವಂತೆ. ಹಂಗೆರಿ ದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಮತ್ತೊಂಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರು ನನಗೆ ದೊರಿತರು. ಆವರು ಭಾರತೀಯ ವೈದ್ಯರು. ವಿಯನ್ನ ನಗರದ ವೈದ್ಯ ಶಾಲಿಗಳನ್ನು ಅವರು ತುಂಬಾಹೊಗಳಿದರು. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಚುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ‘ಗುರುತಿನ ಚಿಟ್ಟಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಾವೇಬ್ಬ ಪ್ರಚೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದಾದುವಂತಿಲ್ಲ’. ಸೆನ್ಸ್ರರ್ ಆಗದೆಯೇ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಗದ ಗಳು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ’ ಎಂದರು.

ನನ್ನ ನೀಸಾ ನಗರದ ಪ್ರವಾಸ-ಸಮ್ಮೇಳನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರಾತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಸಿಜವಾದರೂ, ಬೇರೊಂದೆರಡು ಲಾಭದಾಯಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಜರುಗಿದ್ದವು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ‘ರಿನಾಯರ್’ ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಚಿತ್ರ, ಕಲಾವಿದನ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರ, ಪದರ್ಥನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ರಿನಾಯರ್ ಕ್ರಾಂತಿಯುಗದ ಕಲಾನಿದ. ಚತುರ್ಗಳಲ್ಲಿ ರೇಖೆಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಬರೆದವ. ವೇನಾ ಗಢನಂತೆ ಉಜ್ಜ್ವಲ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೂ, ಕುಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಗ ಮಿದುವಾದುದು. ಕಾಮನ ಬಿಲಿನ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತೊರಿಸುವಂಥದು. ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಆವಿಯಾಗುತ್ತವೇಯೋ ಎನ್ನ ವಂಧು ಘನ ರೂಪಗಳು ಅವನವು. ಸ್ವೇಸರ್‌ಕ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಉದ್ದಾನಗಳನ್ನೂ, ಫ್ರೆಂಚ್ ಜನತೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾಮನ

ಬಿಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡಕದಿಂದ ಕಂಡು ಆತ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ನಮ್ಮ ಸಮ್ಯೇಳನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಿನಸ ಮಾಂಟಿ ಕಾರೀಲ್ಲೋ, ವೊನಾಕೋ ಸಂಗರಗಳಿಗೆ ಕರಿದೊಯ್ದಿದ್ದರೀಂದೆ. ಸುವಾರು ಇನ್ನತ್ತು ಹೈಲಾಗಳ ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಹಾದಿಯಾದು. ಖದ್ದರು ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ವರ್ಚತಗಳ ಮನು ಲಿಂದ ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ದಾರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗೂ ಮೇಲೂ ಸುಂದರವಾದ ಸಂಗರಗಳು, ಕಣಿವೆಗಳು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ತುಂಬಿದ ಜನಸಂಘರ್ಷತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಮ್ಯಾ, ಕುಡಿಗಳ ಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಂತಿಧಾಮಗಳಿವೆ; ವಿಲ್ಲಾಗಳಿವೆ. ಇಂಥ್ರಿ ಏರಿ ಇಳಿಯುವ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಚ್ಚು ವೇಗದಿಂದ ವೋಟಾರುಗಳು ಓಡಾಡುತ್ತವೆ. ವೊನಾಕೋ ಸೇರುವ ತನಕ ಅಡಿಗಡಿಗೂ ರಮಣೀಯ ನೋಟಿನಮಗೆ. ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಕಡಲಿನ ಸೆರಗು ವಿಚಿತ್ರ ಆಕಾರದ್ದು. ಕಡಲನ್ನು ಸೇರುವ ಬೆಟ್ಟದ ಮ್ಯಾಗಳು ಕಡಿದಾದವು; ಅಂಕುಡೊಂಕಾದವು. ನಡುನಡುವ ರತ್ನಗಳಂತೆ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳಿವೆ. ವೊನಾಕೋ ಒಂದು ಫ್ರಿಸ್ಟಿಪಾಲಿಟಿ. ಒಬ್ಬ ರಾಜಕುವರನ ಕಿರಿಯ ದೇಶ. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ತಟಿಸ್ತಿವಾಗಿತ್ತು. ಇಟೀಗೂ ಫ್ರಾಸ್ಟಿಗೂ ನಡುವೆ ಅದಿದೆ. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗರವಾದ ಮಾಂಟಿಕಾರೀಲ್ಲೋ, ಚಿಕ್ಕ ಸಂಗರ. ಅದರವ್ಯೇಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯ ವೊನಾಕೋ. ಒಂದು ಕಡೆ ಕಡಲು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಬೆಟ್ಟ ಸೇರಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಉದ್ಯಾನದಂತಿದೆ. ವೊಡಲು ಮಾಂಟಿಕಾರೀಲ್ಲೋವಿನ ಒಡೆತನ, ನೃವಹಾರ ಆಡಿತೆ, ಒಬ್ಬಬಲ್ಲಿ ರಿಯ ಶ್ರೀಮಂತನ ಅಧಿನವಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಒಂದು ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಿನೆಮಾಗಳು, ನಾಟಕ ಮಂಬಿರಗಳು, ಸ್ನೇಹಿ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳು, ಜುಗಾರು ಮನೆಗಳ ಯಾವತ್ತೊಂದೆತನ, ಲಾಭ ಈ ಕಂಪನಿಯಾದು. ಅದರ ಸೇಕಡಾ ಮೂವತ್ತರಷ್ಟು ಅಂತ ವೊನಾಕೋ ಫ್ರಿಸ್ಟಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಸಲುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಯಾವತ್ತು ಜನಗಳು ಉದ್ಯೋಗ, ಸಂವಾದನೆಗಳು ಕುಡಿತ, ಕಣಿತ, ಜುಗಾರಂಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಯುರೋಪಿನ ಅಮರೋದ್ಯಾನ ಇದು.

ನಾವು ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಕುಮಾರನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿಹೋದೆವು. ಬೆಟ್ಟದ ಕಡಿದಾದ ಒಂದು ಕಿಬ್ಬಿದಿಯ ಮೇಲೆ ಸುಂದರವಾದ ಈ ಅರಮನೆ

ಇದೆ. ಹದಿನೂರು—ಹದಿನಾಲ್ಕುನೇಯ ಶತಮಾನ ಕಾಲದ ಕಟ್ಟಡ. ಅರಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರು ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೀದೊಂಬ್ಬು ತೋರು ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಜೀವೆಲೂ ಇದೆ. ಅರಮನೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಟೆಯೂ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ, ಅನೂಲ್ಕು ಅಸನ, ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಸಚ್ಚಾದುದು.

ಫಾಸ್ತಿನ ದೊರೆಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಅರಸರಿಗೂ ಸಂಭಂಧವಿತ್ತು. ೫೧೯ಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕುನೇಯ ಲಾಯಿ, ಮೇರಿ ಎಂಟೊನಿಯೆನೆಟ್ ಇವರ ಮತ್ತು ಅನಂತರದ ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಂತರ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಅರಮನೆಯ ಮುಂದಿಂದ ಕಾಣಬ ಕಡಲಿನ ನೋಟಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮಂಕುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಳಗಡೆ, ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಹಡಗು ನಿಲ್ಲಾಣ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ ಸಂಚೇ ಈ ಫ್ರಾಸ್ತಿಪಾಲಿಟಿಯವರು ಸಮಗೆಳ್ಳಿ ಒಂದು ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಏರ್ಡಿಸಿದ್ದರು. ಅದೂ ಕಡಿಬಾದ ಬೆಟ್ಟಿದ ಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿದೆ. ಅಂತರೆ ಅಂತರವಾಗಿ ಕಡಿದು ಮಾಡಿದ ‘ಟಿರೇಸ್‌ಗಾಡೆನಾ.’ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಶಾನ್ಯ ರಿಕ್ಕಿಗೆ, ಮೂರು ಸಾಲು ಉನ್ನತ ಪರ್ವತಗಳು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೂರನೇಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾನಾ ರೋಟಿಯೋ ಎಂಬ ಇಟೀಲಿಯನ್‌ ರಿವೇರಾ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ—ತೀರ ಆಳದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಅರ್ಥ ಚಂಡ್ರಾಕೃತಿಯ ಕಡಲಿನ ಸೆರಿಗಡೆ. ಆದರ ಆಚೇಚೆ ಚಾಚಿರುವ ಬೆಟ್ಟಿದ ಸೆರಿಗನ ಮೇಲೆ ಹಲವು ಮನೆಗಳು, ಸೌಧಗಳು, ಉದ್ಯಾನಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಥಳದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಮರಿಯುವುದಕ್ಕಿಳಿ.

ನಮನಾಗಿ ಸುಮಾರು ಇನ್ನಾರು ಕುಚ್ಚಿ ಮೇಜುಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಒಂದು ಕಡೆ ಜಾನಪದ ಸ್ವತ್ಯಾಗಳ ಏಪಾರಿಟಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಫಾಸ್ತಿನ ಜಾನಪದ ಉಡುಗೆತೊಟ್ಟು, ಹಲವು ತರುಣ ತರಬೇತಿಯರು ಸಂಮಾರು ವರದು ತಾಸ್ ಅವಧಿಯ ತನಕ ಹಾಡಿ, ಕಂಡಿದರು. ಅವರ ಹಿಮ್ಮೇಳಕ್ಕೆ ಇಂಪಾದ ಸಂಗೀತವಿತ್ತು. ಸ್ವೇನಿನ್‌ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೋಲಿಕೆಯಾಳ್ಳು ದಿತ್ತು. ಆಕ್ರೋಸ್ಟಿದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಆರೆಂಟು ಗಿತಾರಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಆ ಹಿಮ್ಮೇಳಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ತೀರ ಸರಳವೂ ಲಲಿತವೂ ಆದ

ಕುಣಿತವನನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಸಿಸ್ ನೃತ್ಯಗಳ ತೀವ್ರತೆ, ಭಾವಾಮೇಶನೆಳು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಲಲಿತವಾಗಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಭೋಜನ ಕೂಟವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಏಸ್ ಶ್ರೀಮಿನಾತಹ ಒಂದೆರಡು ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಿದ್ದವು. ಕಿತ್ತಲ್ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಕವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದರು. ಅದು ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದ ನನ್ನಂಥ ಬಡಕಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದ ಹೆಚ್ಚಿನರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಫ್ರೆಂಚ್‌ವೈನ್, ಶೆಪ್ಪೈನ್, ಬಗೆಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿದರು. ಇಂಥಿಂಥ ಭೋಜನ ಕೂಟಗಳಿಂದ ವೇಳೆ ಎವ್ವು ಸರಿದರೂ, ಏಳುವ ಮನಸ್ಸೇ ಬರದು ಜನಕ್ಕೆ.

ಹಿಂದಣ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ನೀಸ್ ಮುನ್ ಸಿಪಾಲಿಟಿಯನರು ನಮಗೆ ಅಂಥ ಒಂದು ಭೋಜನವನ್ನು ಏವರ್ಡಿಸಿದ್ದರು. ಆವಂತ್ರಣ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ “ರಾತ್ರಿ ಉಡುಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು” ಎಂಬ ವಿನಾತಿ ಇದ್ದು ದರಿಂದ ನಾನು ಹೊಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನೆಷ್ಟಿಬ್ಬ ಸ್ವಾಚ್ಚ್ ವಿಶ್ರುತ ಹೊಗಿದ್ದು. ಆತ ನನೆಷ್ಟಿಡನೆ “ನಾನು ಹೀಗೇ ಹೊಗಿದ್ದೆ - ಇದೇ ಉಡುಗೆಯಲ್ಲಿ. ನೀವು ಬರಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ?” ಎಂದು ದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಹೊಗಲು ನಾನು ಧೈಯರ್ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸ್ವಾಚ್ಚ್ ವಿಶ್ರುತ ಗೋಳನ್ನು ನೊಡಿದಾಗ ಇಂಥಿಂಥ ಭೋಜನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ‘ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ’ ಎಂದೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಣ ದಿನದ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಆತ ಕನೆಷ್ಟಿಬ್ಬ, ಸ್ವಾಚ್ಚ್ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊಗಿದ್ದು. ಆತ ಮರುದಿನದ ಸಂಜೀವ ತನಕವೂ ಕನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಕಾವಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟೀಳಿಂದು ದುಕ್ಕರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು: “ನನ್ನ ಸ್ವೇಹಿತ ನಿನ್ನ ತನ್ನ ಅಳತೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುದಿಯಬಿಟ್ಟು. ಇನ್ನೂ ಗುಂಗು ಇಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಆವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಇಚ್ಛಿ ಬಂದಾತೆ ಕಿರುಗಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ” ಎಂದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಆಥಿತ್ಯ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಕಂಡುದಾಯಿತು. ಭೋಜನಾನಾತರ ನಾವು ಒಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನೀಸ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಮಾರಿದೆವೆ. ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ, ದಾರಿಯಾದ್ದದ ಹಾದಿ ಬೀರಿಗಳಿಗೂ ನೀಸ್ ನಗರದ ಕಡಲಕಿನಾರೆಗೂ ಇರುವ ಮೋಹಕತೆ ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಹವೆಯೇ ಮಾಡಕವಾದುದು ಎಂದರೂ ಹೀಗಿಲ್ಲ.

೧೬. ವೈಭವಶಾಲಿ ಪೇರಿಸ್

ನಮ್ಮಪರಿಷತ್ತು ನಳು ದಿನಗಳ ಕಾಲದ್ವೈ. ಆದರೆ ಹೀಂಚ್ ಭಾವಿಯ ಪರಿಜಯ: ವಿಖ್ಯಾತ ನಾನು, ಅಪ್ಪೆಣಿ ಜಣ ವ್ಯಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಲ್ಲುವುದು ವ್ಯಧರ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ನಾಲ್ಕುನೇಯ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನೀಸ್ ನಗರದಿಂದ ಪೇರಿಸಿಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಕೆ. ವಿ. ಅಯ್ಯ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಸಾರು ಸ್ನೇಹಿತರ ಮಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಹೋಟೀಲನ್ನು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಅವರು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಹೋಟೀಲು ಪೇರಿಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ತೀರ ಸವಿಷಪವಾಗಿತ್ತು. ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಆನಾರೋಗ್ಯ ದಿಂದ ಬೋದೋರ್ಮೇ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನೀಸ್ ಬಿಟ್ಟ ವನು, ಬಂದ ಹಾಡಿಯಿಂದಲೇ ಪೇರಿಸ್ ನಗರ ಸೇರಿದೆ. ನಗರ ಸೇರುವಾಗ ರಾತ್ರಿ, ಒಂಬತ್ತು ಘಂಟೀಯಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಹೋಟೀಲಿನ ಬೀದಿ Rue de la Tombe Issoire. ಅಥವ್ಯಾದ್ದರಿಂದ ಉಚ್ಛರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಚೀಕ್ಕಿಯವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೇ ಆತನಿಗೆ ವಿಳಾಸ ಬರೆದು ತೋರಿಸಿದೆ. ಆತ “ಟೂಂಬ್ ಇಸ್ತ್ಯಾ” ಎಂದ. ಇಸೇಯರೂ ಎಂದು ನಾನು ಓದಿದ ಅಕ್ಷರಗಳು ‘ಇಸ್ತ್ಯಾ’ ಆದಂತೆ ಹೀಂಚ್ ನಾಮವದಗಳ ಉಚ್ಛಾರದ ರೀತಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುವ ಬದಲು, ಬರೆದು ತೋರಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡೆ. ಹೀಂಚ್ ಶಬ್ದಗಳು—ನಾಲ್ಕುರು ವ್ಯಂಜನ ಐದಾರು ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳುಃನಾದರೂ, ಉಚ್ಛರಿಸುವಾಗ ಎರಡು ವ್ಯಂಜನ ಎರಡು ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಬೀದಿ, ಕಟ್ಟಡಗಳ ಹೇಸರು ಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡರೂ ಬಾಯಿತೆರೆಯುವ ಧ್ಯೇಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೋಟೀಲೂ “ರುಂಡಾ ಪಾಂಟ್”ನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಸತಿ. ಅಲ್ಲಿಂದು ಇಕ್ಕೆ ದಾದ ಕೋಣೆ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇತರ ಯಾವ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಸಿವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹ ಮುಚ್ಚಿದ್ದರು. “ಕಫ್” ಎಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದ ಕ್ಕೆ ಎದುರಿನ, ರೈಸ್ಸೈರಾಂಟ್ ಒಂದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ‘ಕಫ್’ಅಂದೆ. ಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಆಚ್ಚಿನಜನ ಗಳೆಲ್ಲ—ನನ್ನ ಉದುಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಮೈ ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಹತ್ತು ಗಂಟೆ ರಾತ್ರಿಗೆ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವ ಬೆಷ್ಟುತನ ನೋಡಿ-

ನಗುವಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಿಂತೋ ಕುಳಿತೋ ವಿಧವಿಧಿಡ
ಮಡ್ಡ ಬರಿದುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚುಕಡೆಯೇ ಪೇರಿಸಾನಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಕಾಫಿ
ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಿದಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಿತ್ಯವೂ
ನನ್ನ ಹೋಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗಲೂ ಆಚೀಚಿಗೆ ಕುಳಿತ
ವರು ವೈನಾ ಅಥವಾ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಕ ಹಾನಿಯು ಕುಡಿಯುವ
ರಾದರೂ, ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆಗಂದಾಗಲೇ ರುಚಿಕರವಾದ, ಶಟುವಾದ ಕಾಫಿಯನ್ನೇ ನೋ ಮಾಡಿ
ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಲೂ ಕೇಳಿ
ಯೇ. ‘ನೀಲ್ವು’ ಎಂಬ ಮಾತು ಅಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಶುಗರ್’ ಅಥವಾ
ಹಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪೇರಿಸಾ ಅಂತರ್ಪ್ರೇರಿಯ ನಗರವಾದರೇನು? ಅಲ್ಲಿ
ಫ್ರೆಂಚ್ ಬಾರದವನ ಗಡಿ ದೇವರೇ ಬಳ್ಳ. ಉಳಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡ
ಸಹಾಯಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಇಂಗ್ಲಿಷ್”
ಒರುತ್ತದೆಯೋ” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಸಿದರೆ ‘Nno’ ಎಂದು ಒತ್ತಕ್ಕರ ಸೇರಿಸಿ
‘ನೈಂಬ್ರೋ’ ಅನ್ನವಾಗ ಆ ಒರಟುತನ ಕಂಡು ಅಳುಕುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಫ್ರೆಂಚ್
ತೆಷ್ಟಾಕಾರ ಒಹಳ ನಯವಾದುದು ಅನ್ನತ್ವಾರೆ. ನನಗೆ ಈ ‘ನೈಂಬ್ರೋ’ಗಳ
ಧ್ವನಿ ನಯದ ವಿವರಿತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೋದ ಮರುದಿನವೇ ನಾನಿದ್ದ ಹೋಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ
ಹಿಂದೀ ತರುಣ ನನಗೆ ಭೇಟಿಯಾದ. ಆತನನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಸಂತೋಷ
ವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಆತನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಖಂಡಿತ.
ಯಾಕೋ ಆ ಮಹಾನುಭಾವ “ಏನೋ, ಈ ಹೀಡೆ ತೊಲಗಿದರೆ ಸಾಕು”.
ಎನ್ನುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ. ಅದೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ನಾನು
ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ಯಾನೇಸೈನ್ಯೇದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಹಳೆಯ ನಿತ್ಯರಾದ ಜಿರಾಡಾ
ಕುಗಲ್ಲಾಟನಾರವರಿಗೆ, ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಅವರಿಂದ ಮರು ಕಾಗದ ಬರುವ
ತನಕ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಎಂಬೆಸಿಗೂ, ಇತರ
ಕೆಲವು ನಿತ್ಯರಿಗೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಗಳಿಂದ್ದುವಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು
ಬಳಸುವ ಮನಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮಗೇನು ಬೇಕಾದರೂ, ಯಾರನ್ನಾದರೂ
ಮಾತನಾಡಿಸಿದರಿ, ಅವರಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮಾತನಾಡದವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಜನೆ
ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನನೈಂಬ್ರೋನ ಅನುಭವವಿರಬಹುದೇ ಎಂದರೆ

ಹಾಗಲ್ಲ—ನೋವೇ, ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್, ಫಿಲಿಪ್ಪೈನ್ಸ್ ಗಳಿಂದ ಬಂದ, ನನಗೆ ಅನಂತರ ಭೇಟಿಯಾದ, ಜನಗಳಿಗಾದ ಅನುಭವ ಇಂಥದೆಂದೇ ಹೇಳಿದರು. ಈ ನಡೆವೆ, ಲಂಬಾ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹಿಂದಿ ವಿಶ್ವರೂಪನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಈ ಅನುಭವದಿಂದ ಉದ್ದಿಗ್ನಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅವರು ಮಾರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ನನೆಷ್ಟುಡನೆಯೇ ತಿರುಗಾಡಿದರು. ಅವರು ಮಾತ್ರ, ಹೋದ ಹೋದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಂಚರು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಹಾರಿಸುತ್ತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ವ್ಯವಸಾಯ ವೈದ್ಯವೃತ್ತಿ; ‘ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ—ಈ ಡಾಕ್ಟರ್ ಈ ಪ್ರೇಂಚ ಬೇನೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಮದ್ದ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ’ ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯ ಇಲ್ಲದೆಯೇ, ನಾನು ಕೈಯ್ದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವೀಡಾ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಬಲದಿಂದ, ನಗರ ಸಂಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದೆ. ಲಂಡನಿನಿಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಟ್ರೋಬಾ ರೈಲ್ವೈಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮಾಲಕ ಬಹು ಅಗ್ಗಿ ವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ನಾವು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಕಲಿತುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಹೋದ ಮರು ದಿನವಲ್ಲ, ಆ ಮರುದಿನ, ಈಗಲೂ ಬಿನಾರವರಿಂದ ನನಗೆ ಕರೆ ಬಂದಿತು. ಅನಂತರ ಈ ಡಾಕ್ಟರ್ ಸ್ವೀಎಂತರು ಸಿಕ್ಕಿದರು; ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಹಂಗರಿಯಿತು. ಉಂಟಕ್ಕೆ ತಾಪತ್ರಯ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಏಳು ದಿನಗಳಕಾಲ ಒಂದೇ ಉರಿನಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಬಿಸ್ತತು, ಜಾನ್ಯಾ, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಯಾವನೆ ಮಾಡತ್ತೊಡಗಿದೆ. ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಇರಲಿ—ಯುರೋಪಾ ದೇಶ ಸಂದರ್ಶಿಸುವವನು, ಪೇರಿಸಾನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದರೂ ಅದು ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪವೇ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ನೋಡುತ್ತುಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ.

ಪೇರಿಸಿನ ನಗರ ರಚನೆ ಅಸ್ತುವ್ಯಸ್ತವಾದುದಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಮ್ರಾಟರು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದರಿಂದ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಆಕಾರ, ಹಾದಿ, ಬೀದಿ, ನಾಲು ಮರಗಳು, ನಗರ ಚೌಕಗಳು, ಉದ್ದಾಂಗಗಳು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ, ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ನಗರ ಎಪ್ಪೇ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದ್ದರೂ ಆಯಗೆಟ್ಟು ಬೆಳೆದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿನ ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸುಂದರ ಉದ್ದಾಂಗ, ಚಂಡ, ಸೂಧ, ಮಹಾದ್ವಾರ, ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ

ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿ, ಗಾಥಿಕ್ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯೊಡನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ನಗರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಸೀನಾ ನದಿಯು ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಅಗಲವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೋಬಗನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ನದಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಾಟ್ ದ್ವೀಪಗಳಿವೆ. ಈ ನಗರದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲು ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸೀನಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಫಿಲ್ ಟರ್ ಎಂಬ ಕೊತ್ತಲವನ್ನು ಏರಿ ನೋಡಬೇಕು. ಪೇರಿಸಿಗೆ ಹೋದವರೆಲ್ಲ, ಈ ಕೊತ್ತಲವನ್ನು ಏರಿದ್ದೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸ ಅವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇದು ಕಳೆದ ತತ್ವವಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಂಚಾ ಇಂಜಿನಿಯರುಗಳು ಸೇರಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದೊಂದು ಉನ್ನತ ಉಕ್ಕಿನ ಕೊತ್ತಲ್. ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಈ ಕೊತ್ತಲ್ ಗಗನದಲ್ಲಿ ೯೪೪ ಅಡಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಉಕ್ಕಿನ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅದ್ವುತರಚನೆ ಎಂದು ಒಸ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ವಿಲಿಯ ಚಿನ್ನದ ಫ್ರಾಂಕುಗಳು ಖಚಾದುವಂತೆ. ಬುಡದಲ್ಲಿ ಈ ಕೊತ್ತಲ್ ಮೂಲವನ್ನು ಸಾವಿರ ಚದರ ಅಡಿ ಜಾಗವನ್ನಾವರಿಸುತ್ತದೆ. ತುತ್ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮುನ್ಹಾರು ಚದರ ಅಡಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅಂತರಗಳಿವೆ. ಕೆಳಗಿನ ಒಂದು ಅಂತರವನ್ನು ಇಳುಕಲು ದಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವ ವಿದ್ಯುತ್ ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಏರಬಹುದು. ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಅಂತರಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಏರುವಂಥ ಲಿಫ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಏರಬೇಕು. ಆದರೆ ನಡೆದು ಹೋಗುವವರು ವೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತಿ ತುದಿಯ ತನಕ ಮೂರು ಹೋಗಬಹುದು. ಬುಡದಲ್ಲಿ, ನಡುವೆ, ತೀರ ತುತ್ತುದಿಯಲ್ಲಿ – ಉಪಾಹಾರ ಮಂದಿರಗಳಿವೆ; ಕೆಲವು ಅಂಗಡಿಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಸುವಾರು ಅರ್ಪತ್ತು ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ದೂರದ ನೋಟ ನೋಡಲು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಯುವ ಸೀನಾ ನದಿ, ಅದನ್ನು ದಾಟುವ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸೇತುವೆಗಳು, ಗಾವುದ ಗಾವುದ ಚಾಚಿರುವ ರಸ್ತೆಗಳು, ನಗರದ ಮನೆ ಮತಗಳು, ಸೌಧಗಳು – ಅನುವಮವಾದ ನೋಟವನ್ನು ಸಗುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಲ್ಲವು ಮಕ್ಕಳ ಆಟದ ಮನೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮೇಲಕ್ಕೇರಿದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಿಗೆ ಕೆಳಕ್ಕಿಂತ ಯುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಗರದ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರಭಾಗ ಇಟ್ಟಲ್ಲಾ ಎಂಬುದು. ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸ್ವಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಒಂದು ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಿತ್ರ, ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧ ತಾಗದ ಸೇನಿಗಾಗಿ-ಕೆಳಗಡೆ ಒಂದು ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಂದು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಉರಿ ಇಂದಿಗೂ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಸುತ್ತುಲೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವೃತ್ತ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳಂತೆ ಹದಿನೆರಡು ವಿಶಾಲ ಚಿಂದಿಗಳು ದತ್ತ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ವಿಸ್ತುರಿಸುತ್ತವೆ. ಸಂಜೀ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಂತರೆ—ಪ್ರವಹಿಸುವ ಮೋಟರ್ ವಾಹನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆವುಗಳ ಅವಿರತ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯ, ಏನಾಗೇತ್ತಾನೋ ಎಂಬ ಭಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಮಿತ್ರರಾದ ಈಗಲ್ಲಾಟನಾರವರು ಈ ವೃತ್ತದ ನಡುವಳಿದಿಂದ ಹಾಯುವಾಗ ಜಡಿಗೆದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಅಕ್ಕರತಃ ಎಳೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋದರು. “ನೀವೇನೂ ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇದಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ ಹೊಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮೋಟರ್ ದ್ವೈವರ್ಗಳಿಗಿದೆ” ಎಂದು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ನಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಮೋಟರಿನ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವ ಭವಿಷ್ಯ ಯಾವನಿಗೂ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹಾಟ್ಟಿಸಲಾರದು.

ನಾನು ಇಲ್ಲಿನ ಹಳೆಗಾಲದ ಚಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ವಾದುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದಾದು ‘ನೋಟರಾಡಾನ್ನು ಕೆಂದ್ರಿಸಿ’ ಈ ಚರಿತ್ರಾಹ್ಯ ವಾದ ಕಟ್ಟಿದ ಹನೊಂದ ರಿಂದ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ತನಕ ರಚನೆಗೊಂಡಿತು. ಆದು ಸುಂದರವಾದ ಗಾಢಿಕ್ಕಾ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಿದ; ಎಡುರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೊತ್ತಲೆಗಳಿವೆ. ಶಿಲ್ಪಾಲಂಕೃತವಾದ ಮೂರು ಮಹಾದ್ವಾಗರಿಗಳಿವೆ. ಕಟ್ಟಿಡದ ಎತ್ತರಿನಲ್ಲಿ ಅದಿ ಇಡ್ಡರಿ, ಆದರ ನಡುವಳಿ ಶಿಶರವು ಮೂನ್ಝರಿ ಹದಿನೆರಡು ಅದಿ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಕಟ್ಟಿಡದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ; ಅಲಂ ಕಾರಗಳಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮಗುರುಗಳು ಪ್ರೇಂಚ್ಯ ದೇಹರಿಗಳಿಗೆ ಕೀರಿಟಿವನ್ನೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಫನ್ ಇದಂತೆ. ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಚಚ್ಚುಗೆದ್ದ ದಿನಗಳವು ‘ಹಂಚ್ಚಾ ಬೇಕಾಟಫಾ ನೋಟರಾಡೇನ್ನು’ ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ, ಪ್ರೇಂಚ್ಚಾ ಮಹಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಭೀಕರ ಜಿತ್ತುಗಳ ನೆನವರಿಕೆ ಈ ಮೃದಿರವನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿರದ ಒಳಕ್ಕೆ

ಹೋದಾಗ, ಸುಮಾರು ಮೂನತ್ತು ವ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಸೈಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆವೆ. ಅದರ ಸೊಬಗು ಮಂದಿರದ ಸೊಬಗಿಗೆ ಅನ್ನೆ ಥವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಳ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಉದುಗೆ, ಕೇರಿಟಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿದ್ದವೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಜ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎರಡು ಮೂರು ಕೇರಿಟಗಳಿವೆ. ಅವನ್ನು ಕಂಡಾಗೆ ಅರಸಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬಿಷಪ್ ಆಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಲೇಸಿನಿಸಿತು. ನಾವು ಹೋದ ವೇಳೆ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಜರತ್ತಾರಿಗೆನನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಬಿಷಪ್, ಸಮರೂಪ ಧರಿಸಿದ ಆರೆಂಟು ಹುದುಗರೀಡನೆ ನೇಡಿಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು. ಅವನಿಂದ ಕಡಿಮೆ ತೆರನ ರಾಜ ವ್ಯಾಖವವಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚ ಕೋಯಿರಾ ಸಂಗೀತ ಮಾತ್ರ, ತುಂಬ ಇಂಥಾಗಿತ್ತು; ಭಕ್ತಿಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು 'ಕೇಳುವ, ಇನ್ನೂ ಕೇಳುವ' ಎಂಬಾಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ಕೋಟಿರ್ ಮಂದಿರಗಳ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ (Palais De Justice). ಇದು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಮೊದಲಿನ ಹನ್ನೆ ರಡು ಅರಸುಗಳ ಅರಮನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ನಾಯಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೋದಿಕೊಂಡೇ ಸೈಂಡ್ ಚೆಪೇಲ್ ಎಂಬ ಹದಿನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಂದು ಚರ್ಚಿದೆ. ಇದು ಎರಡು ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ರಚನೆ. ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಎರಡೆರಡು ಚೆಪಲ್ ಗಳಿವೆ. ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರ್ಲಿ. ವರ್ಷ ಕ್ರಿಯ್ಯಾ ನಾಯಾಲಯದ ಬೆರಿಸ್ಪರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾಸ್ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸೈಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಕಿಟಿಕಿಗಳಿವೆ. ಅವನ್ನೇನೇ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಈ ಯಾತ್ರೆ ಕ್ಯೂಕೋಲ್ಜಿಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಚರ್ಚ 'ಮೆಡಲೀನಾ' ಎಂಬುದು. ಮೆಗ್ರಲೀನಾ ಎಂಬ ಪದ ಮೆಡಲೀನಾ ಆಗಿದೆ. ಇದರ ಶೈಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ದೇವಾಲಯದ ನಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ಸಾಲು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಡ ರಿಯ ಸ್ಕ್ರಾಭಗಳಿವೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿಯ ಗೋಡೆಯಿದೆ. ಅದರ ತಂಬಾ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರೀಕ್ ರಜನೆಯ ಮೇಲೆ ಸೈಂಡ್ ಪಾಲ್ಸ್ ಅಥವಾ ಸೈಂಡ್ ಪಿಟಿರ್ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಗೋಲಿಕಾರದ ಗೋಪ್ಯರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಬಲು ಹಿಂದೆ ಗ್ರೀಕ್

ದೇವಾಲಯವೇ ಆಗಿತ್ತಂತೆ. ನೇಹೋಲಿಯನ್ ಆದನ್ನು ಜೀಫೋಲಿಕ್ ದೇವಾಲಯನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದನಂತೆ.

ಮಧ್ಯಯುಗದ ವಾಸ್ತು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಉಲ್ಲಿಂಬಂದೆರಡಲ್ಲಿ. ಅವರ ಗೀತ ನಾಟಕಗಳ ಕೇಂದ್ರ, ‘ಒಪೇರಾ ಹೈಸ’ ಬಂದು ಸುಂದರವೂ ವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಮುಂದಿರ. ಮಾರ್ಪಾತ್ರ ಎಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಈ ಮುಂದಿರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಾವಿರದವರ್ಷ ಜನ ಕುಳಿತಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಗೀತ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಹಟ ಮಾತ್ರ ನ್ಯಾಧಿ ವಾಯಿತು. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನಾಟಕದ ಟಿಕೆಟ್‌ಗಳು ಮಾರಿ ಹೊಗುವ ಆ ಶಾರಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಒಂದು ವಾರದ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನನ್ನ ನಿವಾಸದ ಮನಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಭಾರ ಆರಮನೆ ಇತ್ತು. ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಲೆಟಿನ್ ಕಾಟ್‌ರ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲೆಟಿನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನೇಕ ಹಳೆಗಾಲದ ಮಂದಿರಗಳಿವೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರಗಳು, ವಿದ್ಯಾಮಂದಿರಗಳು, ಸಸ್ಯಾದ್ಯಾನಗಳು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕೇಂದ್ರ—ಎಲ್ಲವೂ ಇವೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಮಂದಿರ ಪೇಂಡಿಯಾನ್. ಇದು ಗ್ರೀಕ್ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡ. ಇದು ಅನೇಕ ಪ್ರೇಂಚ್ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಫ್ ನವಾಗಿದೆ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಪ್ರೇಯರ್, ವಿಕ್ರಾಂತಿಕ್, ರೋಸ್ಕ್, ಎಮಿಲ್ ಜೋಲಾ ಮೊದಲಾದವರು ಕೆಲವರು. ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜಿ ಈಗಲಾಟನ್‌ರವರು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಇಟ್ಟಾಲಿಂದ ಮಂರು ಮೃಲು ದೂರುವಿರಬಹುದಾದ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಡೆದೇ ಕರೆದು ತಂದರು. ಈ “ಲೆಟಿನ್ ಭಾಗ ಫಾಸ್ಟಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು. ನಿನಾಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಡಂತಾಗುತ್ತದೆ.” ಎಂದರು.

ನಾವು ಸಂಚಿ ಸುಮಾರು ನಂಟು ಘೋಂಟೆಯ ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದ್ದೇವೆ. ಒಂದು ಮೈಲು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹಾಡಿಯ ಇಕ್ಕಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೆಲುಗಳಿದ್ದಂತಿತ್ತು. ದಾರಿಯ ಕಾಲ್ಪನಿಕಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಶುಚಿಗಳಿದ್ದುವು. ಸಂಚಿಯಾಯಿತೋಡರೆ ಯಾವತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಯುತ್ತದೆ. ಹುಡುಗರು, ಹುಡುಗಿಯರು, ಅರಬರು, ಪ್ರೇಂಟರು

ಇನ್ನೆಂಬ್ರೋ ಜನಾಂಗದವರು ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಣ್ಣತ್ತು, ತಿನ್ನತ್ತು, ಕುಡಿಯುತ್ತು, ಹರಟಿ ಹೊಡಿಯುತ್ತು ಸಮಯ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಘ್ರಾನ್ಸೀನ ಹೋಚಿಲುಗಳಿಲ್ಲ ಕ್ಲಬ್‌ಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಸಂಜೆಯ ಅರು ಫೋಟೀಗೆ ಒಂದು ಕುಳಿತವರು ಹೊರಗಿಸಿದ ಈ ಕುಚ್ಚಿಗಳಿಂದ ಏಳುವುದೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಚಚ್ಚೆಗಳು, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು, ಒಲುಮೆ, ಕೃಂಗಾರಗಳು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ನಿರೂಪ ತನಕವೂ ಸದೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಉಪಹಾರವನ್ನು ಬದಗಿಸಿದೆ ಎರಡುಮೂರು ತಾನು ಕಳಿದರೂ ಬಿಲ್ಲ ಕೊಡುವವರಿಲ್ಲ. ನಾವೇ ಕೇಳಿ, ಬಿಲ್ಲ ತರಿಸಿ, ಹಣ ಕೊಡಬೇಕು. ಜನ ಸಂದರ್ಭ ಅದ್ದುತ್ತ. ಇಂಥ್ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿರದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಕೆಲಸ ಪನ್ನು ಅಗಬಹುದು. ನಾವು ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಘಂಟೆ ಕಾಲ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉದ್ಘಾನವನನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂತರ ಹೊರಬಿದ್ದೇವು. ‘ಕೊನೆಗೂ ಪೇರಿಸಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಸ್ವರ್ಗ; ವಿಲಾಸಿಗಳ ಅಮರಾವತಿ’ ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ಇದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರದೇಶ ಲಕ್ಷ್ಯಂಬಗಾ ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಘಾನ. ಈ ಅರಮನೆಯ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯು ಮಧ್ಯ ಯುಗದ್ದು. ನೋಟಿಕ್ಕೆ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಭವ್ಯವಾದ ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಸಿಲಯದ ಕಚೇರಿ ಇದೆ. ಈ ಅರಮನೆಯ ಎಡು ರಿಗೆ ಅರುವತ್ತೆರಡು ಎಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ಘಾನ ವಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ‘ಗಾಡೆನ್‌ನಾ’ ಎಂಬ ಪದವೇ ಪ್ರಂಚನಲ್ಲಿ Jardine ಎಂಡಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರ ಉಚ್ಛಾರ ಮಾತ್ರ ‘ಜಾರ್ಡಾಂ.’ ಈ ಹೆಗ್ಗಾಲದ ಉದ್ಘಾನದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಕಾರಂಜಿಗಳಿವೆ. ಆನೇಕ ಶಿಲ್ಪವಾಸಿಗಳಿವೆ. ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನಗ್ನ ಸ್ತ್ರೀಮೂರತಿಗಳೇ ಅಧಿಕ.

ಪೆರಿಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅಲೆದಾಡುವ ಮಹಾನುಭಾವನಿಗೆ ಸ್ಥಳಗಳು ಎಷ್ಟುವೆ; ಎಷ್ಟುಲ್ಲ! ಇಟ್‌ಲಾ ಸಿಂದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಲಾಂಗ್ ಅರಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಕೊಂಕಾಡ್ ಎಂಬ ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಚೌಕ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇಟ್ಟಿಗೆ ಜಾಕಿದ ಈ ಚೌಕ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಎಕ್ಕೆ ಯಾದರೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದೇತು. ಅಲ್ಲಿನ ವಾಹನ ಸಂಚಾರವೂ ಅತ್ಯಧಿಕ. ಈ ಸ್ಥಳದ ನಡುವೆ ಪ್ರೇಂಟ್ ದೊರಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಭವದ ಹಿಂತೆಯಾಗ ತಂದಿರಿಸಿದ, ಈಚ್ಚಿನ ಒಂದು ವಿಜಯ ಸ್ತುಂಭವಿದೆ. ಇದು ಪರೋವರ

ಕಾಲದ್ವ್ಯಾ. ಹಾಜೀನ ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಚಿತ್ರಲೇಖನ ಈ ಸ್ತುಂಭದ ಮೇಲಿದೆ.
ರೋಮನರು, ಫ್ರೆಂಚರು, ಕಟ್ಟಿಕೊನೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು—ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಎಷ್ಟೇ
ಬಹಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಕಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ತಂದು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿ
ದ್ವಾರಿ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಸ್ತುಂಭಗಳನ್ನು 'ಒಬ್ಲೀಸ್' ಅನ್ನುತ್ತಾರಿ. ರೋಮಿನ
ಚಚ್ಚುಗಳ ಮುಂದೆ ಇವಕ್ಕೂ ಹಿರಿದಾದ ಇಂಥ ಶಿಲಾ ಸ್ತುಂಭಗಳಿವೆ.
ಅವೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಬಹಿಹಾಸಿಕ ವಿಜಯ ಸ್ತುಂಭಗಳಾಗಿದ್ದವು.
ಕೊಂಕಾಡಿಗೆ ಬರುವ ದಾರಿಗೆ ಶಾಂಪ್ರಯಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಪೇರಿಸಾ ನಷ್ಟೇ
ವ್ರಸಿದ್ಧ ವಾದ ಮಾರ್ಗ. ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗಳು, ವಿಲಾಸ ಗೃಹಗಳು, ಸಾಲುವುರ
ಗಳು ತುಂಬಿರುವ ಈ ರಸ್ತೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ನಾವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಓದಿದರೆ
'ಚೇಂಪ್ಸ್ ಎಲ್ಲಿಸ್' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಉಚ್ಚಾರ 'ಶಾವ್ಸ್'. ಪೆರಿಸಿಗೆ
ಹೊದುದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾದರೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ನನಗೆ ಬಂತು. ಈ ಬೀದಿಯಲ್ಲಾ
ಗಲ, ಇನ್ನಿತರ ಮುಖ್ಯ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಂಜೀ, ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ
ಜನರ ಗದ್ದಲ, ನೂಕುನುಗ್ಗುಲು ಹೇಳಿತೀರದ್ವ್ಯಾ. ಜನ ಇರುವುದೇ ಬೀದ
ಯಾ ಮೇಲೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂಗಡಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಅಲೆಯು
ವುದು, ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅಲೆಯುವುದು, ಇನಿಯೇ ಇನಿಯರಿಗಾಗಿ
ಅಲೆದಾದುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ನಗರ
ಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನಿತಿ, ಸಂಯುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ತೆರತೆನ ಜನ
ಿಗುತ್ತಾರೆ; ಕರೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ಪೆರಿಸ್ ನಗರದ ದೃಶ್ಯ
ಗಳು ಬೇಕೇ' ಎಂದು ಮಾತಿಗೆ ಹೃಂಭ. 'ಬೇಡ' ಎಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಾದಿ
ಸಿದರಿ "ಇವು ಬೇಕೇ?" ಎಂದು ಅಥವ ಮುಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ನಗ್ನ ಭೋಗ
ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಬೇಡವೆಂದರೆ 'ಡಾಲರ್' ಬದಲಿಸ
ಬೇಕೇ?' 'ಹೌಂಡ್' ಬದಲಿಸಬೇಕೇ?' ಎಂದು ಆತ ಬೇಂಕರನಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಇದು ವಿನಿಮಯದ ಕಳ್ಳಿಸಂತೆ. ಕೊಂಡವ ಮೋಸ ಹೋಗುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು.
ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ನೋಟಿಗಳ ಗೋಳನ್ನು ಹೇಳಿತೀರದು. ಇವುತ್ತು
ಫ್ರಾಂಕಿಗೊಂದು ನೋಟಿ. ಅದರ ಬೆಲೆ ಖದಾಣಿ. ಆ ಹೊಲಸು, ಹರಕು
ನೋಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೇ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನೆಣಿಸಿ
ಕೊಡುವಾಗ ಮದಿಸಿ ಇರಿಸಿದ ನೋಟಿಗಳನೇಕೆ. ಮದಿಸಿದ ಕಡೆಯಿಂದ
ಎಣಿಕೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ನೀವು ಮನಗೆ ಹೋಗಿ ಎಣಿಸಿದಾಗ ಎಣಿಸಿದ

ಸಾವಿರ ಫ್ರಾಂಕ್‌ಗಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಏಳನೂರು ಫ್ರಾಂಕ್‌ಗಳು ಮಾತ್ರ. ಈ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಸಿಷ್ಟ ತರುಣರು ನಿರತರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ತರುಣರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದೆವು. ಅವರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವಿಧರರಂತೆ! “ಈನ್ಯಾ, ಈ ಹೊಲಸು ಚಿಕ್ಕಪಾರಿ ಜೀವನವಾಡುತ್ತೀರಿಲ್ಲ—ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ನಗುತ್ತು “ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶವೇಲ್ಲಿ!” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಇನ್ನು ವಿಷಯ ನಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥ ಜನಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶಿ ಇಲ್ಲ ನೊಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೇಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವ ತರುಣಿಯರ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಹೊಸಬರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ಅವರಾಗಿ ಸ್ವೇಹಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ರೀಸೆಪ್ತ್ರಾಂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ನಿಮಗೆ ಕುಡಿಸಿ, ತಾವೂ ಕುಡಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ ಕಿಸೆ ಬರಿದಂದಾಡಿ ಶಳುಹುಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನೋಂದು ಸಂಜೀ ಇಟ್ಟಾಲೂ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಥಿಯೇಟರಿಗೆ ಹೊಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ವೇಳೆ ಇದೆಯೇಂದು ಒಂದು ಉಪಹಾರಗ್ರಹ ವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ. ನನ್ನ ಸಮಾಜದ ಮೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತರುಣರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ತರುಣರೇನು? ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗರು. ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಟ್ಟಿರೇಡಿಯೋ ಸೆಟ್‌ ಇಟ್ಟುಕೇಲಿ ತಿರುಗಿಸಿದರು. ಏನೋ ಸಂಗೀತ ವಾಯಿತು. ನನ್ನಹಿಂದುಗಡೆ ಮೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಒಬ್ಬಳು ಹುಡುಗಿ ನೆಕ್ಕಳು. ಸರಿ, ನಾನು ಉಪಹಾರ ಮಾಡಿಹೊರಬರಂತಾಗೆ ಆ ಮೂವರ ಸ್ವೇಹ ಸಫಲ ವಾಗಿತ್ತು. ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಒಲುಮೆ ಶೃಂಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶಿಸ್ತ, ಸಂಯಮ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ನೀರುಪಾಲು. ಕಾಲ್ಪನಿಕ (Pavement)ಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಜನ ತುಂಬಿದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಉದ್ದಾನದಲ್ಲಿ ರಲಿ-- ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಗಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ತನಕ ನಿಖಿಲತ ರಾಗಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶೃಂಗಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ದಾರಿಗರು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೊಗಬೇಕು.

ಕೊಂಕಾಡ್ ಚೌಕದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉವ್ವಾ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಇದೆ. ಚಿತ್ರಶಾಲೆಗೆ ಹೊಗುವ ಮುಂಚೆ ಟುಲೀರ್ ಎಂಬ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ದಾನ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಿನ ಕಾರಂಜಗಳೂ ಶೈಲ್ಪಗಳೂ ಹಲವಿವೆ. ಅನಂತರ ಬರುವ ಲಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಅರಮನೆ

ಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಗಾತ್ರ, ವೈಶಾಲ್ಯಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ H ಅಕ್ಷರದ ಅಕ್ಷತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಿದವು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದರ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯು ಬೇರಿ ಬೇರಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ತೆರೆನಾಗಿದೆ. ಅದು ನಾಲ್ಕುರು ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಡ. ಕಟ್ಟಿದವೂ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಂಗಣಗಳೂ ಕೂಡಿನಾಲ್ಪತ್ತು ಎಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದು ಅನಾಧ್ಯ. ಮಾತಿನ ಬಣ್ಣನೇ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟಿ ವಾದಿತೇ?

ಈ ನಗರ ಸಂಚಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ದಿನ ಸಂಚೆ, ನಗರದ ಹೊರ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿನ ಮೃಗಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೊಗುವ ಮನಸ್ಸುಯಿತು. ಈ ಭಾಗವು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಬಹು ಅಗಲವಾದ ಬೀಂದಿಗಳಿದ್ದವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಗರ ಮುಗಿದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಮೈಲಿನ ತನಕವೂ ಉದ್ದಾನಗಳಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೂ ಹಸುರು ಹಜ್ಜೆ ದವ್ವ ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಅನೇಕ ಮರಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಉದ್ದಾನ ಗಳನ್ನು ದಾಟಿದೊಡನೆ ಮೃಗೋದ್ಯಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಏವತ್ತು ಎಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಈ ಮೃಗಾಲಯ, ಗಿಡ ಮರಗಳಿಂದ ನೋಟಿಕ್ಕೆ ಸುಂದರ ವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಕೃತಕ ಕೊಳಗಳಿದ್ದವು; ಸಿಮೆಂಟಿಂದ ಉನ್ನತವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕೃತಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟಗಳಿದ್ದವು. ಗುಟ್ಟಗಳ ಮೂಂಗಡೆ ವಿಶಾಲ ಹುಲ್ಲಾಗಾವಲು; ಮಂಡಿಗಳು. ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಅಳವಾದ ಕಂಡಕ. ಇಂಥ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಷ್ಟಿಂದವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುವ ಮರಲಿ, ಸಿಂಹಗಳಿವೆ. ಹೀಂದೆ ಹೇಳಿದ ಬೆಟ್ಟ ದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಆಯಗಳಿವೆ. ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವನ್ನುಮೃಗ ಪಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಷ್ಟಿಂದ ಆವರಣ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿವಿಧ ಕಷಿಗಳಿಗೆ, ಕರಡಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಹಂಸ(Flamingo) ವೈದಲಾದ ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಪಂಜರವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಯಿಲುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಜನ ವಿಶೇಷ. ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ—ಸೀಲ್ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕಾಯಿ ಇವೆ. ಒಕ್ಕಾಯಿ ಎಂಬುದು ದಕ್ಕಿಣ ಅಷ್ಟಿಕದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಅತ್ಯಾಪಾರ

ಬಾದ ಒಂದು ಮೃಗ. ಅದು ಸೋಟಕ್ಕೆ ನೀಲಗಳಿಯಪ್ಪುಗಾತ್ರ. ಬೆಂಕ್ಕನ ಮೇಲೆ ಜೀಬ್ರಾಗಳಿಗಿರುವ ಕಪ್ಪು ಗೆರೆಗಳಿವೆ; ಕತ್ತು ಬೆನ್ನುಗಳ ಅಕಾರವು ಜಿರಾಫೆಯನ್ನು ಹೊಲುತ್ತದೆ. ಈ ಮೃಗೋದ್ಯಾಸವು ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ಯಾನ ಎನ್ನಬಹುದು.

ನಾನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಯ ಕೆಡಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡು ಸಿಯ ಮಾರ್ಗಳನ್ನೂ ಸೋಡುವುದರಲ್ಲಿ. ಒಂದು ದಿನ ಈ ನಗರದಿಂದ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತರಲೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆ ಅರಮನೆಯೂ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ಉದ್ಯಾನವೂ ಪ್ರೇಂಚ್ ವೈಭವವ ಚಿರಸ್ತರಣೀಯ ಸ್ವಾರಕ್ಷಗಳಾಗಿವೆ. ನೇರಿಸಾಗಿದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸುಮಾರು ಒಪ್ಪತ್ತು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ. ಈ ಅರಮನೆ ರದಿನಾಲ್ಕುನೇ ಲಾಂಟಾಯ ರಾಜು ವೈಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಂಚದ ಶ್ರೀನೃತಿ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಆ ಕರ್ಕಿರಿಯಿಸಿ ತನ್ನ ಅರಮಣನಾದ ಯಥ್ಯಾಯಸ್ವೀಲಿ ತೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯಾನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರೇಂಚ್ ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಾರ್ಗ (Classical) ಶ್ರೀಲಿಂದ ತೂಕಿತಂತೆ. ಪ್ರೇಂಚ್ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಖ್ಯಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕರಣಗಳಾಗಿ ಪ್ರದಿದ್ದರೆ, ಅಂದರೆ ಸಂಖ್ಯಾತಿಗೆ ತಿದ್ದುವಡಿಗಳು, ಪ್ರೇಂಚ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಆಯ್ದು, ಇವೆಲ್ಲ ಆಗುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಜರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯಾದ್ವಾದ ಕೈನಿಗೆ ಜಮಾನರಿಗೂ ವಿಶ್ರಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಸದೇದ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಬಿದ್ದುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ.

ಲೂನಾ ಅರಮನೆಯ ಹಾಗೆ ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಎರಡೆರಡು ಮುದ್ದಿಗಳು ಈ ಕಟ್ಟಡ ಸೋಡತಕ್ಕುದು. ಅದರ ಎದುರಿನ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ತದಿನಾಲ್ಕುನೆಯ ಲೂಲಿಯ ಅಶ್ವರೋಹಿ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ. ಅರಮನೆಯ ಉತ್ತರದ ಕವಲಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ಚೇಪೆಲ್ಲಾ ಇದೆ. ಗೋಸಾ, ರಿನಾಲ್ಪ್ರಾ, ಹೊರೆಸಾ ವರಸೇ ಮೊದಲಾದ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಬರಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೂಟದಿ ಇದೆ. ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರಡಿ ಉದ್ದು, ಏವತ್ತುಡಿ ಅಗಲದ ಒಂದು ಕೊಟ್ಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಘಾಸ್ಸಿನ ಷಾಶಿಹಾಸಿಕ ಯುದ್ಧ ಕಥನದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ತೊಡಗುವ ಈ ಕಥಾನಕ ನೆವೈಲಿಯನ್‌ನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಳಗಾಲದ ಕ್ಕೆ ಕ್ಕೆ ಕದನದಿಂದ ತೊಡಗಿ

ಹೊಸಯುಗದ ಘರಂಗಿ ಯುದ್ಧ ತನಕ ಇರುವ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಘೃನ್‌, ಸೂರಾರು ಸಮರಗಳಲ್ಲಿ, ದಂಡಯಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ, ಹೇಗೆ ಪಾರಾಯಿತು ಎಂಬ ಐಶಿಕಾಸಿಕ ನೋಟ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಘೃನ್‌ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಭವ ಈ ರಕ್ತಭೀ ಷೇಕ್‌ಗಳೂಡನೆ ಮೇಳವಿಸಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೀವೆಲಿನಿಂದ ನಡೆದು ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟಿರಿ ಒಂದೊಂದೇ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ನಮಗೆ ದಣಿವು, ಬೆರಗು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲಂಕೃತ ನೆಲ, ಗೋಡೆ, ಮುಚ್ಚಿಗೆ; ಎಲ್ಲೆ ಲಳಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಗಳು! ಯಾವಾವ ದೇಶಗಳಿಂದ ತಂದ ಎಲೆಬಾಸ್ಪರ್‌ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಡೆಗೆ ಹೊಡೆ ದಾರೆ. ಚಿನ್ನದ ಮುಲವಿಂದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಎಷ್ಟು ಕೊಟಡಿಗಳಿಲ್ಲ! ರಾಣಿಗಷ್ಟು; ರಾಜನಿಗಷ್ಟು. ಇಲ್ಲೇ ನೇ ಲಾಯಿಯ ಅರಸಿ ಮೇರಿ ಎಂಟಾನಿಯನೆಟ್‌ ತನ್ನ ಅರಸಿತನದ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ್ದು; ಬಾಳಿದ್ದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ—ಫ್ರೆಂಚ್‌ ರಾಜರುಗಳು ವೈಭವ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಆಗ್ರಾ, ದೇಹಲಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದು ಚೆಲುವು, ಲಾಲಿತ್ಯ, ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೋ ಅಂಥ ನಯಗಾರಿಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆ-ಚಿತ್ರವಾಗಲೇ ವಾಸ್ತುವಾಗಿರಲೇ, ಧನಮದದೊಂದಿಗೆ ಬೆರಿತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಪತ್ತಿನ ಧಾರಂಬಿಕತೆ ಅಂಗುಲ ಅಂಗುಲಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ವೈಭವದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ಏನೋ—ಅಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾದ ತಲೆತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಲಾಯಿಯೂ ಅವನ ಪ್ರೇಯಸಿಯು ಕೊಡುವಂತಾಯಿತು. ಆದರಿ ಈ ರಾಜ ವೈಭವಗಳು ಬೀಸಿ ಹೋದ ಬೆಡಗಿನ ಗಾಳಿಯು ಇಂದಿಗೂ ಫ್ರೆಂಚ್‌ ಹವೆಯಿಂದ ಮಾಯವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಮೂರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲನನ್ನು ಅಂತರ ಆತರವಾಗಿ ಕಡಿದು, ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ದಾನವನನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಕಾರಂಜಿಗಳಿವೆ. ಗ್ರೇಕ್‌ ದಂಡಕತೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲುವೆ ಕಣ್ಣು ಕಾಚುವಷ್ಟು ದೂರ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದು ತೋಡಗುವ ಮುಂಚೆ, ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಒಂದು ಶೈಲ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಅದರ ನಡುವೆ ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹಗಳುಳ್ಳ ಚೆಲುವಿನ ಕಾರಂಟಿಯಿದೆ. ಬರಿಯ ಈ ಉದ್ದಾನವನ್ನೇ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಮಯ ಕಳಿಯ ಒಮ್ಮೆಯು. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವಾ ಸಂಗಿಕವಾಗಲಾರದು.

ನಾನೂ ಉತ್ತರ ಹೀಂದುಸಾಫ ನದ ಒಬ್ಬ ವೈದ್ಯರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದುದು ಫ್ರೆಂಚ್ ವಾತಾವರಣ. ನೋಡಲು ಬಂದ ಸೂರಾರು ಜನಗಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೃಡಾಗಳು ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಬಳಿ ನಾವು ಸುಳಿದು ಲಾಭವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಕುಡು ಒಬ್ಬ ನಾವೀರಜಿಯುನ್ ತರುಣ, ಅವನ ಪಶ್ಚಿಮ, ಅವಳ ಸಹೋದರಿ ನವ್ಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಕಲೆತೆವೆ. ಬರುವಾಗ ತಂದಿದ್ದ ಹಣ್ಣಿಯಂಪಲನ್ನು ಹಂಚಿ ತಿಂದೆವೆ. ಫ್ರೆಂಚ್-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ವೇಷಮ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದೆವೆ. ಪೇರಿಸ್ ನಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ‘ಸರ್ವಿಸ್’ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಣಕವಾಡಿದೆವೆ. ಪೇರಿಸ್ ನಲ್ಲಿ-ನಿಂತರೆ, ಕುಳಿತರೆ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತವನಿಗೆ, ಇನಾಮು ಕೊಡಬೇಕು. ಹೊಟ್ಟೇಲಿನ ದಾರಿತೋರಿಸಿದರೆ ‘ಸರ್ವಿಸ್’! ಧಿಯೇಟರನ್ನು ಹೊಕ್ಕರಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಳತೋರಿಸಿದಾಕೆ ಕ್ಯಾಯೊಡ್‌ತ್ವಾಲ್-‘ಸರ್ವಿಸ್’. ಸ್ಥಳ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ನಂಬರುಳ್ಳದ್ದು. ನೋಡಿ ನೀವೇ ಹೊಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಟಿಕೇಟ್‌ನ ಬೆಲೆಯು ಸೇಕಡ ಹತ್ತರನ್ನು ಅವಳ ಸರ್ವಿಸಿನ ಬಹಳವಾನವಾಗಿ ಕೊಡಲೇಬೇಕು. ಅದು ನಿಮಗೂ ಗೌರವ. ಕೊಡದವನಿಗೆ ಅಗೌರವ ಹಾಸ್ತಿಯಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವರ ಇನಾನಿನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತು ನಿಂತಿದ್ದಾಗ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರು ನಮಗೆ ಇದಿರಾದರು. ಅವರ ಲೊಳಬ್ಬನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ತುಸು ಅಳುಕಿನಿಂದ “ನಿಮಗೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಗೊತ್ತೇ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ನಿಮ್ಮ ನಾವೀರಜಿಯುನ್ ಮಿತ್ತ “ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತದೆ” ಎಂದ. ಅವ್ಯಾಕ್ಷ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಿಜಕ್ಕೂ ಜಿಗಿದು ಹಾರಿದರು. ಮುಸ್ತಿ ಬಿಗಿದ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲೆಕ್ಕೂತ್ತಿ; “Thank God! We are from the States” ಎಂದರು. ಫಾಲ್ಸಿಗೆ ಬಂದು, ಫ್ರೆಂಚ್ ಶಿಳಯದೆ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಇಬ್ಬರು ಯುಸ್ತಿದ್ದ ಸ್ವೇಟ್ಸ್ ತರುಣರು

“ಇಂಗಿಲ್ಸ್ ಭಾವೆ ತಿಳಿದ ನಾವು ನಾಲ್ಕೆಡು ಮಂದಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಪಟ್ಟ ಅನಂದ ಹೇಳಿತೀರದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಇಂಗಿಲ್ಸ್ ಬಲ್ಲಾತ ನನಗೆ ಸಿಗುವ ತನಕ ನನ್ನ ವಾಡೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು.

ನಾನು ಪೇರಿಸಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವರಿಚಿತರಾದ ಸ್ವಾನ್ಯಾಸಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದ ಎಂಬವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಬಹು ಹಿಂದಿನ ಸ್ನೇಹ ನಮ್ಮುದು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಅವರು ಘೃನಿಸಿ ಹೋಗಿ ಘೃನಾ ಮತ್ತು ಸ್ವೀನಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ನಿಶಿನಿನ ಪರವಾಗಿ ವೇದಾಂತಧರ್ಮವನ್ನು ವ್ರಜಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರೀಟ್ಸ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಅವರು ಪೇರಿಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಬರಿದ ಕಾಗದ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ದೊರೆಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಹೋಗಾಗಿ ಆ ನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಟೀಲಿ ಫೋನ್ ಮೂಲಕ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಿದೆ. ಒಂದು ಆದಿತ್ಯವಾರ ಅವರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ ಹೋದೆ.

ಗ್ರೀಟ್ಸ್ ಎಂಬುದು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣ. ಪೇರಿಸಿಸಿಂದ ಸಮಾರು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಮೈಲುಗಳಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲೆಖ್ಚಿಲ್ಲ ಸುಂದರವಾದ ಕಾಡುಗಳಿವೆ; ಉರು ಹೊರಿಗೆ ರ್ಯಾಲ್ಸ್ ನಿಲ್ದಾಣದಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಶ್ರಮವಿತ್ತು. ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಅವರಣ. ಒಬ್ಬ ಸ್ವೇನಿಷ್ ಮಾಹಿತಿ ಸುಮಾರು ಒವತ್ತು ಎಕ್ಕೆ ಭಾವಿಯನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಅಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನೂ ದಾನವಾಗಿ ಕೂಟಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಹೊರಗಿಂದ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರಲ್ಲಿ, ವಿನೇಕಾನಂದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿದ್ದ ವರು, ಭಾರತೀಯ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಆಭಿವೂನವ್ಯಾಪಕರು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಲೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಿಜಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂತೆ ಎರಡು ಮೂರು ಮಂದಿ ಐಡೀಪ್ಯಾರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಹೋದ ದಿನ ಬೆಲ್ಲಿಯನಿಂದ, ಪೇರಿಸಿಸಿಂದ, ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಜನ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಶಾಂತವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ದಿನವೆಲ್ಲ ಉದ್ದು ಮಾತುಕಡೆ ಮುಗಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಸುಮಾರು ಹದಿನ್ಯಾದು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ನನಗೂ ಸ್ವಾನ್ಯಾಸಿಯೇ ಯಾವರಿಗೂ ಅದ ಈ ಭೇಟಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಫಾಸ್ನಿನ ತೀರ ಭೋತಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೂ, ಇಲ್ಲಿಗೂ ತುಂಬ ಅಂತರ. ಆದರೂ ಅಂಥಳಿಯೂ ಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಇದ್ದಾರೆ; ಇರಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತ ಸಾಕ್ಷಿ ದೊರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಆದಿನ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಪೇರಿಸಾ ನಗರ ದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಡಾ. ಬೆನ್ನಾಮ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಇದ್ದರು. ಡಾ. ಬೆನ್ನಾರನ ರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಲು ಕುಂಟು; ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮ. ಅವರು ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ತಜ್ಞರು. ಈ ಯುದ್ಧದ ದೇಸೆಯಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡು ತುಂಬ ಸರಳಿದವರು. ಅವರು ಮಹಾಯಾನ ಬುದ್ಧ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಮಾಲ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರೋಂದನ್ನ ಬರೆದಿರುವರಂತೆ. ಅವರ ಬರಹಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಂಥದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಬಂದೊಂದು ವಿಮುತ್ತೀಯನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಜೀ ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಫಾಸ್ನಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತರುಗಳು ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನ ಮೇಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೆನ್ನಾರವರ ನಡೆಸುಡಿಗಳು ಎಪ್ಪು ಸರಳವೋ ಮನಸ್ಸು ಅಪ್ಪು ಉನ್ನತ ಮಾಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾವೇಲ್ಲ ಕುಳಿತಾಗ ಯಾವುದೋ ಮಾತಿಗೆ ನಾನೆಂದೆ: “ನಮ್ಮ ತತ್ವ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರಕರಲ್ಲಿ ಆತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೇಧಾವಿತನ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶಂಕ ರಾಚಾಯರಿಗೆ ಸಮಾಸಿಲ್ಲ” ಎಂದು. ಆಗ ನನಗೆ ಎದುರಾದ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿತ್ತು: “ಶಂಕರಾಚಾಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದ ಗೌಡಪಾದರ ತತ್ವಗಳನ್ನು. ಅವರು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ತೆಲ್ಲೋಕಗಳು ಹೊಸವಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಮಾಲಿಬಹು ಹಿಂದಿನ ಮಹಾಯಾನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ” ಎಂದಾಗ ನನಗೆ ವಿಸ್ತೃಯವಾಯಿತು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳನ್ನ ಹೀಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತ್ತಳೆ ಇದೆಯಲ್ಲ—ಎಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

ನಾನು ನನ್ನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನ ಕುರಿತಾಗಲೀ ಗ್ರಿಟ್ಟು ಆಶ್ರಮವನ್ನ ಕುರಿತಾಗಲೀ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ಜೀಯವರ ಇವುವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೇರಿಸಿನಿಂದ ಬಂದ ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಳಿದ ಕೆಲವು ತಾಸುಗಳು ಅಮೃತ ಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದೆನ್ನದಿರಲಾರೆ. ಅವರ ಸ್ನೇಹಮಯ ಆದರಕ್ಕೆ ವಂದನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಹೇರಿಸಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಡಾ. ಬೆನ್ನಾರವರ ವೋಟರ್ ನಲ್ಲಿಯೇ ಖಾಲಿತುಕೊಂಡು ನಗರಕ್ಕೆ ಮರಳಿದೆ. ಮರುದಿನವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವಿಜರ್‌ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದೆ.

೧೨. ಕಲಾ ವೈಭವ

ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಬ್ಬರು ಮಿತ್ರರು, ಇಬ್ಬರೂ ಜಿತ್ರ ಕಾರರೇ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿಂಬ್ಬ ಪೇರಿಸಾನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ದಿನ ಕಳೆದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬರಿದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ “ಏನಿದೆ ಪೇರಿಸಿನಲ್ಲಿ!” ಎಂದು ತಾತ್ಪರದಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರ-ಅದೇ ಪೇರಿಸಾ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ಕಾಲಕ್ಕೂಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವಾದಿ ಉರಿಗೆ ಮರಳಬಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನೊಬ್ಬದನೆ ಹೇಳಿದ ಘೋತಿದು: “ಇಷ್ಟು ಕಲಿತರೂ, ಅಲ್ಲಿ ದೋಗಿ ಸೆಲಸಿದವನಿಗೆ ತಾನು ಕಲಿತದ್ದು ಸಾಲದು; ಎಷ್ಟು, ಕಲಿತರೂ ಉಂಟು.” ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಗಳೇ ಬೇರಿ. ನಾವು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜನಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಅವರ ಮಾನವೀ ಸಹಜವಾದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ, ಕಲೆಯ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜನಗಳು ಉದ್ದೇಗಭರಿತರು, ಭಾವನಾತೀಲರು; ಆದುದರಿಂದಲೂ ಏನೋ—ಕಲೆಯ ಆನೇಕ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಜಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಂತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ; ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ.

ಪೇರಿಸಾ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಜಿತ್ರ ಶಾಲೆಗಳು ಒಂದೆರಡೆಳ್ಳ. ನಾನು ಬರಿಯ ಎರಡನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛಾದಿಸಿದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಹಿರಿದೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹ ಲೂಪ್ತಾ. ದಿನ ಒಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದು ಸಾವಿರ ಮುಂದಿಯ ತನಕ ಅದನ್ನು ಕಾಣಲು ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದಿಂದಲೂ ದಿನ ನಿತ್ಯ ಜನರು ಒಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹಳೆಗಾಲದ ಪ್ರೈಂಚ್ ಅರಮನೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಮುಂದಿರವು ನೋಟಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ವಿಸ್ತೃತಿಯಲ್ಲಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜಿ ಒಂದು ವಾರ ಕಾಲವೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ—ನೋಡಿ ನುಗಿಸಿದೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಈ ಮುಂದಿರವನ್ನು ಹೋಕ್ಕುವನೇ ಮಾರು ತಾಸುಗಳ ಕಾಲ ಅಳ್ಳಿಸ ಪ್ರಚೀನ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಜ

ప్రినె శిల్ప సంగ్రహ బరుత్తదే, బాసాల్పు శిలేయల్లి కేత్తిద పరిషావరు, అవర అరసియరు, ప్రసిద్ధ నాయకరు శిల్పదల్లి రూపితరాగిద్దారే. బృటిష్ ముఖ్యసియమినష్టే వికీవ సంగ్రహ ఇదు. ఆనంతర గ్రేచర ప్రభావదిండ బెళ్లిద బహు దోడ్డ శిల్ప భాగ బరుత్తదే. గ్రేశా బాల కరు, యోధ్యరు, ప్రసిద్ధ వ్యక్తిగళు, విఎసా వేదలాద ప్రాచీన దేవతిగళు కాణసిగుత్తారే. తాసు తాసు నోఇడిదరిల మండణియ లారదంథ మూత్రికాగధివే. ముందే-గ్రేచరింద శిల్పకలేయన్న కలితు నాధిసిద రోమనర శిల్పసంపత్తు కాణసిగుత్తదే. ఇష్ట్టెల్లి సంగ్రహ ఇందినదల్లి. బహు హిందినిండలే అవ ఫాన్స్ దేవవన్న సేరిర బేళు. గ్రేసిన వ్యేభవ కళియతు; ఈజిప్రిన వ్యేభవ రోమనారింద సులిగేగొండితు. ఫ్రైంజ్ సామ్రాటరింద ఆదు ఇల్లిగే బందు సేరితు. ఇవన్న కాణువాగ్ ఫ్రైంజ్ మనోవృత్తియ బందు హిస్టేలీ హోళియ దిరదు-నెప్పోలియనన తనక అవర నాదన్న మేరియిసిద రాజ్యలక్ష్మి యు ఇందిగు తమ్ముదు, తావు ప్రపంచదల్లి మేరియ బల్లవరు-ఎంబ ప్రాచీన వ్యేభవద హమ్మేయు ప్రేతరాపియాగి ఆధునిక జనగభ మనస్సన్న కాదుత్తరువంతే కాణుత్తదే.

ఇవన్న నోఇడిచోందు చిత్రకలేయ విభాగక్కే బందరే, ఒండర ఆనంతర ఇన్స్ట్రోండాగి బరువ విశాల కోణగళిగే తుదిమొదలేంటు దల్లి. ఫ్రైంజ్ వ్యేభవద కాలదల్లి, ఆశ్రయక్కాగి ఈ నగరక్కే బందు, అరసర హమ్మేయన్న తణిసిద కలావిదరిష్టో జన. అరసరు సూరీ మాడిరిబహుదాద కలాసంపత్కో ఇదె. ఇటీలియ లియనాడోఏ ద విస్తియ ‘మోనా లీసా’ చిత్ర, ఈ శాలీయల్లిదే. నాను హోదాగ అవన ఐదనేయ తతమానోత్తువ ఇల్లియూ నడియుత్తిత్తు. ఇల్లిన చిత్రగభస్సెల్లి బణ్ణిసువుదు తుంబ దుడుకిన మాతు. కేలవన్న సెనపిందష్ట్ హేళుత్తిద్దేఁనే.

టోసిపి ఎంబవనుదు బందు చిత్ర “విఎసా మత్తు శృంఘడ” ఇల్లిదె. విఎసా నమ్మ రకియ ప్రతిక; శృంఘడ మన్మథ సనూన. ఈ ఎరదు వ్యక్తిగళు ప్రపంచద శృంగార కావ్యగభనేకపశ్చే ఛిరం

— ೨೫೮ —

ತನ ಸಾರ್ಥಕಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಟೊಸಿಪಿಗೂ ಅವರು ಸಾರ್ಥಕ ಕೊಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿ ಮೈ ಬಿಟ್ಟು ಮಲಗಿದ ಕೋಮಲ ಕಾರ್ಯವಾದ ರತ್ನಯು ಯಾವುದೋ ಸುಂದರ ಸ್ವರ್ವದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದಾಗೆ. ಮನ್ಯಾಧ ಅವಳ ಸ್ವರ್ವದಂಡಲೇ ರೂಪುಗೊಂಡೆದ್ದ ತುಂಟ ಹುಡುಗನಂತೆ, ಅವಳ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರರುಷರ ಕರೀರದ ಚೆಲುವುಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾಗಿ, ಮನೋಹರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ.

ಅದರ ಮಗು ಲಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವಿದೆ; ಹೇಸರು ಮರಿತಿದ್ದೇನೇ—ಹಡಗೊಂದರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕೈಕೈಕಾಳಗದ ಚಿತ್ರವಾದು. ಬಾಸಿನ ಹೊಂಬಣ್ಣ ಕ್ಷೇದರಾಗಿ ಈ ಕದನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಡೆಸುವವರು ಇವುತ್ತು ಮೂವತ್ತು ಯೋಧ್ಯರುಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರು, ಬೀಳುವವರು, ಬೀಳಿಸುವವರು, ಗೆದ್ದವರು, ಸೋತವರು ಎಳ್ಳಿರೂ ಅಪ್ಪು ಮೇಳವಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ರೇಖೆಯು ತೋಲಗೆಟ್ಟಿದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದಂಥ ಸುಂದರ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿನ ಕದನದ ಆವರಣವು ಕಂಡು, ಕೆಂಪು, ಕತ್ತಳೆ, ವಾಂಸ ವರ್ಣ, ಕೆನ್ನೇರಿಳಿ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆ ಬರಿಯ ಬಣ್ಣಗಳೇನೇ ಕದನದ ಕ್ರಿಯಾವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

* ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರ-ಮೃತಿಯನ್ನು ದಿದ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕ್ರಿಸ್ತ ಸನಾತ್ಸಿನಿಯರು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಚಿತ್ರ. ಮೃತಳ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ ಉಡುಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಯೋಧ್ಯ, ಆಕೆಯ ಪ್ರಣಯ ಇರಬಹುದು, ತಲೆಯನ್ನು ತ್ರಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮೃತ್ಯುಸಂತಾಪವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಅದ್ಭುತ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಎನ್ನ ಬಹುದು.

ವೇನಾಗಫಾ, ಸಿಸಾನಾ, ಸುಸಾನಾ, ಎಂಡ್ರೇ ಡಿರ್ಪೇನಾ, ರಿನಾಯರ್, ಗಾಗಿನಾ ವೇಹದಲಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನಗದ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳನೇಕ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಡಿರ್ಪೇನನ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರವು ಸಂಜೆ ಬಿಸಿಲು, ನೆಲ, ಮನೀಮಾಡುಗಳ ಹೊಂಬಣ್ಣವನ್ನು ಅಪ್ರತಿಮಾವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆನ್ರಿ ರೋಸ್ಲೂ ಬರೆದ—‘ಹಾವಾಡಿಗ’ ಎಂಬೋದು ಚಿತ್ರವಿದೆ, ಪ್ರಾಂಚ ಕ್ರಾಂತಿ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಹೆಸಿ, ನೌವಾರ್ಕ್ಯ ಶೈಲಿಯೇ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ

ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಬರಿದ ಈಚಿತ್ರದ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಹಸುರು ಕಗ್ಗಾಡಿಂದ
ತುಂಬಿದೆ. ನಿಡುಗೇಶದ ಕಪ್ಪು ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು, ಒಂದು ನೆದಿ ದಂಡೆಯು
ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಕೊಳೆಲೂದುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಭುಜದ ಮೇಲೆಯೇ ಒಂದು
ಹಾವು ಆಡುತ್ತಿದೆ. ಆಚೀಚೆ-ಹುಲ್ಲಿಂದ, ಗಿಡಗಳಿಂದ ಇತರ ಹಾವುಗಳು
ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅವಳ ಕೊಳೆಲಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಚಿತ್ರಪ್ರಿಯರಾದವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮುದ್ರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿತ್ರ ಪ್ರತಿ
ಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಮ್ಮೆಂದು ದೊಡ್ಡ
ಎವಾರ್ಟು ಇಸ್ತ್ರೇಲಿಯೂ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಇಲ್ಲಿನ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ.
ಯಾರೋಣಿನ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ರತ್ನಗಂಬಳ(ಗೋಡೆಗೆ ತೂಗುವ)ಗಳ
ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹ್ಯಾಚೀನ ಚಿತ್ರಕಾರರು ತೈಲವರ್ಣ
ಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಂತೆಯೇ, ಅವಕ್ಕೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದ
ಬಣ್ಣದ ನೂಲುಗಳಿಂದ, ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ನೇಹೀಯಾಂದ ಚಿತ್ರ ಪೂರ್ಣಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ತೀರ ಸವಿಂಬಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಂಡರೂ ಇದು ನೂಲಿಲ್ಲ, ಸ್ನೇಹೀಯಾಲ್ಲ-
ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ ನಮಗೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರರ
ತೈಲ ಚಿತ್ರಗಳ ಸ್ನೇಹೀಯ ಅನುಕರಣೆಗಳೂ ಇವೆ. ಮೂಲ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
ನಾವು ಕಾಣುವ ಭಾಯಾ ತೇಜಗಳನ್ನು ಆವೃತ್ತಿ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಾಂದ, ಸ್ನೇಹೀನ
ಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿದರೋ ತಿಳಿಯದು. ಇಂಥ ಕಂಬಳಿಗಳು ಒಂದೆರಡೆಲ್ಲ,
ನೂರಾರು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲ-ಪ್ರೇಂಚಾ ಸಾಮಾಜಿಕರುಗಳ
ಕಿರಿಟಗಳನ್ನೂ, ರತ್ನಾಳಿಕ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಉದುಗೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ಕಿರಿಟಗಳ ನೀಲ, ವಜ್ರ ವೇಷದಲಾದ ರತ್ನಗಳು, ಆಡುವ ಗೋಲಿ
ಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು ದುಂಟು. ಇವೆಲ್ಲ ಇಂದು ಕೊಟಿಗಟ್ಟಲೆ ರೂಪಾಯಿ
ಬೆಲೆ ಬಾಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಕಣ್ಣ ಕುಕ್ಕುವ ವೈಭವ, ಮೇರಿ ವಿಶೇಷ
ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಪ್ರೇಂಚಾ ಜನತೆಯು, ಒಂದು ದಿನ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ಮಹಾ
ಕ್ರಾಂತಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರೇಂಚಾ ಅಧುನಿಕ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವ
ಸಲುವಾಗಿ, ನಾನು ಸೀನ್ ನೆಡಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿಂದ್ದ ನೋಡನ್ ಆಟ

ಗೆಲರಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೇ. ಈ ಮಂದಿರವು ಕೇವಲ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಹೊರಗಡಿಯ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಆಧುನಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಹೋದ ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳದ ಚಿತ್ರವಿಭಾಗ ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಬದಲು, ವಿಶೇಷ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿ, ಮೇಕ್ಕೆ ಕೋ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಅವಾರ್ಚಿನ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನಿರಸಿದ್ದರು. ಮೇಕ್ಕೆ ಕೋದಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಂದ-ಮಾಯಾ ನಾಗರಿಕತೆ, ಎಜೆಟಿಕ್ ನಾಗರಿಕತೆ, ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಿನ್ನು. ಅಪ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಶಿಲಾ ಮುಖಗಳು, ಯುಗವುರುಷರ ಚಿತ್ರಗಳು, ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭವ್ಯವೂ ವೀರಾ ಕಾರ ಉಳ್ಳವೂ ಆಗಿವೆ. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಕ್ಕೆಕನ್ ಆಧುನಿಕರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದೊಡ್ಡ ಕೊಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿನ ಗಾಳಿಯೆಲ್ಲ ಮೇಕ್ಕೆ ಕೋ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬೀಸಿದೆ. ಅದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ-ಸಿಕಾಸೋ, ಡಾಲಿ, ಸಿಸಾನಾ ಮೊದಲಾದವರ ಶೈಲಿಗಳ ಅಂಥಾನುಕರಣ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಸುಂತವಾದ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಿರ್ಸಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರ ಲೇಖನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಡದೆ, ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಚಿತ್ರಲೇಖನ ಶಿಲ್ಪತಂತ್ರವಾದದ್ದು. ವಿಷಯ-ಯುದ್ಧ, ಜನ ಜೀವನ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದವರಗಳು. ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ದೀಗೋ ರೇವೇರಾ, ಡಿ. ಎ. ಸಿಕೇರಾ ಎಂಬಿ ಬೃಹನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಉಳಿದ ಹೆಸರುಗಳಿಲ್ಲವೆಂದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ರೇವೇರಾ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಸಂತೇಯ ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಚಿತ್ರ, ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಮಾಯಾ ನಾಗರಿಕತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

“ಬಡವರ ರಾತ್ರಿ” ಎಂಬುದು ಅವನ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರ. ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲಿಲ್ಲ, ಉಷ್ಣವಲಯದ ಹೊಂಬೆಳಕು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ತಾಯಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ತಂದೆಯ ತೊಡೆ, ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ತೊಗಿಕೊಂಡು ನಿರ್ದಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಮಂಕುಳ ಮುಖಗಳು ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಬನಿಂಗಾ ಜಾಡಾನಾ, ಬಲಿದಾನ (ಸಿಕೇರಾ) ಎಂಬ ಇನ್ನೊರಡು ಚಿತ್ರಗಳು ನಿರಂತರ ಪ್ರಭುಕ್ಕ, ಆಧುನಿಕ ಯುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪ

ಗಳನ್ನು ಆತ ಸ್ವಲ್ಪ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಆತ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ಎರಡು ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಪೌರಾಣಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ ವಿಶೇಷವಾದೊಂದು ಮುಹೂರ್ ಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿದೆ—ಅದು ‘ಮುಹೂರ್ ಗಿಮೆ.’ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು—ಕಾಂದಹಾರ, ಭಾರತ, ಭಮ್, ಸಯಾಮ್, ಇಂಡೋ ಚೀನಾಗಳ ಜಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಚೀನ ಜವಾನುಗಳ ಕಲಾಸಂಪತ್ತಿನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪಂಡಿತರು ಪೌರಾಣಕ್ಕೆ ದಂತ ಕಥೆ, ಪುರಾಣ (Myths and legends) ಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ತುಂಬ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಬೀರಿದಂತಹ ಬೆಳಕು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮದೇಶದ ಬೊಧ್ವ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ನೇರಿಕರಿಯ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಿಸ್ತೃರಿಸಿತು, ಎನ್ನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿತು—ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಸಾಯಂವಿನ ಮಾಲಕವಾಗಿ ಕಾಂಭೋದಿಯಾ, ಅನ್ನಮಾ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಹಿಸಿತು. ಹತ್ತು ಹದಿನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಖ್ಯೇರ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂಬ ಒಂದು ಹೊಸ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅರಸು ವಂಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಜನರ್ಜಿವನ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಖ್ಯೇರ್ ಅರಸುಗಳು ಹನೆನ್ನುಂದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅಂಕೋರ್ ವಾಟ್ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ವಾಸ್ತು ವಿಶೇಷಗಳು ಭಾರತದ ಶಿಲ್ಪ, ನಾಸ್ತಿಕೀಯಗಳ ಮೇಲೆ ಚೀನಾ ದೇಶದಿಂದುಂಟಾದ ಪ್ರಭಾವ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಬೊಧ್ವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದೇವತೆಗಳಿಲ್ಲ ಇದ್ದಾರೆ. ಸಪಾರಾಧನೆ ತೀರಹೆಚ್ಚಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪಡೆಯಿತು. ಮುಹೂರ್ ಗಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಂದಿರಿಸಿದಂತೆ ಶಿಲ್ಪಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರಮಾರ್ಥಿಯ ಬಹು ಸುಂದರವಾದೊಂದು ಮುಖವಿದೆ. ಆದರೆ ನಡುವಣ ಮುಖ ವಿಷ್ಣುವಿನದು. ಆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾನಂದ ಹೊಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಖ್ಯೇರ್ ಅರಸನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದೆ. ಅದು ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಯ್ಲು ಹೋದ ಸಳನಿಗಂತ (ವಿಷ್ಣು ವಧನ) ಸುಂದರವಾದ, ವೀರವಾದ ಮುಖ

ಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ತ್ರಿಮುಖಿಯಾವ ಮೂಕಾರ್ಥಿಯಿದೆ-ಲೋಕೇಶ್ವರನೆಂದು ನಾಮಕರಣ. ಅದರ ಸಡುವಣ ಮುಖ ವಿಹ್ವಾವಿನದಲ್ಲ; ಶಿವನೆಂದು. ಹಣೆಯ ಸಡುವೆ ಕಣ್ಣಿದೆ. ಅದರ ಶುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ(ಮಂದರಾಸ್ ಮೂಕಾಸಿಯು ವಿನ) ನಟರಾಜ ಮೂಕಾರ್ಥಿಯ ವೈಶಿರಿಯೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಾರಾ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತ್ರೀ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಮೊಣಕಾಲೂರಿದ ಈ ದೇವತೆಯ ಉಡುಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಈಜಿಪ್ರಿಯನ ಉಡುಗೆಯಂತಿದೆ. ಕ್ಷಮಿ, ಮುಖಗೆಲ್ಲ ಮಂಗೀಲಿಯನಾ ಭಾಯೆ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲ್ಪ ವಿಗ್ರಹ ಲಾಸ್ಕವಾಡುವ ಒಬ್ಬ ನರಕಕ್ಷನೆಂದು. ಇದು ಉತ್ತೀರ್ಣ ಶಿಲ್ಪ. ಹೊಯ್ದಿರ ಕಾಲದ ನರಕಕಿಯರ ಮೂಕಾರ್ಥಿಗಳಂತೆ ಅತ್ಯಾಭರಣಗಳಿಲ್ಲ. ಮೈಯ ಲಲಿತವಾದ ರೀಖಿಗಳು ನರಕನ ಅನಂದ ಲಹರಿಯನ್ನ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ದೇಶದ ಏಳುಹೆಡೆಯ ನಾಗರು ಮಹಾಶೀಷನ ಪ್ರತಿಕಿಗಳು. ಅವುಗಳ ಶಿಲ್ಪವಿಲಾಸ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಇದರಂತೆಯೇ-ಹರಿಹರ, ಶಿವ, ಶಕ್ತಿ, ಅಪ್ಸರರು ಎಳ್ಳಿ ಬಗೆಯ ಭಾರತೀಯ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮ ಸುಗ್ರೀವರ ಸಖ್ಯದ ಒಂದು ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಸ್ವಂದ, ಗಣೇಶರು ಸಹ ಈ ದೇಶದ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತಾರೆ.

ಟಿಬೇಟಿನಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಂಚಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ-ಅವ ಲೋಕತೇಶ್ವರ, ಮೈತ್ರೀಯ, ಶ್ವೇತತಾರಾ, ಮಂಜುಶ್ರೀ ಮೊದಲಾದ ಚೌಧ್ಯಜಾಕಂಗಳ ಭಾರತೀಯ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ವೇತ ತಾರೀಯ ಒಂದು ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಂಜುಷ್ರೀಹರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕುಳಿತ ವಿಗ್ರಹ. ಧ್ವನಿನ ಮಗ್ನಾದ ತಾರೀ ಶ್ರಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಧ್ವನಿಕ್ಕೆ ಶ್ರಭಂಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದವರು ವಿರಳ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಕಂಚಿನದು. ಇದು ದೈವವಿಲಾಸದ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಚೌಧ್ಯ ಧರ್ಮವು ಗಾಂಧಾರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರೇಕ್‌ ಶಿಲ್ಪಶೈಲಿಯೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಸಮರಸ್ಯೋಂಡಿತು-ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಜಂತ ಗುಹಾಲಯಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಯೇ ಪರಸರಿಸಿ ಸಾವಿರಾರು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ ಕಾಲ್ಪನಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಗಿ, ಏಸ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಎಂತಹ ಪುಟಕೊಟ್ಟಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯ

ದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಂಚರು ಮತ್ತು ಡಚ್‌ನು ವಾಡಿದ, ಮಾಡುತ್ತಿದುವ ಕೆಲಸಗಳು ಬಹು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಹೋದಾಗೆ-ಪೇರಿಸಾ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಕಾಶಕ ನೊಬ್ಬನು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಖಜುರಾಹೋ ಮತ್ತು ಭುವನೇಶ್ವರಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು. ಸುಮಾರು ಅರುವತ್ತು ಕ್ಯಾ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಶಿಲ್ಪಗಳ ನಕ್ಷೆ ಪಾಠ ಅದರಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದ ಬೆಲೆಯೋ-ಅರ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು. ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಮುದ್ರಣಗಳೆರಡೂ ಅತಿ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಖಜುರಾಹೋವಿನ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದ ಜನಗಳೆಸ್ವಿದ್ದಾರೆ?

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾತುಂಟು "Art is universal" ಎಂದು; ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವವೇ ಮೆಚ್ಚುಬಲ್ಲಿದು ಎಂಬ ಅಧ್ಯ್ಯ ಅದಕ್ಕೆ. ಕಲಾ ಪ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಮೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ದೇಶಗಳ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲೆಗಳ ವಿಚಾರ ದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ವರಿಶ್ರಮ, ಪ್ರೇಮ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಿರುತ್ತ ನಮ್ಮ ಜನ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಮೆಚ್ಚುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಡವೇ?

ಪೇರಿಸಾ ನಗರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಾನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಕೆಲವಾದರೂ ನೈತ್ಯ, ಗೀತ ನಾಟಕ, ಬಾಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನುಂಬಿತವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಕಾದಿರಿಸುವುದು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ವಾಡಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲವಾದುವು. ಎಷ್ಟು ದಂಡ ತೆತ್ತಾದರೂ ಕೆಲವಾದರೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆ ವಾಡಿದರೂ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಪೌರಿಕು ಬೆಲೆ ತೆತ್ತಾ ಪೇರಿಸಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇಶಾವೇ "ಫಾಲಿಸಾ ಬಜ್ರಾ" ನೋಡಲು ಟಿಕೇಟು ದೂರಕಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಇದು ನಾಟಕವೂ ಅಲ್ಲ, ಸ್ತ್ರೀನೂ ಅಲ್ಲ, ಗೀತನೂ ಅಲ್ಲ — ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ದೇಶಾವೇ. ಇನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಸುದ್ಯೇವದಿಂದ ಆ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ವೇಣಿಷಾ ನರ್ತಕಿಯಾದ ಕಾಮೇನಾ ಅಮಾಯಾ ಎಂಬವಳ ಸ್ತ್ರೀಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕೂ ಟಿಕೇಟು ದೂರಕಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲಿನ "ಇಟ್ಟಾಲ್‌ ಥಿಯೇಟರ್" ನಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಲಂಡನಿನಲ್ಲೇ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ವಾಡಿದ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾಗಿತ್ತು.

ಅಮಾಯಾ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ತ್ವತ್ ವಯಸ್ಸಿನ ಹೇಸರಾದ ಸ್ವೇನಿಷಾ ನರ್ತಕಿ. ಅವಳಿ ಜೊತೆಗೆ ಅವಳಿ ಸೋದರಿಯರು, ಅಲ್ಲಿದೆ ಇನ್ನೂ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಇತರ ನರ್ತಕಿಯರಿದ್ದರು. ಅನ್ನೇ ಮಂದಿ ತರುಣರೂ ಅವಳಿ ನರ್ತನದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಮ್ಮೇಳಕ್ಕೆ ಸ್ವೇನಿಷಾ ಗೀತ, ವಾದನ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಆಕೆಸಾಪ್ತಿ ಇತ್ತು. ಇವರು ತೋರಿಸಿದ ಸಂಗೀತ, ಸ್ವತ್ಸುಗಳಿಗೂ ರಸ್ಕುದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬೆಳದು ಬಂದ ಯುರೋಪಿನ ಇತರ ಬಾಲಿಗಳಿಗೂ ತುಂಬಾ ಅಂತರವಿದೆ. ಇವರ ಸ್ವತ್ಸುಗಳಿಲ್ಲವೂ ಸ್ವೇನಿಷಾ ಸ್ವತ್ಸುಗಳು; ಗೀತವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಯುರೋಪಾವಾ ಸ್ವತ್ಸುಗಳಿಗಿಂತ ಇವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ವೇನಿನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೃಂಗಾರಮಾಯವಾದಲಘು ವಾದ ಮನೋಲಹರಿಗಳು ಶತಮಾನ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಹರಿದು ಬಂದಿವೆ. ಅವರು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಭಾವನಾವರವರತರಾಗಬಳ್ಳರು. ಬಿಡುವಿನ ಗಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ಸು, ಗೀತಗಳು ತಮ್ಮ ಉಸಿರು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ರೂಢಿಯಾಗಿವೆ ಯಾದುದಿಂದ, ಈ ಜನಗಳ ಸ್ವತ್ಸುಕ್ಕೊಂಡು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿವೆ.

ಸ್ವತ್ಸುದ ಹಿಮ್ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗಿತಾರುಗಳು ಭಾವನಿರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಗೀತ ಮಾರ್ಗವ ಪದ್ಧತಿಯದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆರಬ ಸಂಗೀತದ ಭಾಯೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೌವಾರ್ತತ್ವರಾದ ನಮಗೆ, ಈ ಗೀತ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಕೆಲಸ ಸುಲಭ. ಅವುಗಳು ಭಾವನಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಜಡವಾದ ಕ್ಷಣಿಗಳೇ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ನರ್ತಕರಿಂದುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳೂ ದೇಶೀಯವಾದುವು. ಅವರು ತೊಡುವ ಲಂಗಗಳು, ಕುಪ್ಪಸಗಳು, ಶಾಲುಗಳು, ಸ್ವೇನಿಷಾ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗುಗಳನ್ನು, ಚಿತ್ರಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಗಂಡಸರು ಬಿಗಿಯಾದ ಬಣ್ಣದ ಚಲ್ಲಣ, ಬಿಳಿಯ ಶಟ್ಟು ಆದರ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣದ ಕವಚಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಬಣ್ಣಗಳು ಉಜ್ಜುಲವಾದವು. ಆ ಜ್ಞಾಲಿಸುವ ಕೆಂಪುಹಸುರು, ನೀಲಗಳು ಕಣ್ಣ ಕುಕ್ಕುವವು ಬೆಡಗಿನವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಸ್ವೇನಿನ ನಿಸಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಹಸುರುಗಳ ಜೀತನವನ್ನು ಸೂಳಸುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹತ್ತೊಂಟು ದೃಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹತ್ತೊಂಟು ಬಾರಿ ಉಡುಗೆ ಬಡಲಿಸಿ ಬಂದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ದೇಶೀಯವಾದ ಆಕೃತಿ,

ಚಿತ್ರಕೆಲಸ, ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಕೊಡಿದ್ದು ನಾಡಿನ ಬೆಡಗು ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾನು ಕಂಡ ಆರೀಟು ಸೃತ್ಯ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇಬಂದಾಗಿ ಬಳ್ಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸೃತ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವನ್ನಿಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಅವರ ಸೃತ್ಯ ವಿನಾಯಸಗಳಾಗಲೇ, ಅಂಗ ಭಂಗಗಳಾಗಲೇ, ಪದಗತಿಗಳಾಗಲೇ ಚೇತನ ಪೂರ್ಣಪಾದುವು. ತಾಲ ತರಂಗಗಳನ್ನು ನೀಲವನ್ನು ತುಳಿದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳ ವೇಗಹೆಚ್ಚು; ಗತಿ ಸ್ವಷ್ಟಿ. ವಿಶೇಷವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಅವು ಬರತಕ್ಕವು. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚಿಟ್ಟಕೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲು ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಲಿಯುತ್ತದೋ, ಅಷ್ಟೇ ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ಕೈಯ ಚಿಟ್ಟಕೆಗಳು ಸದ್ದು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು ಗುಂಪಾಗಿ, ಒಂಟಿಯಾಗಿ; ಜತೆ ಜತೆಯಿಂದ ಬಂದು ಕುಣಿದು ಹೋಗುವಾಗ, ರಂಗ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ರೂಪ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಇದೆ; ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕುಣಿತಗಳು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೃತ್ಯವಸ್ತುವೂ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ, ಒಲುಮೇಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ್ನು ಒಲಿಯುತ್ತದೆ; ಹೆಣ್ಣಿ ಗಂಡನ್ನು ಒಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಲಿಸುವಾಗ ಪತಂಗದ ಬೆಡಗನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ; ಭ್ರಮನುರದ ಕಂಪನ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ; ನವಿಲಿನ ಒನಪು ಒಯ್ಯಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆಲುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರೇಮವು ಉದ್ದೇಶಭರಿತವಾದ ಶೃಂಗಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆನೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮತ್ತು ಸೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯ ತಿರಸ್ಯಾತ್ಮಾದರೆ-ಇನ್ನೊಂದೇ ಚಿತ್ರ-ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಾಶೆ ತೋರುತ್ತಾಗಳಿಂದು ಉದ್ದೇಶಭರಿತವಾದ ಶೃಂಗಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆನೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಮತ್ತು ಸೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಹುಚ್ಚಿಗೊಂಡು ಕೆರಳುವುದುಂಟು. ಈ ನಿರಾಶೆ ಸೇಡಿನ ಮುಖ ತಾಳುವುದುಂಟು. ಆಗಲೂ ಭಾವನೆಯ ಅತಿರೀಕವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಸಿಟ್ಟು ರೂದ್ರ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಉನ್ನತ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತದೆ. ಕುಣಿತವು ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನರ್ತಕಿ ಅಮಾಯಾ ಬರಲಿ, ಅವಳ ಸರಿಸಾಟಿ ತಂಗಿಯರಾದ ನರ್ತಕಿಯರಿರಲಿ, ಇತರ ಯಾರೇ ಇರಲಿ-ಯಾರೀಕ

ಬ್ರಹ್ಮ ಕುಣಿಕನೂ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜಡ ಸ್ವತ್ಸುಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಉದ್ದೇಶಭರಿತ ಮನಸ್ಸಿಗೂ, ಮೈಯ ವಿನಾಯಸಕ್ಕಾರ, ಬಿಸುವ ಶಾಲಿಗೂ, ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಚಿಟ್ಟಿಕೆಗಳ ಧ್ವನಿಗೂ—ಒಂದೇ ಜೀವತಂತು ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ರಂಗ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಕಾಮೇಫ್‌ನಾ ಅವಾಯಾ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲ, ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಶೃಂಗಾರ ಮೊದಲಾದ ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಕ್ರವಾಗಿ ತೇಲಬಳ್ಳ ಒಬ್ಬಳು ಕಲಾವಿದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೊಂಟು ವಿಧಾನದ ಸ್ವತ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದನಾದರೂ ಭಾವ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗುಂಪನ್ನು ಬಿಟ್ಟರಿಲ್ಲ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಾಯಾಳ ಕೃಶ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಯೌವನ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಬಾಡಿದ ಮೈ, ಜಗ್ಗಿದ ಕಪ್ಪೋಲಗಳು; ಈಕೆ ಏನು ಕುಣಿದಾಳು—ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಜೀವ ಕಂಡರೆ. ಆದರೆ ರಂಗಕ್ಕೆ ಇಳಿಂಡಾಗ ಸ್ವತ್ಸು ಆವೇಶ ಬುಡದಿಂದ ಕೊನೆಯಾ ಇನಕ ಹೋರಸೂಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸ್ವತ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದ ಪೇರಿಸಾ ರಸಿಕರ ಮನೋಭಾವ ತಿಳಿಯುವುದು ನನಗೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಒಂದು ದೃಶ್ಯದ ಕೊನೆಗೆ ಕರತಾಡನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಗ ಅವಳು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕರತಾಡನವಾಯಿತೆಂದರೆ ಸಂಗೀತದ ನಿದೀರ್ಶಕನೋ ಆಕೆಯ ಸಹಭಾಗಿಯೋ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಿರುಗಿ ಕರತಾಡನವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ನರ್ತಕರು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕುಣಿದುನ್ನೋ ಕುಣಿದು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಆಕೆ ಮೈದಮೊದಲು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ, ನಗುನಗುತ್ತ ಬಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ವಂದನೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಳು. ಆದರೆ ನರ್ತನದ ಶ್ರಮಸ್ವಲ್ಪವಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ತೋಳಿಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿ ‘ಸಾಕು’ ಎಂದು ಅಂಗ ಲಾಚುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಜನ ಮತ್ತು ಮತ್ತೂ ಕರತಾಡನ ಮಾಡಿ, ಹತ್ತು ಹಡಿಸ್ಯಾದು ಬಾರಿ ಅವಳನ್ನು ತೆರೆಯ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಇದು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಲ್ಲ—ಕ್ರಿಯೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ತೋರಿಸುವ ಸ್ವತ್ಸುವನ್ನು ಸುಖಾಂತದ್ದಾಗಲೀ, ದುಃಖಾಂತದ್ದಾಗಲೀ, ಪನಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತಿಬಾರಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಶಂಸೆ ಹಿಂಸೆಯೊಂದೇ ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ದುಃಖಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಚೆಪ್ಪಾಳಿ ಹೊಡಿದು ನಗುವ ಜನವನ್ನು ಕಂಡಾಗ— ಇವರು ದುಃಖಾವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಸುಂದರ ನರ್ತಕಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದಂತಿದೆ—ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪೇರಿಸಾ ನಂಥ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಗರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಜನರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಬಳಿವರು, ರಸಿಕರು—ಎಂಬ ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೇ ಹೊರತು ರಸಾಸ್ವದನೆಯಾಗಲಿ ಅದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಆತ್ಮಾನಂದವಾಗಲಿ ಮುಖ್ಯ ವಾಗಿಳಿ ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟಿ.

ನನಗೆ ಸೈನಿಗೆ ವೀಸಾ ದೊರಕಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲಾಸ ನಿಶೇಷ ಕುಂಬಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದವನಾ ದರೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಮಕಾರಿ ಅವಾಯಾಳ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಸೈನಿಗಿನ ಸೋಗಸು ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಲ್ಲ, ಜೀವ ಭಾವಗಳಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕುಣಿದಾಡಿದಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ನಾನು ಸೋಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ “ಫಾಲಿಸಾ ಬಜರಾ”. ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ನಿತ್ಯರಾದ ಜಿರಾಡ್ ಈಗಲೂ ಟಿನಾರವರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುನೆಸ್‌ಕೋ ಕಚ್ಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತು “ಇವತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಕಾರ ಸಿಟಿ ಬಾಲೀಯ ಕೊನಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಿದೆ; ಟಿಕೆಟ್ ದೊರೆಯುವುದು ಹೇಗೆಂಬೇ. ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯಂತೆ. ಟಿಕೆಟ್ ದೊರೆತರಿ ಹೋಗೋಣ” ಎಂದರು. ಫೋನಿನ ಮೂಲಕ ಟಿಕೆಟುಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಟಿಕೆಟುಗಳೂ ದೊರೆತವು. ಆ ಸಂಜೀ ಅವರು, ನಾನು, ಅವರ ನಿತ್ಯರಾದ ಜಾನಾ ಬವಸರ ವರು, ನಿಸಿಸಾ ಬವಸರವರು ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಏಷಾಟಾ ಯಿತು. ನನಗೆ ಜಾನಾ ಬವಸರವರ ಪೂರ್ವ ವರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಈಗಲೂ ಟಿನಾರವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ಬಂದವರು. ಕುಂಬಾ ಕಲಾಭಿರುಚಿ ಉಳ್ಳವರು. ನಾನು “ಫಾಲಿಸಾ ಬಜರಾ”ಗೆ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಟಿಕೆಟನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಯಾರಿಗೋ ಕೊಟ್ಟಿ. ಈ ಗೆಳೆಯರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತು ಅಲ್ಲಿದ್ದಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆ. ಸಂಜೀ ಒಂದು ಉಪಹಾರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಉಟ ಮುಗಿಸಿದೆನೆ. ಅನಂತರ ಕೂಡಿಯೇ ಶಾಂಪ್ರಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದೆನೆ. ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇಡ್ಲರ್ ವೆಲ್ಸ್‌ನಿದೇಂಫಿಸಿದ ಬಾಲೀ ನೋಡಿದ ನನಗೆ ಅಮೇರಿಕದ ಸ್ಕೂಲಾಟ್‌ವನನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತ್ತುಹಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಿದೇಂಫಿಸಿದಾತ ಜಾರ್ಕ ಬೆಲೆಂಣಿನೆ ಎಂಬವನು. ನಾವು

ಹೋದ ನಾಟಕ ಶಾಲೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಸುವಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಜನ ಕುಳಿದ್ದರು. ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಾ ಪಾಠಾಯಿಗಳ ವರಮಾನವಾದರೂ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉಪ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಸಂಗೀತಗಾರರೂ ಕೂಡಿ ನಿರ್ವಿಚಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲನೆಯದು “ನಾಲ್ಕು ಮನೋಭಾವಗಳು” (Four Temperaments) ಎಂಬುದು. ಈ ಮನೋಭಾವಗಳಾವುವೆಂದರೆ-ಶೋಕ, ಭ್ರಾಂತಿ, ಆಶಾದಾಯಕತೆ, ಜಡತೆ— ಎಂಬುವು. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಗಳಂತೆ ಇವನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಾರ್ಥಾವಾದ ಸಂಗೀತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ ಅನೇಕ ಶರ್ಚಣ ತರುಣಿಯರು ಸೇರಿ ಕುಣಿದು ಚಿತ್ರಿಸಿದರು. ನಾಲ್ಕು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳು ಬಂದು ಈ ಭಾವಗಳನ್ನು ಕುಣಿತದಿಂದಲೂ ಅಂಗವಿನಾಮ್ರಾಸ ದಿಂದಲೂ ವಿಸ್ತೃತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಬಾಲೀಗಳಿಗಂತೆ ಇವುಗಳ ಚಲನವಲನಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದವು. ನರ್ತಕರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೇಂದ್ರಪಾತ್ರಗಳು ಭಾವಪರವಶರಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಂದವರ ಚಲನವಲನಗಳೇನೋ ಸುಂದರ ವ್ಯಾಯಾಮವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಕೇಂದ್ರವ್ಯಾಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಭಾವಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ—ಜಡತೆ, ಶೋಕೋನ್ನಾದ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶೀವ್ರ ಅಸಂಕೃತಿಗಳು ಭಾವಾತೀರೇಕವಾಗಿದ್ದರೂ ನರ್ತನದ ಗತಿಯೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಿ ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ತೆರನ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗುವಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಜಡತೆ, ಉನ್ನತ್ತತೀಗಳಿರಿಸಿದ್ದ ಏಕಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದು ಸಮನೀಸಲಿಲ್ಲ.

ಅನಂತರದ ದೃಶ್ಯ “ಪಂಜರ” ಎಂಬುದು. ಅದರಲ್ಲಿ—ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಕಾಸಿದ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಬಂದಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಗಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಪುರುಷನೇ ಕಾರಣ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷ ಬಂದು ಈ ಬಂಧನ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀ ತನ್ನ ಸೇಡನ್ನು ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸುತ್ತಾಗಿ. ಈ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಗೆ ಉಜ್ಜಲವಾಗಿತ್ತು. ಬಂಧಿತ ಸ್ತ್ರೀಯ ನಿರಾಶೆ, ಬಂಧ ಮುಕ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸೃಜನಗಳ ರೀತಿ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹಲವಾರು ನರ್ತಕ ನರ್ತಕಿಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೃಜನವಾಗಿತ್ತು.

ಮೂರನೆಯ ಚಿತ್ರ—ಫ್ರಾಸ್ಕಿನ ಸುಲಭ ಶೃಂಗಾರ, ಒಲುಮೇಗಳ ಒಂದು ಅಣಕವಾಡ. ಇದು ಸ್ವತ್ವ ಮುಖದಿಂದ ಅವಹಾಸವನ್ನು ತೋರಿ ಸುವ ಒಂದು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ “ಸಿಂಹನಿ ಏನಾ ದೋ” ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇದು ಅವರ ಮಾರ್ಗ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಾಲೆ. ಈ ಸ್ವತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅರ್ಪತ್ತಕ್ಕಂತಹ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ, ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಭಾಗ ವಹಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಥಾವಿಷಯ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೆಯಳ್ಳು ಸ್ವತ್ವಗತಿ ಯಾವುದಾದಲ್ಲಿಂದು ಭಾವದ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಸೂರಾರು ಜನರ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ, ಚಲನಗಳಲ್ಲಿ, ನೆಗೆಡಿ ಜಿಗಿಟಗಳಲ್ಲಿ, ಕೂಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಮೇಳ್ಳೆಸುವಿಕೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಘಾಂಟೆಯ ಕಾಲ ನಡೆದ ಈ ಸ್ವತ್ವದಲ್ಲಿ—ವ್ರಘಮದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಭಾವ ಉಲ್ಲಾಸ ಮಿಶ್ರಿತ ಉತ್ಸಾಹ. ಸುಂದರವಾದ ಪತೆಂಗಗಳಂತೆ ಅನೇಕರು ಬಂದು ನಕ್ಕು ನಲಿದುಹೋದರು. ಅನಂತರ ಸ್ವತ್ವಗತಿಯು ಮೇಲು ವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಲಿತವಾದ, ಆದರೂ ಸಾವಕಾಶದ ಚಲನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವತ್ವ ಭಾವವು ಮುಂದಿನ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸಾಹ ಹೆಚ್ಚತ್ತದೆ. ಉಲ್ಲಾಸ ಹೊರಹೊಮ್ಮತ್ತದೆ. ಸ್ವತ್ವವೂ ಲಘುವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇರೆನೂರಿದ ಚೀತನ ಆಹ್ಲಾದಗಳು ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವನೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಿರುಸುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸ್ವತ್ವಗತಿ, ಚಲನವಲನ, ಉನ್ನತ ಅನಂದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವತ್ವಭಾವವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವಾಗ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅರುವತ್ತು ಎನ್ನತ್ತು ಮಂದಿಯಷ್ಟು ನರ್ತಕರು ಕೂಡಿ ಕುಣಿಯುವ ನೋಟ ಆದ್ಬುಡನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವತ್ವದ ಹಿಮ್ಮೇಳವೂ ಅವೇಷಾಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿಂದ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವತ್ವ ಮಂಡಲವು, ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಬಾಲೆ ನರ್ತಕರ ಗುಂಪಿಗಂತ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕೊನೆಗೂ ಪೇರಿಸಿಗೆ ಬಂದು, ಯಾವೊಂದೂ ನಾಟಕ ಸ್ವತ್ವಗಳನ್ನು ಕಾಣದೆಹೋಗುತ್ತೇನೆಯೋ ಎಂಬ ನನ್ನ ನಿರ್ವಾಶಿಯು ಈ ಎರಡು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ತೋಲಗಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ಕೂಲ್ಯಾಕಾರ ಬಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೂಂಡು ನಾನು ಮನಿಗೆ ಮರಳುವಾಗ ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಘಾಂಟೆಯ ಮೇಲೂ

ಗತ್ತು. ನನ್ನ ಹೋಟೀಲಿನ ಕದ ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಅನುವಾನಿಸಿ ಹೊರಗಿನೆ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿದೆ; ಬಾಗಲು ತನ್ನಂತೆಯೇ ತೆರೆಯಿತು. ಯಾರೋಬ್ಬರಿಗೂ ತೊಂದರೆಕೊಡದೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಮಲಗಿದೆ. ಮರುದಿನವೇ ಅವಸರದಿಂದ ಎದ್ದು ಸ್ವಜರ್ಣಲೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಿತ್ತು. ಶುಂಬ ದಣಿವಾಗಿತ್ತು. ಸುಖ ನಿದೆಯನ್ನು ಬಂದಿತು.

೧೮. ಯುರೋಪಿನ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ

ಜಾನ್ ಅಳಸೆಯ ತಾರೀಕಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಆವಸರ ಆವಸರವಾಗಿ ನನ್ನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿದೆ. ಟೇಕ್ಸ್‌ಯೊಂದನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಹೋಟೆಲಿನವರಿಗೆ ಹಿಂದಣ ದಿವಸನೇ ಅವರ ಬಿಲ್‌ ಕೊಟ್ಟು, 'ಹೋರದುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಿದ್ದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಿ. ಬೆಳಗಿನ ಆರೂವರೆ ಫಂಟ್‌ಯಾಗಿತ್ತು. ಪೇರಿಸಿನ ಹಾದಿ ಬೀದಿಗಳೆಲ್ಲ ತೂಕಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು, ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ತರುವ ನೂರಾರು ಹೋಟರು ವಾಹನಗಳು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಲಪ್ಪ ಹೋಟೇಲುಗಳ ಮುಂದೆ ರಾಶಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನು ರೈಲ್‌ನ್ಯೂ ನಿಲ್ಲಾಣವನ್ನು ಸೇರಿ ಬಾಸೆಲ್‌ ಸಗರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ವಿಜರ್‌ಲೆಂಡಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಜೂರಿಕ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ನನ್ನ ಕೊಟೆಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ನಾಲ್ಕೆಯು ಮಂದಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿದ್ದರು. ಹಾಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ ತೀರಿತು—ಮಾತನಾಡುವ ತಂಟಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಾರಿಯ ಅಧ್ಯಾದವ್ಯು ದೂರ ನಾನು ಮೋದಲು ಪಯಣವಾಡಿದ ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು— ಎಂದರೆ ಲಯೋನ್ ಎಂಬ ಡಿದ್ರೋ ಗಿಕ ಸಗರದ ತನಕ. ಅನಂತರ ಬಾಸೆಲ್‌ಗೆ ಹೋರದುವ ದಾರಿ ಪೂರ್ವಾಭಿ ಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕವೂ ತಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ತಗಲ ಕೊಂಡ ಕಾಲುವೆಯೋಡಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಕಂಡಂಥ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳು, ಹಸುರು ಹೊಲಗಳು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಾಸೆಲ್ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾವಿ ಅಷ್ಟೋಂದು ಏರುತ್ತ ಸರಿಯುವುದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳಿಗಿನ ನೋಟ ಅಷ್ಟೋಂದು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಕಾಣಿಸ ನೋಟ ಮಾತ್ರ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರಿಹಿಡಿಯುವ ದೃಶ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ಬಾಸೆಲ್ ರೈಲ್‌ನ್ಯೂ ನಿಲ್ಲಾಣದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೂರು ಫಂಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಿತು. ನನಗೆ ಉಟ ಉಪಹಾರಗಳಾವುದೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿ ತಿರುಗಿ ಹೋರದುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಫಂಟಿ ಅವ ಕಾಶವಿತ್ತು. ಆ ನಿಲ್ಲಾಣವೇ ಘ್ರಾನ್ ಮತ್ತು ಸ್ವಿಜರ್‌ಲೆಂಡಾಗಳ ಗಡಿ

ಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಇರಿದೆ. ಉವಕಾರ ಮುಗಿಸಿದೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಫ್ರಾಂಕ್ ನೊಟುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಿಸ್ ಫ್ರಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರೈಲ್‌ನಿಲಾದ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯದ ಏಫಾರ್ಟಿತ್ತು. ಆಚೀಚೆ ತಿರುಗಾಡಿ, ಒಂದು ತಾಸಿನ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕಳಿದು, ತಿರುಗಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಶಾಳಿತೆ. ಬಂದಿದ್ದ ಬಂಡಿಯ ಉಗಿ ಎಂಜಿನನ್ನು ಕಳಿಕೆ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಎಂಜಿನನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದರು. ಬಂಡಿಹೋರಟಿತ್ತು. ಅದು ನಗರಮಧ್ಯದಿಂದ ಹಾದು ಗುಡ್ಡಿಬೆಟ್ಟಗಳ ಮಗ್ಗುಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸರಿಯತೋಡಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಎದುರಿನ ನೊಟ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರೈಲು ಬಹಳ ಎತ್ತರವನ್ನು ಪರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ ದಾರಿಯ ಆಚೀಚಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪರಿಶತ್ತಮಯವಾದವು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದಲೂ ಹೈನಾ ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂಪಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಪರಿಶತ್ತಗಳಿವೆ. ಈ ಪರಿಶತ್ತಗಳ ಎಡೆಯ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎಬಂತೆ, ಸ್ವಿಸ್ ಜನಗಳ ಪಸತಿಗಳಿವೆ. ಪಟ್ಟಣ ಎಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ, ಹಳ್ಳಿ ಎಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ—ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗುಗಳಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿಗಳಿವೆ. ಬಹು ಇಳಿಜಾರಾದ ಹಂಚಿನ ಮಾಡುಗಳು, ಸ್ವಿಸ್ ಮನೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಚೆಲುವಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಚೆಲುವಿನ ತೋಟಗಳಿವೆ. ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಜೊಂಕೆ ಜೊಂಕೆಯಾಗಿ ಹೂಡಳಿದಿರುವ ಗುಲಾಬಿ ಬೀಳಲುಗಳು. ನಮ್ಮ ಹಾಧಿಯ ಬಹುದೂರದ ತನಕ, ಕೆಳಗಡೆ ಕಣಿವೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೀನ್‌ನ ನರಿಯು ಹರಿದು ಹೋಗುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ರೈಲುದಾರಿ ತನಗೆ ಅಡೆ ತಡೆಯಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವಣ ಸುರಂಗಗಳನ್ನು ಹಾದು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ. ದಾರಿ ಸಾಗಿದಂತೆ ಜನವಸತಿಗಳು ಹೇಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮನೆ ಮಂಗಳನ್ನು ಕಾಣ ತೊಡಗುತ್ತೇವೆ. ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಬಾನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ನಿಲ್ಲಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶುಚಿಯೂ ಸುಂದರವೂ ಆದ ಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿರುವ ಜನರು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚೆಲುವು ಮಂಬಿದ ದೇಶವೊಂದರ ಕಲ್ಪನೆ ಉಂಟಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಬರಿಯ ಎರಡು ತಾಸಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಬಂಡಿ ಜೂರಿಕಾ ರೈಲ್‌ನಿಲ್ಲಾಣವನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರಿಯೂ ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೂರಿಗೆ ಒಂದು ಇನಾಫಮೇರ್‌ಶನ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋದೆ. ಹೂಟೀಲನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಜೂರಿಕಾ ನಗರದ ನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಕ್ಯಾಪಂಬ,

శ్రీ ప్రమాద సాహిత్య మంగల

ಫ್ರಿಸ್ ಸಿಲ್ವಾಷ್ಟ್ ಡಿಂಡ ಕಾಳುವ ಪರ್ಕತೆಗೆಲ್ಲ. (ಸಾನೆರ್)

ಸ್ಕಾಟಿಂಗ್ ವಾರ್ನ್ ಸಾಗರದ ಒಂದು ಸೇರಿ.

ಕಾರ್ಲೀನ್‌ಪೇಟ್ ಮಂಡಿರ—ಕೋರ್ಟ್‌ಹೆಡ್‌ಗೆ

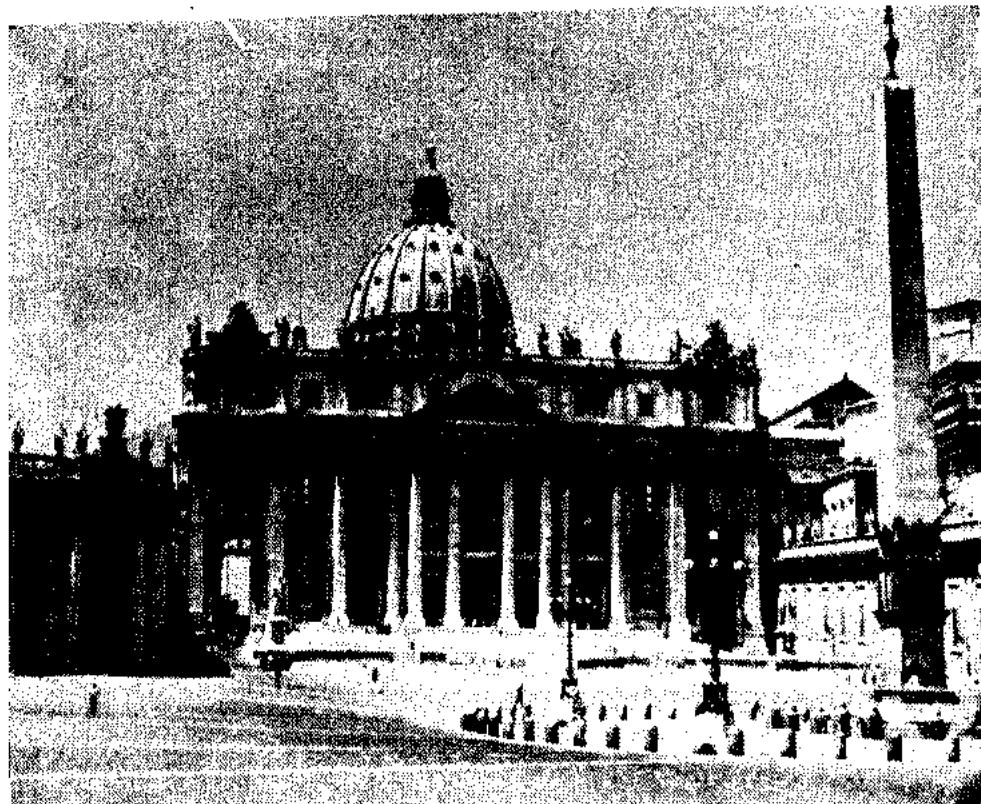
పయరుడియ) తీప్ప- వోలిస్టీనూ అవసరణ-(ప్లారెన్స్)

ଲୋକା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପାରିବାରିକ ନେତ୍ରରେ

వాళీన కొజిప్పిన తెల్పు (బ్రిటిష్ మూర్ఖులునిల్లి)

ಕ್ರಿ.ಚ್. 337 ಪಿ.ಟಿ.ರ್ಪ್. ಚೆನ್ನಿಲಿಕಾ-(ರೋಮ್.)

ಸ್ವಿಸ್ ವಿಹಾರ ಸ್ಥಳಗಳ ಚಿತ್ರಪ್ರಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ದೇಶದವರೆ ಅಧ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಟೊರಿಸ್ಟ್ ಜನಗಳಿಂದ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೋಂದು ಚೆಲುವಿನ ಮೂಲೀಗೂ ಹೋಗುವ ಅನುಕೂಲತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೋಟೆಲು ವಸತಿಗಳಲ್ಲದ ಯಾವೋಂದು ಮೂಲೀಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಪ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಚಾರವೂ ಅದ್ಭುತ ಮಾಡುದು. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸೌಖಗನ್ನು ಒಹು ಸುಂದರವಾದ ಒಣ್ಣಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಿ, ವಿವರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಚಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಒದಗಿಸುವ ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡೇ ಮರು ಇಂಗುವಂತಿದೆ. ಆ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅತಿಶಯೋಕ್ತ್ಯಯೇನಿಲ್ಲ. ಹಿಮ ಚಿದಗ್ರಿ ಶಿಖರ, ಹಸುರು ಕವಿದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೀಷ್ಟಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಯನ ಮನೋ ಹರವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಸರೋವರಗಳು- ಈ ಸೆಣ್ಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವಂಚಿಸಬಂದು ನಂದನವನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ.

ಉಂಟಾಗಿ ಹೋಟೆಲು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ವಸತಿಯ ಕೋಣೆಯಾಗಲೀ ಉಪಹಾರವಾಗಲೀ ಇತರ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಾಗಲೀ ಜನರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಾಗಲೀ— ಇದು ನಮ್ಮ ಮನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವಂತಿವೆ. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಚಳಿಯಾಗಬಹುದು ಎಂದು ನಾನೆಣಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಹವೆ ಹಿತಕರವಾಗಿತ್ತು. ನಾವೇಯ ರಾತ್ರಿಗಳಷ್ಟು ಕರಿಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಸ್ವಿಜರಾಲೀಂಡಿಗೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶ— ಕೇವಲ ಅಲ್ಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋರತು ಇನ್ನೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ದೇಶವು ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಚದರ ಮೈಲು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರೆ ವಿಲಿಯದಷ್ಟು ಜನರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಪಸ ಪರ್ವತಾವಳಿಯ ಸೆರಗುಗಳು ಜಾಚಿಕೊಂಡಿವೆ. ಜನರು ಈ ಪರ್ವತಗಳ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ನಡುವಣ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಯೆತ್ತಿರೆ. ಪರ್ವತಗಳ ಎಡೆಯ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸುಂದರ ಸರೋವರಗಳಿವೆ. ಅಂಥ ಹಿರಿಯ ಸರೋವರಗಳ ತಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಮುಖ, ಪಟ್ಟಣಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಜಾರಿಕ್, ಬನ್, ಲಾಸಾನ್, ಲಾಗಾನ್, ಜೆನೀವಾ, ಇಂಟರ್‌ಲಾಕ್‌ನಾ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲಾ ಒಂದೊಂದು ಸರೋವರದ ಸುತ್ತಲೂ

ಬೆಳೆದುಕೊಂಡ ನಗರಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸರೋವರಗಳು ಅಗಲಕ್ಕಿರಿದಾದವೇ. ಅದರೆ ಬಹು ನೀಳವಾಗಿ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ರಂಜಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಸರೋವರ ಪ್ರದೇಶವೂ ಆರೋಗ್ಯಧಾರುವಾಗಿದೆ; ಒಂದೊಂದೂ ವಿಶ್ವಾಂತಿಧಾರುವಾಗಿದೆ. ಜೂರಿಕಾ ಸರೋವರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಸಮುದ್ರವೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬರಿಯು ಒಂದೆರಡು ಮೈಲು ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಸುಮಾರು ಒವತ್ತು ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ನೀಳವಾಗಿದೆ. ಜೂರಿಕಾ ನಗರ ಇದರ ಒಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಸರೋವರದ ದಂಡೆ ಸಮುತ್ಪಾಗಿಲ್ಲ. ಅಗಲವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಅದರ ತಡಿಯಿಂದ ಲೀ ಉನ್ನತ ಪರ್ವತಗಳು ಇಕ್ಕಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುತ್ತವೆ. ಆ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸೆರಗೆಲ್ಲವು ಹೈನ್ ವೃಕ್ಷದ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅವುಗಳ ಹಸುರುಬಣ್ಣ, ಸರೋವರದ ನೀಲ ಬಣ್ಣ ದೊಡನೆ ಮೇಳಿನಿಸುವಾಗ ವಿಚಿತ್ರ ಸೊಬಗು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪರ್ವತದ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸುಂದರವಾದ ಮನೆನುಳಗಿದೆ. ಮನೆಗಳ ಸುತ್ತುಲು, ಹೂದೊಟಿಗಳು, ಚೆಲುವಿನ ವಿಲ್ಕೊಂತು ವೃಕ್ಷಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ದೇಶೀಯ ಶೈಲಿಯ ಮನೆಗಳೇ ಅತ್ಯಧಿಕ. ಅವುಗಳ ಇಳಿನೂಡಾಡುಗಳಿಗೂ ಹೈನ್ ವೃಕ್ಷದ ತೇರಿನ ಆಕೃತಿಗೂ ಸೊಗಸಾದ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಜೂರಿಕಾ ಸರೋವರದ ಒಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮ ತಟ್ಟಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗ ಹಾಸಿ ಹರಡಿದೆ. ತೀರ ತುಚ್ಚಿಯಾದ ನಗರ; ಅನೇಕ ಆಧುನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ; ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಪಾರವಿದೆ. ಹೆಸರಾದ ಜೂರಿಕಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕೇಂದ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮದೇಶದ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರಂತೆ. ಇದು ಪ್ರವಂಚದ ಸೌಂದರ್ಯಾರ್ಥಾವಾಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಯಾವೆಲ್ಲ ದೇಶದ ಜನಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿನ ಬಿಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ನಾವು ಯಾವ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಲಿ, ಹೋಟಿಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿ-ಸ್ನೇಹವರರಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ “ಟೂರಿಸ್ಮ” ಎಂದು ಬಳ್ಳಾ ಆ ಜನರು, ತುಂಬ ವಿನಯಶೀಲರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜನಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತದೆ; ಹೈಂಡ್, ಜಮ್‌ನಾ, ಇಟಾಲಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರವಾಸಿಯು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಬಲ್ಲ.

ದೇಶ ಚಕ್ಕಿದು; ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಜನಗಳು

ಸಾಹಸ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು ಇಲ್ಲವಾದರೂ, ಅನೇಕ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ವಾಚು, ಗಡಿಯಾರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವರದು ಪಳಗಿದ ಕೈ. ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗೂ ವಾಚನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ವಾಚನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡಬಲ್ಲರು. ನಿದ್ಯಾದುತ್ತನ್ನದ ಯಂತ್ರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂದುಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಜೀವಧಿ ಮತ್ತು ರಸಾಯನಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವೆಂದರೆ—ಅಲ್ಲಿನ ಜಲ ಸಂಪತ್ತು. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಹಿನ್ನವು ಕರಗಿ, ಜಲಪಾತೆಗಳಾಗಿ ಬೀಳುವ ನೀರನ್ನು ವಿದ್ಯುತ್ತಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ನಾಡಿನ ಪ್ರತಿ ಮುಂತಿಗೂ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗೃಹ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ, ದೊಡ್ಡ ಉದ್ದೇಶಗಳೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ಜನಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲರು, ಸಾಹಸಿಗಳು. ಹೊರಗಿನ ದೇಶಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಂಪದಭಿನ್ಯಾದ್ವಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ನಾನು ಇಲ್ಲಿನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿ ಬಂದೆ. ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ದಾನಗಳಿವೆ. ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಾಗ ಅನೇಕ ಹಂಸಗಳು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವುದುಂಟು. ದಂಡೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮೈಲು, ಎರಡು ಮೈಲು ದೂರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಡವೆಗಳಿವೆ. ತಿರುಗಾಡ ಬಯಸುವವನು ಅಲ್ಲಿರುವ ಮೋಟರ್ ಲಾಂಚಾಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಾಸಿರಡು ತಾಸು ಕಾಲ ಅಲೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು. ಹೊದ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಾಸಿನ ಕಾಲ ಜಲವಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ದಂಡೆಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿರುವ ಮನಿಗಳನ್ನು, ಉದ್ದಾನಗಳನ್ನು, ಮರಗಳನ್ನು, ಹಂಸಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಹೋದಂತೆ—ಮೈಗಳ್ಳನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರುವ ಎಂಬ ಅಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಸಂಜೀ ಅದೇ ಸರೋವರದ ಬಳಿ ಅಲೆದಾಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಇಬ್ಬರು ಹಿಂದೀ ತರುಣರು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು; ಮಾತನಾಡಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಪೇಜಾವರ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಮಕ್ಕಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೆಂಗಳೂರಿನವರು, ಚಿನ್ನವ್ಯಾಪಕ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ನಾವು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ನಿಂತಾಗ

ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರಬ್ರಹ್ಮದೇಗೊಂದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋರಿಟ್ತದ್ದು. ಈ ಸ್ವೇಷಿತರೀಳಿಡನೆ ನಾನು ಇನೆಂಬ್ರೆ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಿಟ್ಟಿ. ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ಕಾಲ ಈ ಹಡಗು ಸುಮಾರು ಇವ್ವತ್ತು ಮೈಲಿನ ದೂರ ಹೋಗಿ ಮರಳಿ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಪರಾಣಟಿತ್ತು. ಆ ಸಂಗೀತ ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯದಾದರೂ ಉತ್ತಮ ಹತೀಲ ರಾದ ಹಲವು ಸ್ವಿಸ್‌ ತರುಣರು, ತರುಣಿಯರು, ಯೌವನಸ್ಥರು ತಾಸೆರಡು ತಾಸು ಕಾಲ ಕುಣಿದು ವೇಳೆ ಕಳಿದರು. ಅನೇಕರು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಖಾಟಿಮಾಡುತ್ತ ಸಮಯವನ್ನು ಕಳಿದರು. ನಾವು ಆ ಸುಂದರ ಶಾಂತ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಸಮಯ ಕಳಿದು ದಂಡಿಗೆ ಮರಳಿದೆವು.

ಮರುದಿನ ನನ್ನನ್ನರಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಹೊಟೀಲಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗ ವಿಶ್ರಿ ಬಂದಿದ್ದ; ಆತನ ಹೇಸರು ಕೇಶವ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಎಂದು. ಆತನ ಉರು ತೀಧ್ರಹಹಳ್ಳಿ. ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಸ ತಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಅವನಿನೆಂಬ್ರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಪಳಗಿದಂತಿರ ಲಿಳಿ. ಅಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜಿವನವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ “ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನಂಥವರಿಗೆ ತುಂಬ ಸಂಕೋಚ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತರುಣರೀಳಿಡನೆ ಅಲೆದಾಡುವ ವರು; ಗೆಳೆತನ ಬಯಸಿ ಬರುವವರು. ಹಾಗೆ ಬರುವವರೀಳಿಡನೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ತರುಣರು ಸಲುಗೆಯಿಂದ ವತ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅಲೆದಾಡುತ್ತಾರೆ; ನನಗೇಕೋ ಅದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ” ಎಂದ. ನನ್ನ ಹಡಗಿನ ಅನುಭವ, ಅನಂತರ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕೆಲವೊಂದು ಚಿತ್ರ, ಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದುವು. ಪೌರಾಣಿಕರಾದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಸ್ತರುವರ ಜೀವನವು ವಿಶೇಷ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವೇಚ್ಛನಾಗಿ ತಿಳಿದು ವತ್ತಿಸುವ ಜನ ಕೆಲವರಾದರೆ ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜನ ಬಹಳ. ಹೀಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶೀಲವನ್ನು ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ತರುಣರನ್ನು, ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಮುನ್ನ ಹಿರಿಯರು ತುಂಬ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನು ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಬರಿಯ ಎರಡು ದಿನಗಳ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ, ಅಲ್ಲು ಪರಿಸರಗಳೂ, ಕೆಲವು ಸರೀರೇವರಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆತಂದುವು.

ಜೂರಿಕ್ ಸರೀರೇವರಕ್ಕಿಂತ ಸುಂದರವಾದ ಸರೀರೇವರಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಹಂಬಲ ನನಗೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನಗಳೇನೂ ನನ್ನನಾನ್ಮಾಕ್ಷಿರಸಬೀಕೆರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದೂ, ದಾಂಪತ್ಯ ವಿಜ್ಞೇದನ ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಜೆಜ್ಜೆಂದೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಇಷ್ಟೇಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಆ ಜನರಿಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಿಸ್ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮತದಾನದ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಅಶ್ವಯ ವಾಯಿತು. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಡೆದೊಂದು ಸುಂದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾನು ಉರಿಗೆ ಬಂದ ಮರುದಿನವೇ ಗಡಿಯಾರ ಮಾರುವ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಒಂದು ವಾಚನ್ನು ಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ಹಳೆಯ ವಾಚನ್ನು ದುರಸ್ತಿಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟೇ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಿಸೆಯ ಕಾಗದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದು ನೋಡಿದಾಗ, ಸ್ವಿಸ್ ಪ್ರವಾಸದ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಕೊಂಡಿದ್ದ ರ್ಯಾಲು ಟಿಕೇಟುಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಾತ್ರ ಕಾಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಮುಖ ನೋಡಿ ವಾಚು ಮಾರಿದಾಕೆ “ಏನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಿರಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. “ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ಹೊಲಿಡೇ ಟಿಕೆಟ್ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಳೆದುಹೋಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡನೋ ತಿಳಿಯಾದು” ಎಂದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಳ್ಳ “ಅಷ್ಟೇಕೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತೀರಿ? ಅದು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೀರೆಂದು ನೋಡಿ, ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದಳು.

ನಾನು ಹೋಗಿದ್ದ ಒಂದು ಬೇಂಕಿಗೆ ಹೋದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕದ ಮುಖ್ಯ ತ್ವರ್ತು. ಅದರೂ ಅವರು ನನಗಾಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು, ಹುಡುಕಿ, ಟಿಕೇಟು ‘ಇಲ್ಲಿ ಬಿಡ್ಡಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅನಂತರ ಹುಡುಕುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ. ನಾನು ಕುಳಿತ ವೋಟರ್ ದೋಷೀಯವನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಅವನು ಎಲ್ಲಿಂದು ಅದನ್ನು ಹುಡುಕಲಿ? ನನ್ನ ಹೋಟೀಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೋಟೀಲ್ ಯಾಜಮಾನಿಯೊಡನೆ ಟಿಕೇಟು ಕಳೆದುಹೋದ ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದರೆ “ಏಕೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತೀರಿ? ಅದು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ” ಎಂದಳು. ಸಂಜೀ ನನ್ನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ಇಬ್ಬರು ವಿಶ್ವರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿದರು. “ಇಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದ ವಸ್ತುವೇನಿದ್ದರೂ ಕಳೆದ ವಸ್ತುಗಳ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಕೂಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಮಗೆ ಸಿಗುಬಹುದು. ಕಳೆದು ಹೋಗಲಾರದು” ಎಂದರೂ ನನಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಳೂ ಶಿಶರಗಳೂ ನೀರಿಗೆ ಹೊಂಬಣ್ಣ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದವು. ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣ ಹಾಯಿಸಿದರೆ— ಈ ಸರೋವರ ಅನೇಕ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಎಡೆಯಿಂದ ಮೂರು ಸಾಲ್ಯಾ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ನೀರಿನ ಹಾಳೆಯನ್ನು ಜಾಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಹುದೂರದ ಗಿರಿ, ಶಿಶರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮದ ಹೊಳಪ್ಪೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತು.

ನೇಳೆಯಾಗುತ್ತು ಲೇ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆ. ಇಂಟರ್ ಲಾಕನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುವಾರು ಮೂರು ತಾಸಿನ ಹಾದಿಯಿದೆ. ಈ ದಾರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದ ತನಕ ಲೂಸಾನ್ ಸರೋವರದ ಕರೆಯಿಂದಲೇ ಹಾದು, ಮುಂದೆ ಹಲವಾರು ಪರ್ವತಗಳ ಮೂಲಕವೂ, ಮಗ್ಗುಲಿಂದಲೂ ಸರಿಯತೋಡಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣದುರಿನ ಕಳಿವೆಗಳು ತುಂಬ ಆಳವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ; ಮಗ್ಗುಲಿನ ಪರ್ವತಗಳು ಬಾನಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಎದುರಿಗಿರುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೀಎಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮದ ವಿಚಿತ್ರವಿಲಾಸ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡಿ ಕಚ್ಚುಗಾಲಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಏರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಹು ದೂರದ ತನಕ ಅದು ಬೆಟ್ಟಿವನ್ನು ಏರುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಪೈನಾ ವ್ಯಾಕ್ಷಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೇಳಿತೀರದು. ಮುಂದೊಂದು ಚಿಕ್ಕಾಗಳನ್ನು ಬಂದಿತು. ಬಂಡಿಯ ಅಧ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಳುಚಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂಡಿ ಅಧ್ಯ ತಾನು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ— ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ನಾನು ಇಳಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಪೈರು ಬೆಳೆದ ಸಮರ್ಪಣೆದ ಹೊಲಗಳಿದ್ದವು. ತುಂಬ ದೂರ ಕಣ್ಣ ಚಾಚಿದರೆ, ಹಿಮ ಕವಿದ ಬೆಟ್ಟಿದ ಶ್ರೀಎಣಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಎಡಕ್ಕೇನೆ ಆ ನಗರದ ಮನೆಮರಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೇಗೊಣಿವೆಂದು ಹೊರಟೆ. ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಮಗ್ಗುಲಿಗೇನೇ ಉನ್ನತವಾದೊಂದು ಬೆಟ್ಟಿನಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಸುಂದರ ಜಲವಾತವೇಂದು ಮುನ್ನಾರು ನಾನ್ನಾರು ಅಡಿಗಳ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕಳುಕ್ಕೆ ದುಮುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತುಸುಹೊತ್ತು ನಿಂತು ಕೊಂಡು, ಮರಳಿ ನನ್ನ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಬಂಡಿ ಹೊರಟಿ ಅರೆತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮೆರಿಂಗ್ನಾ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಲ್ಲಾಣ ಬಂದಿತು. ಅದಿರುವುದು ಒಂದು ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ. ಈ ಸರೋವರ ಒಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಿಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷವಾದರೆ, ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಯು ಇಂಟರ್ ಲಾಕನಾ ನಗರದ ತನಕ ಚಾಚುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಂಟರ್ ಲಾಕನಿಗೆ ಸುವಾರು ಮುಕ್ಕಾಲು ತಾಸಿನ ಹಾದಿಯತ್ತು. ರೈಲು ದಾರಿಯು ಸರೋವರದ ಒಂದು

ಮಗ್ಗಿಲಂಡ ಅದರ ಅಂಚಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಹಾಡು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರೋವರದ ಆಚೆ ಮಗ್ಗಿಲಿಗಿರುವ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಿಗಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಸುಂದರ ಜಲಪಾತೆಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರ್ವತದ ಸೆರಿಗಿನ ಬಹು ಎತ್ತರದ ತನಕ ಪೈನಾ ವೃಕ್ಷದ ಹಸುರಿನಿಂದ ಕವಿದಿದ್ದರೂ, ಅದರ ತುತ್ತುದಿಯ ಶಿಶಿರಗಳು ಬರಿದಾಗಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಂದು ಕಡೆ ಹಿನುದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಈ ಸರೋವರದ ನೀರನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮನಸ್ಸು ಹುಚ್ಚಿಗಟ್ಟಿತ್ತದೆ. ಹಸುರು, ನೀಲ, ಬಿಳುವ್ವೆಗಳು ಸೇರಿದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ರತ್ನ ನೀಲ ವರ್ಣ ವಿಶ್ವಾ ಅದಕ್ಕೆ. ಅನೇಕ್ಕಾಂದು ಮನ ಸೆಳೆಯುವ ತೋಭೆ ಆ ನೀರಿನದು. ಇದರ ಶಾಂಕವು ಲಲಿತ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಗ್ಗಿಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳದು ರಾಜಸಿಕವಾದ ವೈಭವ. ಅವುಗಳ ಕೆಲವೊಂದು ಶಿಶಿರಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ಬೆಡಿಗಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ಉಗ್ರರೂಪವೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ದೇವಿಯು, ತನ್ನ ಲಲಿತ, ರೌದ್ರರೂಪಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ತಾವಿನಲ್ಲಿ ನಲಿದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಲೀಲಾಧಾಮ ಈ ಇಂಟರಾಲಾಕ್ಷಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ.

ದಾರಿಯಂದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮನೆಗಳಿವೆ. ಸರೋವರದ ಉದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಈ ಸೋಬಿಗಿಗೆ ಮನಸೋತು ಬಂದ ಜನ ಸಮುದಾಯವಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿರಿವಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಷ್ಟೇ ಮಂದಿ; ಜಲಕ್ರಿಡೆಯಾಡುವವರಿಷ್ಟೇ; ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಷ್ಟೇ ಜನ. ಮನುಷ್ಯ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮರುಳುಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲೇ ನೂತನ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಈ ಸರೋವರ ಕೊನೆಗೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ಬೆಟ್ಟಗಳಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುವ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲು ಭೂಮಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಟರಾಲಾಕ್ಷಣ್ಯ ನಗರವಿದೆ. ಇಂಟರಾಲಾಕ್ಷಣ್ಯ ಎಂದರೆ ‘ಸರೋವರದ ಮಧ್ಯ’ ಎಂದರ್ಥ. ಅದರ ಒಂದು ಕಡೆ ನಾವು ಈಗತಾನೆ ದಾಟಿ ಬಂದ ‘ಬ್ರೀಂಜರ್’ ಸರೋವರವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ‘ಧೂನರ್’ ಸರೋವರವಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಅಗಲವಾದ ಒಂದು ಕಾಲುವೆಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಹಡಗುಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲುವೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಟ್ಟಗಳ ತೊಟ್ಟಿಲುಗೂಸಿನಂತೆ ಈ ನಗರ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಇಂಟರಾಲಾಕ್ಷಣ್ಯ ಎಂಬುದು ‘ವಿಲಿಯಮ್ ಟೆಲ್ಲಾ’ ಎಂಬ ವನ ಉರಂತೆ. ಬಿಲ್ಲಾಲು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅವನ ಮುಗನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ

— ೨೮ —

ಒಂದು ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣಸ್ವಿರಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಕೈಚಲ್ಕ ತೋರಿಸು—ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷೆ ವಾಡಿದ ಒಂಬು ಶತಯ ಸೇನಪಾಗದೇ? ಆ ಖತಿಹಾಸಿಕ ಫೆಟನೆ ಈ ನಗರ ದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದಂತೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಜುಲಾಯಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಶಫೀಯನ್ನು ಬಯಲು ನಾಟಕವಾಗಿ (Passion play) ಇಂದಿಗೂ ಆಡಿತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಚೇಚಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಗರ ಬಂದಿತು; ರೈಲು ಬಂಡಿಯಂದ ಇಳಿದೆ. ನಮ್ಮಿಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರ ಬಿದ್ದೆ. ದಾರಿಯುದ್ದ ಕ್ರೂ ಹಲವು ದೊಡ್ಡ ಹೋಟೆಲುಗಳಿವೆ. ಕಣ್ಣಾಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ‘ಹೋಟೀಲ್ ಬೆವೇರಿಯಾ’ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ದಿನದ ವಾಸಕ್ಕೆ ಹದಿನೆಂಟು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಆ ವರೋಲ್ಯಾದಲ್ಲಿ ದಿನದ ಯಾವತ್ತು ಉಟ, ಉಪಹಾರಗಳ ಬೆಲೆಯೂ ಸೇರಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಅಗ್ಗನೇ ಆಯಿತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಹೋಟೆಲೀನೋ ಶುಚಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊಡ್ಡಿದೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರ ಮುಂದೊಂದು ಹೂಡೋಟನಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಅಗಲವಾದ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಾಚೆಗೋ— ಎರಡು ಮುಕುರುಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಉನ್ನತವಾದೊಂದು ಬೆಟ್ಟು ಚಾಚಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹೋಟೆಲಿನ ಆಳನೋಡನೆ ನಾನು ‘ಇಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿ? ನಾಳೆಯಂಗಾ ಸ್ವೋ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು’ ಎಂದಾಗ, ಆತ ಆ ಪಯಣದ ರೈಲು ಟಿಕೆಟನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒದಗಿಸಿದ. ಅನಂತರ ‘ಇವತ್ತೇಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರಬೇಕು?’ ಹೋಟೆಲಿನ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣಿವಿದೆ. ಪ್ರೌಢಿ ಕ್ರೂಲರಾ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹಿಂದಿನ ಬೆಟ್ಟುದ ತುದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಸ್ಸಿ’ ಎಂದ. ಆಲ್ಲಿಂದ ಹೋರಬಿದ್ದೆ. ಒಂದು ಫಲಾಂಗಿನೋಳಿಗೆ ಆ ಬೆಟ್ಟುವನ್ನೇ ರುವರೈಲಿನ ದಾರಿಯಿತ್ತು. ಆ ಬೆಟ್ಟುದ ಕುಡಿಯ ಕನಕ ಇಳುಕಲು ದಾರಿವಾಡಾರಿ. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿದ ರೈಲು ಕಂಬಿಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ರೈಲು ಬಂಡಿಯು ಕೆಳಕ್ಕಿಂದುವಾಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಬಂಡಿಯು ಮೇಲಿಲಕ್ಕೇ ರುತ್ತಿದೆ. ಬಂಡಿಗಳು ಉಕ್ಕೆನ ನಿಂಣಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆಳಗೂ ಮೇಲಿಲಕ್ಕು ಹೋಗಿಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಅಥವಾಂಟೆಗೋಮೈ ಬಂಡಿಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತವೆ. ಆದ ಕ್ರೂ ಹೋಟೆಲಿನ ವರೇ ಟಿಕೆಟು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೋಗಿ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ನಾಲ್ಕೆ ಟು ಮಂದ ಇತರರೂ ನನ್ನ ಜಡಿಗಿದ್ದರು. ಫೆಂಟಿ ಬಾರಿಸಿತು. ಬಂಡಿ ಆ ಬೆಟ್ಟುದ ಗೋಡೆಯನ್ನೇ ರತ್ನೋಡಗಿತ್ತು. ತುಸು ದಂರ ದಾರಿಯ ಕಡಿದಾದ

ಮಗ್ಗಿಲುಗಳು, ಪೈನಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ನೋಟಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಾದವು. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮೆ ನೋಟ ತೆರವಾಯಿತು. ವಿಶಾಲವಾದ ಕೆಳಗಿನ ಬಯಲೂ, ಎದುರಿನ ಪರಿತಾಪಾಳಿಯೂ ಕಾಣಿಸತ್ತೊಡಗಿತು. ಅರೆ ತಾಸಿನ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ಕುದಿಯನ್ನು ಸವಿಷಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಳಿದು ಒಂದೆರಡು ಫಲಾಂಗ್ ಮುಂದುವರಿದರೆ, ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ತಾಪು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿನ್ನಾದ ಹೋಟೆಲಿದೆ. ನೋಡುವರ ಸಲುವಾಗಿ ಕುಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಹುಕಿದ್ದಾರೆ; ಟಿಲಿಸ್ಕ್ಯೂಪ್ರೋಗ್ಲಿನ್ಸಿದ್ದಾರೆ. ಎದುರಿಗೆ ಕಾಣುವ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕೆಳಗಿನ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಟರಾಲಾಕ್ಸ್ ನಗರದ ಬೀದಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ದೂರದ ತನಕ ನೀಲ ಸರೋವರಗಳಿರಿದರ ನೋಟ ಇನ್ನುಷ್ಟು ಮಂಜುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲೂ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗುಗಳೇ. ಎರಡು ಸೆರಗುಗಳು ಕೂಡುವಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ, ದೂರದ ಪಾರಾರ್ನೆಯ ಸೆರಗೊಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೆಲ್ಲ ಹಿಮ ಮಾಯ. ಆಗ ಸಂಜೀಯಾಗಿತ್ತು. ಮುಗಿಲುಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಈ ರವಾಣೀಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅರ್ಥವಾಗಿ, ಪೂರ್ವವಾಗಿ, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಈ ಶೀತವಾದ ಹವೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಎದುರಿನ ನೋಟವು ಇನ್ನುಷ್ಟು ಶಾಂತಪ್ರೇರಕವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ತಾಸಿನ ತನಕ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಲೆದು ನೋಡಿ, ತಿರುಗಬಾದು ರೈಲನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋಟೆಲನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಮತ್ತು ಕತ್ತಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಉರ ಹಿಂದಿನ ಬೀದಿಯೊಂದರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸನ ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ನನ್ನ ಕಳ್ಳೆದುರಿಗೆ ಶಾಂತವಾದ ಬಯಲು ಹಾಸಿತ್ತು. ಅದರ ಆಚೆ ಎರಡೆರಡು ಪರಿತಗಲು ಕ್ಕೆಕುಲುಕಲು ಬಂದಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದವು. ಅದರಾಚೆ ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದೊಂದು ಪರಿತಿಖಿರ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಹೀಗೆ ನೋಟ ಮನಸ್ಸೊಂದಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದೇನೇ ‘ಯಂಗ್ ಫ್ಲೋ’ ಅರ್ಥವಾ ‘ತರುಣ ಕನ್ಸೆ’ ಇದು ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಬೆಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಈ ಶಿಖರದ ತನಕವೂ ಸ್ವಿಸ್ ಸಾಹಸಿಗಳು ರೈಲ್ವೇ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಿಷಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೇನೇ ಹೊರಟನ ನಾನು.

ಮರುಧಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಈ ನಗರದಿಂದ ಏಳು ಫ್ಲಾಟ್‌ಗೇನೆ ಪಯಣ

ಹೊರಟಿ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ದಾರಿಗಳಿವೆ. ಎರಡು ಬಂಡಿಗಳು ಹೊರಡಲು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾ ಘಾಂಟಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಗಾಡಿ ರಾತ್ರಿಯ ತನಕವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಜನರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವವರು. ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಒಲಿಯದೆ ಹೋದರೆ, ಏನೂ ಕಾಣಿಸದೆ ಮನೆಗೆ ಮರಳಬೇಕಾದಿತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾನಿ. ನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲು ಕವಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದವನು ಬರಿಯ ಮುಗಿಲು ಗಳನ್ನು ಕಂಡೇ ಮರಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಸುದ್ದೇವಿ. ನಾನು ಹೋದ ದಿನ ಬೆಳಗಿಂದ ಸಂಚಿಯ ತನಕವೂ ಆಕಾಶ ಶುಭ್ರವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಯಾಣ ತೀರ ಸಫಲವಾಯಿತು.

ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯು ಹೊದಲು ಮಾರು ವ್ಯುಲುಗಳನ್ನು ದೂರ ಸಮುದ್ರಾವ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆನಂತರ ಅದರ ದಾರಿ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ಕೊರಕಲು ಮಾರ್ಗ. ಅದರ ಆಚೀಚಿಗೆ ಅತ್ಯಾನ್ತ ತವಾದ ಪರ್ವತದ ಗೋಡೆಗಳು ನಿಂತಿವೆ. ಈ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಂಜರ್ ಸರೋವರವನ್ನು ಸೇರುವ ನದಿಯೋದು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತೊರೆಯು ಬಿಳುಪು ನೀರಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಉದ್ದ ಕ್ರೂನಕ್ಕು, ನಲಿದು, ಶಿಲೆಯ ದಂಡೆಗಳ ನಡುವಣಿಂದ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಕಣಿವೆಯು ಯುಗಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಿನು ನದಿಗಳು ಹರಿದು ಬಂದು, ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಮಾಡಿದ ಕಣಿವೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಮಗ್ಗುಲಿನ ಪರ್ವತದ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈನಾ ವೈಕ್ಕಾಗಳ ಹಸುರು ಕಾಣಿಸುವುದುಂಟು; ಕಾಣದೆಯೇ ಕೋಟಿಯ ಗೋಡೆಗಳಿಂತೆಯೇ ಕೆಲವೇಡೆ ಬೋಳಾಗಿರುವುದುಂಟು. ನಮ್ಮ ದಾರಿಯ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊರಕಲು ಅತ್ಯಂತ ಭವ್ಯವಾದ ನೋಟವನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊದಲಿನ ಎರಡು ಘಾಂಟಿಗಳ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಾರಿ ಏರುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಸುಮಾರು ಎಂಟುನೂರು ಅಡಿ ಎತ್ತರವನ್ನೇರಿ ‘ಲೌಟರ್ ಬ್ರುನೆನ್’ ಎಂಬ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಆ ಕಣಿವೆಯೋಳಗಳ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ನಗರ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಬೇಕು. ಬಂದ ಬಂಡಿಗಿಂತಲೂ ಹಗುರವಾಗಿರುವ ಕಚ್ಚಾಗಾಲಿಗಳುಳ್ಳ ಬಂಡಿಗಳನ್ನೇರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಂದ ದಾರಿಯು ಹಸುರಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮಗ್ಗುಲನ್ನೇರಿ ‘ವೆಂಗರ್ ಆಲ್ಪ್’ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಡುಗಳಿವೆ;

— ೨೫ —

ಸುರಂಗಗಳಿವೆ. ಸುಂದರವಾದ ಉರುಕೇರಿಗಳಿವೆ. ಯಾವ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಿಂಗ್ ಜನಗಳ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಾದರೂ ಇದೆ. ಅಳಿಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊಟೀಲುಗಳೂ ಇವೆ. ವೆಂಗರ್ ಆಲ್ಪಿಗೆ ಬರುವಾಗ ನಾವು ಇಂಟರ್‌ಲಾಕ್‌ನಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಾರಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನಾವು ಈಗ ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಕೊರಕಲಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮಗ್ಗು ಲಿನ ಬೆಟ್ಟ ಗಳಿಂದ ಸುಂದರ ಜಲವಾತ್‌ಗಳು ಕೆಳಕ್ಕೆ ದುಮುಕುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬರಿದಾದ ಬೆಟ್ಟದ ಸೆರಗು ದೃಶ್ಯ ಗೋಪ್ತರಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಡಿದಾಗಿ ಚಾಚಿದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಿಮ ಕವಿದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಬಂಡಿಯು ಇನ್ನೂ ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಮೇಲಕ್ಕೇರುವ ತನಕ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆರು ಸಾವಿರದ ಏಳ್ಳಾರು ಅಡಿಗಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ದಾಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾವು ರೈಲನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬದಲಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೂ ಹಗುರವಾದ ರೈಲನ್ನು ಹತ್ತಿಬೇಕು. ಮುಂದಿರುವುದು ಯಾವದಾ೦ಲ ಹಿಮ ಕವಿದಿರುವಂಥ್ ನಾಡು. ರೈಲ್ ಬಂಡಿಯನ್ನು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಬಲದಿಂದ ಬೆಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ತಾಣದ ಹೆಸರು ‘ಶಿಡೆಗ್’ ಎಂದು. ಇದೊಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಬೆನ್ನು. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಂಗ್ ಘೋರ್ ಮೊದಲಾದ ಹಿಮ ಶಿಖರಗಳಿವೆ. ಅಪ್ರಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಳಿಯುವ ಹಿಮ ಪ್ರವಾಹಗಳಿವೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬಹು ದೂರದ ತನಕ ಚಾಚಿರುವ ಹಸುರಾದಕಣವೇ ಇದೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಿಂಡಲ್ ವಾಲ್ಪ್ ಎಂಬ ನಗರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಕುಳಿತೆನಾದರೆ, ಸುವಾರು ಒಂದೆರಡು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ ಬೆಟ್ಟದ ಮಗ್ಗು ಲಿನಲ್ಲೀ ಬಂಡಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅಡು ಬೆಟ್ಟವನ್ನೇ ಹೊಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಯಂಗ್ ಘೋರ್ ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮೈಲು ದೂರವಿದೆ; ಅದರ ಉನ್ನತಿ ಗಂಗಾಂಭಿ ಅಡಿ. ಆಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೂ, ದೂರಕ್ಕೂ, ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಲೆಯೊಳಗೆ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಡಿದು ವಿಸ್ತೃಯಕಾರಿ ಸಾಹಸ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಇಳುಕಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡಿಯೇರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಸನಗಳಿಂದ ನಾವು ಜಾರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಚಳಿ ಶಡೆಯಲಾರದ್ದು. ದಾರಿಯುದ್ದು ಕ್ಕೂ ಗನಿಯ ಮಾರ್ಗ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು

ಮಂತುಕದೇಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಮಂಗ್ಲ ಲು ಸುರಂಗ ಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು, ಬೆಟ್ಟದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಹೊರಗಿನ ನೋಟ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನರು ಮುಗ್ಗು ರಿಸಿ ಬೀಳದಂತೆ ಗಾಜಿನ ಗೋಡೆ ಗಳಿವೆ. ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಟಿಲಿಸೋ ಪ್ರಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬಂದರಿಂದು ಅದ್ದುತ್ತೇ ಹಿಮಾನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹದ ಮೇಲೆಯೇ ನಾವು ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತೇವೆ-ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಫೌಂಟಿಯ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಂಗ್ ಪ್ರೇರ್ ನಿಲ್ಲಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತೇವೆ. ಬಂಡಿಯಿಂದಿಇದವರೇ ಹೊರಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಬರುತ್ತೇವೆ. ನಿಲ್ಲಾಣದ ಹೊರ ಮಂಗ್ಲ ಲಿನ ಕಿರಿ ಚಾವಡಿ ಯೋಂದರ ಮೇಲೆಹೊಗಿ ನಿಲ್ಲಾತ್ತೇವೆ. ಹಿಮಾದ ಸಾಮಾಜ್ಯವದು. ಕೊರೆಯುವ ಜೆಳಿ. ಎದುರಿಗೆ ಸಾವಿರ, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಅಡಿಗಳ ಅಳದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಂದೆಯೇ ಹಿಮಾನದಿಯೋಂದು ಹುಟ್ಟಿ, ದಿಗಂತದ ಅಂಚಿನ ತನಕವೂ ಹರಿಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅಚ್ಚೆಳ್ಳಿ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲು ಗಳು ಯುಗ ಯುಗಾಂತರದ ಹಿಮನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಶಾಖ್ಯವಸನ ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತ ಯಾಷಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಹಿಮಾದ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಿಸಿಲು ವಿನುಗಿಸಿತೆಂದರೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ನಮ್ಮ ದುರಿಗೇ ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಸಿಗಳು ವಿವಾನವನ್ನೇರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬಂದು ಹೊಡರು.

ನಾನು ಹೊರಿಂದುವಾಗಲೇ ನನ್ನ ಹೋಟೆಲಿನವರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲದ ಉಪಾಹಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೂಟಿದ್ದರು. ಜೆಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಅದನ್ನು ತಿಂದು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಈ ರೈಲ್‌ಸ್ಟೇಷನ್ ನಿಲ್ಲಾಣದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಉಪಾಹಾರಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೊಗಿ ಕಾಫಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡೆ. ಹೊಟೆಲು ಸುಮಾರು ನೂರು ಮಂದಿಯ ವಿಶ್ವಾತಿಗೆ ಅನು ಕೂಲವಾದ ಸುಂದರ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಜ್ಜಿಸುವವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವಸತಿಯ ಏಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್‌ ಇದೆ. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತರ ದೃಕ್ಕೂಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಿರು ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದಿದ್ದವೇ. ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತುಸು ಮಂದುವರಿದು ಹೋಡರೆ ಹಿಮದಲ್ಲೇ ಕೊರೆದು ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಅರಮನೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ‘ಪಾ ಹೇಲೇಸಾ’ವಂದು ಕರಿಯುತ್ತಾರೆ. ನೆಲ, ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೀತಗೊಂಡ

ಹಿಮಾಲಯದ ಸಿಂತುವೆ. ನಾಲ್ಕುರು ಕೊಟಡಿಗಳವೇ; ಬಂದು ನರ್ಸರ್ ಮಂದಿರವಿದೆ. ಕಾಲಿಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಶಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ನಡೆಯುವಾಗಲೇ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಹೋಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಾಲು ಜಾರುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ನಾನು ಹೋದದ್ದು ಬೇಸಿಗೆಯಾದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಹವೆ -21°F ಶೈತನಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ, ವೊಡಲಿನ ತಾವಿಗೆ ಬಂದು, ಇನ್ನೊಂದು ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ. ಸುಮಾರು ಅಧ್ಯ ವ್ಯುಲು ದೂರ ಹೋದರೆ ನುಂದೊಂದು ಲಿಫ್‌ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ ಏಳಿದ್ದರು ಅಡಿ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಬೆಟ್ಟಿದ ಭುಜಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತೇವೆ. ಕಿರಿದಾದ ಬಂದು ಅಂಗಣವಿದೆ. ಎರಡು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಧ ಕಣಿನೆಗಳಿವೆ. ದೃಷ್ಟಿ ಜಾಜುವ ತನಕ ಎರಡೆರಡು ಹಿಮನದಿಗಳು ಸಾಗಿ ಸರಿಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಆಲ್ಪ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯ ಹಲವಾರು ಶಿಶಿರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆವುಗಳ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿತೀರಿದು. ನಾವು ನಿಂತ ತಾವೇ ತುಸು ಇಳಿದು, ಒಮ್ಮೆಗೇ ಏರಿ, ಕಡಿದಾದ ಪರ್ವತ ಶಿಶಿರನಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇನೇ ಯಂಗ್ ಪ್ರೌ. ಅದರ ಉನ್ನತಿ 13,642 ಆದಿ. ಈ ಗಿರಿ ಶ್ರೀಂಗದ ನೋಟ ಎಷ್ಟು ಭವ್ಯತೋ ಅಷ್ಟು ಭಯಾನಕವೂ ಆಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರದ್ದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ದೈತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು. ಚುಧಾರ್ಥದ ಬಿಸಿಲು ಈ ಗಿರಿ ಶ್ರೀಂಗ, ಕಣಿನೆ, ಹಿಮನದಿಗಳನ್ನು ಬೇಳಿಗು ವಾಗ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯಿದೆ; ಸೇಬಗಿದೆ. ಕಣ್ಣನ್ನು ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಿದರೂ ಒಂದೇಂದು ಬಗೆಯ ಭವ್ಯತೋ ನೋಟ ನಮ್ಮ ಉಸಿರನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಿಜರಲೇಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನೋಟಗಳಿಷ್ಟಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲಿನ ಜನ ಇವುಗಳ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ರಮಣೀಯವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೋಟ ಕಾಣುವಲ್ಲಿಗೂ ವಿಧವಿಧದ ರೈಲುದಾರಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕನ ವಿಣಿಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದು, ಆವುಗಳಲ್ಲಿ ತೂಗಿ ಸರಿಯುವ ಬಂಡಿಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಸರ್ಗಪ್ರೇಮಿಯು ಯಾವೆಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ತೆರನ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತವಾದ, ಹಿರಿದಾದ ನಮ್ಮ ಹಿಮಾಲಯದ ಸೇನಪಾಗದ ಹೋಗದು. ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ

— ೨೮ —

ಜನಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಲು ನಾವೇನು ಮಾಡಿದ್ದೀವೆ—ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಹೊನವೇಲುತ್ತರ. ಹಿಮಕೃಂಗಗಳ ಸೋಟವು ಡೂರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಂದು ತೆರ. ಸಮಾಪವಿರುವಾಗ ಬೇರಿಯೇ ತೆರ. ಸಮಾಪದಿಂದ ಸೋಡುವ ಆಸೇಯಾಳ್ಳಿ, ಭಾರತೀಯನಿಗೆ ಅಂಥ ದಿವ್ಯ ಹಿಮಾಲಯವಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಉನ್ನತ ಶಿಶಿರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವ ಜನಗಳೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸ್ವಾಷ್ಟಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ತಾಸು ಕಾಲಕಳೆದು ತಿರುಗಿರ್ಬೇಲೂ ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಿದ್ದಾಯಿತು. ಬಂಡಿಯು ಸಾಗಿ ಬಂದು ಶಿಡೆಗಾ ನಿಲ್ಲಾಣವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮುಗಿಲುಗಳು ಯಂಗ್‌ ಫ್ರೋ ಶಿಶಿರದ ಮೇಲೆ ಕುಣಿದಾಡತೋಡಿದವು. ಹಿಮದ ಜಾಷ್ಟಲ್ಯು ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂಪುಂಟುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವು. ಯಂಗ್‌ ಫ್ರೋ ತೀರ ಸಮಾಪಕ್ಕಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕಡಿದಾದ ಕವ್ಯ ಶಿಲೆಯ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಹಿಮ ಕೆಳಕ್ಕೆ ತೂಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಳಿಯಲ್ಕಿಸುವ ಕರಿಯ ಹಿಮ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ನುಣುಪು ಮಾಡಿದ ಸೋಟ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಕಣಿವೆಯೋಳಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಹಿಮನದಿಯ ಹೆಪ್ಪಣಿಟ್ಟಿದ ತೆರಿಗಳು, ಗಾಳಿಗೆ ತೇಲಿ, ಬಳಿಕ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸ್ಥಿರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಜಾಲರಿಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮ ಶಿತಲಯದಿಂದ ಇಳಿದು, ಕೆಳಗಿನ ಹವೆಯ ಉಣಿದಿಂದ ನಿರನ್ನ ತುಟುಕಿಸುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶಿಡೆಗಾನಿಂದ ಬೇರೋಂದು ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಳಿತು ಕೆಳಗಣ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲೌಟರ್‌ ಬ್ರುನೆನ್‌ ನಿಲ್ಲಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಅದೇನೋ ವೋಡಲು ಹೋದ ಹಾದಿಯಾದರೂ, ಒಮ್ಮೆ ಮರೀತ ಸೋಟವೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವಾಗ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಾಷ್ಟಿಸುವ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಗುಡ್ಡದ ಸೆರಗಿನಲ್ಲೀ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉರ ಜನ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು, ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಆ ಬೆಟ್ಟಿಗಳ ಹಸುರಿಗೊಂದು ಚೆಲುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಲೌಟರ್‌ ಬ್ರುನೆನ್‌ನಿಂದ ಮುಂದೆ ರ್ಯಾಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿ ವೋಡಲು ಬಂದ ಹಾದಿಯಲ್ಲೀ ಇಂಟರ್‌ಲಾಕ್‌ನಾನ್‌ಗರ ಸೇರಿತು. ಹೋಟಿಲಿಗೆ ಮರಳಿದವನೇ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಹೊರಬಿದ್ದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಸರೋವರಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಕಾಲುವೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳತು, ಹರಿಯುವ ನಿರನ್ನ ಸೋಡುತ್ತು.

ನೇಳಿ ಕಳಿದೆ. ಸಂಜೀ ಸವಿಹಿಸಿಸ್ತು. ತಿರುಗಿ ಉರಿನ ಬಯಲು ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಯಂಗ್‌ ಪ್ರೋ ಶಿಶರದ ಹೊನೆಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಮಾರಿದೆ.

ನಾನು ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಕಳಿದುದು ಎರಡು ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ. ಹೊದಗಿಗೆ ಯಂದ ಬರುವ ತನಕ ಹೋಟೆಲಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ವಾದಿಸುತ್ತದ್ದರು. “ಉಟಪಾಯಿತೇ, ಉಪಾಹಾರ ವಾಯಿತೇ, ಜೆನಾಗಿ ನಿದ್ದೆಹಾಡಿದ್ದರಾ, ಯಂಗ್‌ ಪ್ರೋ ನೇರೆಡಿದ್ದರಾ?” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಕೇಳು ಶ್ರಿದ್ದರು. ಇದು ಹೋಟೇಲಲ್ಲ, ಮನೆ-ಎಂಬವ್ಯಾಹಿತ ಶರವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ನಮಗೆ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಉಟ, ಉಪಚಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಹಣ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ; ನಿಜ. ಅದರಿ ತಾವು ಬರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕುಳಿತವರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯ ವನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಏಳು ಫೆಂಟೆಗೇನೇ ಈ ನಗರದಿಂದ ಇಟಿಲಿಯ ಮಿಲಾನ್‌ ನಗರಕ್ಕೆ ಪಯಣ ಹೊರಟೆ. ಪಯಣದ ಮೊದಲಿನ ಭಾಗ ಲೂಸಾನಿಗೆ. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ದೃಕ್ಕಗಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಆ ನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ಅಂತರ್ರಾಸ್ತೀಯ ಬಂಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಿಲಾನಿಗೆ ಹೊರಟೆ. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಫೆಂಟೆಗಳ ಪಯಣವೇಂಬುದು ಸುರಂಗ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದಾರಿ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲ ತಾಸು ಕಳಿದ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ರೈಲು ಹಾದಿಗೊಟ್ಟಾದ್ದೇ ಕಣಿವೆಯ ಮೂಲಕ ಇಟಿಲಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಗಲಕ್ಕಿರಿದಾದ ಕಣಿವೆ. ಇಕ್ಕಡಿಗಳಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಾನ್ತವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವ ವಿಚಿತ್ರಾಕಾರದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರೇನ್‌ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬೆಟ್ಟದ ಮಗ್ಗುಲು, ಹಿಮಕವಿದ ಬೆಟ್ಟದ ಕುಡಿಗಳು ಒಂದೇ ಸಮನ್ವಯ ಕಣ್ಣಿಂದ ಹಾಯುತ್ತವೆ. ಕಣಿವೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವೇಗದಿಂದ, ವಿಚಿತ್ರ ಆಕಾರಗಳಿಂದ, ಬೆಟ್ಟದ ತೊರೆಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಸರಿಯುತ್ತವೆ. ರೈಲು ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಮೂಲಕ ಕಣಿವೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಬಂತೆಂದರೆ, ಅಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ನೋಟ. ಕಣ್ಣಿಗಳು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ದಳಿವಾಗು ಪುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರೈಲು ಸುರಂಗದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ, ಮತ್ತೆರಡು ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಇಕರ ರೈಲುಗಳು ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಬರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಡಿನವರು ದೂರವನ್ನೂ ಪರ್ವತ

ಗಳನ್ನು ತ್ರಿಮನಸ್ಸೂ ಧನವನ್ನು ಲಿಕ್ಷಣದೆಯೇ ನಾಡಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲಿಗೂ ರೈಲು ಹಾಕಿದ ಸಾಹಸ ಅದ್ವಿತೀಯಾದುದೇ ಸರಿ. ಈ ಕಣಿವೆಯು ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಬಹು ಕಡಿಮೆ ಜನ ವಸತಿಯಿಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಜನವಸತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಣಿವೆಯುದ್ದ ಕ್ವಾ ಸಾಗುವ ಡಾಮರು ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬೆಟ್ಟದ ಮಗು ಲುಗಳಿಂದ ದುಮುಕುವ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಅಬಿಗಳನೇ ಕವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಎಂಥ ಬೆಟ್ಟದ ಅಬಿಯನ್ನು ಅವರು ಹಾಳು ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣಿವೆಯು ಮೂಲಿಯಲ್ಲಿ, ಕೊರಕಲಿನ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಇಂಟು ಇಂಚು ದಪ್ಪದ ನಳಿಗೆ ಗಳನ್ನು ಬೆಟ್ಟಿದಿಂದ ಇಳಿಸಿ, ವಿದ್ಯುತ್ ನ್ನು ದೇಹರಕಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವೇ ದೇಶದವರಂತೆ ಈ ದೇಶದವರು ನಾಡಿನ ಜಲಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಫೌಂಟಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ದೂರ ಸಾಗಿದ್ದೇವೆ; ಇಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರೇನಾ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಮರಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದುವು. ಈರುಚಲು ಕಾಡುಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಈ ವರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವು ಅಷ್ಟೋಂದು ಸುಖಕರವಲ್ಲಿದ ನೋಟವನ್ನು ತೋರತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಟೀಲಿಯ ಗಡಿನಾಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಿಜರಾ ಲೇಂಡಿನ ಕೊನೆಯ ನಿಲ್ದಾಣ ವಾದ ಲುಗಾನೋ ಬರುತ್ತದೆ. ವಿಚಿತ್ರಕಾರದ ಬರದು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಎಡಯಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನಾದ ನೀರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸರೋವರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲುಗಾನಾ ನಗರ ಬೆಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಅದೂ ಒಂದು ಸುಂದರ ವಿಶ್ವಾಂತಿ ಧಾಮ. ಇಲ್ಲಿನ ಹವೆ ತುಸು ಉಷ್ಣ. ಈ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ನಿಸೋಡಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಜನ, ತೇಲುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾಯುವುದಕ್ಕೆ, ಬರುವ ಜನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ.

ದಾರಿ ಇದರಂತೆಯೇ ಮುಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಇದಿರಾಗುತ್ತವೆ. ದಾರಿಯ ಮಗ್ಗುಲಿನ ಮನೆಗಳ ಚೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಚೆಲುವಿಲ್ಲಿದ ಅನೇಕ ಮನೆಮರಗಳು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬೆಳಿತುಂಬಿದ ಬಯಲುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸರೋವರ ಧಾಮ ಇದಿರಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಟೀಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸರೋವರ-ಲೇಕಾ ಕೋವೋ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದುವರಿದೆವೆಂದರೆ ಸಮತಪ್ಪಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರೈಲು ಓಡ

ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ನೇಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅಷ್ಟೋಂದು ಸಾರ ವತ್ತಾದದ್ದಲ್ಲಿ. ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ ತೋರುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಹೇಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಅಷ್ಟೋಂದು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬಂದು ಹೊಗುನ ಜನಗಳು ಅಷ್ಟೋಂದು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯವರಾಗಿಯೂ ಕಾಣಬೇಡಿಲ್ಲ. ಸಂಜೀ ಸುಮಾರು ಏದು ತಾಸು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಿಲಾನ್ ನಗರ ಬಂದೇ ಬಂದಿತು. ಈ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜಡೆಯಲ್ಲೇ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದಾರ ಒಬ್ಬ ದೇನಿಖಾ ಮಿಶ್ರನ ಗೆಳೆತನ ನನಗಾಗಿತ್ತು. ಆತ ಜೇನಾಮಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತಿ ಕೋಡ್ಯೋಗಿ; ಯಂಗೋಸ್ಕಾವಿಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿವನು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಮಿಲಾನ್ ಮತ್ತು ವೇನಿಸ್ ನಗರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಆತ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಎಚ್ಚರಕೊಟ್ಟಿ: “ನಾವು ಇಟೀಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಇದು ಇತರ ದೇಶಗಳಂತಹಿ; ಕಿನೆ ಮತ್ತು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಾಲ್ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ನಿಜ, ಇಟೀಲಿಯ ನೇಲವನ್ನು ತುಳಿದಾಗಲೇ—“ಇದು ಬಡ ದೇಶ. ಬಡತನಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾನವೀ ಬೇನೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿದ್ದೇ ಶೀರಬೇಕು” ಎಂದು ನನಗೂ ಅನಿಸಿತು.

೧೯ ಇಟೀಲಿಯ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟ

ನಾನು ಈ ತನಕ ನೋಡಿ ಬಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದು ತೆರಣಾದರೆ ಇಟೀಲಿಯೇ ಬೇರೊಂದು ತೆರ. ಇಟೀಲಿ, ಸ್ಪ್ರೆನಾ, ಬಾಲ್ಯಾನಾ ದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಐಬೀರಿಯನ್ ಜನಂಗದ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳಿಗಳ ಉದ್ದ್ಯಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇಟೀಲಿ ದೇಶದ ಬೇಸಿಗೆಯೆಂಬುದು ಸಮಾಖ್ಯಾನಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು ಸಾಕ್ಷೇತಿನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನಿದ್ದ ಹದಿನೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ತಾಪ 90° F ರಿಂದ 105° F ರ ತನಕ ಒಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಉಷ್ಣಿಯ ಬಟ್ಟೆ ಬೇಡ. ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು—ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದ ಈ ದೇಶ, ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಜಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಕಾಲಿನ ಆಕಾರವಾಗಿದೆ. ನಾದದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಚಂಡೆಂದು ಕುಳಿತ ಹಾಗೆ ಸಿಸಿಲಿ ದ್ವಿಪವಿದೆ. ತೀರ ಉತ್ತರದ ಅಲ್ಪಾನ್ಯಾಸ ಸರಹದಾನ್ಯಾಸ ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ರೋಮಾ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ಈ ಮಳೆಯ ವಿಚಿತ್ರವಾದೊಂದು ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಮಾರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ತನಕ ಅಷ್ಟಿರು ಮರು ಭೂಮಿಯ ಬಿಸಿ ಗಾಳಿಬೀಸಿ, ದೇಶಕ್ಕೆ ದೇಶವನ್ನೇ ಸುಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಸತ್ತವರೂ ಇದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ರೋಮಾ ನಗರದ ಧೀಮುಕ್ಷ ಕುಕ್ಕಾ ಚಂಪೆನಿಯವರ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಬೆಳಿಗಿನ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗಿರಬೇಕು—ಒಮ್ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ಬಾನಲ್ಲಿ ಕಾಮುರ್ಗಿಲು ಕವಿಯಿತು. ಬಿರು ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು; ಜಡಿಮಳೆ ಹೊಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅಧರ ತಾಸು ಬರಿಯ ಮಳೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಮಳೆಯ ಜತೆಗೆ ಆಲಿಕಲ್ಲಾಗಳ ಹೊಡಿತ ತೊಡಗಿತು. ಗೋಲಿಗಿಂತಲೂ ಗಾತ್ರವಾದ ಹಿಮದ ತುಂಡುಗಳು, ಉದ್ದೇಕಗೊಂಡ ಬಾನಿಸಿಂದ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉದುರ್ತೊಡಗಿದುವು. ಮಳೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಕಿ ಸಿದಂಜನಗಳು ಕೂಡ ಆಲಿಕಲ್ಲಿನ ಏಟಿಗೆ ತುಡಿಲ್ಲ. ಜನರಿಭ್ರಮ ಮಾಡಿನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಲ್ಪೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ನೆಲವೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಿಮದ ತುಣುಕುಗಳಿಂದ ಹತ್ತಿಯ ಹಾಸಿಗೆಯಂತಾಯಿತು. ಒಂದು ಘಂಟೆಯೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಆಲಿಕಲ್ಲಾ ಬಡಿದು, ಹವೆಯು ಶೀತಗೊಂಡಿತು. ಈ ದಿನ ರೋಮಾ, ಮಿಲಾನ್ ವೆದಲಾಡಲ್ಲಿ ಆಲಿಕಲ್ಲಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ತ ಕಂರಿಗಳಷ್ಟು!

ಇಟೆಲಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗವು ಆಲ್ಪಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಗೆ ತಾಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಸುಂದರ್ವಾದ ನ್ಯಾಂತ್ಯ. ಕೆಳಗೆ ಗಂಗಾ, ಸಿಂಧೂ ಬಯಲುಗಳಿರುವೆಂತೆ— ಕಡಲನ್ನು ಸೇರುವ ಬಯಲು ಭೂಮಿಯಿದೆ. ಇಟೆಲಿಯ ನಡುವಣಿಂದ, ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ದೀರ್ಘವಾದ ಎಪಿಸ್ನೇಹ ಪರ್ವತಾವಳಿ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪರ್ವತಗಳ ದಕ್ಷಿಣ ಸೇರಗು ಸಿಸಿಲಿಗೂ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಿಷುವಿಯಸ್, ಸ್ವಂಬೋಲಿ, ಎರ್ಕ್ಕಾ ಮೊದಲಾದ ಅಗ್ನಿ ಪರ್ವತಗಳು ಇಲ್ಲವೇ. ಅವು ಎಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಗಳು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ನೆಲದಲ್ಲಿ, ಲಾವಾ ಹೆವ್ವಾಗಟ್ಟಿ ಉಂಟಾದ ಬಂಡಿಗಳೇ ಅಥಿಕ. ತುಂಬ ಕಗ್ಗನೆಲ; ಒರಟಾದ ಶಿಲೆಗಳು. ಕಾಣುವವರ ಕಟ್ಟಿಗೆ—ಇಲ್ಲೋನು ಬೆಳೆದಿತು, ಮನುಷ್ಯ ಹೇಗೆ ಬದುಕಿಕೊಂಡಾನು— ಎಂಬ ನಿರಾಶೀಯಾಂಟಾಗಬೇಕು. ಒಟ್ಟು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಯಲಿನ ಭಾಗ ಕಡಿಮೆ; ಪರ್ವತಗಳೇ ಅಥಿಕ. ಆದರೆ ಯುರೋಪಿನಂತೆಯೇ ಬೀಳು ನೆಲವಿಲ್ಲ. ಇಟೆಲಿಯ ವಿಸ್ತಾರ 120,000 ಚೆಡರ ಮೈಲು; ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 4 ಮಿಲಿಯ. ಏಕಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಿಂದ, ಆದರ ಪೂರ್ವದಿಂದ, ಮಾನವ ಕುಲವು ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲೀಲಾ ಜಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇಟ್ಟೂತಿಯನರು, ರೋಮನರು ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು. ರೋಮನರಂತು ಎರಡು ಸಾರಿರ ಪರ್ವತಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಯುರೋಪನ್ನು, ಈಜಿಪ್ಪನ್ನು ಆಳಿ, ಮೇರಿದು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿದವರು. ಸೀರೋ, ಎಡ್ರಿಯಾನಾ, ಜಾಲಿಯಸ್ ಸೀಜರ್, ಆಗಸ್ಟಸ್—ಇವರೆಲ್ಲ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾನ್ನು. ರೋಮನರ ಅವನತಿಯೊಡನೆ ಕ್ರಿಸ್ತಧರ್ಮ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಥೋಲಿಕ್ ಪಂಥವು ಈ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರಿಹಿಡಿಯಿತು. ರೋಮನ ನಗರ ಕೆಥೋಲಿಕ್ ಗುರುಗಳಾದ ಪೋಪರ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಇವತ್ತು ರೋಮಿನ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟ ಅಂಶವಾದ ವೆಟಿಕನ್ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ವೆಟಿಕನಿನ ಪೋಪರು ಯುರೋಪಿನ ಅರಸರನ್ನು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಮೂಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಪರಿಗಿರುವ ದೃಶ್ಯದ ಸಂಬಂಧ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ.

ರೋಮನರ ಯುಗ ಕಳೆದು, ಪೋಪರ ಯುಗ ತೊಡಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಇಟೆಲಿಯ ಈಶಾನ್ಯ ಮೂಲೀಯ ಕಡಲು ತೀರದ ಪಟ್ಟಣವಾದ ವೇಸಿಸ್ ತನ್ನ

ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಾಮಾಜಿಕವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿತು. ವೇನಿಸಿನ ದ್ಯುಕರು, ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಕಟ್ಟಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂದಿರಗಳು, ನೌಕರಿಗಳು, ಅರಮಾನೆಗಳು ಯುರೋಪಿನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕುಕ್ಕಿದ್ದುವು. ನೈಪೋಲಿಯನನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಕುಸಿಯಿತು. ಅಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಕ್ರೀಸ್ತ ಧರ್ಮದ ವಚನಸ್ವಾ ಇಟೀಲಿಯ ಮೂಲೆ ಮೂಲಿಗೂ ಹಬ್ಬಿ ಅನೇಕ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಮತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಮಾಡಿತು; ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿತು. ವೇನಿಸಾ, ರೋಮ್, ಮಿಲಾನ್, ವಾಡುವಾ, ರೀವೆನಾ, ಫಾಲ್‌ರಿನ್ಸ್ ವೊದಲಾದ ನಗರಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲಾ ವೈಭವಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ಮನ್ಮಹಣೆಯನ್ನು ಸೆಳೆಯುವುತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಟಿ, ಡೊನಾಟೀಲೋ, ವಿನ್ಸಿ, ರಾಫೇಲ್, ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೋ, ಟೊಂಟರೆಟೋ, ವೆರೀನೆನಿಸಾ, ಟೈಟನ್ ವೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು ಇಟೀಲಿಗೆ ಅನುರವಾದ ಕೇತ್ತಿಯನ್ನು ತಂಡಃಕೊಟ್ಟಿದು. ಕ್ರಿಸ್ತ ಗುರುಗಳು ಹಳೆಗಾಲದ ಸಾಧು ಸಂತರೀಂಡನೆ, ಹೊಸಗಾಲದ ಸಂತರನ್ನು ನಿನ್ನೆ ನಿನ್ನೆಯ ತನಕ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಸಂತರುಗಳೆಲ್ಲ ಇಟೀಲಿಗೇ ವಿಂಸಲು—ಎಂಬಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿನೆ. ಈ ಸಂತರುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಂಟ್ಟಿದ ನೂರಾರು ಚಚುಗಳು, ತಮ್ಮ ವಾಸ್ತು ವೈಶಿರಿಯಿಂದ, ಕಲಾಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಜಗದ ಮನ್ಮಹಣ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದವು. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸದ ಅಧರಸೊಬಗು ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ—ಮೆಚಿವಿಲಿ, ಗೆರಿಬಾಲ್ದಿ, ಮೈಜಿನಿಯರ್‌ ಒಂದೊಂದು ವಿಧಿದಿಂದ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದರು. ಹಳೆಯ ಸಾಮಾಂಟರ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತು, ಸೀರೋವಿನ ನಿವ್ಯಾರುಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿ, ಇಟೀಲಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವ ವೈಭವಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯಿತ್ತೇನೆ—ಎಂದು ದುಮುಕಿದ ಅಹಂಕಾರಿ ಮುಸೋಳಿನಿನವುಗೆ ತೀರ ಹೊಸಬಿ. ಅವನ ಕಾಲ ಮುಗಿದು ಇಂದು ಪ್ರಜಾಭೂತ್ವದ ಕಾಲವೆ ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ—ಇತಿಹಾಸ, ಮತ ಧರ್ಮ, ಕಲೆಗಳು ತಾಂಡವಾದಿದ ದೇಶ ಇಟೀಲಿ. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣಗಳಿಂದ, ಆತ್ಮಾನಂದದಿಂದ ಎಂಥ ಧವಲ ಕೇತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಗಳಿಸಿತು. ಧನ ಮದ, ಅಧಿಕಾರ ಮದ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮದಗಳಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ಆಗಿ ವೆರೆದು, ಯಾವೆಲ್ಲ ವೈಭವದ ಬಾಳನ್ನು, ವಿಜ್ಞಂಭಜಿಯ ಬಾಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬಹುದೋ

— ೨೬ —

ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ಇಂಥೆ ಬಾಳಿನೆಡನೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಕೊಂಡಿರುವ ದುರಹಂಕಾರ, ಕ್ರಿಯ್‌, ಅತಿ ಕಾಮುಕತೆ, ಹಿಂಸಾ ಲೋಲುಪತ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ತನ್ನ ನಾಶವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿತು. ಮಾನವ ಕೋಟಿಯಿಂದ ತರಿಸಿದ ಒಂದೊಂದು ಆನಂದಬಾಷ್ಪದ ಸಮೃದ್ಧಿ ದಲ್ಲಿ ದುಃಹಿಗಳ, ಆತ್ಮಗಳ ಕಂಬನಿಯ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿತು. ಇಟ್ಟಿ ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿಗಳಿರದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿತು, ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು.

ಈ ದೇಶದ ಹೆಚ್ಚಿಗಾಲದ ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ತುದಕೆಯಿಂದ ನಾವು ನಾಡನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದುದಾದರೆ, ಈಗಿನ ಜನತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಏಕೋ ವಿಸ್ತೃಯವಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಮನರೆಂಬವರು ಇದ್ದರೀ? ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಆವರ ಕುಲದವರಿಳ್ವವೇ-ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕುಳ್ಳರು ಇಲ್ಲಿನ ಜನ. ರೋಮನರ ಗಾತ್ರಕ್ಕೂ ಇವರ ನಿಲುಮೆಗೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿಯನರ ರಕ್ತ ತುಂಬಿದ ತೊಗಲು ಇವರದಲ್ಲ; ಬಿಳಿ ಮೈಯನರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡಸರಂತು ನಮ್ಮಷ್ಟೇ ಕಂದು ಬಣ್ಣಿದವರು; ಕರಿಯರಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಯೂರೋಪಿನವರ ಕೆಂಚು, ನೆಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣಿದ ತಲೆಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಪೌರಾಣಿಕರಂತೆ ಕವ್ಯಗೂಡಲಿನ ಜನಗಳೇ ಆಧಿಕ. ಕಣ್ಣಗಳು ಮಾತ್ರ, ನೀಲ, ಕಂದು ಬಣ್ಣಿದುವು.

ಪ್ರಾಸಿಗೆ ಕಾಣುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದರೆ – ಜನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಕೆಫೊಲಿಕ್ ಧರ್ಮದ ವಿರಕ್ತಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರ. ಕೆಫೊಲಿಕ್ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯ ಪಾಠ ಎಷ್ಟೇಷ್ಟು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆಯೋ, ಪಾದ್ರಿ ಮಾದ್ರಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ, ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇಷ್ಟು ವಿಷಯ ಲೋಲುಪತೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ದ್ವಾರ್ಕೆಯ ಅಮಳು, ಕಾವಿನಿಯ ಅಮಲು, ಸ್ನೇಹ, ಘ್ರಾನಾ, ಇಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವೋಹ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟು ಯಾರೋಪಿನ ಇತರ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ–ಎಂದು ಆನಿಸುತ್ತದೆ.

ದೇಶದ ನೀಲವನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ ನಿಸ್ಸಾರವಾದುದು ಎಸಿಸುವ ಭಾವ ಬರುತ್ತುದೆಯಾದರೂ ಜನರು ಶ್ರಮ ಜೀವಿಗಳು. ಉತ್ತರದ ಬಯಲು ಅಖಂಡನಾದ ಒಂದೇ ಹೊಲ ಎನ್ನ ವಸ್ತು ಬೆಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉಳಿದ ನೀಲವಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ. ತಗ್ಗಿನ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇಕ್ಕೆ ಜೋಳ,

ಗೋಧಿ, ಅಕ್ಕೆ ವೊದಲಾದ ಕಾಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಭಾಗ ಗಳನ್ನು ಬರಡಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಾರ್ಕೆ ತೋಟಗಳಿವೆ; ಬೇಲಿಗಳ ಮೇಲೆ ದ್ವಾರ್ಕೆ ಬಳ್ಳಿ, ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ದ್ವಾರ್ಕೆಯ ಬಳ್ಳಿ, ತೋಟವಾಗಿ ನಟ್ಟ ದ್ವಾರ್ಕೆ ಬಳ್ಳಿಗಳು—ಇವೆಲ್ಲ ದೇಶದ ಹಿರಿಯ ಸಂಪತ್ತು. ಪರ್ವತದ ಕೆಳಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು, ದ್ವಾರ್ಕೆಗಳ ತೋಟಗಳು ಕಾಣಿಸಿದರಿ ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸಾವಿರಾರು ಎಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಇಸ್ತೇಮರದ ತೋಟಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಜಾಚಿದರೆ, ಬೆಟ್ಟುದ ಕಗ್ಗುಗಳಲ್ಲಿ ಪೈನ್ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನಡುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಟಿಲಿ ಕೃಷಿಕರ ನಾಡು. ರೋಮ್‌, ಬೋಲೋನಾ, ವಿಲಾನಾ, ಟೊರಿನಾ ವೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರೋದ್ಯಮ ಬಹುವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆಯಾದರೂ ದಕ್ಕಣ ಇಟಿಲಿ, ಸಿಸಿಲಿ ವೊದಲಾದ ದ್ವೀಪಗಳು ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಕೊಂಡೆಗಳು. ಜನರು ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯ ಲೀಯೂ ಬಡವರೇ; ಶುಚಿ, ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ಬಡವರೇ. ಉತ್ತರ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬಡತನದ ಅಂಥ ದಾರುಣ ಜಿತ್ರ, ನಾನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ರೋಮ್ ನಗರ, ಮತ್ತಿತರ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಸೆ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಳ್ಳರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ರೋಮ್ ಬಹುದೇದ್ದ ನಗರ. ತೀರ ಪುರಾತನವಾದುದು; ಅಪ್ಪೇ ಆಧುನಿಕ ವಾದುದು. ಅದರ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದ ಸಿಗರೀಟ್ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಬಡವಾಯಿಗಳನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ನೇವಲ್‌ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ‘ನೇವಲ್‌ನೋಡಿ ಸಾಯಬೇಕಂತೆ’. ಸುಂದರವಾದ ಕಡಲ ತೀರದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಈ ನಗರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಒಂದು ವಿಲಿಯದಷ್ಟಿದೆ. ನಾನು ಕಡಲ ಸೆರಿಗನ ಒಂದು ದಾರಿ ಹಿಡಿದು, ಎರಡು ಮೈಲುಗಳ ತನಕ ಕಾಲು ನಡೆಯಿಂದಲೇ ಸರಿದೆ. ದಾರಿಯ ನೋಟವು ನನ್ನನ್ನು ಬೆರಗು ಮಾಡಿತು. ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಾಗಳ ಅಫಾತಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿದ್ದವು. ದಾರಿಯ ಮಗ್ಗುಲ ಕೊಳಬೆಯ ರಾತ್ರಿಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಲದು ದಕ್ಕೆ—ತೆರವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದೇಶದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಂತೆ, ಹರುಳು ಮುರುಳು ಜೋನಡಿಗಳಿದ್ದವು. ಹರಕು ಚಿಂದಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಡ ಬಟ್ಟಿಗಳ ಮರೆಯೇ ಗೋಡೆ; ತಗಡುಗಳಿಂದ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೊದೆಸಿದ ಮಾಡು ಮೇಲಿನ ರಕ್ಕೆ. ಅದರೊಳಗೆ ನಾಸಿಸುವ ಕುಟುಂಬ-ಚಿಂದಿಯನ್ನು

ತೊಟ್ಟವರು. ಓಡಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಕೊಳೆ ತುಂಬಿದ ಮೈಯವರು; ಧೂರ್ಜಿನಲ್ಲೀ ಉರುಳಾಡುವವರು; ಪಾದರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದ ಬಡಜೀವಿಗಳು. ಕಕ್ಕಾಸ ವಿಖ್ಯಾದೆ ದಿನ ಕಳೆಯುವ ಜನ ವರ್ಗ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು. ಕಡಲು ದಂಡೆಗೆ ಹೋದರೆ-ಮೈಗೆ ಪೂರ್ಣ ಅರಿವೆ ಇಲ್ಲದ, ಎದೆಗೂಡು ಕಾಣುವ ಮಕ್ಕಳಿಷ್ಟು ಬೇಕು? ಕೇವಲ ಬೀದಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಅವರು.

ನೇವಲ್ಲನಿಂದ ತುಸು ದೂರದ ಪಾಂಪಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಜತೆಗೆ ಕುಳಿತ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಒಟ್ಟೀಯ ಕೊಳೆ, ಹರಕುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿನ ಜನರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುಣುಕು ಕಾಗದ ಎಸೆಯುತ್ತಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಇವರೋ, ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಅದರ ಒಳಗೇನೇ ಉಗುಳುತ್ತಿದ್ದು ದನ್ನ ಕಂಡಾಗ, ಉತ್ತರ ಯುರೋಪು ಎಲ್ಲಿ? ದಕ್ಕಿಣ ಇಟೀಲಿ ಎಲ್ಲಿ-ಎನ್ನ ವಿಸ್ತೃಯ ನನಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೇಂದು ಬಡತನ ಸೆಲಸಿರುವಾಗ ಮಾನವತೆಯ ಸ್ವೇತಿಕ ಮಟ್ಟ ಕೆಳಕ್ಕಿಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಡತನ ನಿವಾರಣೆಗೊಳ್ಳುವುದೂ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಕುಡಿಕತನ, ವಿಷಯಲೋಲು ಪತೆ, ಜುಗಾರು ತುಂಬಿರುವ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ಅನೀತಿ ಹೋಗುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಆದರೂ ಈ ದೇಶದ ಉತ್ತರ ಭಾಗ ಉತ್ತಮಗೊಂಡಂತೆ ದಕ್ಕಿಣ ಭಾಗ ಹೊಂದಬಾರದೆಂದಿಲ್ಲ. ಕಮ್ಮಿನಿಸಮಾ ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಡುವುದು ಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಕಸನಾದ ಸೆಲದಿಂದ. ಡೆನಾಕ್ಸೀನಂತೆ, ಹಾಲೆಂಡಿನಂತೆ, ಬಡವರ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂದಣ ಸರಕಾರಗಳು ದುಡಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ದುಡಿದು, ಜನಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿನಿವಾರಣೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨೦. ಮಿಲಾನ್, ಮತ್ತು ವೇನಿಸ್.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಿಂದಾಗಿ, ನಮಗೆ ಇಟೀಲಿಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಚ್ಹೆ ರಿಸುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ವರಿವಾರ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅಥವ ವ್ಯಾಜನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ; ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಂತೆ ಅವು ಸ್ವರದಿಂದ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮಿಲಾನ್ ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಿಲಾನೋ, ವೇನಿಸ್ — ವೇನಿಸಿಯಾ, ಬೊಲೋನ್ಯಾ—ಬೊಲೋನಿಯಾ, ಫಾಲ್ರಿನ್ಯಾ—ಫಿರೆನ್ಸಿ, ರೋಮ್—ರೋಮಾ, ನೇಪಲ್ಮ್—ನಪ್ಪೋಲಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಉರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅವರ ರೀತಿಯಂತೆ ಉಚ್ಛರಿಸಿದರೆ ವರ್ತತ್ವ, ಇಲ್ಲಿವರಿಗೆ ಅಥವಾದಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಳ್ಳವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೂ ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಳ್ಳ ದೇಶೀಯರೂ ವಿದೇಶಿಯರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಅವೇಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಮೊದಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ವೇನಿಸಿಗೆ. ಹಾದಿಯ ದಣಿನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಆಯಿತು; ನೋಡಿದ ನೆಪವಾದ ಹಾಗೂ ಆಯಿತು—ಎಂದು ಮಿಲಾನಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿದೆ. ನನ್ನ ತರುಣ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಪೇಜಾವರ ಸದಾಶಿವರಾಯರ ಸೇನಪು ಈ ನಗರದ ನೇನಪಿನೊಂದಿಗೆ ನನಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒದಲು ಹೋಗಿ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪರಂಧಾಮು ನನ್ನೆಡಿದರು.

ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿದವರೇ ನಮ್ಮ ಚೆಕ್ಕಾ ವಿಸಿಮುಯಮಾಡಲ. ಹೊರಟಿವು. ಕ್ಯೂತುಂಬ ನೋಟುಗಳು ಬೇಕಾದರೆ ಇಟೀಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು. ನಾನು ನನ್ನ ಜತೆಗಾರರಾದ ಫ್ಲೇನಿಂಗ್ ಪಾಲ್ಮೀನ್ ಎಂಬವರ ಸಾಮಾನನ್ನು ಕಾಡುವಿಂತೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಣ ಬದಲಿಸಿ ಬಂದರು. ನನ್ನ ಸಾಮಾನನ್ನು ಅವರು ಕಾಡುವಿಂತರು; ನಾನು ಹಣ ಬದಲಿಸಿ ಬಂದೆ. ಬಂದು ಹೌಂಡಿಗೆ ಇಟೀಲಿಯ 1750 ಲೀರಾ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಏದು ಲೀರಾಕ್ಕೂ ಒಂದು ನೋಟದೆ. ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬೇಕು. ಏದು ಲೀರಾ ಎಂದರೆ ಹತ್ತು ಪೈ ಬೆಲೆ. ಫಾರ್ನೀಸಿನ ನೋಟುಗಳೇ ಹೊಲಸಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಇನ್ನುಷ್ಟು ಹೊಲಸು. ಕಾಗದದ ನಾಣ್ಯ ಎಂದರೆ ಕಾಗದದ್ದೇ. ಅದನ್ನು ಬಳಸರೆ ಬೇರೆ ವಿಧಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಒಂದು ಹೊಟೀಲನಲ್ಲಿ ವಸತಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ

ನಗರದ ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೋದಿವೆ. ಹೋದುದು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ. ಮಿಲಾನ್‌
ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಳೆಗಾಲದ ಒಂದು ಕೆಧಿಡ್‌ಲೂ ಇದೆ. ದುವೋ ಎಂದು
ಅಡರ ಹೇಸರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇದನ್ನು ಹದಿಮೂರನೀಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ
ತೊಡಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ವರ್ಷ ಅದಕ್ಕೆ
ಲೊಂಬಾಬಾಡಿರು ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ, ಎರಡು ಕಂಚಿನ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿ. ಸಿಯಾಜಾ ದುವೋ-ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಧಿಡ್‌ಲೂ ಇದೆ. ವಿಶಾಲ
ವಾದ ನಗರದ ಚೌಕಗಳಿಗೆ ಇಟೀಲಿಯವರು ‘ಸಿಯಾಜಾ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ
ಯೋಂದು ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಒಂದೊಂದು ಸಿಯಾಜಾ
ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಸಿಯಾಜಾ ದುವೋ ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಯಜನ ಕುಳಿತಿರುವವನ್ನು ವಿಶಾಲ
ವಾದ ಅಂಗಣ. ಅದರ ಎದುರಿಗಿರುವ ಈ ಕೆಧಿಡ್‌ಲೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು.
ಅದು ಮುನ್ಹಿರ ಪವತ್ತು ಅಡಿಯ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಗೋಡೆಯ ಸುತ್ತುಲೆಲ್ಲ
ಶಿಪರಗಳಿಂದ ಸಾಲು. ಒಳಗೂ ಹೋರಗೂ ಕೂಡಿ ಸುಮಾರು 4400 ದಷ್ಟು
ಶಿಲ್ಪ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಒಳಗೆ ಉನ್ನತವಾದ ಗಾಧಿಕಾ ಶೈಲಿಯ ಸ್ತುಂಭರಾಜಿ
ಗಳಿವೆ; ಕವಾನುಗಳಿವೆ. ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಸ್ವರ್ಣಂಡಾ
ಗಾಲ್‌ಸ್‌ ಕಿಟಕಿಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಂದು ಕಿಟಕಿ— ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದು.
ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಅಡಿ ಚಚ್ಚೊ ಕವಾಗಬಹುದು. ಒಂದೊಂದು
ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕರಂತೆ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ, ಹದಿನೇರಡು ಸಾಲು ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದೆ; ಕ್ರಿಸ್ತಪುರಾಣವೆಲ್ಲ ಅತಿ ಹೋಹಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ
ಒಂದು ನೋಟದಲ್ಲಿ ನೂರಿವೈತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳು ಕೂಡಿ ನಿಂತಿರುವಾಗ, ಯಾವು
ದನ್ನು ನೋಡಲಿ, ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಲಿ? ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡುವಾಗಿ ದೂರ ದೂರ
ಇರಿಸಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ವಾಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ,
ಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸುವಾಗ-ಸೂಳಲ ಸ್ವರೂಪ ಮುಖ್ಯವಾಗಬೇಕೇ
ಹೋರಬು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಸುಬಾಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಲ್ಲ.

ಕೆಧಿಡ್‌ಲೂ ನೋಡಿ, ದಾರಿ ಕೇಳಿತ್ತು, ಹೋಟೀಲಿನ ತನಕ ಮಾರಣ
ಬಂದವು. ದಾರಿಯಾದ್ದ ಕ್ಷು ಹಳೆಗಾಲದ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ನೂರಾರು ಮಂದಿ
ರಗಳಿದ್ದವು. ಅಗಲವಾದ ಬೀಳಿಗಳು, ನಗರ ಚೌಕಗಳು, ಉದ್ದಾನಗಳು
ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಬಹು ಶ್ರೀಮಂತ ನಗರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.
ನಾವಿಟ್ಟರೂ ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಒಂದೆರಡು ಮೈಲು ಸಂಚರಿಸಿ, ರ್ಯಾಲ್‌ ನಿಲ್‌

ಒದ ಬಳಿಯ ಒಂದು ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆವು. ತಡೆಯಲಾರದ ಸೇಕೆ ಆದಿನ. ಇನ್ನೂ ಹತ್ತುಹದಿನ್ನೇದು ದಿನ, ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವುದು ಸುಲಭವೇ—ಎಂಬ ಬೆದರಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೋಟರೂ ಸೈಕಲುಗಳ ಅವಿರತ ವಾಹನ ಸಂಚಾರ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಟರೂ ಸೂಕ್ತಪೂರ್ವ ಉಪಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಬಲು ಹೆಚ್ಚು. ನಾವು ಕತ್ತಲು ಕವಿಯು ತ್ತಲೆ ಹೋಟೀಲನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡೆವು. ಸೆಕೆಯಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಾವುದು ಈಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅಂತು ಬೆಳಗಾಯಿತು. ನಾನೂ ಪಾಲ್ಸಿನರ್ನ ಕೂಡಿ ಸವಿಂದ ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟ್ಟುವರೆ ಘಾಂಟಿಗೆ ವೇನಿಸಿಗೆ ಹೋಗುವ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆವು. ವೇನಿಸಿನ ತನಕವೂ ಸಮಶಪ್ಪಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರೈಲು ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಆಚೀಚಿಗೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲು ಭೂಮಿಯಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತರಹೊಲ, ಉಳುವಹೊಲ, ಬೆಳಿದ ಜೊಲಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ನಗರ ವೇರಿಂದಾ.

ಹವೆ ಉಷ್ಣವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹದಿನೆರಡು ಘಾಂಟಿಗೆ ವೇನಿಸನ್ನು ಸೇರುವುದರೀಳಗಾಗಿ ಸಾಕು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಬಂಡಿಯಿಂದ ಇದು ಹೊರಗೆ ಬಂದರಿ, ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಂಡರ ವಟಾಲಮಿನಂತೆ ತಂತಮ್ಮಹೋಟೀಲಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದಲು ಬಂದ ಜನರಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಅಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಟೀಲಿನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ಯೊಬ್ಬ—ತಮ್ಮ ಹೋಟೀಲು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದದು. ಇಂಥ ಕಾಲುವೆ ದಂಡಿಯಲ್ಲಿದೆ—ಎಂದು ಹೊಗಳುವವನೇ. ಪಾಲ್ಸಿನ ರಾತ್ರಿಯೇ ಟ್ರೀಸ್‌ಪ್ರಾನ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಹೋಟೀಲನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ‘ಕೋಂಟಿನೆಂಟ್‌ಲ್ರ’ ಹೋಟೀಲನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ನಿಧಾರಮಾಡಿದೆ. ದಿನಕ್ಕೆ ಬರಿಯ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಲೀರಾ. ನಾನು ಒಸ್ಪಿಕೊಂಡೆ—ಆ ಹೋಟೀಲು ಸೈಕಲಿನಿಗೆ ಸವಿಂದವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ. ಪಾಲ್ಸಿನರು “ಅದು ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಕಡಿಮೆ ದರವನ್ನು ಯಾರೂ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಏನುಮಾಡಬೇಕು? ಹೋದ ಹೋಟೀಲೀನೋ ಜೆನಾನ್‌ಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಾ ಕಾಲುವೆ (ಕೇನಾಲ ಗ್ರಾಂಡಿ)ಯ ಕಡಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ವೇನಿಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವೆಲ್ಲ ದೋಷೀಯಲ್ಲಿ. ಕಿರಿದಾದ ಬೀದಿಗಳಿ

ದ್ವಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಾಹನಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಕಾಲುಡೆಯಿಂದ ಸಂಚೆ ರಿಸಬೇಕು. ನಗರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದುಗೊಂದಿಗೂ ಹೋಗಲು ಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ. ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ನಗರವನ್ನು ಇಬ್ಬಾಗಿಸಿ ರೀವನ್ನು ಕೂಡುವ ಮುಖ್ಯ ಕಾಲುವೆಗೆ “ಕೆನೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಂಡೀ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅದು ದೊಡ್ಡ ಕಾಲುವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೋಟರ್ ಲಾಂಚುಗಳ ಸಂಚಾರ ವ್ಯತಿಹತ್ತು ನಿಮಿಷಕ್ಕೂ ಮೈ ಇದೆ. ಕಾಲು ಮೈಲು, ಅಥವ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿ ಅದು ದಂಡನೆ ತಾಗಿ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ವೇನಿಸು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ವೇನಿಸ್. ಇರುವ, ಬರುವ ಜನಗಳವೈ ಆಧುನಿಕರು. ನಗರ, ಅಂಗಡಿ, ಕಾಲುವೆ, ದೋಣಿ, ಚಚುರ್ಗಳು—ಸಮಗ್ರ ವಾತಾವರಣ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗಕ್ಕೆ ಸಲುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದವ ಆಲಸಿ ಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಉಂಡಾಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಕಾಲಾತೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನಾಲ್ಕೆ ದು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೆನಲಿಟೋ ಎಂಬ ವೇನಿಸಿನ ಚಿತ್ರಕಾರ, ಈ ನಗರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಅಮರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ನಗರದ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗು, ಉಲ್ಲಾಸಮಯ ಆವರಣ ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುವುದೊಂದು ಅನುಷ್ಠಾನ ಅನುಭವ. ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುವವರು ಪೂರ್ವಯುಗದ ಮರದ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆ ದೋಣಿಗಳ ಮುಂಗೊಟ್ಟು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಹಾವಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಅದೇ ಮಾದರಿಯ ಹೋಣಿಗಳು. ದೋಣಿಕಾರರು ಬಿಳಿಯ ಅಂಗಿ, ಚಲ್ಲಣ ತೊಟ್ಟು, ತಲೆಗೊಂದು ಹುಲ್ಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಟೊಪ್ಪಿಯ ಸುತ್ತ ಹಾರಾಡುವ ಕಂಪು ರಿಬ್ಬನ್. ಹಳೀಗಾಲದ ಉಡುಗೆಯದು. ಇಂಥ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಿರಾನುವಾಗಿ ಹಿರಿಯ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೀದಾಡತೊಡಗಿದರೆ, ಎರಡು ಕಡೆಯ ದಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮನೆಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರದ ಮಳಿಗೆಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಲಲಿತವಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾಲುವೆಯೇ ಚಿತ್ರಕಾರ ಕೆನೆಲಿಟೋವಿಗೆ ಅನಂತ ಸ್ವಾತಿತ್ವಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಚುರ್ಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದರಡ್ಲಿ; ಅನೇಕ. ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಯುಗದ ವೇನಿಸಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ತುಳುಕಾಡುತ್ತದೆ. ನಡೆಯುವ

ಮಾರ್ಗಗಳಿಲ್ಲ ಕಿರಿದಾದ ಒಣಿಗಳು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ನಿತಾಮಶೀಲರಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಜನ; ದಾರಿಯ ಮಗ್ಗುಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಾರಾರು ಬಗೆಯ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು, ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ದೇಶೀಯರು. ಯಾವನೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ— ಈ ಮೇಲುನಡೆಯ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಸಾನಾ ಮಾಕೋ೯ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೇಂದ್ರ. ಇದು ಕಾಲುವೆಗೆ ತಗಲಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಒಂದು ನಗರ ಚೌಕವಿದೆ. ಅದರ ಆಟಿಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಸೌಧಗಳಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ 'ಡೋಗೇ'ಯರು ಅಂದರೆ ಡ್ರೌಕರುಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರಮನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಗಲಿಕೊಂಡು ಸಾನಾ ಮಾಕೋ೯ ಇಗರ್ಜ್ ಇದೆ. ಈ ಚೌಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಲಕ್ಷ ಜನಗಳು ಕೂಡಬಹುದು. ವೇನಿಸ್ ತನ್ನ ಸೋಲನ್‌ನ್ನಾಪಿಕೊಂಡು, ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಸೆಪ್ರೋಲಿಯನನ ಮುಂದೆ ತಲೆವಾಗಿದ ಸ್ಥಾನ ಇದು. ಈ ಚೌಕದಲ್ಲಿರುವ ಮುಖ್ಯಸಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ವೇನಿ ಸಿನ ಚಿತ್ರಕಾರನೊಬ್ಬು, ಮೇಲಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ಮುಖ್ಯಸಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ಹದಿಮಾರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ನಂಬಾರು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವು ವೇನಿಸಿನ ಪ್ರಚೀನ ವೈಭವವನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಾನಾ ಮಾಕೋ೯ ಇಗರ್ಜ್‌ಯು ರಮಣೀಯ ಗೋಪುರಗಳಳ್ಳಿ ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಅದರ ಹೊರಗಿನ ದ್ವಾರಗಳು, ಕಮಾನುಗಳು, ಗೋಪುರಗಳು ಮುಸ್ಲಿಮ್ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವ ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಡೋಗೇ ಅರಮನೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಮರಳು ಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಹೊರಗಿನ ನೋಟ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ—ಉನ್ನತವಾದ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತುಲಿನ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಕೋಟಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಒಳಗಿನ ಆಕೃತಿ ಮಾತ್ರ ಅರಮನೆಯ ಬೆಡಗನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥದು. ತೊಟ್ಟಿಯ ಆಕಾರದ್ದು. ಅದರ ಕೆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂನ್ತೆತ್ತು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೂಟಡಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೂಟಡಿಯ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೂ, ಮುಚ್ಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೈಲ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಪಾವಲೋ ವೆರೋನೀಸ್, ಟಿಂಟಿರಿಟೋ, ಟ್ಯೂಟನುರಂಗ ಚಕ್ರಕಲಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಣಲು ಇಲ್ಲಿಗೇನೇ

ಬರಬೇಕು. ವೆರೋನಿಸನ ಒಂದು ಚಿತ್ರವು “ಯುಡೊಸಿನ ಮಾನಭಂಗ” ಎಂಬುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಉದುಗೆ ತೊಡುಗೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಧೃಶ್ಯದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅತಟ್ಯಿಟಿನಾ ತೋರಿಸಿದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತೀರ ಸವಿಷಪಿಸುತ್ತಾನೆ. “ವೈಭವ” ಎಂಬೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ವೆರೋನಿಸನ ಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. “ವ್ಯಾಧಾವ್ಯ ಮತ್ತು ತಾರುಣ್ಯ” ಎಂಬ ಅವನೊಂದು ಚಿತ್ರ ತುಂಬ ಭಾವ ಪೂರಿತವಾದುದು. ವಯಸ್ಸಿನ ಅಂತರದಿಂದ, ಅನುಭವಗಳ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸದಿಂದ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಪಕ್ಷಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. “ಮಾಕ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನೆಪ್ಪ್ಯಾನಾ” “ಉದ್ದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ತರ್ಕ”. ಇಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ವೆರೋನಿಸಾ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಟಿಂಟರಿಟೋ ತನ್ನ ಅಗಾಧ ಚಿತ್ರ ಕಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯನ್ನೆಲ್ಲ ವೇನಿಸಿ ಗಾಗಿ ಧಾರೀಯೆರಿದ ಮಾತಾನುಭಾವ. “ಬೇಕ್ಸಾ, ಎರಿಡ್ಯೆ ಮತ್ತು ವೀನಸ್” ಎಂಬ ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗತ ಮೂವರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲು ವಂತೆ ಸಮರಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವೀನಸಳು ಎರಿಡ್ಯೆ ಮತ್ತು ಬೇಕ್ಸಾ ರೊಡನೆ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿ ಮಾಯಗಾತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಟಿಂಟರಿಟೋವಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರಿದೇ ತ್ಯಾಪಿಯಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬರಿದ “ಸ್ವರ್ಗ” ಎಂಬೊಂದು ಚಿತ್ರಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಅಡಿ, ಎಂಬತ್ತು ಅಡಿ ಗಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂಟುನೂರು ಮಾನವ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರಿಯಲು ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ದುಡಿದ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯೇಸುವು ಮೇರಿಯನ್ನು ಬರ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ. ಮಾನವ ಕೋಟಿ ಹಂಬಲದಿಂದ ಮುಖ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿ, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಶಿಸುವಂತೆ ಕಾಣಿತ್ತದೆ. ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಂದು ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪಗಳಿಷ್ಟರೂ, ಅವುಗಳ ರೀಖಿ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಅವನು ಮೇಲೆ ವಿಸಿದ ವಿಧಾನ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು. ಇದೇ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಾನಾ ರೋಕೋ ಇಗರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆ. ಇದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರ; ಎರಡೆರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ಕೆಳಗೂ ಮೇಲೂ ಟಿಂಟರಿಟೋ ಮೊದಲಾದ ಕಲಾವಿದರು ಬರಿದ ಹಲಡ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿನಡೋಗೇ ಅರಮನೆಯು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮಾನಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟೂ ಬಾರಿ ಸುಟ್ಟಿರು, ಎಷ್ಟೂ ಬಾರಿ ಕಟ್ಟಿದರು.

ಈಗ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ರಚನೆಯು ಸುಮಾರು ಜನ್ಮೇಶ್ವಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ
ಹದಿನಾಲ್ಕುನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದುದು. ಅರಮನೆ ಎಂದೇನೂ
ಜನೆ ರಾಜವೈಭವವೆಲ್ಲಾ ಇದೆ. ಈಲೆ ಕಸುಬುಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ
ಕೊಂಡಿದೆ. ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನೂ ಉಹಿಸಿ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳ,
ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ—ಅಧಿಕಾರ ತ್ವಷ್ಟೆ, ಕೊಲೆ, ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಚಿತ್ರವದು. ಹಾಗೆ
ಬಂದೆಬ್ಬಿಸಿ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಏನು ಸುಖ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗು
ತ್ತದೆ—ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಅರಮನನೆಗೆ ತಾಗಿ
ಕೊಂಡು ಒಂದು ಕಾಲುವೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಸರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಗಲ
ಕಿರಿದಾದ, ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ, ಕತ್ತಲೆ ತುಂಬಿದ, ಒಂದು ಸೇತುವೆ
ಇದೆ. ಅದರಾಚಿಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ದೂರವಾದ ಸೆರಿಮನೆಗಳಿವೆ. ಕತ್ತಲು ತುಂಬಿದ
ಕೋಣೆಗಳು, ಮಲಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಿನ ಹಾಸಿಗೆ, ಆಹಾರ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ
ಕಟ್ಟಿಣದ ಸರಳಳ್ಳು ಕಿರಿಯ ರಂಧ್ರಗಳಿವೆ! ಎಪ್ಪು ಜನ—ಒಂದು ದಿನ ಈ
ಅರಮನೆಯ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡಿ, ಈ ಸೇತುವೆ ದಾಟಿ ಈಚೆ ಒಂದು,
ಯಾವಜ್ಞೀವನ ನರಳಿ ಸತ್ತರೀ! ಈ ನೆನಪೇ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಗಳ ಬಾಯಿಂದ
“ದುಃಖ ಸೇತು” ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ಸೇತುವೇಗೆ ಕೊಡಿಸಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್
ಕವಿ ಧಾರುಸ್ ಹುಡ್ ‘Bridge of sighs’ ಎಂಬೇಂದು ಕವನವನ್ನೂ
ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ನಗರದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ನಾಟಕಗಳು, ಸಂಗೀತಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅನು
ದಿನ ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಬಂದು ಯಾವುದಾದರೀಂದು
ಮೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಟಿ
ಲಿಯ ಅನೇಕ ನಗರಗಳು ಹೀಗೆ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಸೂಕ್ತಿರುನ್ನಂಟುಮಾಡು
ವಂಥವೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾವಾಗಿ “ಪಾಡುವಾ” ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ. ಅದು
ಸ್ವೀಂಟ್ ಎಂಧೋನಿಯ ಜನ್ಮ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಹೆಸರಾದ ವಿಶ್ವ
ವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ಅಲ್ಲಿದೆ. “ಪಾಡುವಾ” ಎಂಬುದು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಅನೇಕ
ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಉರು. ಅಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ;
“ಪಾಡುವಾ ಶೈಲಿ” ಎಂದೇ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣ. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ತುಸು
ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ‘ರೀವೆನಾ’ಕ್ಕೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲು ಎಣಿಸಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದ ರೂ ಹೋಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ರೀವೆನಾ ಸ್ವೀಂಡ್ ಗ್ಲಾಸ್

— ೪೦೫ —

ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಹು ಹೇಸರಾದ ಸ್ಥಳ. ಅದನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೇನೇ ಆನೇಕ ಜನರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಗಾಜಿನಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ ಅಲಂಕಾರಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ವೇನಿಸಾ ಮೊದಲಿಂದ ಹೇಸರಾದದ್ದು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಕಲೆಯು ಗುಡಿ ಕೃಗಾರಿಕೆಯಾಗಿ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಡೋಗೇ ಅರಮಾನೆಗೆ ಸಾಧಿಪಡಾದ ಕೆಲವೇಳಿಂದು ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೇಂದು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಯುತವಾದ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು, ಹೂದಾನಿಗಳನ್ನು, ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವ್ರದಶನಕ್ಕಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ವೇನಿಸಿನ ಬಾಳನೊಡನೆ ಎಷ್ಟೇ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಶುತಂತ್ರ, ರಾಜನೀತಿಯ ಕೌಟೀಲ್ಯಗಳು ಬೆರಿತಿದ್ದರೂ, ಆದು ಇಂದಿಗೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಸುತ್ತಿರುವ ಕಲಾ ವೈಭವವಾಗಲಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷವಾದದ್ದೇ ಸರಿ.

ವೇನಿಸಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನ ಆತ್ಮತ್ಪುಸ್ತಿಯಿಂದ ಕಳೆದ ನನಗೆ, ಮುಂದಿನ ಪಯಣವೆಲ್ಲವು ಅದೇ ತೆರನ ಸುಖಾನುಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ಯಾತ್ರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಿಸಿತು. ಫ್ಲಾರೀನ್ಸ್, ರೋಮ್ ಈ ಎರಡೂ ನಗರಗಳು ಯುಗಮಾನದ ಕಲೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಂದ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತವೆ.

೨೧. ಫಾಲ್‌ರೆನ್ಸ್ ನಗರ.

ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿದ್ಯೇ, ಕಲೆ, ಸಿರಿವಂತಿಕೆಗಳಿಂದ ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಮೇರಿಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನಗರ—ಫಾಲ್‌ರೆನ್ಸ್ ಎಂಬುದು. ಅರ್ಭಾಷ್ಮಾ ಎಂಬ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಇಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಗರ ವಿಸ್ತುರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ನಗರಪಾದರೂ ನಗರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌, ವಿಲಾನಾಗಳಿಂತೆ ಆಧುನಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಶಾಂತ ಅಗಲವಾದ ಬೀದಿಗಳಿನೆ; ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಚೂಕಗಳಿನೆ. ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಭವ್ಯ ಅರಮನೆಗಳು, ಸೌಧಗಳು, ಚಚುರ್ಗಳು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ನಾಗರಿಕರ ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಸುಂದರ ಉದ್ಯಾನಗಳಿನೆ. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಲಿಯಡೀರ್ ಡಿವಿಸ್‌ ಹಂಟ್‌ ಬೆಳೆದವನು. ಆತ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನ ದಾಸೀ ಪ್ರತ್ಯನಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಸ್ವತಕ್ತಿಯಿಂದ, ಮೇಧಾವಿತನದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದ. ಚಿತ್ರಕಾರ ರಾಫೇಲ್‌, ಮೇಕೇಲ್‌ ಎಂಜಲೋ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ತಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗ್ತುವರು. ಮೇಡಿಸಿ ಕುಟುಂಬ ಎಂಬ ಒಂದು ಪಾಠೀಯಗಾರರ ಮನೆತನ ಮೃಕೆಲ್‌ ಏಜಲೋವಿಗೆ ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ನಗರ ವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಸುವಾಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೆಸರಾದ ಚಿತ್ರಕಾರನನ್ನು ನಾವು ಮರಿಯುವಂತಿಲ್ಲ—ಆತ ‘ಬಾಟಿಸಿಲ್’! ಇಂಥ ಮಹಾನುಭಾವರುಗಳು ಸೇರಿ ಫಾಲ್‌ರೆನ್ಸ್‌ನ್ನು ಅಮರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕೂ ದಾದ ಕಲಾಮಂದಿರಗಳಿಷ್ಟ್‌ ಇವೆ. ಚಚುರ್ಗಳು ಇನ್ನೊಂದ್ದೂ. ಮೇಡೋನಾ ಚಚುರ್ಗ್, ದುಮೋ ಕೆಧಿಡ್‌ಲ್‌, ಸಾನಾ ವರಾಕೋರ್ ಇಗ್ಜ್‌, ಸಾನಾ ಸ್ವೇರಿಟ್‌ಲ್‌, ಸಾನಾ ಕೆಲ್ರೋಸಿ ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿನ ಹಬ್ಬಗಳು. ಡೂವೋ ಇಗ್ಜ್‌ಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಅತ್ಯಾನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಕೊತ್ತಳನ್ನೇರಿದರೆ ಈ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೆರಡು ಮೃಲುವಿಸ್ತಾರದೊಳಗೆ ನಿಂತಿರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನು ರ್ಯಾಲ್ಸ್‌ ಸಿಲ್ವಾಣಕ್ಕೆ ತೀರ ಸಮಾವಸಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಹೊಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಅದರ ಬೆಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಡೋನಾ ಇಗ್ಜ್‌ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ಮೇಡಿಸಿ ಚೇವಲ್‌ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೊಟೀಲಿನ ಎರಡು ಫಲಾರಂಗಿನೊಳ

ಗಾಗಿ ದುಮೋ ಇಗೆಜ್‌ ಇತ್ತು. ಈ ಎರಡು ಚಚುರ್ಗಳಿಗೂ ವರ್ತುಲಾ ಕೃತಯ ಗಭರ್ಗಸುದಿಯಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನೀಳವಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಎಡ ಬಲಕ್ಕೂ ಚಾಚಿರುವ ಪ್ರಾಥ್ರನಾಂಗಳಿಗಿಂತೆ. ಮಂದಿರದ ಭಾಗ ಬಹು ಉನ್ನತಪೂ ಆಗಿದೆ. ಗಭರ್ಗಸುದಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥರ್ವಾಕಾರದ ಬಹು ಎತ್ತರದ ಗೋತ್ತುರವಿದೆ. ಮೆಡೀಸಿ ಚೇಪೆಲಿನ ಒಳಗಡೆ ಆ ಕುಟುಂಬದ ಮುಖಿಂದರ ಸಮಾಧಿಗಳಿಗೆ. ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೋ, ಲೊರೆಂಜೋ ದಿ ಮೆಡೀಸಿಯ ಭವ್ಯವಾದೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು, ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯೋಧ್ ಉದುಗೆಯಲ್ಲಿ, ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ, ಈ ಮುಖಿಂದನ ಆಕೃತಿ ಬಹು ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಿಗ್ರಹದ ಕೆಳಗೆ ಚಿಂತಾಕುಲ ರಾದ ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣು ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ. ಇಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಾಧಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಲೊರೆಂಜೋ ಮೆಡೀಸಿಯ ಹಿರಿಯನಾದ ಗಿಲಾನೋ ಮೆಡೀಸಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದೂ ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೋ ವಿನ ಕೃತಿ. ಈ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಬಾಳಿ ಈ ಮಂತ ಅಶ್ರಯಾತನಿಂದ ಬಹು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೌತ್ಸಾಹಪಡೆಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಕೈಲ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇವೆ.

ಈ ಮಂದಿರದ ವೈಭವವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಡೂಮೋ ಕೆಥಿಡ್ರಲಿಗೆ ಹೋದರೆ — ಅದರ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಉನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಎಡ ತೆಲ್ಲಿಂ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಳ ಹೊರಗಿನ ಲಾವಣ್ಯ, ಬೆಡಗುಗಳು ಅಷ್ಟುಹೆಚ್ಚಿನವು. ಈ ಮಂದಿರದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಂಚಿನ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಸುಂದರವಾದ ಉತ್ತೀರ್ಣ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅದರ ಎದುರಿಗೇನೇ ಎಂಟು ಮಾಲೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮಂದರವಿದೆ — ಬೆಸ್ಟಿಸ್ಟಿ. ಇಟೆಲಿಯ ಹಸರಾಂತ ಶಿಲ್ಪಗಳನೇಕರು ಇದರ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು, ಗೊಡೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಮಾಪವಾಗಿ ವಿಳಿಂಬಿಯೋ ನಗರಭವನವಿದೆ. ವಿಳಿಂಬಿಯೋ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಅರಮನೆಯಂಥ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಹೊರಗಿನ ಗೊಡೆಗಳೆಲ್ಲಿ ಚೌಕ್ಕೂ ಉನ್ನತಪೂ ಆದುವು. ಮಾಗು ಲಿನ ಒಂದು ಕೊತ್ತಳೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪಿಯಾಜಾ ಇದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಮಾಗು ಲಿಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಚಾವಡಿ ಇದೆ. ಈ ಚಾವಡಿಯ ಹಲವು ಭವ್ಯವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ವಿಳಿಂಬಿಯೋ ಅರಮನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು

ಮಗ್ಗಲಲ್ಲೇ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿ ಇದೆ. ಕಾರಂಜಿಯ ನೀರು, ಬರಿದೆ ಜಿಮ್ಮೆ ಚೆಲ್ಲುವ ಬದಲು—ಅದರ ನಡುವೆಯೂ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಅನೇಕ ಹೊರಾಟಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಸರಸವಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ರೋನು ನರು ಕಾರಂಜಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿರ್ವಾದರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕುಶಲರು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಒಂದೊಂದು ಕಾರಂಜಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ತೇರೆ. ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪ ಸಮುದಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಾರಂಜಿ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇಶವೂ ಇಟೆಲಿಯನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವಂತಿಲ್ಲ.

ವೀಚಿಯೋ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಅಡಿಉದ್ದವಾದ, ದವ್ಯನಾದ ಒಂದು ಹಾಲುಗಲ್ಲು ಬಿಡ್ಡಿತ್ತುಂತೆ. ಇಟೆಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಹ, ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿ, ಮುಟ್ಟು ಶುದ್ಧೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಡಿದು ಸುಂದರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲಾರದ ಶಿಲ್ಪ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಆದು, ಗಾಳಿ ಮಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೊ ಮತ್ತು ಮಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು. ಈತ ಅದನ್ನು ಕೊರೆದು ‘ದೇವಿಡ್’ನ ಅತಿಭವ್ಯವಾದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ರಚಿಸಿದ. ಮಾನವ ಶರೀರದ ಶೋಭೆ, ಸ್ಥಿರತ್ವ, ಗಾರವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೇವಿಡನಲ್ಲಿ ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೊ ಮಾತ್ರಿಕಾಭವಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾಗೆನೇ. ಇಂಥೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆ ಇವತ್ತು ವೀಚಿಯೋ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದಿದೆ; ಒಂದು ಒಳಗೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗೆಲರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೊ ವಿನ ಡಲವು ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಏಕೆಡೆನ್ನಿ ಗೆಲರಿಯಲ್ಲಿನ “ಅನಾ ಪ್ರಿಗೋನಿ” ಎಂಬ ಶಿಲ್ಪ ಅವನದೇ. ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಎದುರಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥರೆಡಿಪಿಸಿದ ವಯೋವ್ಯಾಧಿನೊಬ್ಬನ ಸುಂದರ ಆಕೃತಿಯಿದೆ.

ಈ ಅರಮನೆಯ ಸಮೀಕಾವಿರುವ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಕಾಲದ ರೋನುನರ ನೈಭವ, ಜೀವನ, ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ಕಥಾನಕದ ‘ಪಸಿರಿಯಸ್ಸು’ನ ಸೇಡನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಒಂದು ಕಂಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಅತ್ಯಂತ ತಪಾದದ್ದು. ಒಂದು ಕೃಯಲ್ಲಿ ನೆತ್ತರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಆತ ಹಿಡಿದಿದಾಗೆನೇ. ಇನ್ನೊಂದು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ವೈರಿಯ ರುಂಡವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದಾಗೆನೇ. ಕಾಲಿನ ಕೆಳಗೆ ಶಿರಕರಿದು ಮುದ್ದೆಗೊಂಡ ವೈರಿಯ ಶರೀರ ಬಿಡ್ಡಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ವಿ-

ಸಿದಾತ್, ಬೇನಾವೆನುಟೋ ಸೆಲಿನಿ ಎಂಬವ. ಗಿರ್ಯಾಂಬೊಲೋನಾ ಎಂಬವ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿ. ಆತ ವಿಜಯಗಳಾದ ರೋಮನರು ಸೆಬೈನಾ ನಾರಿಯದ ಮಾನಭಂಗಮಾಡಿದ ಕಥಾನಕವೇಂದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೆಬೈನಾ ವೀರ ಸೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಾಲಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಮದದಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಸಾಗಿ ಸುವ ರುದ್ರ ನೋಟ ರೋಮನರ ಮದವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನದೇ ಆದ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲ್ಪಾಶಿಲ್ಪ, ‘ಎಕೋರ್‌ಲೋ ಮತ್ತು ಸೆಂಚೆರೋ’ ಎಂಬುದು. ರೋಮನಾ ದೃಕ್ಕೆ ಕಾಯನೊಬ್ಬ ಅರ್ಥ ಅಶ್ವ, ಅರ್ಥಮಾನವ ರೂಪಿಯಾದ ಮೃಗದೊಡನೆ ಕಾದಾಡುವುದನ್ನು ಚೆನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸಿಯೋ ಫೆಡಿ ಎಂಬವನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಂಪಿದೆ. ಇದು ಕರಾರಾ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಶಿಲ್ಪತ್ರಂಜ. ದೃಕ್ಕೆ ಕಾಯನಾದ ರೋಮನನೊಬ್ಬ, ‘ಪೂರ್ ಕೀನಾ’ ಎಂಬ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಸ್ಯೇಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಚಿತ್ರವದು. ಅರ್ಥ ನಗಾವಸ್ಥಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಕೆಯನ್ನು ಈ ರೋಮನಾ ಯೋಧ್, ಒಂದು ಶಂಕು ಲಳಿ ಚೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಕಸ್ಯೇಯರನ್ನು ತುಳಿದು ಸಾಗುವ ನೋಟ ಅತಿ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತಿ ಮೊಯ ಪಾಚಿನ ಯುಗದ ಮನೋಭಾವದ ಎರಡೆರಡು ಮುಖಗಳನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯದೊಡನೆ ಬೆರಿತಂಥ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಶೌರ್ಯದೊಡನೆ ಬೆರಿತ ಕಾಮ, ಉದಾತ್ತ ಭಾವಗಳೊಡನೆ ಬೆರಿತ ಮಾನವನ ಕೀಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ಇವೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲು ಕಳೆದುಕಾಣುವ ಬೆಳಕಿನಷ್ಟು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗಿವೆ. ಒಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಕತ್ತೆತ್ತಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ ತಲೆತಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವ ಸುರ ಮತ್ತು ಅಸುರ ವೃತ್ತಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬೆಳೆದಿವೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ರೋಮನಾ ಶಿಲ್ಪದಿಂದ ನಿರಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಬಹುದು.

ಈ ಜಾವಡಿಗೆ ಸವಿಂದವಾಗಿ ‘ಉಫೀಜಿ ಗೆಲರಿ’ ಎಂಬ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕಲಾಮಂದಿರವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿ ‘ಹಾಟೀ ಗೆಲರಿ’ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕಲಾಮಂದಿರವಿದೆ. ಉಫೀಜಿ ಗೆಲರಿಯಂತು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ. ಅದು ಕೇವಲ ಇಟೆಲಿಯನ್ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಕಲೆಗಳ ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ಸಂಪತ್ತು ಇಲ್ಲಿದು. ಕಲೆಯ ಅಭಾಸಿ ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೇನೇ ಒಂದು ಕುಳಿತಿರಬಹುದು. ಹಾಟಿ ಗೆಲರಿಯು ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನ

ಗಳ ಹಲವು ಚಿತ್ರಕಾರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಒಂದು ಶ್ಲೋಂದು ಪೂರಕವಾಗಿರುವ ಕಲಾ ಮಂದಿರಗಳು. ಹಳೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಸಿರು ನೀರುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿಯೇ ಇಟೆಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹೊಸ ಚಿತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ದೇಶದ ಹಲವು ಚಿತ್ರಕಾರರು ತಮ್ಮ ಚಿತ್ರ, ಗಳನ್ನು ಚೆಚುಗಳ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಅರಮನೆಗಳ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದುದರಿಂದ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಆಯಾಯ ಸ್ಥಳಗಳ ಗೇನೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನುಇದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಚಿಕ್ಕ, ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಉಫ್ಫೇಜಿ ಗೆಲರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ನಾಲ್ಕೆಂಟು ವಿಶಾಲವಾದ ಕೊಟಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕುನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಗೂ, ಅನಂತರ ಬೆಳೆದು ಒಂದು ಚಿತ್ರಶೈಲಿಗೂ ತುಂಬ ಅಂತರವಿದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಹದಿನ್ಯೇದನೇ ಶತಮಾನದ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಫಿಲಿಪೋ ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಬೊಟಿಸಿಲಿ ಇವರುಗಳ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರ, ಸಂಗ್ರಹ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಲಿಪಿಯು “ಮೇರಿ ಮತ್ತು ಶಿಶು” ಇವರುಗಳ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೇರಿಯ ನಿಷ್ಠಾಳೀಕ ಮುಖವು ಬಹು ಚೆನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ರೀಖಿಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಮತ್ತು ಜೆಲುವು ವಿಶೇಷ. ಬೊಟಿಸಿಲಿ ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಸರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅವನು ಬರೆದ ಚಿತ್ರಗಳು ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡವು. ಚಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯೇವಿಧ್ಯ ಇದೆ. ಅವನ ವಸಂತ ಕಾಲದ ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟು ನರನಾರಿಯರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ, ವಸಂತ ಯಂತುವಿನ ಗಡಮರಗಳು, ಮಂಡ ನೂರುತ್ತಗಳು, ಮುಗ್ಗಜನ ಜಿವನದ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ಮೋಹಕಗಳಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತವೆ—ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಚಿತ್ರಕಾರನ ‘ವೀನಸಳ ಜನ್ಮ’ ಎಂಬ ಚಿತ್ರಕೃತಿ ಲಾವಣ್ಯಪೂರಿತವಾದುದು. ಕಡಲಿನ ಚಿಪ್ಪೊಂದರಲ್ಲಿ ವೀನಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆಕೆಯ ತಲೆಗೂಡಲನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ವಿಗ್ರಹದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೀಖಿಗಳು, ತಲೆಗೂಡಲಿನ ಜೆಲುವು, ಬಿಡುಗೂಡಲುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಗೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂಬಣ್ಣಿದಿಂದ ವಿನುಗಿಸಿನದ ಬಗೆ, ಈತನ ಕಲಾ ಸ್ನೇಹಣ್ಣವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬಾನಿಗೆ

ಕೈದಿಸಿದ ನೀಲವರ್ಣವೂ ಅಪ್ಪೇ ಸೋಗಿಸಿದ್ದು. ಈ ಒಂದು ಚಿತ್ರವೇ ಕೆಲವು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟೇತು. ಆತ ಬರೆದ ಮೆಡೋನಾ, ಕೆಲವು ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನಿತರ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಅನಂತರ ಲಿಯನಾಡೋರ್ ದ ವಿನ್ನಿ ಬರೆದ “ಎಸ್‌ಸ್‌ಯೇಎಂಶ್‌ನಾ” ಎಂಬ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇವನ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ರಾಫೇಲ್ ಬರೆದಂಥ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ರಾಫೇಲನ “ಮೆಡೋನಾ ಓಫಾ ದಿ ಗೋಲ್ಡ್ ಫಿಂಚ್” ಬಹು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ. ಮೆಡೋನಾ ಒಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಬಾಲ ಯೇಸುವಿನ ಕ್ರೀಯಲ್ಲಿ, ಚಿಕ್ಕೋಂದು ಗೋಲ್ಡ್ ಫಿಂಚ್ ಹಕ್ಕೀಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಚಿತ್ರಕಾರ ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಗಿರಾಲಂಡೋ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಇಟೆಲಿ ಯನ್ ಚಿತ್ರಕಾರ ಬರೆದ ಒಂದು ಮೆಡೋನಾ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿದೆ. ಮೇರಿಯ ತಾರುಣ್ಯ, ನಿಷ್ಟಲಂಪೂ ಪವಿತ್ರಪೂ ಆದ ಮುಖ, ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಪೂರ್ವ ದ್ಯುವಶ್ವವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದರ ಸರಿಸಮನಾದ ಮೇಲುಕೇಲ್ ಎಂಜಲೋವಿನ ಕೆಲವೊಂದು ತೈಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ‘ಪವಿತ್ರ ಕಂಟುಂಬ’ ಎಂಬುದು ಅವನ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ತೈಲಚಿತ್ರ. ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೂ ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದು— ಎಂದು ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ತಕ್ಕಿ ಮೇಲೇಲನಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ಇನ್ನಾರಿಗಿಲ್ಲ. ಆತ ಹುಟ್ಟು ಶಿಲ್ಪಿ; ಆದುದರಿಂದ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿರಿದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಚಿತ್ರಕಾರ ವೇರೀನಿಸಿನ ಎರಡೆರಡು ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ತನ್ನ ಕಾಲದ ನಾರಿಯರ ಬೆಲುವು ಲಾಲಿಕ್ಕಾಗಳನ್ನು ಒಣ್ಣಿದಂದ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದ ಮಹಾನು ಭಾವ ಆತ. ಹೀಗೆ ನಾವು ಮಧ್ಯಯಗದ ಚಿತ್ರ ಕಲಾ ಶ್ರೀಷ್ಠಿರಾದ ರಾಫೇಲ್, ಎಂಡ್ರಿಯಾ ಡೆಲ್ ಸಾಟೋರ್, ಟ್ರೈಟನ್ ಮೊದಲಾದವರ ಹಳವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಥವರ ಸಾಲಿನಲ್ಲೇ ಸ್ನೇಹಿತ್ಯ ಚಿತ್ರಕಾರ ಮುರಿಲೋ ಸ್ವರ್ಧಕೆಗೆ ಸಿಂತುಡೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆತನೂ ‘ಮೊಡೋನಾ ಮತ್ತು ಶಿಶು’ ಇವರ ಚಿತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಮುರಿಲೋ, ರಾಫೇಲ್, ಮೇಲ್ಕೆಲ್ ಎಂಜಲೋ, ಗಿರಾಲಂಡೋ— ಈ ನಾಲ್ಕುರೂ ಮಾನವತೆಯಲ್ಲಿ ದ್ಯುವಶ್ವವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದುದು; ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದು. ಒಂದೊಂದೂ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಪ್ರಕ್ಕೆ ಕಾದ ದರ್ಶನ

ವನ್ನ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೀಲ್ಲ ಸೋಡಿದಂತೆ, ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೋಹಕತೆಯನ್ನು ಸೋಡುಪ್ರಾದರೂ ಅಷ್ಟೇ ವಿಶೇಷವೇನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕುರಿಸಾ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಾರ್ಕಾಳಿಬ್ಬರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಹಾವೇಂದು ಸುತ್ತಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಶಿಲ್ಪ ಪುಂಜವಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿರೋಧಿನ ವೆಟಿಕನ್ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಮೂಲ ಶಿಲ್ಪವಾವುದೋ ಪ್ರತಿ ಯಾವುದೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಹಕ್ಕುರಿಸಾನ ಅಗಾಧ ಶರೀರವನ್ನು ಹಾವು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಬಗೆ, ಅವನಿಗಂತ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕಿರಿಯರಾಗಿದ್ದು, ಈ ಹಾವಿನ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕೆ ನರಭೂತಿರುವ ಮಾರ್ಕಾಳಿ ಚಿತ್ರವೂ, ಈ ಬಟ್ಟಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ವಿವಿಧ ಅಂಗವಿನಾಯಾಸಗಳ ರೇಖಾ ತರಂಗತತೆ, ಹಕ್ಕುರಿಸನ ದೃತ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಬಗೆಗಳು— ಇವೆಲ್ಲ ಇಟೀಲಿಯನ್ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಚಿರ ಮನ್ನಣಿ ತರುವಂಥವಾಗಿವೆ.

ಈ ಗೆಲರಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸಿನಿಂದಲೇ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೊಂದು ವೀನಸ್ ದೇವತೆಯ ಬಹು ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ವೀನಸ್ ನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರೋಮನ್ ಮತ್ತು ಗ್ರೀಕ್ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತ. ವೀನಸ್ ನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಚೆಲುವ ಸ್ನೇಹ ಸಾಧಿಸಲು ಹಿಂದಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿನ ‘ವೀನಸ್’ಗೆ ‘ಮೆಡೀಸೀ ವೀನಸ್’ ಎಂಬ ನಾಮಕರಣವಿದೆ.

ಈ ಚಿತ್ರ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಾತೀ ಅರ ಮನೆ ಎಂಬೆಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೌಧವಿದೆಯಿಂದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯ ಚಿತ್ರಕಾರರೆಲ್ಲರೂ ಇಟೀಲಿಯನರೇ. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಆಧುನಿಕರ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಎಂಟೋನಿಯೋ ಸೀಜರಿ ಎಂಬಾತ ಬರೆದ ಎರಡು ಸುಂದರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಕೈಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಶಿಲುಬೆಯಿಂದಿಂಬಿ ಸಾಗಿಸುವ ಎರಡು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳವು. ಎದುರುಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರುವ ವಿಶೇಷ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಮುಂದೆ, ನಾಯಾಧಿಕ ಕೈತೋರಿಸುತ್ತ, ಜನಗಳ ಮಾನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ನೀಡಿದ ಕೈಯು, ಕೈಕಟ್ಟಿ

ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಯೇಸುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಶೀಮಾನ ವನ್ನು ಬಳ್ಳಿ ಯೇಸು, ಮುಂದಿನ ಕಿರಿಟವನ್ನು ತೋಟ್ಟು, ಸತ್ಯಗ್ರಹಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಅನ್ತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನೀನೆಡು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾರಿಯರಿಬ್ಬರ ಮುಖವು ಈ ದಾರುಣ ಕಥಾನಕದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ.

ಶಿಲುಚೆಯಂದಿಳಿಸಿದ ಯೇಸುವನ್ನು ಅವನ ಭಕ್ತರು ಸಾಗಿಸುವ ಜಿತ್ತುವಂತು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮನೋವೇಧಕವಾಗಿದೆ. ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತ ಸಾವಿನಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಾಗಿದ್ದಾನೆ; ತನ್ನ ಮೃತ ಮುಖದಲ್ಲಾ ಕ್ಷಮಾಗುಣ ಶೀಲನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಹಾತೀ ಜಿತ್ತಕಾಲೀಯ ಆಧುನಿಕ ಜಿತ್ತ ವಿಭಾಗವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕರನೇಕರು ಫಲ್ಲಿನ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಲಾವಿದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರೂ, ಅವರ ಜಿತ್ತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಟೀಲಿಯ ನಿತ್ಯ ಹವೆ ತೇಲಾದುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವಾಯಾಗದ ಜಿತ್ತಕಾರರು, ಬಿಸಿಲು ದೇಶವಾದ ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬಣ್ಣಗಳಿಗೆ ಮನಸೋತು, ಅವುಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕುಛ್ಜನಿಂದ ಸೇರಿ ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈ ಆಧುನಿಕರು ಇನ್ನೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿ ಹಿಡಿದರು. ತಮ್ಮನಾಡಿನ ಬಿಸಿಲು ಕೆಡೆಯುವ ನೆರಳನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಸೌಮ್ಯ, ಶಾಂತ, ಆದರೂ ಮನೋಹರವಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸ್ವಷ್ಟಿ ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಅನೇಕಾನೇಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಯ್ಯು ಕೂಂಡರು. ಹಳೆಯ ಪುರಾಣ ಕಥಿಗಳಿಗೆ ಶರಣಹೋಗುವ ಬದಲು, ಸ್ವಸರ್ಗಕ ದೃಶ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಶ್ಯ ಮೂದಿಲಾದುವನ್ನೇಲ್ಲ ಆರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಜಿತ್ತ ಬರಿಯತೋಡಿದರು. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ರುಗೇರೋ ಪಿನೇರಿ — ಎಂಬಾತ ಕಾಯಿಲೆ ಗೊಂಡ ಕುದುರೆಯೊಂದರ ಜಿತ್ತವನ್ನು ಬರಿದಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವುದೋ ಬೇನೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಕುದುರೆಯೊಂದು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದೆ. ಅದರ ಯಜ ಮಾನ ಮುದುಕ; ಅದರ ಬೇಸ್ತನ್ನು ಸವರುತ್ತ ಚಿಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರುತ್ತ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರೀತ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಾವಧಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೂರದ್ದು ಕುದುರೆಗಳು ನಿಂತಿವೆ. ಅವುಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ, ಕಾಯಿಲೆಗೊಂಡ ಆ ಕುದುರೆಗಾಗಿ ಸಂತಾಪಪಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಇನ್ನೆರಡು ಕುದುರೆಗಳು, ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ತಮ್ಮ ಬಂಧುವಿನ ಸಂತಾಪದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರುವ ಕಡೆ, ಬಾನು, ಬಯಲುಗಾವಲೆಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೂಕ ಜೀವಿಯ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಗಳಿಗೆಗಾಗಿ ಸಂತಪಿಸುವಂತೆ ಚಿತ್ರ ವಸ್ತುವಿನ ಆಶಯವನ್ನು ಪ್ರಣಾಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿಯನ್‌ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಹೆಸರು ಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ನಾವು ಕೇಳಲಿ, ಕೇಳದೆ ಇರಲಿ— ಅವರ ಶೈಕ್ಷಿ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದುವುವಲ್ಲ. ಇಟೀಲಿಯ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ ಗಳಿರದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅನುಭವ ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ.

೨೭ ರೋಮ್‌ನಗರದಲ್ಲಿ.

ಈ ನಗರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಎರಡು ಹಳೆಯ ಗಾದೆಗಳ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ: ‘ರೋಮನ್‌ನು ಒಂಚು ದಿನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದಲ್ಲಿ’ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯ ಯೊಂದು; ‘ಎಲ್ಲ ಹಾದಿಗಳು ಸೇರುವುದು ರೋಮನ್‌ನು’ ಎನ್ನುವ ನಾನ್ಯದಿ ಇನ್ನೊಂದು. ಯುರೋಪಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ನಗರವು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಂಡ ಪ್ರಾಥಾನ್ಯ ಇನ್ನುವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಗರಕ್ಕೂ ಬರಲಾರದು. ಅದರ ಇತಿಹಾಸ ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕಕ್ಕೂಂತ ಪೂರ್ವದ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ತನಕ ಒಂಟು ಕಡೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಈ ಕಾಲ ಪಟ್ಟಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಸೀರಿಸು, ಇಂದಿನ ತನಕಪ್ರಾನೀಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಾಮ್ರಾಟ ಆಗಸ್ಟಸ್, ಜೂಲಿಯಸ್ ಸೀಜರ್, ಎತ್ತಿಯಾನಾ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ತೊಡಗಿದ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ಮುಸೋ ಲೋಸಿಯ ಶಾಖ್ಯಕೆಯ ತನಕ ಹಬ್ಬಿದಂಥ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಾನವ ಕುಲದ ಇತಿಹಾಸ ಇದು-ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾದದ್ದು. ಇವತ್ತನ ರೋಮ್‌ನಗರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಯುಗಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಸಾರ್ಕಾರಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆಯಲ್ಲಿದೆ, ಅದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಚಿನ ನಗರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅಗಲವಾದ ಬೀದಿಗಳು, ಸುಂದರವಾದ ಪಿಯಾಜಾಗಳು, ಕಾರಂಜಿಗಳು, ಸಾರ್ಕಾರಗಳು, ಅರ್ಮನನೆಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ. ನಾಣ್ಯದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಅದು ಒಂದು ದಿನದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ; ಯುಗ ಮಾನದ ರಚನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ನಾಣ್ಯದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ-ಯಾರೋಪಿಯನ್‌ನಾ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ರೋಮನರು ವಹಿಸಿದ ಪ್ರಥಾನ ಪಾತ್ರದಿಂದಾಗಿ, ಈಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ರೋಮ್‌ನಗರವು ಕೊಡುವ ನಗರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು; ಅಧಿಕಾರ, ದರ್ಷಕಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಿನವು. ಪಷ್ಟಮು ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅದು ರಾಜಧಾನಿಯಾದುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಹಾದಿಗಳು ಅಂದಿನ ರೋಮಿನ ಕಡೆ ಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಪ್ರವಂಚದ ಕ್ರಿಸ್ತರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರೋಮನಾ ಕೆಫೋಲಿಕ್‌ರಾದವರಿಗೆ, ಜೆರೂಸಲೇಮ್‌ ದೊಡ್ಡ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೊಡು, ಕ್ರಿಸ್ತನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಗಿರುವ ಪ್ರಾಥಾನ್ಯ, ಕ್ರಿಸ್ತ ಜಗತ್ತಾರುವಿನ ಉರಿಗೆ ಸಂದಿದೆ. ಹಳೆಗಳಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ತನಕ

ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಛಿತ್ರಕಾರರು, ವಾಸ್ತುಕಲಾಕೌವಿದರು ಈ ನಗರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ, ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೂ ಸೇರಿವಾದರು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ರೋಮಿನ ಯಾವ ಮೂಲಿಗೇ ನಾವು ಹೋಗಲಿ—ಅಳ್ಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳೋ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳೋ, ಸಭಾಂಗಣ (Forum)ಗಳೋ ಹರಡಿಬಿಡ್ಡಿವೆ. ಈ ಒಂದೊಂದೂ ಸಾವಿರ, ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವಕಧಾನಕ ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮಿನ ಒಂದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸ್ವಾರ್ಥಕ ಕೋಲಿಸಿಯನ್ನಾ ಎಂಬುದು. ಇದನ್ನು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿತುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕದ ಒಂಬತ್ತನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಕೋಲಿಸಿಯನ್ನಾ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ವಾದ ವಿನೋದ ಶಾಲೆ. ಈ ಕಟ್ಟಡ ವರ್ತುಲಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಪರಿ ಧಿಯೇ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟ್ಲೂರು ಅಡಿ ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಉಪ್ಪಿನಿಗಳುಳ್ಳ ಈ ವರ್ತುಲವಾದ ಮಂದಿರ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನ ಕುಲಿತರಬಹುದಾದ ಒಂದು ವಿನೋದ ಶಾಲೆ. ಅದರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಹತ್ತೇಂಟು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ಆಗಿನ ಜನತೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ, ನಾಲ್ಕು ಮಹಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣಾ ಕರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ನಡುವಣ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಿನೋದಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ವಿನೋದಗಳು ಷಾತಿ ಕಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿನೋದಗಳೇ ಹೊರತು, ಮಾನವತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಕವಚ, ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯೋಧರು ಯೋಧರೆಂದನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ನಿತ್ಯಸ್ತರ ಕಣ್ಣಾ ಕಟ್ಟಿ ಸಾಯಧರು ಕಾದುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಲಾಮರನ್ನು ಸಿಂಹಗಳಿದುರಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು— ಇಂಥವೇ ವಿನೋದ ಗಳು! ತನ್ನ ಕಾಲದ ರೋಮನರ ಅಮಾನುಷತೆಯೇ ಜನರ ವಿನೋದ ಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹಳೆಯ ಚರಿತ್ರೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವನು, ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತ ನಾದರೆ, ಅವನ ಕಣ್ಣದುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಬಹುದಾದ ಭೀಷಣ ಇತ್ತು, ಇನ್ನೊಂದು ನರಕದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡಬಲ್ಲುದು. ಆದರೆ ಈ ಕಟ್ಟಡದ ಪಾಸ್ತು ರಚನೆ, ಅಡಕ್ಕಿರುವ ಭವ್ಯತೆ, ರೋಮನರಿಗಿಂದ ಅಗಾಢ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸಬಲ್ಲುದು.

ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಮಿದವಾಗಿ ಕಾನಾಸ್ವೇಂಟ್ಯೇನಾ ದೊರಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥಕ ವಾದ ಒಂದು ಮಹಾದ್ವಾರವಿದೆ. ಅತ ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸು

ಹಳೆಗಾಲದ ರೋಮನರನ್ನು ಗೆದ್ದವ; ಮುಂದೆ ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮಪ್ರಜಾರಕ್ಕೆ ಶಳಪಾಯ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಹಾ ಸಾಮಾಜಿಕ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮಿನ ಹಲವಾರು ಅವಶೀಷಗಳಿವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಡ್ರಿಯಾನ್ ಕ್ರಿಸ್ತ ಯುಗಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ವೀನಸ್ ದೇವತೆಯ ಒಂದುದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಹಳೆಗಾಲದ ಹಲವು ರೋಮನ್ ಸಭಾಂಗಣಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಶಿಲಾ ಸ್ತಂಭಗಳು, ಅನೇಕ ಭಗ್ನಾ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ನಮಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ವೈಭವ ವನ್ನು ಸೆನಷ್ಟುಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶನಿ, ಗುರು, ವೈದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಭಗ್ನಾವಶೀಷಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅಗಸ್ಟಸ್ ದೊರೆ(ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನ)ಯ ಸಭಾಂಗಣದ ಭಗ್ನಾವಶೀಷಗಳಿವೆ. ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ಅಳಿದುಳಿದು ನಿಂತಿರುವ ಮೂರಾ ನಾಲ್ಕು ಅತ್ಯಂತ ತವಾದ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಸ್ತಂಭಗಳು, ಪೂರ್ವದ ಸಭಾಂಗಣದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಟೊರ್ಜನ್ ಪ್ರೇರಿತ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿ ಒಂದು ವಿಜಯ ಸ್ತಂಭವು (ಮಾರ್ಕಸ್ ಒರಿಲಿಯಸ್ ದೊರೆಯ ಸ್ಕೂರಕ) ಬಹು ಉನ್ನತವಾದದ್ದು. ಸುಮಾರು ಸೂರು ಅಡಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ನಿಂತ ಈ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆತ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾರೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯನ್ನು ನಾವು ಸುತ್ತಿ ಸುಧಿದಂತೆ, ನಮಗೆ ಹಳೆಗಾಲದ ಮತ್ತು ಹೊಸಗಾಲದ ಸೂರಾರು ವಾಸ್ತುಗಳ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ‘ಮೇಂತಿಯಾನ್’ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ದೇವಾಲಯ. ಇದಕ್ಕೆ ವರ್ತುಲಾ ಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಧರ ಗೋಲಾಕೃತಿಯ ಮಾಡಿದೆ. ಮಾಡಿನ ರಂಧ್ರದೊಳಗಿಂದ ಬೆಳಕು ಒಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಹೊರಗೆ ಗ್ರೀಕ್ ಮುಖಮುಂಟಪವಿದೆ. ಅದರ ಒಳಗಿನ ಆಕೃತಿಯ ಮೊದಲಿನದೇ. ಇದು ಕ್ರಿಸ್ತ ಯುಗಕ್ಕುಂತಲೂ ಪೂರ್ವದ ಕಟ್ಟಡ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳ ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮನ್ ದೇವತೆಗಳ ಮಂದಿರವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ ಏಳಿನೂರ ಇವ್ವತ್ತೇಳನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಆ ಮಂದಿರ, ಎರಡು ಮೂರು ಬಾರಿ

ಪುನರುಜ್ಞ ವನಗೊಂಡಿಕಲ್ಲದೆ, ಅನಂತರ ಒಂದ ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮಯೀರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ದೇವತೆಗಳೂ ಬದಲಾದರು. ಇವತ್ತು ಆದು ‘ಮೇರಿ’ಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆರುವ ವೃತ್ತಾಕೃತಿಯ ಖುಂಡರವಾದ ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು ಹಾಲುಗಲ್ಲಿಂದ ಹಾಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಸ್ತಂಭಗಳು, ಮಂಟಪಗಳು, ಹಲವು ತೆರನ ಎಲಬಾಸ್ತೂರ್ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ರಚನೆಗೊಂಡು, ನಯಿಸೆ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ರೇಖೀಯನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಭಗ್ಯವಾಸ್ತುಗಳಿಂದರೆ ಅವರ ಕಾರಂಜಿಗಳು. ನಗರದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾರಂಜಿಗಳನ್ನು ಸಿಹಿರಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀರು ಚಿಮ್ಮುವ ಕೆಲಸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಹೊರಸೂಸುತ್ತುವೆ. ಒಂದೊಂದು ಕಾರಂಜಿಯು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ರಚನೆ; ಒಂದೊಂದು ವಿಧದ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು. ಒಂದಿದ್ದಂತೆ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ನಗರದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ‘ಶ್ರೀನಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿಯಿದೆ. ಮೂರು ಕತನಾನಗಳ ಹಿಂಡಣ ಒಂದು ಅರಮನೆಯಾಗುವುಂದೆ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಥವತ್ತಾಕೃತಿಯ ಕೊಳ್ಳಲ್ವೇಂದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ, ನಂತರ ಬಂಡೆಗಳ ನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನೆಪ್ಪುನಾ ದೇವತೆಯು, ಕಡಲ ಚಿಪ್ಪೆಂದರಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳು ಸವಾರಿಮಾಡುವ ರಥಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದಂತೆ ಕಾಣುವ ಕಡಲು ಕುದುರಿಗಳು ನೀರಲ್ಲಿ ಜಿಗಿಯಾವಂತೆ ಹಿತ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒನ್ನೇನಿ ಎಂಬ ಶಿಲ್ಪಿ ಇದನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಿದನಂತೆ. ನೆಪ್ಪುನಾ ದೇವತೆಯ ವಿಗ್ರಹವಾಗಲೇ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಕಡಲು ಕುದುರಿಗಳಾಗಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ತೊಳೆಯುವ ಜಲಪ್ರವಾಹಗಳಾಗಲೇ ಒಂದು ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯದಂತೆ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಅತಿ ಶ್ರೀಷ್ಟ ಕಾರಂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದೆನ್ನುಬಹುದು.

ಇಟಿಲಿಯ ವಾಸ್ತುಪರಂಪರೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಅಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸ್ವಾರ್ಥಕ, ಎರಡನೇ ಇಮೇನ್ಯುಲಾ ದೊರೆಯ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಾನವಾಗಿನೆ. ಇದರ ಕೆಲಸ ತೊಡಗಿದ್ದು 1888ರಲ್ಲಿ. ಇದು ಸುವಾರುಸಾನ್ಯರು: ಅಡಿ ಉದ್ದ, ಅಷ್ಟೇ ಅಗಲ, ಇನ್ನೂರ್ಕೆವತ್ತು ಅಡಿ ಉನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಸ್ವಾರ್ಥಕ. ಏರುತ್ತ ಏರುತ್ತ ಹೋಗುವ ಉನ್ನತ ಅಸ್ತಿವಾರದ ಮೇಲೆ,

ಅರ್ಥವರ್ತಣಲಾಕೃತಿಯ ಒಂದು ಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಹಿನ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತು ರೀಖಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಾಡಿದಂಥ ಈ ಭವ್ಯವಾದ ವಾಸ್ತವ ನಗರದ ಹಲವು ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂದಿರದ ಏರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚ್ಚಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವ ರಥಗಳ ಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಕಂಚಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳು. ಮಂದಿರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸೀರೆದ ಮೇಲೆ ನಿಕ್ಷೇರ್ಣ ಇಮೆನ್ಸುಲನ ಅಶ್ವರೋಹಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದೆ. ಆಚೀಚಿ ಕಾರಂಜಿಗಳಿವೆ. ಎದುರಿಗೆ ಕಂಚಿನ ಮತ್ತು ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ.

ಟೀಬರ್ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಆಧುನಿಕ ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ, ಇಲ್ಲಿನ ವರಿಷ್ಟ ನಾಯಾಲಯ. ಅದೂ ಈಚಿನ ಕೆಲಸ. ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಶ್ರಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಆಧುನಿಕ ಮಂದಿರ ತುಂಬ ಭವ್ಯವಾದೊಂದು ಕಟ್ಟಿದೆ.

ರೋಮ್ ನಗರದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪೂರ್ವರ್ಯಾಗದ ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನಾವು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೇ ಹೊರತು ಆಧುನಿಕ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೇ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಕ್ಷೇತ್ರ-ಇಲ್ಲಿನ ರೈಲು ನಿಲ್ಲಾಣ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ್ವ ಹಿರಿಯ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕವಾದ ರೈಲ್ವೇ ನಿಲ್ಲಾಣವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಹೊಗಿ ನಿಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯಾಣಿಕನಿಗೆ ಈ ಕಟ್ಟಿದವು ವಿಚತ್ರವಾದ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನುಂಟು ವಾಡುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಿದದ ಮುಂಭಾಗವೇ ಅದರ ಜೆಲುವಿನ ಸರ್ವಸ್ವ. ಸುಮಾರು ಮುನ್ಹಾರು ಆದಿ ಆಗಲ, ಸಾವಿರದ ಐನೂರು ಆದಿ ಆಗಲವಾದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಜಾವಡಿ ಎದುರಿಗಿದೆ. ಅದರ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಜಾಚಿಕೊಂಡು ಅದರ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ಆಗಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾವಡಿ ಸೇರಿದೆ. ನಡುವೇ ಕಂಭಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ, ದೊಡ್ಡ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳಿಂತೆ ಕಾಣಿಸಿವ ಮಾಡು, ತರಂಗವಾಗಿ ಜಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮಾಡಿಗೆ ಗಾಜನ್ನು ಹೊದೆಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿಂದಲೂ, ಎದುರಿಂದಲೂ, ಸುತ್ತಲಿಂದಲೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೆರವಿದೆ. ಯಾವತ್ತು ಜಾವಡಿಯ ನೆಲವನ್ನು ಗಾಜಿನಷ್ಟು ನಯವಾಗಿಮಾಡಿದ ಶಿಲೆಯಿಂದ ಹಾಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಯದೇ ಮಂಜಗಳಿವೆ. ಈ ಮಂಜಗಳು

ಸರಳವಾದ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿಗಳು; ನಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಜಾಕಿಯ ಕೆಂಪು ಶಿಲೀಯಿಂದ ನಿಮಾರಣವಾದುವು. ಕೇವಲ ಸರಳವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಂಥ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲ, ಮಾಡು, ಅಲಂಕಾರಗಳು ಅಷ್ಟೋಂದು ಲಲಿತವಾಗಿವೆ; ಸಂತೋಷ ಉಕ್ಕೆ ಸುತ್ತದೆ. ನುಡ್ಡಾನಂತರ ನಿಮಾರಣವಾದ ಈ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ವೆಚ್ಚವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಟಿಲಿಯು ಎಪ್ಪು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟೇ ಆಧುನಿಕವಾಗಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ನಿಲಾಣ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ರೋಮಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡಲೇ ಬೇಕಾದಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಚಚ್ಚುಗಗಳು ಮುಖ್ಯವೆನ್ನೆಬಹುದು. ಸ್ಯೇಂಟ್ ಪೀಟರ್ಸ್ ಬೆಸಿಲಿಕಾ, ಸ್ಯೇಂಟ್ ಪಾಲ್ಸ್ ಬೆಸಿಲಿಕಾ, ಗ್ರೋನಿ ಬೆಸಿಲಿಕಾ, ಸ್ಯೇಂಟ್ ಮಾಗಿಯೋರಿ ಬೆಸಿಲಿಕಾ-ಮೊದಲಾದುವು. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಯೇಂಟ್ ಪಾಲ್ಸ್ ಮಂದಿರವು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಅದು ದೂರದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂದಿರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ತೊಟ್ಟಿಯ ಮನೆಗಿರುವ ಚಾವಡಿಗಳಂತೆ, ಸರಳವಾದ ಚಾವಡಿಗಳಿವೆ. ಅದರ ನಡುವಣ ಅಂಗಣ ದಲ್ಲಿ, ಖಡ್ಗಮೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತ ಸ್ಯೇಂಟ್ ಪಾಲನ ಭವ್ಯ ನಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಚಚ್ಚೆನ ವಿಶಾಲವಾದ ಚಾವಡಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಾವಡಿಯ ಹೂರಗಿಂದಲೇ, ಮೇಲಿನ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಚತ್ರಸಿದ ಕ್ಯಾಸ್ಟ್ ಸಾಧು ಸಂತರ ಮೊಸೇಯಿಕಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಒಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿದುವ ಶನಕವೂ ಈ ಮಂದಿರ ಎಪ್ಪು ಭವ್ಯವಾದುದೆಂಬ ಉಹಳೆ ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಳಗಿನ ಸಭಾಂಗಣ ಶಿಲುಬೆಯಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಏದು ಚಾವಡಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾನಾಸ್ಯೇಂಟ್ಸ್‌ಇದನ್ನು ಸ್ಯೇಂಟ್ ಪಾಲನ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದನಾದರೂ, ಈ ಮಂದಿರದ ರಚನೆ ಅನಂತರ ಅನೇಕ ನಾನಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತಂತೆ. ಇದರ ನೇಲವನ್ನು, ಗೋಡೆಗಳನ್ನು, ಸುಂದರವಾದ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿಂದ ಹಾಸಿದ್ದಾರೆ. ನಡುವಣದ ಶಿಲಾ ಸ್ತುಂಭಗಳ ಎಡಡೆ ಸಾಲುಗಳು ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಸುವಾರು ನಾಲ್ಕುನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರಕಾರರು, ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇದರ ಅಂತರಿಕ ಸೂಂದರಯ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯ ವೇದಿಕೆಯ ಹಿಂದುಗಡೆ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಮೊಸೇಯಿಕಾ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಆತನಿಗೆ ಸ್ಯೇಂಟ್

ಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಸೈಂಟ್ ಪಿಟರ್ಸ್ ಕಿರಿಟನ್‌ಪಿಸ್ಟ್‌ಸುವ ಚಿತ್ರವದು. ಸಭಾಂಗಣದ ನೆಲ, ಗೋಡೆಗಳು ಹೇಗೆ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆಯೋ ಅದೇ ಬಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮುಖ್ಯಗೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ರಂಜಿಸುವ ಮೊಸೇಯಿಕ್ ಚಿತ್ರಗಳ ಕೆಲಸ ನಾಲ್ಕುನೇಯ ಶತಮಾನದ್ವಾರೆ. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಿಂಗಾಣಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳೊಳಗೆ ಬೇಯಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅವನ್ನು ಒಂದು ಚಿತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಗೋಡೆಗೆ ಅಂಟಿಸುವ ಕಲೆಗೆ, ಮೊಸೇಯಿಕ್ ಕೆಲಸ ಅನ್ನು ತಾತ್ತವಿ. ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ರಕೆಲಸದ ಪರಂಪರೆಯು ಕ್ರಿಸ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಚೂರುಹುಗಳು ಭೂಗಡ ನಗರವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೋಂಸೀಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಗುತ್ತವೆ. ಅದರ ಅತ್ಯಾತ್ಮಾಷ್ಟ ಮಾದರಿಗಳು ಸೈಂಟ್ ಪಿಟರ್ಸ್ ಚಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಸೈಂಟ್ ಪಾಲ್ಸ್ ಚಚ್ಚಿನ ಒಂದು ಮಗ್ನಿಲಲ್ಲಿ ಹಳೆಗಾಲದ ಅವಶೇಷವಾದ ಒಂದು ಚೌಕಿಯ ಮನೆ ಇದೆ. ಈ ಚೌಕಿಯ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಲವಾರು ಸ್ತುಂಭಗಳು ವಿಚಿತ್ರಾಕೃತಿಯವು.— ಒಂದು ಸರಳನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಬೀಳಿಸಂತೆ ತಿಪ್ಪಿದ ಹಾಗಿದೆ, ಅವುಗಳ ಆಕಾರ. ಹಾಗೆ ಒಂದು, ಎರಡು ಸರಳಾಗಳನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೋ ಜಡಿಯಾಗಿಯೋ ತರುವಿ, ನಟ್ಟಿಂತೆ ಅವು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಗಾಜು, ಸಿಂಗಾಣಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಗೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾನಾಸ್ಪೀಂಟಿನೊನೆಲ್ಲಾ ಮೇದಲಾದ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ನಾಗರಿಕರ ಜನಗಳಿಂದ್ದು—ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟಿ. ಅಲಂಕಾರ (ಸೈಂಟ್ ನಿನ)ದಂಧ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾದರಿಯ ಸ್ತುಂಭಗಳಿವೆ.

ಸೈಂಟ್ ಪಾಲನಿಗೆ ಅಸೀತವಾದಂಧ ಈ ಚಚ್ಚೆ, ಅಲಂಕಾರಪೂರ್ವವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅನ್ವಯಿಂದು ಆಡಂಬರಯುತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದರೂ ಮದಪೂರಿತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯೂ ಇದೆ; ಜಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರಿತುಬಂದ ಸಂಯುಮಾನ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ಮಂದಿರ—ಸೈಂಟ್ ಪಿಟರ್ಸ್ ಬೆಸಿಲಿಕಾ. ಇದರ ಅಲಂಕಾರ, ಬೆಡಗು, ವೈಭವಗಳು ದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಸಲುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಷ್ಣವುವು.

ರೀತೇಮನ್ ಕಥೀಲಿಕರ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ ಸ್ವೇಂಟ್ ಗಿನೋಸಿ ಬೆಸಿಲಿಕಾ ಎಂಬುದು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಇದು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಒಂದು ಆರಮನೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂಭಾಗದ ಗೋಡೆಗಳು, ಸ್ತುಂಭ ರಾಜಿಗಳು, ನೂರ್ಯೆನತ್ತು ಅಡಿಗಳಪ್ಪು ಎತ್ತರವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಆ ಗೋಡೆಯ ವೇಲೆ ಹಲವು ಸಾಧು ಸಂತರುಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಮಂದಿರದ ಮುಂಭಾಗ ವನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಡಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಒಂದು ತಾವಡಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದ ರಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮಹಾ ದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ಈ ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿದರೆ—ಏದು ನೀಳವಾದ ಸಭಾಂಗಣಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದೂ ಅಲಂಕೃತವಾದ ನೆಲ, ಗೋಡೆ, ಮುಛ್ಜಿಗೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ನಡುವಣ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ಸಂತರುಗಳ ಎಂಟು ಹಿರಿಡೂ ಭವ್ಯವೂ ಆದ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಆಚೀಚೆ, ಏದು ಸುಂದರವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚೀನೆಲುಗಳಿವೆ. ಕೇಂದ್ರದ ವೇದಿಕೆಯ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಂಟ್ ಎಂಥೀನಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಸ್ತ ಸಾಧುಗಳ ಚಿನ್ನದ ಮುಲವಿನ, ವೊಸೇಯಿಕ್ ಚಿತ್ರ ಕೆಲಸವಿದೆ. ಈ ಯಾವತ್ತು ಸಭಾಂಗಣಗಳು, ಚೀನೆಲುಗಳ ಅಲಂಕಾರಗಳು, ತುಸು ಡಾಂಭಿಕವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅವುಗಳ ಚೆಲುವನಾಗಲೀ ಭವ್ಯತೆಯನಾಗಲೀ ಅಳ್ಳಿಗಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಧನದ ಅತುಲ ವೈಭವಯುತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಈ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಡನೆ, ಯುಗಮಾನದ ಪವಿತ್ರ ಭಕ್ತಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ರೀತೇ ನಗರದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬೆಡಗನ್ನು ಕಾಣುವ ವಿಚಾರಿಗೆ, “ಸಿರಿವಂತನು ಸ್ವರ್ಗ ಸೇರುವುದೆಂಬುದು ಸಾಜಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಒಂಟಿನುಗ್ಗಿಲು ಬಯಸಿದಂತೆ” ಎಂಬ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಮಾತಿನ ನೆನಪಾಗಿರದು. ಇಲ್ಲಿನ ಹೊರಗಣ ಅಂಗಣವೊಂದರಲ್ಲಿ, ಈಜಿಪ್ಪಿನಿಂದ ತಂದು ನಟ್ಟಿ ಅತ್ಯಾನ್ತವಾದ ಒಂದು ವಿಜಯ ಸ್ತುಂಭವಿದೆ.

ರೀತೇ ನಗರದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಂಟ್ ಪೀಟರ್ ನ ಸ್ವಾರ್ಕವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಗರ್ಜೆಯೊಂದಿದೆ. ಸ್ವೇಂಟ್ ಪೀಟರ್ ನನ್ನ ಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಕವಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸರಳವಾದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಮೃಕೀಲ್ ಎಂಜಲೋನಿಮಿಸಿದ ಬಹುಸುಂದರವಾದ, ಉದಾತ್ಮವಾದ ವೋಸೆಸ್ಟನ ವಿಗ್ರಹ. ವೇತನೆಸಾ ನಾಯ ದೇವತೆ; ಶಾಸನ ಕರ್ತ; ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮನುವಿಗಿಧ್ಯ ಹಿಂಮೆ ಮತ್ತು

ಪಾತ್ರಗಳು ಆವನವು. ಈ ಪ್ರತಿಮೇಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೃಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಇನ್ನೊಂದು ಕೃಯನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ದಾಕ್ಕಿ ಇತ್ತೂನ್ನಾದ ನಿಡುನೋಟದಿಂದ ಸೋಚುತ್ತಿರುವ ಆವನ ಮುಖದ ವಚನಸ್ಸು ಬಣ್ಣನೆಗೆ ವಿಶಿರಿದ್ದು. ನೀಳವಾದ ಮೂಗು, ತೀಕ್ಕಾ ವಾದ ಕಣ್ಣಗಳು, ಸೊಂಪಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ದಾಖಿ ವಿಶಿಗಳು; ಮೈಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಬಿ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯಗಳು ಮೋಸೆಸನ ಅಧಿಕಾರ ಬಲ ವನ್ನು, ಜಾಳನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದನಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಾಣುವುದ ಕಾಗಿಯೇ ನಾವು ರೋಮ್‌ ನಗರಕ್ಕೆ ಪಯಣ ಹೋದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪಾರಿತೋಷಕ ದೊರೆತಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ರೋಮ್‌ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ಅದರ ಒಂದು ಅಂಶವಾದ, ಅದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯವಾದ, ನೆಟಿಕನ್‌ ಸೋಡದೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ನೆಟಿಕನ್‌ ಮೂರ್ಸಿಯಮ್‌, ಸೈಂಟ್‌ ಪೀಟರನ ಬೆಸಿಲಿಕಾ, ಸಿಸ್ಟೇನ್‌ ಚೇನೆಲ್‌ ಇವೆಲ್ಲ ಹದಿನೂರು ಎಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವೆಟಿಕನ್‌ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟಣಿಸಿ ನಿಂತ ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಕಲಾ ಸ್ವಾರ್ಥಕಗಳು.

ಸೈಂಟ್‌ ಪೀಟರ್‌ ಬೆಸಿಲಿಕಾ-ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿರಿದಾದ ಚಚ್ಚಾ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರದ ಇನ್ನೂರು ಅಡಿ ನೀಳವೂ, ಎಂಟೊರು ಅಡಿ ಅಗಲವೂ ಆದ ವರ್ತುಲವಿದೆ. ಅದರ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲೂ ಸುಂದರ ಸ್ತಂಭರಾಜಿಗಳಳ್ಳಿ ಜಾವಡಿಗಳಿವೆ. ಆವನ್ನಲಂಕರಿಸುವ ಅನೇಕ ಸುಂದರ ಸ್ತುತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಈ ಅಂಗಣದ ಸದುವೆ ಹೇಲಿಯೋಪ್ಸೋಲಿಸ್‌ ನಗರದಿಂದ ತಂದ, ತೊಂಬತ್ತು ಅಡಿ ಉನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಒಬ್ಬೀಸ್‌ ನಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಈ ವಿಜಯ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಇಂದು ಕೃಸ್ತನ ವಿಜಯದ ಕುರುಹಾದ ಶಿಲುಬೆಯನ್ನಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಸ್ತು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಸೈಂಟ್‌ ಪೀಟರ್‌ ಬೆಸಿಲಿಕಾ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ-ಇದನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಟ ಕಾನಾಸೈಂಟ್‌ನ್‌ ಕಟ್ಟಿಸಿದನಂತೆ. ಅನಂತರ ಹದಿನ್ಯೇದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದು ಪುನರುಜ್ಞ ಎನಗೊಂಡು ಇವತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಗ್ರೀಕ್‌ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆರುವಂತೆ ಎದುರಿಗೆ ಏರಿಯೋಗುವ ಸೋಪಾನಗಳಿವೆ. ಉನ್ನತ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ

ನಿಂತ ಭವ್ಯ ಮುಖಮಂಟಪವೂ, ಚಾವಡಿಯೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿಂದ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೇರುವ ಗೋಲಾಕೃತಿಯ ಗೋಪುರವಿದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಎದುರಿನ ಚಾವಡಿಯನ್ನು ಕಳೆದು, ಒಳಗೆ ಹೊಡಿವಾದರೆ ಮೂರು ನೀಳವಾದ ಹಿರಿಯ ಸಭಾಂಗಣಗಳೂ, ಅವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವ ಸ್ತಂಭರಾಜಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಡದ ಒಳಗಿನ ರಚನೆ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಶಿಲುಬೆಯಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಶಿಲುಬೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ನಡುವಣ ಗೋಪುರ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಂಭಗಳು, ಗೋಡೆಗಳು, ಕರ್ಮಾನುಗಳು, ಮುಛ್ಯಗೆಗಳು—ಅಂಗುಲ ಅಂಗುಲಕ್ಕೂ ಸಂಪತ್ತು, ಶೋಭಿಗಳನ್ನು ಮೇರಿಯಿಸುವಂಥವು. ಎವೆಂದು ಜಾತಿಯ ಎಲಬಾಸ್ತೂರ್ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ, ಎಂಧೇಲ್ಲ ಚಿತ್ರ, ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಈ ಮಂದಿರವನ್ನು ಜೀಲಿಂಗ್‌ಪೂರ್ ಗೋಳಿಸುವ ಸಲಃವಾಗಿ ದುಡಿಯದಂಥ ಇಟೀಲಿಯನ್ ಕಲಾವಿದನೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂದಿರದೊಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕುರು ಜೀವೆಲಿಂಗಳಿವೆ. ಹತ್ತೀಂಟು ಅತಿ ಭವ್ಯವೂ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಆದ ಮೊಸೇಯಿಕ್ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಮೊಸೇಯಿಕ್ ಚಿತ್ರ, ಹತ್ತು ಮೂರತ್ತು ಅಡಿ ಗಾತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಗಾರರ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳ ಅನುಕರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ತೀರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತರೂ ಇವು ಬಣ್ಣಿದ ಪಿಂಗಾಣಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಮಾಡಿದುವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಚೂರುಗಳ ಜೊಡಣಿಯೂ ಅಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ; ಬಳಿಸಿದ ಬಣ್ಣಗಳೂ ಅಷ್ಟು ಉಜ್ಜುಲ. ಚಿತ್ರಗಳ ಗಾತ್ರ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿರದೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಜೀವೆಲ್ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮೈಕೇಲ್ ಎಂಜಲೀ ನಿಮಿಂಸಿದ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಅತಿ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ತಾಯಿ ಮೇರಿ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಶಿಲುಬೆಯಾದಳಿಸಿದ ಯೇಸುವನ್ನು ಹೊವಿನಂತೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆಯ ಮೈತುಂಬ ಅರಿವೆ. ದೃಷ್ಟಿ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಮಗನನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ಪ್ರವಂಚಕ್ಕೂದಿಗಿದ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆರೆ ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು, ಉಸಿರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಮುಖದ ವಚನಸ್ಸನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಮೂರತ್ತು ನಾಲ್ಕುತ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಯಾವನ; ಕವಟವರಿಯದ ಮುಖ; ಪ್ರವಂಚವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ

ವೇಿನು—ಇವೆಗಳಿಭ್ರಮೂ ಸೇರಿದ್ದು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಕಬ್ಬಿಕೊಂಡ ಅವನ ಸ್ಥಾಹಮಯ, ಶಾಂತ, ನಿಷ್ಪಲಂಕ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಸವಿಹವಾಗಿ, ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇ ಮೆಯೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಉಜ್ಜಳ ಭಾವಮಯ ಜೀವನ ನಮಗೆ ಹೊಳೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೈಕೆಲ್ ಎಂಜಲೋವಿನ ದೈವತ್ವ ದರ್ಶನದ ಈ ಪ್ರತಿಇಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಿಯಿಭ್ರಮ್ಮ. ಆತ ಮೋಸೆಸ್ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದು ತನ್ನ ಅವರ ನಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ; ಇದನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದು ಬರಿಯ ಇವುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ತರುಣಿದ್ದಾಗ. ಆ ಸಣ್ಣನಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಸುಂದರ ವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ಮೈಕೆಲ್ ಎಂಜಲೋ ದೈವತ್ವ ಕ್ರಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದವನಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಆಯಾಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಆತ ಇದೊಂದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವನ ಬಾಳು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಈ ಮಹಾ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ನಾಲ್ಕುನೇಯ ಸಿಕ್ಕಿಪ್ಪಾ ಅವನಿಗೆ ಸಿಸ್ಟೇನ್ ಚೇಪೆಲಿನ ಅಲಂಕಾರವಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದ. ಈ ಚೇಪೆಲಿನ ಎಡುರು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ, ಮುಂಚ್ಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಕೆಲ್ ಎಂಜಲೋವಿನ ಚಿತ್ರ ಸಮುದಾಯವಿದೆ. ವರ್ಷವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಂಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ, ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು, ಈ ಉನ್ನತ ಮುಂಚ್ಚಿಗೆಯ ಗಾಡಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ, ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ವಿಫಿ, ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗೆ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು, ಆತ ಚಿತ್ರಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಸಿದ ಗಾರಿಗಳು ಇಂದು ಒಡೆದಿನೆಯಾದರೂ, ಕಾಲಗತಿಯಿಂದ ಬಣ್ಣ ಮಾಸಿದೆಯಾದರೂ, ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಹಿರಿಮೆ ಇನ್ನೂ ಅಳ್ಳಿಯದೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಎಡಮಾ, ಈಮಾ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಇವರೆಭ್ರಮ್ಮ ಚಿತ್ರತರಾಗಿದ್ದಾರಿ. ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನ ಮೂಲ ಚೇತನ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಹಿಸುವುದು, ಎಡಮಾ ಮತ್ತು ಈಮಾ ಕಾಮವಾಸನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗುವುದು, ಮುಂದೆ ಪರಿತಾಪಗೊಳ್ಳುವುದು-ಒಂದೊಂದೂ ಅಷ್ಟು ಮನೋವೇಧಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರತವಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿದ ನಾಲ್ಕುರು ಮಾನವ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಅನ್ನೊಂದೊಂದೂ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಕ್ರಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸುಂದರ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ.

ಒಬ್ಬ ಪ್ರೋಪನು ತೀರಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ, ಕ್ರಿಸ್ತ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಡಿನಲರುಗಳು ಸೇರಿ, ಸರ್ವ ಸಮ್ಮಾನಿಯಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರೋಪನನ್ನು ಆರಿಸುವ ಗುಪ್ತ ಸಂಧಾನವು ಈ ಜೀವೆಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾತೆ.

ಸಿಸ್ಟೇನ್ ಜೀವೆಲಿಗೆ ತಗಲಿಕೊಂಡೇ ವೆಟಿಕನ್ ಮೂಸಿಯನ್ನಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಬಹು ವಿಶೇಷವಾದುವು. ಚಿತ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ – ರಾಫೇಲ್ ನಂಭ ಮಹಾ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಬರೆದ ಅನೇಕ ಗೋಡೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ (Mural Paintings). ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮನ್, ಇಜಿಪ್ಪಿಯನ್ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉಂದ ಮೂಸಿಯಮುಗಳಿಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ತಾರತಮ್ಯ ವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗೂ, ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಹಾತೆ, ಮೊದಲಾದವಕ್ಕೂ – ತಕ್ಷುದಾದ ಪೀಠ, ಆವರಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳೆಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪಿಯಲ್ಲಿ, ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ, ಕರಾರಾ ಶಿಲ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿದು ಮಾಡಿದುವು. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಂದೇರಡಲ್ಲಿ. ರೋಮನ್ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮನುಷ್ಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಿದವ್ಯೇ ಭಾವಪೂರ್ಣತೆಯಂದ ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಹಳೆಗಾಲದ ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳ ವಿಭಾಗವೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡದೆನ್ನಬೇಕು.

ರೋಮಿನಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕರ ಸಲುವಾಗಿ ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಒಂದು ಉದ್ಯಾನವನವಿದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ನಾಲ್ಕುರು ಪುಟ್ಟಗಳಿಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದು, ವಿಶಾಲವಾದ ಹಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾಲುವಾರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ರೋಮ್ ನಗರದ ಬಹು ಸುಂದರ ವಾದ ನೋಟ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ‘ಮೂಸಿಯೋ ಬೋಗೀಸೀ’ ಎಂಬ ಪ್ರಧಾನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಇದೆ. ಅನೇಕ ಇಟೇಲಿಯನ್ ಕಲಾವಿದರ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವೂ, ಕೆಲವೊಂದು ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದುವು ಬಸಿನೀ ಎಂಬವನ ಶಿಲ್ಪಗಳು. ಲಾ ವೆರೀಷಾ – ಎಂಬೆಂದು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ, ಹರಿಯುವ ಒಟ್ಟೆಯ ತೆರೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ, ಕಡಲನ ಚಿಪ್ಪೊಂದನ್ನು ಕೃಷಿಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಶಾಂತ ಅಕ್ಷಂತ ಮೋಹಕ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವಿದೆ. ಈಕೆ ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನದಿ ದೇವತಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ರೋಮನರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸೆಬ್ಯಾನ್ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗದ ಕಥಾನಕ ದಾರುಣವಾದ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ನಾವು ನಗರ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಒಬ್ಬ ಗೈಡ್ ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಮೈದಾನನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಸೆಬ್ಯಾನ್ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗವಾದುದು—ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಸೆಬ್ಯಾನ್ ಜನಾಂಗ ರೋಮಿನ ನೆರಿಕರಿಯವರು. ರೋಮಾಯರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಗುರಿಸಿನವರು. ಅವರ ಸೋಲಿನೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನ ಭಂಗವೂ ರೋಮನ್ ಯೋಧರ ಪಾಲಿನ ಹೆನ್ನೆಯ ಕೃತಿಯಾಯಿತು. ವಿಜಯಿಗಳಾದವರ ಪಾಲಿನ ಈ ದುರ್ವಂಕಾರ, ಕಾಮುಕತೆ, ಮಾನವತೆಯ ಅತಿ ದಾರುಣ ದುರಂತ—ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಶತಮಾನಗಳ ತನಕ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಯಾವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೂ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಶಿಲ್ಪ ಬಸಿರ್ ನಿ ಸೆಬ್ಯಾನ್ ಕನ್ನೆ ಪ್ರೌಸಪೀರಿನಾ ಎಂಬವಳನ್ನು, ವಿಜಯಿಯಾದ ರೋಮನ್ ವೀರ ಬಲವಂತದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಸಾಗಿಸುವ ಒಂದು ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪ ನಿವಿರ್ಸಿದಾಗೆನೇ. ಫಾಲ್ರೆನ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಬಸಿರ್ ನಿ ರೋಮನರ ಪಶು ಬಲವನ್ನೂ, ಸೆಬ್ಯಾನ್ ಕನ್ನೆಯರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಕೋಮಲ, ನಿಸ್ಕಾಯಭಾವಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕ ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದಾಗೆನೇ. ಫಾಲ್ರೆನ್ ಒಂದೆರಡು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಪಹಾರ, ಮಾನಭಂಗಕ್ಕೂ ಲಗಾದ ಕನ್ನೆಯರು, ಬಲಶಾಲಿಯೊಂದಿಗೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವ ಸಮೃತಗೊಂಡವರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ದೃವದತ್ತ ಹೆಣ್ಣುತನಕ್ಕಾಗಿ, ಜೆಲುವಿಗಾಗಿ ಈ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂತಾಪ, ವ್ಯಘಾತಿಂದ ತಳಪಾಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ರೋಮ್ ನಗರದ ಆಧುನಿಕ (modern) ಚಿತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ ಶಾಲೆಯು ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಅದೂ ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ವಾದ ಸಂಗ್ರಹ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಬರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಷ್ಟೂಂದು ಹೆಚ್ಚಿಗಿ ಕಾಣಿಸಿಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಬಹು ಹಿರಿದು; ಬಹು ಉತ್ತಮವಾದುದು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಈಚೆನ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಚಿತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವರುಂಟು; ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಆಧುನಿಕ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ತೀರ್ಥ

ಆಧುನಿಕರಂತೆ ‘ಎಚ್‌ಸ್ಟೇಕ್‌ಪ್ರ’ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದವರೂ ಇಡ್ಡಾರೆ. ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಬಹುದು. ಬೊಲ್ಲಿನಿ ಎಂಬಾತ ಯುರೋಪಿನ ಬೆಡಗುಗಾತ್ರ ಯೊಬ್ಬಳಿ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೈಲವಣಿದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆಕೆಯ ಉದುಗೆ, ಮ್ಯಾಮೀಲೆಳೆದುಕೊಂಡ ಶಾಲು ವೊದಲಾದವು ಗಾಳಿಯ ಬಿರುಸಿ ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚನ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ಆತ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅವಳ ಕಣ್ಣಗಳು ಹೇಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ, ಅವ್ಯೇ ವಿರುಗನಿಂದ ಅವಳ ಉದುಗೆಗಳೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಚಿತ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಕುಜ್ಞನ್ನು ಒರಟಾಗಿಯೇ, ದುಂಡುಗಾರನಂತೆ ಎಳೆದು ತೋರಿಸಿವಂಥ ವೈಖರಿಯು ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿಗೆ ಶುಂಬ ಸಹಾಯವಾಗಿದೆ.

ಫರೂಫೆನೋ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಿತ್ರಗಾರನು “ಸ್ನೇಲ್ ಕಸ್ಟೇ” ಎಂಬ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ರೋಮನರು ಈಜಿಪ್ಪನ್ನು ಗೆದ್ದ ದಿನಗಳ ಕಡೆಯಿರ ಬೇಕು. ಸ್ನೇಲ್ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಸುಂದರ ಜಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ರಾಜ ವೈಭವವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ರೋಮನಾ ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರು ಕೂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉಷ್ಣ ವಲಯದ ಬಿಸಿಲು ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದೆ. ಎದುರಿಗೆ ಆಳವೂ ನೀಲವೂ ಆದ ಸ್ನೇಲ್ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೃತ ತರುಣೀಯೊಬ್ಬಳಿ ಸುಂದರ ಶರೀರವೊಂದು ತೇಲಾಡುತ್ತಿದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಅವರಿಗಾಗಿ ಆಸ್ಯಾಸಿದ ಹೂವುಗಳು ತೇಲಾಡುತ್ತಿವೆ. ಹೆಮ್ಮೆಟ್ ಕಧಾನಕದಲ್ಲಿ ನೀರಿಗೆ ದುಮುಕಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಫೀಲಿಯಾ ಕಸ್ನೇಯಲ್ಲಿನ ಸೌಂದರ್ಯ, ದುರಂತ ಜೀವನ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನುಷ್ಟು ಉಜ್ಜಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪತ್ತು, ವಿಲಾಸಕ್ಕೂ ಅದರ ಎದುರಿಗೇನೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಸ್ನೇಯ ಜಲ ಸಮಾಧಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಷ್ಟವಾದ ಭಾವನಾ ವೈಪರೀತ್ಯ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು ಕೂಡಿದಂತೆ, ಸುಖ ದುಃখಗಳ ಸಂಗಮವಾ ದಂತೆ, ಜೀವನದ ಏರಿಧತವನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಕಾಮದೇವತೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರ” ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವಿದೆ, ಸೆರಟೋರಿಯೋ ಎಂಬ ಇಟೀಲಿಯನ್ ಕಲಾವಿದ ಬರೆದದ್ದು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಣದಿಂದತ್ತಿಕೊಂಡ ಕ್ರಿಪವಾನಿಕ ಚಿತ್ರ. ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಡಲಿದೆ. ಮುಂದಿನ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಿಗ್ರಹಿ ಯುವಕ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ

ಶ್ವೇತ ತರುಣರೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮೇಲೆ-ತಲೆ ಕೆದರಿಕೊಂಡು ನತ್ತಿರುವ ಕಾಮದೇವಿ (Eros) ಚಿತ್ತತಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶೃಂಗಾರದ ಸೌಭಿಗಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು ರೂಪ, ನಯಸ್ಸಿಗಳು ಈ ನರ್ತಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಈ ನರ್ತಕಿಯಿಂದ ದಮನಗೊಂಡ ತರುಣರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾಮ ದೇವತೆಯ ಪ್ರತಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಷ್ಟೇ ಕರಿಣವಾಗಬಲ್ಲದು, ಕ್ರಾರವಾಗಬಲ್ಲದು, ತನ್ನ ಬಲಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು - ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಇಟೀಲಿಯ ಆಧುನಿಕ ಕಲಾವಿದರು ಜೈತನ್ಯಭರಿತರು, ಭಾವನಾಪೂರಿತರು ಎಂಬುದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯೂ ಅವೇ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವರು ಆಧುನಿಕ ಪರಂಪರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ; ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಲ್ಫನ್ಸೋ ಎಂಬಾತೆ ಕೆತ್ತಿದ ಮಾನವ ಗಾತ್ರದ 'ಕ್ಲಾರೋಪಾತ್ರ' ಎಂಬೋದು ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ. ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಸೌಂದರ್ಯರಾಣಿ ಈಕೆ. ರೋಮನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರನ್ನು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯ ಜಾಲ ದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹಿಡಿದವಲು. ಅಂಥವಳ ತುಂಬು ಯೋವನದ ಕಾಂತಿ, ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿರಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಚಿಂತನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಇವಳ ಕ್ಯಾಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಬುಟ್ಟಿ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಂದು ವಿವದ ಹಾವಿದೆ. ಆ ಹಾವಿನಿಂದ ಕಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆ ಸಾಯುತ್ತಾಳೆಂಬುದು ಕಢಿ. ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ಚತುರ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕೈವಾಡವಿದು.

ಎಡೋಲ್ಲ ವ್ಯೇಲ್ಲ ಎಂಬಾತನು ಆಧುನಿಕ ಶಿಲ್ಪಿಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕನಾದ ಟಾಸ್ಕ್ಲೋನಿನಿಸಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಕೇವಲ ಆಧುನಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಆಕ್ರೋಸ್ಟಾಪಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚ ಮರಿತು, ಭೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ "ತೊಡಗಿ" ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವ ಸಂಗೀತ ಸೇನಾನಿಯಂತೆ, ಟಾಸ್ಕ್ಲೋನಿನಿಸಿಯನ್ನು ಚಿತ್ತಸಿದ್ಧ ಈ ಕೃತಿ ಬಹು ಹಿರಿದು. ತಲೆಗೂಡಲು, ಒತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಪೋಲ, ನಿಡಿದ ದೃಷ್ಟಿ, ಬಿಗಿದ ಗಲ್ಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ-ಯಾವ ಮಗು ಲಂಡಲೇ ನೋಡಲಿ, ಟಾಸ್ಕ್ಲೋನಿನಿಸಿಯ ಅಗಾಧ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯ ಎದುರಿನ ಉದ್ದಾಸನವು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ಬೊಗ್ರೋಸೀ ಮುಕ್ಕಾಸಿಯವಿನ ತನಕವೂ ಅದಕ್ಕುಂತ ಮುಂದೆಯೂ ಚಾಚಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮರಗಳ ತಂಪಿನಲ್ಲಿ, ಜನ ವಿರಳವಾದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಾವು ಹಿಂದೆ ಕಂಡ ಚಿಕ್ಕ, ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ಮನನಮಾಡುತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ದಾಡಿದೆವೆಂದರೆ, ನಮಗೆ ಹಾಚೀನ ರೋಮಿನ ಹಿರಿಮೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೊಳೆ ಯುತ್ತದೋ, ಕಲೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ರೋಮಿನ ಹಿರಿಮೆಯೂ ಅವೇ ಹೆಚ್ಚೊಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾನು ರೋಮಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರಕ್ಕುಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಯ ವನ್ನು ಕಳಿದೆ. ಇತರ ಪ್ರವಾಸಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿದಾಡಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಕೃಷ್ಣಗಾಗಿ, ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಒಂದೊಂದೇ ಮೂಲೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಸೋಡಿದೆ. ಇದರ ಸದುವೆ ಒಂದು ದಿನ, ಹಾಚೀನ ಪೋಂಪೀ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೇನಾದರೂ, ನನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಆವರಣ ವೆಳ್ಳಿ ರೋಮಾ ಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಆಧುನಿಕ ಇಟೀಲಿಯಲ್ಲ; ಇಂದಿಗೂ ಪಾಚೀನ ರೋಮಾ— ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು ವನಸ್ಪಿಗೆ.

ಒಂದು ದಿನ ನಗರ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತು ವಿಹಾರಿಗಳ ಪಡೆಯೋಂದಿಗೆ ನಗರದ ಹೇಳರಗಡೆಗೂ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಸ್ತುರಣ ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಮೇರಿಕದ ದ್ರವ್ಯಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗಾಗಿ ಸುಂದರವಾದ ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳನ್ನೇ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣಿಕ ಕೇಂದ್ರ ವೈಂಡಕ್ಕೆ, ಸಾವಿರ ಕೋಟಿಗಳಿರುವ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಇವಾರತನ್ನು ಯುನ್ನೆ ಟಿಡ್‌ ಸ್ವೇಚ್ಚಾ ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ದೇಶದ ಶುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಗ್ಗಾಗಿ ಅಮೇರಿಕಾ ದೇಶವು ಜರ್ಮನಿಗೆ ತೆತ್ತುಂತೆಯೆ, ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಡಾಲರುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ತೆಕ್ಕಿರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತ ರೋಮಾ ನಗರದ ಹಾಚೀನ ಸಮಾಧಿಸಾಧನವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಸ್ಕೂಲಾನಕ್ಕೆ ಹೋದವೆ. ಶ್ರೀಸ್ತಾಧರ್ಮ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವ ವೈದಲು, ಜನಗಳನ್ನು ಭೂಗತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಭೂವಿಯ ಕೆಳಗೆ ಲಾವಾರಸ ಶರಗಿ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡ ಶಿಲೆಗಳಿವೆ. ಆ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಳದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಸುರಂಗಗಳನ್ನು ಕೊರಿದು, ಅದರ ಆಚೀ ಓನ ಮಗ್ಗುಲು ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಕಣ ಕಣವಾಗಿ ಕೊರಿದಿಟ್ಟು

ದ್ವಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತರ ತರೀರಗಳನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿ, ಮುಚ್ಚುವುದು ಹಿಂದಿನ ವಾದಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಹವೆಗೆ ಕಳೇಬರಗಳು ಚಿರಿಟ್, ಒಣಗಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ 'ಕೆಟಕೊಂಬಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿರು. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಟಕೊಂಬಾ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿದ್ದು, ಒಳಗಡೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಗೂ ದಾರಿಗಳು ಸುತ್ತಿ ಸರಿಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ ಹದಿನೆರಡು ನ್ಯೆಲುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದೆಯಂತೆ. ಅವುಗಳ ಒಳಗೆ ಹೋದರೆ ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾದ ಹವೆಯೇ ನಿಷ್ಠಾ. ಆದರೆ ಹವೆ ತುಂಬ ಶೀತವಾಗಿದೆ. ಎಷ್ಟು ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಆಚೇಚೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲಿದಷ್ಟು ಸಮಾಧಿಗಳೇ! ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಗಾಜಿನ ಮುಚ್ಚಳವಿದೆ. ಒಳಗಿರ ತಕ್ಕೆ ಕಳೇಬರಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಆಜಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಿ ಪದ್ಧತಿ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಈ ಸ್ಥಳಗಳು ಹೊರದೇಶದ ಕಳ್ಳುಕಾಕರ ಸುಲಂಗಿಗೆ ಒಳಗಾದುವು. ಮೃತರಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಚಿನ್ನಾಭರಣಗಳ ಅಸೆಗೆ, ಅವರು ಮೇಲಿಂದ ನೇರಿಲೆ ಧಾಳಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗೆ, ಈ ಸ್ಮಾನದ ಮುಖ್ಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೇ ಮುಚ್ಚುವಂತಾಯಿತು. ಅನ್ವತರ ಆ ಪದ್ಧತಿಯು ಜನಗಳಿಗೆ ಮರವೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಜನಗಳ ಸ್ವೀರಕೆಯಿಂದ ಮಾಸಿಹೋಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಅವನ್ನುಗೆದು ತೆಗೆದು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ರೋಮನಾ ವೈಭವವನ್ನು ಕಂಡಂತಾಯಿತು; ಅದರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಕಂಡೆಂತಾಯಿತು.

೨೨. ಮರಳಿ ಉರಿಗೆ

ಇಟಿಲಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದುನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಮುಗಿಸಿಯಾಗಿ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ನೇವಲ್ಲ ನಗರವನ್ನು, ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೋಂಪೀಯನ್ನು ನೋಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನೇ ಉಳಿಯಿತು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಫಂಟಿ ರೈಲಿಗೆ ಹೊರಟು ನೇವಲ್ಲ ನಗರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪ್ರೋಂಪೀ ದಶ ನಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆ. ದಾರಿಯ ನೋಟ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನೇವಲ್ಲ ಸೇರುವ ತನಕ ದಾರಿಯು ದ್ವಾರ್ಥ ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡ ಗುಡ್ಡಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಗೆ ಇದರಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ನೇಲ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾರಭರಿತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಜನವಸತಿ ವಿಶೇಷವೇನಿಸದಿದ್ದರೂ, ಉದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹೊಲಗಳು, ದ್ವಾರ್ಕೆಯ ತೋಟಗಳು, ಇಸ್ತೆಮರದ ತೋಟಗಳು-ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕಣ್ಣಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೇಕೆ ಬಿಸಿಲುಗಳಿರಡೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಹೊರಗಿನ ನೋಟ ವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಕಣ್ಣ ದಣಿಯುತ್ತತ್ತು. ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಫಂಟಿಯ ವೇಳಿಗೆ ನೇವಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಾಣವನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಉಪಾಹಾರ ಮುಗಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಂಡಿಯನ್ನೇರಿ ಆ ನಗರದ ನೀರಿಕರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೋಂಪೀಗೆ ಹೊರಟೆ. ನಮ್ಮ ಬಲದ ಮಾನ್ಯಲಲ್ಲಿ ನೀಲವಾದ ನೇವಲ್ಲ ಆಶಾತ ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು. ಅದರ ಬಿಲ್ಲು ಕಾರದ ಕರಾವಳಿಯ ತುಂಬ ನಾಗರಿಕ ಜನವಸತಿಗಳಿದ್ದವು. ಅತಿದೂರ ದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಪರ್ವತಾವಳಿಯೊಂದು, ಇಲ್ಲಿನ ಕಡಲನ್ನು ಕಾಯಲು ನಿಂತ ದೃಕ್ತು ರಕ್ತ ಕನಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು. ಪ್ರೋಂಪೀಯ ತನಕ ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕೆ ಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಕೆಚೋಳ, ಕಬ್ಬಿ, ತರಕಾರಿ ನೊದಲಾದ ಬೆಳಿಗಳು ನೋಂಹಾಗಿದ್ದು, ಕಣ್ಣಗೆ ತಂಪು ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನು ರ್ಯಾಲನ್ನಿಂದ ವನೇ ಒಂದು ಟಾಂಗಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಪ್ರೋಂಪೀ ನಗರಕ್ಕೆ ತಾಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೋಂಪೀಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊದಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಾನಾಶಿಲೆಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡಗೊಂಡ ಸಾರ ಶೈಲ್ಯವಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನಂತೆ ಅದು ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು. ಅದರ ಮೂಡಣಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ನಿಂತ ನಿಷುವಿಯಸಾ ಅಗ್ನಿ ಪರ್ವತ ಕಾಣಿಸುತ್ತತ್ತು. ನಾನು ಹೊದಿ ವೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಶಾಂತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಮೇಲು ಇದು ಅಗ್ನಿ, ಲಾನಾಗಳನ್ನು ಕಾರುವುದುಂಟು. 1944ರಲ್ಲಿ ಈ ಜ್ಯಾಲಾ

ಮುಖಿಯು, ಚೇತನಗೊಂಡು ಲಾವಾದ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿ, ಬಹು ದೂರದ ತನಕ ಕೆಂಡ ಬುದಿಗಳನ್ನು ತೆಲ್ಲಿ, ಸುತ್ತಲಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಭಯಭೀತಿ ಗಳನ್ನುಂಟಿರುವಾದಿತ್ತು. ಅದರ ಚೇತನವುಯಾದ ಪ್ರಭಯ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೋಂಸೀಯನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಅದರ ಕಲ್ಪನೆ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದು.

ಕೃ.ಶ.ಮೌದಲನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅಗ್ನಿಪರ್ವತ ಚೇತನ ಗೊಂಡು, ಲಾವಾದ ಹೊಳೆಯನ್ನೇ ಹರಿಯಿಸಿ, ಎರಡುನೂರು ಚದರ ವ್ಯಾಲು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಜನಸಿಬಿಡ ಪ್ರೋಂಸೀ ನಗರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದರ ಸೆರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಉಳಿದಿರಲಾರ. ಆ ಫೋರನೇನೇನೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲ ಕೆಲವು ಶವಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿವೆ. ನಗರಕ್ಕೆ ನಗರವೇ ಈ ಜ್ಯೋಲಾಮುಖಿಯ ತಾವದಿಂದ ಬೆಂದುಹೋಯಿತು. ಇಡಿಯ ನಗರ ವನ್ನೇ ಬೂದಿ, ಕೆಂಡ, ಮಣ್ಣ, ಲಾವಾಗಳು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡುವು. ಸೀರೋವಿನ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮುಂದಿನ ಎಷ್ಟೋ ಶತಮಾನ ಗಳ ತನಕ ಕಣ್ಣರೀಯಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದಿದೆ. ಹಾಳುಬಿಡ್ಡ ನಗರದ ಸಂದುಗೊಂಡು ಗಳನ್ನು, ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಸಭಾಂಗಣಗಳನ್ನು, ಮನೆಮಂಗಳನ್ನು ತೊಕ್ಕುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಳೆಗಾಲದ ಜೀವನದ ಸ್ಥಳ ತಿತ್ತವಾದರೂ ಇಂದು ನಮಗೆ ದೂರಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಗರದ ಮನೆಮಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಲ್ಲಿನವು. ಬೀದಿಗಳು, ಕೇರಿಗಳು, ಸಮಾಜಾಂತರ ರೀಖಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಕಲ್ಲು ಹಾಸಿದ ದಾರಿಗಳು. ಮನೆಗಳು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ತೊಟ್ಟಿಯ ಮನೆಗಳಿಂತೆ ಆಕಾರ ಪ್ರಭ್ರವು. ಇಂದು ಇಂಥ ಸಾವಿರಾರು ಹಾಳುಬಿಡ್ಡ ಮನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವೊಂದು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಗಾರೆಗಳು, ಗಾರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಬಣ್ಣದ ತಿತ್ತಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಟಿ ನಿಂತಿವೆ. ಇಂದ ಜನಗಳು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾತ್ರ, ಪರದಿಗಳನ್ನು ರಾಶಿಗಟ್ಟಿಲ್ಲಿ ಯಾಂದ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರ ಹಿಟ್ಟಿನ ಗಿರಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸುಂದರವಾದ ಸ್ವಾನದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ಸಭಾಂಗಣಗಳಿವೆ; ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದು ದನ್ನ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಟ್ರಾಂಸ್‌ಲರ್ ಪ್ರೋರಮ್—ಎಂಬ ಒಂದು ಸಭಾಂ

ಗಳ ನಾಲ್ಕೆ ದು ಸಾವಿರ ಮಂದ ಕುಳಿತರಬಹುದಾದ ಬಹು ಸುಂದರ ಸ್ಥಳ ವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ತಂಭಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ನೇನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಇವು ಮಾನವತ್ವ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾದ ಶಿಲೆ ಅಥವಾ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಆಯೋನಿಯನ್ನಾ ಮತ್ತು ಕೊರಿಂತಿಯನ್ನಾ ಸ್ತಂಭದ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಸಃಗಲ್ಲಿನ ಜಂತಿಗಳಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಮಾಡುಗಳು ಧ್ವಂಸವಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಸ್ತಂಭರಾಜಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ರಾಜಾಂಗಳಿಂದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇವ್ಯಂದು ಹಿಂದೆಯೂ, ಯಾವೇಂದು ವೈಭವ ವಿಲಾಸಗಳಿಗೂ ಕಡಿಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ—ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ನೆಲ, ಗೋಡೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಗೋಡೆಯ: ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಶಂಡಾಗ ನನಗೆ ತುಂಬ ವಿಸ್ತೃಯವಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಮಣ್ಣಗಳ ಒಟ್ಟು (Earth colours). ನೀಲ, ಪಾಟಲ, ಗೋಪಿ, ಕಾವಿ ಒಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುರು ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬಳು ರಾಣಿಯಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಗೌನನ್ನು ಹೋಲುವ ನಿಲುವಂಗಿ ಮೈಗಿದೆ. ಅವಳ ಸಮಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿಂದು ಚಾಟಿ ಹಿಡಿದು, ನಿಲುವಂಗಿ ತೊಟ್ಟು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬಕೆ ಸಗ್ಗು ತರೀರೆ. ಮೈಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಲು ಮಾತ್ರ ಕುಳಿದಾಯತ್ತಿದೆ. ಆಕೆ ಗೋಡೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಕೈಯಲ್ಲಿರಡು ತಾಳಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣತ್ತದೆ. ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬೇಕಾದ ಇವಳು, ತನ್ನ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಏಕೆಂದು ನೋಡಹೋದರೆ—ಕಾರಣ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಕುಳಿತ ರಾಣಿಯ ತೊಡಯು ಮೇಲೆ ಮೈ ಬಗ್ಗೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳ ಬರಿಯ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕೊರಡೆಯೇಟನ್ನು ಹೊಡಿಯುವ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆಯೇ ನರ್ತಕಿ ತನ್ನ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ; ನ್ಯಾಥ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಾ ವಿಲಾಸ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮಿಲನವನ್ನು ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣತ್ತೇವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಉನ್ನತ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಿಕಾ ಉಡುಗೆಯನ್ನುಟ್ಟಿ ಯಾವನಷ್ಠ ರಾಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ.

— ಇಂಗ —

ವದುರಿಗೊಬ್ಬ ಬಡಗಿಯ ಹುಡುಗನು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಟೋಗಾ ಧರಿಸಿದ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಬಬ್ಬ ಯೋಧ್, ಒಂದು ಎತ್ತನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ನಿಜವಾದ ಎತ್ತಿರಲಾರದು; ಎತ್ತಿನ ಗೊಂಬೆಯಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನೊಂದು ಗಾಡಿಯ ಮೇಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಆತ ಏನನ್ನೊೇ ಹೇಳು ವಂತಿದೆ. ಇಟೀಲಿಯ ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ತಾಡೂಪಿಕವಾದ ಚಿತ್ರ ತೈಲಿಗೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಿತ್ರತೈಲಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಅಂತರವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲಾರೆವು. ಗ್ರೀಕರಂತೆಯೇ ಪೂರ್ವದ ರೋಮನರು ಸಹ ಶರೀರ ಸೊಂದಯ್ದ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನೇ ಮುಸುಕು; ಉಜ್ಜಲವಲ್ಲ.

ಈ ನಗರದ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪುಟ್ಟಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಅದರ ಗಭರ್ಗ್ಯಹ ಮಂಟಪದಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಗೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಪಿಂಗಾಳಿಯ ವೊಸೇಯಿಕಾ ಚಿತ್ರ ಕೆಲಸಗಳಿವೆ. ಎದುರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಜಲಕುಂಡ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಂನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತ ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪ. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ಕಿಯಿವು ನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ಹಾಲುಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಮನೋಹರಮಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಚಿಸುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರೋಂಧೀ ಜನರು, ತುಂಬ ವಳಗಿದವರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವೊಸೇಯಿಕಾ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ, ಪ್ರತಿರೂಪ ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಉತ್ತರ ಯುರೋಪಿನ ಪಾಡು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ರೋಮನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಹು ಹಿರಿದಾದುದೆಂದೇ ನಮಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾನಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಮೂರ್ಕಿಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಳೀಗಾಲದ ಎಷ್ಟೋ ವಸ್ತುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೃತ ಶರೀರಗಳಿವೆ. ಹರಿದು ಬಂದ ಲಾನಾ ಬಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಒಂದು ನಾಯಿಯನ್ನೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡ ಕಲ್ಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಈಚೆನವರು ಆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಡೆದು ತೆಗೆದು, ಬರಿಯು ಶರೀರಗಳನ್ನೊಬ್ಬೆ ಉಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಯಿ ಬೆಂಕಿಯ ಕಾವಿಗೆ ಮೈಮುದುರಿ, ಬಾಯ್ತುರಿಧು ಸ್ವಾಯುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದ ನೋಟ, ಅದರ ಮೃತ್ಯುಯಾತನೆ,

ಭೀತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅನ್ನೇ ತಾವದಾಯಿಕವಾದ ಬೇಗೆ ನೋವೈ ಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಆ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವನ ಅಂಗ ಭಂಗಿಗಳು ಅವನು ಪಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ಯಮಯಾತನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಚಿನ ಪ್ರೋಂಪೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕರ ವಿಲಾಸಕ್ಕೂ ಬೇಕವ್ವು ಸೂಕ್ಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವು ಆಟ ವಿನೋದ ಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿದಂಥ ಎಂಪಿ-ಧಿಯೇಟರ್. ನಾಲ್ಕೊಂಟು ಎಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಈ ರಂಗಸ್ಥಳವು ದೀರ್ಘ ವರ್ತುಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಕಲ್ಲು ಹಾಸಿ ಮಾಡಿದ, ಏರುತ್ತ ಹೋಗುವ, ಏವತ್ತು ಸೋವಾನಗಳ ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಮೊದಲಿನ ಆರೆಂಟು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಪುರ ಪ್ರಮುಖರಿಗಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನವೆಳ್ಳಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿದ್ದರ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿನ ವಿನೋದಗಳನ್ನೂ, ಜಟ್ಟಿ ಕಾಳಗಗಳನ್ನೂ, ನಗರಕ್ಕೆ ನಗರವೇ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಂತವೇ, ಒಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಮಂದಿಯಾದರೂ ಕುಳಿತು ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಕರ ಅನೇಕ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ರೀತೊಮನರು ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಪ್ರಸಾರಿಸಿದರು. ಈ ಮಾದರಿಯ ಎಂಪಿ-ಧಿಯೇಟರುಗಳು ಇಟೆಲಿಯ ರೀತೊಮ್ಮೆ, ವೆರೀಎನಾ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಹಳೆಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಎರಡು ಮಾರುತಾಸು ಕಾಲ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿ, ಈ ಹಾಳುಬಿದ್ದ ನಗರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡುದಾಯಿತು. ಇದು ಪ್ರೋಂಪೀಯವ್ಯೇ. ಆ ಹೆಸರೀ ಇನ್ನಡಿಗೆ ನಾದ ನನಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹಾಳುಬಿದ್ದ ನಗರದ ನೆನಪನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ— ಅದು ಹಂಪಿ. ಕಾಲಮಾನದಿಂದ, ದೇಶಮಾನದಿಂದ ಎರಡೆಕ್ಕೂ ತುಂಬ ಅಂತರವಿದೆ. ಎರಡೂ ಸಮಾನವಾದ ವೈಭವದಿಂದ ಮೇರಿದುವು. ಪ್ರೋಂಪೀ ನಿಸರ್ಗದ ರೀತೇ ಒಳಿತ್ತು ಬಿಂಬಿಸಿದಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಹೇಳಿ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಹಂಪಿಯು ಮಾನವನೆ ದೊಷ್ಟು ಕ್ರಿಯಾಗಳಿಗೆ ಬಿಂಬಿಸಿದಾಯಿ ಒಂದು ದಿನ ಹೇಳಿ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

ನೋಡುತ್ತ ಮರಳುವಾಗ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಸಾಲುಮಂಗಳಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ-ಕಣಿಗಳಿಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಂಪು, ಗುಲಾಬಿ, ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ಹಳಗಳು ಜೊಂಕಳಿಗಳಾಗಿ ತೂಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದಾರಿಯ ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟು ಹೊಟೆಲಿನವರು

“ಬಂದು ಖಾಟಿಮಾಡಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೇ” ಎಂದು ಕರೆದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಆರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ವಿಸ್ತೃಯವೂ ಆಯಿತು. ಹೊಂದಿ ಯಾತ್ರಿಕರೆ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪಂಡರುಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ದಾರಿಹೋಕರನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ—ಎಂದು ತೋರಿತು. ಈ ನಗರ ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳವೂ ಅಹುದು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತ, ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಿಸಿನಿಸಿನ ಬುಗ್ಗೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ.

ಆ ಸಂಜೀ ನೇಪಲ್ಲ ನಗರಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಕಡಲ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಕ್ಕಿರ ಕಡಲು ದಂಡೆಯ ಪ್ರೇಮು ಅಲ್ಲಿನ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವವರು, ದೊಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವವರು ಬೇಕಷ್ಟು ಮಂದಿ ಇದ್ದರು. ಉರವರಾದ ದೋಣಿಕಾರರ ಉಡುಗೆ ತೋಡುಗೆಗಳೂ, ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯುವ ಹೆಂಗುಸರು, ಮಕ್ಕಳ ಉಡುಗೆ ತೋಡುಗೆಗಳೂ ವಿಶೇಷ ಬಡತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ್ದುವೆ. ಕೇಲ ಶೈಂದು ಮಕ್ಕಳ ಆರ್ಥ ಬರಿದಾದ ಮ್ಯಾ, ಅದಕ್ಕಂಟಿದ ಕೊಳೆ, ಅವರ ನಡವಳಿಕೆ-ಇನೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಬಡತನವನ್ನು ನೇನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟುವೆ.

* * * * *

ಯುರೋಪಿನ ನೆಲವನ್ನು ತುಳಿಯತೋಡಗಿ ಸುಮಾರು ಎಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳಾದುವು. ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಜನಗಳನ್ನು ಕಂಡುದಾಯಿತು; ನೋಟಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ನದುವಣ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಮೂಡಣ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಇರುವ ದೂರವು ಭೌಗೋಲಿಕ ದೂರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾನಸಿಕ ಅಂತರವೂ ಅಹುದು ಎಂಬ ಅರಿವಾಯಿತು. ಇಟೆಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಚಿಂತಿಸತೋಡಿತ್ತು. ಹಡಗಿನ ದಾರಿ ಬೇಡವೆಂದು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಓಡಾಟದ ವೇಗದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ದಿನಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಕೂನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ನನ್ನ ಮರಳುವ ಆತುರಕ್ಕ ಪಾಯು ಮಾರ್ಗದ ವೇಗವನ್ನು ಬೆರಿಸುವ ಯೋಚನೆಮಾಡಿದೆ. ಜೂನಾ ಹದಿ ಸೆರಡರ ದಿನ ಸಂಜೀ, ನಾಲ್ಕು ಫೌಂಟಿಗೆ ರೋನಿನ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ನಾನು ಸೇರಿದೆ. ದಯಾನಂದ ಭಟ್ಟರೆಂಬ ವಿಶ್ವರು ಭೇಟಿಯಾದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುಗ ನಮ್ಮಕ್ಕೆರಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿದ ಅವರು ‘ಎಯರ್ ಎಂಡಿಯಾ ಇಂಟರ್ ನೇಶನಲ್ ನಲ್ಲಿ ನಯರ್ ಲೀಸ್’ ಕೇಲಸಗಾರರಾಗಿ

ದ್ವಾರೆ. ಅವರು ಬಂದಿರುವ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೊರಡಿ
ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನನಗೆ ಅವರ ಶುಭ ಸ್ವೀಕ ದೊರೆಯಿತು.

ಸಂಜೀಯ ಪದು ಘಂಟೆಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಮಾನವು ನೆಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆದ್ದು
ಗಗನವನ್ನೇರಿತು. ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಹಲವು ಹಿಂದೀಯರೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೂ
ಇದ್ದರು. ವಿಮಾನ ಇವ್ವತ್ತು ಸಾವಿರ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ಹಾರ ತೊಡಗಿತ್ತು.
ಬಾಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮುಗಿಲು ಕವಿತ್ತಾದುದರಿಂದ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೇನಿರಲಿಲ್ಲ.
ರಾತ್ರಿಯ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ ಕೃರೋ ನಗರದ ದೀಪಗಳು ಕಾಣಿಸತೋಡಿಗಿ
ದುವು. ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ವಿಮಾನ ತಂಗಿತು. ನಮಗೆ ಒಂದು ತಾಸಿನ ವಿರಾಮ
ವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ಉಪಾಹಾರ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾದ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ
ಹದಿನೊಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಹೊರಟದ್ದಾಯಿತು. ಕುಳಿತ ಆಸನವನ್ನೇ ತುಸು
ಜಗಿಸಿಕೊಂಡು ತೂಕದಿಸಿತೋಡಿದೆ. ಕಣ್ಣರೀಯುವಾಗ ವಿಮಾನದ ಕಟ್ಟಿಕ
ಗಳಿಂದ ಮೂಡಣದ ಬಿಸಿಲು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇಟೆಲಿಯ ಘಂಟೆಯನ್ನಿರಿಸಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದ ನನ್ನ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ, ಬೆಳಗಿನ ಮೂರೂವರೆ ಘಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು.
ಕೃರೋದಿಂದ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಮೂರೂವರೆ ಸಾವಿರ ಮೈಲು ದೂರವಿದೆ.
ಅದನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ತಾಸಿನ ಒಂದೇ ಹಾರಾಟದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಮಾನದ ಕಟ್ಟಿಕಯಿಂದ ಕೆಳಗಡೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ. ಕೃರೋನಿ
ನಿಂದ ಅರೇಬಿಯದ ಕುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಸ್ತಾ ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ನಾವು ಹಾರು
ತ್ತಿದ್ದೇವು. ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ತನಕವೂ ಕೆಳಗಿನ ನೆಲ ಸಮು
ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದ ಮರಳಿಂದ ಹಾಸಿದ ಅಂಗಳದಂತಿತ್ತು. ಯಾವೋಂದು ಹಸುರೂ
ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏರು ತಗ್ಗೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೊಂದು ಅಥ ಘಂಟೆಯ
ಕಾಲ ಮಾತ್ರ, ಸುಮಾರು ನೂರ್ಯೆನತ್ತು ಮೈಲುಗಳ ದೂರ, ಆರೆಂಟು ಸಾವಿರ
ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ವರ್ವತ್ತಿಗಳು ಬಂದುವು; ಅವು
ಗಳೂ ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ಯ! ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉಸುಕು, ತಿಲೆಯ ಕರಾಳ ರೂಪವೇ
ಹೊರತು ಹಸುರನ ತಾಣಕಿರಲಿಲ್ಲ. ತೀರ ಕೊನೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಒಂದು ಕಟ್ಟಿವೇ
ಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಒಂದನ್ನು ಒದ್ದೆಯಾದಂಥ, ಪಾಮಾಜಿ ಹಿಡಿದಂಥ ಒಂದು
ತುಣುಕು ಜಾಗ ಕಾಣಿಸಿತು. ಇಂತಹ ಜಲ ಶಾಸ್ಯ, ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ಯ ಅನರಣ
ದಲಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಕಾಲ ಬದುಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೆನಿಸಿತು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅರೇಬಿಯ ಕೊನೆಗೊಂಡು, ಕಡಲಿನ ನೀಲ ಬಣ್ಣ ಕಾಣಿಸ

ತೊಡಗಿತು. ಇನ್ನು ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ತನಕ ಕಡಲಿನ ಮೇಲೆ ವಿಮಾನ ಹಾರುತ್ತ ಹೊರಟಿತು. ಮೇದಲನೆಯ ಅರ್ಥ ತಾಸು ಕಾಲ ವೊತ್ತ ಕಡಲ ನೀರು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಮುಂಬಯಿಯ ತನಕವೂ ಮುಗಿಲಿನ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಾವು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪಯಣ ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತ ಬಂದಿತು. ವಿಮಾನ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತು. ಮುಗಿಲುಗಳನ್ನ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಅದು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ—ಕಡಲ ಸೆರಗು, ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಹಸುರು ಬಣ್ಣ, ಮುಗಿಲಿ ನೊಂದಿಗೆ ಕಣ್ಣ ಮುಚ್ಚಿಲೆಯಾಡುವುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ನಿನಿವ ಗಳೊಳಗಾಗಿ ನೊಲು ಹಿಡಿದಷ್ಟು ನೀರವಾಗಿ ಬಂದ ನಮ್ಮ ವಿಮಾನ, ನೆಲ ದಲ್ಲಿ ಬಂದೆರಿಯೂ ಆಯಿತು. ‘ನನ್ನ ನಾಡನ್ನ ಸೇರಿದನು’ ಎನ್ನವಾಗ, ಆ ನೆಲವನ್ನ ಕಾಣಿವಾಗ, ಮನಸ್ಸಿಗಾಗುವ ಆನಂದಾನುಭವ ವಿಶೇಷ ವಾದಯ್ದು. ವಿಮಾನವನ್ನಿಂದಯುವ ಮುಂಚೆ ನಮಗೆಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಿ. ಡಿ. ಟಿ ಶುಷ್ಣಾರ ಸ್ವಾನವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಕೆಮ್ಮೆತ್ತ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದೆವೆ. ಕಣ್ಣ ನಮ್ಮವರನ್ನ ಅರಸುತ್ತಿಲಿತ್ತು. ನನ್ನ ತಮ್ಮ, ಮಂಡಿ, ಮಗು ನನ ಗಾಗಿ ಕಾಡು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಿಗೆ ಆವರಿಗೆಷ್ಟೇ, ನನಗೂ ಅಷ್ಟೇ. ಆದರೆ—ಆವೂದ್ದ ಪತ್ತಿಮನನ್ನ ಕಂಡು ಸ್ವ-ಪೂರ್ವ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು, ಮರಳ ಬಂದ ನನ್ನನ್ನ ಕೆಣಿಕೆ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು: “ಅಲ್ಲಿ ಶಂಡ ನೋಟ, ಜನಗಳ ಸಾಹಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ, ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಹಟ ನಿನ್ನ ಜನ ತಾಳಿಯಾರೀ? ಅಧನಾ ತಾವೇನೇ ಆತ್ಮ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮಹಾ ಜನಗಳು, ಉತ್ತರಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಹಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರವಂಚವನ್ನ ಎತ್ತಿ ಉಳಿಸುವ ಹೊಳೆಯನ್ನ ಹೊತ್ತಿನರು—ಎಂದು ಕಾಗಿಯಾರೀ?” ಎಂದು. ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನ ಉತ್ತರಿಸುವ ಧೈಯರ್ ನನಗೆ ಬಾರದಾಗಿತ್ತು.

**Printed at the Harsha Printery & Publications
Puttur, S. K. 51 -2-1953. Copies 1000.**

